Zecharia Sitchin

TANRILARIN VE İNSANLARIN SAVAŞLARI

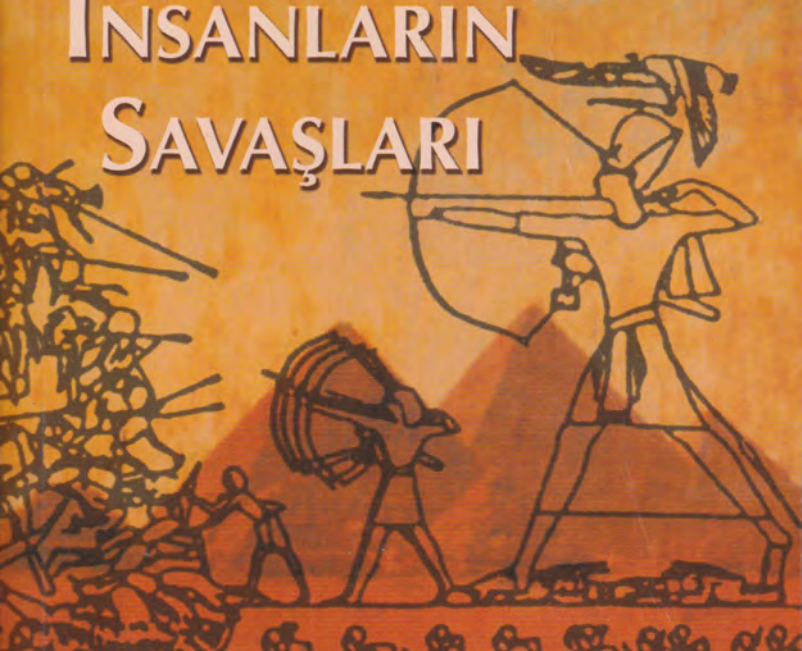

RM

Tanrıların ve İnsanların Savaşları

Zecharia Sitchin

TANRILARIN ve İNSANLARIN SAVAŞLARI

DÜNYA TARİHÇESİ
III. KİTAP

Çeviren:
Gülden Özbilun

RM
Ruh ve Madde Yayınları

The Wars of Gods and Men
Copyright© 1985, Zecharia Sitchin
Tüm hakları saklıdır. Yazarın yazılı izni olmaksızın bu kitabın hiçbir bölümü, herhangi bir biçim veya yolla tekrar basılamaz ve yayımlanamaz. İlk kez İngilizce olarak Amerika Birleşik Devletleri'nde Avon Books, Inc. tarafından yayınlanmıştır.

Bu Kitabın Türkçe Yayın Hakkı
İnsanlığı Birleştiren Bilgiyi Yayma (BİLYAY) Vakfı'nın
bir kuruluşu olan
Ruh ve Madde Yayıncılık ve Sağlık Hizmetleri A.Ş.'ne aittir.
Ruh ve Madde Yayıncılık ve Sağlık Hizmetleri A.Ş.'nden yazılı izin alınmadan hiçbir alıntı yapılamaz. ©

İstanbul, Eylül 2005

ISBN 975-6377 13 5

Kapak: Melike Şasa

Baskı
Kurtiş Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti.
Maltepe Mah. Litros Yolu Fatih Sanayi Sitesi
No: 12/74 75 Topkapı / İstanbul
Tel: (0.212) 613 68 94 - 613 68 95

Yayın
Ruh ve Madde Yayıncılık ve Sağlık Hizmetleri A.Ş.
Hasnun Galip Sok. Pembe Çıkmazı No: 4, D: 9
34433 Beyoğlu/İSTANBUL
Tel: (0.212) 243 18 14 - 249 34 45 • Faks: (0.212) 252 07 18
http: www.ruhvemadde.com e mail: info@ruhvemadde.com

SUNUŞ

Dünya Tarihçesi dizisinin uzun zamandır beklenen bu dördüncü kitabında, ünlü araştırmacı Zecharia Sitchin'in eski Sümer, Mısır ve İndüs Vadisi uygarlıklarının kökenine ilişkin bilinmezlere tuttuğu yepyeni ışığın altında "Tarih tekerrürden ibarettir" sözünün yeni bir anlam kazandığı görülmektedir.

İnsanlığın Yeryüzü üzerindeki macerasının bu bölümünde, tanrıların değil de insanların kurduğu ilk uygarlığın Sümer tabletlerinde ve tarihsel belgelerdeki izlerini sürerken bir yandan da yazarın sentezleme ustalığının örneklerini okuyacağınız bu kitabı dilimize kazandıran çevirmen Gülden Özbilun'a teşekkür ederiz.

Ruh ve Madde Yayınları

ÖNSÖZ

İnsanın insanla savaşmaya başlamasından çok önce, tanrılar kendi aralarında savaştılar. Gerçekte İnsanoğlunun Savaşları, Tanrıların Savaşları yüzünden başladı.

Ve Tanrıların Dünya'nın kontrolünü ele geçirmek için yaptıkları savaşlar, önce kendi gezegenlerinde başlamıştı.

İşte böylece, insanoğlunun kurduğu ilk uygarlık, nükleer bir felakete yenik düştü.

Bunlar kurgu değil, gerçektir; tümü de çok uzun zaman önce Dünya Tarihçesi'nde yazılmıştır...

İÇİNDEKİLER

Önsöz 9
1 İnsanoğlunun Savaşları 11
2 Horus ve Set'in Mücadelesi 40
3 Zeus ve İndra'nın Roketleri 68
4 Dünya Tarihçesi 95
5 Eski Tanrıların Savaşları 120
6 Ve İnsanoğlu Sahnede... 142
7 Dünya Bölündüğü Zaman... 167
8 Piramit Savaşları 194
9 Dünya'da Barış 217
10 Piramitteki Mahkum 250
11 "Ben Bir Kraliçeyim!" 282
12 Felaketin Başlangıcı 308
13 İbrahim: Kader Yılları 342
14 Nükleer Felaket 378
Sonsöz 418
Dünya Tarihçesi Zaman Çizelgesi ... 421
Kaynakça 431
Dizin 444

-1-

İNSANOĞLUNUN SAVAŞLARI

1947 baharında, Ölü Deniz'e bakan sarp kayalıklarda, sürüden ayrılan bir koyunun peşine düşen bir çoban çocuk, toprak küpler içinde İbranca el yazmalarının saklı olduğu bir mağara keşfeder. Bunlar ve sonraki yıllarda bölgede bulunan diğer parşömenler -genel adıyla Ölü Deniz Yazmaları- neredeyse, iki bin yıl boyunca el değmeden oldukları yerde yatmış, Yehuda topraklarının Roma İmparatorluğu iktidarına kafa tuttuğu çalkantılı yıllar boyunca özenle saklanmıştı.

Bu yazmalar, M.S. 70'de şehir ve tapınak yerle bir edilmeden önce, güvenli bir yere nakledilen resmi Kudüs kütüphanesinin mi, yoksa çoğu bilim adamının da inandığı gibi, Essenilerin, yani kurtarıcı Mesih'e inanan bir münzeviler tarikatının kütüphanesinin mi parçasıydılar? Bu konudaki görüşler bölünmüştür; çünkü yazmalarda hem geleneksel Kitabı Mukaddes metinlerine, hem de bu tarikatın yapısına, törelerine ve inançlarına ilişkin yazılar da bulunmaktaydı.

Yazmaların en uzun ve eksiksiz, belki de en etkileyici olanlarından biri, gelecekteki bir savaşla, bir tür Son Savaş'la ilgilidir. Bilim adamları tarafından, *Karanlığın Oğullarına Karşı Işığın Oğullarının Savaşı* olarak adlandırılan bu yazmalar, tüm dünya-

ya yayılacak bir savaşı öngörmektedir, ilk olarak Yehuda topraklarının komşularında başlayacak olan, tüm eski dünyayı içine alacak şekilde şiddeti ve kapsamı giderek artacak yerel savaşlar... "Işığın Oğullarının Karanlığın Oğullarıyla, yani *Belial** ordusuyla ilk çarpışması Edom, Moab, Ammon** ve Filistin bölgesindeki birliklere karşı bir saldırı olacaktır; daha sonra Asurlu Kıptilere ve de onlara yardım ettiği halde Ahit***'i bozanlara karşı..." Ve bu savaşlardan sonra, "sıra Mısırlı Kıptilere gelecek" ve "zamanı gelince de... kuzeydeki krallara..."

İnsanoğlunun bu savaşında, yazmaların öngördüğüne göre, İsrail Tanrı'sı aktif rol alacaktır:

Kıptilerin düştüğü gün, İsrail Tanrı'sının huzurunda muazzam bir savaş ve katliam gerçekleşecek;
Çünkü işte o gün, O'nun, Karanlığın Oğullarına karşı Son Savaş için seçtiği gündür.

Peygamber Hezekiel çoktan bir Son Savaş kehanetinde bulunmuştu: "Sonraki günlerde," Yecüc ve Mecüc savaşlarını da kapsayan günlerde Tanrı, "sol elinizde tuttuğunuz yayı çarpacak ve bu, sağ elinizdeki okları düşürmenize neden olacak." Ancak Ölü Deniz yazmaları, birçok tanrının savaşlara bizzat katılacakları kehanetinde bulunarak daha da ileri gitmiştir. Tanrılar, savaşta ölümlü insanlarla yan yana çarpışacaklardır:

O gün, Tanrı'nın Varlığı ve Ölümlüler Cemaati savaşa ve kan dökmeye yan yana gidecekler.
Bütün o kargaşanın ortasında, tanrıların ve insanların savaş çığlıklarının arasında, Işığın Oğulları,
Karanlığın Oğullarına karşı tanrısal bir güçle savaşacak.

* Belial: Karanlığın Çocuklarını yöneten şeytan (Ç. N.)
** Ammon: Yehuda topraklarında Yahudi olmayan halkların yaşadığı bölgeler (Ç. N.)
*** Ahit: Tevrat'a göre Tanrı'nın Yahudilerle çeşitli dönemlerde yaptığı Ahit (Ç. N.)

Haçlılar, Sarazenler ve tarih boyunca sayılamayacak kadar çok sayıda insan, savaşa "Tanrı adına" gitmiş olsalar da savaş alanında bizzat Tanrı'nın da bulunacağı ve tanrılarla insanların omuz omuza savaşacağı inancı, kulağa en iyi ihtimalle, sadece mecazi anlamıyla değerlendirilebilecek bir fantezi gibi gelir. Ancak göründüğü kadar olağan dışı bir kavram da değildir, çünkü eski zamanlarda, tanrıların yalnızca insanoğluna savaş emri vermekle kalmadıklarına ve savaşlara bizzat katıldıklarına inanılmaktaydı.

Tarihte en romantikleştirilmiş savaşlardan biri, Akhalılar ve Truvalılar arasında yapılan "aşkın, bin gemiyi suya indirdiği" Truva Savaşıydı. Savaş, bildiğimiz kadarıyla, güzel Helen'i meşru kocasına geri vermeye zorlamak için Akhalı Grekler tarafından başlatılmıştı. Oysa *Kıbrıs Destanları* adlı epik bir Grek hikayesi, savaşın aslında büyük tanrı Zeus'un bir planı olduğunu anlatmaktadır :

Öyle bir zaman geldi ki birbirinin üzerinden aşan binlerce insan Yeryüzü'nün engin bağrını doldurdu. Ve Zeus, onlara acıyarak muazzam bilgeliğiyle Yeryüzü'nün yükünü hafifletmeye karar verdi.

Böylece, bu amaca hizmet etmek üzere İlion'a (Truva) nifak tohumu ekti; öyle ki gelecek ölümlerle insan ırkının çoğalmasını önleyebilecekti.

İlyada'sında savaşın ardındaki olayları nakleden, ünlü Yunanlı destan yazarı Homeros, anlaşmazlığı yaratan ve onu esas boyutlarına taşıyan neden olarak tanrıların kaprislerini göstermişti. Olaylara doğrudan ya da dolaylı şekilde katılan çeşitli tanrılar, kimi zaman gözüküp, kimi zaman gözükmeyerek, bu insan tiyatrosunun baş aktörlerini alın yazılarına doğru ittiler. Ve tüm bunların ardında Jove (Jüpiter/Zeus) vardı: "Düzlükteki diğer tanrılar ve silahlı savaşçılar mışıl mışıl uyurlarken, Jove uyanıktı, çünkü o sırada Akhilleus'a nasıl bir paye vereceğini ve Akhalıların gemilerinde nasıl olabildiğince çok insanı birden

yok edebileceğini düşünüyordu."

Henüz savaş başlamadan, tanrı Apollon çoktan çarpışmaya başlamıştı bile: "Gece kadar karanlık yüzüyle, kendini gemileri yukarıdan görebileceği şekilde konumlandırmıştı ve okunu onların [Akhalılar] tam ortasına gönderdikçe gümüş yayıyla ölümü çağırıyordu... Dokuz tam gün, oklarını durmadan insanlara yağdırdı... Ve üzerinde ölülerin yakıldığı ateş, tüm gün boyunca yandı." Çarpışan taraflar, liderlerinin göğüs göğüse çarpışarak savaşa son vermeleri için ateşkes ilan ettiklerinde, bundan memnun olmayan tanrılar, tanrıça Minerva'ya talimat verdiler: "Bir an önce Truva ve Akha ordularının arasına karış ve Truvalıların yemini ilk bozacak taraf olmasını ve Akhalılara saldırmasını sağla." Üstlendiği görevi başarma hevesiyle Minerva, "parlak bir meteor gibi göğe fırladı.., ateşten bir ışık seli onu izledi." Ardından, bu şiddetli savaşa gece boyunca ara verilmesin diye, Minerva savaş meydanını aydınlatarak geceyi gündüze çevirdi: "Onların gözlerindeki kalın karanlık perdesini kaldırdı ve hem gemilerin olduğu, hem de savaşın giderek kızıştığı yerler üzerine çok ışık düştü ve Akhalılar, Hector'u ve onun bütün adamlarını gördüler."

Çarpışmalar giderek şiddetlendikçe, kimi zaman bir kahramanı diğerine vurduran tanrılar da savaşçılardan gözlerini ayırmıyorlardı; etrafı sarılan bir kahramanı kurtarmak için düşmanın üzerine çullanıyor ya da sürücüsüz kalan bir savaş arabasını kontrol altına alıyorlardı. Ancak tanrı ve tanrıçalar birbirlerini rakip taraflarda bulup da karşılarındaki tanrılara zarar vermeye başladıklarında, Zeus bu işe bir son verdirterek onlara ölümlülerin savaşlarından uzak durmaları emrini verdi.

Bu geçici erteleme pek de uzun sürmedi, çünkü ne de olsa önde gelen savaşçılar, tanrı ya da tanrıçaların (insan eşlerinden olma) oğullarıydı. Oğlu Askalapus bir Akhalı tarafından öldürüldüğünde, Mars en çok öfkelenen tanrılardan biri oldu. Diğer Ölümsüzlere, "Siz cennette oturan tanrılar" diye seslendi, "sonunda Jove'nin şimşeğiyle çarpılsam ve kan ve toprak içinde, cesetler arasında yatsam dahi, Akhalıların gemilerine gider ve

oğlumun ölümünün intikamını alırsam, beni suçlamayın."

"Ve böylece, tanrılar ölümlülerin savaşlarından uzak dururken," diye yazar Homeros, "uzun bir süre savaşmayı reddeden Akhilleus, onlara katıldığı için Akhalılar zafer kazandılar." Ancak tanrıların giderek kızışan öfkesi ve Akhalıların artık yarı-tanrı Akhilleus'tan almakta oldukları yardımın ışığında, Jove fikir değiştirmiştir:

"Üzerime düşen, burada kalmaktır,
Olimpos Dağının tepesinden, barış içinde
etrafı seyretmektir.
Ancak diğerleri, sizler, Truvalıların ve
Akhalıların arasına karışın,
ve her iki tarafa da yardım edin,
çünkü sizler lütufkar olabilirsiniz."
Böyle söyledi Jove ve savaşı başlattı;
Bunun üzerine, tanrılar kendi taraflarını seçtiler
ve savaşa girdiler.

Uzun bir zaman boyunca, Truva Savaşının ve hatta Truva'nın kendisinin, bilim adamlarının hoşgörüyle mitoloji adını verdikleri büyüleyici ama bir o kadar da inanılmaz Yunan efsanelerinin bir parçası oldukları düşünüldü. 1822'de Charles McLaren, Türkiye'de Hisarlık adı verilen bir höyüğün Homeros'un Truva'sı olduğunu öne sürene dek, Truva'nın ve orada geçen olayların tamamıyla mitolojik olduğuna inanılmaktaydı. Heinrich Schliemann adlı bir iş adamı, kendi servetini riske atarak 1870 yılında höyüğü kazıp, harikulade keşifler yaptığında, bilim adamları Truva'nın varlığını kabul etmeye başladılar. Bugün, Truva Savaşının M.Ö. 13. yüzyılda yapıldığı resmen kabul edilmektedir. Grek kaynaklarına göre, işte o zaman tanrılar ve insanlar yan yana savaşmışlardır ve bu inanışlarında Grekler yalnız değildir.

O günlerde, Küçük Asya'nın Avrupa ve Ege Denizine bakan ucu, her ne kadar aslında Grek kökenli yerleşim bölgeleriyle do-

lu olsa da Küçük Asya Hititlerin hakimiyeti altındaydı. Modern tarihçilerin önce sadece Kitabı Mukaddes kaynaklarından, daha sonra ise Mısır kitabelerinden hakkında bilgi edindikleri Hititler ve krallıkları -Hatti-, arkeologlar tarih öncesi şehirleri kazdıkça gün ışığına çıkmıştır.

Hitit yazısının ve kullandıkları Hint-Avrupa dilinin deşifre edilmesi, köklerinin M.Ö. 2. yüzyıla, yani Ari kabilelerin Kafkaslardan -bir kısmı Hindistan'ın güneydoğusuna, diğerleri ise Küçük Asya'nın güneybatısına doğru- göç etmeye başladıkları zamana dek takip edilmesine imkan tanımıştır. Hitit medeniyeti, M.Ö. 1750 dolaylarında gelişmiş ve 500 yıl sonra da düşüşe geçmiştir. İşte o zaman, Hititler Ege Denizinin karşı yakasından gelen akınlara maruz kalmışlardır. Bu istilacılardan Achiyawa insanları olarak söz etmektedirler; pek çok tarihçi, onların Homeros'un *Achioi* olarak adlandırdığı halkla -yani Küçük Asya'nın batı ucuna yaptıkları saldırılarla *İlyada*'sında ölümsüzleştirdiği Akhalılarla- aynı insanlar olduklarına inanmaktadır.

Hititler, Truva Savaşından asırlar önce, baş tanrıları TEŞUP ("Fırtınacı") adına krallıklarını, imparatorluk boyutlarına taşıdılar. Teşup'un eski adı "Şiddeti Ölüm Getiren Fırtına Tanrısı"ydı ve Hitit kralları kimi zaman bu tanrının bizzat savaşa katıldığını iddia etmişlerdi: "Kudretli Fırtına Tanrısı, Yüce Efendim, ilahi gücünü gösterdi ve üzerlerine şimşek çaktırarak" [diye yazmıştır kral Mursilis], düşmanın bozguna uğramasına yardımcı oldu. Savaşta Hititlere yardım eden bir diğeri de sıfatı "Savaş Alanının Hanımefendisi" olan tanrıça İştar'dı. Birçok zafer, "düşman ülkeleri yok etmek üzere [göklerden] aşağı inmesiyle," onun "İlahi Gücü"ne atfedilmişti.

Eski Ahit'teki birçok kaynağın da işaret ettiği gibi, Hitit etkisi güneye, Kenan ülkesine doğru genişlemişti. Ancak oraya yerleşimciler olarak gitmişlerdi; işgalciler olarak değil... Hititler Kenan'a tarafsız bir bölge olarak yaklaşıp topraklar üzerinde herhangi bir hak iddia etmezken, Mısırlıların tavrı bundan farklı olmuştur. Firavunlar, hakimiyetlerini tekrar tekrar kuzeye, Kenan ve Sedir Diyarına (Lübnan) doğru genişletmeye çalışmışlar ve

yaklaşık olarak M.Ö. 1470 yılında Megiddo ovasında Kenanlı krallar birliğini yenerek, bunda başarıya ulaşmışlardır.

Eski Ahit ve Hititlerin düşmanlarının geride bıraktıkları yazıtlar, onları antik çağın Yakın Doğu'sunda atlı savaş arabalarını mükemmel şekilde kullanan usta savaşçılar olarak resmetmiştir. Ancak kendi yazıtlarına göre, Hititlerin savaşa girmeleri için tanrıların, çarpışmalar başlamadan önce düşmana bir kez barış içinde teslim olma fırsatı tanıyacaklarına ve bir savaş kazanıldıktan sonra Hititlerin, haraç ve savaş esirleriyle yetineceklerine dair söz vermeleri gerekirdi. Böylece şehirler yağmalanmaz ve halk katledilmezdi.

Oysa Megiddo savaşından zaferle çıkan Firavun III. Tutmosis, yazıtlarında gururla şöyle demiştir: "Majesteleri şimdi şehirleri yağmalayarak ve ordugahları harap ederek kuzeye gitti." Firavun, mağlup edilen bir kral hakkında ise şöyle yazmıştı: "Onun şehirlerini ıssız bıraktım, ordugahlarını ateşe verdim, onları toprak yığınına çevirdim; asla yeniden şehir kuramayacaklar. Ele geçirdiğim tüm insanları tutsak yaptım; sayısız hayvanına el koydum ve tüm mal varlıklarına da... Bütün yaşam kaynaklarını alıp götürdüm; tahıllarını biçtim ve tüm koruluklarını ve güzel ağaçlarını kesip devirdim. Orayı tamamen yok ettim." Firavun, tanrısı AMON-RA'nın isteği üzerine, "gereken her şeyi yaptım," diye yazmıştır.

Mısır savaşlarının şiddet içeren yapısı ve yenilen bir düşmana uyguladıkları acımasız yıkıcılık, övgü dolu yazıtlara konu edilmiştir. Örneğin Firavun I. Pepi, Asya kökenli "çöl sakinleri"ne karşı kazandığı zaferi, "çöl sakinlerinin ülkesini yerle bir eden... incir ağaçlarını ve asmalarını kesen... bütün evleri ateşe vererek on binlerce insanı öldüren" ordusuna seslendiği bir şiirle anmıştı. Zaferi kutlayan yazıtlara, aynı zamanda savaş sahnelerinin canlı tasvirleri eşlik etmektedir (Şekil 1).

Bu anlamsız geleneğe sıkı sıkıya bağlı kalarak, Aşağı Mısır'daki asilere boyun eğdirmek için Yukarı Mısır'daki birliklerini üzerlerine gönderen Firavun Pi-Ankhy, generallerinin savaştan sağ çıkan düşmanların serbest bırakılması önerisine çok öf-

Şekil 1

kelenmişti. "Sonsuza dek yıkım" yemini eden Firavun, "geride kalanları yıkıp yok etmek üzere," ele geçirilen şehre geleceğini duyurmuştur. Bu yapacakları için, "Tanrım Amon, bana teşekkür eder," demiştir.

Mısırlıların yaptıkları gaddarlıkları atfettikleri Tanrı Amon'un karşısında İsrail Tanrısı yer almaktadır. Yeremya Peygamber'in sözleriyle, "Böylece, Orduların Efendisi İsrail Tanrısı konuştu: 'Teb Tanrısı Amon'u ve ona inananları cezalandıracağım ve Mısır'a ve tanrılarına, Firavun'a ve krallarına günah cezası vereceğim.'" Bu, Kitabı Mukaddes'ten öğrendiğimize göre, bitmeyen bir karşılaşmadır. Yaklaşık bin yıl kadar önce, Mısır'dan Çıkış zamanında, Yehova (Yahweh), yani İsrail Tanrısı, Mısır'ı acı dolu bir dizi cezaya çarptırmıştı. Bunu sadece Mısır'ın hükümdarını merhamete getirmek için değil, ayrıca "Mısır'ın tüm tanrılarına karşı verilen bir hüküm" teşkil etmesi için yapmıştı.

İsraillilerin Mısır'da kölelikten kurtularak, Vaat Edilen Topraklar'a doğru yaptıkları mucizevi göçleri, Çıkış kitabındaki dinsel hikayede, Yehova'nın bu önemli olaylara doğrudan müdahale etmesiyle bağdaştırılmıştır:

Ve Sukkot'tan ayrılıp,
çöl kenarındaki Etam'da konakladılar.
Ve Yehova, gündüzleri bir bulut sütunu içinde
yol göstererek,
geceleri ise bir ateş sütunu içinde ışık vererek,
onlara öncülük etti.

İşte o zaman, tam burada, Firavun'un, hakkında herhangi bir yazıt bırakmak istemediği bir deniz savaşı meydana geldi; biz bunu Kitabı Mukaddes'in Çıkış kitabından öğreniyoruz:

[İsraillilerin kaçtığı Firavun'a bildirilince,]
Firavun ve yardımcıları,
onlara ilişkin fikirlerini değiştirdiler...
Ve Mısırlılar onların peşine düştü,
ve deniz kıyısında konaklarken onlara yetiştiler...
Ve Yehova, bütün gece güçlü doğu rüzgarlarıyla
suları geri itti,
denizi karaya çevirdi;
ve sular ikiye bölündü.
İsrailoğulları kuru toprak üzerinde yürüyerek
denizin ortasından geçtiler...

Şafak vakti, Mısırlılar olan bitenin farkında vardıklarında, Firavun savaş arabalarını İsraillilerin peşinden gönderdi. Ancak:

Sabah nöbetinde Yehova ateş ve bulut sütunu içinden
Mısır ordusuna baktı;
Ve onları şaşkına çevirdi
ve savaş arabalarının tekerleklerini gevşetti,
öyle ki arabalarını zorlukla sürdüler.
Ve Mısırlılar dedi ki:
"İsraillilerden kaçalım,
çünkü Yehova onların yanında Mısır'a karşı savaşıyor."

Oysa ki İsraillilerin peşine düşen Mısır hükümdarı, saldırıya devam etmeleri için savaş arabalarına emir vermişti. Sonuç, Mısırlılar için tam bir facia oldu:

Ve sular geri geldi,
ve savaş arabalarını, atlıları,
ve onların peşinden denize dalan Firavun'un
tüm ordusunu yuttu;
bir kişi bile sağ kalmadı...
Ve İsrail halkı, Yehova'nın Mısırlılara
gösterdiği büyük gücü gördü.

Kutsal kitabın kullandığı anlatım şekli, sonraki bir firavunun, II. Ramses'in, M.Ö. 1286'da Hititlerle yaptığı nihai savaş sırasında, Amon-Ra'nın mucizevi bir şekilde yanı başında belirmesini tanımlarken kullandığı sözcüklerle neredeyse aynıdır.

Lübnan'daki Kadeş kalesinde yapılan savaş, Hitit kralı Muvatalli'nin imparatorluğun dört bir tarafından seferber ettiği ordusuyla, Firavun II. Ramses'in dört bölükten oluşan ordusunu karşı karşıya getirmişti. Savaş, Mısırlıların geri çekilmesiyle sonuçlanmış, Mısır'ın kuzey yönünde, Suriye ve Mezopotamya'ya ilerleyişinin önünü kesmişti. Ayrıca Hititlerin de kaynaklarını tüketmiş ve onları güçsüz bırakmıştı.

Hititler, Firavun'u neredeyse ele geçirmenin eşiğinden dönmüş göründükleri için, bu zafer Mısırlılar açısından çok daha büyük bir öneme sahip olabilirdi. Savaşla ilgili Hitit yazıtlarında, yalnızca taraflı anlatımlara rastlanmıştır; ancak Ramses Mısır'a döndüğünde, kaçış mucizesini detaylı bir şekilde tasvir etmeyi uygun görmüştür.

Tapınak duvarlarındaki yazılar ve eşlik eden detaylı resimler (Şekil 2), Mısır ordularının Kadeş'e nasıl ulaştıklarını ve şehrin güneyinde kamp kurarak nasıl savaşa hazırlandıklarını anlatmaktadır. Şaşırtıcı olan, Hitit ordusunun savaşmak üzere ileri atılmamış olmasıydı. Bunun üzerine Ramses, bölüklerinden ikisini kalenin üzerine gönderdi. İşte o zaman, Hitit savaş arabala-

Şekil 2

rı sanki yoktan var olmuşcasına birden belirivermiş, ilerleyen bölüklere arkadan saldırıp diğer iki ordunun karargahına da zarar vermişlerdir.

Mısır birlikleri panik içinde dağılmaya başladıklarında, Ramses bir anda "Majestelerinin orada sadece korumasıyla bir başına" olduğunun farkına varmış ve "arkasına baktığında, yolunun 2.500 savaş arabasıyla" -kendine değil, Hititlere ait savaş arabalarıyla- "kesildiğini görmüştür"... Subayları, savaş arabaları ve piyadeleri tarafından terk edilen Ramses, tanrısına dönmüş ve ona, bu duruma düşmesinin tek nedeninin tanrının emirlerini uygulaması olduğunu hatırlatmıştı:

Ve Majesteleri dedi ki:
"Ne istersin, Tanrım Amon?
Bir baba oğlunu unutur mu?
Hiç sensiz bir şey yaptım mı?
Yaptığım veya yapmadığım her ne varsa,
senin emirlerin doğrultusunda değil midir?"

Mısır tanrısına, düşmanın da başka tanrılara minnettar olduğunu anımsatan Ramses sormaya devam eder: "Bu Asyalılar senin için ne ifade ediyorlar ki Ey Amon? Senin hakkında hiçbir

şey bilmeyen bu sefil yaratıklar, Ey Tanrım?"

Ramses, tanrı Amon'un gücü "milyonlarca piyadeden ve yüzlerce, binlerce arabacı askerden" daha büyük olduğundan, kendisini kurtarması için ona yalvarmaya devam ederken bir mucize gerçekleşir: Tanrı, savaş alanında beliriverir!

Onu çağırdığımda Amon beni duydu.
Elini bana doğru uzattı ve ben şad oldum.
Arkamda durdu ve seslendi:
"İleri! İleri! Ramses, Amon'un sevgili oğlu, seninleyim!"

Tanrısının emrini uygulayan Ramses, düşman birliklerine doğru saldırır. Tanrının etkisi altına girmiş olan Hititler ise açıklanamaz şekilde zayıf düşmüşlerdir: "Elleri yanlarına düşmüş bir şekilde, ne oklarını atmaya, ne de mızraklarını kaldırmaya takatleri vardı." Ve birbirlerine seslendiler: "Aramızdaki şey ölümlü değildir; o kudretli bir tanrıdır. Yaptıkları insanınkine benzemez; onun kolunda ve bacağında tanrısal güç vardır." Böylece Ramses, karşısına hiçbir rakip çıkmadan, solundaki ve sağındaki düşmanları katlederek kaçmayı başarmıştır.

Muvatalli'nin ölümünden sonra, Mısır ve Hitit krallıkları barış antlaşması imzalar ve hüküm sürmekte olan firavun, bir Hitit prensesiyle evlenerek onu resmi eşi yapar. Barışa ihtiyaç duyulmuştur çünkü sadece Hititler değil, Mısırlılar da "Denizden Gelen İnsanlar" -Girit ve diğer Yunan adalarından gelen istilacılar- tarafından giderek daha sık saldırıya uğramaktadır. Bu insanlar, daha sonra Kitabı Mukaddes'teki Filistinlileri oluşturmak üzere, Kenan'ın Akdeniz kıyılarında kendilerine basamak görevi görecek bir toprak elde etmişlerdir; ancak Mısır topraklarına yaptıkları saldırılar, Firavun III. Ramses tarafından geri püskürtülmektedir. Firavun, savaş sahnelerini tapınak duvarlarına aktararak, bu savaşların anılarını canlı tutmuştur (Şekil 3). Zaferlerini, "Yüce Efendim'in, soylu tanrısal babamın, tüm Tanrıların Efendisi'nin planlarına" sıkı sıkıya bağlı kalmasına yormuştur. Ramses, zaferlerin şerefinin tanrısı Amon-Ra'ya ait ol-

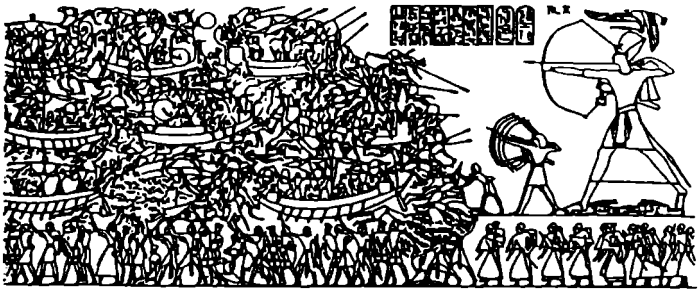

Şekil 3

duğunu yazmıştır; çünkü "Amon-Ra düşmanların peşine düşmüştü; onları yok ediyordu."

İnsanın hemcinsine karşı giriştiği savaşın kanlı izleri, bizleri Mezopotamya'ya -Nehirler Arasındaki Topraklar (Fırat ve Dicle)-, yani Kitabı Mukaddes'te geçen Şinar Ülkesi'ne* geri götürür. Burada, Tekvin (Yaratılış) 11. Bapta anlatıldığına göre, taş yerine tuğlayla inşa edilen binaları ve göklere erişen kuleleriyle ilk şehirler kurulmuştur. İnsanoğlunun kayıtlı tarihi işte burada başlamıştır; Eski Tanrılar'ın yerleşmesiyle birlikte, tarih öncesi dönem de burada başlamıştır.

Bu, yakında anlatmaya başlayacağımız, çok uzun zaman öncesine ait bir hikayedir. Ama şu an için gelin, birlikte Mısır'daki II. Ramses'in o hareketli zamanlarından bin yıl öncesine gidelim. O zamanlarda, Mezopotamya'nın uzak köşelerinden birinde, krallık oldukça hırslı, genç bir adama geçmişti. Ona Şaru-Kin, yani "Adil Kral" denilmektedir; tarih kitaplarımız ona Sargon der. Yeni bir başkent inşa ederek ona, Agade (Akkad) adını vermiş ve Akkad krallığını kurmuştur. Akkadca, çivi yazısına benzeyen yazımıyla, İbranca ve Arapça'nın halen kullanımda olduğu tüm Sami dillerinin anadilidir.

M.Ö. 24. yüzyılın büyük bir bölümünde hüküm süren Sar-

* Yaratılış efsanesine göre, Nuh Peygamber'in torunları, büyük tufandan sonra Şinar Ülkesi'ne, yani Babil'e ulaşırlar (Ç. N.)

gon, elli dört yıllık uzun saltanatını, kendisine Büyük Tanrılar tarafından özel bir statü tanınmasına bağlamaktaydı. Bu statü onu, "İştar'ın Vekili, ANU'nun Seçilmiş Rahibi, ENLİL'in Yüce Adil Kılavuzu" yapmıştı. Sargon'un yazdığına göre, "kimsenin Sargon'un karşısına çıkmasına izin vermeyen" ve ona "Yukarı Deniz'den Aşağı Deniz'e kadar olan bölgeyi" (Akdeniz'den Basra Körfezi'ne) veren, tanrısı Enlil'di. Bu yüzden, Sargon'un tutsak ettiği kralları, boyunlarında köpek tasmalarına bağlı iplerle getirdiği yer, "Enlil'in tapınağının kapıları"ydı.

Zagros dağlarının ötesine yaptığı seferlerden birinde, Sargon, tıpkı Truva'daki savaşçılar gibi, tanrısal bir kahramanlığa tanık oldu. O "Warahshi topraklarında ilerlerken... karanlıkta ileri doğru atıldığında... İştar, onun için bir ışık yarattı." Böylece Sargon, birliklerini dağlar arasında, bugün Luristan olan geçitten geçirerek, "karanlığın kasvetini bastırmayı" başarmıştı.

Sargon'la başlayan Akkad hanedanı, torunu Naram-Sin ("Tanrı Sin'in sevdiği") döneminde zirveye ulaşmıştır. Naram-Sin'in anıtlar üzerine yazdırdığına göre, fetihlerin başarıyla sonuçlanması, tanrısının ona benzersiz bir silah, yani "Tanrının Silahı"nı vermesi ve diğer tanrıların ona açıkça destek bahşetmeleri -ve hatta onu aralarına davet etmeleri- sayesinde gerçekleşmiştir.

Naram-Sin esas hamlesini, kuzeybatıya doğru yapmıştı. Fetihleri arasında, yakın bir geçmişte gün ışığına çıkarılan kil tablet arşiviyle büyük bilimsel yankı uyandırmış olan Ebla şehir-devleti de vardı: "İnsanoğlunun ayrılmasından bu yana, her ne kadar kralların hiçbiri, Arman ve Ebla'yı yok edemediyse de tanrı Nergal kudretli Naram-Sin'e bir fırsat tanıdı ve ona Arman ve Ebla'yı verdi. Ona ayrıca, Amanos'u, Yukarı Deniz'e kadar Sedir Dağlarını sundu."

Tıpkı Naram-Sin'in, başarılı seferlerini tanrıların emirlerine saygı göstermesine bağlaması gibi, çöküşü de tanrıların sözüne karşı gelmesine bağlanmıştır. Tarihçiler, *Naram-Sin Efsanesi* adındaki bir metnin parçalarını biraraya getirmişlerdir. Olayları ilk ağızdan nakleden Naram-Sin, kendi felaket öyküsünde, tan-

rıça İştar'ın "planını değiştirmesi" ve tanrıların "askerlerinin sayısı 360.000'i bulan, görkemli ve asil yedi kral ve silah arkadaşını" kutsamasının tüm sorunları nasıl başlattığını anlatmaktadır. Bugün İran olan yerden gelen bu insanlar, Mezopotamya'nın doğusuna doğru dağlık Guti ve Elam topraklarını işgal etmişlerdi, bir taraftan da Akkadlılar için tehdit oluşturuyorlardı. Naram-Sin, tanrılara ne yapması gerektiğini sormuş; kendisine cevap olarak, silahını bırakması ve savaşa gitmek yerine karısıyla yatıp uyuması (ancak gizli bir nedenden ötürü, karısıyla birlikte olmaktan kaçınması) söylenmişti:

Tanrılar onu şöyle yanıtlar:
"Ey Naram-Sin, söyleyeceğimiz şudur:
Karşındaki bu ordu...
Silahlarını bırak, onları bir köşeye kaldır!
Evde kal ve cüretkarlığını zapt et!
Karınla birlikte yatağa, uyumaya git,
ancak onunla sakın...
Sakın ola ülkenin dışına, düşmanın üzerine gitme."

Ancak kendi silahlarına çok güvendiğini ilan eden Naram-Sin, tanrıların tavsiyesine rağmen düşmana saldırmaya karar vermişti. Yazıtlarında, "ilk sene 120.000 asker gönderdim ama hiçbiri geri dönmedi," diye itirafta bulunur. İkinci ve üçüncü senelerde daha çok asker feda edilmiştir; Akkad, artık ölüm ve açlığa teslim olmaktadır. Naram-Sin, bu izinsiz savaşın dördüncü yılında, İştar'ın kararını bozması ve davasını diğer tanrıların da önüne koyması için Tanrı Ea'ya başvurur. Tanrılar ona, Akkad'ın toparlanması için "Enlil'in gelecek günlerde Kötülüğün Oğulları üzerine lanet yağdıracağı" sözünü vererek, savaşmaktan vazgeçmesini tavsiye ederler.

Bu söz verilen barış dönemi üç yüzyıl sürer. Bu süre içinde, Mezopotamya'nın eski bölgesi, yani Sümer ülkesi, krallık merkezi olarak ortaya çıkar ve antik dünyanın en eski şehir merkezleri -Ur, Nippur, Lagaş, İsin, Larsa- yeniden kalkınır. Sümer, Ur

hanedanının yönetimi altında, antik Yakın Doğu'nun tamamını içinde alan bir imparatorluğun merkezi haline gelir. Ancak M.Ö. üçüncü bin yılın sonlarına doğru ülke, çıkar çatışmalarının ve birbirine ters düşen orduların arenası haline gelir ve o zaman, bu büyük uygarlık -insanoğlunun bilinen ilk uygarlığı- daha önce görülmedik büyüklükte bir felakete yenik düşer.

Bize göre, geleceğe yön veren bu olaydan Kitabı Mukaddes'te söz edilmiştir. Bu öyle bir olaydır ki etkisi çok uzun süre geçmemiş, sayısız ağıtta hatırlanmış ve ardından yas tutulmuştur; bu ağıtlar bize, o eski uygarlığın görkemli merkezinde meydana gelen yıkım ve tahribatın detaylı bir tanımını yapmaktadırlar. Bu Mezopotamya metinlerine göre, Sümerlerin başına böylesi bir felaket gelmesi, meclisteki büyük tanrıların verdikleri karar yüzündendir.

Güney Mezopotamya'nın yeniden yerleşilebilir hale gelmesi için neredeyse bir yüzyıl, bu ilahi yıkımın yaralarının tamamen sarılabilmesi için ise bir yüzyıl daha geçmesi gerekmiştir. O zamana dek, Mezopotamya'nın güç merkezi kuzeye, Babil'e doğru kaymıştı. İşte buradan, baş tanrısı olarak ihtiraslı bir tanrıyı, MARDUK'u seçen yeni bir imparatorluk çıkacaktır.

M.Ö. 1800 dolaylarında, Babil'de, kanunlarıyla tanınan Hammurabi tahta çıkmış ve sınırlarını genişletmeye başlamıştı. Geride bıraktığı yazıtlara göre, tanrılar ona sadece bir askeri harekatı başlatıp başlatmayacağını ya da bunu ne zaman yapacağını söylemekle kalmıyor, ayrıca ordularını tam anlamıyla kumanda ediyorlardı:

Marduk'un sevgili kralı,
büyük Tanrılardan aldığı güçle
Sümer ve Akkad'ı yeniden canlandırdı.
Anu'nun emri üzerine,
ve büyük tanrıların ona verdiği muazzam güçlerle
Enlil ordularının başında ilerlerken,
Larsa ordusu ve kralı Rim-Sin, ona rakip olamazdı...

Marduk, daha çok düşmanı yenebilmesi için Hammurabi'ye "Marduk'un Muazzam Gücü" denilen "kudretli bir silah" bahşetmişti:

Marduk'un onunla zaferlerini ilan ettiği
Kudretli Silah'la,
kahraman [Hammurabi], Eşnunna, Subari ve Guti ordularını yendi...
"Marduk'un Muazzam Gücü"yle,
Sutium, Turukku ve Kamu ordularını yendi...
Anu ve Enlil'in ona verdiği muazzam güçle,
ta Subari ülkesine dek,
tüm düşmanları birer birer alt etti.

Ancak, çok zaman geçmeden Babil, iktidarını kuzeyde yeni bir düşmanla -Asurlularla- paylaşmak zorunda kaldı. Orada baş tanrı, Marduk değil, sakallı tanrı AŞUR'du ("Her şeyi Gören"). Babil, güneyinde ve doğusundaki topraklarla uğraşırken, Asurlular hakimiyetlerini kuzey ve batı yönünde, "Büyük Deniz'in kıyılarına, Lübnan ülkesine dek" genişlettiler. Buralar, NİNURTA ve ADAD adlı tanrıların kontrolündeki topraklardı ve Asur kralları, askeri seferlerini bu önemli tanrıların kesin emirleri üzerine başlatmaya çok dikkat ediyorlardı. Bu yüzden, 1. Tiglat-Pileser, M.Ö. 12. yüzyılda, savaşlarını şu sözlerle ölümsüzleştirmişti:

Tiglat-Pileser, meşru kral, tüm kainatın kralı, Asur'un kralı, kainatın dört bölgesinin de hükümdarı;

Yüce tanrıları Aşur ve Ninurta'nın güven verici buyruklarıyla yönetilen cesur kahraman, böylece düşmanlarını yok etti...

Efendim Aşur'un emri üzerine, kudretim ta ötelerden, aşağı Zab Nehrinden batıdaki Yukarı Denize kadar her yeri fethetti. Üç kez Nairi ülkelerinin üzerine yürüdüm... Nairi ülkelerinin 30 kralına önümde diz çöktürdüm. Onları tutsak ettim, haraç olarak ise evcil atlar aldım...

Yüce tanrılar, efendilerim, Anu ve Adad'ın emri üzerine Lübnan dağlarına gittim; Anu ve Adad'ın tapınakları için orada sedir ağaçları kestim.

Kendilerine "tüm kainatın kralı, kainatın dört bölgesinin de hükümdarı" sıfatını verirken, Asur kralları doğrudan Babil'e meydan okumuşlardı; çünkü Babil, eski Sümer ve Akkad bölgesini de içine almaktaydı. Bu iddialarını meşrulaştırmak için, Asur krallarının eski zamanda Büyük Tanrıların oturduğu bu eski şehirleri ele geçirmeleri gerekiyordu; ancak bu yerlere giden yollar Babil tarafından kesilmişti. Bu cesaret isteyen işi M.Ö. 9. yüzyılda, III. Salmanasar başarmıştır; bu sebeple, yazıtlarında şöyle demişti:

İntikam almak için Akkadlıların üzerine yürüdüm... ve onları yenilgiyle cezalandırdım... Kuta, Babil ve Borsippa'ya girdim.

Akkad'ın kutsal şehirlerindeki tanrılara kurbanlar sundum. Akıntı yönünde Kildan'a (Kalde) kadar ilerledim ve Kildan'ın tüm krallarından haraç aldım.

O zaman, yüce efendim Aşur... bana bir asa verdi... insanları yönetmek için tek gereken şey buydu.

Yalnızca yüce tanrımın, beni seven efendim Aşur'un, güvenilir buyruklarına göre hareket ediyordum.

Salmanasar, çeşitli savaşlarını anlatırken, zaferlerini bu iki tanrısının verdiği silahlara borçlu olduğunu ileri sürmüştür: "Tanrım Aşur'un bana verdiği 'Büyük Kudret'le ve liderim Nergal'in bana sunduğu güçlü silahlarla savaştım." Aşur'un silahı, "korkutucu bir parlaklığa" sahip olarak tarif edilmiştir. Adinilerle yapılan bir savaş sırasında, düşman "Aşur'un korkutucu Parlaklığını görmüş ve bu onları şaşkına çevirdiği için" kaçışmışlardı.

Saldırılara birkaç kez karşı koyan, Babil'in Asur kralı Sanherib tarafından tamamen yakılıp yıkılmasıyla (M.Ö. 689) birlikte,

hükümdarlığın ele geçirilmesi, ancak Babil tanrısı Marduk'un kendi kralına ve halkına kızması ve "perişanlığın yetmiş sene sürmesini" emretmesi sayesinde mümkün olmuştu; tıpkı daha sonra, İsrail Tanrısı'nın Kudüs için buyurduğu gibi. Mezopotamya'nın tamamına boyun eğdiren Sanherib, artık o çok istediği "Sümer ve Akkad Kralı" sıfatını alabilecekti.

Sanherib, yazıtlarında Akdeniz kıyıları boyunca yaptığı ve Mısırlılarla Sina Yarımadasının ağzında savaşa girişmeleriyle sonuçlanan askeri harekatları da anlatmıştı. Fethettiği şehirlerin listesi -Sidon, Tir, Biblos, Akko, Aşdod, Aşkalon- adeta Eski Ahit'ten bir bölümü andırır. Bunlar, Sanherib'in "Efendim Aşur'un silahının, huşu uyandıran o parlaklığının" yardımıyla "şaşkına çevirdiği güçlü şehirlerdir". Savaşlarını tasvir eden rölyefler (Şekil 4'te Lachiş'in kuşatılmasını gösteren rölyef gibi,) saldıran tarafın, düşmana karşı rokete benzer mermiler kullandığını gösterir. Sanherib, ele geçirdiği şehirlerde "onların devlet görevlilerini ve soylularını öldürdü... ve cesetlerini, şehrin dört bir yanındaki kazıklara astı; sıradan vatandaşları ise savaş esiri yaptı."

Sanherib'in Prizması olarak bilinen bir eser, Sanherib'in Yehuda'ya boyun eğdirmesinden ve Kudüs'e düzenlediği saldırıdan söz eden tarihi bir yazıt içermektedir. Bu yazıta göre, Sanherib'in İsrail Kralı Hizkiya'yla [Hezekiah] kavgasının asıl nedeni, kralın "tanrısı Aşur'a kutsal bir yeminle bağlı olan" Filistin kenti Ekron'un kralı olan Padi'yi tutsak etmesiydi.

"Benim boyunduruğum altına girmeyen Yehuda'lı Hizkiya'ya gelince," diye yazmıştır Sanherib, "onun en güçlü kırk altı şehrini, yüksek duvarlı kalelerini ve civardaki sayısız köyü kuşattım... Hizkiya'nın kendisini Kudüs'te, kendi krallık evinde tutsak ettim; tıpkı kafesteki bir kuş gibi çevresine set çektim... Yağmaladığım şehirleri onun ülkesinden ayırdım ve onları Aşdod kralı Mitinti'ye; Ekron kralı Padi'ye ve Gaza kralı Sillibel'e verdim. Böylece, ülkesini küçülttüm."

Kudüs'ün kuşatılmasının birçok ilginç boyutu vardır. Kuşat-

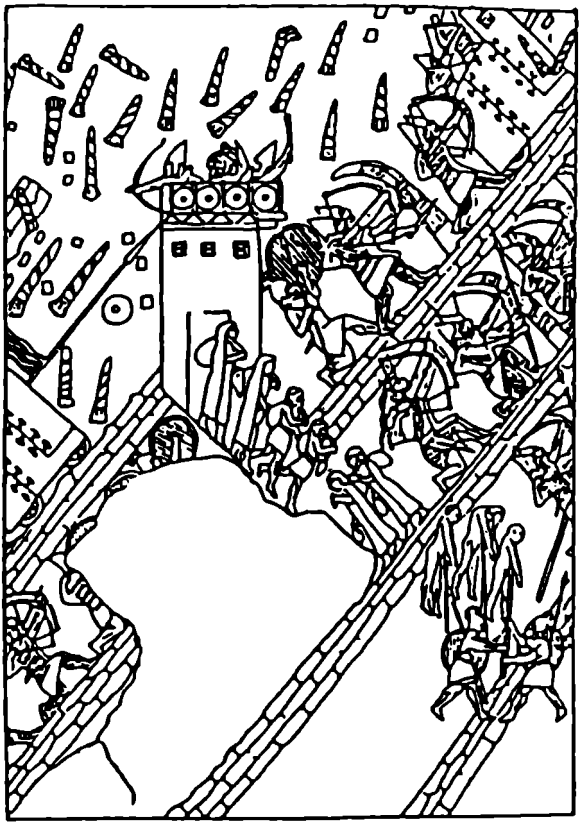

Şekil 4

manın doğrudan herhangi bir sebebi yoktur, sadece dolaylı bir sebebi vardır: Ekron'un sadık kralının orada zorla tutulması.

"Güçlü şehirleri," yani Fenike ve Filistin'i şaşırtmak için kullanılan "Aşur'un silahı, huşu uyandıran Parlaklık," Kudüs'e karşı kullanılmamıştır. Ve yazıtlardaki "Onlarla savaştım ve onları yenilgiyle cezalandırdım" tarzındaki alışılmış sona, Kudüs hadisesinde rastlanmamaktadır; çünkü Sanherib, uzaktaki toprakları komşu krallara vererek, Yehuda topraklarını sadece biraz küçültmüştür.

Üstelik, bir ülke ya da şehre tanrı Aşur'un "güvenilir buyrukları" üzerine saldırıldığına dair her zamanki iddia, Kudüs için geçerli değildir; herhangi biri, tüm bunlardan, saldırının pekala da izinsiz ve yetkisiz yapıldığı anlamını çıkarabilir. Yoksa bu saldırı tanrıların isteği değil de sadece Sanherib'in kaprisi midir?

Bu merak uyandırıcı ihtimal, hikayenin diğer yüzünü okuduğumuzda -ki bu diğer yüz, Eski Ahit'te karşımıza çıkar- ikna edici bir olasılığa dönüşür.

Sanherib, Kudüs'ü ele geçirmedeki başarısızlığını örtbas etmeye çalışmış olsa da II. Krallar, Bölüm 18 ve 19, bize tüm hikayeyi sunmaktadır. Kitabı Mukaddes'ten öğrendiğimize göre, "Kral Hizkiya'nın on dördüncü yılında, Asur kralı Sanherib, Yehuda'nın surla çevrili tüm şehirlerine saldırdı ve onları ele geçirdi." Bunun ardından Sanherib, iki generalini, büyük bir orduyla başkent üzerine, yani Kudüs'e gönderdi. Ancak şehre hücum etmektense, Asurlu general, yani Rab-Shakeh, şehrin lideriyle bir söz düellosuna girişti. Bu atışmayı, tüm halkın onu anlayabilmesi için İbranca yapmakta ısrar etmişti.

General, halkın da duyması gereken neler söyleyebilirdi? Kutsal metinlerde kesin şekilde açıklandığına göre, bu söz düellosu, Yehuda'nın Asur tarafından işgalini, Tanrı Yehova'nın onaylayıp onaylamadığı hakkındaydı!

"Ve komutan onlara şöyle dedi: Hizkiya'ya şimdi şunu söyleyin: Büyük kral, Asur kralı ona diyor ki:

Güvendiğin şey nedir?
Yoksa bana :
"Tanrımız Yehova'ya mı güveniyoruz diyeceksin?...
O zaman,
şimdi ben, Yehova'nın buyruğu olmadan mı saldırıp ülkeyi yıkmak için yola çıktım?
Bana Yehova dedi ki:
"Git ve o ülkeyi yık!"

Kral Hizkiya'nın vekilleri, bu doğru olmayan şeyleri İbranca söylemeyi bırakması ve mesajını o zamanki diplomasi dili olan Aramca vermesi için surların üzerinden generale ne kadar yalvardılarsa, general de İbranca söylediklerini herkesin duyması için surlara o kadar yaklaşıyordu. Kısa bir süre sonra, Hizkiya'nın elçilerine kötü sözlerle hitap etmeye, ardından da kralın ta kendisini aşağılamaya başladı. Attığı nutkun heyecanına kapılan general, Kudüs'e saldırmak için Yehova'nın onayını aldığı iddiasını unuttu ve bizzat Tanrı'yı küçülterek konuşmasına devam etti.

Hizkiya, bu olanları ve Tanrı'ya edilen küfürleri duyunca, "giysilerini yırttı ve çuval bezine bürünerek Yehova'nın Tapınağına girdi... Ve Peygamber Yeşaya'ya şöyle seslendi: Bugün sıkıntı, azar ve utanç günü... Dilerim tanrın Yehova, efendisi Asur Kralı'nın, Yaşayan Tanrı'yı aşağılamak için gönderdiği Rab-Shakeh'in bütün sözlerini duyar." Ve Tanrı Yehova, Peygamber Yeşaya aracılığıyla cevap verdi: "Asur kralına gelince... geldiği yoldan dönecek ve bu kente giremeyecek... çünkü onu ben savunup kurtaracağım."

O gece geldiğinde,
Yehova'nın meleği gitti
ve Asur ordugahında 185.000 kişiyi öldürdü;
ve gün doğumunda uyananlar,
hayretler içinde sadece cesetlerle karşılaştılar.
Bunun üzerine Asur Kralı Sanherib,
ordugahını bırakıp Ninova'ya döndü ve orada kaldı.

Eski Ahit'e göre, Sanherib Ninova'ya döndükten sonra "bir gün tanrısı Nisrok'un tapınağında tapınırken, oğulları Adrammelek ile Şareser onu kılıçla öldürdüler ve Ararat ülkesine kaçtılar. Yerine oğlu, Esarhaddon kral oldu." Asur kayıtları, Kitabı Mukaddes ifadelerini doğrulamaktadır: Sanherib, gerçekten de suikasta uğramıştır ve ardından genç oğlu Esarhaddon tahta çıkmıştır.

Esarhaddon'un Prizma B olarak bilinen bir yazıtı, olayları daha detaylı bir şekilde tarif etmektedir. Büyük tanrıların emirleri üzerine, Sanherib genç oğlunu resmen varis ilan etmiştir. "Asur'un tüm halkını, genci yaşlısı, biraraya topladı ve ağabeylerime, babamın erkek evlatlarına, Asur kralları önünde kutsal yemini ettirdi... ki tahta çıkmamı güvence altına alabilsin." Ağabeyler ise Sanherib'i öldürerek, yeminlerini bozmuş ve artık Esarhaddon'un peşine düşmüşlerdir. Ancak tanrılar onu saklar; "ve gizli bir yerde kalmamı sağladılar... beni krallık için koruduular".

Bu kargaşa döneminin ardından, Esarhaddon "tanrılardan güvenilir bir emir alır: 'Git, sakın gecikme! Biz de senin yanında yürüyeceğiz!'"

Esarhaddon'a eşlik etme görevi verilen tanrı, İştar'dır. Ağabeylerinin orduları, başkente yapacağı saldırıyı geri püskürtmek için Ninova'nın dışına çıktığı bir sırada, "Onun baş rahibi olmamı isteyen Savaş Tanrıçası İştar, benim yanımda durdu. Onların yaylarını kırdı, ordularının nizamını dağıttı." Ninova'lı birliklerin düzeni bozulunca, İştar, Esarhaddon adına onlara hitap etti. "Onun yüce emri karşısında, güruh halinde bana geldiler ve arkamda toplandılar," diye yazmıştır Esarhaddon, "ve beni kralları olarak tanıdılar."

Hem Esarhaddon ve oğlu, hem de halefi Asurbanipal, Mısır'ı ele geçirmeye kalkışmışlar ve hepsi de savaşlarda Parlak Silah'ı kullanmışlardı. "Dehşet uyandıran Aşur'un Parlaklığı," diye yazar Asurbanipal, "Firavun'u kör ederek onu çıldırttı."

Asurbanipal'in diğer yazıtları yoğun, neredeyse kör edici bir parlaklık yayan bu silahın, tanrılar tarafından başlıklarının bir parçası olarak giyildiğini söylemektedir. Bir olayda, düşmanlardan biri, "tanrının başından yayılan bir parlaklıkla kör olmuştur." Bir diğerinde, "Erbil'li İştar, baştan aşağı İlahi Ateş'e bürünmüş, taktığı Parlak Başlığı'yla Arabistan üzerine ateş yağdırmıştır."

Eski Ahit'te de kör edebilen bir Parlak Silah'tan söz edilmektedir. Tanrı'nın Melekleri (gerçekte elçileri) yıkılmadan önce So-

dom'a geldiklerinde, halk onların kaldığı evin kapısını kırmaya kalkışır. Bunun üzerine Melekler, "evin girişinde insanları kör ederler... ve onlar, kapıyı bulamazlar."

Asur diğer devletler üzerinde üstünlük sağlarken ve hatta hükümdarlığı Aşağı Mısır'a doğru genişlerken, kralları, Tanrı'nın peygamber Yeşaya ağzından söylediği sözcüklerle belirttiği gibi, yalnızca Tanrı'nın birer aracısı olduklarını unutmuşlardır: "Ey öfkemin kamçısı Asur! Gazabım senin elindeki asadır; Tanrı'ya saygısızlık eden ulusların üzerine gönderirim onu, bana karşı gelen insanları onunla cezalandırırım." Ancak Asur kralları yalnızca ulusları cezalandırmakla kalmazlar; aksine, "özlerinde, daha ziyade öldürmek ve sayısı pek de az olmayan ulusları yok etmek vardır." Bu ise Tanrı'nın niyetinin çok ötesine geçmiştir; bu yüzden Tanrı Yehova şunu ilan eder: "Asur'un kalbinde büyüyen kibrin meyvelerinden Asur Kralı'nı sorumlu tutacağım."

Asur'un düşüşünü öngören Kitabı Mukaddes kehanetleri gerçekten de doğru çıkmıştır: Kuzeyden ve doğudan gelen istilacılar güneydeki isyankar Babillilerle birleşince, dinsel başkent Aşur M.Ö. 614 yılında düşer. İki yıl sonra ise krallığın başkenti Ninova ele geçirilip yağmalanır. O büyük Asur artık yoktur.

Asur imparatorluğunun parçalanması, Mısır ve Babil'deki vasal* krallarca, kendi hegemonyalarını yeniden kurmak için iyi bir fırsat olarak görülmüştü. Bu iki ülke arasındaki topraklar ise bir kez daha dört gözle beklenen bir ödüle dönüşür. Firavun Necho'nun yönetimi altındaki Mısır, bu bölgeyi işgal etmekte hızlı davranan taraf olmuştur.

Babil'de ise tanrı Marduk, kral II. Nebukadnezar'a -yazıtlarında kaydedildiğine göre- ordularını doğu yönünde ilerletmesi emrini vermişti. Bu zorlu seferi mümkün kılan neden, bu bölgedeki egemenliği ilk baştan beri elinde tutan "bir başka tanrının, artık bu sedir ağacı topraklarını istemiyor olmasıdır" ve şimdi "yabancı bir düşman onu yönetmekte ve talan etmektedir."

* Feodal düzende mahalli yönetim. (Ç. N.)

Kudüs'te, peygamberi Yeremya'nın ağzından konuşan Tanrı Yehova, Babil'in tarafını tutmaktadır, çünkü Nebukadnezar'a "hizmetkarım" diye seslenen Yehova, onu Mısır tanrılarına karşı gazabının aracı olarak kullanmaya karar vermiştir:

Böylece Orduların Efendisi İsrail Tanrısı Yehova
konuştu:
"Gerçekten de hizmetkarım Nebukadnezar'ı
buldurup getirteceğim...
Ve o Mısır ülkesini yerle bir edecek,
ve ölüme ölümle, esarete esaretle,
kılıca kılıçla cevap verecek.
Ve ben Mısır tanrılarının tapınağında
bir ateş yakacağım,
ve o, onları yakacak...
Ve o, Mısır topraklarında Heliopolis'in
obelisklerini kıracak;
O, Mısır tanrılarının tapınaklarını yakacak!"

Bu savaş sırasında Tanrı Yehova, "Göklerin Kraliçesi"ne ve Mısır tanrılarına tapınmaya başladıkları için, halkının günahları yüzünden Kudüs'ün de cezalandırılacağını söyler: "Buranın üzerine kızgın öfkemi yağdıracağım... yakıp yok edecek her şeyi, hiç sönmeyecek... Benim adımla anılan bu şehrin feci akıbetini başlatacağım." Ve işte böylece, M.Ö. 586 yılında "Babil kralının muhafız birliği komutanı Nebuzaradan Kudüs'e gelir ve Tanrı Yehova'nın Tapınağı'nı yakar ve de kralın sarayını ve Kudüs'teki diğer bütün evleri... ve Kudüs'ün etrafındaki surlar Kildani ordusu tarafından yıkılır." Ne var ki Yehova söz vermiştir: Kudüs'ün yalnızlığı, yalnızca yetmiş yıl sürecektir.

Bu sözü tutacak olan ve Kudüs Tapınağı'nın yeniden yapılmasını sağlayacak olan kişi, Kral Keyhüsrev'dir. Onun Hint-Avrupa dili konuşan atalarının, güneyde Hazar Denizi'nden Basra Körfezi'ndeki Anzan eyaletine göç ettikleri sanılmaktadır. Orada, göçebelerin lideri Hakhamaniş ("Bilge İnsan"), bugün Aka-

manış olarak bilinen hanedanı başlatmıştır. Onun soyundan gelenler -Keyhüsrev, Dara ve Kserkses (Serhas)- Pers imparatorluğu olacak uygarlığın hükümdarları olarak tarihe geçmişlerdir.

Keyhüsrev, M.Ö. 549 yılında Anzan'da tahta çıktığında, ülkesi Elam ve Med Ülkesi'nin uzak bir eyaletiydi. O zamanların güç merkezi olan Babil'de ise krallık, tahta oldukça alışılmadık koşullarda çıkan Nabunaid'in elindeydi. O, geleneklere uygun olarak tanrı Marduk tarafından değil, Baş Rahibe (Nabunaid'in annesi) ve tanrı Sin arasında yapılan daha önce eşi görülmedik bir anlaşma sonucu seçilmişti. Kısmen hasar görmüş bir tablet, Nabunaid'in bu yüzden en sonunda suçlandığını göstermektedir: "Bir taban üzerine dinsiz bir heykel inşa ettirdi... ona 'Tanrı Sin' adını verdi... Yeni Yıl Festivali zamanında kutlama yapılmamasını söyledi... Ayinleri karıştırdı ve dinsel kuralları altüst etti."

Keyhüsrev, Küçük Asya'da Greklerle savaşırken, yeniden Babil'in ulusal tanrısı olma peşindeki Marduk ise "ülkeleri bir baştan bir başa taradı, yönetilmeyi bekleyen adil bir lider aradı. Ve Anzan Kralı Keyhüsrev'i çağırdı ve tüm ülkelerin kralı olması için onun adını telaffuz etti."

Keyhüsrev'in tahta çıkar çıkmaz, ilk icraatlarının tanrı Marduk'un isteklerine uygun olduğunu kanıtlamasının ardından; Marduk ona, "kendi şehri Babil'in üzerine yürümesini emretti. Kendisi de yanında gerçek bir yoldaş gibi ona eşlik ederken, Keyhüsrev'i Babil'e doğru yola çıkarttı." Böylece, Babil tanrısı tarafından tam anlamıyla kendisine refakat edilen Keyhüsrev, kan dökmeden Babil'i aldı. M.Ö. 538 yılının 20 Mart'ında, Keyhüsrev, Babil'in kutsal bölgesinde "*Bel* [Tanrı] Marduk'la el ele tutuştu." Yeni yılın ilk gününde Marduk'u onurlandırmak üzere yeniden yapılmaya başlayan festivali ise oğlu Kambises'e yönettirdi.

Keyhüsrev, varislerine kendinden önceki imparatorluk ve krallıkların biri hariç, tümünü içine alan bir imparatorluk miras bırakmıştı. Mezopotamya'da Sümer, Akkad, Babil ve Asur; doğuda Elam ve Med Ülkesi; kuzeydeki topraklar; Küçük Asya'da

Hitit ve Grek ülkeleri; Fenike, Kenan ve Filistin; hepsi de tek bir egemen kral ve büyük bir tanrı altında birleşiyordu: *Ahura Mazda*, Aydınlık ve Işık Tanrısı. O, antik Pers'te, kanatlı bir disk içinde göklerde dolaşan sakallı bir tanrı (Şekil 5a) olarak tasvir edilmekteydi; tıpkı Asurluların baş tanrı Aşur'u tasvir ettikleri gibi (Şekil 5b).

Keyhüsrev M.Ö. 529 yılında öldüğünde, kendi bağımsız tanrıları olup da geride kalan, tek bağımsız toprak parçası Mısır'dı. Dört yıl sonra, oğlu ve halefi Kambises, ordularını Akdeniz kıyısı üzerinden Sina yarımadasına gönderdi ve Pelusium'da Mısırlıları yendi; birkaç ay sonra başkent Memfis'e ulaştı ve kendini Firavun ilan etti.

Kambises, bu zaferine rağmen, kendi Mısır yazıtlarında "yüce tanrı Ahura Mazda beni seçti," tarzındaki geleneksel açılış sözcüklerini kullanmaktan özenle kaçınmıştı. Mısır'ın, kendi

Şekil 5

tanrısının etki alanı içinde olmadığını anlamış olan Kambises, Mısır'ın bağımsız tanrılarına saygılarını sunmak için onların heykellerinin önünde yere kapanmış, hakimiyetlerini kabul ettiğini göstermişti.

Bunun karşılığındaysa, Mısırlı rahipler ona "Ra'nın Oğlu" adını vererek Mısır üzerindeki egemenliğini onayladılar.

Eski dünya, artık "büyük aydınlık ve ışık tanrısı" tarafından seçilen ve Mısır tanrıları tarafından da kabul gören tek bir kral altında birleşmişti. Artık ne tanrıların, ne de insanların savaşmak için bir nedenleri kalmıştı. Dünyaya barış gelmişti!

Ancak barış pek de uzun sürmedi. Akdeniz'in ötesinde, Grekler zenginlik, güç ve hırs içinde çoğalıyorlardı. Küçük Asya, Ege Denizi ve Doğu Akdeniz artan çatışmalara sahne olmaktaydı; hem içeriden hem de dışarıdan gelen çatışmalar... M.Ö. 490 yılında, I. Dara Yunanistan'ı işgal etmeye kalkıştı ve Marathon'da yenildi. Dokuz yıl sonra ise I. Kserkses, Salamis'te yenik düştü. Bundan yaklaşık yüz elli yıl kadar sonra, Makedonyalı İskender Avrupa'yı aşarak, tüm antik yerleşim yerlerinde, Hindistan'a kadar uzak topraklarda bile kan dökülmesine neden olacak bir fetih seferi başlattı.

Acaba o da tanrıların "güvenilir buyrukları"nı mı yerine getiriyordu? Tam tersi... Bir Mısır tanrısının oğlu olduğu efsanesine inanan İskender, ilk başlarda, kendi yarı-tanrısal köklerini ortaya çıkartacak olan tanrısal kehanetleri kanıtlayabilmek amacıyla, savaşarak Mısır'a kadar ilerlemişti. Ancak bu kehanet, aynı zamanda onun erken yaşta ölümünü de öngörmekteydi. Bu nedenle, sonraki yolculuklarını ve fetihlerini, tetikleyen şey onun bir Yaşam Pınarı arayışıdır; böylece, bu pınardan içecek ve yazgısının önüne geçebilecekti.

Bunca kan dökmeye rağmen, İskender genç bir yaşta ve gücünün zirvesindeyken öldü. Ve o zamandan bu yana, İnsanoğlunun Savaşları, yalnızca insanlar arasında kaldı...

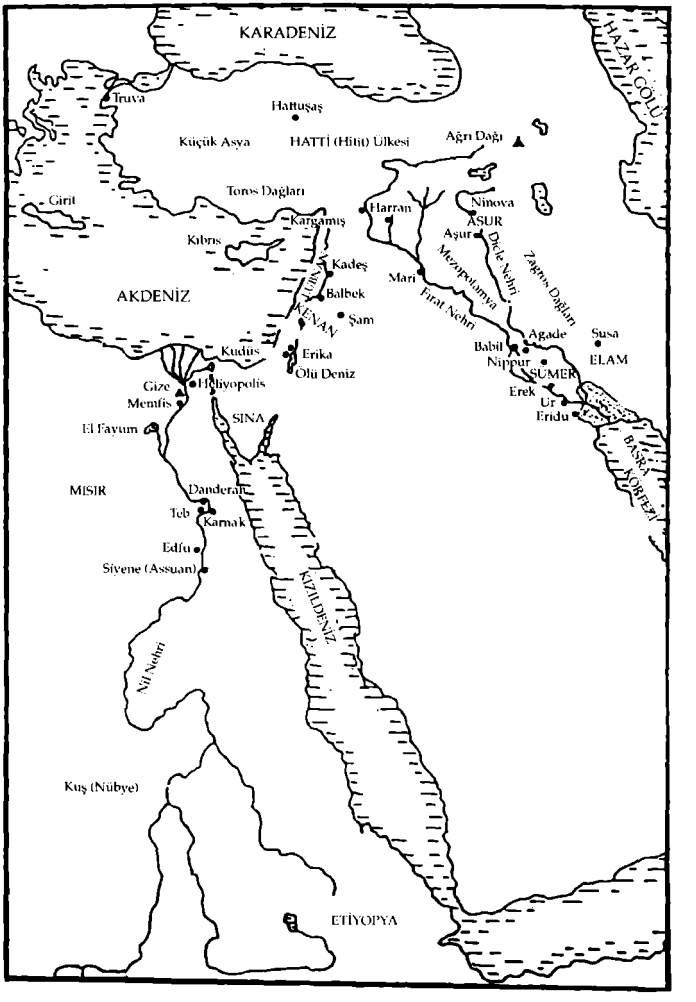
KARADENİZ
HAZAR GÖLÜ
Truva
Hattuşaş
Küçük Asya
HATTİ (Hitit) Ülkesi
Ağrı Dağı
Toros Dağları
Girit
Harran
Ninova
ASUR
Aşur
Kargamış
Kıbrıs
Dicle Nehri
Zagros Dağları
Mezopotamya
Kadeş
Mari
AKDENİZ
Lübnan
Balbek
Fırat Nehri
KENAN
Şam
Susa
Agade
Babil
ELAM
Kudüs
Erika
Nippur
Ölü Deniz
SUMER
Gize
Heliyopolis
Erek
Ur
Memfis
SINA
Eridu
El Fayum
BASRA KÖRFEZİ
MISIR
Danderah
Teb
Karnak
Edfu
Siyene (Assuan)
KIZILDENİZ
Nil Nehri
Kuş (Nübye)
ETİYOPYA

-2-

HORUS VE SET'İN MÜCADELESİ

Mesih inancına sahip bir topluluk olan Essenilerin, *Tanrı'nın Varlığı*'nın *Ölümlüler Cemaati*'yle birleşeceği ve "tanrılarla insanların savaş çığlıklarının" birbirine karışacağı bir *Son Savaş*'ı öngörmeleri, sadece savaşlar tarihinin hazin bir tefsiri olabilir miydi?

Pek sayılmaz. *Karanlığın Oğullarına Karşı Işığın Oğullarının Savaşı*'nın öngördüğü şey, basitçe, insanoğlunun savaşlarının tıpkı başladığı şekilde son bulacağıdır; yani tanrılar ve insanlar yan yana savaşırken...

Kulağa her ne kadar gerçek dışı gibi gelse de tanrıların ölümlü insanların yardımına başvurduğu bir savaşı tasvir eden bir belge mevcuttur. Bu yazıt, tanrı Horus'a adanmış kutsal bir antik Mısır kenti olan Edfu'daki büyük tapınağın duvarlarındadır. Mısır inanışına göre, Horus burada bir "ilahi demir" dökümhanesi kurmuş ve orada, özel bir bölümde, gökleri dolaşabilen o muazzam Kanatlı Disk'i saklamıştır. Bir Mısır metninde söylendiğine göre, "Dökümhanenin kapıları açıldığında, Disk yukarı doğru yükselir":

İçerdiği coğrafi bilgilerin doğruluğuyla dikkat çeken yazıt (Şekil 6), kesin bir tarihle başlar; insanların değil, tanrıların olaylarına ait bir tarih. Yazıt, tanrıların Firavunlardan çok önce Mı-

sır'da hakimiyet kurduğu zamanlarla ilgilidir:

363 yılında, Ufuktaki Şahin, Sonsuza dek Yaşayan Ölümsüz, Majesteleri Kutsal Ra, Khenn şehrindeydi. Ona savaşçıları eşlik ediyordu, çünkü o günden beri adına Ua-Ua denilen bölgede, düşmanlar tanrıya karşı komplo düzenlemişlerdi.

Ra, oraya yandaşlarıyla birlikte, kayığıyla gitti. Horus'un Taht'ı civarına, bölgenin batısına, o zamandan sonra Soylu Khennu denilen, Khennu'nun Evi'nin doğusuna indi.

Horus, Kanatlı Gezgin, Ra'nın kayığına geldi. Atasına şöyle seslendi: "Ey Ufuktaki Şahin, Parlayan Tac'ı ele geçirmek için senin tanrılığına karşı komplo kuran düşmanı gördüm."

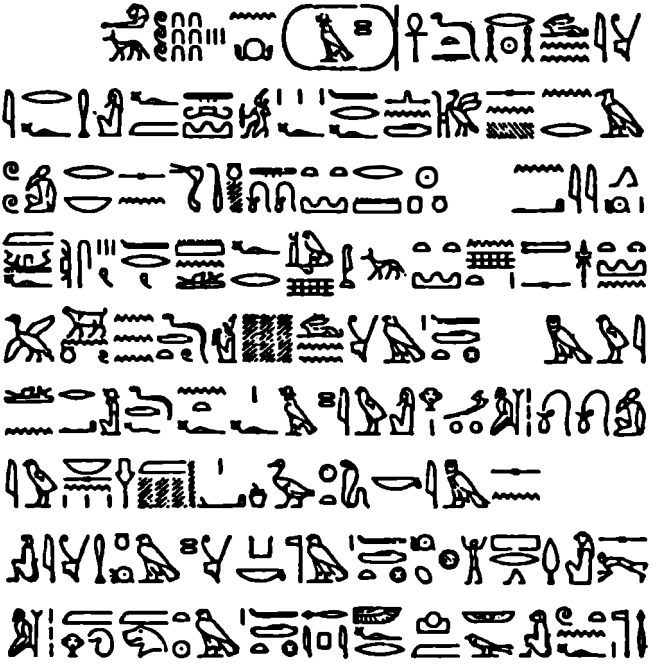

Şekil 6

Bu antik yazıt, patlamak üzere olan alışılmadık bir savaşın, birkaç kelimeyle öncesini hikaye etmekte olduğu kadar, çatışma sahnelerini canlandırmakta da başarılıdır. Bu savaşın, Ra ve Horus'un "düşmanlarının," "Tanrılığın Parlayan Tacı"nı ele geçirmek için kurdukları komplo yüzünden gündeme geldiğini hemen anlarız. Ve bunun, ancak başka bir tanrı ya da tanrılar tarafından yapılabileceği çok açıktır. Komployu engellemek isteyen Ra, "savaşçılarıyla birlikte" kayığıyla Horus'un karargahına gitmiştir.

Ra'nın "kayığı", diğer metinlerden de bilindiği üzere, Ra'nın içinde göğün en uzak noktalarına süzüldüğü göksel bir kayıktır. Bu olayda Ra onu, tüm denizlerden uzaktaki bir toprağa, Ua-Ua bölgesinin batısına gitmek için kullanmıştır. Orada, Horus'un Taht'ının doğusuna inmiştir. Ve Horus dışarı çıkarak atasını selamlamış ve ona, "düşmanın" birliklerini topladığı haberini vermiştir.

O zaman Ufuktaki Şahin, Kutsal Ra, Kanatlı Gezgin, Horus'a şöyle dedi: "Ra'nın yüce çocuğu, benim yarattığım Horus: Çabuk git ve gördüğün düşmanı alt et."

Talimatı alan Horus, Kanatlı Disk'e binerek düşmanı aramak üzere yola çıkar:

Böylece Kanatlı Gezgin Horus, Ra'nın Kanatlı Disk'ine binerek ufka doğru uçtu; işte o yüzden, o günden sonra ona "Göklerin Efendisi Yüce Tanrı" dendi.

Kanatlı Disk'in içinde uçarken göklerden düşman güçlerini tespit eden Horus, üzerlerine ne görülebilen, ne de duyulabilen ancak anında ölüme neden olan bir "fırtına" salar:

Kanatlı Disk'in içinde, göklerin ta tepesinden düşmanı gördü ve onlara arkadan yaklaştı. Ön bölümden üzerlerine, ne gözleriyle görebildikleri, ne de kulaklarıyla duyabildikleri bir Fırtına gönderdi. Bir an içinde hepsine ölüm getirdi; tek bir insan

sağ kalmadı.

Ardından Horus, "rengarenk parlayan" Kanatlı Disk içinde Ra'nın kayığına geri döner ve zaferinin, Büyülü Sanatlar Tanrısı Tot tarafından ilan edildiğini duyar:

Böylece Kanatlı Gezgin Horus, yeniden rengarenk parlayan Kanatlı Disk'e biner ve Ufuktaki Şahin Ra'nın kayığına geri döner.

Ve Tot der ki: "Ey Tanrılar Tanrısı! Kanatlı Gezgin, muazzam Kanatlı Disk içinde rengarenk ışıklar saçarak geri döndü"...

O yüzden, o günden sonra ona "Kanatlı Gezgin" dendi. Ve o günden sonra Hut şehrine, Kanatlı Gezgin Horus'un adını verdiler, ona "Behutet" dediler.

Horus ile "düşmanlar" arasında gerçekleştiği yukarıda anlatılan bu ilk savaş, Yukarı Mısır'da geçmiştir. 1870 yılında, yazıtın metnini *Die Sage von der geflügten Sonnenscheibe* (Kaçan Güneş Diski Destanı) ilk kez yayınlayan Heinrich Brugsch, "Khenn ülkesi"nin Nübye* olduğunu ve Horus'un, düşmanları Syene'de (bugünkü Aswan) gördüğünü ileri sürmüştür. Walter B. Emery'nin *Egypt in Nübye* (Nübye'deki Mısır)'ı gibi son zamanlarda yapılan çalışmalar, Ta-Khenn'in Nübye ve Ua-Ua'nın da onun kuzey bölgesine verilen isim -Nil'in birinci ve ikinci çağlayanları arasındaki alan- olduğu konusunda hemfikirdiler. (Nübye'nin güneyine Kuş denilmekteydi.) Bu saptamalar doğru gözükmektedir, çünkü Horus'a zaferi karşısında ödül olarak bahşedilen Behutet, Edfu şehrinin ta kendisidir ki bu şehir o günden bu yana hep Horus'a adanmıştır.

Efsaneye göre Edfu, Horus'un ilahi bir metal dökümhanesi kurduğu yerdir. Orada, "ilahi demir"den yapılan eşsiz silahlar dökülmektedir. Yine orada, Horus, bir *mesniu* -"Metal İnsanlar"- ordusu kurmuştur. Bunlar, Edfu tapınağının duvarlarında, kısa

* Nübye Ülkesi: Kuzey Sudan (Ç. N.)

bir tünik giyen ve kalın tasmalar takan, her iki elinde de silah taşıyan kafaları kazınmış erkekler olarak resmedilmiştir. Ne olduğu tam olarak saptanamayan zıpkına benzer bir silahın çizimi de , "ilahi demir" ve "metal insanlar" hiyeroglif kelimeleriyle birlikte kullanılmıştır.

Mısır geleneklerine göre *mesniu*, tanrıların metal silahlarla donattığı ilk insanlardır. Kısa bir süre sonra yavaş yavaş şekillenecek hikayede de göreceğimiz gibi, bunlar aynı zamanda tanrılar arasındaki bir savaşa katılan ilk insanlardır.

Aswan ve Edfu arasındaki bölge sıkı bir şekilde güvenlik altına alınmışken ve insan-savaşçılar silahlı ve eğitimli olarak yerlerini almışken, artık tanrılar kuzeye, Mısır'ın kalbine doğru ilerlemeye hazırdılar. İlk zaferin tanrılar arasındaki ittifakı güçlendirdiği aşikardı; çünkü bize anlatıldığına göre, Asyalı tanrıça İştar da (Mısır metinleri onu Kenanlı adıyla, Aştoret olarak çağırmaktadır), bu gruba katılmıştı.

Göklerde dolaşan Horus, aşağıdaki toprakları kolaçan etmesi için Ra'ya seslendi:

Ve Horus dedi ki: "İlerle, Ey·Ra! Aşağıdaki toprakların üzerindeki düşmanları kolla!"

O zaman, Kutsal Ra ilerledi ve Aştoret onunla birlikteydi. Ve ülkedeki düşmanları aradılar; fakat hepsi de saklanmıştı.

Düşmanlar gözden kayboldukları için Ra bir fikir ileri sürdü: "Ve Ra ona eşlik eden tanrılara şöyle dedi: 'Düşman karada saklandığı için, gelin, gemimizi suya doğru sürelim.' Ve bu sulara, o günden sonra 'Katedilen Sular' dediler." Ra, kendi aracının havada ve denizde ilerleyebilme özelliğinden yararlanırken, Horus'un yüzebilen bir araca ihtiyacı vardı. Böylece ona bir kayık verdiler "ve o günden sonra ona Mak-A ("Yüce Koruyucu") adını verdiler."

İşte o zaman, ölümlü insanların karıştığı ilk savaş patlak verdi:

Ancak düşmanlar da kendilerini hipopotamlara ve timsahlara dönüştürerek suya girdiler; Ufuktaki Şahin Ra'nın kayığına saldırıyorlardı...

O zaman Kanatlı Gezgin Horus, kendisine savaşçı olarak hizmet eden, her birini tek tek isimleriyle çağırdığı yardımcılarıyla birlikte geldi; hepsinin de elinde İlahi Demir ve bir zincir vardı ve timsahlarla, hipopotamları döverek uzaklaştırdılar.

651 tane düşmanı oraya yönlendirdiler; şehrin önünde onları öldürdüler.

Ve Ufuktaki Şahin Ra, Kanatlı Gezgin Horus'a şöyle dedi: "Burası, güneydeki topraklarda zaferini ilan ettiğin yer olsun."

Düşmanı göklerden, karadan ve sulardan sildikten sonra, Horus'un zaferi artık tamamlanmış görünüyordu ve Tot bir kutlama istedi:

O zaman Tot diğer tanrılara dedi ki: "Ey Göklerin Tanrıları, kalpleriniz sevinçle dolsun! Ey Toprağın Tanrıları, kalpleriniz sevinçle dolsun! Genç Horus, bu savaşta olağanüstü bir başarı göstererek bize barış getirdi."

Kanatlı Disk, işte o andan sonra muzaffer Horus'un amblemi oldu:

O günden sonra, Horus'un metal simgeleri ortaya çıktı. Kanatlı Disk'i amblemi yapan ve onu Ra'nın kayığının önüne yerleştiren, Horus'tu. Her iki yanına, iki yılanın temsil ettiği kuzeyin ve güneyin tanrıçalarını yerleştirdi.

Ve elinde İlahi Demir ve zincir tutan Horus, Ra'nın kayığında, amblemin arkasında duruyordu.

Horus'un Tot tarafından barış getiren kişi olarak ilan edilmesine karşın, barış henüz tam olarak elde edilmiş sayılmazdı. Tanrılar Birliği kuzeye doğru ilerlerken, "Teb'in güneydoğusundaki bir düzlükte gözlerine iki parlaklık ilişti. Ra, Tot'a dedi ki:

"İşte düşman bu; bırak da Horus onları boğazlasın... Horus aralarına karıştı ve büyük bir katliam yaptı."

Bir kez daha, eğittiği ve silahlandırdığı insanlar ordusunun yardımıyla Horus galip gelmişti ve Tot, her başarılı savaşın ardından ona düşmanın yeni yerlerini söylemeye devam etti.

İlk hava savaşı Mısır'ı, Syene'deki Nübye'den ayıran savunma hattını yararken, karada ve suda devam eden savaşlar Horus'un, Nil'in Teb ve Dandera arasındaki kıvrımını güvence altına almasını sağladı. Bu bölgede, gelecek günler içinde büyük tapınaklar ve kraliyet yerleşimleri türeyecekti. Mısır'ın kalbine giden yollar artık açılmıştı.

Birkaç gün boyunca tanrılar kuzey yönünde ilerlediler; Horus, Kanatlı Disk içinde göklerden aşağıyı kolaçan ediyor, Ra ve yoldaşları kayıkla Nil'de seyrediyor ve Metal İnsanlar yan kanattan karayı koruyordu. Ardından, bir dizi kısa ama şiddetli çarpışma geldi; saldıran tanrılar, eski çağlarda Kızıldeniz'den Akdeniz'e uzanan bir göller bölgesine ulaştılar (göllerden bazıları bugün halen mevcuttur ve bu yer adları antik Mısır coğrafyasında net bir biçimde mevcuttur):

Ve sonra, düşmanlar kuzeye doğru giderek ondan uzaklaştılar. Akdeniz'in uzantısı olan denizi karşılarına alarak göller bölgesine yerleştiler, kalpleri onun korkusuyla kaskatı kesilmişti.

Ancak Kanatlı Gezgin Horus, onları Ra'nın kayığıyla yakından takip etti. Elinde İlahi Demir vardı.

Dövme demirden silahlar kuşanmış olan Yardımcılar'ı ise her yeri sarmıştı.

Fakat düşmanı kuşatma ve tuzağa düşürme girişimi başarıya ulaşamadı: "Dört gün ve gece boyunca onları bulma ümidiyle suları taradı, hem de bir tekini bile görmeksizin." Ardından Ra, ona tekrar Kanatlı Disk'e çıkmasını önerdi ve bu defa Horus kaçmakta olan düşmanı görebildi; "peşlerinden İlahi Mızrak'ını fırlattı ve onları katletti. Onları, muazzam bir şekilde yendi. Aynı zamanda 142 düşman tutsağını, Ra'nın kayığının önüne getir-

di" ki burada çabucak öldürüldüler.

Edfu tapınak yazıtı, bu noktada yeni bir levhaya geçer, çünkü Tanrıların Savaşı'nda aslında yeni bir bölüm başlamıştır. Kaçmayı başarabilen düşmanlar "Kuzey Gölü'yle yollarını bularak, sular bölgesini yelkenle aşmayı planladıkları Akdeniz'e yöneldiler. Ancak tanrı, onların kalplerini [korkuyla] etkiledi ve kaçış sırasında suların ortasına vardıklarında, batıdaki gölden Mer bölgesinin gölleriyle birleşen sulara doğru yöneldiler; orada Set'in Ülkesi'ndeki düşmanlara katılacaklardı."

Bu satırlar sadece coğrafi bilgi vermekle kalmaz, "düşmanlar"ın kimliğini ilk kez gözler önüne serer. Kargaşa, günümüzden çok eski çağlarda, Mısır'ı fiziksel olarak Sina yarımadasından ayıran birbirine bağlı göller bölgesine kaymıştır artık. Doğuda, bu su bariyerinin ötesinde, Horus'un babası Osiris'in eski düşmanı ve katili olan Set'in ülkesi uzanmaktaydı. Buradan öğrendiğimize göre Set, Horus'un güneyde üzerine yürüdüğü düşmandı. Ve şimdi Horus, Mısır'ı "Set'in Ülkesi"nden ayıran sınıra ulaşmıştı.

Bir süreliğine savaşa ara verildi, bu süre içinde Horus ön saflara silahlı Metal İnsanları'nı yerleştirdi. Ra da kayığı içinde savaş alanına ulaşmıştı. Düşmanlar da yeniden gruplaştılar ve suları geçtiler ve bunu büyük bir çarpışma takip etti. Bu defa düşmanlardan 381 tanesi ele geçirildi ve öldürüldü (metnin hiçbir yerinde Horus cephesinden ölü sayısı verilmez) ve hırsla düşmanın peşine düşen Horus, suları geçerek Set'in bölgesine girdi.

Büyük Edfu tapınağındaki yazıta göre, işte o zaman Set o kadar öfkelendi ki tanrılar arası art arda bir dizi çarpışma için -karada ve havada- Horus'un karşısına çıktı. Göreceğimiz gibi, bu savaşın birkaç farklı versiyonu bulunmuştur. Bu noktada ilginç olan, E. A. Wallis Budge tarafından yazılan *The Gods of the Egyptians* (Mısırlıların Tanrıları) adlı kitapta ortaya konulan gerçektir: İnsanoğlu, Tanrıların Savaşına ilk kez katıldığında, Horus'a zafer kazandıran şey, insanoğlunun İlahi Demir'le silahlandırılması olmuştur. "Başarısını, kendisinin ve adamlarının kullandı-

ğı silahların üstünlüğüne ve yapıldıkları malzemeye borçlu olduğu çok açıktır."

Ve işte, Mısır yazıtlarına göre, insan insana kılıçla saldırmayı böyle öğrenmişti.

Tüm savaşlar sona erdiğinde, Ra; "Horus'un metal insanlarından" duyduğu memnuniyeti dile getirip, bundan böyle onların "tapınaklarda oturmalarını" ve ödül olarak onlara içkiler ve adaklarla hizmet edilmesini buyurur; "çünkü ne de olsa, tanrı Horus'un düşmanlarını öldürmüşlerdir." Böylece metal insanlar Edfu'ya, Horus'un Yukarı Mısır'daki başkentine ve tanrının Aşağı Mısır'daki başkenti olan Tinis'e (Yunanca'da Tanis; Kitabı Mukaddes'teki Soan kenti) yerleştiler. Zaman içinde sadece askeri olan görev tanımlarını genişlettiler ve Horus'a insan yardımcıları ve elçileri olarak hizmet etmek üzere Şamsu-Hor ("Horus'un hizmetkarları") unvanını aldılar.

Kesin olarak saptandığına göre, Edfu tapınağının duvarındaki yazıt; Mısırlı yazıcıların daha erken kaynaklardan bildikleri bir metnin parçasıydı; ancak orijinal metnin, ne zaman ve kimin tarafından yazıldığı bilinmemektedir. Metni inceleyen bilim adamlarına göre, içinde geçen kesin coğrafi ve diğer konulardaki bilgiler (E. A. Wallis Budge'ın kendi sözleriyle) "karşımızda yalnızca mitolojik olaylar olmadığına ve *Hor-Behutet*'e (Edfu'lu Horus) atfedilen başarılı ilerlemenin, Edfu'ya çok uzun zaman önce yerleşen muzaffer bir istilacının maceraları üzerine kurulduğunun neredeyse kesin olduğuna" işaret etmektedir.

Diğer tüm tarihsel Mısır metinlerinde olduğu gibi, bu yazıt da bir tarihle başlar: "363 yılında." Bu tarihler, daima anlatılan olaylarla ilgili firavunun hükümdarlık dönemini göstermektedir; her firavunun hükümdarlığının ilk yılı, ikinci yılı, vs. vardır. Oysa ki bu metin, kralların olaylarıyla değil, ilahi konularla - tanrılar arası bir savaşla- ilgilidir. Bu metin, bu nedenle, "363 yılında" belirli tanrıların hükümdarlığında olan olaylarla ilgilidir ve bizleri, Mısır'ı insanların değil de tanrıların yönettiği eski zamanlara götürür.

Mısır geleneklerine göre böyle bir dönem, kesinlikle yaşanmıştır. Mısır'a yaptığı kapsamlı ziyaret sırasında, Grek tarihçi Heredot'a (M.Ö. beşinci yüzyıl), rahipler tarafından Firavun hanedanlarına ve hüküm sürdükleri dönemlere ait detaylı bilgiler verilmiştir. Heredot, "Rahipler bana, Mısır'ın ilk kralının Mên (Menes) olduğunu ve Memfis'i Nil'in su baskınlarından koruyan hendekleri onun yaptırdığını söylediler," diye yazmıştır; Menes, böylece nehrin yönünü değiştirmiş ve tarıma elverişli duruma gelen topraklarda Memfis'i inşa etmeye koyulmuştur. "Rahiplerin dediğine göre, bu işlerin yanı sıra, şehrin içine devasa bir yapı olan Vulkan tapınağını yaptırmıştır ki ondan söz etmeden geçilemez.

Daha sonra bana, ondan sonra tahta çıkan 330 hükümdarın adını bir papirüsten okudular. Halefleri arasında on sekiz tane Etiyopyalı kral ve bir tane de yerli kraliçe vardı; diğerlerinin tümü de Mısırlı krallardı."

Bunun ardından rahipler Heredot'a, Menes'in varisleri olan firavunları temsil eden sıra sıra heykeller göstermişler ve ona, bu krallardan bazılarına ait detayları ve ilahi soyları hakkındaki iddiaları anlatmışlardır. Heredot, "Bu heykellerle tasvir edilen insanlar, aslında tanrı olmaktan çok uzak görünüyorlardı" yorumunu yapar ve "ancak" diyerek devam eder:

Onlardan önceki dönemlerde durum tam tersiydi: O zamanlar Mısır'ın, insanlarla birlikte Yeryüzü'nde ikamet eden ve biri daima diğerlerinden üstün olan tanrı hükümdarları vardı.

Bunların sonuncusu Osiris'in oğlu olan, Grekler'in Apollon dedikleri Horus'tu. Sifon'u (Tifon) tahttan indirmiş ve son tanrı-kral olarak Mısır'ı yönetmiştir.

Birinci yüzyılın Yahudi tarihçisi Josefyus *Against Apion* (Apion'a Karşı) adlı kitabında, Mısır tarihinde yararlandığı kaynaklardan biri olarak Manetho adlı Mısırlı bir rahibin yazılarından alıntı yapar. Bu yazılar asla bulunamamıştır; ancak bunların, kendisinden sonra gelen bazı Grek tarihçilerin çalışmalarına te-

mel oluşturduğu anlaşıldığında, bu tarihçinin varlığına dair tüm şüpheler giderilmişti. Gerçekten de yüksek bir rahip ve önemli bir bilim adamı olan Manetho'nun (hiyeroglif adı "Tot'un Armağanı" anlamına gelir) M.Ö. 270 dolaylarında, kral Ptolemy Philadelphus'un emri üzerine Mısır tarihini birkaç ciltte derlediği, bugün artık kesin olarak bilinmektedir. El yazmalarının aslı, İskenderiye Kütüphanesinde saklanmaktaydı; ta ki bina ve içindekiler M.S. 642'de işgalciler tarafından ateşe verilip diğer paha biçilemeyen dökümanlarla birlikte yok olana dek...

Manetho, Mısır hükümdarlarını hanedanlara bölmüş olan -günümüze dek sürdürülen bir yöntem- bilinen ilk tarihçidir. Onun Krallar Listesi -isimler, krallık süreleri, tahta çıkış sıraları ve ilgili diğer bilgiler- Julius Africanus ve Caesarea'lı Eusebius'un (M.S. üçüncü ve dördüncü yüzyıllar) çalışmaları içinde büyük ölçüde korunmuştur. Bunlar ve Manetho'ya dayandırılan diğer versiyonlar, onun, birinci hanedanın ilk hükümdarı olarak kral Mên'i (Yunanca'da Menes: Heredot'un Mısır'daki araştırmalarına dayanarak sözünü ettiği kralın ta kendisi) yazdığı konusunda birleşmektedirler.

Bu gerçek, o günden bu yana, Firavun I. Seti'nin oğlu II. Ramses'le birlikte, kendinden önce gelen yetmiş beş hükümdarın adını listelediği Abidos Tableti (Şekil 7) gibi modern bir takım keşiflerle de doğrulanmıştır. Listedeki ilk isim Mena'dır.

Heredot, Mısır firavunlarının hanedanları konusunda haklıysa, Mısır'ın geçmişteki "tanrıların hüküm sürdüğü" dönemiyle ilgili olarak da haklı olamaz mıydı?

Bulgularımıza göre, Manetho bu konuda Heredot'la hemfikirdir. Yazdığına göre, firavun hanedanlarından önce gelen dört hanedan daha vardır: ikisi tanrıların, biri yarı-tanrıların ve biri de geçiş döneminin hanedanı. İlk başta, der Manetho, Mısır'ı 12.300 yıl boyunca yedi büyük tanrı yönetmiştir:

Ptah	9.000 yıl	hüküm sürdü
Ra	1.000 yıl	hüküm sürdü
Shu	700 yıl	hüküm sürdü
Geb	500 yıl	hüküm sürdü
Osiris	450 yıl	hüküm sürdü
Set	350 yıl	hüküm sürdü
Horus	300 yıl	hüküm sürdü
Yedi Tanrı	12.300 yıl	hüküm sürdü

Manetho'nun yazdığına göre, tanrıların ikinci hanedanı, ilki tanrı Tot olan on iki ilahi hükümdardan oluşuyordu. Bu hanedan 1.570 yıl hüküm sürdü. Ona göre, toplamda on dokuz tanrı 13.870 yıl hüküm sürmüştür. Ardından, 3.650 yıl boyunca tahtta kalan otuz yarı-tanrı gelir. Hepsinin toplamında, Mısır'ı, 17.520 yıl hüküm süren kırk dokuz tanrı ve yarı-tanrı hükümdar yönetmiştir. Takip eden 350 yıl boyunca ise Mısır'ın tümünde hiçbir tanrı veya yarı-tanrı hükümdara rastlanmaz; bu, on ölümlü hükümdarın Tinis'te krallık yapmayı sürdürdüğü kaotik bir dönemdir. Ancak bundan sonra Mên, ilk ölümlü firavunlar hanedanını başlatmış ve tanrı Ptah'a adanan yeni bir başkent -Heredot'un "Vulkan"ı- inşa etmiştir.

Yüz elli yıl süren arkeolojik keşifler ve hiyeroglif yazının deşifre edilmesi, firavun hanedanlarının M.Ö. yaklaşık olarak 3.100 yılında ve hiyeroglif adı Mên olarak okunan bir hükümdarla başladığına tarihçileri ikna etmiştir. O, Yukarı ve Aşağı Mısır'ı birleştirmiş ve başkenti Men-Nefer ("Mên'in Güzelliği") -Yunanca'da Memfis- adını verdiği yeni bir şehre taşımıştır. Birleşmiş bir Mısır'ın hükümdarlığını yaptığı dönem, Manetho'nun da ortaya koyduğu gibi, kaotik, bölünmüş bir Mısır döneminin ardından gelmiştir. Palermo Taşı olarak bilinen bir eserin üzerindeki yazıtta, Menes'ten önce hüküm süren ve yalnızca Aşağı Mısır'ın Kırmızı Tac'ını giymiş olan kralların en azından dokuzunun eski adları korunmuştur. "Akrep", Ka, Zeser, Narmer ve Sma gibi isimler taşıyan eski krallara ait mezarlar ve

Şekil 7

orijinal eserler bulunmuştur. Saygın Mısır bilimci Sir Flinders Petrie, *The Royal Tombs of the First Dynasty* (İlk Hanedanın Krallık Mezarları) adlı eserinde ve diğer bazı yazılarında, bu isimlerin kaotik yüzyıllar boyunca Tinis'te hüküm süren on ölümlü kralın Manetho tarafından yazılan listesiyle örtüştüğünü ileri sürmüştür. Petrie, birinci hanedandan önce gelen bu gruba "0 (sıfır) Hanedanı" denmesini önermiştir.

Mısır krallıkları hakkındaki en önemli arkeolojik belgelerden biri olan ünlü Turin Papirüsü Ra, Geb, Osiris, Set ve Horus'u listeleyen bir tanrılar hanedanıyla başlar; Tot, Maat ve diğerleriyle devam eder ve Horus'a -tıpkı Manetho'nun yaptığı gibi- 300 yıllık bir hükümdarlık dönemi atfeder. II. Ramses döneminden kalan bu papirüs, tanrı hükümdarların ardından otuz sekiz yarı-tanrı hükümdarı listelemektedir: "On dokuz Beyaz Duvarın Reisleri ve on dokuz Kuzeyin Kutsalları." Turin Papirüsüne göre, onlarla Menes arasında, Horus'un himayesi altındaki insan krallar da hüküm sürmüştür. Lakapları ise Şamsu-Hor'dur!

British Museum'daki Eski Mısır Eserlerinin kuratörü olan Dr. Samuel Birch, 1843 yılında, Londra'daki Royal Society of Literature'a hitaben, çalışmalarında bu papirüse ve onun toplamda 330 isimlik -"Heredot'un sözünü ettiği 330 kralla" örtüşen bir sayıdır bu-" listesine bağlı kaldığını açıklamıştır.

Mısır-bilimciler, her ne kadar kendi aralarında detaylara ilişkin bir takım fikir ayrılıkları yaşasalar da eski dönem tarihçileri tarafından (parçalanmış bir Mısır'da on kralın hüküm sürdüğü kaotik bir dönemin ardından) Menes'le başlayan hanedanlara dair verilen bilgilerin günümüzde arkeolojik bulgular tarafından da geçerli kılındığı ve isimleri Horus, Osiris vs. olan tanrıların hükümdarlıkları altında birleşmiş bir *erken dönemin* var olduğu konusunda artık hemfikirdirler. Ancak bu hükümdarların "tanrılıklarını" kabul etmekte zorlanan bazı akademisyenler, onların yalnızca "tanrılaştırılmış" insanlar olduklarını öne sürmektedirler.

Konuya biraz daha ışık tutabilmek için, Menes'in birleşmiş Mısır'a başkent olarak seçtiği yerden başlayabiliriz. Memfis'in

konumu, bulgularımıza göre tesadüfi değildir; tanrılara ilişkin bir takım olaylarla ilgilidir. Memfis'in inşa ediliş tarzı, aynı zamanda sembolik anlamlar da taşır: Menes, tam bu noktada Nil'in yön değiştirmesi ve ileri derecede set çekme, su yolu açma ve toprak ıslahı çalışmaları sonucunda yaratılan yapay bir höyük üzerine şehri kurmuştur. Şehri bu şekilde inşa etme nedeni, onun Mısır'ın kuruluş şekline gıpta etmesidir.

Mısırlılar, "erken dönemlerde var olan çok yüce bir tanrının" bölgeye geldiğine ve Mısır'ı su ve çamurun altında yatar halde bulduğuna inanmışlardı. Bu tanrı, su yolu açarak ve toprağı ıslah ederek büyük işler başarmış, Mısır'ı tam anlamıyla suyun altından çıkarmıştır; böylece Mısır'ın takma adı olan "Yükseltilmiş Ülke"nin anlamına da açıklık kazandırılır. Bu eski tanrının adı Ptah'tı: "Göğün ve Yeryüzünün Tanrısı"; onun büyük bir mühendis ve usta bir sanatçı olduğuna inanılırdı.

Yükseltilmiş Ülke efsanesinin doğruluğu, olayın teknolojik boyutuyla güçlenir. Nil, Syene'ye (Aswan) kadar oldukça sakindir ve gemi seferlerine elverişlidir. Ancak onun ötesinde, nehrin güney yönünde akışı tehlikelidir ve yol, çeşitli çağlayanlarla kesintiye uğramaktadır. Nil'in su seviyesinin bugün Aswan'daki barajlarla kontrol altında tutulması gibi, tarih öncesi Mısır'da da aynı uygulamanın var olduğu görülmektedir. Mısır efsanelerine göre Ptah, harekat merkezi olarak kendine, Grek dönemlerinden bu yana şekline bakılarak Elefantin (Fil) denilen Abu Adası'nı seçmiştir. Ada, Aswan'da, Nil'in ilk şelalesinin hemen üzerinde yer almaktadır. Sembolü yılan olan Ptah, metinlerde ve çizimlerde (Şekil 8) yeraltındaki mağaralardan Nil'in sularını kontrol ederken tasvir edilmiştir. "Sel sularını tutan kapıları bekleyen, doğru zamanda kapıların sürgülerini iten oydu." Bize teknik bir dille, mühendis gözüyle mümkün olan en doğru noktada, Ptah'ın kilitleri açılabilen ve kapatılabilen, "sürgülenen" ve tekrar açılabilen "ikiz mağaralar" (birbirine bağlı iki su deposu) yaptığı ve böylece Nil'in su seviyesini ve akışını yapay olarak kontrol edebildiği anlatılmaktadır.

Ptah ve diğer tanrılara Mısır dilinde *Ntr* -"Muhafız, Gözcü"-

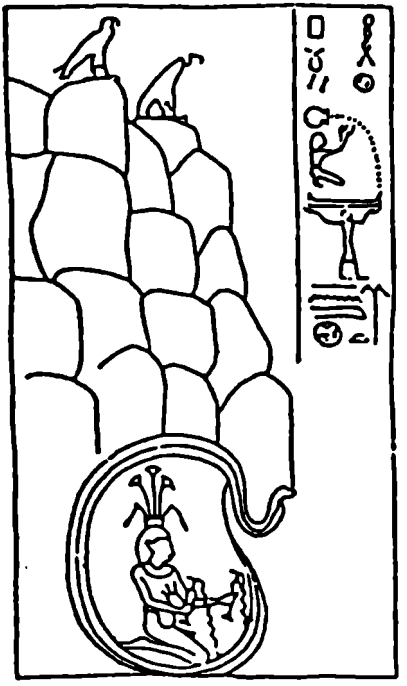

Şekil 8

denilmektedir. Mısırlıların yazdığına göre onlar, Mısır'a *Ta-Ur*'dan, "Uzak-Yabancı Ülke"den gelmişlerdir. Ur kelimesi "eski" anlamına gelmektedir, ancak gerçek bir yer adı da olabilir; Mezopotamya ve Kitabı Mukaddes kayıtlarından oldukça iyi bilinen bir yer: Güney Mezopotamya'daki eski Ur şehri... Ve Kızıldeniz'de Mezopotamya ile Mısır'ı birbirine bağlayan boğaza, tanrıları Mısır'a ulaştıran bir geçit olduğu için *Ta-Neter*, yani "Tanrıların Yeri" denilmiştir. En eski tanrıların Kitabı Mukaddes'te geçen Sam topraklarından geldiği iddiası ise bu eski tanrıların isimlerinin "Sami" (Akkad kökenli) olması gibi şaşırtıcı bir gerçekle ayrıca desteklenmiştir. Bu nedenle Mısır dilinde hiçbir anlam taşımayan Ptah, Sami dillerinde "yontarak ve oyarak cisimlere şekil veren" anlamına gelmektedir.

Zaman içinde -Manetho'ya göre 9.000 yıl sonra- Ptah'ın oğlu Ra, Mısır'ın hükümdarı olmuştu. Onun adının da Mısır dilinde herhangi bir anlamı yoktur. Ancak Ra parlak, semavi bir gövdeye sahip olmakla özdeşleştirildiğinden, tarihçiler Ra'nın "parlak" anlamına geldiğini düşünmektedirler. Daha kesin olarak bildiğimiz şey, sıfatlarından biri olan *Tem*'in Sami dillerinde anlamının "Eksiksiz, Saf Olan" olduğudur.

Mısırlılar, Ra'nın da dünyaya "Milyonlarca Yıllık Gezegen"den göksel bir gemiyle geldiğine; bu geminin *Ben-Ben* ("Piramit Kuşu") denilen konik üst bölümünün, daha sonra kutsal *Anu şehrinde* (Grekçe adı olan Heliopolis'le tanınan Kitabı Mukaddes'teki *On* şehri), özel olarak yaptırılan bir tapınakta korunduğuna inanmışlardır. Hanedanlar döneminde Mısırlılar, *Ben-Ben*'i ve Ra'yla ve tanrıların göksel yolculuklarıyla ilgili diğer kalıntıları görmek için bu tapınağa hac ziyaretleri yaparlardı. İsraillilerin inşa etmeye zorlandıkları şehir olarak anlatılan Kitabı Mukaddes'teki *Pi-tom*, "Tem'in Giriş Kapısı" şehri, *Tem* sıfatını taşıyan Ra için yapılmıştı.

Mısır tanrılarının geleneklerini ilk defa kayda geçiren ve Ra'nın başkanlığındaki ilk "tanrılar birliği"nin dokuz "Muhafız"dan -Ra ve onu izleyen dört tanrısal çift- oluştuğunu söyleyenler, Heliopolis'li rahiplerdir. Ra, Mısır'da kalmaktan sıkıldığında yönetime geçen ilk tanrısal çift, onun çocuklarıydı; erkek olanı *Şu* ("Kuruluk") ve dişi olanı ise *Tefnut*'tu ("Nem"). Mısır efsanelerine göre esas görevleri, Yeryüzü'nün üzerindeki gökleri kontrol etmesinde Ra'ya yardım etmekti.

Şu ve Tefnut, ileriki zamanlarda, kralın kendi kız kardeşini eş olarak seçmesinde ölümlü firavunlara örnek teşkil ettiler. Efsanelerin ve Manetho'nun verdiği bilgilere göre, onların ardından tahta, yine bir ağabey-kız kardeş çifti olan çocukları çıkmıştır: Geb ("Toprak Yığan") ve Nut ("Uçsuz Bucaksız Gökyüzü").

Mısır'ın tanrılarla ilgili efsanelerine tamamıyla mitolojik bir yaklaşım -ilkel insanların tabiatı gözlemlemesi ve doğa olaylarında "tanrılar"ı görmeleri- bilim adamlarını, Geb'in tanrılaştı-

rılmış Yeryüzü'nü, Nut'un ise Gökyüzü'nü temsil ettiğine inandırmıştır. Bu nedenle, Geb ve Nut'u sonraki Mısır tanrılarının Baba ve Anne'si olarak adlandıran Mısırlılar, tanrıların Yeryüzü ve Gökyüzü'nün birleşmesinden doğduğuna inanmışlardır. Ancak *Piramit Metinleri* ve *Ölüler Kitabı*'ndaki efsaneler ve şiirsel anlatımların gerçeği yansıttıkları düşünülürse, Geb ve Nut'un adlarının, *Bennu* kuşunun dönemsel olarak ortaya çıkmasıyla meydana gelen olaylar sonucunda verildiği düşünülebilir. Bu kuş, Grekler'in Phoenix, yani Anka Kuşu efsanesini dayandırdıkları kuştur: Tüyleri kırmızı ve altın rengi olan, birkaç bin yıl boyunca aralıklarla ölüp yeniden dirilen bir kuştur bu... Geb'in topraktan harikalar yaratması ve Nut'un "gökyüzünü uçsuz bucaksız hale getirmesi", hep Bennu kuşu içindir; bunun adı, Ra'nın Yeryüzü'ne indiği tuhaf aygıtınkiyle aynıdır. Öyle gözüküyor ki onların bu marifetleri "Aslanlar Ülkesi"ndeki tanrılar tarafından gerçekleştirilmiştir; Geb, orada "uçsuz bucaksız gökyüzü"nden gelen ve ufukta beliren küresel cisim için "toprakları temizlemiş, ona yer açmıştır."

Yukarıda anlatılan başarılı işlerin yol açtığı olumsuz bir sonuç olarak, Geb ve Nut, Mısır'ın doğrudan yönetimini kendi dört çocuğuna bırakmıştır: Greklerin Osiris dediği *Asar* ("Her şeyi Görebilen") ile kız kardeşi-karısı olan, İsis olarak bilinen *Ast* ve de Set ile İsis'in kardeşi olan karısı Neftis (*Nebt-Hat*, yani "Tapınağın Kraliçesi"). Mısır efsaneleri esasen, Mısır'ın gerçek tanrıları kabul edilen bu tanrılarla ilgilenir. Ancak iş, onları tasvir etmeye geldiğinde (Şekil 9), Set asla hayvan maskesi olmadan resmedilmez; yüzü hiçbir yerde görünmemektedir ve her ne kadar Kitabı Mukaddes'te Adem ve Havva'nın üçüncü çocuklarının adıyla (Şit) aynı olsa da adının anlamı halen Mısır-bilimcilere meydan okumaktadır.

Kendi kız kardeşleriyle evlenen iki kardeşle birlikte, tanrılar tahtın varisi konusunda ciddi bir sorunla yüz yüze gelirler. Akla en yakın çözüm, krallığı bölmektir: Osiris'e kuzeydeki alçak araziler (Aşağı Mısır), Set'e ise güneydeki dağlık bölge (Yukarı Mısır) verilir. Bu anlaşmanın ne kadar sürdüğünü, ancak Ma-

Şekil 9

netho'nun kayıtlarına bakarak tahmin edebiliriz. Ancak kesin olan şey, hükümdarlığın pay edilişinden Set'in tatmin olmadığı ve Mısır'ın tamamını kontrol altına alabilmek için çeşitli entrikalara başvurduğudur.

Bilim adamlarına göre Set'i harekete geçiren yegane dürtü, güce duyduğu şiddetli arzusudur. Fakat tanrıların tahta çıkma kurallarının neler olduğunun iyice anlaşılması, bu kuralların tanrıların (ve ardından ölümlü kralların) hareketleri üzerindeki önemli etkilerini anlamayı da mümkün kılar. Tanrılar (ve onların ardından insanlar), resmi eşlerinden başka, bir ya da birden fazla metres kadar, evlilik dışı ilişkilerden de çocuk sahibi olabildiklerinden, tahta çıkabilmenin ilk kuralı şuydu: Resmi eşten doğan ilk erkek çocuk, tahtın da varisi sayılırdı. Resmi eş erkek çocuk doğurmazsa, metreslerden doğacak ilk erkek çocuk varis olurdu. Buna rağmen, herhangi bir zamanda, hatta ilk erkek varisin doğumundan da sonra, eğer hükümdarın yarı-öz kız kardeşinden bir oğlu olursa, bu çocuk ilk doğanın yerini alır ve yasal varis olurdu.

Yeryüzü ve Gökyüzü Tanrıları arasında bunca rekabet ve kavgaya neden olan şey, işte bu gelenekti ve -tahminlerimize göre- Set'i harekete geçiren esas dürtü de yine buydu. Bu tahminimizin kaynağı, kendi dönemindeki Grekler ve Romalılar için Yakın Doğu tanrılarının efsanevi tarihlerini yazan M.S. birinci yüzyılın tarihçi-biyografı Plütark'ın *De Iside et Osiriside* (İsis ve Osiris'e Dair) adlı inceleme eseridir. O dönemde, eserinde baz

aldığı Mısır kaynaklarının, bizzat tanrı Tot'un yazıtları olduğuna inanılmaktaydı. Tanrıların Yazıcısı olan Tot, tüm zamanlarda onların bu dünyadaki hareketlerini ve tarihlerini kaydetmişti.

Plütark, açılış cümlesinde "Şimdi burada, [alıkonulmuş] en önemli ve gereksiz bölümler çıkartılarak, İsis ve Osiris'in hikayesi kısaca anlatılmıştır," diye yazar ve Nut'un (Grekler, onu tanrıçaları Rhea ile karşılaştırırlar) üç erkek çocuk doğurduğunu söyleyerek devam eder: İlk doğan Osiris, son doğan ise Set'tir. Ayrıca iki kız çocuğu da olmuştur, İsis ve Neftis. Ancak hepsinin de babası, Geb değildir: O, sadece Set ve Neftis'in babalarıdır. Gerçekte, Osiris ve ikinci erkek kardeşinin babası, torunu Nut'la gizlice birlikte olan Ra'dır. İsis'in babası ise "aynı tanrıçaya aşık olan" ve "ondan aldığı armağanların karşılığını" çeşitli yollarla geri ödeyen Tot'tur (Grek tanrısı Hermes).

O halde, sahne şöyledir: İlk doğan Osiris'tir ve Geb'den olmadığı halde, taht üzerinde iddia ettiği hak, Ra'nın oğlu olduğu için çok daha büyüktür. Ancak Set, hükümdar Geb'in yarı-öz kız kardeşi Nut'tan doğma oğlu olduğundan, yasal varistir. Tüm bunlar yetmiyormuş gibi, işler, iki kız kardeşin kendi oğullarını, tahtın bir sonraki yasal varisi yapmak için giriştiği yarış yüzünden daha da karışmıştır. Bunu başarmak için Set'in yalnızca kız kardeşi İsis'ten bir oğul yapması gerekliyken, Osiris'in bunu, her ikisi de yarı-öz kardeşi olan İsis'ten ya da Neftis'ten yapma seçeneği vardır. Ancak Osiris, İsis'i karısı yaparak Set'in varislerinin Mısır'ı yönetme şansını kasten yok etmiştir. Bunun üzerine Set, Neftis'le evlenir; ancak Neftis onun öz kardeşi olduğundan, çocuklarının hiçbirisi hükümdarlık için gereken niteliklere sahip olamaz.

Böylece, onu hem tahttan, hem de gelecekteki varislerinden mahrum bırakan, Osiris'e karşı Set'in giderek artan vahşi öfkesi için tüm koşullar hazırdır artık...

Plütark'a göre, Set'in intikamı "Etiyopya'nın Aso adlı kraliçesi"nin Mısır'ı ziyaretine denk gelir. Destekçileriyle işbirliği içindeki Set, onun şerefine tüm tanrıların davetli olduğu bir ziyafet verir. Yaptığı plan doğrultusunda, Osiris'i içine alabilecek

büyüklükte görkemli bir sandık yaptırır: "Ziyafet salonuna getirdiği bu sandık, oradaki herkes tarafından takdir edildi. Ardından Set, vücudu içine sığabilecek herhangi birine sandığı vermeye -şaka yollu- söz verdi. Bunun üzerine oradaki herkes, birbirinin ardından sandığın içine girdi.

Son olarak, Osiris sandığın içine girdi. Bunun üzerine, işbirlikçiler anında koşarak kapağı üzerine kapattılar ve dışından çivilerle bir daha açılmayacak şekilde tutturdular, üzerine erimiş kurşun döktüler." Daha sonra, Osiris'in hapsedildiği sandığı deniz kenarına taşıyıp, Nil'in Akdeniz'e döküldüğü Tinis'te onu suya attılar.

Yas kıyafetlerine bürünen ve kederinin göstergesi olarak saçının bir tutamını kesen İsis, sandığı aramaya çıkar. "Nihayet, sandıkla ilgili daha net bir bilgi edinebilmişti; onun dalgalarla Biblos kıyılarına (bugünkü Lübnan) sürüklendiğini öğrenmişti." İsis, Osiris'in vücudunu taşıyan sandığı bulur ve Osiris'i nasıl dirilteceğini bulana dek, bunu ıssız bir yere saklar. Ancak Set, bir şekilde tüm bunlardan haberdar olmuştur. Sandığı ele geçirir ve Osiris'in vücudunu Mısır'ın dört bir yanına dağıttığı on dört parçaya ayırır.

İsis, bir kez daha, hem kardeşi, hem kocası olan Osiris'in vücut parçalarını aramaya çıkar. Efsanenin bazı versiyonlarına göre, parçaları onları bulduğu yerlere gömmüş ve o yerlerde insanların Osiris'e tapınmasını başlatmıştır; diğerlerine göre ise parçaları biraraya getirerek, mumyalama geleneğini başlatmıştır. Tümü de onun tüm parçaları bulduğu konusunda hemfikirdir; bir teki hariç: Osiris'in erkeklik organı.

İsis, buna rağmen, en sonunda vücuttan ayrılmadan önce Osiris'in vücudundan onun "özünü" almayı başarır ve tohumlarıyla kendini hamile bırakır. Böylelikle oğlu Horus'u doğurur. Onu Nil deltasındaki papirüs bataklıklarında, Set'in gözlerinden saklar.

Takip eden olaylarla ilgili pek çok efsane bulunmuştur: Papirüse geçirilen ve tekrar kopyalanan efsaneler, *Ölüler Kitabı*'nın bölümlerini oluşturmuş ya da Piramit metinlerinde manzume-

ler olarak kullanılmışlardır. Biraraya getirildiklerinde, siyasi taktiklere başvurmayı, iktidar için adam kaçırmayı, sihirli bir şekilde ölüler dünyasından geri gelmeyi, homoseksüelliği ve son olarak da -ortadaki ödülü, tanrıların İlahi Taht'ı olan- büyük bir savaşı içeren esaslı bir drama sergilerler.

Herkes Osiris'in geride bir varis bırakmadan öldüğüne inanıyor gözüktüğünden, Set, İsis'i birlikte olmaya zorlayarak, bunun yasal bir varis elde etmesi için uygun bir zaman olduğunu düşünür. Onu kaçırır ve rıza gösterene dek onu esir olarak tutar, ancak İsis, tanrı Tot'un da yardımıyla kaçmayı becerir. Metternich Taşı üzerinde kayıtlı bulunan İsis'in kendi ağzından hikayeleştirilen bir versiyonunda, İsis gece kaçışını ve Horus'un saklı olduğu bataklığa varana dek yaşadığı maceraları anlatır. Oraya vardığında, Horus'u akrep sokması sonucu can çekişirken bulur (Şekil 10). Metni okuyanlar, İsis'in kaçışını tetikleyen şeyin oğlunun ölüm haberi olduğunu kolaylıkla anlayabilir.

Bataklıklarda yaşayan insanlar, onun çığlıklarıyla dışarı çıkarlar ancak ona yardım edemezler. İşte o zaman yardım, bir uzay aracından gelir:

O zaman İsis göklere bir çığlık gönderdi ve Milyonlarca Yıllık Gemi'den yardım istedi.

Ve Göksel Disk durdu, olduğu yerden kıpırdamadı.

Tot aşağı indi ve ona sihirli güçler verildi ve söyleneni gerçeğe dönüştüren büyük güce sahip oldu. Ve şöyle dedi:

"Ey İsis, hatiplik bilgisine sahip olan görkemli tanrıça, göreceksin ki oğlun Horus'a hiçbir kötülük yaklaşamaz; çünkü O, Ra'nın gemisi tarafından korunacak.

Bugün, Göksel Disk'e dün olduğu yerden binerek geldim. Gece bastırdığında, bu Işık, Horus'u iyileştirmek için zehri çıkaracak...

Bu çocuğu annesi için kurtarmak üzere göklerden indim."

Becerikli Tot tarafından yeniden canlandırılan ve bazı metinlere göre Tot'un tedavisi sonucunda sonsuza dek bağışıklık ka-

zanan Horus, *Netch-atef*, yani "Babasının İntikamcısı" olarak yetiştirilir. Osiris'in yandaşı olan tanrı ve tanrıçalar tarafından savaş sanatları üzerine eğitilmiş, tanrısal birliğe layık görülerek bir İlahi Prens olmak üzere büyütülmüştür. Derken bir gün, Osiris'in tahtında hak iddia etmek için Tanrılar Konseyi'nin önüne çıkar.

Şekil 10

Onu karşılarında gördükleri için şaşıran tanrılarından biri de Set'ti. Hepsi de merak içindeydi: Bu çocuğun babası gerçekten de Osiris miydi? *Chester Beatty Papirüsü No.1* olarak bilinen bir metinde anlatıldığına göre Set, yeni ortaya çıkan yeğeniyle arasındaki problemi barışçıl bir şekilde konuşabilmek için, tanrılara tartışmaya ara vermelerini önerir. Horus'a "gel, evimde birlikte güzel bir gün geçirelim," der; o da kabul eder. Ancak Set barış yapmak niyetinde değildir. Aklında hilekarlık vardır:

Ve akşam vakti geldiğinde, onlar için bir yatak serilir ve çift oraya yatar.

Gece, Set, Horus'a tohumlarını akıtır.

Set, tanrıların bir sonraki konsey toplantısında, hükümdarlık görevinin kendisine verilmesini talep eder; ne de olsa Horus artık bu göreve uygun değildir: Osiris'in soyundan gelsin ya da gelmesin, artık Set'in tohumları onun içindedir ki bu onu Set'in selefi değil, halefi yapmaktadır!

Tanrıları şaşırtma sırası, şimdi Horus'tadır. Set tohumlarını akıttığında, "tohumlarını avuçlarımla yakaladım," der Horus. Sabah olduğunda, bunu annesine göstermiş ve olanları ona anlatmıştır. İsis, bunun üzerine Horus'un kendi tohumlarını bir başka kaba akıtmasını sağlar. Ardından Set'in bahçesine gider ve Horus'un tohumlarını, Set farkında olmadan, yiyeceği bir marul yaprağına döker. Böylece Horus, "Set'in tohumları benim içimde olmadığı gibi, aslında *benimkiler onun içindedir!* Asıl diskalifiye olan Set'tir," diye ilan eder. Şaşıran tanrılar, konuyu çözmesi için Tot'u çağırırlar. Tot, Horus'un annesine verdiği ve onun bir kapta sakladığı tohumları kontrol eder; onların gerçekten de Set'e ait olduklarına karar verir. Ardından Set'in vücudunu tetkik eder ve Horus'un tohumlarının onun içinde olduğunu doğrular...

Öfkeden deliye dönen Set, tartışmanın sona ermesini beklemez. Artık yalnızca ölümüne savaşmak bu konuya son noktayı koyacak, diye bağırarak orayı terk eder.

Manetho'ya göre, Set, o zamana kadar 350 yıl hüküm sürmüştür. Bu zamana, İsis'in Osiris'in parçalara ayrılan gövdesinin on üç uzvunu bulması için geçen zamanı da eklersek -ki bunun on üç yıl olduğuna inanıyoruz- "düşmana" karşı giriştiği savaşta eşlik etmek üzere Ra'nın, Nübye'de Horus'a katıldığı yıl, gerçekten de "363 yıl" yapar. *Horus, Royal God of Egypt* (Mısır'ın Kral Tanrısı Horus) adlı eserinde, S. B. Mercer konuya ilişkin akademik görüşlerini şu kesin cümleyle ifade etmektedir: "Horus ve Set arasındaki anlaşmazlığın hikayesi, tarihi bir olayı yansıtır."

Edfu tapınağındaki yazıta göre, Horus ve Set arasındaki ilk yüz yüze çarpışma, daha sonraları "Savaş Gölü" olarak da bilinecek olan "Tanrıların Gölü"nde yapılmıştır. Horus, Set'e İlahi

Mızrak'la vurmayı başarmış, Set yere düştüğünde ise onu esir alarak, Ra'nın huzuruna çıkarmıştır. "Mızrağı [Set'in] boynuna dayanmıştı ve kötü olanın bacakları zincirlenmişti. Ağzı, tanrının [Horus] sopasının tek bir hamlesiyle kapatılmıştı." Ra'nın kararı, İsis ve Horus'un, Set ve esir alınan diğer suikastçılara dilediklerini yapabilecekleri şeklindedir.

Ancak Horus, esirleri kafalarını keserek öldürmeye başladığı sırada, İsis kardeşi Set'e acır ve onu serbest bırakır. Takip eden olaylara dair birkaç farklı anlatım mevcuttur; bunlardan biri, *Dördüncü Sallier Papirüsü*'dür. Çoğuna göre, Set'in serbest bırakılması Horus'u öylesine öfkelendirir ki kendi annesinin, yani İsis'in başını keser; ancak tanrı Tot, kesik başı yerine koyup onu diriltir. (Bu olay, aynı zamanda Plütark tarafından da nakledilmiştir.)

Set, kaçışının ardından, ilk başta toprak altındaki bir tünelde saklanır. Altı günlük bir sessizliğin ardından, bir dizi hava savaşı meydana gelir. Horus, yüzgeçleri ya da kısa kanatları olan uzun, silindirik bir gemi şeklinde tasvir edilen bir *Nar* ("Ateşten bir Sütun") içinde göğe çıkar. Bir bölmesinde, maviden kırmızıya renk değiştiren ve sonra maviye dönen iki "göz" vardır; arkasına jetinkini andıran izler çizilmiştir (Şekil 11); bu garip alet, ön tarafından ışınlar saçmaktadır. (Tümü de Horus'un destekçileri tarafından yazıldığından, Mısır metinlerinde Set'in hava aracının tanımına rastlanmaz.)

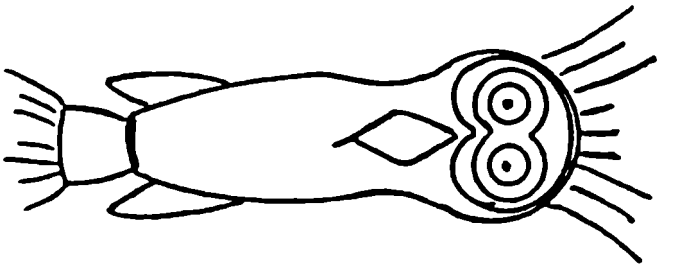

Şekil 11

Metinler, oldukça geniş çaplı bir savaşı ve ilk vurulanın - Set'in aracından gelen bir yıldırımla- Horus olduğunu anlatır. *Nar*, "gözlerinden" birini kaybetmiştir ve Horus savaşa Ra'nın Kanatlı Disk'i içinde devam eder. Buradan Set'in üzerine bir zıpkın gönderir. Set artık vurulmuştur ve testislerini kaybeder...

Silahın yapısı üzerinde duran W. Max Müler, *Egyptian Mythology* (Mısır Mitolojisi) adlı eserinde, onun "garip, neredeyse imkansız bir başlığı" olduğunu ve hiyeroglif metinlerde adının "otuz silah" olarak geçtiğini yazmıştır. Antik betimlemelerin ortaya çıkardığına göre (Şekil 12a), bu "zıpkın" aslında dahice inşa edilmiş üç parçalı bir rokettir: İlk olarak büyük füze fırlatılır; böylece, iki küçük füzenin atılabileceği boşluk açılmış olur. "Otuz Silah" ismi, bugün bizim çok-başlıklı roket dediğimiz silahı çağrıştırmaktadır; her bir rokette on savaş başlığı vardır.

Tamamen bir tesadüften, ya da belki de benzer koşulların benzer çağrışımlara neden olmasından dolayıdır; St. Louis, Missouri'li McDonnell Douglas Şirketi, yeni geliştirdiği savaş gemisi roketlerine "Zıpkın" (Harpoon) adını vermiştir (Şekil 12b).

Büyük tanrılar ateşkes ilan ederler ve düşmanları bir kez daha Tanrılar Konseyi'nin huzuruna çağırırlar. Yapılan tartışmalara ilişkin detayları, Firavun Şabaka'dan (M.Ö. 8.yy.) kalan taş bir sütundaki yazıtlardan biraraya getirebiliyoruz. Şabaka, bu metnin, Memfis'teki Ptah tapınağında gömülü bulunan, "kurtların yediği" çok eski deri bir tomarın kopyası olduğunu söylemiştir. İlk başta Konsey, Osiris zamanındaki sınırlara bağlı kalarak Mısır'ı, Horus ve Set arasında yeniden böler, ancak tanrı Geb'in, Mısır hanedanının devamlılığıyla ilgili şüpheleri vardır ve bu kararı bozar: Gelecekteki nesilleri kim devam ettirebilecektir? Testislerini kaybetmiş olan Set'in artık çocukları olamaz... Ve bu yüzden, "Yeryüzü Tanrısı Geb, Horus'a miras olarak" Mısır'ın tamamını bırakır. Set'e ise Mısır'ın dışında bir toprak verilecektir; bundan böyle, Mısırlılar tarafından artık Asyalı bir tanrı olarak addedilecektir.

Tanrılar Konseyi, bu tavsiyeleri tam bir ittifak içinde uygula-

a

b

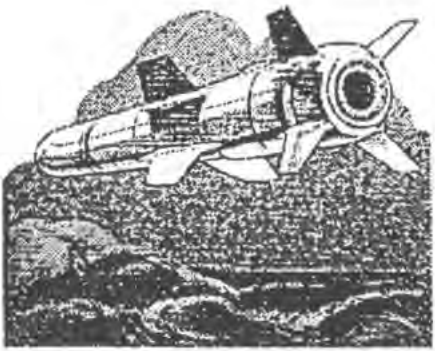

Şekil 12

maya koyar. Konseyin son eylemi, *Hunefer Papirüsü*'nde şöyle anlatılır:

Horus, bütün tanrıların huzurunda galip kabul edilmiştir. Dünya üzerindeki hakimiyet onun sorumluluğuna bırakılmıştır ve toprakları, en uzak sınırlarıyla Mısır'dır.

Geb'in tahtının, tanrı Şu'nun yüksek rütbesiyle birlikte ona bırakılmasına hüküm verilmiştir.

Papirüs'te anlatıldığına göre, bu meşrulaştırma şöyle devam eder:

Kayıtlar Meclisi'nde verilen kararlara göre resmileştirilerek;

Karar, Efendin Ptah'ın emirleri doğrultusunda metal bir tablet üzerine yazılmıştır...

Göksel tanrılar ve yeryüzü tanrıları, kendilerini oğlun Horus'un emrine adarlar. Onu, Kayıtlar Salonuna dek izleyeceklerdir. O, hepsine hükmedecektir.

- 3 -

ZEUS VE İNDRA'NIN ROKETLERİ

M.Ö. beşinci yüzyılda Mısır'a yaptığı ziyaretin ardından, Heredot, Greklerin tanrısal kavram ve inançlarını Mısırlılardan aldıklarına ikna olmuştu. Kendi yurttaşları için, karşılaştırılabilecek Mısır tanrılarını tanımlamak üzere Yunan tanrılarının adlarını kullanmıştır.

Onun Yunan teolojisinin Mısır kökenli olduğuna dair inancı, yalnızca tanrıların karşılaştırılabilir özellikleri ve isimlerinin anlamlarından değil, (ağırlıklı olarak) onlarla ilgili hikayelerdeki benzerliklerden de kaynaklanmaktadır. Bunlar arasından oldukça esrarengiz bir benzerlik, basit bir tesadüften öte bir şey olarak Heredot'un dikkatini çekmişti; bu, bir tanrının diğer bir tanrı tarafından üstünlük mücadelesinde hadım edilmesinin öyküsüdür.

Heredot'un büyük olasılıkla başvurmuş olduğu Yunan kaynakları, neyse ki bugün halen mevcuttur: Bunlar, Homeros'un *İlyada*'sı; Heredot'un döneminden önce yazılan ve iyi tanınan Teb'li Pindar'ın *Odes*'i ve hepsinden önce, orta Yunanistan'da bir Askara yerlisi olan Hesiod'un M.Ö. sekizinci yüzyılda, bir başka eserle (*İşler ve Günler*) birlikte yazdığı Theogony ("İlahi Soyağacı") gibi çeşitli yazınsal çalışmalardır.

Bir şair olan Hesiod, *Theogony*'yi Müzler'e (İlham Perileri),

yani müzik, edebiyat ve sanat tanrıçalarına ithaf etmiştir. Yazdığına göre onlar, "tanrıların saygıdeğer ırkının tarihini ta en başından itibaren bir şarkıyla anması"... ve ardından insanların ve güçlü devlerin ırkını anlatan bir şarkı yapması için Hesiod'a ilham vermişlerdir ve o, böylece Olimpos'taki Zeus'u mutlu etmiştir." Tüm bunlar, o, günün birinde Müzler'in evi olan Kutsal Dağ yakınlarında "koyunlarını güderken" meydana gelmiştir.

Bu pastoral girişe rağmen, Hesiod'a ilham yoluyla bildirilen tanrıların öyküsü, çoğunlukla bir ihtiras, isyan, hile ve yaralama öyküsüdür; aynı zamanda mücadele ve küresel savaşlarla ilgilidir. Zeus'un ilahilerle yüceltilmesine karşın, onun liderliğiyle son bulan o kanlı vahşeti örtbas etme girişiminde bulunulmamıştır. Müzler ne şarkı söyledilerse, Hesiod onları hemen yazmıştır: "Zeus'un aşk çocukları olan bu dokuz kız, Müzler, şunları söylerler;"

Gerçekte, ilk başlangıçta Kaos vardı,
ve sonra geniş sinesi ile Gaia (Yeryüzü) geldi...
Ve geniş geçitli Yeryüzü'nün derinliklerindeki
karanlık Tartaros (Cehennem),
ve ölümsüz tanrıların en vicdanlısı Eros (Aşk)...
Kaos'tan Erebos (Yeraltı Karanlığı)
ve kara Nyks (Gece) çıktı;
Ve Nyks'ten Aither (Hava)
ve Hemera (Gündüz) doğdu.

Kutsal tanrıların bu ilk grubu, Gaia (Yeryüzü) Uranos'u (Yıldızlı Gökyüzü) doğurduğunda tamamlanır ve ardından, tanrıların Birinci Hanedanına dahil edebilmek için onunla evlenir. Uranos'un yanı sıra, onun doğumundan kısa bir süre sonra, zarif kızkardeşi Uraea'yı (Dağlar) ve "öfkeli dalgalarıyla boş derinliği, Pontos'u (Deniz)" doğurur.

Derken, tanrıların bir sonraki kuşağı -Gaia'nın Uranos'la birleşmesinden olma- yaratılır:

O Uranos'la birleştikten sonra,
derin girdaplarıyla Okeanos (Derin Denizler);
Koios ve Krios ve Hyperion ve İapetos;
Theia ve Rhea, Themis ve Mnemosyne;
Ve altın-taçlı Phoebe ile güzel Tethys geldi.
Onların ardından, çocukların en kurnazı,
en genci ve de en yaramazı Kronos doğdu.

Bir oğlun öz annesiyle çiftleşmesinden doğmuş olmaları gerçeğine rağmen, bu on iki çocuk -altı erkek, altı dişi- tanrısal kökenlere layık bulunmuşlardır. Ancak Uranos giderek daha da şehvet düşkünü bir hale gelince, ortaya çıkan çocuklar, müthiş güçlerine rağmen, çeşitli bozukluklar gösterirler. Doğan ilk "canavarlar" üç tane Kiklop'tur: Brontes (Gök Gürleten), Steropes (Yıldırım Düşüren) ve Arges (Şimşek Çaktıran). "Bir gözlerinin alınlarının tam ortasında olması dışında, geri kalan her şeyleriyle tanrı gibiydiler; onlara 'Tepegöz' (Kiklop) denilirdi, çünkü gözlerinden biri, alınlarının ortasındaydı.

Ve bir kez daha Gaia ve Uranos'tan üç erkek çocuk daha doğdu, dile getirilemeyecek yetenek ve cesaretteydiler: Kottos, Briareos ve Gyges; korkusuz çocuklar." Dev boyutlu bu üç çocuğa, "Yüz-Kollular" denilirdi: "Omuzlarından yüz tane dokunulmaması gereken kol çıkardı ve her birinin omuzları üzerinde elli kafası vardı."

Hesiod, "Kronos, şehvet düşkünü babasından nefret ederdi," diye yazar; ancak "Uranos, keyifle tecavüzlerini devam ettirdi."

İşte o zaman, Gaia "büyük bir orak yaratır ve planını, sevgili oğullarına açıklar": Uranos'un cinsel organı kesilecek ve şehvetine bir son verilecek ve böylece "günahkar babaları aşağılık tecavüzleri" için cezalandırılacaktır. Ancak "korku hepsini ele geçirir" ve yalnızca "meşhur Kronos, kurnaz evlat, cesaretini toplar."

Ve böylece Gaia gri çakmaktaşından yaptığı orağı Kronos'a verir ve Akdeniz kıyılarındaki evi civarında bir "pusu" kurarak onu oraya saklar.

Ve Uranos gece vakti geldi, aşk hasreti içindeydi;
ve Gaia'yla yatmak istedi.
O zaman, pusuya yattığı yerden çıkan oğlu,
sol elini onu yakalamak için uzattı;
ve sağ elinde o keskin dişli koca orağı tutuyordu.
Hızla babasının cinsel organını kesti,
ve arkasına, dalgalı denizin içine doğru,
onu fırlatıp attı.

İş tamamlanmıştır, ancak Uranos'un hadım edilmesi, çocuğu olmasına yine de engel olamaz. Yaradan fışkıran kan Gaia'yı hamile bırakır ve Gaia "güçlü Eriny'leri" (intikam tanrıçaları) ve "ellerinde uzun mızrakları ve parlak zırhlarıyla devasa Gigantları ve Meliades denilen perileri ['dişbudak ağacı perileri'] doğurur." Dalgalı denizin ardında köpükler bırakarak Kıbrıs'a doğru sürüklediği cinsel organdan, "tanrıların ve insanların *Afrodit* ['Köpüklerden Gelen'] dedikleri...çok kötü ve güzel bir tanrıça ortaya çıkar."

Artık sakatlanmış olan Uranos, intikam almak için canavar-tanrıları yardıma çağırır. Kendi çocukları artık birer *Titan* yani, "ona zarar veren ve korkunç eylemi gerçekleştiren ırk" olmuştur. Şimdi diğer tanrıların, "bunun intikamının hemen alındığından" emin olmaları gerekmektedir. Paniğe kapılan Kronos, bunun üzerine Kiklopları ve diğer canavarsı tanrıları hapseder; böylece hiçbiri Uranos'un yardım çağrısına cevap veremeyecektir.

Ta başından beri, Uranos kendi çocuklarını meydana getirmekle meşgulken, diğer tanrılar da boş durmayıp çoğalmaktaydılar; çocukları, sahip oldukları nitelikleri -genellikle iyi nitelikler- gösteren isimler taşımaktaydılar. O kötü eylemden sonra, tanrıça Nyks de kötülük tanrıları doğurarak onun bu yardım çağrısına katılmıştır: "O, merhametsiz intikamcılar olan Kader ve Baht tanrıçalarını doğurdu: Klotho ['Hayat ipliğini eğiren'] ve Lakhesis ['Hayat ipliğini ölçen'] ve Atropos ['Kaçınılmaz Olan-Hayat İpliğini Kesen']... Felaketi, Kara Yazgıyı ve Ölümü...

Suç ve Elemi... Kıtlık ve Üzüntüyü doğurdu." Ve dünyaya, "Hile ve Kargaşayı olduğu kadar... Kavgayı, Savaşı, Katliamı, Öldürmeyi, Çekişmeyi, Yalan Söylemeyi, Anlaşmazlığı, Kanunsuzluğu ve Yıkımı getirdi." Son olarak, Nyks'ten *Nemesis* (Adalet) doğmuştur. Uranos'un çağrısı cevapsız kalmaz; kavgalar, çarpışmalar ve savaş, tanrıların arasına kök salar.

Titanlar, üçüncü kuşak tanrıları, işte böylesine tehlikeli bir dünyaya doğarlar. Altı kardeşten beşi, cezalandırılma korkusu içinde, altı kız kardeşin beşiyle evlenerek birbirlerine yakın kalırlar. Bu tanrısal erkek ve kız kardeş çiftlerin içinde en önemlisi Kronos ve Rhea'dır çünkü yerine getirdiği gözü pek eylem nedeniyle tanrılar arasında liderliği Kronos üstlenmiştir. Bu birleşmeden Rhea'nın üç kızı ve üç oğlu olur: Hestia, Demeter ve Hera ve Hades, Poseidon ve Zeus.

Bu çocuklardan birinin doğumunun üzerinden çok geçmeden, "büyük Kronos her birini yutar... ki Göklerin Oğullarından bir başkası daha ölümsüz tanrılar arasında krallığa yükselemesin." Kendi çocuklarını yutarak yok etmesinin nedeni, kulağına gelen "güçlü olmasına güçlüdür ama kendi oğlu tarafından alt edilmeye mahkumdur," diyen bir kehanettir: Kader, babasına yapmış olduğunu Kronos'a tekrarlayarak ona oyun oynamaktadır.

Ancak Kaderin önüne geçilemez. Kronos'un kurnazlığını iyi bilen Rhea, son doğan oğlu Zeus'u Girit adasına saklar. Kronos'a bebek yerine, "kundak bezine sarılmış büyük bir taş" verir. Hilenin farkına varmayan Kronos, Zeus olduğunu düşündüğü taşı yutar. Hemen ardından ise kusmaya başlayıp daha önce yuttuğu çocuklarını birer birer çıkartır.

"Yıllar geçtikçe, prensin [Zeus] kudreti ve görkemli etkisi giderek artar." Bir dönem, şehvet düşkünü Uranos'a yakışır bir torun olarak Zeus, güzel tanrıçaların peşine düşer ve sıklıkla onların kocası olan diğer tanrılarla başını derde sokar. Ancak daha sonra kendini tamamen yönetim işlerine verir. "Yüce Othyrs Dağından (orada yaşıyorlardı) gelen kibirli" yaşlı Titanlar ile "güzel saçlı Rhea'nın Kronos'la birleşerek doğurduğu" ve tam

karşıdaki Olimpos Dağında oturan genç tanrılar arasında, on senedir bir savaş sürüp gitmektedir. "Şiddetli bir öfkeyle, on yıl boyunca sürekli birbirleriyle savaştılar ve bu sıkı mücadelenin her iki taraf için de sonu gelmiyordu ve savaşta eşit durumda kalmışlardı."

Bu savaş, yalnızca birbirine komşu tanrı kolonileri arasındaki ilişkilerin bozulmasının bir sonucu muydu; akrabalıkları birbirine karışmış ve sadakatsiz (annelerin oğullarıyla ilişkiye girdiği ve amcaların yeğenlerini hamile bıraktığı) tanrı ve tanrıçalar arasında patlak veren rekabet miydi; yoksa, yeni rejimin eskisine karşı giriştiği bitmek bilmeyen isyanın ilk örneği miydi? *Theogony* buna net bir cevap sunmaz, ancak daha sonra gelen Yunan efsaneleri ve oyunlar, bütün bu nedenlerin birleşerek, genç ve yaşlı tanrılar arasında uzun süren ve "inatçı bir savaş" yarattığına işaret ederler.

İşte bu süregelen savaş, Zeus tarafından diğer tanrılar üzerinde hakimiyet kurmak için bir fırsat olarak görülür ve böylece -bilerek ya da bilmeyerek- babası Kronos'a yazılan kaderi, onu tahttan indirerek kendi elleriyle uygular.

Zeus, ilk iş olarak, "Babasının aptallık ederek esir aldığı erkek kardeşlerini, Uranos'un oğullarını, ölümcül esaretten kurtarır." Üç Kiklop, minnet göstergesi olarak ona Gaia'nın Uranos'tan sakladığı ilahi silahlarını geri verirler: "Gök Gürültüsü, Yıldırım ve Şimşek." Aynı zamanda Hades'e, giyeni görünmez yapan sihirli bir başlık ve Poseidon'a ise toprağı ve denizi sarsabilecek üç çatallı bir mızrak verirler.

Uzun tutsaklıklarının ardından yüz-kolluları kendilerine getirebilmek ve eski kuvvetlerini yeniden kazandırabilmek için, Zeus bu üçlüye "tanrıların yediği ambrosia ve nektar'dan" ikram eder. Ardından, onlara şöyle seslenir:

Ey Uranos ve Gaia'nın parlak çocukları,
dinleyin beni,
ki kalbimin bana emrettiklerini size
söyleyebileyim.

Uzun bir zamandır,
Kronos'tan üreyenler ve Titan tanrıları
zafer kazanmak ve üstün gelmek için
her gün birbirleriyle savaştılar.
Şimdi o yüce kudretinizi ve gücünüzü gösterir
ve bu zorlu çatışmanın ortasında
Titanlarla karşı karşıya gelebilir misiniz?

Ve yüz-kollulardan biri olan Kottos ona cevap verir ve der ki: "Ey Tanrısal olan, bize iyi bildiğimiz şeyleri söylersin... senin planın sayesinde o kasvet ve can sıkıntısından ve acımasız esaretimizden kurtulduk. Ve bu yüzden şimdi, değişmez bir amaç ve üzerinde iyice düşündüğümüz kararla, bu ölümcül çekişmede senin yanında yer alacak ve zorlu savaşta Titanlar'a karşı dövüşeceğiz."

Böylece, "Kronos'tan olanların tümü, Zeus'un gün ışığına çıkardığı karşı konulmaz güce sahip, korkutucu irilikte olanlarla birlikte... erkek ve dişi, hepsi birden, o gün nefret edilen bu savaşa karıştılar." Bu Olimposluların karşısında ise yaşlı Titanlar yer alır; onlar da "ordularını azimle güçlendirmişlerdir."

Savaş başlar başlamaz, tüm dünyaya ve göklere yayılır:

Uçsuz bucaksız denizin dört bir yanı
feci şekilde çınladı,
ve yeryüzü büyük bir gürültüyle sarsıldı;
Engin gökyüzü titredi ve gürledi,
ve ölümsüz tanrıların denetimi altındaki
yüksek Olimpos temellerinden boşaldı.
Tanrıların güçlü adımlarının çıkardığı sesler,
ve korku verici roketlerinin
neden olduğu güçlü sarsıntılar,
ta Tartaros'a bile ulaştı.

Ölü Deniz Yazmaları'na benzeyen bir bölümünde, *Theogony* bize tanrıların savaş çığlıklarını anımsatır:

Böylece, işte o zaman,
birbirlerine acı verici oklarını fırlattılar;
Ve iki ordu korkunç bir savaş
çığlığı atarak çarpıştığında
çığlık sesleri yıldızlı göklere dek yükseldi.

Zeus'un kendisi de İlahi Silahları'nı en etkin şekilde kullanarak olanca gücüyle savaşıyordu. "Göklerden, Olimpos Dağının karşısından yıldırımını fırlatarak derhal geldi. Güçlü elinden Yıldırımlar, Gök Gürültüsü ve Şimşekle birlikte, korkunç bir alev yağmuru gibi sertçe ve hızlıca düşüyorlardı. Verimli toprak yanarak parçalandı ve engin ağaçlar alevler içinde gürültüyle çatırdayarak yandı. Tatlı su nehirleri ve tuzlu denizler kadar, tüm yeryüzü köpürdü."

Ardından Zeus, Othyrs'e karşı bir Gök Gürültüsü-Taşı savurdu (Şekil 13); bu, aslında bir atom bombasının patlamasından pek de farklı bir şey değildi:

Sıcak duman, Gaia'dan doğma
Titanlar'ın çevresini sardı,
Tarifsiz alevler, yükselerek gökyüzünü aydınlattı.
Gök Gürültüsü-Taşı'nın parıldayan ışığı,
ondan çıkan yıldırım,
gözleri kör etti; öylesine güçlüydü.
Şaşırtıcı bir sıcaklık Kaos'u ele geçirdi...
Yeryüzü ve yukarıdaki engin Gökyüzü
birleşmiş gibi gözüküyordu;

Muazzam bir çatırtıyla; öyle ki sanki Yeryüzü, parçalanması için hızla savrulup atılmıştı.

"Mücadele içindeki tanrılar çarpışırken, işte böylesine şiddetli bir ses oluştu."

Korkunç sese, kör edici ışığa ve aşırı sıcağa ilaveten, Gök Gürültüsü-Taşı'nın fırlatılması çok büyük bir de rüzgar fırtınasına neden olur:

Şekil 13

Rüzgarlar beraberinde büyük bir gürleme getirdi,
ve deprem ve toz fırtınasını,
ve gök gürültüsü ve yıldırımı...

Tüm bunlara, büyük Zeus'un Gök Gürültüsü-Taşı neden olmuştu. Ve birbiriyle savaşan her iki kamp olanları duyup gördüğünde, "korkunç bir çarpışmanın dehşet verici gürültüsü yükselir; büyük olaylar gerçekleşmiştir ve savaşın gidişatı değişir." Çarpışmaların hızı artık kesiliyordur, çünkü tanrılar, Titanlar'a karşı üstünlük sağlamışlardır.

"Savaşa doymak bilmeyen" üç Kiklop, Titanlar'ın üzerine

oturarak el-roketleriyle onları etkisiz hale getirir. "Onları acımasız zincirlere vurdular," ve Tartaros'un uzak köşelerine tutsaklığa gönderdiler. "Orada, bulutların üzerindeki Zeus'un tavsiyeleri doğrultusunda, Titan tanrıları, Yeryüzü'nün bir ucundaki soğuk bir yerde, sis karanlığının altına saklandılar." "Zeus'un güvenilir muhafızları" olarak, esir alınan Titanlar'ın başında beklemek için üç Kiklop da orada kaldı.

Zeus tam "aegis*"i, yani tüm tanrılar üzerindeki hakimiyetini talep etmek üzereyken, sahneye aniden yeni bir rakip çıkar. "Zeus Titanlar'ı göklerden atınca, yüce Gaia, altın Afrodit'in yardımıyla, Tartaros ile olan aşkından doğan en genç çocuğunu, Typhoeus'u doğurdu." Typhoeus (Tifon) gerçek bir canavardı: "Bütün güç ellerindeydi ve bu kuvvetli tanrının bacakları yorulmak bilmezdi. Omuzlarından yüz yılan kafası ve kara, titreyen dilleri olan korkunç bir ejderha çıkıyordu. Hayret verici kafalardaki kaşların altından alevler çıkıyordu ve o öfkeyle baktığında, bu kafalardan ateş saçılıyordu. Ve o dehşet verici kafaların her biri akıl almaz sesler çıkarıyordu": Konuştuğunda insan sesi ve boğa sesi, bir aslanın ve köpeğin sesi. (Pindar ve Aeschylus'a göre, Tifon devasa bir cüsseye sahipti ve "başı göklere değiyordu.")

Müzler, "Gerçekten de o gün önlenemez bir şey gerçekleşebilirdi," diye açıklarlar Hesiod'a; çünkü Typhoeus'un "ölümlüler ve ölümsüzler üzerinde hüküm sürmesi" neredeyse kaçınılmaz gözükmektedir. Ancak Zeus bu tehlikeyi çabucak sezer ve ona saldırmakta hiç zaman kaybetmez.

Sonuçta patlak veren savaş, tanrılar ve Titanlar arasındaki çatışmadan daha az dehşetli değildi çünkü Yılan-Tanrı Tifon kanatlar takmıştır ve en az Zeus kadar iyi uçabilmektedir (Şekil 14). "Zeus kuvvetle ve şiddetle gürledi ve tıpkı yukarıdaki engin gökyüzü, denizler ve nehirler gibi, yeryüzü ve hatta yeryüzünün derinlikleri, feci şekilde çınladı." İlahi Silahlar -her iki savaşçı tarafından- yeniden devreye sokuldu:

* Aegis: Hükümdarlığı gösteren, Zeus ve Athena'yla özdeşlenen kalkan. (Ç. N.)

İki savaşçı sayesinde,
gök gürültüsü ve yıldırımlar yüzünden,
koyu mavi denizler ısındı;
Ve Canavar'dan çıkan ateş yüzünden,
ve yakıcı rüzgarlar ve patlayan yıldırımlardan,
tüm Yeryüzü köpürdü;
gökyüzü ve denizler de öyle.
Dev dalgalar öfkeyle sahillere vurdu...
Ve o zaman bitmek bilmeyen bir sarsıntı başladı.

Aşağı Dünya'da "Hades hüküm sürdüğü yerde korkudan titredi"; dünyanın ücra köşesinde tutsak olan Titanlar da öyle... Birbirlerini göklerde ve kara üzerinde takip ederlerken, "alev saçan yıldırımıyla" ilk vuruşu yapan Zeus oldu. Şimşeği, "canavarın çevresini saran dehşet verici bütün kafalarını yaktı, kavurdu" ve Typhoeus, o garip aygıtının içinde dünyaya çakıldı:

Zeus onu alt ettiğinde
ve sert darbeleriyle ona vurduğunda,
Typhoeus sakatlanmış bir enkaz olarak düştü.
Koca yeryüzü inledi.
Dağ'ın bulunduğu karanlık, sarp, izbe vadide,
vurulduğu yerde,
yaralı tanrı bir alev topu fırlattı.
Koca yeryüzünün büyük bir bölümü,
tıpkı insanoğlunun hüneriyle ısıtıldığında
kalayın eridiği gibi,
eriyerek korkunç buharla kavruldu...
Işık saçan alevlerin ısısında
yeryüzü eridi.

Bu çarpışmaya ve Tifon'un aracının korkunç bir biçimde vurulmasına karşın, tanrı yine de hayatta kalmıştır. *Theogony*'e göre, Zeus onu da "uçsuz bucaksız Tartarus'a" gönderir. Bu zaferle artık hükümdarlığı güvendedir ve karılarından olduğu kadar

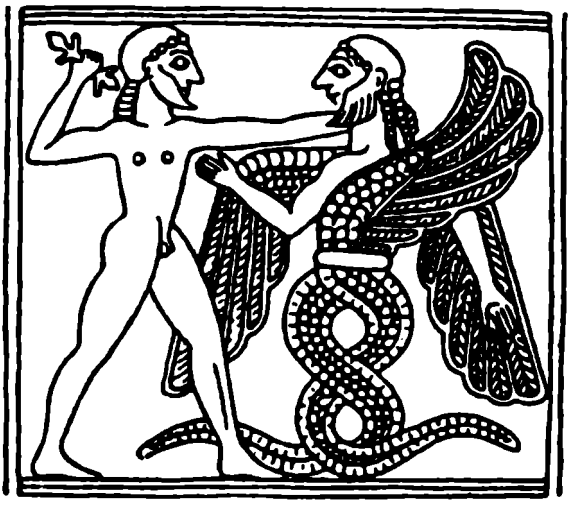

Şekil 14

metreslerinden de çocuk yaparak kendi soyunu devam ettirme işine yönelir.

Theogony her ne kadar Zeus ve Tifon arasında geçen tek bir savaştan söz etse de diğer Yunan eserleri bunun, önceki birkaç savaşın sonuncusu olduğunu öne sürmektedirler. Zeus başlangıçta, annesinin "kötü emelini" gerçekleştirmesi için ona verdiği özel orağı kullanarak Tifon'la yakın dövüş yapar, çünkü Tifon'u da hadım etmek istemektedir. Ancak Tifon onu ağıyla yakalar, orağını zorla elinden alır ve onunla Zeus'un el ve ayak tendonlarını keser. Ardından, çaresiz durumdaki Zeus'u, kestiği tendonları ve silahlarıyla birlikte bir mağaraya bırakır.

Ancak iki tanrı, Aegipan ve Hermes, bu mağarayı bulup kaslarını iyileştirerek Zeus'u diriltirler ve silahlarını ona iade ederler. Zeus mağaradan kaçar ve Gök Gürültüsü-Taşı için gereken yıldırım oklarını almak üzere "kanatlı savaş arabasıyla" Olimpos'a uçar. Bu silahlarla Zeus, Tifon'a karşı yeni bir saldırıya girişip onu Nyssa (Nisa) dağına sürer. Orada, Kader tanrıçaları ölümlülerin yiyeceklerinden yemesi için onu kandırırlar; Tifon,

bunun sonucunda kuvvet toplayacağına daha da güçsüzleşir. Yenilenen savaş, Trakya'daki Haemos Dağı üzerindeki göklerde başlar; Sicilya'daki Etna Dağı üzerinde devam eder ve Doğu Akdeniz'in Asya kıyılarındaki Casius Dağında (Keldağı) son bulur. Zeus orada Yıldırım silahını kullanarak Tifon'u vurur ve göklerden aşağı düşürür.

Savaşlar, kullanılan silahlar, savaş mekanları kadar, -tümü de hükümdarlık mücadelesi sırasındaki- hadım etme, sakat bırakma ve yeniden diriltme hikayeleri, Heredot'u (ve diğer Grek klasik tarihçilerini) Yunanlıların tanrı kökenlerini Mısırlılardan aldıklarına ikna etmişti. Aegipan, Mısır'ın Afrika Keçisi Tanrısı yerine geçer; Hermes ise tanrı Tot'a benzer. Hesiod'un bizzat naklettiğine göre, Zeus, ona kahraman Herakles'i evlat verecek olan ölümlü güzel Alkmene'yle birlikte olduğunda, kayarak Olimpos dağından düşer ve Typhaonion ülkesine giderek, *Phikion* zirvesinde (Sfenks Dağı) dinlenir. Zeus'un resmi eşi Hera'nın yaşantısında önemli rol oynayan "Kadmeia'lıları yok etmiş olan ölümcül Sfenks"in, bu efsanelerde Tifon ve onun ülkesiyle bağlantısı vardır. Ve Apollodorus, Tifon doğup da inanılmaz bir büyüklüğe ulaştığında, tanrıların bu korkunç canavarı görmek için Mısır'a koştuklarını anlatır.

Birçok tarihçi, Zeus ve Tifon arasındaki son savaşın geçtiği yer olan Kasion Dağının, günümüz Suriye'sindeki Asi nehri ağzı yakınlarında olduğuna inanmaktır. Ancak Otto Eissfeldt'in ciddi bir çalışmasında [*Baal Zaphon, Zeus Kasios und der Durchgang der Israeliten durches Meer* (Baal- Zephon, Zeus Kasion ve İsrailoğullarının Kızıldenizi Geçişi)] kanıtladığı gibi, eski çağlarda aynı adı taşıyan bir başka dağ da vardır; Serbonis gölünün (Baal-Zephon) ağzında Sina yarımadasından Akdeniz'e doğru uzanan burun. Eissfeldt, efsanelerde adı geçen dağın, bu dağ olduğunu iddia etmektedir.

Bir kez daha, tek yapılması gereken, Heredot'a Mısır'da verilen bilgilerin doğru olduğuna inanmaktır. Fenike'den Filistin üzerinden Mısır'a giden kara yolunu tarif eden Heredot, (*Heredot Tarihi*, III. Kitap, 5) Asya topraklarının "Kasion Dağının de-

nize uzandığı yere yakın olan Serbonis gölüne dek uzandığını" yazar. "Mısır, Serbonis gölünden, yani efsaneye göre Tifon'un saklandığı yerden başlar."

Bir kez daha Grek ve Mısır efsaneleri birleşmektedir. Düğüm noktasında ise Sina yarımadası vardır.

Antik Yunanlıların kendi tanrılarının kökenleriyle Mısır tanrıları arasında keşfettikleri bağlantılara rağmen, on dokuzuncu yüzyılın Avrupalı bilim adamlarını daha da şaşırtan benzerlikler, çok daha uzaklarda -Hindistan'da- karşılarına çıkmıştır.

On sekizinci yüzyıl sonlarında Antik Hindistan'ın dili olan Sanskrit'in çözülmesini takiben, o zamana dek bilinmeyen eserlerin çevirileri Avrupa'yı büyülemeye başlamıştı. İlk başlarda İngilizlerin üstünlük kurduğu bir alan olan Sanskrit yapıtlarının, felsefesinin ve mitolojisinin incelenmesi, on dokuzuncu yüzyılın ortalarında, Sanskrit'in (Almanca'nın da dahil olduğu), Hint-Avrupa dil grubunun ana dillerinden biri olduğu anlaşıldığında Alman bilim adamlarının, şairlerinin ve entelektüellerinin favorisi olmuştu. Ayrıca, bu dili Hindistan'a taşıyanlar, Hazar Denizi kıyılarından giden göçmenlerdi; Almanların kendi atalarının da soyu olduğuna inandıkları "Aryanlar"dı.

Bu edebiyatın merkezinde, Hindu geleneğine göre "insan kökenli olmadıklarına", daha önceki bir çağda bizzat tanrılar tarafından yazıldıklarına inanılan kutsal metinler, yani Vedalar yer alır. Bu metinler, Aryan göçmenlerce M.Ö. yaklaşık olarak ikinci binyılda, sözlü aktarılan gelenekler olarak Hindistan'a taşınmışlardı. Ancak zaman ilerledikçe, orijinal 100.000 adet ayetten geriye giderek daha azı kaldı. Bu nedenle M.Ö. 200 dolaylarında, bir bilge, kalan ayetleri dört bölüme ayırarak yazıya döktü: On adet kitaptan oluşan Rig-Veda ("Ayetler Veda'sı"); Sama-Veda ("Şarkı Vedaları"); Yajur-Veda (çoğunlukla kurban duaları) ve Atharva-Veda (büyüler ve sihirli sözler).

Vedaların çeşitli bölümleri ve onlardan türeyen tamamlayıcı eserler (Mantralar, Brahmanalar, Aranyakalar, Upanişadlar) zaman içinde Veda ile ilgisi olmayan Puranalarla genişlemiştir.

Muazzam Mahabharata ve Ramaya destanlarıyla birlikte tüm bunlar, Gökyüzü ve Yeryüzü'ne, tanrı ve kahramanlara dair Aryan ve Hindu hikayelerinin kaynağını oluştururlar.

Aradan geçen uzun sözlü aktarım dönemi, yüzyıllar sonra nihayet yazıya dökülen metinlerin uzunluğu ve anlatımdaki cömertlik, tanrılara birbirleriyle dönüşümlü olarak verilen birçok isim, geniş kapsamlı tanımlar ve sıfatlar -ve ne de olsa orijinal isimlerin ve terimlerin birçoğunun Aryan kökenli olmaması- nedeniyle, tutarlılık ve doğruluk ne yazık ki bu Sanskrit edebiyatının belirleyici özelliği olamamıştır. Bununla birlikte, doğru bazı bilgiler ve olaylar, Aryan-Hindu mirasının temel öğretileri olarak meydana çıkmıştır.

Bu kaynaklara göre, başlangıçta yalnızca göksel varlıklar, "Dönen en eski varlıklar" vardı. Göklerde bir karışıklık meydana gelmiş ve "Ejderha," "Fırtınacı Dönen Varlık" tarafından ikiye bölünmüştü. Bu iki parçanın her birine de Aryan olmayan isimlerin verildiği efsaneye göre, *Rehu*, yani parçalanan gezenin yukarı bölümü, intikam için durmadan göklerde gezinmekteydi; aşağı bölüm olan *Ketu* ("Kesilip Çıkartılan") ise "dönerlerken"(yörüngede) "En eski varlıklara" katılmıştı. Derken, aradan çağlar geçti ve bir 'Gökyüzü ve Yeryüzü Tanrıları' hanedanı ortaya çıktı. Onları yöneten ilahi Mar-İşi, yeryüzünü temsil eden kocası Prit-Hivi'den ("Engin Olan") yedi (ya da on) çocuk doğurdu. Onlardan biri olan Kas-Yapa ("Tahta Çıkacak Olan"), kendisini Devaların ("Parlak Olanlar") lideri ilan etmiş ve *Dyaus-Pitar* ("Göklerin Babası") unvanını almıştı; ki bu, Grek Zeus'un ("Dyaus") ve onun Romalı dengi Jüpiter'in ("Dyauspiter") şüphe götürmez kökenidir.

Oldukça üretken olan Kasyapa'nın çeşitli eşlerinden ve metreslerinden pek çok tanrı, dev ve canavarsı çocuğu oldu. İçlerinde en göze çarpan ve Veda döneminden bu yana en iyi bilinen ve saygı görülenleri, Adityalardır; çocukların çoğu, karısı Aditi'den ("Sonsuz") doğmadır. İlk başta yedi tane olan bu çocuklar, yani Adityalar Vişnu, Varuna, Mitra, Rudra, Puşan, Tvaştri ve İndra'dır. Aditilere daha sonra, Kasyapa'nın ya karısı Adi-

ti'den ya da (bazı Grek kaynaklarına göre) kendi annesi Prithivi'den doğma oğlu Agni de katılmıştır. Tıpkı Olimpos'lu Grek tanrılarında olduğu gibi, Aditilerin sayısı nihayetinde on ikiye çıkar. Bunlar arasında, bilim adamları tarafından daha sonra Slavların en yüksek tanrısı Bog'a dönüştüğüne inanılan Bhaga'da vardır. Aditi'den en son doğan -her ne kadar Kasyapa'nın çocuğu olduğu kesin olmasa da- Surya'dır.

Tvaştri ("Biçim Veren"), yani sanatkar tanrı üstlendiği "Her Şeyi Başaran" rolüyle, tanrılara göksel araçlar ve sihirli silahlar sağlamaktaydı. Parlak ilahi bir metalden Vişnu'ya bir disk, Rudra'ya üç çatallı mızrak, Agni'ye bir "ateş silahı", İndra'ya "yıldırım okları fırlatan Fırtına–silahı" ve Surya'ya "uçan bir asa" yapmıştı. Tüm bu silahlar, eski Hindu tasvirlerinde farklı biçimlerde, elde tutulan roketler olarak görülmektedir (Şekil 15). Tanrılar bunlarla da yetinmemiş, Tvaştri'nin yardımcılarından daha başka silahlar da almışlardı: Örneğin İndra, hava savaşlarında düşmanlarını tuzağa düşürebilmek için "bir hava ağı" elde etmişti.

İlahi savaş arabaları ya da "hava araçları", hep parlak ve ışık saçan, altın ya da altın kaplama cisimler olarak tanımlanmıştır.

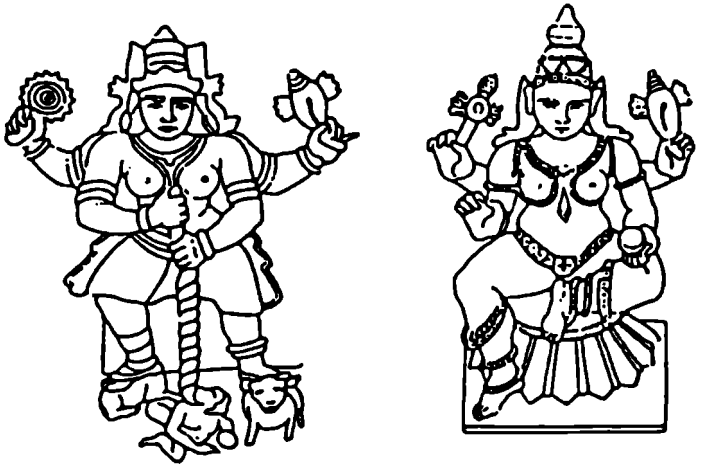

Şekil 15

İndra'nın *Vimana*'sının (hava aracı) her iki yanında yanıp sönen ışıkları vardır ve uzak mesafeleri kısa sürede katederek, "düşünceden bile hızlı" hareket etmektedir. Aracı çeken görünmeyen savaş atları ise "Güneş-gözlü"dürler; kırmızı bir ışık yayarlar, ancak aynı zamanda renk de değiştirirler. Tanrıların ilahi arabaları, diğer bazı örneklerde kademeli bir araç olarak tanımlanmıştır; kimi zaman sadece havada uçmakla kalmazlar, aynı zamanda suyun altında da gidebilirler. Mahabharata adlı epik hikayede, tanrıların bir düğün kutlamasına bir hava taşıtı filosuyla gidişleri, şöyle anlatılmaktadır (R. Dutt'ın *Mahabharata, The Epic of Ancient India* (Mahabharata, Antik Hindistan Destanı) adlı çevirisini baz alıyoruz):

Tanrılar, bulutların üzerinde giden
savaş arabaları içinde,
olanca güzellikleriyle düğün yerini
seyretmeye geldiler:
Tüm görkemiyle Parlak Adityalar,
havada uçan Marutlar;
Kanatlı Suparnalar, yılansı Nagalar,
Saf ve yüce Tanrısal Rişiler,
Müzikleriyle nam salan Gandharvalar;
(ve) göklerin güzel Apsaraları...
Biraraya gelen parlak göksel arabalar,
bulutsuz gökyüzünde süzüldüler.

Metinlerde, *Aşvinlerden* ("Sürücüler"), yani göksel savaş arabalarını kumanda etmekte usta olan tanrılardan da söz edilir. "Genç şahinler kadar çevik" olan bu tanrılar, araçlarını daima bir kılavuz eşliğinde, ikişerli filolar halinde kumanda ederlerdi ve "göklere ulaşan savaş arabacıları arasında en iyileriydiler." Bazen gruplar halinde beliren arabalar, altından yapılma, "parlak ve ışık saçan... rahatça oturulabilir ve kolay hareket eden" araçlardı. Üç kademesi, üç koltuğu, üç destek mili ve üç dönen tekerleğiyle, üçlü bir prensibe göre kurgulanmıştı. Rig-Veda Ki-

tap VIII, İlahi 22'de, Aşvinleri övmek için "Sizin o savaş arabanızın -Gökyüzünü ve Yeryüzünü kateden o şanlı arabanın- üç koltuğu ve altından dizginleri vardı," denmiştir. Öyle gözüküyor ki dönen tekerlekler farklı amaçlara hizmet ediyorlardı: Biri aracı kaldırmak, diğeri ona yön vermek ve üçüncüsü de onu hızlandırmaktı: "Arabanızın tekerleklerinden biri hızlıca dönüyor; ileriye doğru sizi hızlandırıyor."

Grek tanrılarının öykülerinde olduğu gibi, Veda tanrıları da fazla ahlaklı davranmıyorlardı ve cinsellikle ilgili konularda herhangi bir sınır tanımıyorlardı; kızgın Adityaların, kız kardeşleri Uşas'a tecavüz ettiği için büyükbabaları Dyaus'u öldürmek üzere, aralarından Rudra'yı ("Üç-Gözlü") seçtiklerinde olduğu gibi, yaptıkları kimi zaman yanlarına kalıyor, kimi zaman da cezalandırılıyorlardı. (Yaralanan Dyaus, uzak bir gök cismine kaçarak hayatını kurtarmıştı.) Tıpkı Grek öykülerinde olduğu gibi, Hindu kültürüne göre, tanrılar ileriki zamanlarda, ölümlü kralların ve kahramanların aşklarına ve savaşlarına da karışmışlardır. Bu olaylarda, tanrıların hava araçları silahlarından bile daha önemli bir rol oynar. Nitekim, bir kahraman boğulduğunda, üçlü savaş arabası filosuyla Aşvinler ortaya çıkmıştır; "gökleri aşan, kendi kendine işleyebilen, su geçirmez gemileriyle" okyanusa dalarak, kahramanı suyun derinliklerinden çıkarmış ve "onu suların, okyanusun ötesine, karaya taşımışlardır." Ve ardından, bir tanrının kızıyla evlenen kralın, Yayati'nin hikayesi gelir. Çiftin çocukları dünyaya geldiğinde, mutlu büyükbaba, krala "aralıksız her yere gidebilecek, oldukça parlak, altından göksel bir savaş arabası" hediye eder. Hiç zaman kaybetmeyen Yayati, "arabasıyla göğe çıkar ve zapt olunamaz bir savaşçı olarak, altı günde Dünya'nın tamamını fetheder."

İlyada'da olduğu gibi, Hindu geleneklerinde de güzel kadın kahramanlar uğruna insanların ve tanrıların yaptıkları savaşlar anlatılır. Bunlardan en ünlüsü, güzel karısı Lanka (Hindistan açıklarındaki Seylan adası) kralı tarafından kaçırılan prens Rama'nın, uzun destansı hikayesinin anlatıldığı Ramayana'dır. Rama'ya yardım eden tanrılar arasında, Kasyapa'nın canavar ço-

cuğu kanatlı Garuda ile hava savaşları yapan maymun suratlı tanrı Hanuman da vardır (Şekil 16).

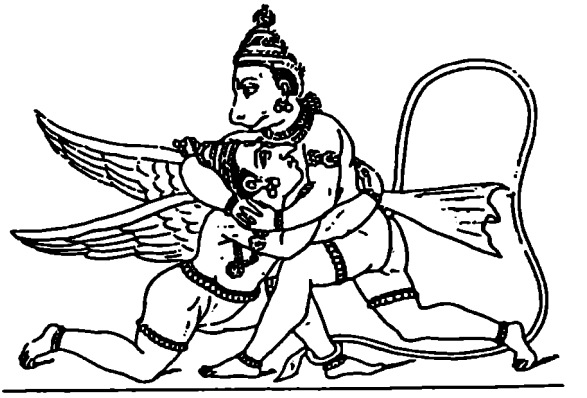

Şekil 16

Bir diğer olayda, "ahlaksızlıkla lekelenen" tanrı Sukra, İndra'nın savaş arabacısının güzel karısı Tara'yı kaçırır. "Şanlı Rudra" ve diğer tanrılar, mağdur kocanın yardımına koşarlar. Ve "Tara uğruna, tanrılara ve iblislere zarar veren korkunç bir savaş" patlak verir. Gösterişli silahlarına rağmen tanrılar mağlup edilir ve "Baş Tanrı"ya sığınmak zorunda kalırlar. Bunun üzerine, tanrıların büyükbabası Yeryüzü'ne iner ve Tara'yı kocasına geri vererek savaşı sonlandırır. Ardından Tara, "kutsal olanları güzelliğiyle gölgede bırakan" bir oğul doğurur;

"...Şüphe içindeki tanrılar, gerçek babasının kim olduğunu öğrenmek ister: Yasal koca mı, onu kaçıran tanrı mı?" Tara, oğlunun "İlahi Ölümsüz" Soma'dan olduğunu söyler ve ona Budah adını verir.

Ancak tüm bunlar, daha sonraki zamanların olaylarıdır; ne de olsa, eski zamanlarda tanrılar daha önemli amaçlar için savaşıyorlardı: Dünya ve kaynakları üzerinde üstünlük sağlamak ve onu yönetmek için. Kasyapa'nın farklı eş ve metreslerinden do-

ğan birçok çocuğunun yanı sıra, diğer eski tanrıların varisleri nedeniyle de ihtilaf bir süre sonra kaçınılmaz oldu. Adityaların hakimiyeti, özellikle *Asura*lar, yani Adityalar doğmadan önce Kasyapa'dan olma yaşlı tanrılar tarafından hoş karşılanmıyordu. İsimleri Aryan olmayıp Yakın Doğu kökeniyle dikkat çeken Asuralar (isimleri Asur, Babil ve Mısır'ın baş tanrılarıyla -Aşur, Asar, Osiris- benzeşmektedir), en sonunda Hindu geleneklerindeki şeytani tanrı, yani "iblis" rolünü üstlenmişlerdir.

"İlk başlarda tarım olmadan da yiyecek üretebilen" Dünya, küresel bir açlık felaketine yenik düştüğünde kıskançlık, rekabet ve diğer sürtüşme nedenleri kaçınılmaz şekilde savaşa yol açar. Metinlerin ortaya çıkardığına göre, tanrılar ölümsüzlüklerini, Tanrıların Evi'nden bir kartal tarafından dünyaya indirilen ve sütle karıştırılarak içilen bir ambrosia olan Soma içerek korumaktadırlar. Ayrıca tanrıların "büyükbaşları" ("inek-sığır"), onlara en sevdikleri "kurbanlar" olan kızarmış et sağlamaktadır. Ancak bir zaman gelir, tüm bu gereksinimler giderek daha da az bulunur. Bundan sonra olanlar, *Satapatha Brahmana*'da şöyle anlatılır:

Tanrıların ve İnsanların Babası'ndan olma Tanrılar ve Asuralar, hepsi de hakimiyet için çarpışıyorlardı. Tanrılar Asuraları alt etti ve sonrasında yine, onları aralıksız saldırılarla pes ettirdiler...

Tanrılar ve İnsanların Babası'ndan olma tanrılar ve Asuralar, [yine] hakimiyet için çarpışıyorlardı. Bu defa, tanrılar yenildi. Ve Asuralar şöyle düşündü: "Bu dünya kesin olarak yalnızca bize aittir!"

Bunun üzerine, şöyle dediler: "Öyleyse, dünyayı kendi aramızda pay edelim ve böldükten sonra, onun üzerinden geçinelim." Buna göre, dünyayı doğudan batıya bölmek üzere anlaştılar.

Bunu duyan mağlup Adityalar, Dünya'nın kaynakları üzerinde hak iddia etmeye giderler:

Tanrılar, bunu duyduklarında şöyle dediler: "Asuralar gerçekten de bu dünyayı bölüyorlar! Gelin, Asuraların onu böldüğü yere gidelim; Dünya'dan hiçbir pay alamazsak nasıl yaşarız?"

Başlarına Vişnu'yu getirerek Asuralara gittiler.

Kibirli Asuralar, Adityalara dünyanın ancak Vişnu'nun üzerinde yatabileceği kadar küçük bir parçasını verdiler... Ancak tanrılar bir kurnazlığa başvurdu ve Vişnu'yu "etrafı çevrili", "üç yöne de açılan" bir yere koydular; böylece, Dünya'nın dört bölgesinden üçünü yeniden ele geçirmiş oldular.

Kurnazlıkla alt edilen Asuralar, bunun üzerine güneyden saldırdılar. Tanrılar ise Agni'ye "Asuraları sonsuza dek nasıl mağlup edebileceklerini" sordular. Agni onlara bir kıskaç manevrası önerdi: Tanrılar kendi bölgelerinden saldırırken, "ben kuzey kenarına gideceğim ve siz de buradan onları içeri hapsedeceksiniz ve onları içeri kapatırken, haklarından da geleceğiz." *Satapatha Brahmana* kayıtlarına göre, böylece Asuraları yenen tanrılar kendilerine sunulan "kurbanları" nasıl yeniden çoğaltacakları konusunda endişeliydiler; bundan dolayı, eski Hindu yazmalarının savaşlarla ilgili çoğu bölümü, büyükbaş hayvanların yeniden ele geçirilmesi ve Soma içkilerinin yeniden temin edilmesiyle ilgilidir.

Bu savaşlar karada, havada ve denizlerin altında yapılmıştır. Asuralar, *Mahabharata*'ya göre, kendilerine göklerde üç adet metal kale inşa ederler. Buradan Dünya'nın üç bölgesine saldırılar düzenlerler. Tanrılarla girdikleri savaştaki müttefikleri görünmez olabilmekte ve görünmez silahlar kullanmaktadırlar; diğerleri ise tanrılardan ele geçirdikleri denizin altındaki bir şehirden savaşırlar.

Bu savaşlarda üstün gelen, İndra ("Fırtına") olmuştur. Karada, Asuraların çok sayıda silahlı taraftarını öldürerek, doksan dokuz kalesini yok eden İndra göklerde ise "buluttan kalelerine" saklanmış olan Asuralarla kendi hava aracı içinde savaşır. Rig-Veda'daki ilahiler, İndra'ya yenik düşen tanrı grupları ka-

dar, bireysel hareket eden tanrıları da listeler [*The Hymns of the Rig-Veda* (Rig-Veda İlahileri)'nin R. T. Griffith'in yaptığı çevirilerinden faydalanıyoruz)]:

Yıldırım okunla Sasyu'yu katlettin...
Eski dinsizlerin tümü de felaketten kaçtı,
gökyüzünün uzaklarına, her yönde...
Göklerden, Dasyu'yu da alevlerinle kavurdun.

Masumların ordusuyla savaşta buluştular,
ve Navagvalar tüm güçlerini ortaya koydular.
Kaçtıkları adamlarla çarpışan hadım edilmişler gibi,
onlar da sarp yamaçlarda İndra'dan kaçıştılar.
İndra Ilibsa'nın güçlü kalelerini yıktı,
ve boynuzuyla Suşna'yı parçalara ayırdı...

Savaştığın düşmanı, Fırtına'nla katlettin...
İndra'nın silahı,
hiddetle düşmanlarının üzerine düştü,
akın akın düşen keskin Yıldırımıyla,
şehirlerini darmadağın etti.

Gücünle kaleleri yıka yıka,
bir savaştan diğerine atıldın korkusuzca.
Sen İndra, düşmana diz çöktüren arkadaşınla,
ta uzaklardan hileci Namuçi'yi durdurdun.
Karanya'yı, Parnaya'yı ölümle yıktın...
Vangrida'nın yüz kalesini yerle bir ettin.

Cüretkarlığınla, tek başına
Sambara'yı cezalandırdığında,
azametli gökyüzünün ufuklarını sarstın.

Tanrıların düşmanlarını gruplar halinde olduğu kadar, teke tek çarpışmalarla da alt eden ve onların "felaketten kaçmaları-

nı" sağlayan İndra, çabalarını büyükbaş hayvanları serbest bırakmaya yöneltir. "İblisler" onları Vala'nın ("Kuşatmacı") korumasında, bir dağın içine gizlemişlerdir; kutsal alevler saçabilen genç tanrıların, Angirase'lerin yardımıyla, İndra sağlamlaştırılmış sığınağa çarparak onu paramparça eder ve büyükbaşları dışarı salar. (J. Herbert'in *Hindu Mitolojisi*'nde olduğu gibi, bazı araştırmacılar İndra'nın gün ışığına çıkardığı ya da yeniden ele geçirdiği şeyin inekler değil İlahi Işın olduğu, çünkü Sanskritçe'de *go* kelimesinin her iki anlama da geldiği kanısındadırlar.)

Tanrıların bu savaşları başladığında, Adityalar Agni'ye ("Atik") Hotri yani "Şef" adını verirler. Savaşlar ilerledikçe -bazı metinlere göre bu, bin yılı aşkın bir süredir- yeni şef Vişnu ("Çevik") olur. Ancak çarpışmalar sona erdiğinde, zafere büyük katkıları olan İndra, hakimiyetini ilan eder. Greklerin *Theogony*'sinde olduğu gibi, bu iddiasını kanıtlamak için yaptığı ilk icraat, babasını öldürmek olur. Rig-Veda'da (Kitap iv: 18, 12) İndra'ya retorik bir soru yöneltilmektedir: "İndra, anneni kim dul bıraktı?" Ardından gelen cevap, yine bir soru şeklinde verilir: "Onu ayaklarından yakalayıp katlettiğinde, hangi tanrı bu karışıklığa tanık oldu?"

Bu suçu yüzünden, İndra diğer tanrılarca Soma içmekten mahrum bırakılır; böylece ölümsüzlüğünü devam ettirmesi de tehlikeye girer. Tanrılar "gökyüzüne yükselerek," "İndra'yı kurtardığı hayvan sürüsüyle geride bırakırlar." Ancak o, "eline aldığı Fırtına-silahıyla" gökyüzüne kuzey yönünden çıkarak "peşlerinden gider." Silahından korkan tanrılar, ona şöyle bağırır: "Sakın silahını ateşleme!" ve ilahi besini onunla bir kez daha paylaşmaya razı olurlar.

Bununla birlikte, İndra liderliği ele geçirirken, yine de direnişle karşılaşır. Bu direniş, İlahilerde "ilk doğan" olduğu yönünde ona dolaylı göndermelerde bulunulan Tvaştri'den gelir ki bu onun tahta çıkma isteğini de açıklar. İndra Fırtına-silahıyla ona çabucak bir darbe indirir. Bu, Tvaştri'nin onun için yapmış olduğu silahın ta kendisidir. Ancak bu aşamada, çarpışmaya Vritra ("Engel Olan") girer; bazı metinler ona Tvaştri'nin ilk doğan

çocuğu derken, bazılarıysa kısa sürede devasa bir boyuta geldiğinden onu yapay bir canavar olarak yorumlamaktadır. Başlangıçta İndra yenilir ve Dünya'nın ücra bir köşesine kaçar. Diğer tüm tanrılar onu terk ettiğinde, yanında sadece yirmi bir Marutlar kalır. Bunlar, "yukarıya doğru yükselirlerken" "dağları sarsan ve yerinden oynatan rüzgarlar kadar gürültüyle kükreyen," en hızlı hava araçlarını kumanda edebilen bir grup tanrıdır:

Gerçekten de şaşırtıcı, kırmızı renkliler,
Gökyüzünün enginliklerinde,
kükreyerek yollarında hızla ilerliyorlar.
Ve ışık huzmeleriyle kendilerini gösteriyorlar...
Ellerindeki şimşekler,
ve başlarındaki altın miğferlerle,
ihtişamlı ve kutsallar.

Marutların yardımıyla, İndra Vritra ile yaptığı savaşa geri döner. Çarpışmayı övgü dolu ifadelerle tanımlayan ilahilerin kafiyeli şiir dizeleri şeklindeki çevirilerini, J. Muir *Original Sanskrit Texts* (Orijinal Sanskrit Metinleri) yapmıştır:

Yükselir cesur tanrının arabası,
Onun coşkun ataklarıyla sürüklenerek hızlanır,
Hızla aşar gökyüzünü boylu boyunca, kahraman.
Marut-ordusu ona eşlik eder,
Fırtınanın atılgan ruhlarıdır onlar.
Parlak, şimşekten arabalar sürerler,
Ve savaşçı haşmetleri ve azametleriyle ışıldarlar...
Kıyameti çağıran sesleri aslanın kükremesine benzer;
Dişleri ise demir gücüyle keser.
Dağları, hatta dünyayı sallarlar;
Gelirken onlar, titrer tüm yaratıklar.

Dünya sallanırken ve tüm yaratıklar kaçacak yer ararken, onların yaklaşmasını serinkanlılıkla izleyen yalnızca Vritra, ya-

ni o bildik düşmandır:

Göklere uzanan sarp bir tepenin üzerinde,
Vritra'nın ışıltıyla parlayan görkemli kalesi.
Cesur devasa iblis,
Büyü sanatına güven duyarak,
Ve ateşten mızraklarını kuşanarak,
Oturur duvarın üzerinde,
Savaşçılara özgü bir tavır içinde.

"Korku duymadan, İndra'nın silahına meydan okuyarak," üzerine hücum eden o, "ölümcül uçuşun dehşetinden" korkmayarak sakince beklemektedir, Vritra.

Ve ardından tanrı ve iblis
çarpışmaya başladıklarında,
Korkunç bir manzara çıktı ortaya.
Vritra ateşledi keskin mermilerini,
yağmur gibi yağdırdığı
o kızgın yıldırımlarını ve şimşeklerini.
En vahşi öfkesiyle meydan okudu bu tanrıya;
Boşuna attığı körelmiş silahları,
Sıyırıp geçti İndra'yı.

Vritra tüm ateşli silahlarını kullanıp bitirdiğinde, saldırma sırası İndra'ya gelir:

Şimşekleri birbiri ardına çakmaya başlar,
Ve İndra'nın gururla attığı
o dehşet verici yıldırımları patlar.
Korkudan sessizliğe gömüldü tanrılar,
Ve donup kaldılar;
ve korku tüm dünyayı doldurdu...

İndra'nın ateşlediği Yıldırım silahı, ilahi demirden "Tvaşt-

ri'nin usta ellerinde" şekillendirilmiş olan karmaşık, ateşli bir roket olarak tarif edilir:

Kim dayanabilir ki
Ok yağmuruna,
İndra'nın alev kırmızısı sağ elinden ateşlediği,
Yüz parçalı yıldırım okları,
Bin noktalı demirden mızrakları,
Alev saçarak, ıslık sesleriyle
Kaplıyorlar gökyüzünü bir ucundan diğerine,
Hızla uçuyorlar hiç şaşmadan hedeflerine,
Ve en gururlu düşman bile saklanıyor onlardan,
Ani ve karşı konulmaz darbelerin,
Sadece sesleri bile kaçmalarına neden oluyor
Gök Gürleten'e meydan okuyan aptalların.

Güdümlü füzeler, hedeflerini tam isabetle vururlar:

Ve kısa süre sonra Vritra'nın ölüm haberini,
İndra'nın demir yağmurundan gelen
Gümbürtüler ve çınlamalar verdi;
Delik deşik olmuş, parçalara ayrılmış,
ezilmiş bir halde,
Can çekişen canavar acı acı haykırdı,
Bulutlara değen kulesinden aşağı
Tepetaklak yuvarlandı.

Tıpkı "baltanın kesip devirdiği ağaç kütükleri" gibi yere yıkılan Vritra, takatsiz bir şekilde yatmaktadır; ancak "ayaksız ve elsiz olsa da halen İndra'ya meydan okuyabilmektedir." Ardından İndra ona son bir öldürücü darbe indirir ve "onu yıldırımıyla, omuzlarının tam ortasından vurur."

İndra'nın zaferi artık tamamlanmıştır; ancak zaferin meyvelerine tek başına sahip olamayacaktır. Tam babası Kasyapa'nın tahtına sahip çıkacakken, gerçek anne-babasının kökenlerine

ilişkin eski kuşkular yeniden su yüzüne çıkar. Annesinin, doğumun ardından Kasyapa'nın gazabından korumak için onu gizlediği bilinen bir gerçektir. Peki ama niçin? Babasının, onun büyük kardeşi, yani Tvaştri olduğu söylentilerinde gerçek payı var mıdır?

Vedalar bu gizem perdesinin sadece bir bölümünü aralarlar. Yine de büyük tanrı İndra'nın, tek başına hüküm sürmediğini söylerler: Hükümdarlığı, kardeşleri Agni ve Surya'yla paylaşmak zorunda kalmıştır; tıpkı Zeus'un hakim olduğu toprakları kardeşleri Hades ve Poseidon'la paylaştığı gibi...

- 4 -

DÜNYA TARİHÇESİ

Grek ve Hindu tanrıları arasındaki savaş ve soyağacı benzerlikleri yetmezmiş gibi, Hitit krallık arşivinde (bugünlerde Boğazköy denilen bir mevkide) bulunan bir tablet, aynı tarihsel hikayenin, yani bir nesil diğer bir nesil içinde azalırken nasıl bir tanrının diğeriyle üstünlük elde etmek için savaştığının farklı çeşitlemelerini içermektedir.

Gün ışığına çıkarılan en uzun metin, tam da beklenildiği gibi, Hititlerin baş tanrısı Teşup'la ilgilidir: onun soyağacı, Dünya'nın yukarı bölgeleri üzerindeki haklı egemenlik beklentisi ve tanrı KUMARBİ ve çocukları tarafından ona yöneltilen saldırılar. Grek ve Mısır hikayelerinde olduğu gibi, İntikamcı Kumarbi, müttefik tanrıların yardımıyla, büyüyene dek Dünya'nın "karanlık" bir köşesinde saklanmıştır. Final savaşları göklerde ve denizlerde şiddetle hüküm sürmüş, savaşlardan birinde Teşup'a savaş arabaları içindeki yetmiş tanrı destek vermiştir. İlk başlarda mağlup olan, gizlenmek zorunda kalan ya da sürgüne gönderilen Teşup, en sonunda rakibiyle teke tek savaşmak zorunda kalır. "Kayaları metrelerce uzağa dağıtacak şekilde parçalayan bir fırtına-yaratıcısı"yla ve "korkunç şekilde çakan Şimşek" silahlarıyla donanmış bir halde, iki adet altın kaplama Göklerin Boğası tarafından çekilen savaş arabasıyla gökyüzüne yükselmiştir. "Göklerden yüzünü düşmana doğru" çevirmiştir. Her ne kadar hikayenin sonu parçalanmış tabletlerde yer alma-

sa da Teşup'un en sonunda galip geldiği yine de açıkça görülmektedir.

Bir ulusu diğerine kırdırarak birbirlerine üstün gelmeye ve Dünya'ya hakim olmaya çalışan bu eski tanrılar, aslında kimlerdir?

Belki de insanın tanrılar uğruna giriştiği bazı savaşları sona erdiren anlaşmalar, bize en uygun ipuçlarını verebilir.

Mısırlılar ve Hititler iki yüzyıldan uzun süren savaşların ardından barış yaptıklarında, bu anlaşma, Hitit kralı III. Hattuşili'nin kızının Mısır Firavunu II. Ramses'le evlenmesiyle mühürlenir. Firavun, bu olayı Karnak, Aswan yakınlarındaki Elafantin ve Abu Simbel'e diktiği taş anıtlara kaydettirmiştir.

Prensesin yolculuğunu ve sonunda Mısır'a varışını tarif eden yazıt, "Majesteleri, gelinin yüzünün bir tanrıçanınki kadar güzel olduğunu gördüğünde," ona hemencecik aşık olduğunu ve onu, "kendisine tanrı Ptah tarafından sunulan bir güzel" olarak addettiğini anlatır. Ayrıca bu, Hititlerin onun "zaferini" kabullendiklerinin de bir işaretidir. Bu diplomatik taktiklere neyin sebep olduğuna, yazıtın diğer bölümlerinde açıklık getirilmiştir: Bundan on üç yıl önce Hattuşili, Firavun'a bir barış anlaşmasının metnini göndermiş, ancak ölümle burun buruna geldiği Kadeş savaşının etkisinden halen kurtulamamış olan II. Ramses anlaşmayı görmezden gelmişti. "Hatti'nin yüce Kralı, Majestelerine her yıl tavizkar mektuplar yazmaya devam etti; ancak Kral Ramses, bunlara hiç dikkat etmedi." En sonunda, tabletler üzerine yazılmış mektuplar göndermektense, Hatti Kralı ona, Hitit soylularının eşlik ettiği "değerli armağanlarla birlikte, büyük kızını yolladı." Bu hediyelerin ne anlama geldiğini merak eden Ramses, Hititleri karşılamak ve onlara eşlik etmek üzere Mısırlı bir muhafız alayı yola çıkardı. Ve yukarıda anlatıldığı gibi, bu Hititli prensesin güzelliğine karşı koyamayarak onu kraliçe yaptı ve ona Maat-Neferu-Ra ("Ra'nın Gördüğü Güzellik") adını verdi.

Bizim tarihsel bilgimiz de bu, "ilk görüşte aşk"tan kazançlı çıkmıştır çünkü böylece firavun, sürüncemede kalan barış an-

laşmasını kabul etmiştir. Onu da Karnak'ta, Kadeş Savaşının ve Güzel Hitit Prensesinin hikayelerinin ölümsüzleştirildiği yazıtlardan çok da uzak olmayan bir yerde yazıya geçirmeye karar vermiştir. Bu yazıtın, biri neredeyse tam, diğeriyse parçalanmış haldeki iki kopyası bulunmuş, deşifre edilmiş ve Mısır-bilimciler tarafından tercüme edilmiştir. Sonuç olarak, bugün yalnızca sözleşmenin tam metnine sahip olmakla kalmadık, aynı zamanda Hitit kralının anlaşmayı (tıpkı Fransızcanın birkaç yüzyıl önce olduğu gibi) o zamanların diplomasi dili olan Akkadca yazdığını da biliyoruz.

Firavun'a, Akkadca yazılan orijinal metnin gümüş bir tablet üzerinde bir kopyasını gönderir. Karnak'taki Mısır yazıtı, onu şöyle tarif etmektedir:

Gümüş tabletin ortasında, ön yüzünde
şunlar vardır:
Set'i Hatti'nin yüce Prensi'ni kucaklarken tasvir eden şekli "Göklerin hakimi Set'in mührü;
Hattuşili'nin koyduğu kuralların mührü"
sözcükleri çevreler...
Diğer yüzde, Set'in mührünün tasvirinin çevresinde şunlar vardır:
Hatti tanrıçasının Hatti Prensesi'ni kucaklarken tasvir edilmiş bir suretini "Arinna*'lı Ra'nın, ülkenin yüce efendisinin mührü" sözcükleri çevreler...
Şekillerin etrafından geçen çerçevenin içinde: Arinna'lı Ra'nın, bütün ülkelerin yüce efendisinin mührü.

Arkeologlar, Hitit krallık arşivlerinde gerçekten de Mısır kayıtlarında tam olarak tarif edildiği gibi, Hititlerin baş tanrısını Hitit kralını kucaklarken tasvir eden mühürler bulmuşlardır (Şekil 17); hatta mührü çevreleyen bordürün içindeki yazılar bile benzerdir. Ne şaşırtıcıdır ki Akkadca iki tablet üzerine yazılan

* Arinna: Bugün arkeolojik bulgular ışığında Alacahöyük olduğuna inanılan Hitit yerleşimi (Ç. N.)

anlaşmanın orijinali de bu arşivler arasında bulunmuştur. Ancak Hitit metinlerinde baş tanrılarına "Hatti'li Set" değil, *Teşup* denmektedir. Teşup "Rüzgarlı Fırtına" ve *Set* ise (Grek adı olan Tifon'a bakıldığında) "Şiddetli Rüzgar" anlamına geldiğinden, öyle gözüküyor ki Mısırlılar ve Hititler, panteonlarını tanrılarına verilen benzetme isimlerle eşleştirmekteydiler. Aynı doğrultuda, Teşup'un eşi HEBAT'a, anlaşmanın Mısır versiyonunda sözü edilen tanrıçayla eşleşmesi için "Göklerin Tanrıçası" denilmektedir. "Parlak Olan" Ra, Akkadca adı ŞAMAŞ ("Parlak") olan Hitit tanrısına, "Göklerin Efendisi"ne benzetilmiştir.

Açıkça görülmektedir ki Mısırlılar ve Hititler farklı ancak birbirlerine benzeyen panteonları eşleştirmişlerdir ve bu durum, bilim adamlarını diğer eski anlaşmaların ne tür bilgiler gün ışığına çıkarabileceği konusunda meraka düşürmektedir. Şaşırtıcı gerçekleri açığa vuran bir diğer anlaşma, M.Ö. 1350 dolaylarında, Hitit kralı Şuppiluliuma ile, Hurriler tarafından Hitit ülkesi ile eski Sümer ve Akkad toprakları arasında Fırat'ın orta bölgesinde kurulan Mitanni'nin kralı arasında yapılmıştı.

Alışıldık biçimde iki kopya halinde yazılan anlaşmanın orijinal metni, bir Hurri şehri olan Kahat'taki Teşup tapınağına -zamanla kumların içinde kaybolan bir yer- bir tablet- gizlenmişti. Ancak kutsal Hitit kenti Arinna'da, "Yükselen Disk tanrıçasının önüne" saklanmış olan kopya tablet, arkeologlar tarafından gün ışığına çıkarılmıştır; hem de yazılışından tam 3.300 yıl sonra!

O günlerde yapılan tüm anlaşmalarda olduğu gibi, Hitit ve Mitanni kralları arasında yapılan anlaşma da "her iki tarafın da tanrılarının mevcut bulunması, şahitlik yapması" çağrısıyla noktalanır; böylece, anlaşmaya bağlı kalmak ilahi mutluluk, onu ihlal etmek ise tanrıların gazabını getirecektir. Ardından "her iki tarafın tanrılarının" bir listesi verilir; liste, her iki krallıkta da hüküm süren baş tanrılarla, Hatti ve Mitanni'de "krallığı ve kraliçeliği yöneten" Teşup ve eşi Hebat'la başlar. Anlaşmanın birer kopyası, her iki tanrının tapınağına da bırakılmıştır. Listede, daha sonra, hüküm süren iki tanrının çocukları olan dişi ve erkek genç tanrılar, anne-babaları adına yönettikleri bölge-

Şekil 17

lerin baş şehirleriyle birlikte sıralanır.

İşte tam da burada, farklı panteonların eşleştirildiği Mısır örneğinin aksine, aynı tanrıların aynı hiyerarşi içinde yer aldıkları bir liste karşımıza çıkar. Bulunan diğer metinlerin de kanıtladığı gibi, Hitit panteonu aslında Hurriler'den ödünç alınmıştır (ya da onlardan Hititlere geçmiştir). Ancak bu anlaşma, bize özel bir sürpriz de sunmaktadır; tabletin sonlarına doğru, ilahi şahitler arasında *Mitra-aş*, *Uruwana*, *İndar* ve *Naşatiyanu* yer almaktadır; bunlar, Hindu panteonundan Mitra, Varuna, İndra ve Nasatya'dan başkası değildir!

Peki, acaba hangisi ortak kaynaktır; Hitit mi, Hindu mu, Hurri mi? Cevap, yine aynı Hitit-Mitanni anlaşmasından gelir: hiçbiri. Çünkü bu "Aryan" tanrılar, anlaşma metninde babaları ve büyükbabalarıyla, yani "En Eski Tanrılar"'la birlikte listelenmiştir: Anu ve Antu çifti, Enlil ve eşi Ninlil, Ea ve karısı Damkina; ayrıca, "yemin tanrısı kutsal Sin... Kuta'lı Nergal... savaşçı tanrı Ninurta... cengaver İştar."

Bunlar tanıdık isimlerdir; daha eski günlerde "İştar'ın Vekili,

ANU'nun seçilmiş rahibi, ENLİL'in yüce adil kılavuzu" olduğunu iddia eden Akkadlı Sargon'un başvurduğu tanrılardır bunlar. Onun torunu olan Naram-Sin ("Tanrı Sin'in Sevdiği"), tanrısı Nergal onun için "yolu açtığında" Sedir Dağlarına saldıracaktır. Babil'li Hammurabi, "Anu'nun emri üzerine, Enlil ordusunun başında ilerlerken", diğer ülkelere hücum etmişti. Asur kralı Tiglat-Pileser Anu, Adad ve Ninurta'nın buyruklarıyla fetihlerine devam etmişti; Salmanasar, Nergal'in verdiği silahlarla savaşmıştır; Esarhaddon ise Ninova'ya yürürken ona İştar eşlik etmişti.

Bu denli aydınlatıcı olan bir diğer keşif ise Hititler ve Hurrilerin, her ne kadar tanrıların adlarını kendi dillerinde telaffuz etseler de yazarken Sümerce kullanmalarıdır; hatta "tanrı" kelimesinin karşılığı bile, Sümerce "Roket gemisinden gelen" (GİR) ve "Adil olanlar" (DİN) anlamına gelen DİN.GİR sözcükleriyle verilmiştir. Nitekim Teşup ("İlahi Fırtınacı") DİN.GİR İM olarak yazılmıştır; bu, Adad olarak da bilinen, tanrı İşkur'un Sümerce adıdır. Aynı ismin, "10. Tanrı" anlamına gelen DİN.GİR U olarak da yazıldığı görülmektedir; bu, İşkur/Adad'ın rütbe sıralamasını gösterir; bu sıralamada Anu (60) en yüksek rütbeye sahiptir; Enlil'inki 50, Ea'nınki 40'tır ve liste bu şekilde aşağıya doğru devam eder. Ayrıca, tıpkı Sümerli İşkur/Adad gibi, Teşup da Hititler tarafından şimşek-saçan silahını, "Parlak Silah"ı havada taşırken tasvir edilmiştir (Şekil 18).

Şekil 18

Hititler ve yazıları tarihin tozlu sayfaları arasında yeniden keşfedildiğinde, tarihçiler, Hitit ve Mısır uygarlıklarından önce, Asur ve Babil'den, hatta Akkad'dan da önce, Güney Mezopotamya'da ileri bir medeniyetin, Sümerlerin var olduğunu biliyorlardı. Diğer tümü, bu bilinen ilk uygarlığın filizleriydi.

Bugün, tanrılar ve insanlara dair hikayelerin ilk kez Sümerlerden çıktığı kesin olarak bilinmektedir. Sayısız metin -tahmin edildiğinden de çok sayıda ve detaylı- ilk kez orada yazılmıştır. Gezegenimiz Dünya üzerindeki tarihe ve tarih öncesi döneme ait ilk yazılı kayıtlar da yine orada doğmuştur. Biz onlara DÜNYA TARİHÇESİ diyoruz.

Eski uygarlıkların keşfedilmesi ve anlaşılması, bizler için daimi bir şaşırtıcılık ve inanılmaz bir kavrayış süreci olmuştur. Eski çağların anıtları -piramitler, ziguratlar, engin platformlar, sütunlarıyla ayakta kalan harabeler, taş yazıtlar- eğer yazıya dökülmeselerdi, bizim için birer muamma, yaşanmış olayların sessiz birer tanığı olarak kalabilirlerdi... Yazı olmasaydı, eski anıtlar belirlenemeyen yaşları, tanınmayan yaratıcıları ve bilinmeyen amaçlarıyla birer bilmece olarak kalabilirlerdi.

Bildiğimiz her şeyi, eski yazıcılara -anıtları, elişi eserleri, temel taşlarını, tuğlaları, kap kacağı, türlü malzemeden yapılan silahları üzerlerine isimler yazmak ve olayları kaydetmek üzere davetkar birer zemin olarak kullanan o verimli ve titiz insanlara- borçluyuz. Hepsinin de ötesinde, esas malzeme kil tabletlerdir; yazıcı, düzleştirilmiş ıslak kil parçaları üzerine bir yazı çivisiyle, tüm hünerini sergileyerek heceleri, sözcükleri ve cümleleri oluşturan sembolleri işler. Ardından tablet kurumaya (ya da ocakta kurutulmaya) bırakılır ve işte, kalıcı bir kayıt yaratılmıştır artık; doğal erozyon ve insanoğlunun yıkıcılığına binlerce yıl boyunca kafa tutabilecek bir kayıttır bu.

Bir yerin ardından bir diğerinde, -ticaret ve yönetim merkezlerinde, tapınaklarda ve saraylarda, eski Yakın Doğu'nun hemen her yerinde- böyle tabletlerle dolup taşan resmi ve özel arşivler bulunmuştur. Ayrıca tabletlerin, binlerce, on binlerce tab-

letin konularına göre itinayla düzenlendiği, içeriklerine göre isimlendirildikleri, yazmanlarının adlarının yazıldığı, serilerin numaralandırıldığı gerçek anlamda kütüphanelere de rastlanmıştır. Hepsinde değişmez olan şey, her ne zaman tarih, bilim ya da tanrılarla ilgiliyseler, "eski dil"de yazılmış daha önceki tabletlerin kopyası olduklarının belirtilmiş olmasıdır.

Asur ve Babil medeniyetlerinin görkemi karşısında hayrete düşen arkeologlar, bu uygarlıkların "eski" şehirlerine dair yazıtları okuduklarında daha da büyük bir şaşkınlık yaşadılar. "Sümer ve Akkad kralı," her iki imparatorluğun da krallarının göz diktiği o unvan, acaba ne anlama geliyordu?

Agade'li (Akkad) Sargon'la ilgili kayıtlar ortaya çıkarıldığında, modern bilim adamları Asur ve Babil'in henüz yıldızları parlamaya başlamadan beş yüz yıl kadar önce, Mezopotamya'da büyük bir krallığın, yani Akkad Krallığının yükselişe geçtiğine ikna oldular. Tarihçiler, bu kayıtlarda Sargon hakkında verilen bilgileri büyük bir hayretle okudular: "Uruk'u yendi ve duvarlarını yıktı... Akkad şehrinin kralı Sargon, Ur şehri sakinlerine karşı galip geldi... E-Nimmar'ı yendi ve duvarlarını yıktı ve Lagaş'tan denize kadar uzanmış olan tüm bölgeyi mağlup etti. Silahlarını denizde yıkadı. Umma sakinlerine karşı girdiği savaşta kazanan yine o oldu..."

Bilim adamları bu bilgilere karşı kuşku doluydular: Akkadlı Sargon'dan önce, M.Ö. 2500'lerden önce kentsel yerleşim merkezleri, duvarlarla çevrelenmiş şehirler var olabilir miydi?

Bugün bilindiği üzere, gerçekten de böyle yerleşimler vardı. Bunlar "Sümer ve Akkad kralı" unvanında geçen "Sümer" şehirleri ve yerleşim merkezleriydi. Bir asır süren arkeolojik keşiflerin ve akademik araştırmaların ortaya koyduğuna göre, orası Uygarlığın yaklaşık olarak altı bin yıl önce başladığı topraklardı. Burada, aniden ve açıklanamaz bir şekilde, sanki yoktan var olmuşçasına yazılı bir dil ve edebiyat, krallar ve rahipler, okullar ve tapınaklar; doktorlar ve astronomlar; yüksek yapılar, kanallar, limanlar ve gemiler; kapsamlı tarım, ileri düzeyde madencilik, tekstilcilik, alım-satım ve ticaret, kurallar ve adalet ve

ahlak kavramları; kozmolojik teoriler ve tarihsel ve tarih öncesi döneme ait kayıtlar ve öyküler ortaya çıkıvermişti.

İster uzun bir destan ya da iki satırlık atasözü, ister dünyevi ya da ilahi yazıtlar olsun, yazıların tümünde de Sümerlerin ve ardıllarının sarsılmaz bir inancını gösteren hep aynı gerçek öne çıkmaktadır: Eski zamanlarda DİN.GİR, yani "Roket gemilerinden gelen adil olanlar," Greklerin "tanrı" demeye başladığı varlıklar, kendi gezegenlerinden Dünya'ya geldiler. Evlerinden çok uzakta, kendilerine yeni evleri olarak Mezopotamya'yı seçtiler. Bu topraklara Kİ.EN.GİR -"Roketlerin Efendisi'nin Ülkesi" (Akkadca'daki Şumer adı, "Muhafızlar Ülkesi" anlamına gelmektedir") dediler ve orada, Dünya üzerindeki ilk yerleşimleri kurdular.

Sümerler, dünya üzerindeki ilk yerleşimi kuranların başka bir gezegenden gelen astronotlar olduğu ifadesini sıkça kullanmış ve vurgulamışlardır. Bir metinden diğerine, başlangıç noktasını anımsamak gerektiğinde, her defasında şu tanımlama yapılmıştır: Tufandan 432.000 yıl önce, DİN.GİR ("Roket gemisinden gelen adil olanlar") kendi gezegenlerinden Dünya'ya inmiştir. Sümerler, bu gezegenin Güneş Sisteminin on ikinci üyesi olduğuna inanmışlardır; bu sistem ortada Güneş, Ay, bugün bildiğimiz diğer dokuz gezegen ve yörüngesinde dönüşünün bir *Sar*, yani 3.600 yıl sürdüğü büyük bir gezegenden ibarettir. Yazdıklarına göre bu dönüş, bu gezegeni gökyüzünün çok uzaklarındaki bir "istasyona" taşımakta, ardından onu Mars ve Jüpiter arasından geçirerek, Dünya'nın çevresine geri getirmektedir. İşte tam bu pozisyonda -4.500 yıllık bir Sümer çiziminde tasvir edildiği gibi (Şekil 19)- gezegen NİBİRU ("Kesişme") adını almıştır; sembolü ise Haç işareti olmuştur.

Sayısız metinden öğrendiğimize göre, Nibiru'dan Dünya'ya gelen astronotların başı, "Evi Su Olan" anlamına gelen E. A olarak çağrılmaktadır; yeryüzüne indikten ve ilk Dünya İstasyonu olan Eridu'yu kurduktan sonra, EN.Kİ ("Yerin Efendisi") adını almıştır. Sümer kalıntıları arasında, onun Dünya'ya inişini ilk ağızdan nakleden bir metin bulunmuştur:

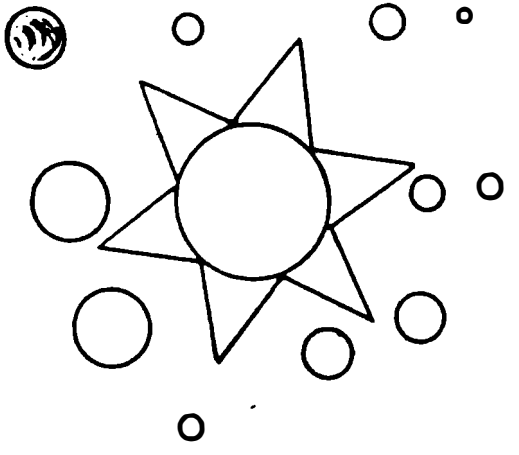

Şekil 19

Dünyaya yaklaştığımda,
taşkın bir tufan vardı.
Onun yeşil çayırlarına yaklaştığımda,
bir emrimle toprak yığınları ve tepeler oluştu.
Evimi, saf, temiz bir yere kurdum...
Evim; gölgesi Yılanlı Bataklığa uzanıyor.

Ardından bu metin, Ea'nın Basra Körfezi ağzındaki bataklıkta olağanüstü bir sulama altyapısı inşa etmek için gösterdiği çabaları tasvir etmeye koyulur: Bataklıkları incelemiş, suyu kurutmak ve kontrol altına almak için kanallar açmış, bentler inşa etmiş, hendekler kazmış ve yerel kilden döktüğü tuğlalardan yapılar kurmuştur. Dicle ve Fırat nehirlerini kanallarla birbirine bağlamış ve bataklık bölgenin ucuna, iskeleye ve diğer olanaklara sahip kendi Su Evi'ni yapmıştır.

Tüm bunların bir nedeni vardı. Ea'nın kendi gezegeninde altına ihtiyaç duyulmaktaydı. Mücevherler ya da bir başka yüzey-

sel kullanım için değil; çünkü takip eden bin yıllık dönem içinde, bu ziyaretçiler bir kez olsun altın mücevherler içinde tasvir edilmemişlerdir. Hiç şüphesiz ki altın, hava araçlarının altınla kaplı olduğundan söz eden Hindu metinlerinde görüldüğü gibi, Nibirulular'ın uzay programları için gerekmekteydi. Gerçekten de altın, uzay araçları ve taşıtları için günümüzde de birçok yönden can alıcı öneme sahiptir. Ancak, Nibirulular'ın Dünya üzerindeki yoğun altın arayışlarının ve onu burada çıkartarak, yüklü miktarlarla kendi gezegenlerine nakletmek için gösterdikleri büyük çabanın nedeni sadece bu olamaz. Benzersiz özellikleriyle bu metal, hayati öneme sahip bir ihtiyaca yöneliktir; gezegen üzerindeki yaşamın devamlılığını sağlaması söz konusudur. Yürütebileceğimiz en akla yakın tahmin, altın partiküllerini Nibiru'nun giderek zayıflayan atmosferinde kullanmak ve böylece tehlikeli düzeye gelebilecek bir incelmeye karşı onu korumak olabilir.

Bu görev için Nibiru'nun yöneticisinin oğlu, yani Ea seçilmiştir. O, "Cisimlere Şekil Veren" anlamına gelen NU.DİM.MUD unvanına sahip olan parlak bir bilim adamı ve mühendistir. Takma adı olan E.A.'nın da işaret ettiği gibi, planı, sakin Basra Körfezi sularından ve körfezden Mezopotamya içlerine dek uzanan sığ bataklıklardan altın elde etmektir. Sümer tasvirleri Ea'yı, akan suların efendisi olarak, bir laboratuvarda otururken ve çevresi birbirine bağlı şişelerle sarılı halde göstermektedir (Şekil 20).

Ancak hikaye ayrıntılarıyla genişletildiğinde, planın pek de yolunda gitmediğini gösterir. Altın üretimi beklenenin çok altındadır ve bunu hızlandırmak için dünyaya daha çok astronot gelir; rütbelerine "Gökyüzünden Dünya'ya Gelenler" anlamına gelen *Anunnakiler* denmiştir. Ellili gruplar halinde gelmişlerdir ve bir metinde yazıldığına göre, bu gruplardan birinin başında Enki'nin ilk doğan oğlu MAR.DUK bulunmaktadır. Bu metin, Marduk'un babasına gönderdiği acil bir mesajı içerir: Dünya'ya yaptığı yolculuk sırasında, uzay gemisi Güneş Sisteminin büyük gezegenlerinden birinin yanından geçerken (büyük olasılıkla Jüpi-

Şekil 20

ter), gezegenin uydularından biriyle çarpışmanın eşiğinden döndüğü, neredeyse felaketle sonuçlanabilecek bir olayı tarif etmektedir. Uzay aracına yapılan bu "saldırıyı" tarif ederken, heyecan içindeki Marduk babasına şöyle seslenmektedir:

O tıpkı bir silah gibiydi;
Tıpkı ölüm gibi saldırdı...
Anunnakilere çarptı, ki onlar elli kişiydi...
Kuş gibi uçabilen Uzayın Yüce Aracı'na
Tam göğsünden çarptı.

Sümerlere ait silindir bir mühür üzerine yapılan oyma şeklin (Şekil 21), pekala da Toprağın Efendisi'ni (soldaki), astronot gibi giyinmiş olan oğlunu (sağdaki), gemisi Mars'tan (altı noktalı yıldız) ayrılarak Dünya'ya (dışarıdan içeriye doğru sayıldığında

yedinci gezegen; yedi noktayla sembolize edilmiş ve Ay'la birlikte resmedilmiştir) yaklaştığında, endişe içinde karşılarken tasvir ettiği söylenebilir.

Evlerinde, yani Enki'nin babası AN'ın (Akkadca'da *Anu*) yönettiği kendi gezegenlerinde, yeni gelenlerin kaydettiği ilerleme büyük bir kaygı ve beklentiyle izlenmekteydi. İlerlemenin yavaş seyretmesinden dolayı, bunu sabırsızlık ve hayal kırıklığı takip etmiş olsa gerek. Açıkça görülmektedir ki deniz suyunu laboratuvar işlemlerinden geçirerek altın elde etme planı, beklendiği gibi yürümemiştir.

Ancak altına hala büyük bir ihtiyaç duyulmaktadır ve Anunnakilerin zor bir karar vermesi gerekir: Ya projeyi iptal etmek - ki bu zaten söz konusu değildir-, ya da altını farklı bir şekilde elde etmek: Madencilik. Anunnakiler, ta o zamanlarda altının Afrika kıtasındaki AB.ZU'da ("En Eski Kaynak") bolca bulunduğunu biliyorlardı. (Sümerceden geliştirilen Sami dillerinde *Zaab -Ab-zu*'nun tersten yazılışı- bugün halen altın anlamına gelen kelimedir.)

Oysa karşılarında büyük bir problem vardır. Afrika altınının yeryüzünün derinliklerinden madenleri kazarak çıkarılması gerekmektedir; bu denli büyük bir değişiklik, yani karmaşık suarıtma metodundan, işgücü gerektiren yeraltındaki zorlu bir çalışmaya geçmek kolay verilmiş bir karar değildir. Bu yeni girişimin, sayıca daha fazla Anunnakiler, "parlayan altın yataklarının

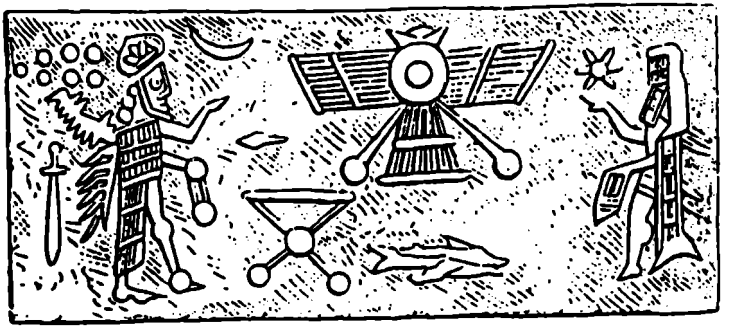

Şekil 21

olduğu yere" kurulacak bir madencilik kolonisi, Mezopotamya'da genişletilmiş tesisler ve bu ikisi arasında madeni taşımak üzere çalışacak bir gemi filosu (MA.GUR UR.NU AB.ZU- "Abzu Madenleri için Gemiler") gerektireceği açıktır. Enki, bunların hepsini tek başına başarabilecek midir?

Anu, başaramayacağını düşünür ve Enki'nin Dünya'ya inişinden sekiz Nibiru yılı -28.800 Dünya yılı- sonra, işlerin nasıl gittiğini bizzat görmek için o da Dünya'ya gelir. Bu yolculukta ona, varisi EN.LİL ("Buyrukların Efendisi") eşlik eder; Anu, onun Dünya'daki misyonu üstlenebileceğini ve Nibiru'ya yapılacak altın teslimatlarını organize edebileceğini düşünmüş olmalıdır.

Bu misyon için Enlil'in seçilmesi doğru bir karar olabilir, ancak sonuçları itibarıyla, aynı zamanda da acı verici olmuştur; çünkü yalnızca iki üvey kardeş arasındaki rekabeti ve kıskançlığı arttırmaya yaramıştır. Enki, ne de olsa, Anu'nun İd'den (altı metresinden bir tanesi) doğan ilk oğluydu ve Anu'nun ardından Nibiru tahtına çıkmayı umuyor olabilirdi. Ancak o zaman -tıpkı Kitabı Mukaddes'te geçen İbrahim, metresi Hagar (Hacer) ve yarı-öz kardeşi ve karısı Sarah'nın hikayesindeki gibi- Anu'nun yarı-öz kardeşi ve karısı olan Antum ona bir oğul doğurdu; Enlil'di bu... Ve Nibiru'daki tahta geçme kurallarına göre -Kitabı Mukaddes'teki atalarımızın aynen benimsedikleri kurallar- Enki'nin yerine yasal varis, Enlil oldu. Ve şimdi bu rakip, Enki'yi doğumuyla elde ettiği miras hakkından yoksun bırakan bu hırsız, Dünya'ya yönetimi devralmaya gelmişti.

Tanrıların Savaşları'nda soyağacı ve nesillerin, tıpkı daha sonraları Dünya'da olduğu gibi Nibiru'da da tahta geçme ve üstünlük mücadelesinde ne denli önem taşıdığı üzerinde, daha çok durmak gerekir.

Tanrılar arası savaşları tarihsel ve tarih öncesi bir çerçeveye oturtarak, savaşlarda bizi şaşırtan o sebatkarlık ve şiddetin -daha önce kimsenin yapmadığı şekilde- sırrını çözmeye başladıkça, bunların gerçekte ahlaki değil de "genetik saflık" kaygılarına dayanan cinsel kurallardan kaynaklandıkları açıkça görül-

mektedir. Bu savaşların tam merkezinde, hiyerarşi ve tahta geçme sıralamasını belirleyen oldukça karmaşık bir soy kütüğü yatmaktaydı ve cinsel eylemler, hassasiyet ya da şiddet derecelerine göre değil, amaçlarına ve sonuçlarına göre yargılanmaktaydı.

Bir Sümer hikayesinde, Anunnakilerin başkomutanı olan Enlil'in, nehirde çıplak yüzerken gördüğü bir hemşireye nasıl aşık olduğu anlatılır. Onu, kendisiyle birlikte denizde dolaşmaya ikna eder ve itirazlarına kulak asmadan onunla birlikte olur. Kendi şehri Nippur'a döndüğünde, Enlil rütbesine rağmen "elli kıdemli tanrı" tarafından tutuklanır ve "onu yargılayan yedi Anunnakiler" tarafından tecavüzden suçlu bulunur; ona Abzu'da sürgün cezası verirler. (Cezası, ancak kendisiyle birlikte sürgüne giden genç tanrıçayla evlendikten sonra affedilmiştir.)

İnanna ile Dumuzi adındaki genç bir tanrı arasındaki aşk ilişkisini öven, pek çok şarkı bulunmaktadır; bu şarkılarda "birlikte geçirdikleri geceler" dokunuşlarındaki şefkatle tanımlanmıştır:

Onlar benim için elini, benim elime koydular.
Onlar benim için kalbini,
benim kalbimin yanına koydular.
Tatlı olan sadece onunla el ele uyumak değildir;
Onunla kalp kalbe birleşmenin sevecenliği,
bütün güzelliklerden de güzeldir.

Şiirdeki onaylayıcı havayı kolayca sezinleyebiliriz çünkü Dumuzi, İnanna'nın, ağabeyi Utu/Şamaş'ın da onayını alarak seçtiği müstakbel nişanlısıdır. Ancak İnanna'nın kendi ağabeyiyle yaşadığı ihtiraslı aşk ilişkisini anlatan bir metni nasıl yorumlayabiliriz?

Sevgilim benimle buluştu,
benim sayemde zevke erişti,
benimle birlikte hazza ulaştı.

Büyük kardeş beni evine getirdi,
o tatlı yatağına yatırdı...
Ahenk içinde,
kardeşlerin en güzel yüzlüsü,
benimle elli kez birleşti.

Bunu anlayabilmek için, geçerli olan kuralların; kardeşler arasında cinsel ilişkiyi değil, evliliği yasakladığını hatırlamamız gerekir. Diğer taraftan, yarı-öz bir kardeşle yapılan evlilik kabul görmektedir; hatta, yarı-öz bir kız kardeşten olma erkek çocuklarının hiyerarşi sıralamasında öncelikleri vardır. Ve tecavüz kınanırken, tahta varis verebilmek için yapılıyorsa, cinsel eylemin her türlüsüne -çarpık ve şiddet içeriyor olsa bile- göz yumulmaktadır. Uzun bir hikayede, yarı-öz kız kardeşi (aynı zamanda da Enlil'in de kardeşi) Sud'dan bir erkek çocuk sahibi olmayı isteyen Enki'nin, Sud yalnız kaldığında nasıl onunla ilgilendiğini ve "tohumlarını rahmine akıttığını" anlatılır. Sud, erkek yerine bir kız çocuk doğurduğunda ise Enki, kız "büyüyüp güzelleşince... " onunla da ilişkiye girmekte hiç zaman kaybetmez. Bu durum, birbiri ardına doğan genç kızlarla utanmazca sürüp gider; ta ki Sud, Enki'ye onu felç eden bir büyü yapana dek. Ancak o zaman, bir erkek varis arayışıyla yapılan bu cinsel tuhaflıklar bir son bulur.

Enki, tüm bunları yapmaktayken Ninki'yle evliydi; bu durum, tecavüzü ayıplayan aynı kuralların aslında evlilik dışı ilişkiyi yasaklamadığını göstermektedir. Ayrıca, tanrıların istedikleri sayıda eş ve metres edinme hakkına sahip olduklarını da biliyoruz (CT-24 olarak kategorize edilen bir metinde, Anu'nun altı metresinin adları listelenmiştir); ancak, evlenmek için içlerinden yalnızca birini seçme zorunluluğu vardır; daha önce de belirtildiği gibi, bu rol için tercih, yarı-öz bir kız kardeştir.

Bir tanrıya, adının ve sahip olduğu birçok sıfatın yanı sıra bir de unvan ihsan edilmişse, resmi eşi de bu unvanın dişil bir söylenişiyle onurlandırılmaktadır. Bu yüzden AN unvan adını ("Göksel Olan") aldığında, eşine de ANTU denmiştir (Ak-

kadca'da Anu ve Antum). "Buyrukların Efendisi" Enlil'le evlenen hemşire, Ninlil unvanını ("Buyrukların Kraliçesi") almıştır; Enki'nin eşi Damkina'ye ise Ninki denilmiştir. Örnekler bu şekilde sürüp gider.

Bu, önde gelen Anunnakiler arasındaki aile ilişkilerinin taşıdığı önem nedeniyle, eski yazıcıların hazırladığı Tanrı Listeleri'nin bir çoğu, doğal olarak soyağacına göre düzenlenmiştir. Eski yazıcıların "AN: *ilu Anum*" serisi olarak kategorize ettikleri kapsamlı bir listede, yirmi bir ilahi çiftten oluşan "Enlil'in kırk iki akrabası" listelenmiştir. Bu, kutsal krallık soyağacının bir işareti olmalıdır, çünkü Nibiru'nun ataları olan yirmi bir çift, Anu hakkındaki benzer iki dokümanda da listelenmiştir. Buradan, Anu'nun baba ve annesinin, AN.SHAR.GAL ("Göklerin Büyük Prensi") ve KİŞAR.GAL ("Sağlam Yeryüzünün Büyük Prensesi") olduğunu öğreniyoruz. İsimlerinden de anlaşıldığı gibi, onlar Nibiru'yu yöneten esas çift değildi: Babası, tahtın varisi olduğu açıkça belli olan Büyük Prens, eşi ise kralın (başka bir eşten) ilk doğan kızı ve dolayısıyla da yarı-öz kız kardeşi olan büyük prensesti.

Dünya'ya inmeden önce Nibiru'da başlayan ve sonrasında Dünya'da devam eden olayları aydınlatabilecek anahtar, bu soyağacı bilgilerinde yatmaktadır.

Ea'nın altın için Dünya'ya gönderilmesi, Nibirulular'ın Dünya'ya inmeden çok önce bu metalin kaynaklarından haberdar olduklarına işaret eder. Peki ama nasıl?

Buna farklı cevaplar sunulabilir: Tıpkı bugün Güneş Sistemindeki diğer gezegenlere yaptığımız gibi, Dünya hakkında uydular aracılığıyla bilgi edinmiş olabilirler. Bizim Ay'a gittiğimiz gibi, Dünya'ya inerek tetkikler yapmış olabilirler. Gerçekten de Nibiru'dan Dünya'ya yaptıkları uzay yolculuğuyla ilgili metinleri okudukça, Mars gezegenine inmiş olmalarının da inkar edilemeyecek bir gerçek olduğunu görüyoruz.

Nibirulular'ın, Dünya'ya insan gönderdikleri bu *planlı* seferlerin gerçekleşip gerçekleşmediğini bilemeyiz; ya da bu seferle-

rin ne zaman yapıldıklarını... Ancak çok erken bir dönemde, oldukça dramatik koşullar altında yapılan bir ziyaretin çok eski bir tarihçesi mevcuttur: Nibiru'nun azledilen hükümdarının kendi uzay aracıyla Dünya'ya kaçışının tarihçesidir bu!

Bu olay, Ea'nın, babası tarafından Dünya'ya gönderilmesinden önce gerçekleşmiş olmalıdır; çünkü Anu, bu olay sonucunda Nibiru'nun hükümdarı olmuştur. Bu olay aslında, Nibiru tahtının, Anu tarafından ele geçirilmesinin öyküsüdür.

Olayı gözler önüne seren bilgiler, Hitit versiyonu bilim adamlarınca *Göklerin Krallığı* olarak adlandırılan bir metinde saklıdır. Bu metin, Nibiru'daki kraliyet hayatına ışık tutmakta ve Shakespeare'in kurgulayabileceği bir komployа konu olabilecek kadar ihanet ve dalavere içeren bir öykü nakletmektedir. Öykü, Nibiru'da taht boş kaldığında -doğal bir ölümle ya da başka bir nedenden dolayı- ve yeni bir varis belirlenmesinin zamanı geldiğinde, tahta çıkanın Anu'nun babası ve tahtın resmi varisi Anşargal olmadığını ortaya koyar. Yerine, Alalu adında (Hitit metninde Alaluş olarak geçer) bir akrabası hükümdar olmuştur.

Uzlaşma yolunda yapılan bir jest olarak, ya da geleneklerden ötürü, Alalu, kraliyet kupasının resmi taşıyıcısı olarak Anu'yu seçer; bu, diğer birkaç Yakın Doğu metninden ve kraliyet resimlerinden de bildiğimiz, şerefli ve önemli bir görevdir (Şekil 22). Ancak dokuz Nibiru yılı sonra, Anu (Hitit metninde Anuş) "Alalu'ya savaş açar" ve onu tahttan indirir:

Bir zamanlar, eski günlerde, Alaluş Göklerin kralıydı.
Tahtta Alaluş otururdu;
Tanrılar arasında birinci sıradaki kudretli Anuş,
onun huzurunda duruyordu:
Önünde yerlere eğilir,
eline içki kadehini verirdi.
Dokuz dönem boyunca, Alaluş Göklerin kralı oldu.
Dokuzuncu dönemde,
Anuş, Alaluş'a savaş açtı.

Bu metne göre, işte tam bu sırada, Dünya'ya yapılan o dramatik sefer gerçekleşir:

Alaluş yenildi, Anuş'tan kaçtı;
Aşağıya, karanlık Dünya'ya gitti.
Tahta Anuş oturdu.

Dünya'nın ve kaynaklarının büyük bölümünün Alalu'nun uçuşundan da önce biliniyor olması mümkündür; ancak bu hikaye, Ea'nın özel görevle Dünya'ya yaptığı ziyaretten önce, Nibiruluları taşıyan bir uzay aracının Dünya'ya inmiş olduğunun bir kaydıdır. *Sümer Kralları Listesi*'ne göre, Eridu'nun ilk yöneticisinin adı Alulim'dir; bu, Ea/Enki'nin sıfatlarından ya da lakaplarından biri ya da Alalu'nun Sümerce ifadesi olabilir; bu yüzden, akla şöyle bir ihtimal gelir: Alalu, tahttan indirilmesine karşın, Nibiru'nun geleceğiyle halen yakından ilgilendiği için, Dünya sularında altın bulduğunu rakibine söylemiş olabilir. Durumun gerçekten de böyle olduğunu, görevinden azledilen ile onu azleden arasında varılan uzlaşma kanıtlamaktadır; çünkü Anu, kraliyet kupasını taşıması için Alalu'nun torunu Kumarbi'yi seçmiştir.

Ancak bu uzlaşma jesti, sadece Nibiru tarihinin kendini yinelemesiyle sonuçlanır. Ona ihsan edilen bu yüceltici unvana karşın Kumarbi, Anu'nun tahtı büyükbabasından zorla aldığını

Şekil 22

unutamaz. Zaman ilerledikçe, Anu'ya karşı düşmanlığı giderek daha da belirgin hale gelir ve Anu da "Kumarbi'nin dik bakışlarına tahammül edemez."

Ve durum böyleyken, Dünya'ya gitmek üzere Nibiru'yu terk etmeye ve yanında resmi varisini (Enlil'i) de götürmeye karar veren Anu, yanlarına genç Kumarbi'yi de almakta bir mahsur görmez. Her iki karar da -Enlil'le birlikte gitmek ve yanlarına Kumarbi'yi almak- bu ziyaretin çatışmalar yüzünden mahvolmasıyla sonuçlanır ve Anu için kişisel ıstırapla dolmasına neden olur.

Enlil'i beraberinde Dünya'ya getirme ve onu işlerin başına getirme kararı, Enki'yle aralarında ateşli tartışmalara -bugüne dek bulunan metinlerde sıkça sözü edilen tartışmalara- yol açar. Kızgın Enki, Dünya'yı terk etme ve Nibiru'ya dönme tehdidinde bulunur; ancak orada tahtı ele geçirmeyeceğine nasıl güvenilecektir? Uzlaşma yolunda verilen bir ödün olarak Anu, Enlil'e Nibiru'nun yönetimini vekaleten bırakarak Dünya'da kalsaydı, döndüğünde tahtı Anu'ya geri vereceğine güvenilebilir miydi? En sonunda kura çekmeye karar verilir: Kimin ne yapacağını şans tespit edecektir. Görevlerin nasıl taksim edildiği, Sümer ve Akkad metinlerinde tekrar tekrar anlatılmıştır. Dünya Tarihçesi'nin en uzunlarından biri olan *Atra-Hasis Destanı* adlı metin, kuranın çekilmesini ve sonuçlarını yazar:

Tanrılar el sıkıştılar,
ardından kura çektiler ve böldüler:
Anu göğe çıktı;
Enlil'in hükümdarlığına Dünya düştü;
Denizlerin bir döngü halinde çevrelediği yeri,
prens Enki'ye verdiler.
Enki, aşağıya, Abzu'ya gitti,
Abzu'nun hükümdarı oldu.

Rakip kardeşleri birbirlerinden ayırdığına inanan Anu, "yukarı, göğe çıktı." Ama Dünya'nın üzerindeki göklerde, beklen-

medik olaylarla karşılaşacaktı. Kumarbi, belki bir önlem olarak, dünyanın yörüngesinde dönmekte olan bir uzay platformunda bırakılmıştı; Anu, Nibiru'ya yapacağı uzun yolculuk için oraya döndüğünde, karşısına öfke içindeki Kumarbi çıkar. Sert sözcükler bir süre sonra yerini boğuşmaya bırakır: "Anu, Kumarbi'yle dövüştü, Kumarbi de Anu'yla..." Kumarbi, güreşte Anu'ya üstün gelirken, "Anu, Kumarbi'nin ellerinden kurtulabilmek için mücadele eder." Ancak Kumarbi, Anu'yu bacağından yakalamayı becerir ve "bacaklarının arasından ısırarak" Anu'nun "erkekliğine" zarar verir. Olayı resmeden çizimlerle birlikte (Şekil 23a) Anunnakilerin güreş sırasında, bir diğerinin cinsel organına zarar verme alışkanlıklarını tasvir eden resimler bulunmuştur (Şekil 23b).

Utanç ve acı içindeki Anu, Kumarbi'yi uzay platformlarını ve gemileri koruyan astronotlarla birlikte geride bırakarak, Nibiru'ya doğru yola koyulur. Ancak yola çıkmadan önce, Kumarbi'yi "karnındaki üç canavar" lanetiyle cezalandırır.

a *b*

Şekil 23

Bu Hitit hikayesiyle, Uranos'un Kronos tarafından hadım edildiği ve Kronos'un kendi oğullarını yuttuğu Grek öyküsü arasındaki benzerlik, derinlemesine bir inceleme gerektirmeyecek kadar açıktır. Ve tıpkı, Grek hikayelerinde olduğu gibi, bu olaylar zinciri, tanrılar ve Titanlar arasındaki bir savaşın zeminini hazırlamıştır.

Dünya Misyonu, Anu'nun gitmesinin ardından, büyük bir kararlılıkla başlatılır.

Dünya'ya giderek daha çok Anunnakiler indikçe -zamanla sayıları 600'ü bulur- içlerinden bir bölümü, Aşağı Dünya'da altın çıkaran Enki'ye yardım etmekle görevlendirilirler; diğer bölümü, maden gemilerinde çalışırken, geri kalanlar ise Enlil'le birlikte Mezopotamya'da kalır. Orada, son şekline getirilmiş bir eylem planının ve netleştirilmiş prosedürlerin parçası olarak, Enlil'in ana planı doğrultusunda daha çok yerleşim birimi kurulur:

O, çalışma yöntemlerini mükemmelleştirdi;
ilahi düzenler oluşturdu;
En uygun yerlerde beş tane şehir kurdu,
Onlara isimler verdi,
Onları birer merkez olarak tasarladı.
Bu şehirlerden ilkini, Eridu'yu,
Öncüleri olan Nudimmud'a adadı.

Mezopotamya'daki bu tufan-öncesi yerleşim birimlerinin hepsinin, isimleriyle tanımlanmış olan özel işlevleri vardı. İlki, Ea'nın Mezopotamya'daki daimi evi, aynı zamanda da su kenarındaki altın çıkarma tesisi olan E.RI.DU -"Uzaklardaki Ev"- idi. Ardından, BAD.TİBİRA - "Madenlerin Son Şekline Getirildiği Parlak Yer"- gelmekteydi; burası metalürjik eritme ve inceltme merkeziydi. LA.RA.AK- "Parlak Ateşin Görüldüğü Yer"- gemilere inişlerinde nirengi feneri olarak hizmet etmesi için kurulan şehirdi. SİPPAR - "Kuş Şehir"- gemilerin iniş yeriydi ve

ŞU.RUP.PAK - "En Yüksek Refah ve Mutluluk Yeri"- tıbbi bir merkez olarak teşkilatlandırılmıştı; burası Enki ve Enlil'in, yarı-öz kız kardeşi olan SUD'un ("Ölüyü Dirilten") sorumluluğundaydı.

Bir diğer işaret şehri olan, LA.AR.SA ("Kırmızı Işığın Görüldüğü Yer"), IGI.GI ("Her şeyi Gören ve Gözetleyen") denilen ve daimi olarak Dünya yörüngesinde kalan astronotlar ile, Anunnakiler arasındaki yakın koordinasyona bağlı olan karmaşık bir operasyonu yönetmek üzere inşa edilmişti. Dünya ve Nibiru arasında aracılık yapan İgigiler gökyüzünde, yörüngede dönen platformlarda görev yapıyorlardı; bu platformlar, Dünya'dan gelen işlenmiş altının mekiklerle getirildiği yerlerdi. Altın, burada uygun gemilere yüklenmekte ve gemiler, onu geniş eliptik yörüngesinde Dünya'ya periyodik olarak yaklaşan gezegenlerine taşımaktaydı. Astronotlar ve ekipmanlar da aynı aşamalardan geçerek Dünya'ya sevk ediliyordu.

Bunların tümü bir Görev Komuta Merkezi'ne ihtiyaç doğurmuştu; bunu kurma ve teçhiz etme görevini ise Enlil üstlenmişti. Bu merkeze NİBRU.Kİ ("Dünya'daki Nibiru")-Akkadca karşılığı Nippur- adı verildi. Burada antenlerle donatılan, yapay bir şekilde yükseltilmiş bir platform üzerinde- Mezopotamya'nın ünlü "Babil Kuleleri"nin prototipi (Şekil 24)- DİR.GA ("Karanlık, Parlak Oda") denilen gizli bir oda yer almaktaydı. Uzay ha-

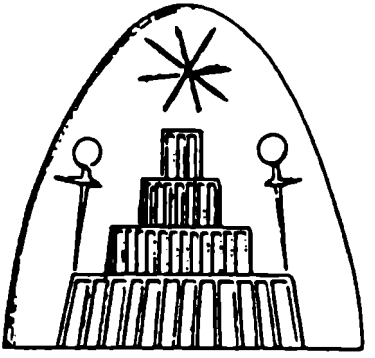

Şekil 24

ritaları ("yıldızların simgeleri") ve DUR.AN.Kİ ("Yeryüzü ve Gökyüzü Arasındaki Bağlantı") burada tutulmaktaydı.

Tarihçelerin öne sürdüğüne göre, Anunnakilerin Dünya üzerinde kurdukları ilk yerleşimler, "birer merkez olarak" tasarlanmıştı. Bu anlaşılması güç ifadeye, tufanın yerle bir ettiği Sümer şehirlerini yeniden inşa etmek isteyen kralların bulmacayı andıran iddiaları eklenmiştir. Yeniden inşa sırasında, onlar;

Her zaman geçerli olacak o esas planı izlediler,
inşa ederken ondan hiç şaşmadılar.
O ki, Eski Zamanların çizimlerini,
ve Yukarıdaki Göklerden gelen yazıları içerir.

Bu bulmaca, Enki ve Enlil'in kurdukları bu ilk şehirleri, bölge haritası üzerinde işaretleyerek ve onları eş merkezli dairelerle birbirlerine bağlayarak çözülmektedir. Bu şehirler, gerçekten de "birer merkez olarak" tasarlanmıştır: tümü de Nippur'daki Görev Komuta Merkezinden eş uzaklıktadır. Bu, gerçekten de "Yukarıdaki Göklerden gelen" bir plandır çünkü ancak ve ancak Yakın Doğu'nun tamamına Dünya'nın üzerinden bakabilenler için bir anlam taşıyabilir. İkiz zirvesiyle bölgenin en dikkat çekici şekil olan Ağrı Dağını nirengi noktası alarak, uzay istasyonunu Ağrı'ya dayanan kuzey çizgisinin Fırat nehriyle kesiştiği noktaya kurmuşlardır. Bu "her zaman geçerli olacak esas plan"da, tüm şehirler, Sippar'daki uzay istasyonuna iniş yolunu gösteren birer ok şeklinde yerleştirilmiştir (Şekil 25).

Nibiru'ya düzenli altın sevkiyatı, bu gezegendeki endişeleri olduğu kadar düşmanlıkları da gidermeye yaramıştı; çünkü Anu, hükümdarlığını oldukça uzun bir zaman sürdürmeyi başarmıştır. Ancak Dünya'nın bu "karanlık" döneminde, hayal edilebilir her türlü duygunun ve akıl almaz bir karmaşanın patlamasına neden olacak bütün oyuncular hazır beklemekteydi...

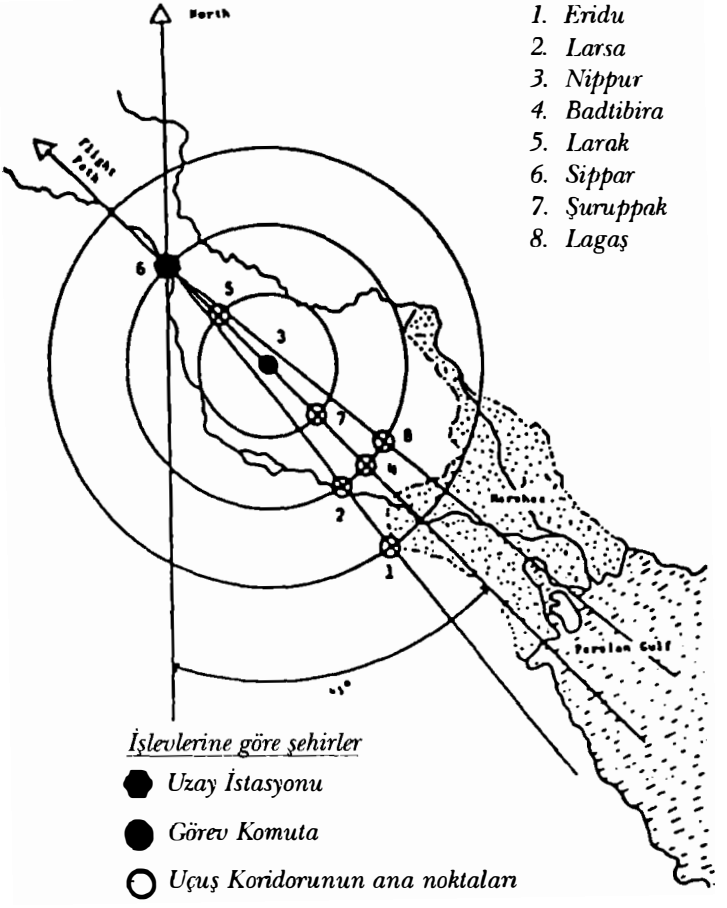
North
Flight Path
6
5
3
7
8
4
2
1
Persian Gulf
1. Eridu
2. Larsa
3. Nippur
4. Badtibira
5. Larak
6. Sippar
7. Şuruppak
8. Lagaş
İşlevlerine göre şehirler
Uzay İstasyonu
Görev Komuta
Uçuş Koridorunun ana noktaları

Şekil 25

- 5 -

ESKİ TANRILARIN SAVAŞLARI

Anu'nun Dünya'ya yaptığı ilk ziyaret ve ardından almış olduğu karar, takip eden bin yıllık dönemin olaylarını şekillendirmiştir. Zaman içinde Adem'in -bildiğimiz adıyla İnsan, *Homo Sapiens*- yaratılmasına öncülük etmiş, aynı zamanda Dünya'da Enlil ve Enki'nin ve onların soyundan gelenler arasında gelecekteki ihtilafların tohumlarını atmıştır.

Ancak ilk başlarda, Anu Hanedanı ve Alalu Hanedanı arasında uzun süren, acı dolu çekişmeler vardı. Bu, Dünya'da bir Titanlar Savaşı patlak vermesine neden olan bir düşmanlıktı. Öylesine bir savaştı ki bu, "göklerdeki tanrılar" ile "karanlık Dünya üzerindeki tanrıları" birbirlerine düşürmüştü; olaylar doruk noktasına tırmandığında, İgigiler ayaklanmasına dönüşmüştü!

Bütün bunların Nibiruluların, Dünya'ya yerleşmelerini takip eden günlerde gerçekleştiğini ve Anu'nun dünyaya ilk ziyaretinin yarattığı bir sonuç olduğunu, *Göklerin Krallığı* metninden öğreniyoruz. Eski düşmanları hatırlatan metin, onlardan "kudretli eski tanrılar, eski zamanların tanrıları" şeklinde söz etmektedir. "Tanrıların baba ve anneleri" olarak Anu ve Alalu'nun beş atasının adlarını saydıktan sonra metin, Nibiru'daki taht üzerinde oynanan oyunları, Alalu'nun Dünya'ya uçuşunu, Anu'nun

Dünya'yı ziyaretini ve Kumarbi'yle bunu izleyen çekişmelerini anlatarak öyküye başlar.

Göklerin Krallığı'ndaki hikaye genişletilmiş ve diğer bazı Hitit/Hurri metinlerinde de devam ettirilmiştir; bilim adamları bu metinlere genel olarak *Kumarbi Dönemi* adını vermişlerdir. Oldukça zahmetli bir şekilde biraraya getirilen (ve buna rağmen halen dağınık parçalar halinde olan) metinler, hikayenin farklı versiyonlarının ve kayıp metin parçalarının ortaya çıkarılması ve H. Güterbock (*Kumarbi Mythen von Churritischen Kronos*) ile H. Otten [*Mythen von Gotte Kumarbi-Neue Fragmente* (*Tanrı Kumarbi Mitolojisinden Bölümler*)] tarafından değerlendirilip yerlerine oturtulmasıyla, daha da anlaşılır hale gelmiştir.

Kumarbi'nin Anu'yla giriştiği kavgadan sonra ne kadar süre uzaydaki platformda kaldığı, bu metinlerden pek anlaşılamamaktadır. Ancak biraz zaman geçtikten ve Anu'nun laneti sonucunda karnında büyüyen o "taşları" çıkardıktan sonra, Kumarbi'nin Dünya'ya indiğini öğreniyoruz. Metnin kayıp bölümlerinde açıklanmış olması muhtemel bazı nedenlerden ötürü, Kumarbi, Abzu'daki Ea'ya gitmiştir.

Tam olmayan bu mısralar, daha sonra, Sümerlerin Enlil'in küçük oğlu İşkur/Adad olduğuna inandıkları Fırtına Tanrısı Teşup'un ortaya çıkışını anlatırlar. Fırtına Tanrısı, her tanrının ona bahşedeceği birbirinden muhteşem nitelikleri ve objeleri Kumarbi'ye anlatarak onu öfkelendirir. Teşup, ona sunulan bu nitelikler arasından Bilgeliği seçtiğinden, bu niteliğin Kumarbi'den alınması gerekmektedir. "Büyük bir öfkeyle dolan Kumarbi, Nippur'a gider." Metinlerdeki boşluklar, orada, yani Enlil'in karargahında neler olup bittiğinden bizi habersiz bırakır; ancak orada yedi ay kaldıktan sonra, Ea'ya danışmak üzere Kumarbi onun yanına döner.

Ea, Kumarbi'ye "göklere yükselmesini" ve "her iki tanrının da annesi" olan -ve birbiriyle çekişen iki hanedanın da kadın reisi olduğu açıkça anlaşılan- Lama'dan yardım istemesini önerir. Biraz da kendi çıkarlarını düşünen Ea, Kumarbi'yi Tanrısal Ev'e kendi MAR.GİD.DA'sıyla (Akkadlıların *Ti-ia-ri-ta*, "uçan araç"

dedikleri tanrısal araba) götürmeyi teklif eder. Ancak Ea'nın, Tanrılar Meclisi'nden izin almaksızın oraya geleceğini öğrenen tanrıça, onun uzay aracına "şimşek çaktıran rüzgarlar" göndererek, onu ve Kumarbi'yi Dünya'ya geri dönmeye zorlar.

Kumarbi, geriye dönüş yolunu yeni baştan katetmektense, Hitit/Hurri metinlerinin İrsirra ("Yörüngede Dönen ve Her Şeyi Görebilenler"), Sümerlerin ise İGİ.Gİ dedikleri, yörüngede dolaşan tanrılarla birlikte kalmayı tercih eder. Bolca zamanı olduğundan, "Kumarbi derin düşüncelerle dolar... planlar yapar... felaket yaratmakla ilgili düşünceler besler... kötülükler planlar." Düşüncelerinin özünde, kendisinin "tüm tanrıların babası" ilan edilmesi yatmaktadır; yani en büyük tanrı!

İrsirra tanrılarının desteğini alan Kumarbi "ayağına hızlı ayakkabılar giyer" ve Dünya'ya uçar. Burada, diğer önde gelen tanrılara elçisini göndererek, onun üstünlüğünü tanımalarını ister.

İşte o zaman, Anu tüm bunlara artık "dur" deme zamanının geldiğine karar verir. Düşmanı Alalu'nun torununu ilk ve son kez yenmek üzere, Anu kendi torununa, yani "Fırtına Tanrısı" Teşup'a, Kumarbi'yi bulmasını ve onu öldürmesini emreder. Ve ardından, Teşup'un başını çektiği yeryüzü tanrıları ve Kumarbi'nin yönettiği gökyüzü tanrıları arasında vahşi savaşlar meydana gelir; sadece tek bir savaşa, hepsi de ilahi arabaları içinde en az yetmiş tanrı katılmıştır. Savaş sahnelerinin büyük bölümü, metnin hasar gören bölümüyle birlikte yok olsa da sonunda Teşup'un galip geldiğini yine de biliyoruz.

Fakat Kumarbi'nin yenilgisi, bu çekişmeyi sonlandırmaz. Kumarbi Dönemi'ndeki diğer Hitit destanlarından da öğrendiğimize göre, ölümünden önce Kumarbi bir dağ tanrıçasını hamile bırakmayı başarmış ve böylece kendi İntikamcı'sını yaratmıştır. Bu intikamcı oğul, "Kaya Tanrısı" Ullikummi'dir. Olağanüstü (ya da canavarsı) oğlunu İrsirra tanrıları arasına gizleyen Kumarbi, ona büyüdüğünde şunları yapmasını tembihler: "Teşup'un güzel kenti Kummiya'ya saldır... Fırtına Tanrısına saldır ve onu parçalara ayır... Göklerdeki tüm tanrıları kuşlar gibi tek

tek avla!" Ullikummi'nin, Dünya üzerinde zafere ulaşmasının ardından, "krallık için göklere yükselmesi" ve Nibiru tahtını zorla ele geçirmesi gerekmektedir. Bu emirleri verdikten sonra, Kumarbi artık sahneyi terk eder.

Çocuk, uzunca bir süre saklanır. Ancak büyürken -devasa boyutlara ulaştığında- günün birinde, Utu/Şamaş tarafından göklerde dolaşırken görülür. Utu, Teşup'a koşar ve onu İntikamcı'nın varlığından haberdar eder. Yatıştırmak için ona biraz yiyecek ve içecek sunan Teşup, büyümekte olan Ullikummi'yi kollaması için Utu'dan "savaş arabasına atlamasını ve göklere yükselmesini" ister. Ardından kendisi de Kaya Tanrısını görebilmek için Gözlem Dağına çıkar. "Korkunç Kaya Tanrısına bakar ve hiddetle yumruklarını sıkar."

Savaşmaktan başka bir seçeneği kalmadığını anlayan Teşup, Hitit metinlerinde Sümerce adıyla ID.DUG.GA ("Yükselen Kurşun Sürücü") olarak anılan arabasını savaşa hazırlar. İlahi savaş arabasını hazırlatmak üzere Hitit metinlerinde orijinal Sümerce terminolojiyle verilen komutlar, aynen alıntılayarak sunulmayı hak edecek kadar ilginçtirler. Aracın devrini "Büyük Fişek"le yükseltmekte; ön tarafa "ışık vermek" için araca "Boğa"yı (motor), arka tarafa ise "Büyük Mermiler" için diğer "Boğa"yı bağlamakta; ön bölüme radar benzeri yön bulma cihazı olan "Yol Gösterici"yi monte etmekte; tüm cihazları güçlü bir enerjiyle, "taşlarla" (mineraller) çalıştırmakta ve son olarak araca en azından sekiz yüz "Alev Taşı" yükleyerek, onu "Gök Gürleten"le donatmaktadırlar:

"Parlak Kurşun Sürücü"nün "Büyük Fişek"ini
yağlasınlar ve karıştırsınlar.
"Işık veren Boğa"yı kornaların arasına koysunlar.
Kuyruktaki "Büyük Mermiler Atan Boğa"yı,
altınla kaplasınlar.
Ön taraftaki "Yol Gösterici"yi
içeri koysunlar ve çalıştırsınlar,
içine güçlü "Taşlar" koysunlar.

Ona, kayaları parçalayarak metrelerce uzağa saçan
"Gök Gürleten"i taksınlar.
Buna yetecek en az 800 "Alev Taşı" koyduklarından emin olsunlar.
"Korkutucu Şimşek"i korunduğu odadan çıkarsınlar.
MAR.GİD.DA'yı ortaya çıkarsınlar ve onu hazır etsinler!

"Fırtına Tanrısı göklerden, bulutların arasından Kaya Tanrısına meydan okur." Baştaki başarısız saldırıların ardından, Teşup/Adad'ın erkek kardeşi Ninurta da savaşa katılır. Ancak Kaya Tanrısına, yine de hiç zarar gelmez ve savaşı, Fırtına Tanrısının tam kapısının önüne, yani Kummiya şehri önlerine kadar taşır.

Kummiya'da Teşup'un karısı Hebat, evinin iç odalarından birinde savaşla ilgili yukarıdan bildirilen haberleri takip etmektedir. Fakat Ullikummi'nin mermileri "Hebat'ı evini terk etmeye zorlar ve tanrılardan gelen mesajları duyamaz hale gelir... Ne Teşup'un, ne de diğer tanrıların mesajlarını duyabilir artık." Habercisine "ayağına hızlı ayakkabılar giymesini" ve tanrıların toplandıkları yere gitmesini emreder; böylece ona savaşla ilgili haberler taşıyacaktır çünkü ne de olsa "Kaya Tanrısının kocasını, o soylu prensi öldürmüş olabileceğinden" korkmaktadır.

Ancak Teşup öldürülmemiştir. Hizmetkarı ona, dağlık bir bölgede saklanmasını önerse de o bunu reddeder: Böyle yaparsam, der, "bundan böyle göklerin bir kralı olamaz!" Böylelikle, beraberce Abzu'daki Ea'ya gitmeye karar verirler. Orada, "kaderin sözcüklerini taşıyan eski tabletlere" göre, bir kehanetin peşine düşeceklerdir.

Kumarbi'nin kontrolden çıkmış bir canavar yarattığının farkına varan Ea, Enlil'i bu tehlikeye karşı uyarmaya gider: "Ullikummi, Göklere ve tanrıların kutsal evlerine gidişi engelleyecek!" Bunun üzerine, Büyük Anunnakiler meclisi toplantıya çağırılır. Ea, kaybetmek üzere oldukları şeyler uğruna, bir çözüm önerisinde bulunur: "Taş kesicilerin" kilit altında tutulduğu ambardan, Eski Metal Kesiciler'den birini çıkartsınlar ve onunla

Kaya Tanrısı Ullikummi'nin ayaklarının altını kessinler!

Bunu başardıklarında, Kaya Tanrısı artık sakat kalmıştır. Diğer tanrılar bunu duyar duymaz, "toplantı yerine gelirler ve hepsi birden Ullikummi aleyhinde bağırmaya, haykırmaya başlar." Bundan cesaret alan Teşup ise arabasına atlar; "denizdeyken Ullikummi'ye yetişir ve onu savaşmaya zorlar." Ancak o halen, cüretkarca meydan okumaktadır: "Kummiya'yı yıkacağım, Kutsal Evi ele geçireceğim, oradaki tanrıları kovacağım... Krallığımı ilan etmek için göklere çıkacağım!"

Bu Hitit destanının bitiş bölümü, tamamen yok olmuştur; ancak bize İndra ve "iblis" Vritra arasındaki son savaşı anlattığından şüphe edilebilir mi?

Ve ardından tanrı ve iblis çarpışmaya başladıklarında,
Korkunç bir manzara çıktı ortaya.
Vritra ateşledi keskin mermilerini,
yağmur gibi yağdırdığı
o kızgın yıldırımlarını ve şimşeklerini.
Şimşekleri birbiri ardına çakmaya başlar,
Ve İndra'nın gururla attığı
O dehşet verici yıldırımları patlar...
Ve kısa süre sonra Vritra'nın ölüm haberini,
İndra'nın demir yağmurundan gelen
Gümbürtüler ve çınlamalar verdi;
Delik deşik olmuş, parçalara ayrılmış,
ezilmiş bir halde,
Can çekişen canavar acı acı haykırdı,
Bulutlara değen kulesinden aşağı
Tepetaklak yuvarlandı...
Ve İndra, yıldırımıyla onu,
iki omzunun tam ortasından vurdu.

Bunların, "tanrıların" ve Grek öykülerindeki Titanların savaşları olduğuna inanıyoruz. Kimse henüz, "Titanlar"ın tam olarak ne anlama geldiğini bulamamıştır; ancak bu hikayelerin

kökeni Sümerlere ve tanrı adları da Sümerceye dayanıyorsa, o zaman Sümer dilindeki TİLTA.AN, kelimesi kelimesine "Göklerde Yaşayanlar" anlamına gelecekti; ki bu, kesin olarak Kumarbi'nin başını çektiği İgigilerin lakabıdır ve karşılarındaki düşman "Dünya Üzerindeki" Anunnakilerdir.

Sümer metinleri, gerçekten de Anu'nun torunu ile farklı bir klandan gelen bir "iblis" arasında, çok eski zamanlarda geçen bir ölüm kalım savaşını nakleder; bu hikaye *Zu Miti* olarak bilinmektedir. Hikayenin kahramanı, Enlil'in yarı-öz kız kardeşi Sud'dan doğan oğlu Ninurta'dır. Bu, pekala Hindu ve Hitit masallarının üzerine kurulduğu orijinal hikaye de olabilir.

Sümer metinlerinde anlatılan olayların geçtiği ortam, Anu'nun Dünya'ya inişini izleyen zamanlardır. Anunnakiler, Enlil'in kumandası altında Abzu'daki ve Mezopotamya'daki görevlerini sürdürmekteydiler: Maden filizi çıkarılmakta ve taşınmakta, ardından eritilerek rafine edilmekteydi. Değerli metal, Sippar'daki faal istasyondan önce İgigilerin işlettiği yörüngede dönen platformlara, oradan da periyodik şekilde gelip giden gemilerle kendi gezegenlerine taşınmaktaydı.

Uzay operasyonlarının karmaşık sistemi -uzay araçlarının geliş gidişleri ve her biri bir yandan kaderleri doğrultusunda kendi yörüngelerinde dönerken, diğer yandan Dünya ile Nibiru arasında sürüp giden komünikasyon- Enlil'in Nippur'daki Görev Komuta Merkezinden idare edilmekteydi. Orada, yükseltilmiş bir platformun üzerinde, "kutsallar kutsalı" girilmesi yasak olan, DİR.GA odası bulunmaktaydı; burada önemli göksel haritalar ve yörüngesel data panelleri -"Kader Tabletleri"- yerleştirilmişti.

İşte bu gizli odaya Zu adında bir tanrı girmiş, yaşamsal öneme sahip tabletlere el koymuştu; böylelikle, Dünya'daki Anunnakilerin ve Nibiru'nun kaderlerini elleri arasına alıvermişti.

Sümer metinlerinin Eski Babilce ve Asurca versiyonları biraraya getirilerek hikayenin büyük bölümü ortaya çıkarılmıştır. Ancak metnin kayıp bölümleri, Zu'nun gerçek kimliği kadar,

onun Dirga'ya nasıl girebildiğini bugüne dek saklamıştır. 1979 yılında, iki bilim adamı (W. W. Hallo ve W. L. Moran), Yale Üniversitesi Babil Koleksiyonunda bulunan bir tablet sayesinde buna bir cevap aramış ve çok eski bir hikayenin başlangıcını böylece yeniden biraraya getirmişlerdir.

Sümercede Zu, belli bir bilgide uzmanlaşmış, "Bilen" kişi anlamına gelir. Bu hikayenin şeytani kahramanı olan AN.ZU'dan -"Gökleri İyi Bilen"- söz eden birkaç kaynak, onunla Dünya ve Nibiru'yu birbirine bağlayan uzay programı arasında bir ilişki olduğunu öne sürmektedir ve hikayenin yeniden canlandırılan başlangıcı, bir yetim olan Zu'nun, uzay aracında ve yörüngedeki platformlarda çalışan astronotlar, yani İgigiler tarafından -onlardan uzayın ve uzayda yolculuğun sırlarını öğrenerek- nasıl yetiştirildiğini anlatmaktadır.

Hikayedeki aksiyon, "dört bir yandan gelerek toplanan" İgigilerin, Enlil'e bir başvuruda bulunmaya karar vermeleriyle başlar. Şikayetleri, "o zamana dek İgigiler için bir dinlenme yeri yapılmamış olmasıdır." Bir diğer deyişle, İgigilerin Dünya'da dinlenip eğlenebilecekleri, uzayın güçlükleri ve yerçekimsiz ortamı içinde rahatlayabilecekleri hiçbir yer yoktur. Şikayetlerini dile getirmek için kendilerine Zu'yu seçerler ve onu, Enlil'in Nippur'daki merkezine gönderirler.

"Dur-An-Ki'nin içindeki baş tanrı" Enlil, "onu görür ve onların [İgigiler] söyledikleri üzerinde düşünür. "Ricalarını zihninde tartarken" bir taraftan da "ilahi Zu'yu yakından inceler." Astronot olmayan ve onların üniformalarını giymeyen bu elçi de kimdir? Şüpheleri giderek artarken, -Zu'nun gerçek anne ve babasını bilen- Ea konuşmaya başlar; Enlil'e şöyle bir öneride bulunur: Zu, Enlil'in karargahında oyalanır ve geç bırakılırsa, İgigilerin ricasına dair verilmesi gereken karar da ertelenebilecektir. "Hizmetindekiler," der Ea, "onu kutsal yere, içerideki makamına alsınlar, izin versinler de kapıyı o beklesin."

Ea'nın ona söylediği şeylere,
[Enlil] rıza gösterdi.

Kutsal yerde Zu görevin başına geçti...
Enlil'in onun için kararlaştırdığı yere,
odanın girişine geçti.

Ve işte böylece, Ea'nın suç ortaklığı sayesinde rakip bir tanrı -Alalu'nun gizli bir torunu- Enlil'in en gizli ve en önemli odasına girer. Okuduğumuza göre, Zu burada "sürekli baş tanrıyı, Gökleri Dünyayı Birbirine Bağlayan Bağ ile tanrı Enlil'i gözetler... Sürekli onun kutsal Kader Tableti'ne bakar." Ve derken bir entrika ortaya çıkar: "Kalbinden, Enlil'in hükümdarlığına son vermeyi geçiriyordu":

Kutsal Kader Tableti'ni alacağım;
Tanrıların kararlarını ben yöneteceğim;
Kendi hükümdarlığımı kuracağım,
İlahi Kararlara hükmedeceğim;
Yaşadıkları boşlukta, İgigiye komuta edeceğim!

"Kalbi, böylece düşmanlık planlamakta olan" Zu, Enlil'in yüzmeye gittiği bir gün, beklediği fırsatın geldiğini düşünür. "Kader Tableti'ni ele geçirir" ve Kuş'una binerek "oradan ayrılır ve güvenli bir şekilde HUR.SAG.MU'ya ("Göklerdeki Odaların Bulunduğu Dağ") uçar." Bu olayın üzerinden çok geçmeden, her şey bir durgunluğa bürünür:

İlahi oluşumlar geçici olarak durdu;
Parlak ışıklar tükendi;
Sessizlik hakim oldu.
Uzayda İgigiler, şaşkına döndüler;
Kutsal yerin parlaklığı oradan alınmıştı.

İlk başta "Tanrıların Babası Enlil, şaşkınlıktan konuşamadı." İletişim yeniden sağlandığında, "haberi alan Dünya'daki tanrılar birer birer gelmeye başladı." Nibiru'daki Anu'ya da haber ulaşmıştı. Zu'nun kaçırılması ve Kader Tabletinin yerli yerine,

Dir-Ga'ya geri konması gereği çok açıktı. Ancak bunu kim yapabilirdi? Cesaretiyle bilinen birkaç genç tanrıya teklif götürüldü, fakat hiç kimse Zu'yu uzaklardaki dağa kadar izlemeyi göze alamadı. Ne de olsa o, Enlil'in "Parlak Silahı"nı da çaldığından, artık en az onun kadar kudretliydi "ve her kim ona karşı gelirse, kile dönüşecek... parlak silahı karşısında tüm tanrılar telef olacak"tı.

İşte o zaman, Enlil'in yasal varisi Ninurta, bu görevi üstlenmek üzere öne çıktı, çünkü -annesi Sud'un işaret ettiği gibi- "Enlil'in hükümdarlığından" sadece Enlil değil, aynı zamanda Ninurta da mahrum kalacaktı... Sud oğluna, Zu'ya saklandığı dağda, onunki gibi bir "Parlak Silah"la saldırmasını öğütlemişti; ancak, yalnızca ona bir toz bulutu içinde yaklaştıktan sonra bunu yapabilecekti. Bu sonuncu koşulu gerçekleştirmesi için, Ninurta'ya kendi "toz bulutu yaratan yedi kasırga" silahını verdi.

"Savaşmak için cesareti giderek artan" Ninurta, Hazzi Dağına -Kumarbi hikayelerinde sıkça sözü edilen dağ- giderek arabasına yedi adet silahını, toz bulutu yaratan kasırga silahlarını yükledi ve "dehşet verici bir savaş, şiddetli bir çarpışma başlatmak için" Zu'yu bulmak üzere yola çıktı:

Zu ve Ninurta dağ yamacında karşılaştılar.
Onu fark ettiğinde, Zu öfkeden deliye döndü.
Parlak Silahı'yla dağı gündüz gibi aydınlattı;
Işınları öfkeyle salıverdi.

Toz fırtınası yüzünden rakibinin kim olduğunu anlayamayan Zu, Ninurta'ya seslendi: "Bütün yetkiler, artık bendedir; tanrıların kararlarını artık ben yönetirim! Kim oluyorsun da benimle savaşmaya geliyorsun? Kendini tanıt!"

Ancak Ninurta, Zu'yu yakalamak ve Kader Tableti'ni geri götürmek üzere bizzat Anu tarafından görevlendirildiğini bildirerek, Zu'yu "saldırganca sıkıştırmaya" devam etti. Bunu duyan Zu, Parlak Silahı'nı susturdu ve böylece "dağın yüzü karan-

lıklara gömüldü." Ninurta ise korkusuzca, "karanlıklara daldı." Aracının "kalbinden" Zu'nun üzerine bir Şimşek göndermiş, "ancak bu atış Zu'ya ulaşamadan geri dönmüştü." Elde ettiği güçle, artık hiçbir şimşek "gövdesine yaklaşamazdı."

Böylece "savaş durdu, ihtilaf sona erdi; silahlar dağın ortasında bırakıldı; Zu'yu mağlup etmeyi başaramamışlardı."

Çıkmaz içindeki Ninurta, küçük kardeşi İşkur/Adad'dan Enlil'in tavsiyelerine başvurmasını istedi. "Prens İşkur mesajı aldı; savaş haberlerini Enlil'e iletti."

Enlil, İşkur'dan geri dönerek, Ninurta'ya şu mesajı vermesini istedi: "Savaşta sakın yorulma; gücünü ispat et!" Daha önemlisi, atılan mermileri vurabilmesi için, Fırtına Silahı'na takılmak üzere, Ninurta'ya bir tillu -bir roket (resim yazısıyla)- göndermişti. Ardından, dedi Enlil, Ninurta "Kasırga Kuşu"na binerek, Zu'nun Kuşu'na "kanat kanata" gelecekleri şekilde yaklaşmalıdır. Ardından roketleri Zu'nun Kasırga Kuşu'nun "kanatlarına" doğrultmalı ve "roketi bir yıldırım gibi uçurmalıdır; Ateşli Parlaklık kanatları yuttuğunda, kanatları kelebek gibi titreşecek ve ardından Zu yenilgiye uğrayacaktır."

Son savaş sahnelerinin tabletlerin tümünde de eksik olmasına rağmen, savaşa birden fazla "Kasırga Kuşu'nun katılmış olduğunu biliyoruz. Bugün adı, Sultantepe olan bir höyükteki Hitit arşivinde bulunan kopyalar, Ninurta'nın "toz bulutu yaratan yedi kasırga"sını yanına aldığını, aracını "I11 Rüzgarları" silahıyla donattığını ve Zu'ya babasının önerdiği şekilde saldırdığını anlatır. "Dünya sarsıldı... [tablet okunamıyor] karardı, gökler kapkara kesildi... Zu'nun kanatlarının üstesinden geldi." Sonunda, Zu tutsak alınır ve Nippur'da Enlil'in huzuruna çıkartılır; Kader Tableti ait olduğu yere geri götürülür; "Hükümdarlık yeniden Ekur'a (Enlil'in Nippur'daki tapınağı) döner ve İlahi Sırlar iade edilir."

Esir alınan Zu, Yedi Büyük Anunnaki'den oluşan askeri mahkemeye çıkartılır; suçlu bulunarak ölüme mahkum edilir; onu mağlup eden Ninurta ise onun "boğazını keser." İgigi astronotlarıyla olan ilişkisinden dolayı kuş gibi giydirilen Zu'nun

mahkeme sahnesini tasvir eden pek çok resim bulunmuştur. Orta Mezopotamya'da bulunan bir rölyef, Zu'nun ölüm cezasının infaz edildiği sahneyi tasvir etmektedir. Bu resim ise -"Her Şeyi Gören ve Gözetleyen"lerden biri olan- Zu'yu, alnında fazladan bir gözü olan şeytani bir kuş olarak göstermektedir (Şekil 26).

Zu'nun yenilgisi, Anunnakiler için unutulmayacak bir başarı sayılır. Belki de Zu'nun -ihaneti, ikiyüzlülüğü ve genel olarak kötülüğü temsil eden- ruhunun kötülük ve ıstırap getirmeye devam edebileceği varsayımından ötürü, onun yargılanışı ve cezalandırılışı, insanoğlunun sonraki kuşaklarına karmaşık bir ritüel olarak iletilmiştir. Her sene yapılan anma seremonilerinde, yaptığı kötülüklere bir karşılık olarak, Zu'yu temsil etmesi için bir boğa seçilmiştir.

Şekil 26

Hikayenin hem Babilce, hem de Asurca versiyonlarında, bu ritüelin detaylı açıklamalarına rastlanmıştır; tümü de daha eski Sümerce bir kaynağı işaret eder. Oldukça kapsamlı bir hazırlık aşamasının ardından, "temiz otlaklardan gelen büyük, güçlü bir boğa" tapınağa getirilmekte ve belirli bir ayın ilk gününde arındırılmaktaydı. Ardından, boğanın sol kulağına kamıştan bir boruyla şu sözcükler fısıldanmaktaydı: "Boğa, sen suçlu Zu'sun" ve sağ kulağına, "Boğa, dinsel ayinler ve törenler için sen seçildin." On beşinci günde ise "Yargılayan Yedi Tanrı" tasvirlerinin ve güneş sistemindeki on iki göksel cismin sembollerinin önüne getirilmekteydi.

Daha sonra, Zu'nun mahkemesi yeniden canlandırılmaktaydı. Boğa, "Yüce Kılavuz" Enlil'in huzuruna getirilirdi. Suçlayıcı rahip, sanki Enlil'e soruluyormuş gibi, ortaya retorik suçlayıcı sorular atardı: "Saklı hazineyi" nasıl düşmana verebildin? Onların o "saf mekana" girmelerine ve orayı kirletmelerine, nasıl izin verdin? Senin makamına nasıl girebildi? Canlandırma, bundan sonrasında Ea ve diğer tanrıların Enlil'e sakinleşmesi için yalvarmalarıyla devam eder çünkü Ninurta öne çıkmış ve babasından şunu istemiştir: "Parmağımı doğru kişiye doğrultmama izin ver! Bana doğru emirleri ver!"

Bu delilin açıklanmasının ardından, hüküm verilir. Boğa, detaylı direktifler doğrultusunda kesilirken, rahipler verilen hükmü okumaktadırlar: Ciğeri kurban için ayrılan özel bir kazanda kaynatılacak; derisi ve kasları tapınağın içinde yakılacak; ancak "şeytani dili dışarıda kalacaktır."

Ardından, diğer tanrıların rolünü üstlenen rahipler, Ninurta için övgü dolu bir ilahi düzerler:

Ellerini yıka, ellerini yıka!
Sen artık Enlil sayılırsın, ellerini yıka!
Sen Dünya'daki Enlil'sin;
Tüm tanrılar seninle mutlu olsun!

Tanrılar Zu'nun karşısına çıkacak bir gönüllü ararken, onu

yenecek olana, şunları vadederler:

Senin ismin Yüce Tanrılar Meclisi'ndeki
en yüce isim olacak;
Tanrılar arasında, kardeşlerin arasında,
senin bir benzerin olmayacak;
Tüm tanrılar önünde,
İsmin yüceltilecek, övülecek!

Ninurta'nın kazandığı zaferin ardından, bu sözün tutulması gerekmektedir. Ancak tam da bu noktada, tanrılar arasında gelecekteki savaşların tohumunu atacak bir engel vardır: Ninurta, gerçekten de Enlil'in yasal varisidir, ancak Dünya'da değil, Nibiru'da. Tapınak ritüelinde açıkça belirtildiği gibi, o, "artık Enlil sayılır-Dünya'daki Enlil'dir." Sümer ve Akkad tanrıları hakkında yazılmış diğer bazı metinlerden, onların hiyerarşik sıralamasının da sayısal bir şekilde ifade edildiğini biliyoruz. Buna göre, Sümerlerin altmışlı sayı sisteminde, Anu'ya en yüksek sayı olan 60 verilmiştir. Yasal varisi olan Enlil'inki 50; ilk doğan oğlu Ea'nınki (ve Enlil öldüğündeki varisi) 40'tır. Bu durumda, Ninurta'nın "Enlil sayıldığını" söyleyen, bilmecemsi ifadenin de doğruladığı gibi, ona da 50 numaralı rütbe verilmiştir.

Tapınak ritüeli metinlerinin kısmen hasar gören sonu, okunabilir durumdaki şu mısraları içermektedir: "Ey Marduk, kralın için söyle: 'Feragat ediyorum! Ey Adad, kralın için söyle: Feragat ediyorum!'" Kolayca şu tahmini yapabiliriz: Metnin eksik satırlarında, Sin'in de tanrılar arasındaki krallık talebinden feragat ettiği ve Ninurta'nın hükümdarlığını tanıdığı yazıyor olabilir. Ne de olsa, Sin'in -Enlil'in Dünya'daki ilk doğan oğlu- rütbesinin 30, oğlu Şamaş'ınkinin 20, kızı İştar'ınkinin 15 ve İşkur'un rütbesinin (Akkadcada *Adad*) 10 olduğunu biliyoruz. (Marduk'un rütbe sayısına dair herhangi bir kayıt bulunmamaktadır.)

Zu'nun kurduğu komplo ve yaptığı kötü planları, zaman içinde, ıstırap ve veba getiren, "kuş gibi uçabilen bir iblis" kor-

kusuna dönüşerek, insanoğlunun da hafızasına kazınmıştır (Şekil 27). Bu iblislerden bazılarına, "uluyan" ve "geceye ait" anlamlarını taşıyan *Lillu* denmiştir. Dişi liderleri olan *Lillitu* -Lilith (dişi şeytan)- çıplak, kuşa benzer ayakları olan, kanatlı bir tanrıça şeklide tasvir edilmiştir (Şekil 28). Bugüne dek bulunmuş *şurpu* ("yakarak arındırma") metinlerinin birçoğu, bu şeytani ruhlardan korunmak için -binyıl boyunca devam eden cadılık ve büyücülüğün öncüleri olan- efsun formülleridir.

Zu'nun yenilgisinin ardından, Enlil'e baş hükümdar ve Ninurta'ya da ikinci hükümdar olarak saygı gösterileceğine dair edilen kutsal yeminlere rağmen, rekabet ve çekişmeye neden olan ana etkenler -bir sonraki binyılda, zaman zaman su yüzüne çıkarak- olduğu gibi durmaktaydılar.

Bunu önceden sezen Anu ve Enlil, Ninurta'yı yeni, olağanüstü silahlarla donatırlar. Anu ona, ŞAR.UR ("Üstün Avcı") ve ŞAR.GAZ'ı ("Üstün Darbe İndirici"); Enlil ise birkaç tanesini

Şekil 27

Şekil 28

birden vermiştir. Bunlardan en korkunç olanı, benzersiz İB'dir - "elli adet öldürücü başlığı" olan bir silah- ve bu silah, tarih kaynaklarında Ninurta'dan "İb'in Sahibi" olarak söz edilmesine neden olmuştur. Böylece silahlandırılan Ninurta, artık "Enlil'in önde gelen savaşçısı" olmuştur; Enlil hanedanına karşı, her türlü meydan okumayı geri püskürtmeye hazırdır.

Böylesi ikinci bir meydan okuma, Abzu'nun altın madenlerinde çalışan Anunnakilerin çıkardığı isyan şeklinde karşısına dikilir. Bu isyan ve ona neden olan ve ardından gelen olaylar, bi-

lim adamlarınca *Atra-Hasis Destanı* olarak adlandırılan bir metinde eksiksiz biçimde anlatılmıştır. Bu, içerdiği diğer konuların yanı sıra, *Homo Sapiens*'in yaratılışına giden olayları kaydetmiş olan tam kapsamlı bir Dünya Tarihçesi'dir.

Metin bize, Anu, Nibiru'ya döndükten ve Dünya Enlil ile Enki arasında bölündükten sonra, Anunnakilerin Abzu'daki madenlerde "kırk dönem boyunca" -kendi gezegenlerinin yörüngesinde kırk kez dönüşü, ya da 144.000 Dünya yılı- çalıştıklarını söyler.

Ancak bu, çok zor ve bedenen yıpratıcı bir iştir: "dağların içinde... derinlere oyulmuş maden kuyularında... Anunnakiler angarya işlere katlanır; angaryalar dayanılmazdır, hem de kırk dönem devam eder."

Yerkürenin derinlerinde, sürüp giden maden işçiliği, bir kez olsun kesintiye uğramamıştır: Anunnakiler "angaryaya gece gündüz katlanırlar." Ancak kuyular derinleştikçe ve işler ağırlaştıkça, memnuniyetsizlik giderek artar: "Kazılar sırasında şikayet ediyorlar, kötü konuşuyorlar, homurdanıyorlardı."

Disiplini sağlamak üzere Enlil, Ninurta'yı Abzu'ya gönderir ancak bu, Enki'yle olan ilişkilerin daha da gerilmesine neden olur. İşte o zaman Enlil, Abzu'ya giderek durumu bizzat kendisi incelemeye karar verir. Ve böylece, mutsuz Anunnakiler isyan çıkarmak için bir fırsat yakalamış olur!

Anlatımı günümüzde yaşayan bir muhabirinki kadar canlı ve etkili olan *Atra-Hasis* kayıtları, metnin 150 satırdan daha uzun bir bölümde, takip eden olayları kesin bir dille anlatmaktadır: İsyankar Anunnakilerin aletlerini nasıl ateşe verdiklerini ve nasıl gece yarısı Enlil'in evine yürüdüklerini; içlerinden bazılarının, nasıl "Onu öldürelim... Boyunduruğu kıralım!" diye bağırdıklarını; isimsiz bir liderin onlara, Enlil'in "Tüm Zamanların Baş Yöneticisi" olduğunu hatırlattığını ve nasıl müzakere önerdiğini ve öfkelenen Enlil'in nasıl silahlarına sarıldığını ve yardımcısının ona nasıl "Efendim, onlar sizin oğullarınız... " hatırlatmasında bulunduğunu nakleder.

Enlil kendi makamında bir mahkum gibi tutulurken, Anu'ya

bir mesaj göndererek ondan Dünya'ya inmesini ister. Anu geldiğinde, Büyük Anunnaki askeri bir mahkeme oluşturmak üzere toplanır. "Enki, Abzu'nun yöneticisi de oradadır." Enlil, isyanı başlatan tahrikçinin kim olduğunu öğrenmeyi ve ona ölüm cezası verilmesini talep eder. Anu'nun desteğini alamayınca da istifasını sunar: "Asil Efendim," der Anu'ya, "görevimi alın, kudretimi alın; izin verin de Gökyüzüne sizinle yükseleyim." Ancak bir taraftan Enlil'i sakinleştiren Anu, diğer taraftan da madencilerin sıkıntılarına hoşgörü gösterir.

Bu durumdan cesaret alan Enki, "ağzını açar ve tanrılara seslenir." Anu'nun verdiği özeti tekrarlayan Enki'nin, onlara sunacak bir çözüm önerisi vardır: Baş Sağlık Sorumlusu olan kardeşi Sud, onlarla birlikte Abzu'da bulunmaktayken:

İzin verin de size İlkel bir İşçi yaratsın;
Bırakın boyunduruğa onu koşalım...
İzin verin de tanrıların angarya işlerini o yüklensin,
Bırakın boyunduruğa onu koşalım!

Homo Sapiens'in genetik mühendislik öyküsü, *Atra-Hasis*'in sonraki yüz satırında ve çeşitli kazılarda gün ışığına çıkarılan diğer, "İnsanın Yaratılışı" metinlerinde şaşırtıcı detaylarla anlatılmıştır. Bu işte başarıya ulaşmak için, Enki "zaten var olan bir varlığın" -Maymun Kadın'ın- bir *Lulu Amelu* ("Karma İşçi") yaratmada kullanılmasını, az gelişmiş varlıkların "tanrıların kalıplarıyla" "birleştirilmelerini" teklif eder. Tanrıça Sud, genç bir erkek Anunnakilerin "özünü" arıtır; onu Maymun Kadın'ın yumurtasıyla karıştırır. Döllenen yumurta, dişi bir Anunnakilerin rahmine yerleştirilir ve hamilelik dönemi için gereken sürenin geçmesi beklenir. "Karma yaratık" doğduğunda, Sud onu havaya kaldırmış ve şöyle bağırmıştır: "Yarattım! Onu ellerim yarattı!"

"İlkel İşçi" -*Homo Sapiens*- yaratılmıştır artık... Bu, günümüzden 300.000 yıl önce, insanoğlunun yakın zamanlarda kullanmaya başladığı mucizevi genetik mühendislik ve embriyon

implantasyon teknikleri sayesinde gerçekleştirilmiştir. Hiç şüphesiz ki o zamana dek oldukça uzun bir evrim süreci yaşanmıştır; ancak, Anunnakiler sürece bizzat el atarak, doğal sürecine aykırı bir şekilde müdahale etmişler, evrimle dönüşebileceğimizden daha kısa bir sürede bizi "yaratmışlardı." Bilim adamları, çok uzun bir zamandır insanın evrimindeki o "eksik halkayı" araştırmaktadırlar. Sümer metinlerine göre bu "eksik halka," bir laboratuvarda gerçekleştirilen genetik bir manipülasyon harikasıdır... Ancak bu hemen, kolayca ulaşılmış bir başarı değildir. Metinler, Anunnakilerin oldukça uzun süren deneme-yanılmalar sonucunda istenilen o "üstün İlkel İşçi model"ine ulaştıklarını açıkça belirtmektedir; ancak bu modele bir kez ulaştıktan sonra, seri üretim süreci hemen başlatılmıştır. Bir seferde on dört "doğum tanrıçasına" genetik olarak oynanmış Maymun Kadın yumurtası aşılanır ve tanrıçalar yedisi erkek, yedisi kadın İşçi dünyaya getirir. İşçiler, büyür büyümez çalışmak üzere madenlere verilirler ve sayıları arttıkça, Abzu'daki angaryaların giderek daha da büyük bir bölümünü üstlenirler.

Bununla birlikte, Enlil ve Enki arasında kısa bir süre sonra patlak verecek silahlı mücadele, yine bu köle işçiler içindir...

Abzu'daki madencilik geliştikçe, Mezopotamya'daki tesisleri işletmek üzere geride kalmış olan Anunnakilerin iş yükü de bir o kadar artar. Burada iklim ılımandır, oldukça bol yağmur düşmektedir ve Mezopotamya'daki nehirler sürekli taşmaktadır. Mezopotamyalı Anunnakiler ise "nehri kazmaktadır", setleri yükseltmekte, kanalları derinleştirmektedirler. Bir süre sonra, kendileri için "parlak yüzlü" ve gür siyah saçlı bu "yaratıklardan" istemeye başlarlar:

Anunnakiler Enlil'in huzuruna çıktılar...
Ondan Siyah-Saçlıları istediler.
Siyah-Saçlı insanların eline kazma vermek istediler.

Bu olayları, Samuel N. Kramer'in *The Myth of the Pickax* (Kazma Efsanesi) olarak adlandırdığı bir metninden öğreniyoruz.

Bazı parçalar eksik olsa da metinden, Enki'nin, İlkel İşçilerin Mezopotamya'ya transfer edilmesini talep eden Enlil'i geri çevirdiğini anlıyoruz. İşleri bizzat ele almaya karar veren Enlil ise kendi gezegenleriyle aradaki iletişimi kesmek gibi aşırı bir adım atar. " 'Gökleri-Dünyayı Birbirine Bağlayan Bağ'ı kesti... Gökyüzüyle Dünya'nın bağlantısını kesmek için acele etti." Enlil bunun ardından Madenler Ülkesi'ne silahlı bir saldırı düzenler.

Abzu'daki Anunnakiler, İlkel İşçileri etrafı duvarlarla çevrili bir bölgeye kapatırlar; olası bir saldırıya karşı duvarları da iyice sağlamlaştırırlar. Ancak Enlil, AL.A.Nİ ("Güç Üreten bir Balta") adında, duvarlardan ve toprak setlerden geçmesi için bir "boynuz" ve "toprak kesici"yle donatılmış olağanüstü bir silah yapar. Enlil bu silahlarla koruma duvarlarında bir delik açar. Delik genişledikçe, "İlkel İşçiler çıkıp Enlil'e doğru koşuyorlardı. Enlil onlara büyük bir merakla bakıyordu."

Bu olaydan sonra, İlkel İşçiler her iki ülkede birden ağır işler üstlendiler: Madenler Ülkesi'nde "bütün işi sırtladılar ve angaryaların altında ezildiler"; Mezopotamya'da "kazma ve belle tanrıların evini inşa ettiler, büyük kanal setleri inşa ettiler; tanrıların gereksinim duyduğu yiyecekleri yetiştirdiler."

Silindir mühürler üzerine kazınan pek çok eski resim, bu İlkel İşçileri tıpkı hayvanlar gibi, çıplak bir şekilde çalışırlarken tasvir etmektedir (Şekil 29).

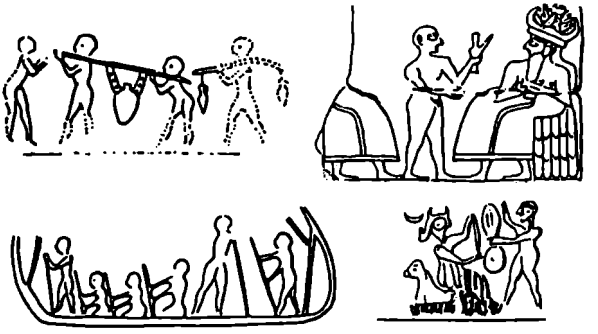

Şekil 29

Çeşitli Sümer metinleri, insanoğlunun gelişimi sırasında katettiği bu hayvani evreyi kaydetmiştir:

İnsan türü ilk kez yaratıldığında,
Ekmek yemeyi bilmezlerdi,
Giysi giymeyi bilmezlerdi,
Koyun gibi bitki yerlerdi,
Hendekten su içerlerdi...

Peki, genç Anunnaki dişilerinden, daha ne kadar süreyle "doğum tanrıçası" rolünü üstlenmeleri istenilebilirdi (ya da buna zorlanabilirlerdi)? Enki, Enlil'in haberi olmaksızın ve Sud'un da suç ortaklığıyla, bu yeni yaratık üzerinde bir genetik değişim daha uygulamayı planlamıştı: Bu melez canlılara -tüm melezlerde olduğu gibi çoğalamayan canlılar- üreme becerisini, çocuk sahibi olmak için gereken cinsel "bilgiyi" bahşetmek! Bu olay, Kitabı Mukaddes'te, Cennet Bahçesindeki Adem ve Havva hikayesinde de tekrarlanmaktadır ve her ne kadar hikayenin orijinal Sümerce metni şimdiye dek bulunamamış olsa da gerçekten de olayı tasvir eden birkaç Sümer çizimi gün ışığına çıkarılmıştır. Bunlar, hikayenin farklı boyutlarını ortaya koyarlar: Hayat Ağacı; yasak meyvenin sunulması; "Yüce Tanrı"yla, "Yılan"ın hiddetli karşılaşması. Kitabı Mukaddes'te sözü edilen bir diğer detayı, Adem çıplakken Havva'yı beline sarılmış bir kuşakla gösteren resimde görebiliriz (Şekil 30).

Şekil 30

Yılan Tanrı eski tasvirlerin hemen hepsinde bir rol üstlenmişken, buradaki illüstrasyon ayrı bir öneme sahiptir; çünkü tanrının lakabı, eski Sümerce'de olarak yazılmıştır. Yıldız işareti "tanrı" anlamına gelmekte, üçgenimsi şekil ise BUR, BURU ya da BUZUR olarak okunmaktadır; lakabı oluşturan tüm sözcükler: "Bütün Sırları Çözebilen Tanrı", "Derin Hazineler Tanrısı", gibi anlamlar taşımaktadır. Kitabı Mukaddes'te (İbranca orijinalinde), Havva'yı baştan çıkaran tanrıya, "Yılan" olarak tercüme edilen, ancak tam olarak "Sırları Çözen" ve "Metali İyi Bilen" anlamına gelen *Nahaş* denmektedir; bu, tanrının Sümercedeki tasvirinin birebir karşılığıdır. Bu tasvir özellikle ilgi çekicidir çünkü Yılan Tanrı'yı elleri ve ayakları bağlı gösterir; tıpkı izinsiz gerçekleştirdiği eylemden sonra Enki'nin tutuklandığı gibi...

Öfke içindeki Enlil, Adem'in -Dünyalı *Homo Sapiens*- E.DİN'den ("Adil Olanların Evi") kovulmasını emreder. Artık Anunnakilerin yerleşimlerine hapsedilmesi gerekmeyen İnsan, yeryüzünde dolaşmaya başlar.

"Ve Adem Havva'yı eşi bildi ve hamile kaldı ve Kayin'i doğurdu... ve sonra kardeşi Habil'i doğurdu." Tanrılar, yeryüzünde yalnız değillerdi artık.

Anunnakiler, İlkel İşçilerin gelecekteki savaşlarda oynayacakları rolü henüz bilmiyorlardı...

- 6 -

VE İNSANOĞLU SAHNEDE...

George Smith'in 1876 yılında Yaratılış'a dair detaylı Mezopotamya hikayelerini *The Chaldean Account of Genesis* (Kildani Yaratılış Hikayesi) adıyla günışığına çıkarmasından ve L. W. King'in *The Seven Tablets of Creation* (Yedi Yaratılış Tableti)'yle onu izlemesinden sonra, bilim adamları ve tanrıbilimciler, Eski Ahit'teki Yaratılış Hikayesi'nin (Yaratılış, Bölüm 1-3) orijinal Sümer metinlerinin özetlenmiş ve düzeltilmiş versiyonları olduğunu kabul etmişlerdir. Bundan bir yüzyıl sonra, kendi çalışmamızda, yani *12. Gezegen*'de* (1976), bu metinlerin ilkel mitler değil, modern bilim adamlarının henüz anlamaya başlayabildikleri ileri düzeyde ilmi bilgiler olduklarını kanıtlamıştık.

Jüpiter ve Satürn'de yapılan insansız uzay araştırmaları, dıştaki gezegenlerin pek çok uydusu olduğu ve bazılarında su bulunduğu gibi, Sümerlerin güneş sistemimize dair sahip oldukları birçok bilginin "inanılmazlığını" doğrulamıştır. Bu uzak gezegenlerin ve onların ana uydularından bazılarının dahili ısı üreten aktif çekirdeğe sahip olduğu bulunmuştur; hatta bazıları, uzaktaki Güneş'ten alabileceklerinden daha fazla ısı yaymaktadır. Volkanik hareketler, bu gök cisimlerine kendi atmosferlerini kazandırmıştır. Yaşamın var olabilmesi için gereken temel koşullar orada mevcuttur. Tıpkı Sümerlerin 6.000 yıl önce söylediği gibi...

* *12. Gezegen*, Ruh ve Madde Yayınları tarafından yayınlanmıştır.

Ya Güneş Sistemimizin on ikinci üyesi, yani Plüton'un ötesindeki onuncu gezegen, Sümerlerin Nibiru'su (ve Babillilerin Marduk'u), varlığı *12. Gezegen*'den çıkan, temel ve yankı uyandırıcı sonuçla kanıtlanan gezegen için ne söylenebilir?

1978 yılında, Washington'daki Birleşik Devletler Deniz Gözlemevi, -tahmin edildiğinden daha küçük bir gezegen olduğu anlaşılan- Uranüs ve Neptün'ün yörüngelerindeki düzensiz hareketlerden Plüton'un tek başına sorumlu olamayacağını tespit etti; bu nedenle, Plüton dışında bir başka gök cisminin olduğu varsayıldı. 1982'de, NASA, böyle bir cismin gerçekten de var olduğuna dair kesin sonucu açıkladı; bunun büyük gezegenlerden biri olup olmadığını tespit etmek için ise Satürn'ün ötesinde seyreden iki *Pioneer* uzay aracını belirli noktalara konuşlandırmaya karar verdi.

Ve 1983'ün sonuna doğru, California'daki JPL (Jet Motorları Geliştirme Laboratuarı) astronotları, IRAS'ın -uzay aracının üzerine yerleştirilen ve diğer uluslarla işbirliği içinde uzaya gönderilen kızılötesi teleskop- Plüton'un ötesinde, Dünya'nın dört kat büyüklüğünde ve *Dünya'ya doğru hareket eden* "esrarengiz bir gök cismi" bulduğunu açıkladılar. Henüz ona bir gezegen diyemiyorlar; ancak bizim Dünya Tarihçemiz, bu kaçınılmaz keşfi şüphe götürmeyecek şekilde doğrulamaktadır.

1983'te, Antarktika'da ve diğer bazı yerlerde, Ay'ın ve Mars'ın parçaları oldukları kesin şekilde saptanan birtakım taşlar bulundu ve bilim adamları, bunun nasıl olabileceği konusunda tam anlamıyla şaşkına döndüler. Sümerlerin Güneş Sisteminin Yaratılışı hikayesi, Nibiru'nun uydularıyla Tiamat'ın çarpışması ve ünlü *Yaratılış Destanı*'nda geçen kozmogoni anlatıları, bu bilmeceye en kapsamlı açıklamayı sunarlar.

Ve tabi bir de genetik işlemler sayesinde İnsanoğlunun suni döllenme ve yeniden aşılamayla nasıl yaratıldığını anlatan metinler vardır.

Genetik bilimi ve teknolojilerindeki son ilerlemeler, bir taraftan Sümerlerin kademeli evrim teorisini ve diğer taraftan da

Anunnakilerin genetik mühendisliği neticesinde (aksi taktirde açıklanamayan) biyolojik olarak ileri bir *Homo Sapiens* türünün belirivermesini doğrulamaktadır. En yeni metot olan tüp bebekle üreme -dişi yumurtasının alınarak, seçilmiş erkek menisiyle döllenmesi ve döllenmiş yumurtanın kadın rahmine yerleştirilmesi- bile, bundan dört bin yıl önce Sümer metinlerinde tarif edilen işlemle aynıdır.

Belli başlı iki olay -Dünya'nın ve İnsanın yaratılması- Kitabı Mukaddes'te doğru şekilde anlatıldıysa, Dünya üzerinde insan türünün nasıl ortaya çıktığına dair dinsel öykünün doğruluğunu kabul etmemiz gerekmez mi?

Ve Kitabı Mukaddes'te nakledilen hikayeler, daha eski Sümer tarihinin özetlenmiş versiyonuysa, bu tarihçe eski zamanlara dair Kitabı Mukaddes anlatılarını genişletmek ve tamamlamak için kullanılamaz mı?

Biri diğerinin yansıması olduğundan, ezelden beri yanmakta olan tarih ateşine gelin bir ayna tutalım... Gelin, bu harikulade öyküyü beraberce ortaya çıkaralım.

Yaratılış Kitabı, "Adem"e (tam karşılığı, "Dünyalı Olan") nasıl üreme becerisinin bahşedildiğini anlattıktan sonra, dünyadaki genel olayları nakletmekten, özel bir insan türünün detaylı tarihçesini vermeye geçer: Adem adındaki insan ve onun soyundan gelenler.

Eski Ahit bize "Bu, Adem Neslinin Kitabı'dır" bilgisini verir. Böyle bir kitap, hiç şüphesiz ki var olmuştur. Elimizdeki bulgular, Kitabı Mukaddes'in Adem dediği insanın Sümerlerin *Adapa*'sı olduğunu göstermektedir; Adapa, Enki'nin "kusursuzlaştırdığı" ve onunla arasında genetik bir bağ olduğu addedilen bir Dünyalıdır. "Enki ona Dünyanın sırlarını açtı, ona kusursuz bir kavrayış verdi; ona Bilgi verdi; ama ona ölümsüzlük vermedi."

"Adapa'nın Hikayesi"ne ait parçalar bulunmuştur; metnin tamamı, Eski Ahit'te sözü edilen "Adem Neslinin Kitabı" olabilir. Asurlu kralların da bu kayıtlara ulaşmış olması muhtemeldir; çünkü pek çoğu Adapa'nın üstün özelliklerinden bir ya da birkaçına sahip olduklarını iddia etmişlerdi. Sargon ve Sanhe-

rib, Enki'nin Adapa'ya bağışladığı bilgeliğe kalıtımsal olarak sahip olduklarına inanıyorlardı; Sin-şar-işkun ve Esarhaddon "bilge Adapa'nın sureti olarak" doğmakla övünüyorlardı; bir kitabeye göre, Esarhaddon Aşur tapınağında, üzerinde Adapa'nın resmi olan bir heykel inşa ettirmişti ve Asurbanipal "tablet yazmanın sırrını Tufan'dan önce" öğrendiğini öne sürmüştü.

Sümer kaynaklarına göre, Tufan yeryüzünün tamamını yutmadan önce Dünya'da hem kırsal kültürler -tarım ve hayvancılık- hem de kentsel yerleşimler vardı. Yaratılış Kitabı, Adem ve Havva'nın ilk oğlu Kayin'in "toprağı işleyen çiftçi," kardeşi Habil'in ise "koyunları güden çoban" olduğunu söyler. Derken, Kayin'in Habil'i öldürdüğü için "Tanrı'nın huzurundan kovulmasından" sonra, şehirler -İnsanların Şehirleri- kurulur: Aden bahçesinin doğusundaki Nod ülkesinde, Kayin'in Hanok adını verdiği bir oğlu olur ve "temel" anlamına gelen bu adı taşıyan bir de şehir kurar. Kayin'in soyuna özel bir ilgi göstermeyen Eski Ahit, Hanok'tan sonra Lemek'le başlayan dördüncü kuşağa atlamaktadır:

Ve Lemek, iki kadınla evlendi:
Birinin adı Ada, diğerinin ise Silla'ydı.
Ada, Yaval'ı doğurdu;
Yaval, sürü sahibi, çadırda yaşayan
göçebelerin atasıydı.
Kardeşinin adı Yuval'dı;
Yuval lir ve ney çalanların atasıydı.
Ve Silla Tuval-Kayin'i doğurdu;
O, altın, bakır ve demirden aletler yapardı.

Yazarının kim olduğu bilinmeyen ve M.Ö. ikinci yüzyılda, daha eski kaynaklardan derlendiği tahmin edilen *Jübileler Kitabı*, Kayin'in kız kardeşi Awan'la evlendiği ve Awan'ın, Hanok'u "dördüncü Jübile* sonunda" doğurduğu bilgisini verir: "Ve be-

* Jübile: Eski Musevi yasalarına göre elli yılda bir yapılması gereken genel serbest bırakma yılı (Ç. N.)

şinci jübilenin birinci yılının birinci haftasında, dünyada evler inşa edildi ve Kayin bir şehir kurdu ve ona oğlunun adını verdi." Bu ilave bilgi acaba nereden gelmiştir?

Uzunca bir süre, Yaratılış hikayesinin bu bölümünün herhangi bir Mezopotamya metninde doğrulanmadığına ya da başka bir kaynakla aralarında bir paralellik bulunmadığına, bu nedenle de desteksiz bilgiler verdiğine inanılmıştır. Oysa ki biz bunun böyle olmadığını keşfettik!

İlkin, British Museum'da " bilinmeyen bir efsaneye dair" olarak kategorize edilmiş bir Babil tabletine rastladık (No. 74329, Şekil 31). Bu metin, pekala da *Sümerlerin Kayin'in Soyu kayıtlarının* M.Ö. 2000 civarlarından kalma Babil/Asur versiyonu olabilirdi!

A. R. Millard tarafından kopyalanan ve W. G. Lambert tarafından tercüme edilen metin (*Kadmos*, cilt VI), toprağı işleyen bir grup insanın başlangıcından söz etmektedir ki bu Kitabı Mukaddes'te geçen "toprağı işleyen çiftçi" tanımlamasına karşılık gelmektedir. Bu insanlara *Amakandu*, "Üzüntü İçinde Amaçsızca Dolaşanlar" denilmektedir; bununla, Kayin'in mahkum edilmesi arasında paralellik vardır: "Döktüğün kardeş kanını içen, bu topraklardan kovuldun... Yeryüzünde aylak aylak dolaşan bir gezgin olacaksın." Ve en dikkat çekici olanı ise sürgünde yaşayan bu insanların Mezopotamyalı liderlerinin adının *Ka*'in olmasıdır! Tıpkı, Kitabı Mukaddes'teki gibi:

Dunnu'da, ikiz kuleleri olan bir şehir kurdu.
Ka'in, şehre kendi adını verdi.

Bu yer adı oldukça ilginçtir. Sümercede hecelerin yerlerini değiştirmekle kelime anlamı bozulmadığından, bu kelime aynı zamanda NU.DUN olarak da hecelenebilir; böylece, Kitabı Mukaddes'te Kayin'in sürgüne gittiği söylenen Nod ismiyle benzeşir. Sözcüğün Sümercedeki karşılığı, "kazılmış dayanak yeri"dir; sözcüğün Kitabı Mukaddes'teki "Temel" karşılığıyla neredeyse aynıdır.

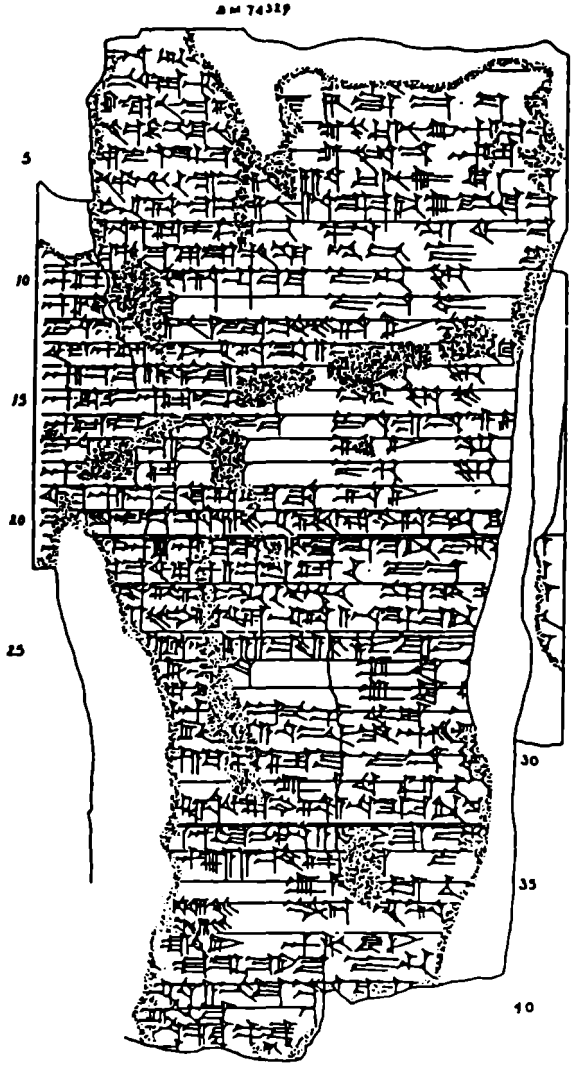

Şekil 31

Ka'in, ölümünden (ya da öldürülmesinden) sonra, "sevdiği Dunnu şehrinde istirahata bırakıldı." Kitabı Mukaddes'te geçen hikayede olduğu gibi, Mezopotamya metni de onun ardından gelen dört kuşağın kaydını tutmuştur; erkekler, kız kardeşleriyle evlenerek kendi anne ve babalarını öldürmüşler; Dunnu'da yönetimi ele geçirmekle kalmayıp, yeni bölgelere yerleşmişlerdir; bu yerlerden sonuncusu *Şubat*'tır ("Yargı").

Kitabı Mukaddes'teki Adem ve oğlu Kayin'le ilgili hikayenin Mezopotamya kökenlerine işaret eden ikinci kaynak, Asur metinleridir. Örneğin, eski bir Asurlu Krallar Listesi'ne göre, atalarının henüz çadırlarda yaşayan göçebeler -Kitabı Mukaddes'te Kayin'in soyu için tekrarlanarak kullanılan tanımlama- olduğu erken dönemlerde, kabilenin başındaki reisin Adamu (Kitabı Mukaddes'teki Adem) adını taşıdığını öğrendik.

Benzer şekilde, Asur kavmine atfedilen geleneksel kraliyet isimleri arasında Aşur-bel-Ka'ini ("Aşur, Ka'inilerin tanrısı") kombinasyonuna rastladık ve Asurlu yazıcılar, bu isimle Sümercedeki AŞUR-EN.DUNİ ("Aşur *Duni*'nin tanrısıdır") arasında bağlantı kurmuşlardır. Bu da Ka'ini ("Kain soyundan gelenler") ve Duni'lerin ("Dun şehrinden gelenler") aynı anlamı taşıyan eş sözcükler oldukları anlamına gelir ve böylelikle, Kitabı Mukaddes'teki Kayin'i ve onun Nod ya da Dun Ülkesi'ni doğrulamaktadır.

Kayin'in soyundan kısaca söz ettikten sonra, Eski Ahit tüm dikkatini Adem'in soyunun yeni bir koluna yöneltir: "Ve Adem karısıyla tekrar birlikte oldu ve Havva ona bir erkek çocuk doğurdu ve 'Tanrı Kayin'in öldürdüğü Habil'in yerine bana bir başka oğul bağışladı' diyerek, çocuğa Şit* adını verdi." Yaratılış Kitabı, ardından şunu ekler: "Adem 130 yaşındayken, kendi suretinde, kendisine benzer bir oğlu oldu ve ona Şit adını verdi.

Şit'in doğumundan sonra Adem 800 yıl daha yaşadı, [başka] oğulları ve kızları oldu; Adem toplam 930 yıl yaşadıktan sonra öldü. Şit 105 yaşındayken oğlu Enoş oldu; Enoş'un doğumun-

* İng.de Seth olarak geçer. (Ç. N.)

dan sonra Şit 807 yıl daha yaşadı ve başka oğulları ve kızları oldu ve Şit toplam 912 yıl yaşadıktan sonra öldü."

Tufan-öncesinin sıradaki kabile reisi olarak Kitabı Mukaddes'in ilgi gösterdiği isim, Şit'in oğlu *Enoş*'tur. Bu sözcük, İbrancada "İnsan, Ölümlü" anlamına gelmektedir ve Eski Ahit'in tarihsel kayıtlarının en can alıcı noktasında, onu insan soyunun devamını getirecek olan lider yerine koyduğu açıkça görülmektedir. Ona duyulan saygıdan, "İşte o zaman, Yehova adı telaffuz edilmeye başlandı," denilmektedir; yani ibadet ve din öğretileri başlamıştır.

Olayın bu ilgi çekici yönüne ışık tutabilecek birkaç Sümer metni mevcuttur. *Adapa* metninin mevcut bölümlerinde, Enki'nin kendi şehri Eridu'da, onu "kusursuzlaştırdığı" ve ona oğlu gibi davrandığı belirtilmektedir. William Hallo'nun *Antediluvian Cities* (Büyük Tufan Öncesi Şehirler) öne sürdüğü gibi, Enoş'un torununun torununa, "Eridu'lu" anlamına gelen Yeret adı verilmiştir. Öyleyse, cevap işte buradadır: Kitabı Mukaddes, Adem'in sürgüne gönderilen nesline fazla ilgi göstermezken, dikkatini daha çok Adem'in Aden'de -güney Mezopotamya- kalan ve ilk kez rahiplik görevine layık görülen torunlarına yoğunlaştırmıştır.

Enoş'tan sonra gelen dördüncü kuşağın ilk erkek çocuğuna Hanok adı verilmiştir; bilim adamları, bu ismin o dönemdeki anlamının İbranca "yetiştirmek, eğitmek" sözcüğünden türediğine inanmaktadırlar. Eski Ahit ondan, "Ulu Tanrı'nın yolunda yürüdü," şeklinde söz ederken, onun Dünya'da ölmediğini, "çünkü Ulu Tanrı'nın onu yanına aldığını" belirtmektedir. Yaratılış 5:24'teki bu tek mısra, Kitabı Mukaddes'in parçası sayılmayan bir kaynak olan, *Hanok Kitapları**'nda oldukça genişletilmiştir. Bu kitaplar, ahlak kuralları ve çeşitli bilimler konusunda eğitilmek üzere Tanrı'nın Melekleri'ne yaptığı ilk ziyareti detaylı bir şekilde anlatmaktadır. Daha sonra Hanok, edindiği bilgileri

* *Books of Enoch*: M. Ö. 200 ile M. S. 200 yılları arasında yazıldıklarına inanılan 14 kitaptan biri; çoğu Kitabı Mukaddes'te adı geçen önemli dinsel karakterlere ilişkin olmakla birlikte, Kutsal Kitap'a ait kabul edilmezler. (Ç. N.)

ve rahipliğin gerektirdiklerini oğullarına aktarmak üzere Dünya'ya dönmesinin ardından, ilahi ikametgahlarındaki *Nefilim*'e (Kitabı Mukaddes'te "Aşağı İnenler" anlamına gelen terim) katılmak üzere bir kez daha yukarı çağrılmıştır.

Sümer Kralları Listesi, Enmeduranki adındaki bir rahip kralın, o zamanlar Utu/Şamaş'ın hakimiyeti altındaki uzay istasyonunun bulunduğu Sippar şehrini yönettiğinden söz etmektedir. "Dur-an-ki'nin Rahip Kralı" olan adı, onun Nippur'da eğitim gördüğüne işaret eder. Pek de iyi bilinmeyen ve ilk kez W. G. Lambert tarafından açıklanan ("Enmeduranki ve İlgili Konular") bir tablette şöyle denilmektedir:

> Enmeduranki, Anu, Enlil ve Ea'nın sevdiği
> Sippar'lı bir prens[ti].
> Onu Parlak Tapınak'taki Şamaş seçmişti.
> Şamaş ve Adad, onu [tanrılar] meclise götürdüler... Ona
> Anu, Enlil ve Ea'nın bir sırrını,
> Suyun üzerinde yağı nasıl inceleyeceğini gösterdiler.
> Ona İlahi Tablet'i,
> Gökyüzü ve Yeryüzünün *kibdu* sırrını verdiler...
> Ona sayılarla hesap yapmayı öğrettiler.

Tanrıların gizli bilgilerine vakıf olduğunda, Enmeduranki, Sümer'e geri döner. "Nippur, Sippar ve Babil'in insanları, huzuruna çağırılır." Enmeduranki, onlarla deneyimlerini ve rahiplik makamının nasıl kurulacağı konusundaki bilgilerini paylaşır. Tanrıların verdiği buyruğa göre, rahiplik babadan oğula geçmelidir: "Tanrıların sırları emanet edilen bilge kişi, en sevgili oğluna Şamaş ve Adad huzurunda yemin ettirecek... ve ona tanrıların sırlarını söyleyecek."

Tablet, bir dipnotla sona ermektedir: "Rahiplerin soyu işte böyle yaratıldı; onlar Şamaş ve Adad'a yakın olabilenlerdir."

Enoş'tan sonraki yedinci kuşağa gelindiğinde, Büyük Tufan'ın hemen öncesinde, Dünya ve sakinleri, yeni bir Buzul Çağının etkisi altına girmişlerdi. Mezopotamya metinleri, insanla-

rın yol açtığı sıkıntıları, yiyecek kıtlığını ve hatta yamyamlığı detaylarıyla naklederler. Yaratılış Kitabı ise bu duruma ilişkin yalnızca bir ipucu vermektedir: Nuh, dünyaya geldiğinde, babası "Tanrı'nın lanetlediği bu toprak yüzünden çektiğimiz eziyeti, harcadığımız emeği", onun hafifleteceği ve insanlığa rahatlık getireceği ümidiyle, Nuh'a "Rahatlık" anlamına gelen bir isim verir. Kitabı Mukaddes versiyonu, onun "doğru bir insan olması ve saf bir soydan gelmesi" dışında bize Nuh hakkında çok az şey anlatmaktadır. Mezopotamya metinleri ise Büyük Tufan'ın kahramanının Şuruppak'ta, yani Sud tarafından yönetilen tıbbi merkezde yaşadığı bilgisini verir.

Sümer metinlerine göre, insanoğlunun karşılaştığı zorluklar arttıkça, Enki bu sıkıntıları hafifletmek için bir takım önlemler almayı önermiş, Enlil ise bunlara şiddetle karşı çıkmıştır. Enlil'i uzun süredir rahatsız eden şey, genç erkek Anunnakiler ile insan kızları arasında giderek yaygınlaşan cinsel ilişkilerdir. Yaratılış Kitabı, *Nefilim*'in kendilerine "eş seçmelerini" şu satırlarla tasvir etmektedir:

> İnsanlar çoğalarak Yeryüzünü doldurmaya başladı,
> ve onların kızları oldu;
> İlahi varlıklar İnsan kızlarını gördüler,
> ve onları kendilerine uygun buldular;
> Ve içlerinden beğendikleriyle evlendiler.

E. Chiera'nın hakkında bilgi verdiği *Sumerian Religious Texts* (Sümerlerin Dinsel Yazıtları) "efsanevi bir tablet" (CBS-14061), bu eski günlerin ve bir insanla evlenme izni verilmediğinden yakınan Martu adındaki genç bir tanrının öyküsünü anlatır. Yazı, "her şey işte o zaman oldu," diye başlar:

> Nin-ab şehri vardı, Şid-tab ise yoktu;
> Kutsal başlık vardı, kutsal taç yoktu...
> Karı koca olmak vardı...
> [Çocuk] doğurmak vardı.

"Nin-ab" diye devam eder metin, "yerleşik Büyük Ülke'de bir şehirdi." Ünlü bir müzisyen olan şehrin baş rahibinin, karısı ve bir de kızı vardır. İnsanlar tanrılara pişirdikleri etleri kurban olarak sunmak için toplandıkları sırada, bekar olan Martu, rahibin kızını görüp ona aşık olur ve annesine giderek içine düştüğü bu durumdan yakınır:

Şehrimde arkadaşlarım var; hepsi de eşlerini seçti.
Yoldaşlarım var; onlar da eşlerini seçti.
Şehrimde, arkadaşlarımın aksine,
benim bir eşim yoktur;
Ne bir eşim var, ne de çocuklarım...

İstediği genç kızın "onun bakışına karşılık verip vermediğini" soran tanrıça, sonunda oğluna onay verir. Evliliğin yapılacağı duyurulduğunda, diğer genç tanrılar "Nin-ab şehrinde, insanların bakır davulun sesiyle çağrıldığı, yedi teften çıkan seslerin çınladığı" bir şölen düzenlerler.

Genç astronotlarla İlkel İşçilerin torunları arasında giderek artan yakınlaşma, Enlil'in hoşuna gitmemektedir. Sümer metinleri bize, "topraklar genişledikçe ve insanlar katlanarak çoğaldıkça" Enlil'in onların aşk ve şehvete olan düşkünlüklerinden ve "İnsanoğlunun yaptıklarından rahatsızlık duyduğunu" söyler. Anunnakiler ve İnsanın kızları arasındaki yakınlaşma, uykularını kaçırmaktadır. "Ve Yüce Efendi der ki: 'Yarattığım İnsanları Dünya yüzünden silip atacağım.'"

Metinlerin naklettiğine göre, Abzu'daki derin madenleri kazmaya karar verdiklerinde, Anunnakiler Afrika kıtasının ucunda bir bilimsel gözlem istasyonu inşa etmek üzere de harekete geçmişlerdir. Bu işin sorumluluğu, Enlil'in Ereşkigal adındaki bir torununa verilmiştir. Sümerce epik bir hikaye, Enki ve Ereşkigal'in Mezopotamya'dan çok uzaklardaki dağlık bölgeye (Kur) yaptıkları tehlikeli yolculuğu kaydetmiştir; bu metin, Ereşkigal'in "Kur'a bir ödül olarak götürüldüğü"nü, yolculuk sırasında Enki tarafından kaçırıldığını ya da başka şekillerde alı-

konulduğunu anlatmaktadır.

(Diğer destanlardan da bildiğimize göre, Ereşkigal daha sonra, kendi istasyonunda elçisinin yaptığı küçük düşürücü bir hareket nedeniyle, Enki'nin oğullarından biri olan Nergal'in saldırısına uğrar. Son dakikada, Nergal'le evlenebileceğini ve birlikte istasyonun "Bilgelik Tabletleri"ne hükmedebileceklerini söyleyerek hayatını kurtarmayı başarır.)

Afrika'nın ucundaki bu gözlem istasyonu, tehlikeli bir oluşumun sinyallerini vermeye başladığı sırada Enlil Dünyalılardan kurtulmak için aradığı fırsatın bu olduğunu düşünür: Antarktika'daki büyük bir buzul, sadece erimiş kar tabakası üzerinde durmaktadır ve oldukça dengesiz bir pozisyona gelmiştir. Asıl problem, bu dengesizliğin Nibiru'nun tam da Dünya'ya yaklaşacağı bir döneme denk gelmesidir; çünkü Nibiru'nun çekim gücü, buzulun dengesini bozarak onun Antarktik Okyanusuna kaymasına neden olabilecektir. Bu olayın sonucunda oluşacak dev dalgalar ise yerkürenin tamamını yutarak yok edecektir.

Dünya'nın yörüngesinde dönmekte olan İgigilerin, böylesi bir felaket olasılığını doğrulamasıyla Anunnakiler, uzay istasyonu olarak görev yapan Sippar'da toplanmaya başlarlar. Ancak Enlil, insanların yaklaşan Tufan'dan haberdar edilmemeleri konusunda ısrarcıdır ve Tanrılar Meclisi'nin özel bir oturumunda, bu sırrı tutmaları için bütün tanrılara, özellikle de Enki'ye yemin ettirir.

Gılgamış Destanı'nın önemli bir kısmını oluşturan Atra-Hasis metni, son bölümünde, tıpkı diğer bazı Mezopotamya yazıtlarında olduğu gibi, takip eden olayları -Enlil'in Tufan felaketini insan ırkına karşı nasıl kullandığı; onun Tanrılar Meclisi'nde zorla kabul ettirdiği kararın aksine, Enki'nin sadık takipçisi Ziusudra'yı (Nuh) kurtarabilmek için nasıl plan yaptığını ve ona nasıl kabaran suda batmayacak bir gemi tasarladığını- uzun uzadıya nakleder.

Bir işaret üzerine, Anunnakiler, *Rukub ilani*'leri (tanrıların arabaları) içinde, yani "göz kamaştırıcı parlaklıklarıyla karayı

aydınlatan" ateşli roket-gemileriyle "yukarı havalanırlar." Uzay araçlarıyla yerkürenin çevresinde dönerken, aşağıdaki dev dalgaların karaya hücum edişini dehşet içinde seyrederler. Var olan her şey, kabaran suyun muazzam bir hamlesiyle -A.MA.RU BA.UR RA.TA ("Her şeyi Yutan Su Baskını")- yeryüzünden silinmiştir. Enki'yle beraber İnsanoğlunu yaratan Sud, bunu "görür ve ağlar... İştar, doğum sancısı çeken bir kadın gibi çığlıklar atar... Tanrılar, Anunnakiler, onunla birlikte ağlar." Bir geri çekilen, bir yükselen sular, geride uçsuz bucaksız çamur birikintileri bırakarak toprağı tamamen siler süpürür: "Yaratılan her şey, yeniden çamura döner."

Son Buzul Çağına aniden son veren Büyük Tufan'ın, bundan 13.000 yıl kadar önce gerçekleştiğini savunan kanıtları, *12. Gezegen*'de sunmuştuk.

Tufan'ın suları "karadan çekildiğinde" ve durulmaya başladığında, Anunnakiler Nisir Dağına ("Kurtuluş Dağı"), yani Ağrı Dağına inmeye başlarlar. Enki'nin yanına verdiği bir dümenci yardımıyla, Ziusudra/Nuh da buraya ulaşmıştır. Enlil, "İnsanın Tohumu"nun hayatta kaldığını gördüğünde öfkeden deliye döner, ancak Enki onu, merhamet göstermeye ikna eder: Tanrılar, der, artık Dünya üzerinde insanın yardımı olmadan yaşayamazlar. "Ve böylece, Yüce Efendi, Nuh'u ve oğullarını kutsar ve onlara der ki: 'Verimli olun, çoğalın ve Yeryüzünü yeniden doldurun.'"

Nuh'un soyuna odaklanmış olan Eski Ahit, kurtarma gemisinden çıkan başka herhangi bir yolcuya değinmez. Ancak daha detaylı olan Mezopotamya Tufan hikayeleri, Nuh'un gemisinin dümencisinden söz etmekte ve son dakikada Ziusudra'nın arkadaşlarının ya da yardımcılarının (ve de onların ailelerinin) gemiye bindiği bilgisini vermektedir. Hikayenin Berossus tarafından anlatılan Grek versiyonunda, tanrıların Tufan'ın ardından Ziusudra, ailesi ve gemiyi kullanan dümenciyi yanlarına aldıkları belirtilir; diğer insanlara ise onları Mezopotamya'ya geri götürecek yol tarif edilmiştir.

Kurtulanların karşı karşıya kaldığı ilk ve en acil sorun yiyecektir. Yüce Efendi, Nuh ve oğullarına şöyle der: "Yeryüzündeki hayvanların, gökyüzündeki kanatlıların tümünü ve yerdeki bütün sürüngenleri ve denizdeki bütün balıkları size bırakıyorum; ürün veren ve yaşayan bütün canlılar size yiyecek olacak." Ve ardından önemli bir ekleme yapılır: "Tüm yeşil bitkilerin yanında, size her türlü hububatı da veriyorum."

Bu kolayca gözden kaçabilecek ifade (Yaratılış 9:3), tarımın doğuşuna işaret etmekle birlikte, Sümer metinlerinde oldukça geniş bir yer tutar. Bilim adamları, tarımın Mezopotamya-Suriye-İsrail hilali içinde başladığı konusunda birleşirler; ancak tarım için ovalar (toprağı işlemenin daha kolay olduğu düzlükler) yerine niçin dağlık bölgeleri seçtiklerini açıklamakta aciz kalırlar. Tarımın, 12.000 yıl kadar önce, buğday ve arpanın "yabanıl atalarını" ekerek başladığında da hemfikir olmakla birlikte, ilkel tahıl bitkilerinin genetik eşbiçimliliği karşısında hayrete düşerler. Özellikle de düşük kaliteli yabanıl buğdayı, kromozom çiftlerini ikiye, üçe ve dörde katlayarak, besin değeri yüksek ekilebilir buğday ve arpaya dönüştüren -hem de yalnızca 2.000 yıl içerisinde- ve her yerde yetiştirilebilen bu buğdayın alışılmadık şekilde senede iki kez mahsul vermesine neden olan o genetik-botanik mucizeyi açıklamakta ise tamamen başarısız kalmışlardır.

Bu muammalarla yarışabilecek bir diğeri, aynı çekirdek bölge içinde, neredeyse aynı zamanda tüm meyve ve sebze çeşitlerinin belirivermesinde ve eş zamanlı şekilde, et, süt ve yün elde edilen keçi ve koyunlar başta olmak üzere hayvanların "evcilleştirilmesi"ndeki şaşırtıcı zamanlamadır.

Bunların tümü nasıl öylece oluvermiştir? Modern bilim bunun cevabını henüz bulamamıştır; ancak Sümer yazıtları cevabı binlerce yıl önce vermişti. Kitabı Mukaddes'te olduğu gibi, bu metinler de tarımın nasıl Büyük Tufan'dan sonra, (Yaratılış'taki ifadeyle) "Nuh'un çiftçi olduğu" zamanlarda başladığını anlatırlar. Ancak tıpkı Tufan'dan çok önce toprağın işlendiğini (Kayin) ve çobanlık yapıldığını (Habil) söyleyen Kitabı Mukaddes

gibi, Sümer kayıtları da tarih öncesi dönemlerde ekim yapıldığından ve hayvan yetiştirildiğinden söz etmektedirler.

Bilim adamları tarafından *Hayvancılık ve Tahıl Efsanesi* olarak adlandırılan bir yazıtın aktardığına göre, Anunnakiler Dünya'ya indiklerinde, hayvan evcilleştirmek ya da tahıl yetiştirmek kavramları henüz ortada yoktur:

Anu, Anunnakileri Gökyüzünün engin yükseklerinden
yeryüzüne indirdiğinde,
henüz tahıl meydana gelmemişti,
henüz tahıl verecek bitkiler oluşmamıştı...
Dişi koyun yoktu,
kuzu henüz gönderilmemişti;
Dişi keçi yoktu,
oğlak henüz gönderilmemişti.
Dişi koyun henüz kuzuları doğurmamıştı,
dişi keçi henüz oğlakları doğurmamıştı.
[Yün] dokumacılık henüz ortada yoktu,
henüz bulunmamıştı.

Derken, Anunnakilerin genetik müdahale laboratuvarı olan "Yaratılış Odası"nda, *Lahar* (yünlü hayvan) ve *Anşan* (tahıllar) "ustaca biçimlendirilirler":

O günlerde,
Tanrıların Yaratılış Odası'nda,
Yaratma Evi'nde, Kusursuz Dağda,
Lahar ve Anşan ustaca biçimlendirilir.
Evler yiyeceklerle dolup taşar.
Lahar ve Anşan'ı çoğaltarak,
Kutsal Dağlarındaki Anunnakiler yerler;
fakat doymazlar.
Kutsal Dağlarındaki Anunnakiler,
koyun ağılından gelen nefis sütü içerler;
fakat doymazlar.

"Ekmek yemeyi bilmeyen... koyun gibi bitki yiyen" İlkel İşçiler de artık sahnededir:

Anu, Enlil, Enki ve Sud
Siyah saçlı insanları yarattıktan sonra,
Sevdikleri bitkileri ülkenin her yerinde çoğalttıla
Dört bacaklı hayvanları kurnazca yarattılar;
Onları E.DİN'e koydular.

Ve böylece, tahıl ve hayvanların üretimini Anunnakileri doyurmaya yetecek ölçüde arttırmak için bir karar alınır: NAM.LU.GAL.LU'ya -"Uygar İnsanlar"- "tanrıların iyiliği için toprağı işlemek" ve "çobanlık yapmak" öğretilecektir:

Doyurucu şeyler uğruna,
kusursuz koyun ağılları yapabilmek için,
Uygar İnsan yaratılır.

O eski zamanda neyin yaratıldığı kadar, metin o zamana dek henüz *yaratılmayan* türleri de saymaktadır:

Ekimi çoğaltmak henüz yapılmamıştı;
Toprak henüz teraslanmamıştı...
Otuz günlük üçlü tohum henüz yoktu;
Kırk günlük üçlü tohum henüz yoktu;
Dağlardaki tahıl, küçük tahıl tanesi,
Kusursuz A.DAM'ın tahılı henüz yoktu...
Tarlalarda yumru ve kök bitkiler henüz yaratılmamıştı.

Göreceğimiz gibi, bunların tümü, Dünya'ya Enlil ve Ninurta tarafından Büyük Tufan'dan sonra getirilmiştir.

Tufan'ın yeryüzünü tamamen yutmasının ardından, Anunnakilerin karşısındaki ilk problem toprağı işlemeye yeniden başlamak için gereken tohumların nereden bulunacağı olmuş-

tur. Neyse ki yetiştirilmeye başlanan tahıl bitkilerinden birer numune alınarak daha önce Nibiru'ya gönderilmiştir ve "Anu onları, Gökyüzünden Enlil'e gönderir." Enlil, bunun üzerine, tohumların tarımı yeniden başlatmak üzere ekilebileceği güvenli bir yer arar. Yeryüzü halen sularla kaplıdır ve uygun gözüken tek yer "güzel kokulu sedir ağaçlarının bulunduğu dağ"dır. S. N. Kramer tarafından *Sumerische Literarische Texte aus Nippur (Niburu'ya ait Sümer Literatür Yazıları)* adlı çalışmasında rapor edilen parçalanmış bir yazıttan öğrendiğimize göre:

Enlil tepeye çıktı ve yukarı baktı;
Oradan aşağıya baktı: Her yeri
deniz gibi sular doldurmuştu.
Tekrar yukarı baktı: Güzel kokulu
sedir ağaçlarının olduğu bir dağ vardı.
Arpayı yukarı taşıdı ve dağı teraslayarak onu ekti.
Taşıdığı sebzelerle birlikte, tahıl tohumlarını da
dağı teraslayarak toprağa ekti.

Enlil'in bu iş için, Sedir Dağını seçmesi ve dağın daha sonra Gizli (Kutsal) Yere dönüştürülmesi, büyük olasılıkla tesadüf değildir. Yakın Doğu'nun tamamında -ve aslında tüm dünyada- evrensel üne sahip yalnızca tek bir Sedir Dağı vardır ve o da Lübnan'dadır. Bugüne dek, devasa taş blokların (Şekil 32) taşıdığı geniş platformu ile bu yer (Lübnan, Baalbek'te), bir teknoloji harikası olarak ilgi çekmeye devam etmektedir. *Gökyüzüne Merdiven** adlı kitabımızda ele aldığımız gibi, sonu gelmeyen efsaneler, Anunnakilerin iniş yeri olan bu platformun Büyük Tufan'dan önce, neredeyse Adem'in dönemi kadar eskilerde inşa edildiğini söylemektedirler. Tufan'dan sonra, Anunnakilerin uzay aracını indirmeleri için geride kalan tek uygun yer orasıdır: Sippar'daki uzay istasyonu sular altında kalmış, çamur tabakalarının altına gömülmüştür.

* *Gökyüzüne Merdiven*, Ruh ve Madde Yayınları tarafından basılmıştır.

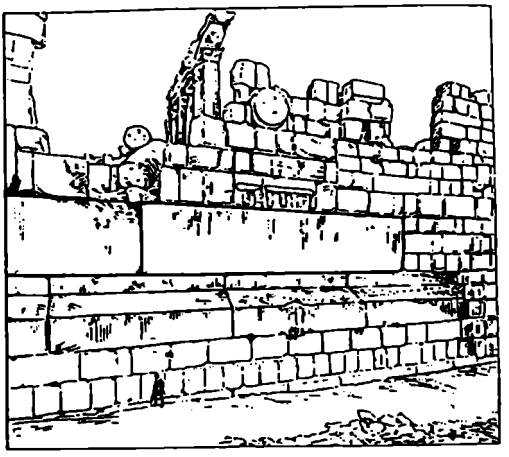

Şekil 32

Eldeki tohumlarla, artık cevaplanması gereken tek soru, onların nereye ekileceğidir... Alçak araziler halen çamur ve su altındadır, yerleşim alanı olarak uygun değildir. Sular yüksek bölgelerden çekilmiş olsa da ısınan iklimin neden olduğu yağmurlar yüzünden toprak çok ıslaktır. Nehirler yeni yataklarını henüz açamadıkları için suların dökülecek bir yeri yoktur, bu yüzden de toprağı ekmek imkansızdır. Bu tanımlamayı bir Sümer metninden öğreniyoruz:

Kıtlık çok şiddetliydi; hiçbir şey üretilmemişti.
Küçük nehirler temizlenemedi,
çamur halen duruyordu...
Toprağın hiçbir yerinde ekin yetişmiyordu,
sadece otlar çıkıyordu.

Mezopotamya'nın iki büyük nehri Fırat ve Dicle bile eskisi gibi akmıyordu: "Fırat düzgün akmıyordu; her yerde sefalet vardı; Dicle karmakarışık olmuştu, bozulmuş ve zarar görmüştü." Dağlara setler çekme, nehirlere yeni yataklar açma ve suyu

kanallarla başka yönlere akıtma işini üstlenen Ninurta oldu. "Bunun üzerine, Enlil'in oğlu Ninurta, o kutsal zekasını kullanarak müthiş şeyler yarattı":

Toprağı korumak için çok büyük bir duvar çekti.
Bir topuzla kayaları parçaladı;
Yığdığı taşlardan bir yerleşim yeri inşa etti...
Çevreye yayılan suları biraraya getirdi;
Dağlardan inen sulara yön verdi
ve Dicle'ye akıttı.
Kabaran suları ekili topraktan uzaklaştırdı.
Şimdi, iyi bakın;
Yeryüzündeki her şey,
Toprağın efendisi Ninurta'yla neşe doldu.

Tarihçiler tarafından aşamalı bir şekilde birleştirilen, *Ninurta'nın Olağanüstü Başarıları ve Serüvenleri* adlı uzun bir yazıt, kendi kontrolündeki Dünya'da yeniden düzen kurabilmek için Ninurta'nın giriştiği uğraşa trajik bir ekleme yapar. Sorunlu noktalara bir an önce müdahale edebilmek için Ninurta hava aracıyla dağın bir ucundan diğerine durmaksızın gidip gelmektedir; ancak "zirvedeyken, Kanatlı Kuş'u paramparça olur; kanatları yeryüzüne çakılır." (Tam olarak okunamayan bir satır, onun Adad tarafından kurtarıldığını söyler.)

Sümer yazıtlarında okuduğumuza göre, dağ yamaçlarında yetiştirilebilen ilk ürünler meyve ağaçları, çalılar ve hiç kuşkusuz asmadır. Metinlere göre Anunnakiler insanoğluna "mükemmel beyaz üzümler ve mükemmel beyaz şarap; mükemmel siyah üzümler ve mükemmel kırmızı şarap," vermiştir. Kitabı Mukaddes'te "Nuh çiftçiyken, ilk üzüm bağını dikti ve şarap içip sarhoş oldu" satırlarını okumamız da hiç şaşırtıcı değildir.

Ninurta'nın Mezopotamya'da yürüttüğü
suyu tahliye etme çalışmaları, ovalarda
tarımı elverişli hale getirdiğinde,

Anunnakiler "dağdan tahıl tohumlarını getirdiler,"
ve "Ülkeyi [Sümer] buğday
ve arpayla tanıştırdılar."

Takip eden bin yıl boyunca, insanoğlu kendisine çiftçiliği öğreten tanrı olarak Ninurta'ya saygı göstermiştir; gerçekten de arkeologlar bir Sümer kazı alanında ona adanmış bir "Çiftçi Takvimi" bulmuşlardır. Akkadca adı, *Uraş*'tır; "Toprağı Süren Saban Tanrısı"; bir Sümer mührü, onu (bazıları onun Enlil olduğuna inanmaktadır) insanoğluna sabanı tanıtırken tasvir etmektedir (Şekil 33).

Şekil 33

Enlil ve Ninurta insanlığa tarımı bahşettikleri için saygı görmekteyken, insanoğlunu ehlileştirilebilen hayvanlarla tanıştıranın Enki olduğuna inanılmaktaydı. Bu, ilk tohumlar ekilmeye başladıktan sonra gerçekleşmişti; ancak henüz ikiye, üçe ve dörde katlanan kromozomlarıyla "tahıllar katlanarak çoğalmaya" başlamamıştı; bunlar da Enki tarafından, Enlil'in onayıyla, suni olarak yaratılmıştı:

O zaman Enki, Enlil'le konuştu:
"Yüce Tanrı Enlil, sürüler ve tahıllar
Kutsal Dağı sevinçle doldurdu,
bunlar Kutsal Dağda çoğaldılar.

İzin ver, biz, Enki ve Enlil, emir verelim:
Yünlü yaratık ve çoğalan tahıllar
bırakalım da Kutsal Dağın dışına çıksınlar."

Enlil teklifi kabul etmiştir; böylece bolluk dönemi başlar:

Yünlü yaratığı ağıla koydular.
Filiz veren tohumları kadına verdiler,
tahıllar için bir yer oluşturdular.
Çalışan erkeklere, saban ve boyunduruk verdiler...
Çoban ağıldaki koyunları çoğalttı;
Kadın filiz veren tohumları çoğalttı;
başını yukarı kaldırdı:
Bolluk, bereket göklerden geldi.
Yünlü yaratık ve ekilen tahıllar
olanca ihtişamlarıyla çoğaldılar.
Biraraya toplanan insanlara bolluk ihsan edildi.

Tarımda devrim yaratan bir alet olan saban -basit fakat zekice tasarlanmış tahta bir araç- yukarıdaki metinde belirtildiği gibi, tarlada çalışan erkeklere takılan bir boyunduruk ile çekilmekteydi. Ancak daha sonra Enki "daha iri canlıları yarattı," -ehlileştirilebilen sığırlar- ve böylece sabana koşulmak üzere insanların yerini boğalar aldı (Şekil 34). Metin, tanrıların bu şekilde "toprağın verimini artırdığı" sonucunu çıkarır.

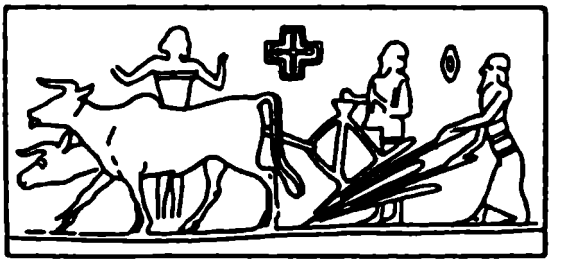

Şekil 34

Ninurta, Mezopotamya'ya bakan yamaçlara set çekmekle meşgulken Enki, Tufan'ın yol açtığı hasarı tespit etmek üzere Afrika'ya dönmüştü.

Sonunda, Enlil ve oğlu, güneydoğudan (İnanna/İştar'a emanet edilen Elam) kuzeybatıya (İşkur/Adad'a verilen Toros Dağları ve Küçük Asya) dek arada yükselen dağlık bölgenin güneyi Ninurta'ya, kuzeyi ise Nannar/Sin'e bırakılmak üzere, tüm önemli yerlerini kontrol eder duruma gelirler. Enlil, eski E.DİN'e bakan merkezi pozisyonunu korumuştur; Sedir Dağları'ndaki İniş Alanı ise Utu/Şamaş'ın emrine verilmiştir. Peki Enki ve klanı nereye gidecektir?

Afrika'yı inceleyen Enki'ye göre, Abzu'nun -kıtanın güney bölgesi- tek başına yeterli olmayacağı açıktır. Tıpkı Mezopotamya'da olduğu gibi, "bolluk" nehir kenarlarındaki tarıma bağlıdır; bu yüzden de Afrika'da yapılması gerekmektedir ve böylece, Enki bütün dikkatini, planlamasını ve bilgisini Nil Vadisi'nin ıslah edilmesine yöneltir.

Daha önce gördüğümüz üzere Mısırlılar, tanrılarının Mısır'a ("eski yer" anlamına gelen) Ur şehrinden geldiklerine inanmaktadırlar. Manetho'ya göre, Ptah'ın Nil topraklarındaki hakimiyeti, Menes'ten 17.900 yıl önce, yani M.Ö. 21000 civarlarında başlamıştır. Bundan 9.000 yıl sonra, Ptah, Mısır'daki topraklarını oğlu Ra'ya bırakır; ancak varisinin hükümdarlık dönemi, 1.000 yıl gibi kısa bir zaman sonra, yani M.Ö. 11000'de ansızın kesintiye uğrar; bu, hesaplarımıza göre Büyük Tufan'ın meydana geldiği zamana denk gelmektedir.

Mısırlıların inancına göre, Ptah daha sonra, toprağı ıslah etmek ve Mısır'ı tam anlamıyla suların altından çıkarmak gibi büyük işler başarmak üzere geri dönmüştür. Enki'nin buraları insanlar ve hayvanlar için yaşanabilir hale getirmek üzere, gerçekten de Meluhha (Etiyopya/Sudan) ve Magan (Mısır) topraklarına gittiğini gösteren Sümer yazıtları mevcuttur:

O, Meluhha Ülkesi'ne ilerledi;
Enki, Abzu'nun Efendisi, ülkenin kaderini yazdı:

Kara toprak, ağaçların, kocaman ağaçlara dönüşsün,
dağların ağaçlarına benzesin.
Kutsal saraylarınızda saltanat hüküm sürsün.
Kamışlarınız kocaman kamışlara dönüşsün,
dağların kamışları gibi olsunlar...
Boğalarınız kocaman boğalara dönüşsün,
dağlardaki boğalar gibi olsunlar...
Gümüşünüz altına,
bakırınız kalaya ve bronza dönüşsün...
İnsanlarınız çoğalsın;
Kahramanınız bir boğa gibi ileri atılsın...

Enki'yi Afrika'nın Nil kıyısındaki topraklarla ilişkilendiren bu Sümer kayıtları iki yönden önem taşımaktadır: Mısır hikayelerini Mezopotamya hikayeleriyle doğrulamakta ve Sümer tanrılarıyla -özellikle de Enki kökenli tanrıları- Mısır tanrıları arasında ilişki kurmaktadır çünkü *Ptah, bize göre, Enki'den başkası değildir.*

Topraklar yeniden yerleşime uygun hale getirildiğinde Enki, Afrika kıtasını altı oğlu arasında böler (Şekil 35). En güneydeki bölge, yeniden NER.GAL'e ("Yüce Nöbetçi") ve karısı Ereşkigal'e tahsis edilir. Kuzeyine, madencilik bölgesine, babası tara-

Şekil 35

fından metal işçiliğinin sırları öğretilen GİBİL yerleşir ("Ateşin Tanrısı"). NİN.A.GAL'e ("Büyük Suların Prensi"), adından da anlaşıldığı gibi, büyük gölleri ve Nil'in kaynaklarını kapsayan bölge verilir. Daha kuzeye doğru, Sudan'ın çayırlık platosunda ise hükümdarlık en genç oğula, takma adı "Çoban" olan DUMU.Zİ'ye ("Yaşam Kaynağı Oğul") bırakılmıştır.

Bir diğer oğlun kimliği konusunda tarihçiler, fikir birliğine varamamışlardır (biz konuya getirdiğimiz açıklamayı daha sonra sunacağız). Ancak altıncı oğlun kim olduğu -Enki'nin ilk doğan oğlu ve yasal varisi- şüpheye yer bırakmayacak kadar açıktır: O, MAR.DUK'tur ("Kutsal Dağın Oğlu"). Taşıdığı elli unvandan biri, Mısırcadaki *As-Sar* sözcüğüne çok benzeyen ASAR olduğundan (Grekçedeki "Osiris"), bazı tarihçiler Marduk ve Osiris'in aynı kişi olduğunu iddia etmektedirler. Ancak benzer sıfatlar ("Her Şeye Gücü Yeten" ya da "Korku Veren" gibi) çeşitli tanrılara uyarlanmıştır ve "Her Şeyi Gören" anlamına gelen Asar, aynı zamanda Asur kralı Aşur'un da lakabıdır.

Aslında, Babilli Marduk'la Mısırlı Ra arasında daha çok benzerlik bulunmaktadır: İlki, Enki'nin oğlu, ikincisiyse Ptah'ın oğludur; bu ikisi, Enki-Ptah, bize göre aynı tanrıdır. Diğer taraftan, Osiris, Ra'nın torununun torunudur ve bu yüzden de hem Ra'dan hem de Marduk'tan sonraki kuşaklara aittir. Gerçekten de Sümer yazıtlarında, Mısırlıların Ra, Mezopotamyalıların ise Marduk dedikleri tanrıların aynı tanrı olduğu savımızı destekleyen dağınık ancak tutarlı kanıtlara rastlanmıştır. Nitekim, Marduk'u öven bir ilahide (Tablet Asur/4125), lakaplarından birinin "Tanrı İM.KUR.GAR RA" -"Dağlık Ülkenin Yanında Oturan Ra"- olduğu belirtilmektedir.

Üstelik, Sümerlerin bu tanrının Mısırca adından haberdar olduklarını kanıtlayan bazı metinler de bulunmuştur. Hatta, ilahi Ra ismini kendi isimleriyle birleştiren bazı Sümerler olmakla birlikte, III. Ur hanedanından kalan bazı tabletler, "Dingir Ra"dan ve onun E.Dingir.Ra tapınağından söz etmektedirler. Bu hanedanın sona ermesinin ardından, Marduk sevgili şehri Babil'de üstünlük kazandığında, Sümerce adı olan KA.DİNGİR

("Tanrılara Açılan Kapı"), KA.DİNGİR.RA ("Ra'nın Tanrılara Açılan Kapısı") olarak değiştirilmiştir.

Gerçekten de birazdan göstereceğimiz gibi, Marduk ilk olarak Mısır'da önem kazanmaya başlamıştır; burası, çalkantılı meslek hayatında kritik bir rol oynayan o en ünlü esere, Büyük Gize Piramidi'ne ev sahipliği yapmıştır. Ancak Mısır'ın Yüce Tanrısı Marduk/Ra, tüm Dünya'yı yönetmeyi arzulamış ve bunu Mezopotamya'daki "Dünyanın Merkezi"nden yapmayı istemiştir. İşte bu hırsı yüzünden, çocukları ve torunları lehine Mısır'ın kutsal tahtından feragat etmiştir.

Bunun, Piramit Savaşlarına ve neredeyse kendi ölümüne yol açacağını tahmin edememiştir...

- 7 -

DÜNYA BÖLÜNDÜĞÜ ZAMAN...

"Ve Nuh'un gemiden çıkan oğulları Sam, Ham ve Yafet'ti... Nuh'un üç oğlu, bunlardı. Yeryüzüne yayılan bütün insanlar onlardan türedi."

Kitabı Mukaddes'teki Tufan hikayesi, işte böylece *Uluslar Listesi*'yle (Yaratılış 10. Bölüm) devam eder; bu benzersiz doküman, o zamanlar bilinmeyen ulus-devletleri listelediğinden, bilim adamlarınca önceleri şüpheyle karşılanmış, ardından parçalar halinde incelenmiş ve en sonunda -arkeolojik keşiflerle geçen neredeyse iki yüzyıllık bir zaman diliminden sonra- verdiği bilgilerin doğruluğuyla herkesi hayrete düşürmüştür. Bu, Büyük Tufan'ın ardından, insanlığın enkazının çamurlar arasından yeniden doğuşu ve yalnızlığının yerini, uygarlıkların ve imparatorlukların alması hakkında güvenilir tarihi, coğrafi ve siyasi bilgilerle donatılmış bir belgedir.

Sam'la ilgili o en önemli satırları sona saklayan *Uluslar Listesi*, *Yafet*'in (Doğru Olan) varisleriyle söze başlamaktadır: "Gomer ve Magog ve Meday, Yavan ve Tuval ve Meşek ve Tiras. Ve Gomer'in oğulları: Aşkenaz, Rifat ve Togarma ve Yavan'ın oğulları: Elişa ve Tarşiş, Kittim ve Rodanim. Bunlar, adalarda yaşayan insanların atalarıdır." Daha sonraki kuşaklar işte böylece, kıyı bölgelere ve adalara yayılmışken gözden kaçan önemli bir gerçek, ilk yedi ulus ve onları kuran oğulların Küçük Asya, Karadeniz ve Hazar Denizi'ndeki dağlık alanlara denk geliyor ol-

masıdır; buralar, çok sonraları yerleşime uygun hale gelecek olan alçak kıyı bölgeleri ve adaların aksine Tufan'dan hemen sonra yaşamaya en elverişli yerlerdir.

Ham'ın ("Hiddetli Olan" ve aynı zamanda da "Koyu Renkli Olan") soyundan gelenler, "Kûş ve Misrayim ve Pût ve Kenan," Afrika'da yeniden yerleşimin merkezleri sayılan Sudan, Etiyopya, Mısır ve Libya ulus-devletlere karşılık gelmektedirler; yerleşim, buralarda da topoğrafik olarak yüksek bölgelerden başlayıp daha sonra ovalara yayılmıştır.

"Ve bütün Ever soyunun atası olan Sam'ın da çocukları oldu; O, Yafet'in büyük oğluydu." Sam'ın ilk kavim-oğulları "Elam ve Asur, Arpakşat ve Lud ve Aram"dı; bu ulus-devletler, güneyde Basra Körfezi'nden kuzeybatıda Akdeniz'e uzanan ve henüz yerleşime uygun olmayan Nehirler Arasındaki Topraklarla sınırlanan dağlık bölgeyi kapsamaktaydı. Buralar, halen Uzay İstasyonuna dönüştürülmeye en uygun topraklardı: Tufan öncesi uzay istasyonunun bulunduğu Mezopotamya; İniş Alanı'nın halen çalışır durumda olduğu Sedir Dağları; Tufan sonrasında, Görev Komuta Merkezi'nin inşa edileceği Şalem Toprakları ve hemen yanında, gelecekteki uzay istasyonu olacak Sina yarımadası. Bu ulusların hepsinin de kurucu atasının adının Sam olması -"Göklerdeki Oda" anlamına gelir- bu yüzden oldukça uygundur.

Kitabı Mukaddes'te anlatıldığı gibi, insan ırkının üç ana kola ayrılması sadece insanların dağıldığı bu bölgelerin coğrafi ve topoğrafik olarak bölünmesiyle değil, aynı zamanda Dünya'nın da Enlil'in ve Enki'nin varisleri arasında bölünmesiyle sonuçlanmıştır. Sam ve Yafet, Kitabı Mukaddes'te iyi kardeşler olarak tanımlanırken Ham'ın soyuna -ve özellikle de Kenan'a- karşı takınılan tavır, acı hatıralarla dolu bir geçmiş yaratmıştır. Ardında henüz anlatılmadık hikayeler yatmaktadır; tanrıların ve insanların ve de aralarındaki savaşların hikayeleri...

Eski yerleşik dünyayı üç parçaya bölme geleneği, medeniyetlerin doğuşuna ilişkin sahip olduğumuz bilgilerle de örtüşmektedir.

Bilim adamları, yaklaşık olarak M.Ö. 11000 yılında -bulgularımıza göre Büyük Tufan zamanı- insanoğlunun yaşamında önemli ve beklenmedik bir değişim gerçekleştiğini fark ettiler ve bu evcilleştirme ve tarım dönemine Mezolitik (Orta Taş Devri) adını verdiler. M.Ö. 7400 dolaylarında ise -tam olarak 3.600 yıl sonra- bir başka ani ilerleme yaşanmış olduğunu gördüler. Tarihçilere göre bu, Neolitik (Yeni Taş Devri) Dönem'in başlangıcını oluşturuyordu; dönemin belirleyici özelliği, taştan kile geçilmesi ve çanak çömleğin ortaya çıkmasıydı. Ve ardından, "aniden ve açıklanamaz şekilde," -ancak yine, tam olarak 3.600 yıl sonra- Fırat ve Dicle nehirleri arasındaki ovada Sümer adında ileri bir medeniyet beliriverdi (M.Ö. 3800 dolayları). Derken, M.Ö. 3100'lerde Nil Nehri kıyılarındaki medeniyet, M.Ö. 2800 dolaylarında ise bir üçüncüsü, İndus Nehri uygarlığı kendini gösterdi. İşte bunlar, insanoğluna tahsis edilen üç bölgeyi oluşturuyorlardı; buradaki insanlardan Yakın Doğu, Afrika ve Hint-Avrupa kavimleri gelişti; ki bu, Eski Ahit'teki *Uluslar Listesi*'nin gerçeğe tamamen sadık kalarak kaydettiği bölünmedir.

Sümer kayıtlarına göre, tüm bunlar, Anunnakilerin ihtiyatla, dikkatlice düşünerek verdikleri kararların sonucudur:

Kadere hükmeden Anunnakiler,
Dünya'ya dair
fikirlerini paylaşarak oturdular.
Dört bölge oluşturdular.

Birkaç Sümer yazıtında da tekrarlanan bu basit cümlelerle Dünya'nın ve sakinlerinin Tufan sonrası kaderi yazılmıştır. İnsanoğlunun üç medeniyetine üç bölge tahsis edilmiştir; dördüncü bölge Anunnakiler tarafından kendi kullanımlarına ayrılmıştır. Ona TİL.MUN, yani "Roketler Ülkesi" adı verilmiştir. *Gökyüzüne Merdiven*'de Dilmun'un Sina yarımadasında olduğuna işaret eden kanıtlar sunmuştuk.

İnsanların yerleşimi söz konusu olduğunda, yarımadanın insanoğluna yasaklanmamış bölgelerine Sam'ın varisleri -Mısır

yazıtlarına göre "Çöl Sakinleri"- yerleşseler de sıra, bölgenin geri kalanının Anunnakiler arasında bölünmesine geldiğinde büyük görüş ayrılıkları ortaya çıkmıştı. Kumarbi ve Zu'yla yaşanan deneyimlerin açıkça gösterdiği gibi bölgede Tufan-sonrası uzay istasyonunun kontrol edilmesi, Dünya ve Nibiru arasındaki iletişimin de kontrol edilmesi anlamına gelmektedir. Enlil ve Enki'nin klanları arasında yeniden alevlenen rekabet, Roketler Ülkesi üzerinde tarafsız bir otorite kurulmasını gerektirmiştir.

Bulunan çözüm gerçekten de akıllıcadır. Her iki tarafa da aynı yakınlıkta olan tek bir kişi vardır: kız kardeşleri Sud. Anu'nun kızı olduğundan, NİN.MAH ("Yüce Kadın") sıfatını taşımaktadır. O, aynı zamanda, Dünya'ya ilk kez gelen öncü Anunnakiler arasındadır ve On iki Panteon'dan biridir. Enlil'e bir erkek, Enki'ye ise kız çocuk doğurmuştur ve ona sevgiyle *Mammi* ("Tanrıların Annesi") denmektedir. İnsanoğlunun yaratılmasına yardım etmiştir. Tıbbi yetenekleriyle pek çok hayat kurtarmış olduğundan bir diğer adı da NİN.Tİ'dir ("Yaşam Veren Kadın"). Ancak asla, kendi hakimiyet alanı olmamıştır. Bu yüzden Dilmun'u onun yönetimine bırakmak, kimsenin karşı çıkmayacağı bir karardır.

Sina yarımadası, güneyini granit tepelerinin, ortasını dağlık bir platonun ve kuzeyini sert topraklı düzlüklerin işgal ettiği, alçak dağlar ve tepelerle çevrelenen oldukça verimsiz bir yerdir. Ayrıca, Akdeniz kıyılarına uzanan bir de kumul şeridine sahiptir. Ancak bazı vahalarda ve kısa kış yağışlarının doldurduğu ve nemi yüzeyin altına hapsettiği nehir yataklarında olduğu gibi suyun tutulabildiği yerlerde bereketli hurma ağaçları, meyve ve sebzeler yetişmekte, koyun ve keçi sürüleri otlatılabilmektedir.

Bugünkü sert koşulların binlerce yıl önce de bölgeye hakim olduğu görülmektedir. Her ne kadar Sud'a, Mezopotamya'nın yeni inşa edilen yerleşimlerinden birinde bir ev yapılmış olsa da o, dağlık bölgeye giderek bizzat kontrolü ele almak istemiştir. Mevki ve bilginin ona kazandırdığı niteliklere rağmen Sud daima ikinci planda kalmıştır. Dünya'ya ilk kez geldiğinde genç ve güzeldir (Şekil 36a); ancak artık yaşlanmıştır ve arkasından ona

takılan isim "İnek"tir (Şekil 36b). Ve şimdi, hükmetmek üzere ona toprak verildiğine göre, oraya kendisi gitmeye karar verir. Gururla ilan eder: "Şimdi güç sahibi bir kadınım! Orada tek başıma kalacağım, sonsuza dek hüküm süreceğim!"

a *b*

Şekil 36

Onu kararından caydıramayan Ninurta, annesine verilen dağlık bölgeyi yaşanabilir hale getirmek için set çekme ve kanal açma deneyimlerinden faydalanır. Bu işleri "Ninurta'nın Olağanüstü Başarıları ve Serüvenleri" yazıtının annesine seslendiği 9. Tabletinden okuyoruz:

Sen, soylu kadın,
İniş Alanı'na tek başına gittiğin için,
Aşağıya İniş Yeri'ne korkusuzca gittiğin için
Senin için bir set çekeceğim,
ki bu toprakların başında güçlü bir kadın olsun.

Sulama çalışmalarını tamamlayan ve gereken işleri yapmak üzere bölgeye insanlar getiren Ninurta bitkiler, ağaç ürünleri ve madenlerde bolluk yaşanacağı konusunda annesini temin eder:

Vadileri bitkilerle yemyeşil olacak,
Yamaçları senin için bal ve şarap üretecek,
...*Zabalum* ağaçları ve şimşir üretecek;
terasları bir bahçe gibi meyvelerle donatılacak;
Hursag sana tanrıların rayihalarını sunacak,

Sana parlak maden damarları sunacak;
Madenleri sana bakır ve kalay hediye edecek;
Dağları irili ufaklı hayvanları çoğaltacak;
Hursag sana dört bacaklı yaratıkları verecek.

Bu, gerçekten de Sina yarımadasına uygun bir tanımlamadır; eski zamanlarda bakır, turkuaz ve diğer mineraller bakımından önemli bir kaynak olan madencilik bölgesi; tapınaklara malzeme sağlamak üzere yararlanılan akasya ağacı kaynağı; su bulunan her yerin yemyeşil olduğu, sürülerin otlayabildiği topraklar. Yarımadadaki başlıca nehrinin Ninurta'nın lakabıyla adlandırılması (*Uraş*) ve ona bugün bile *Ariş*, yani "Çiftçi" denmesi, yalnızca bir tesadüf müdür?

Sina'nın yüksek granit tepelerle kaplı güney bölgesinde annesine bir ev kuran Ninurta, ona aynı zamanda yeni bir de unvan hediye eder: NİN.HUR.SAG ("Baş Dağın Kraliçesi"); "Baş dağ" tanımlaması, yerin bölgedeki en yüksek dağın zirvesinde olduğunu göstermektedir. Eski çağlardan miras kalan bu zirve, yanı başındaki manastır inşa edilmeden binlerce yıl öncesinde de saygı gösterilen, günümüzdeki adıyla, St. Katherine Dağıdır. Hemen yanında, manastır rahiplerinin Kitabı Mukaddes'te yer alan Mısır'dan Çıkış kitabındaki Sina Dağı olduğuna inanarak Musa Dağı adını verdikleri nispeten daha alçak bir dağ yükselmektedir. Buna şüpheyle bakılsa da bu iki tepenin eski çağlardan bu yana kutsal sayıldığı bir gerçektir. Bize göre böyle olmasının nedeni, Tufan'dan sonra uzay istasyonunun ve ona giden İniş Koridorunun yeniden planlanmasında sahip olduğu önemli roldür.

Yeni planlarda, eski prensipler benimsenmiştir. Tufan sonrasının o görkemli tasarımını kavrayabilmek için, istasyonun ve İniş Koridorunun daha önceden nasıl geliştirildiğini gözden geçirmek gerekir. O zamanlar, Anunnakiler kendilerine merkez olarak, ilkin Ağrı Dağını seçmişlerdi; burası, Yakın Doğu'nun en yüksek zirvesiydi ve bu yüzden de gökyüzünden en iyi görülebilen doğal bir işaret noktası görevi görmekteydi. Bölgedeki ko-

lay görülebilir diğer yeryüzü şekilleri ise Fırat Nehri ve Basra Körfezi'ydi. Ağrı Dağından hayali bir kuzey-güney çizgisi geçiren Anunnakiler istasyonun çizgiyle nehrin kesiştiği noktaya kurulması gerektiğine karar verdiler. Ardından, Basra Körfezi'ne doğru, diyagonal olarak -tam kırk beş derecelik bir açıyla- İniş Yolu'nu çizdiler. Ve sonra, bir İniş Koridoru yaratmak üzere İniş Yolu'nun her iki tarafına ilk yerleşim birimlerini koydular. Tam ortaya, Görev Komuta Merkezi olarak Nippur yerleştirilmişti; diğer yerleşimlerse ona eşit uzaklıktaydılar (Şekil 25).

Tufan sonrası dönemin uzay tesisleri de aynı prensiplerle tasarlanmıştı. İki zirveli Ağrı Dağı odak noktası görevini görürken, kırk beş derecelik açıyla geçen bir çizgi, İniş Yolu'nu belirliyordu; doğal ve yapay işaret noktalarının birleşimi, ok işaretini andıran İniş Koridoru'nun ana hatlarını ortaya çıkartıyordu. Tek fark, Anunnakiler bu kez, Sedir Dağlarındaki (Baalbek) hazır platformu kullanıma açmışlar ve onu yeni İniş Haritası'na dahil etmişlerdi.

Tıpkı Tufan öncesinde olduğu gibi iki zirveli Ağrı Dağı kuzeydeki işaret noktası olacaktı; İniş Koridoru'nu ve İniş Yolu'nu koridorun merkezinde sabitliyordu (Şekil 37).

İniş Koridoru'nun güney çizgisi, Ağrı Dağını Sina yarımadasının en yüksek zirvesi olan Hursag'la (St. Katherine Dağı) ve ondan biraz daha alçak olan ikiziyle, Musa Dağıyla birleştiriyordu.

İniş Koridoru'nun kuzeyindeki çizgi ise Ağrı'dan başlayıp Baalbek'teki iniş platformuna uzanan ve oradan da Mısır'ın içlerine doğru devam eden bir çizgiydi. Oradaki arazi doğal işaret noktaları sunamayacak kadar düzdü; Anunnakilerin bu yüzden yapay ikiz zirve -Gize'nin iki büyük piramidi- inşa etmeye karar verdikleri bizce kesindir.

Peki ama bu işaret noktası nereye dikilecektir?

Bu aşamada Anunnakilerin uzay bilimlerinin bir parçası olarak kendi ihtiyaçları doğrultusunda tasarladıkları, hayali bir doğu-batı çizgisi devreye girer. Dünya'yı çevreleyen gökyüzünü, keyfi bir biçimde üç şeride ya da "yola" bölmüşlerdir. Kuzeyde-

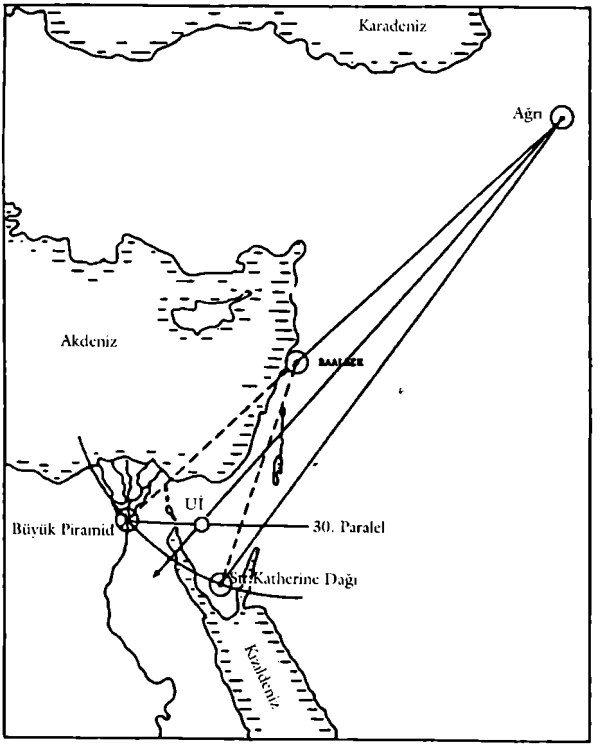

Şekil 37

ki "Enlil'in Yolu," güneydeki "Enki'nin Yolu," ve ortadaki ise "Anu'nun Yolu"dur. Onları birbirlerinden ayıran çizgiler, bizim 30. kuzey ve 30. güney enlemleri olarak bildiğimiz çizgilerdir.

30. kuzey enleminin özel bir öneme -"kutsallık"- sahip olduğu görülmektedir. Eski çağlardan bu yana, Mısır'dan Tibet'e dek tüm kutsal şehirler bu paralel üzerinde kurulmuştur. Bu paralel, (Ağrı-Baalbek hattıyla kesiştiği yere) üzerine büyük piramitleri inşa etmek için seçilen, aynı zamanda da Uzay İstasyonu'nun (Uİ) Sina'nın ortasındaki düzlükte yerini belirleyecek olan çizgidir. İniş Koridoru'nun ortasından geçen, İniş Yolu'nun 30. enlemle kesiştiği nokta, kesin olarak Uzay İstasyonu'nun yerini göstermektedir.

Bu, bize göre, İniş Haritası'ndaki yatay ve dikey çizgilerin nasıl tasarlandığının, Uzay İstasyonu'nun kurulacağı noktanın nasıl tespit edildiğinin ve büyük Gize piramitlerinin nasıl planlandığının hikayesidir.

Büyük Gize piramitlerinin firavunlar tarafından değil de binlerce yıl öncesinde Anunnakiler tarafından inşa edildiğini ileri sürerek elbette ki piramitlerle ilgili uzun zamandır kabul görmekte olan teorilerle çelişiyoruz.

On dokuzuncu yüzyıl Mısır bilimcilerinin, piramitlerin -Gize'deki eşsiz üç tanesi de dahil olmak üzere- birbiri ardına gelen firavunlar tarafından kendilerine görkemli birer mezar olarak inşa edildikleri teorisi uzun zaman önce çürütülmüştür; piramitlerin hiçbirisinde, onları inşa ettiği bilinen ya da tahmin edilen firavunların izine rastlanmamıştır. Aynı şekilde, Büyük Gize Piramidi'nin Keops (Khufu) tarafından, ikiz piramidin Keops'un ardılı Kefren (Chefra) tarafından ve daha küçük olan üçüncüsünün de üçüncü varis Mikerinos (Menkara) tarafından inşa ettirilmiş olması gerekir; tümü de altıncı hanedanın kralları-dır. Aynı Mısır bilimcilere göre, Sfenks de Kefren tarafından yaptırılmış olmalıdır, çünkü İkinci Piramit'e giden bir geçidin hemen yanına inşa edilmiştir.

Bir süre için, gereken kanıtların Gize'deki en küçük piramitte bulunduğuna ve onu inşa eden firavunun kimliğinin belirlendiğine inanılmıştır. Bu buluşu üstlenenler, piramidin içinde Firavun Mikerinos'un tabutunu ve mumyalanmış vücut parçalarını bulduklarını iddia eden Albay Howard Vyse ve iki asistanıdır. Oysa ki uzunca bir süredir bilim adamları tarafından biliniyor olmasına rağmen, bazı nedenlerden dolayı halen halka yaygın şekilde açıklanmayan gerçek, ahşap tabutun da iskelet kalıntılarının da otantik olmadığıdır. Birileri -şüphesiz ki albay Vyse ve dostları- piramidin içine Mikerinos'un yaşadığı dönemden 2.000 yıl sonrasına ait bir tabut ve daha geç Hristiyanlık dönemlerinden kalma kemikler getirmiş ve bu ikisini, utanmadan bir arkeoloji sahtekarlığının tam ortasına yerleştirmiştir.

Piramitleri inşa edenlere ilişkin güncel teoriler, ağırlıklı olarak Büyük Piramit'in içinde çok uzun bir süre mühürlü kalmış bir bölümdeki hiyeroglifler arasında, Keops adına rastlanmasına dayanmaktadır ve onu inşa edenin kimliğinin de böylece ortaya çıktığı düşünülmektedir. Dikkatlerden kaçan bir gerçek ise bu yazıları bulanın yine aynı Albay Vyse ve asistanları olduğudur (yıl 1837). *Gökyüzüne Merdiven*'de bu hiyerogliflerin, bizzat "kaşifleri" tarafından gerçekleştirilen bir sahtekarlığın ürünleri olduklarına dair oldukça sağlam kanıtlar sunmuştuk. 1983'ün sonlarına doğru, bu kitabın bir okuru, Humphries Brewer adında bir duvarcı ustası olan büyük-büyükbabasının, piramide giden geçidi barutla havaya uçurması için Vyse tarafından tutulduğunu ve bu *sahtekarlığa bizzat şahit olduğunu* gösteren aile kayıtlarını getirdi. Brewer, yapılmak istenen şeye itiraz etmiş, kazı alanından kovulduğu yetmez gibi Mısır'ı hepten terk etmeye zorlanmıştı!

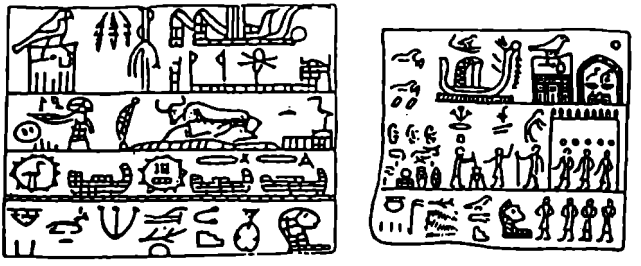

a *b*

Şekil 38

Gökyüzüne Merdiven'de Keops'un Büyük Piramit'i inşa ettirmiş olamayacağını kanıtlamıştık; çünkü piramitlerinin yakınına, onun kendi döneminde zaten var olduğunu söylediği taş bir levha dikmiştir. Yazıtta, Keops'un varisi Kefren zamanında yapılmış olması gereken Sfenks'ten bile söz edilmektedir.

Bugün biliyoruz ki birinci hanedan firavunlarının zamanından kalma resimli bir kanıt, bize bu erken dönem krallarının Gize mucizelerini çoktandır bildiklerini çok kesin bir şekilde göstermektedir. Sfenks'i hem kralın Ölümden Sonraki Yaşama yap-

tığı yolculuğun çizimlerinde (Şekil 38a), hem de Mısır'a kayıkla ulaşan "Ezeli Olanlar"ın onu kral ilan ettikleri tören sahnesinde açıkça görebiliriz (Şekil 38b).

Aynı zamanda, ilk Firavun Menes'in, Mısır'ı gücüyle nasıl birleştirdiğini tasvir eden o ünlü zafer tabletini de kanıt olarak ileri sürüyoruz. Tabletin bir yüzünde, başına Yukarı Mısır'ın beyaz tacını takarken, kabile reislerini yenerken ve şehirlerini fethederken gösterilmektedir (Şekil 39a). Diğer yüzü ise , onu Aşağı Mısır'ın kırmızı tacını giyerken, şehirlerin üzerine yürürken ve reislerin kafalarını keserken tasvir etmektedir. Tabletin yazıcısı, Menes'in başının sağ tarafına, kralın unvanı olan *"Nar-Mer"* sözcüğünü hecelemiştir; solunda ise yeni ele geçirilen bu topraklardaki en önemli yapıyı -piramidi- çizmiştir (Şekil 39b).

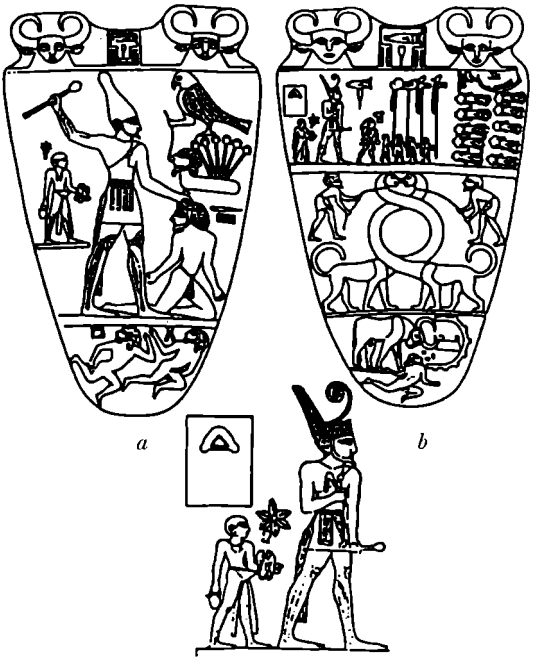

Şekil 39

Tarihçilerin tümü de tabletin Menes'in Yukarı ve Aşağı Mısır'ı birleştirmek için çıktığı sefer sırasında gördüğü yerleri, karşılaştığı engelleri ve düşmanları son derece gerçekçi bir şekilde tasvir ettiği konusunda hemfikirdiler; ancak ne yazık ki piramit, böylesine tutarlılıkla yapılan yorumlarda gözden kaçmış görünen tek semboldür. Bize göre, bu sembol, diğer semboller gibi önem verilerek çizilmiş ve belirgin biçimde tabletin Aşağı Mısır yüzüne dahil edilmişti çünkü böyle bir yapı orada gerçekten de vardı.

Gize kompleksinin tamamı -piramitler ve Sfenks- Mısır'da krallık başladığında çoktandır vardı; onu inşa edenler altıncı hanedanın firavunları değillerdi ve olamazlardı...

Mısır'ın daha küçük, nispeten ilkel, bazıları daha tamamlanamadan yıkılmış, tümü de parçalanmış olan diğer piramitleri gerçekten de firavunlar tarafından yaptırılmıştır; mezar ya da anıt mezar olarak değil, ancak tanrılara benzeme çabasıyla inşa edilmişlerdi. Çünkü eski çağlarda, Gize piramitlerinin ve ona eşlik eden Sfenks'in onlara Sina yarımadasındaki Gökyüzüne Giden Merdiven'i, yani Uzay İstasyonunu gösterdiğine inanılmaktaydı.

Ölümden Sonraki Yaşam'a yolculuk edebilmek için piramitleri inşa eden firavunlar, onları çeşitli sembollerle, yolculuğu tasvir eden resimlerle donatmakta ve bazı örneklerde olduğu gibi, duvarları *Ölüler Kitabı*'ndan alıntılarla doldurmaktaydı. Dış ve iç mimarileriyle, boyutlarıyla ve inanılmaz sağlamlıklarıyla benzersiz olan Gize piramitleri, içlerinde hiçbir yazı ya da süslemeye rastlanmamasıyla da diğerlerinden ayrılır. Onlar, düzlüğün ortasından ikiz birer projektör gibi yükselen, insanların değil, "Gökyüzünden Dünyaya Gelenlerin" hizmetine sunulmuş sade ve işlevsel yapılardır.

Gize'nin üç piramidi, bize göre, ilk önce daha küçük olan Üçüncü Piramit'in bir ölçek modeli olarak inşa edilmesiyle yapılmıştır. Ardından, ikiz-zirveli işaret noktası kararına sadık kalınarak iki büyük piramit inşa edilmiştir. İkinci Piramit'in Büyük Piramit'ten biraz daha küçük olmasına rağmen, ikisi de ay-

nı yükseklikte gözükmektedir; bunun nedeni, onun daha yüksek bir zemin üzerine inşa edilmesidir, bu yüzden de eş yükseltiye ulaşması için ilki kadar yüksek olması gerekmemiştir.

Emsalsiz boyutundan başka, diğer bütün piramitlerdeki alçalan geçidin yanı sıra, Büyük Piramit'in içinde diğerlerinde olmayan bir Yükselen Geçit, yatay bir Koridor, iki Üst Oda ve bir dizi dar bölme vardır (Şekil 40). En yukarıdaki odaya, akıl almayacak bir titizlikle planlanan Büyük Galeriden ve sadece bir ipin çekilmesiyle kapatılan bir Ön Odadan geçilerek ulaşılmaktadır. Bu oda, içinde şaşırtıcı bir teknik gerektiren, alışılmadık biçimde oyulmuş bir taş blok barındırmaktadır ve çan gibi çınlamaktadır; yukarıda, odanın içinde müthiş bir yankılanmaya neden olan alçak ve kabaca oyulmuş bir dizi boşluk vardır.

Peki, bütün bunların amacı neydi?

Büyük Piramit'in bu benzersiz özellikleriyle Tufan öncesi E.KUR ("Dağa Benzeyen Ev"), yani Enlil'in Nippur'daki zigurat arasında birçok benzerliğe rastladık. Tıpkı Büyük Piramit gibi o da çevredeki düzlüklere hakim olmak istercesine, yükselmiştir. Tufan öncesi dönemlerde, Nippur'un Ekur'u, DUR.AN.Kİ'ye -"Yeryüzü-Gökyüzü Arasındaki Bağlantı"- ev sahipliği yapmış ve Kader tabletleri ve yörüngesel data panelleriyle donatılmış bir halde, Görev Komuta Merkezi işlevini üstlenmiştir. Aynı za-

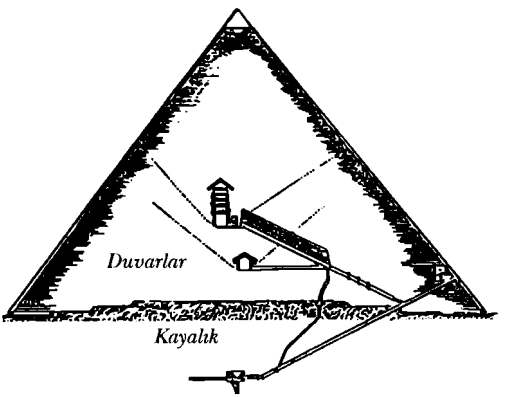

Şekil 40

manda DİR.GA'yı, bir defasında "parlaklığıyla" bir uzay aracını Sippar'a yönlendiren gizemli bir "Karanlık Oda"yı barındırmıştır.

Ancak bütün bunlar, yani Zu'nun hikayesinde Ekur'un esrarengizliği ve işlevleriyle ilgili anlatılan her şey, Tufan öncesinde geçerlidir. Mezopotamya'ya yeniden yerleşildiğinde ve Nippur yeniden kurulduğunda Enlil ve Ninlil'in evi, ibadet edenlerin girebilecekleri kapıları olan avlularla çevrelenmiş büyük bir tapınağa dönüşmüştür. Artık yasak bölge değildir; dolayısıyla, uzayla ilgili işlevi, tıpkı Uzay İstasyonu gibi, başka bir yere kaydırılmıştır.

Sümer metinleri, bu yeni, gizemli ve heybetli Ekur'un, "Dağa Benzeyen Ev"in, Enlil'in değil de Ninhursag'ın koruması altındaki uzak bir yerde olduğunu söylemektedirler. Nitekim, Etana adında Tufan öncesi bir Sümerli kralın destanı (bu kral, Anunnakilerin İlahi Ev'ine götürülmüştür), yükselişinin yeni Ekur'dan yani Uzay İstasyonu'ndan pek de uzak olmayan bir yerde, "Kartalların Olduğu Yer"de başladığını anlatmaktadır. *Ludlul Bel Nimeqi* ("Derin Karanlıkların Tanrısına Şükrediyorum") adlı, "Eyüp Kitabı*"nın Akkadca versiyonu sayılabilecek bir hikaye, "Ufkun karşısında, Aşağı Dünya'daki [Afrika] Ekur'dan çıkan karşı konulmaz bir şeytandan" söz etmektedir.

Gize piramitlerinin binlerce yıllık yaşını ya da onları inşa edenlerin gerçek kimliğini tespit edemeyen tarihçiler, Sümer'den çok uzaklardaki bir Ekur'un ortaya çıkmasıyla birlikte daha da karmaşık bir bulmacanın içine sürüklenmişlerdir. Gerçekten de Mezopotamya metinlerinin kabul gören tercümelerini okuyan herhangi biri, Mezopotamya'da yaşayanların Mısır piramitlerinin varlığından haberdar olmadıklarını düşünür. Ne Mısır'ı işgal eden Mezopotamya kralları ne Mısır'la iş yapan tüccarlar ne de orayı ziyaret eden elçiler, hiç kimse bu devasa yapıtları fark etmemiştir...

* Eyüp Kitabı: Eski Ahit'te acı dolu olaylarla Tanrı'ya bağlılığı test edilen dürüst Eyüp'ün başından geçenlerin hikayesi; sözü edilen bu Sümer metniyle Eyüp'ün hikayesi büyük benzerlikler göstermektedirler (Ç. N.)

Bu mümkün olabilir mi?

Bizce, Gize'deki anıtlar, Sümerler ve Akkadlar döneminde de biliniyordu. Biz, Büyük Piramit'in Tufan sonrasının Ekur'u olduğunu iddia ediyoruz; birazdan göstereceğimiz gibi, Mezopotamya yazıtları ondan uzun uzadıya bahsetmişlerdir. Ve yine iddia ediyoruz ki en eski Mezopotamya çizimleri, piramitlerin yapılışını ve yapımı bittikten sonraki halini tasvir etmişlerdir!

Mezopotamya "piramitlerinin" -ziguratlar ya da kademeli kuleler- neye benzediklerini daha önce göstermiştik (Şekil 24). En eski Sümer tasvirlerinden birkaç tanesinde, tamamıyla farklı yapılara rastlanmaktadır. Bazılarında (Şekil 41), kare bir taban ve üçgen yan kenarları olan bir yapının -düz kenarlı bir piramit- nasıl inşa edildiği görülmektedir. Diğer tasvirler, üzerinde Enki'nin hakimiyet alanı içinde olduğunu açıkça belli eden yılan sembolüyle, yapımı tamamlanmış bir piramidi göstermektedir (Şekil 42 a, b). Ve bir başka çizimde (Şekil 43), piramidin uzayla

Şekil 41

a

b

Şekil 42

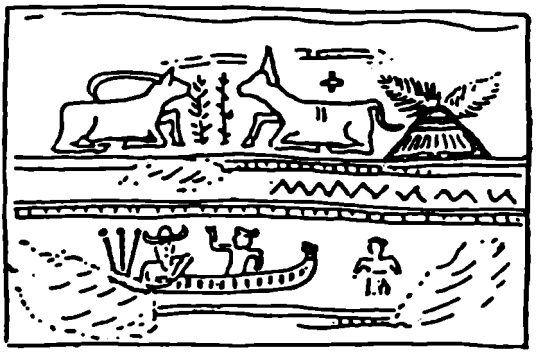

Şekil 43

bağlantısını ortaya koymak için ona bir çift kanat yakıştırılmıştır. Bu tasvir, ki ona benzeyen birkaç tanesi daha bulunmuştur; piramidi şaşılacak bir dikkatle çizilmiş diğer ayrıntılarla resmetmiştir: yüzü Kamışlar'a dönük çömelmiş bir Sfenks; Kamışlı Göl'ün karşı tarafında bir diğer Sfenks (Sina yarımadasındaki Sfenks'in karşısında ikinci bir Sfenks olduğundan söz eden Mısır yazıtlarını desteklemektedir). Çizimde hem piramidin hem de yanındaki Sfenks'in bir nehrin kenarında oldukları görülmektedir; Gize kompleksi gerçekten de Nil kıyısına inşa edilmiştir. Ve hepsinden de önemlisi, boynuzlu tanrıların üzerinde seyrettikleri su kütlesidir; tıpkı Mısırlıların, tanrıların geldiği yer olduğuna inandıkları güneydeki Kızıl Deniz gibi...

Bu çok eski Sümer tasviriyle eski Mısır çizimi arasındaki çarpıcı benzerlik (Şekil 38a), piramitler ve Sfenks'e dair hem Sümer'de hem de Mısır'da herkesçe bilinen temel gerçekleri karşı konulamayacak bir kanıt olarak sunmaktadır. Gerçekten de Sümer tasviri, Büyük Piramit'in kusursuz eğimi -tam olarak 52°- gibi küçük bir detayı dahi doğru vermiştir.

Böylece, tüm bunlardan çıkarılacak kaçınılmaz sonuç, Büyük Piramit'in Mezopotamya'da biliniyor olduğudur, çünkü Ekur'u inşa eden aynı Anunnakiler tarafından inşa edilmiştir ve benzer şekilde -ve de mantıken- ona da E.KUR adı verilmiştir ("Dağa

Benzeyen Ev"). Tıpkı selefi gibi, Gize'nin Büyük Piramit'i de gizemli karanlık odalarla inşa edilmiş ve uzay aracını Sina yarımadasındaki Tufan sonrası İstasyon'a indirecek aygıtlarla donatılmıştır. Ve tarafsızlığını koruma altına almak için Piramit, Ninhursag'ın himayesine verilmiştir.

Sunduğumuz bu açıklama Ninhursag'ı, "Sivri Uçlu Tepesi Olan Ev"in -piramidin- yöneticisi olarak yücelten bir şiire de anlam kazandırmaktadır:

Roket gemilerinin biraraya getirdiği,
Gökyüzünün ve Yeryüzünün parlak ve karanlık evi;
Gökyüzü-Dünya arasında iletişim kurmak için
donatılmış E.KUR,
sivri tepeli Tanrılar Evi;
İçi Göklerin Kırmızı Işığıyla parlayan,
geniş bir alanda nabız gibi atan bir ışın yayan o Ev;
Korkunçluğu derinden etkiler insanı.
En yüksek dağdan bile yüksek o heybetli zigurat;
Yaradılışın yüce ve asildir,
insanoğlu anlayamaz bunu...

Ardından, "Sivri Tepesi Olan Tanrılar Evi"nin işlevi açıklığa kavuşturulur: Bu, "yörüngede dönen ve izleyen" astronotların "dinlenmek için aşağı inmelerine" hizmet eden bir "Malzeme Evi"dir; "yüce *Samlar* ('Göklerdeki Oda') için azametli bir işaret noktasıdır":

Malzeme Evi, Sonsuzluğun Yüce Evi:
Onun temeli, su[ya uzanan] taşlardır;
Geniş çevresi kil üzerine oturtulmuştur.
O Ev ki, parçaları büyük bir ustalıkla örülmüştür;
O Ev ki, "Yörüngede Dönen ve İzleyen Yüceler"in aşağı inmesine yardım eder...
O Ev ki, Yüce *Samlar* için azametli bir işaret noktasıdır;
O, Utu'nun göklere yükselmesine yardım eden dağdır.

[O Ev ki] derinliklerine insanlar giremez...
Onu böylesine büyüten, Anu'dur.

Metin, yapının çeşitli bölümlerinin tarifiyle devam eder: "korku uyandıran" temeli; bir ağız gibi açılıp kapanan ve "loş yeşil bir ışık veren" girişi; ("dev bir ejderhanın açık ağzına benzeyen") kapı eşiği; ("düşmanı uzak tutan bir hançerin iki keskin kenarına benzeyen") kapı süveleri. "Gün doğumundan batımına dek parçalayıcı hançerlerle" korunan iç bölüm "vulvaya benzer"; "içinden dökülenler" -dışarı yaydığı şey- "kimsenin saldırmaya cesaret edemeyeceği bir aslan gibidir."

Ardından, yukarı tırmanan bir galeri anlatılır: "Galerinin tavanı, gökkuşağını andırır, karanlık burada son bulur; korkuyla örtülmüş gibidir; bağlantı yerleri, pençeleriyle avını yakalamaya hazır bir akbabaya benzer." Burada, galerinin en yukarısında, "Dağ'ın tepesine giriş" yer almaktadır; kapı "düşmana açılmaz; ancak, Canlı Olanlara açılır." En yukarıdaki odaya girişi, üç adet kilit mekanizması -"sürgü, parmaklık ve kilit... kayarak korku veren yerin üzerinden kapanır"- korumaktadır; buradan Ekur "oluşturduğu ağla Gökyüzünü ve Yeryüzünü izler."

Bunlar, Büyük Piramit'in içine dair bugünkü bilgilerimizle birleştirilerek okunduklarında doğruluklarıyla bizi şaşkınlığa düşüren detaylardır. Piramidin girişi, kuzey yüzünde, mil üzerinde dönen ve gerçekten de "bir ağız gibi" açılıp kapanan taş blokla gizlenmiş bir açıklıktır. Kapıdan giren biri, önce bir platforma adım atmakta ve aşağıya inen bir geçide açılan bir boşlukla karşılaşmaktadır; burası "dev bir ejderhanın açık ağzına" benzemektedir (Şekil 44a). Açık giriş, yukarıdaki piramidin ağırlığından, çaprazlamasına yerleştirilmiş ve girişin tam ortasındaki gizemli taş süslemeyi oluşturan (Şekil 44b) devasa iki çift taş blokla korunmaktadır; tıpkı "düşmanı uzak tutan iki keskin kenar" gibi.

Alçalan geçitte kısa bir mesafe ilerledikten sonra yukarıya tırmanan bir geçit başlar. Burası, insanı piramidin tam kalbine, iç kısımda "vulvaya" benzeyen Emisyon Odası'na ulaştıracak

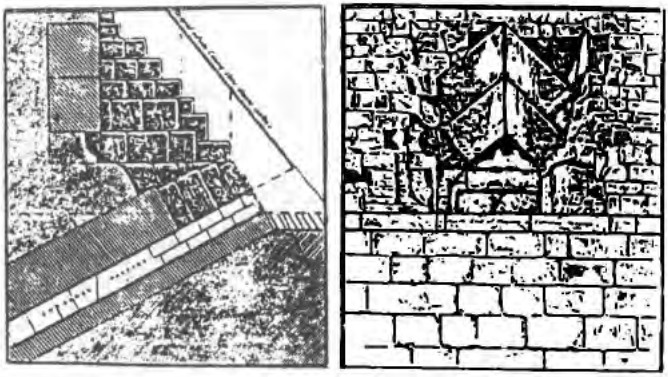

a *b*

Şekil 44

yatay bir geçide açılır. Yükselen geçit, aynı zamanda oldukça gösterişli bir diğer yükselen galeriye gider; bu, eğim arttıkça duvarları kademeli bir şekilde birbirine yaklaşan, çok dikkatlice planlanmış bir galeridir ve duvar bağlantıları, içinden geçen kişiye "pençeleriyle avını yakalamaya hazır bir akbaba" hissi verir (Şekil 45). Bu galeri, bir "ağın" -manyetik güç sahası- "Gökyüzünü ve Yeryüzünü izlediği" en yukarıdaki odaya çıkmaktadır. Buraya giriş, son derece karmaşık bir şekilde inşa edilmiş olan bir ön odadan yapılmaktadır (Şekil 46); burada gerçekten de aşağı "kayarak" kapanmaya hazır ve "düşmana açılmayacak" üç adet kilit mekanizması kuruludur.

Ekur'un içini ve dışını böylece tarif ettikten sonra, bu övgü dolu yazıt, yapının işlevi ve yerine dair bilgiler verir:

Bugün, Kraliçe içtenlikle konuşacak;
Roket gemilerinin Tanrıçası, Kusursuz Yüce Kadın kendini övecek:
"Ben Kraliçeyim; yazgımı Anu belirledi;
Ben Anu'nun kızıyım.
Enlil bana yüce bir kader ekledi;
ben ki onun kız kardeşiyim.

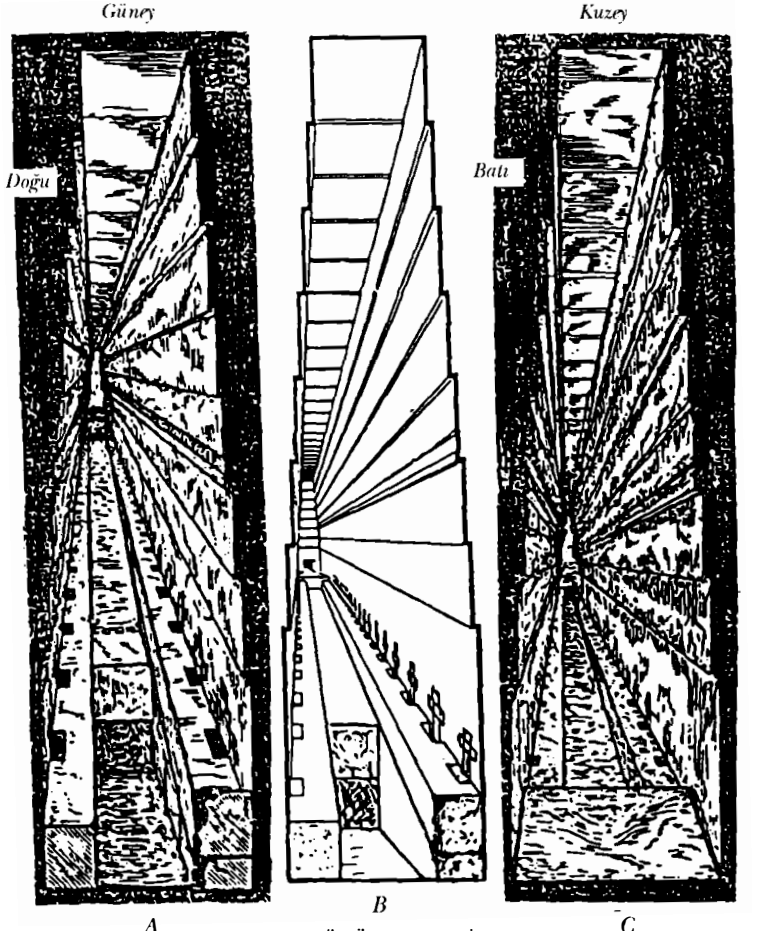

Aşağıdaki kuzey girişinden (A ve B) ve yukarıdaki güney ucundan (C) perspektif görünümler.
Şekil 45

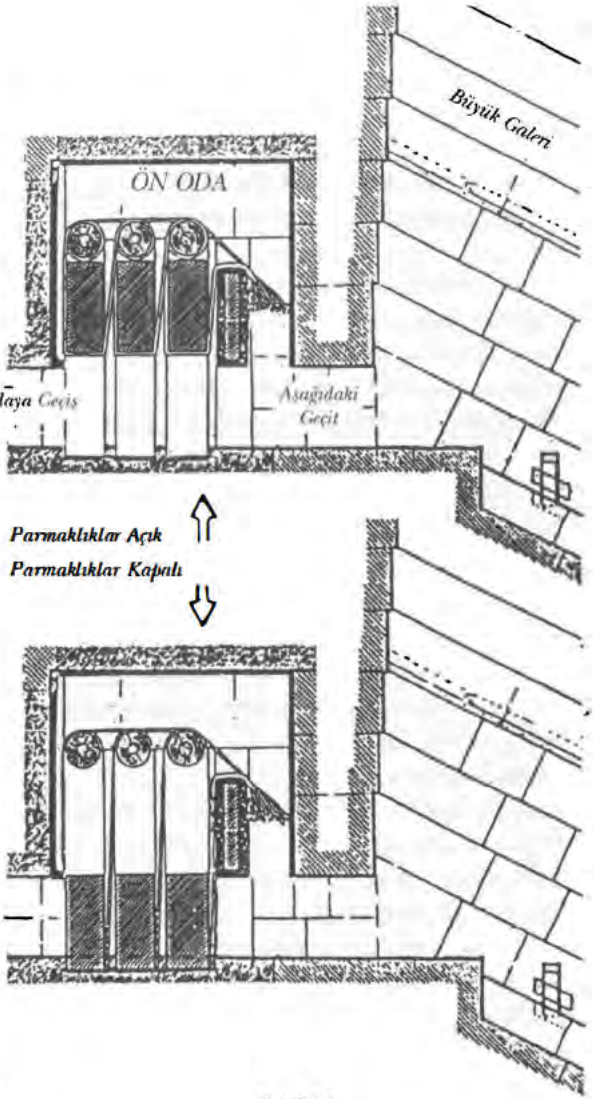
Büyük Galeri
ÖN ODA
Odaya Geçiş
Aşağıdaki Geçit
Parmaklıklar Açık
Parmaklıklar Kapalı

Şekil 46

Tanrılar Gökyüzü Yeryüzü'nün
pilotlara "yol gösteren araçlar"ını,
benim ellerime teslim ettiler.
"Gökyüzü meclisinin baş kadını"yım ben.
Ereşkigal pilotlara "yol gösteren araçlar"ın
bulunduğu yeri bana bıraktı;
O büyük anıtı,
Utu'nun göklere yükseldiği dağı,
üzerine tahtımı koyduğum kürsü yaptım.

Eğer bizim vardığımız sonuçtaki gibi, Nínhursag Gize Piramidi'nin tarafsız Koruyucusu ise Mısır'da da bir tanrıça olarak saygı görmüş olması gerekir. Ve gerçekten de böyle olmuştur; tek fark, Mısırlıların onu Hat-Hor olarak tanımasıdır. Ders kitapları, adının "Horus'un Evi" anlamına gediğini söylemektedir; ancak bu yalnızca kelimenin yüzeysel anlamı için doğru sayılır. Okunuşu, ismin bir ev ve şahin tasvir eden hiyeroglif yazılışından kaynaklanmaktadır; ne de olsa göklerde bir şahin gibi süzüldüğünden Horus'un lakabı şahindir. Tanrıçanın adının gerçek anlamı: "Evi Şahinlerin Olduğu Yerde Bulunan Tanrıça"dır; orası, astronotların merkezi olan Uzay İstasyonu'dur.

Bu uzay istasyonu, bize göre Tufan sonrası dönemde Sina yarımadasında konuşlandırılmıştır; buna göre Hat-Hor, yani "Şahinlerin Evi" unvanı, onu taşıyan tanrıçanın Sina yarımadasının da Koruyucusu olmasını gerektirir.

Gerçekten de öyledir; Mısırlılara göre Sina yarımadası Hathor'un hakimiyet alanıdır. Yarımadaya Mısırlılar tarafından dikilen tapınak ve taş anıtların tümü sadece bu tanrıçaya adanmıştır. Ve ilerleyen yaşında Ninhursag'a olduğu gibi Hathor'a da "İnek" lakabı takılmış ve inek boynuzlarıyla resmedilmiştir.

Peki Hathor da -Ninhursag için iddia ettiğimiz gibi- Büyük Piramit'in "Koruyucu Kadını" mıdır? Ne ilginçtir ki öyledir ama bu hiç de şaşırtıcı değil.

Kanıtlar, Firavun Keops'un (M.Ö. 2600'ler), Gize'de İsis'e

adanan bir tapınağa diktiği anıtsal bir taş yazıttan gelir. Taş Anıt Envanteri olarak bilinen bu anıt ve üzerindeki yazılar, Keops hüküm sürmeye başladığı dönemde Büyük Piramit'in (ve de Sfenks'in) var olduğunu açıkça belirtmektedir. Keops'un üstlendiği tek şey mevcut Piramit ve Sfenks'in yanına yaptırdığı İsis tapınağıdır:

Yaşasın Horus Mezdau.
Yukarı ve Aşağı Mısır'ın Kralı, Khufu'ya (Keops),
Hayat bahşedildi!
O da Sfenks'in Evi'nin yanına,
Piramit'in Kraliçesi'ne,
İsis'e Ev inşa etti.

Demek ki onun zamanında "Piramit'in Kraliçesi" İsis'ti (Osiris'in karısı ve Horus'un annesi) . Ancak devam eden yazıtların açıkça ortaya koyduğu üzere, ilk yöneticisi o değildi:

Yaşasın Horus Mezdau.
Yukarı ve Aşağı Mısır'ın Kralı, Khufu'ya (Keops),
Hayat bahşedildi!
İlahi annesi İsis için,
"*Hathor'un Batıdaki Dağının*" yeni Kraliçesi için,
taş anıt üzerine [bu] yazıları yazdı.

Buna göre, Piramit sadece "Hathor'un Dağı" olmakla kalmaz, -Sümer metnindeki "Dağa Benzeyen Ev"in tam karşılığı- aynı zamanda onun *batıdaki* dağıdır; bu doğuda bir tane daha olduğunu ima eder. Bu, Sümer kaynaklarından öğrendiğimize göre, Sina yarımadasındaki en yüksek zirve olan Hur-Sag'dır.

* * *

İki tanrısal hanedan arasında süregelen rekabet ve güvensizliğe rağmen, Uzay İstasyonu'nun inşa edilmesi, kontrolü ve denetim hizmetleri Enki'ye ve onun soyundan gelenlere bırakılmıştır. Ninurta set çekme ve sulama işlerinde kendini gösterirken, Utu/Şamaş iniş ve kalkış tesislerini nasıl kumanda edeceğini iyi bilmektedir; ancak yalnızca Enki, bu aşamalardan daha önce geçmiş olan usta mühendis ve bilim adamı, bu büyük inşaatı planlayacak ve uygulamayı denetleyecek düzeyde teknik bilgi ve deneyime sahiptir.

Sümer yazıtlarında, Ninurta ve Utu'nun uzayla ilgili inşaat işlerini planladıkları ya da böyle işler üstlendiklerine dair en ufak bir bilgiye rastlanmaz. Daha sonraları Ninurta, bir Sümer kralından kendisine İlahi Kuş'unu da içine alacak özel bir ziggurat inşa etmesini istediğinde, kral*a* mimari planları ve inşaat direktiflerini veren başka bir tanrıdır. Diğer taraftan bazı yazıtlar, Enki'nin sahip olduğu bilimsel birikimi oğlu Marduk'a aktardığını söyler. Bu metinler, Marduk'un babasına zor bir soru yöneltmesinin ardından ikisi arasında geçen bir konuşmayı nakleder:

Enki, oğlu Marduk'a cevap verir:
"Oğlum, bilmediğin ne kaldı?
Sana daha fazla ne verebilirim?
Marduk, bilmediğin ne var?
Sana daha başka ne öğretebilirim?
Ben neyi biliyorsam, sen de biliyorsun!"

Baba olarak Ptah ve Enki arasındaki ve oğul olarak da Marduk ve Ra arasında kurulabilecek benzerlikler oldukça güçlü olduğundan Mısır yazıtlarında Ra'yı uzay tesisleriyle ve ilgili yapım çalışmalarıyla ilişkilendirildiğini keşfetmek bizi şaşırtmamalıdır. Bu işlerde ona Şu ve Tefnut, Geb ve Nut ve büyülü sanatlar tanrısı Tot yardım etmiştir. 30. paralel üzerinde tam olarak doğu yönünü gösteren "ilahi kılavuz" Sfenks, Hor-Akhti'nin ("Ufuktaki Şahin") -Ra'nın lakaplarından biri- özellikleri-

ni taşımaktadır. Firavun dönemlerinde Sfenks'in yanına dikilen bir taş anıt Ra'yı doğrudan "Kutsal Çöl"deki "Korunan Yer"i inşa eden mühendis ("İp Geren") olarak tanımlayan bir yazıt barındırmaktadır; O, buradan "kusursuzca göğe yükselir" ve "gökleri kateder":

Sen planı uygulamak için ipler gerdin,
Sen ki araziye biçim verdin...
Sen Aşağı Dünya'yı gizledin...
Sen ki kendin için kutsal çölde, gizli bir isimle,
korunaklı bir yer inşa ettin.
Onların tam karşısından göğe yükseldin...
Kusursuzca yükseliyorsun...
Gökleri güzel bir rüzgarla aşıyorsun...
Gökleri ilahi bir gemiyle katediyorsun...
Gökyüzü kutlama yapıyor,
Yeryüzü neşeyle çığlık atıyor.
Ra'nın kitlesi ona her gün şükrediyor;
O, zaferleriyle kendini belli ediyor.

Mısır yazıtlarında, Ra'nın uzayla ilgili geniş çaplı çalışmalarına, "Dünya'nın üzerindeki gökleri yukarıda tutan" Şu ve Tefnut'un da katıldığı belirtilmektedir. Oğulları Geb, *gbb* -"yığmak, üst üste koymak"- kökünden türeyen, bilim adamlarınca yığmayla ilgili işlerle uğraştığını gösteren bir isim taşımaktadır; bu, onun piramitlerin inşasıyla ilgilenmiş olabileceğine dair sağlam bir öneri oluşturur.

Firavun Khufu (Keops) ve üç oğlu hakkındaki bir Mısır hikayesi, o günlerde Büyük Piramit'in gizli planlarının Mısırlıların Tot diye çağırdıkları bir tanrının gözetiminde olduğunu ortaya koyar. Bu tanrı astronomi, matematik, geometri ve haritacılık tanrısıdır. Büyük Piramit'in benzersiz özelliklerinden birinin yukarıdaki odaları ve geçitleri olduğunu hatırlayacaksınız. Ancak bu geçitler, aşağı inilen geçitten ayrıldıkları noktalarda tamamıyla kapalı olduklarından -nasıl, ne zaman ve neden oldu-

ğunu göstereceğiz- Gize piramitlerini taklit etmeye çalışan firavunlar, kendilerinkine yalnızca alçak odalar inşa ettirmişlerdi; ya gereken mimari bilgiye sahip olmadıklarından yukarıdaki odaları kopyalamayı beceremişlerdi ya da (o zamanlar) var olduklarından bile haberdar değildiler. Oysa ki Khufu'nun Büyük Piramit'teki iki gizli odayı bildiği ve bir aşamada, planları keşfetmenin eşiğinden döndüğü anlaşılmaktadır; çünkü Tot, onları nereye sakladığını söylemiştir.

Westcar Papirüsü'ne yazılan ve "Büyücülerin Hikayeleri" adını taşıyan bir hikayeye göre "kral Khufu, bütün topraklarda hüküm sürdüğü günlerden birinde" üç oğlunu çağırtmış ve onlardan eski zamanlardaki "büyücülerin yaptıklarına" dair öyküler anlatmalarını istemişti. İlk söz alan, "senin [Khufu] büyükbaban Nebka zamanlarından... o Ptah'ın tapınağına girdiğinde neler olduğuna dair bir hikaye" anlatan "asil oğul Khafra"ydı. Bu, bir büyücünün ölü bir timsahı nasıl yaşama döndürdüğünün öyküsüydü. Derken asil oğul Bau-ef-Ra, Khufu'nun büyük büyükbabası zamanında geçen, bir büyücünün göl sularını ayırarak en dipten bir mücevher çıkardığı mucizeyi anlattı; sonunda "büyücü konuşmuş ve büyülü sözleriyle göl sularını eski haline getirmişti."

Daha sonra üçüncü oğul Hor-De-Def ayağa kalkarak biraz alaycı bir şekilde söze başlamıştı: "Geçmişteki büyücüler ve yaptıkları hakkında yeterince söz dinledik; bunlar kanıtlayamayacağımız gerçeklerdir. Ben ise bizim zamanımızda yapılan bazı şeyler biliyorum." Firavun Khufu, bunların ne olduğunu sormuş ve Hor-De-Def ona, Dedi adında, kopan bir başı yerine takabilen, aslanı eğitebilen ve "Tot'un odalarına giden *Pdut* sayılarını bilen" bir adam tanıdığını söylemişti.

Bunu duyan Khufu, fena halde meraklanmıştı çünkü uzun zamandır Büyük Piramit'in içindeki "Tot'un Odalarının sırrını" bulmaya çalışıyordu (Khufu zamanında bunlar çoktan mühürlenmiş ve gizlenmişti!). Böylece, bilge Dedi'nin bulunmasını ve Sina yarımadasının ucundaki bir adadan getirtilmesini emretti.

Dedi, firavunun huzuruna çıkartıldığında, Khufu onun kafa-

sı kesilmiş bir kazı, bir kuşu ve bir öküzü hayata döndürmesini isteyerek öncelikle sihirli güçlerini sınadı. Ardından sordu: "Söylenenler doğru mudur? Sen Tot'un *İput*'unun *Pdut* sayılarını biliyor musun?" Ve Dedi cevap verdi: "Sayıları bilmiyorum yüce kralım, ancak *Pdut*'un olduğu yeri biliyorum."

Mısır bilimciler, *İput*'un "en eski mabedin gizli odaları" olduğu ve *Pdut*'un "çizimler, sayısal planlar" anlamına geldiği konusunda genel olarak hemfikirdirler.

Khufu'ya yanıt veren büyücü (yaşının yüz on olduğu belirtilmiştir) şöyle demiştir: "Çizimlerde ne olduğunu bilmiyorum yüce kralım, ancak sayısal planların Tot tarafından nereye saklandıklarını biliyorum." Biraz daha sorgulandıktan sonra ise şu cevabı vermiştir: "Heliopolis'te Harita Odası denilen gizli bir odada bileği taşından yapılmış bir kutu vardır; planlar işte oradadır."

Heyecan içindeki Khufu, Dedi'ye, gidip kutuyu bulmasını ve ona getirmesini emreder. Ancak Dedi ona, ne kendisinin ne de Khufu'nun onu alabileceğini söyler; çünkü kutuyu bulacak kişinin Khufu'nun bir varisi olduğu yazılmıştır. Buna, der yaşlı adam, Ra karar vermiştir. Tanrının isteğine boyun eğen Khufu, gördüğümüz gibi Sfenks'in yakınlarına Piramidin Koruyucusu'na adanmış bir tapınak inşa etmekle yetinmiştir.

Böylece, kanıt zincirinin son halkası da tamamlanır. Sümer ve Mısır yazıtları hem birbirini, hem de bizim vardığımız sonucu doğrular niteliktedir: Her ikisi de İniş Koridoru'nun işaret noktası olan Sina'daki en yüksek zirvenin ve Mısır'da inşa edilen yapay dağın koruyucusu, aynı tarafsız tanrıçadır.

Ancak Anunnakilerin, Sina yarımadasının ve oradaki tesislerin tarafsızlığını koruma arzuları pek uzun ömürlü olmaz. Çekişme ve aşk, statükoyu bozmak için trajik bir şekilde birleşir. Bölünmüş Dünya, kısa bir süre sonra Piramit Savaşlarına sürüklenecektir.

- 8 -

PİRAMİT SAVAŞLARI

"363 yılında Ufuktaki Şahin, Sonsuza dek Yaşayan Ölümsüz, Majesteleri Kutsal Ra, Khenn şehrindeydi. Ona savaşçıları eşlik ediyordu, çünkü... düşmanlar tanrıya karşı komplo düzenlemişlerdi... Horus, Kanatlı Gezgin; Ra'nın kayığına geldi. Atasına şöyle seslendi: 'Ey Ufuktaki Şahin, Parlayan Taç'ı ele geçirmek için senin tanrılığına karşı komplo kuran düşmanı gördüm.' O zaman Ufuktaki Şahin, Kutsal Ra; Kanatlı Gezgin Horus'a şöyle dedi: 'Ra'nın yüce çocuğu, benim yarattığım Horus: Çabuk git ve gördüğün düşmanı alt et.'"

Eski Mısır şehri Edfu'daki tapınak duvarlarına yazılan hikaye, işte böyle başlar. Bu, bize göre sadece Birinci Piramit Savaşı olarak adlandırılabilecek bir hikayedir; öyle bir savaştır ki kökleri Dünya'nın ve onun uzay tesislerinin kontrolünü ele geçirmek için bitmek bilmeyen çekişmelere ve Anunnakilerin, özellikle de Enki/Ptah ve oğlu Ra/Marduk'un çevirdikleri dalaverelere dayanır.

Manetho'ya göre, Ptah 9.000 sene hüküm sürdükten sonra Mısır krallığını devreder; ancak oğlu Ra'nın yönetimi 1.000 sene gibi kısa bir dönemin ardından -Tufan yüzünden- kesiliverir. Onu, 700 yıllık hakimiyetiyle Ra'ya "Dünya'nın üzerindeki gökleri kontrol etmesinde" yardım etmiş olan Şu ve 500 yıllık dönemiyle Geb ("Toprak Yığan") izler. İşte bu zamanlarda, M.Ö. yaklaşık 10000'lerde uzay tesisleri -Sina yarımadasındaki Uzay İs-

tasyonu ve Gize piramitleri- inşa edilmiştir.

Uzay İstasyonu'nun kurulduğu Sina yarımadasının ve Gize piramitlerinin her ne kadar Ninhursag yönetimi altında tarafsız kalması gerekiyorsa da onları inşa edenlerin, yani Enki ve soyundan gelenlerin bu yapılar üzerindeki kontrolü bırakmaya gerçekten de niyetli oldukları şüphe götürür. Pastoral tasvirlerle başlayan bir Sümer yazıtı bilim adamlarınca "Cennet Miti" olarak adlandırılmıştır. Eski adı *Enki ve Ninhursag*'tır ve aslında, politikanın yön verdiği bir aşkın kaydıdır. Enki ve yarı-öz kız kardeşi Ninhursag arasında, Mısır ve Sina yarımadasını -piramitleri ve Uzay İstasyonunu- kontrol etmek için yapılan anlaşmanın hikayesidir.[1]

Öykü, Dünya'nın Anunnakiler arasında paylaştırılmasından sonraki zamanlarda geçer. Dilmun (Sina yarımadası) Ninhursag'a, Mısır ise Enki'nin ailesine verilmiştir. İşte o zaman, Sümer hikayesinin anlattığına göre Enki, Mısır'ı Sina yarımadasından ayıran bataklıkları geçmiş ve yalnız olan Ninhursag'a yaklaşmıştır:

Enki, yalnız kadına,
Yaşam Veren Kraliçeye, bu toprakların koruyucu kadınına,
bilge Yaşam Veren Kraliçeye yaklaştı.
Uzvuyla toprakları suladı;
Uzvuyla sazları suyla örttü...
Tohumlarını Anunnakilerin yüce kadınına verdi,
Tohumlarını Ninhursag'ın rahmine verdi;
O da Enki'nin tohumlarını rahmine aldı.

Enki'nin asıl niyeti, kız kardeşinden bir oğul sahibi olmaktır; ancak doğan çocuk kızdır. Enki, doğan çocuk "genç ve güzel" hale gelir gelmez onunla, ardından da aynı şekilde torunuyla ilişki kurar. Böylece altısı dişi, ikisi erkek sekiz adet tanrı doğmuş olur. Ensest ilişkiler nedeniyle öfkeden deliye dönen Ninhursag, tıbbi becerilerini kullanarak Enki'yi hasta eder. Yanında-

ki Anunnakiler, onun hayatını bağışlaması için Ninhursag'a yalvardılarsa da o kararından dönmez: "O ölene dek, ona 'Yaşam Veren Göz'le bakmayacağım!"

Enki'nin en sonunda, gerçekten de durdurulmasından dolayı memnun olan Ninurta -denetim için Dilmun'a gitmişken- Enlil, Nanna/Sin, Utu/Şamaş ve İnanna/İştar'ın katıldıkları bir toplantıda gelişmeleri aktarmak üzere Mezopotamya'ya geri dönmüştür. Tatmin olmayan Enlil, Ninurta'ya Dilmun'a dönmesini ve Ninhursag'ı geri getirmesini emreder. Ancak aradan geçen zamanda, Ninhursag kardeşine acımış ve fikrini değiştirmiştir. "Ninhursag, Enki'ye sorar: 'Kardeşim, canını acıtan nedir?'" Kardeşinin vücudunu parça parça iyileştirdikten sonra Enki ona, Mısır ve Sina'nın patron tanrıları olarak sekiz genç tanrıya görevlerini, eşlerini ve hakimiyet bölgelerini birlikte pay etmelerini teklif eder:

Abu, bitkilerin efendisi olsun;
Nintulla, Magan'ın efendisi olsun;
Ninsutu, Ninazu'yla evlensin;
Ninkaşi, arzuları doyursun;
Nazi, Nindara'yla evlensin;
Azimua, Ningişzida'yla evlensin;
Nintu, ayların kraliçesi olsun;
Enşag da Dilmun'un efendisi olsun!

Memfis'te bulunan teolojik bazı Mısır metinleri benzer şekilde Ptah'ın kalbinden, dilinden, dişinden, dudaklarından ve vücudunun diğer parçalarından sekiz adet tanrı "yaratıldığını" söylemektedir. Mezopotamya yazıtında olduğu gibi bu yazıtta da Ptah, onlara evler ve hakimiyet alanları tahsis ederek bu tanrıların yetişmelerini yakından izlemiştir: "Tanrıları yarattıktan sonra şehirler yaptı, bölgeler oluşturdu, tanrıları kendi kutsal evlerine yerleştirdi; tapınaklarını inşa etti ve onlara adaklar verdi." Bütün bunları, "Yaşam Veren Kadın'ı memnun etmek için" yaptı.

Eğer bu hikayelerde gözüktüğü gibi gerçek payı varsa, bu durumda aklı karışmış ebeveynlerin başlattığı düşmanlıklar, Ra'ya atfedilen cinsel dalaverelerle daha da kötüleşmiş demektir. Bunlar arasında en önemlisi Osiris'in, Geb'in değil de Ra'nın kendi torununa sinsice yaklaşması sonucunda aslında Ra'nın oğlu olarak doğduğu iddiasıdır. Bu, daha önce de belirttiğimiz gibi Osiris-Set çekişmesinin temelinde yatan nedendir.

Peki, Geb tarafından kendisine Yukarı Mısır tahsis edilen Set, neden Osiris'e bırakılan Aşağı Mısır'a göz dikmiştir? Mısırbilimciler buna coğrafya, toprakların verimliliği ve benzer nedenlerle bir açıklama getirmeye çalışırlar. Ancak bizim gözler önüne serdiğimiz üzere önemli bir faktör daha vardır. Tanrılar açısından bölgede ne kadar ekin toplandığından daha büyük önem taşıyan bir faktördür bu: Gize'deki Büyük Piramit ve ona eşlik eden yapılar. Her kim onları kontrol altına alırsa uzay aktivitelerinin, tanrıların geliş ve gidişlerinin ve On İkinci Gezegen'le aradaki yaşamsal öneme sahip tedarik zincirinin de kontrolünde söz sahibi olacaktır.

Osiris'i kurnazlıkla alt eden Set, bir süreliğine amacına ulaşmıştır. Fakat "363 yılında" Osiris'in ortadan kaybolmasının ardından genç Horus, babasının intikamcısı olur ve Set'e savaş açar: Birinci Piramit Savaşı. Gördüğümüz gibi bu aynı zamanda da tanrıların, içine ölümlüleri de karıştırdıkları ilk savaştır.

Afrika'da hüküm süren diğer Enki-soyundan tanrılar tarafından da destek gören intikamcı Horus, Yukarı Mısır'da çarpışmalara başlar. Tot'un onun için yaptığı Kanatlı Disk'in de yardımıyla ısrarla kuzeye, piramitlere doğru ilerler. "Sular bölgesinde", yani Mısır'ı Sina yarımadasından ayıran göller bölgesinde büyük bir çarpışma meydana gelir ve Set'in adamlarının birçoğu katledilir. Diğer tanrıların barış girişimleri de sonuçsuz kalınca, Set ve Horus Sina yarımadasında adam adama dövüşe girişirler. Çarpışmaların birinde, Set yarımadanın bir yerlerindeki "gizli geçitlere" saklanır; bir diğerinde ise testislerini kaybeder. Böylece Tanrılar Meclisi, Mısır'ın tamamını "miras olarak... Horus'a" verir.

Peki Ptah'tan olma sekiz tanrıdan biri olan Set'e ne olur?

Mısır'dan kovulmuştur ve doğudaki Asya topraklarını kendine ev yapar; bu topraklar arasında onun "göklerden sesini duyurabileceği" bir yer de vardır. Yoksa o, Sümerlerin Enki ve Ninhursag hikayesinde Dilmun'un (Sina yarımadası) verildiği Enşag mıdır? Eğer öyleyse, o zaman o, hakimiyetini sonraları Kenan olarak bilinecek Sam topraklarına dek genişleten Mısırlı (Hamitik) tanrıdır.

Birinci Piramit Savaşının işte bu sonucu Kitabı Mukaddes hikayelerine anlam kazandırır. Ve yine bu sonuç İkinci Piramit Savaşının nedenlerini oluşturur.

Uzay İstasyonu ve yol gösterici tesislere ek olarak, Tufan sonrasında Nippur'dakinin yerini alacak yeni bir Görev Komuta Merkezi'ne ihtiyaç doğmuştur. Bu merkezi diğer uzayla ilgili tesislerle eş uzaklığa yerleştirme ihtiyacının, onu Moriya Tepesi'ne ("Yönlendirme Tepesi") -gelecekteki Kudüs şehrinin yerinşa etmeyi zorunlu kıldığını daha önceden (*Gökyüzüne Merdiven*'de) göstermiştik.

Bu yer, hem Mezopotamya hem de Kitabı Mukaddes kaynaklarına göre Sam (Şem) topraklarında -Enlil'in soyundan gelenlerin hakimiyet alanı- bulunmaktadır ancak Enki'nin varislerinin, Hamitik tanrıların ve Hamitik Kenan soyundan gelenlerin istilasına maruz kalır.

Eski Ahit; Kudüs'ün, Ham'ın dördüncü ve en genç oğlunun adına Kenan olarak başkent yapıldığı bu topraklardan söz etmektedir. Eski Ahit, onu ayrıca azarlamak için seçmiş ve soyunu Sam'ın soyuna itaat etmeye mecbur kılmıştır. Bu muamelenin pek olası olmayan açıklaması, oğlu Kenan'ın değil de babası Ham'ın, Nuh'u çıplak görmesidir; bu yüzden Tanrı, Kenan'ı lanetler: "Kenan'a lanet olsun. Köleler kölesi olsun kardeşlerine... Övgüler olsun Sam'ın tanrısı Yehova'ya; Kenan, Sam'a kul olsun."

Yaratılış Kitabı'ndaki hikaye, birçok noktayı açıkta bırakır. Günah işleyen babası ise lanetlenen niçin Kenan olmuştur? Cezası niçin Sam'a ve Sam'ın tanrısına kölelik etmektir? Ve bu suç

ve cezaya tanrılar nasıl karışmışlardır? Kitabı Mukaddes'e dahil olmayan, *Jübileler Kitabı*'ndaki tamamlayıcı bilgiler okunduğunda, asıl kabahatin Sam'ın bölgesinin kurallara aykırı bir şekilde işgal edilmesi olduğu açıklık kazanır.

İnsanoğlunun dünyaya dağılmasının ve toprakların çeşitli klanlar arasında paylaştırılmasının ardından, *Jübileler Kitabı*, "Ham ve oğullarının yerleşmek üzere güneydeki ülkenin kendi paylarına düşen o topraklarına gittiklerini" anlatır. Ancak Nuh'un kurtulduğu yerden çıkıp, kendisine tahsis edilen Afrika'daki topraklara yolculuk ettikleri sırada "Kenan, Lübnan ülkesinden [boylu boyunca] Mısır nehrine kadarki toprakların ne kadar güzel olduklarını görür." Ve böylece fikrini değiştirir: "Denizin [Kızıl Deniz] batısına, kendisine miras bırakılan topraklara gitmez; [onun yerine] Ürdün'den doğuya ve batıya doğru Lübnan ülkesine yerleşir."

Babası ve kardeşleri Kenan'ı bu gayri meşru hareketten caydırmaya çalışırlar: "Ve Ham, onun babası ve kardeşleri Kûş ve Misrayim ona şöyle dediler: 'Sen, senin olmayan ve bize düşmeyen bir ülkeye yerleştin; sakın bunu yapma; eğer yaparsan sen ve oğulların bu topraklardan atılacak ve bu günahla lanetleneceksiniz; çünkü buraya günahla yerleştin ve çocukların bu günahla buradan kovulacak ve sen sonsuza dek men edileceksin. Sam'ın topraklarında oturma; çünkü buralar Sam'a ve onun oğullarına bırakılmıştır."

Sam'a verilen bu bölgeyi kurallara karşı gelerek işgal ettiği takdirde olacakları özellikle belirtirler: "Lanetleneceksin ve lanet, Nuh oğullarının da ötesine geçecek, bu lanete kendimizi Kutsal Yargıç'ın ve babamız Nuh'un huzurunda ettiğimiz bir yeminle bağlıyoruz."

Fakat Kenan, onlara kulak asmaz ve Hamat ile Mısır'ın girişi arasındaki Lübnan topraklarına yerleşir; o ve oğulları bugüne dek orada yaşar. Bu nedenle o ülkeye Kenan denir."

Ham'ın soyundan gelenlerin başkalarına ait toprakları gasp ettiği, kaynağı belli olmayan bu Kutsal Kitap hikayesinin ardında kahramanı Mısır Tanrısı'nın varisi olan benzer bir gasp hika-

yesi yatmaktadır. Şunu aklımızda tutmamız gerekir: Ülkelerin ve bölgelerin pay edilmesi, o zamanlar insanlar değil, tanrılar arasında yapılmaktaydı. Bir kavim, yalnızca kendi tanrısına tahsis edilen bir bölgeye yerleşebilirdi ve diğer bir bölgeye geçmesi, ancak tanrısının hakimiyet alanını, anlaşmayla ya da güç kullanarak, o bölgeyi de içine alacak şekilde genişletmesiyle mümkündü. Sina'daki Uzay İstasyonu ile Baalbek'teki İniş Yeri arasındaki alanın Ham'ın oğlu tarafından gayri meşru bir biçimde ele geçirilmesi, o bölgenin ancak ve ancak Hamitik tanrıların soyundan gelenlerce -genç bir Mısır tanrısı- gasp edilmesi durumunda gerçekleşebilirdi.

Ve bu, ortaya koyduğumuz gibi, gerçekten de Birinci Piramit Savaşı'nın sonucudur.

Set'in Kenan'a izinsiz girişi, uzayla ilgili tüm alanların -Gize, Sina yarımadası, Kudüs- Enki soyundan tanrıların kontrolü altına girdiği anlamına gelir. Bu, Enlil hanedanının sessizce kabulleneceği bir durum değildir. Ve bu yüzden, bir süre sonra -bize göre 300 yıl- gayri meşru yerleşimcileri bu can alıcı önemdeki tesislerden atmak için, kasten bir savaş başlatırlar. Bu İkinci Piramit Savaşı birkaç yazıtta anlatılmaktadır; bazıları orijinal Sümerce, diğerleri ise bunların Akkadca ve Asurca kopyalarıdır. Tarihçiler onlardan "Kur Efsaneleri" -Dağlık Ülkelerin "efsaneleri"- olarak söz etmektedirler; oysa ki uzay-bağlantılı zirveleri -Moriya Tepesi; Sina'daki Hursag (St. Katherine Dağı) ve yapay tepe, yani Mısır'daki Ekur (Büyük Piramit)- kontrol etmek için girişilen bir savaşın şiirsel kayıtlarıdırlar.

Bu metinlerden, Enlil-güçlerini, "Enlil'in Başta Gelen Savaşçısı" Ninurta'nın yönettiği ve ilk karşılaşmanın Sina yarımadasında meydana geldiği açıkça anlaşılmaktadır. Orada Hamitik tanrılar yenilgiye uğrar; ancak savaşı Afrika'daki dağlık araziden yönetmek üzere oraya doğru geri çekilirler. Ninurta, karşısındakine meydan okur ve ikinci evrede savaşı düşman kalelerine taşır; bu evre, vahşi ve acımasız çatışmalara sahne olur. Ardından, final bölümünde savaş, Ninurta'nın düşmanlarının son

ve zapt edilemez kalesi olan Büyük Piramit'te sürdürülür. Hamitik tanrılar, suları ve yiyecekleri tükenene dek burada kuşatma altına tutulur.

İkinci Piramit Savaşı adını verdiğimiz bu savaş, Sümer kayıtlarında, yazılı tarihsel kayıtlar ve resimli tasvirlerde geniş şekilde yer tutmuştur.

Ninurta'ya atfedilen ilahiler, bu savaştaki başarılarına ve kahramanlıklarına sayısız atıfta bulunmaktadır; "Anu Gibi Yaratıldın" adlı ilahinin büyük bir bölümü bu savaşı ve en sonunda gelen zaferi anlatmaya adanmıştır. Ancak savaşın başlıca ve en direkt tarihsel kaydı, *Lugal-e Ud Melam-bi* adlı, en iyi karşılaştırma ve düzenlemesini Samuel Geller'in [*Altorientalische Texte und Untersuchungen* (Doğu'ya Ait Yazı ve İncelemeler)] yaptığı epik yazıttır. Diğer tüm Mezopotamya yazıtlarında olduğu gibi başlık, açılış cümlesine göre koyulmuştur:

Kral, bu şerefli gün çok görkemlidir;
Önde Gelen, İlahi Güçleri Elinde Bulunduran Tanrı,
tüm zorluklara rağmen
Dağlık Ülke'de ileri atılan Ninurta;
Durdurulamayan bir tufan gibi,
düşman topraklarını sanki bir çemberle sıkıca çevirdin.
Önde Gelen Tanrı, sen ki savaşa şiddetle girersin;
Elinde İlahi Parlak Silahı taşıyan Kahramansın;
Yüce Efendi: Dağlık Ülke'yi kontrolün altına aldın.
Ninurta, soylu oğul, babası ona kudret verdi;
Kahraman: senin korkunla şehir, teslim oldu...
Ey kudretli olan;
Büyük Yılan, o cengaver tanrıyı,
gizlendiği bütün dağlardan söküp aldın.

Ninurta'yı, onun başarılarını ve Parlak Silahı'nı yücelten şiir, aynı zamanda savaş alanını ("Dağlık Ülke") ve başlıca düşmanını da tarif etmektedir: "Büyük Yılan," Mısır tanrılarının lideri. Sümer şiiri, bu düşmanı *Azag* olarak tanıtmaktadır ve bir defa-

sında da ondan *Aşar* olarak söz etmiştir; her ikisi de Marduk'un iyi bilinen sıfatlarıdır. Bu da Enlil ve Enki'nin iki oğlunu -Ninurta ve Marduk- İkinci Piramit Savaşında karşı taraflardaki orduların başındaki liderler yapar.

İkinci tablet (bu uzun şiirin yazılı olduğu on üç tabletten biri), ilk savaşı tarif etmektedir. Ninurta hem tanrısal silahlarını, hem de orijinali bir kazada tahrip olmasının ardından inşa ettiği yeni bir hava gemisini kontrol etmektedir. Ona, genellikle "İlahi Fırtına Kuşu" olarak tercüme edilen, ancak tam olarak "Güçlü bir Fırtına Gibi Giden" anlamına gelen İM.DU.GUD denmektedir. Çeşitli yazıtlardan öğrendiğimize göre kanat açıklığı yetmiş beş ayak* uzunluğundadır.

Eski çizimler, onu, iki kanat yüzeyi kirişlerle desteklenen (Şekil 47a) mekanik bir "kuş" şeklinde tasvir etmektedir; iniş takımlarında -belki de jet benzeri motorlar için hava çekiş kanalı görevi gören- bir dizi yuvarlak açıklık vardır. Binlerce yıl öncesine ait bu uçak, modern havacılığın eski tip iki-çift kanatlı uçaklarını andırmakla kalmaz, aynı zamanda 1497'de Leonardo da Vinci tarafından çizilen bir taslakla da şaşırtıcı bir benzerlik gösterir. Bu, onun insan gücüyle çalışan uçan makine fikrinin kağıda geçirilmiş şeklidir (Şekil 47b).

İmdugud, Ninurta'nın amblemine -iki aslanın, kimi zaman da iki boğanın üzerinde duran aslan başlı, görkemli bir kuş (Şekil 48)- ilham vermiştir. Ninurta, "savaşta düşmanın görkemli evlerini yıkan" bu "ustalıkla yapılan gemi"yle, İkinci Piramit Savaşında göklerde süzülmüştür. O denli yükselmiştir ki yardımcıları onun izini kaybetmiştir. Yazıt, onun daha sonra "Kanatlı Kuşu'na binerek etrafı duvarla çevrili bir eve" saldırdığını anlatır. "Kuş, yere yaklaştığında [düşman kalesinin] tepesini yerle bir etti."

Bütün kalelerine dek izi sürülen düşman çekilmeye başlar. Ninurta cephe saldırılarını sürdürürken, Adad kırsal alanlarda düşman hattının peşinden dolaşarak onların yiyecek kaynaklarını yok etmektedir: "Abzu'da, Adad balıkların gitmelerine ne-

* Yaklaşık 23 metre (Ç. N.)

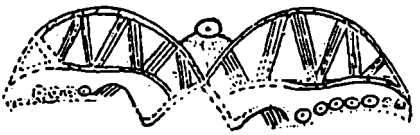

a

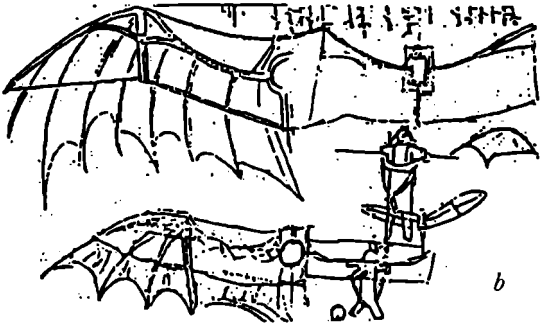

b

Şekil 47

den oldu... sığırları dört bir yana dağıttı." Düşman dağlara doğru çekilmeye devam edince, iki tanrı "tıpkı tufanda kabaran sular gibi, dağları harap ettiler."

Çarpışmaların süresi uzayıp kapsamı genişledikçe başı çeken iki tanrı diğer tanrılara kendilerine katılmaları için seslenirler. Zarar gören bir bölümde adı okunamayan bir tanrıya, "Tanrım, giderek büyüyen bu savaşa sen niye gelmiyorsun?" diye sorarlar. Bu sorunun İştar'a da yöneltildiği açıkça anlaşılmaktadır çünkü ona adıyla hitap edilmiştir: "Silahlar gürültüyle çarpışırken kahramanların zaferleri arasında İştar'ın eli geri çekilmedi." İki tanrı onu gördüklerinde cesaret verici şekilde ona haykırırlar: "Buraya doğru durmadan ilerle! Göklerden inerek ayağını sıkıca yeryüzüne bas! Seni dağlarda bekliyoruz!"

"Görkemli şekilde parıldayan silahı, tanrıça beraberinde getirdi... onun için [onu yönlendirmek için] bir borazan yaptı."

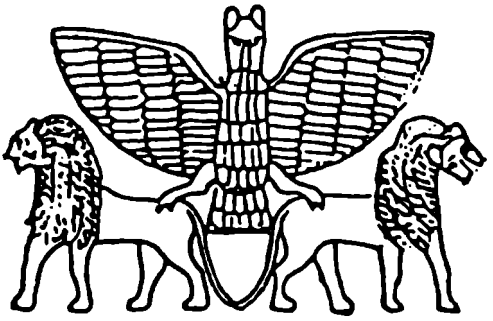

Şekil 48

Onu, "bu uzak günleri" unutulmaz kılmak için düşmana karşı kullandığında, "gökler sanki kırmızı renkli yüne benzemiştir." Patlayıcı ışınlar, "[düşmanı] parçalara ayırmış, kalbini elinde taşımasına neden olmuştur."

Hikayenin v-viii tabletlerde yazılı olan devamı, okunmayacak kadar hasar görmüştür. Kısmen okunabilen mısralar İştar'ın yardımıyla yoğunlaşan saldırıların ardından Düşman Toprakları'ndan korkunç bir çığlık ve ağlama sesleri yükseldiğini anlatır. "Ninurta'nın Parlak Silahı'nın korkusu tüm ülkeyi sarar," ve halk, buğday ve arpa yerine "un gibi ezmek ve öğütmek" için başka besinler kullanır.

Bu korkunç saldırı karşısında düşman kuvvetleri güney yönünde çekilmeye devam etmektedirler. İşte tam bu sırada savaş en vahşi ve şiddetli niteliğine bürünür; Ninurta, Enlil soyundan gelen tanrıları Nergal'in Afrika'daki topraklarına ve onun tapınak-şehri Meslam'a saldırmaya yöneltir. Geçerken toprakları yakarlar ve nehirlerin masum insanların -Abzu'nun erkek, kadın ve çocukları- kanıyla kırmızı akmasına neden olurlar.

Savaşın bu yönünü aktaran bölümler ana metnin bulunduğu tabletlerde hasar görmüşlerdir; ancak detaylar parçalar halinde okunabilen diğer tabletlerden elde edilebilmektedir. Bu tabletler, "toprakların işgal edilişiyle" Ninurta'ya "Meslam'ı Alt Eden" sıfatını kazandırmış olan bir zaferle ilgilidir. Bu çarpış-

malarda saldıran taraf kimyasal silahlara başvurmuştur. Ninurta'nın şehrin üzerine zehir taşıyan mermiler yağdırdığını öğreniyoruz: "İçine zehir koydu, üzerlerine fırlattı ve şehri yıktı."

Saldırıdan kurtulanlar çevredeki dağlara sığındılar, fakat Ninurta "Öldüren Silah'la dağlara ateş püskürttü; tanrılara ait olan İlahi Silah, keskin Diş'iyle insanları katletti." Burada da bir tür kimyasal savaştan söz edilmektedir:

Parçalara Ayıran O Silah,
duyu organlarını hissiz bıraktı;
"Diş" onların derilerini yüzdü.
İnsanları parçalara ayırarak tüm ülkeye yayıldı;
Düşman topraklarındaki kanalları,
süt yalamayı seven köpekler için kanla doldurdu.

Bu acımasız saldırılardan bunalan Azag, yandaşlarına karşı koymamalarını emreder: "Ortaya çıkan düşmanlar, karısını ve çocuğunu savaştırdı; o, tanrı Ninurta'ya karşı elini kaldırmadı. Kur'un silahlarını toprak örtmüştü" (silahlar saklanmıştı anlamında); "Azag onları kullanmadı."

Ninurta, direnişle karşılaşmamasını bir zafer işareti olarak algılamıştı. F. Hrozny tarafından tanıtılan bir yazıt olan, *Mythen von dem Gotte Ninib* (Tanrı Ninib'den Mitolojiler) Ninurta'nın Hursag ülkesini (Sina) işgal eden düşmanları öldürmesinin ve Kur'da "duvarların gerisine çekilen" tanrılara "bir Kuş gibi" saldırmasının ardından, onları nasıl yendiğini anlatmaktadır. Ninurta, ardından bir zafer şarkısı söylemeye başlamıştır:

Anu'nunkine benzeyen korku verici
Parlak Silahım kudretlidir;
Kim ona karşı gelebilir?
Ben yüksek dağların,
zirvelerini ufka uzatan dağların tanrısıyım.
Dağların efendisi benim.

Ancak, zafer ilan etmek için henüz erkendir. Direniş göstermeme taktiğiyle Azag yenilgiyi önlemişti. Başşehir yıkılmış olmasına karşın, düşmanın liderleri halen ayaktadır. *Lugal-e* yazıtındaki akılcı bir yorum şöyle demektedir: "Ninurta, Kur'daki akrebi yok edemedi." Aksine, düşman tanrılar "Bilge Sanatkar"ın -Enki mi? Tot mu?- içine "Parlak Silah'ın başa çıkamayacağı" koruyucu bir duvar (öldürücü ışınlarının işlemeyeceği bir kalkan) ördüğü Büyük Piramit'e gizlenmiştir.

İkinci Piramit Savaşının bu son ve en dramatik bölümüne dair sahip olduğumuz bilgi "öbür tarafa aiţ" yazıtlarla çoğalır. Ninurta'ya ilahiler besteleyen yandaşları gibi Nergal'in yandaşları da aynısını yapmıştır. Arkeologlarca gün ışığına çıkartılan bu ilahilerden bazıları, J. Bollenrücher'in *Gebete und Hymnen an Nergal (Nergal'e Dua ve İlahiler)* adlı çalışmasında biraraya getirilmiştir.

Nergal'in bu savaşta gösterdiği kahramanlıkları anımsatan metin, diğer tanrılar kendilerini Gize kompleksi içinde kuşatılmış bir halde bulduklarında Nergal'in -"Ekur'un Sevdiği Yüce Ejderha"- nasıl "gece dışarı süzüldüğünü" ve korkunç silahları ve ona eşlik eden teğmenleriyle nasıl Büyük Piramit çevresindeki kuşatmayı aştığını anlatmaktadır. Nergal, "kendiliklerinden açılabilen kilitli kapılardan" içeri girmiştir. Onu bir hoş geldin şarkısı karşılar:

Ölümsüz Nergal,
Gece dışarı süzülen Tanrı,
savaşmaya geldi!
Kamçısını şaklatır, metalden silahları şakırdar...
Kudreti sınırsızdır onun;
O sevinçle karşılanır;
Bir rüya gibi belirdi kapıda.
Sevinçle Karşılanan, Ölümsüz Nergal:
Ekur'un düşmanlarıyla savaş,
Nippur'dan gelen Vahşi'ye saldır!

Ancak kuşatma altındaki tanrıların besledikleri umutlar kısa süre içinde yıkılır. Bu Piramit Savaşının son aşamalarına dair daha fazla bilgiyi Nippur'daki Enlil tapınağının kalıntıları arasında bulunan bir kil silindir üzerindeki yazıttan elde ediyoruz. Bu yazıtın parçaları ilk kez George A. Barton tarafından *Miscellaneous Babylonian Texts* (Çeşitli Babil Metinleri) adlı eserde derlenmiştir.

Nergal, Büyük Piramit'i (Bir Yığın Gibi Yükseltilen Heybetli Ev) savunan gruba katıldığında piramidin çeşitli yerlerine yerleştirdiği ışın yayan kristaller (mineral "taşlar") yardımıyla savunmayı güçlendirir:

Su-Taşı, Zirve-Taşı (Apeks-Taşı),
... -Taşı, ...
...tanrı Nergal
gücünü arttırdı.
Korumak için kapıyı...
Göz'ünü göklere doğru kaldırdı,
Yaşam veren... derinlere doğru kazdı...
... Ev'in içinde
onlara yiyecek verdi.

Piramidin savunması böylece takviye edilince Ninurta başka bir taktiğe başvurur. Piramidin su kaynaklarını kesmek üzere temelin yakınından geçen "su akıntısı"nı tahrif etmesi için Utu/Şamaş'a başvurur. Metnin bu bölümü detayları okumamıza izin vermeyecek kadar bozulmuştur; ancak taktiğin işe yaradığı açıkça görülmektedir.

Son kalelerine hapsolmuş bir halde su ve yiyecekten de mahrum kalan tanrılar, saldırganları savuşturmak için ellerinden geleni yaparlar. Savaşın olanca şiddetine rağmen o ana dek ana tanrılardan hiçbiri belirgin bir kayba uğramamıştır. Ancak şimdi, genç tanrılardan biri -bize göre Horus- koç kılığına bürünerek Büyük Piramit'ten gizlice kaçmaya çalışırken Ninurta'nın Parlak Silahı tarafından vurulur ve görme yetisini kaybeder. Es-

ki tanrılardan biri, -yarattığı tıbbi mucizelerle ünlü- Ninhursag'ı çağırarak ondan bu genç tanrının yaşamını kurtarmasını ister:

İşte o zaman Öldürücü Parlaklık geldi;
Ev'in platformu tanrıya destek verdi.
Ninhursag'a bir çığlık gitti:
"... silah... benim çocuğum
ölümle lanetlendi... "

Diğer Sümer metinleri bu çocuğa "babasını tanımayan çocuk" demektedir ki bu, babası öldükten sonra dünyaya gelen Horus'a uygun bir sıfattır. Mısır kültüründeki *Koç Efsanesi*, bir tanrı Horus'a "ateş püskürttüğünde" onun gözlerinin zarar gördüğünü söyler.

"Çığlığa" cevap veren Ninhursag, işte o zaman bu savaşı durdurmaya karar vermiştir.

Lugal-e metninin dokuzuncu tableti, Ninhursag'ın Enlil tarafının kumandanına yani kendi oğlu Ninurta'ya, "Enlil'in oğlu... kız kardeşi-karısının doğurduğu Yasal Varis"e hitap ettiği bir konuşmayla başlar. Başka bir ağızdan nakledilen cümlelerle savaş hattını geçmeyi ve bu düşmanlığa bir son vermek istediğini açıklar:

İplerle Ölçüm Yapılan Eve,
Asar'ın aşağıdan Anu'ya baktığı yere
gitmeliyim.
Savaşan tanrıların iyiliği için,
aradaki ilişkiyi bitireceğim.

Hedefi "İplerle Ölçüm Yapılan Ev"dir, yani Büyük Piramit!

Ninurta, ilk başta onun "Düşman ülkesine tek başına gitme" kararı karşısında hayretler içinde kalır; ancak o çoktan kararını vermiş olduğundan, ona "korkmamasını sağlayacak giysiler" (ışınların yaydığı radyasyondan koruyacak giysiler mi?) verir.

Piramide yaklaştığında Ninhursag, Enki'ye seslenir: "Ona bağırır... yalvarır." Aralarında geçen konuşma, tabletteki kırıklar nedeniyle öğrenilemez; fakat her nasılsa Enki, piramidi ona teslim etmeye razı olmuştur:

Yığına benzeyen ev,
ki onu ben yığarak yükselttim;
onu, senin yönetimine bırakıyorum.

Ancak bir şartı vardır: Teslim olan taraf, "kaderin yazılacağı o zaman" gelene dek, anlaşmazlığın nihai çözümüne bağlı kalacaktır. Enki'nin şartlarını ileteceğine söz veren Ninhursag, Enlil'le konuşmaya gider.

Sonraki olaylar, kısmen *Lugal-e* destanında ve diğer parçalı yazıtlarda kaydedilmiştir. Ancak en çarpıcı anlatım *Ana Tanrıçanın Şarkısını Söylüyorum* adlı bir metinde yapılmıştır. Eski Yakın Doğu'nun tamamında defalarca kopyalandığı için büyük bölümü kurtulan metin, ilk kez P. Dhorme'nin *La Souveraine des Dieux* (Tanrıların Kraliçesi) adlı eseriyle gün ışığına çıkarılmıştır. *Ninmah*'ı (Yüce Kadın) ve onun savaşın her iki cephesindeki *Mammi* (Ana Tanrıça) rolünü öven şiirsel bir yazıttır.

Ona kulak vermeleri için Ninhursag'ın "silah arkadaşlarına ve tüm savaşçılara" hitap etmesiyle açılan şiir, savaş ve katılımcıları kadar, neredeyse küreselleşen boyutundan da kısaca söz eder. Bir tarafta "Ninmah'ın ilk çocuğu" (Ninurta) ve Adad vardır; kısa süre içinde onlara Sin, daha sonrasında ise İnanna/İştar katılacaktır. Karşı tarafta ise Nergal, "Kudretli, Azametli" olarak tanıtılan bir başka tanrı -Ra/Marduk- ve koyun postuna bürünerek kaçmaya çalışan "İki Büyük Evin (Gize'nin iki büyük piramidi) Tanrısı," yani Horus vardır.

Anu'nun onayıyla hareket ettiğini öne süren Ninhursag, Enki'nin teslim olma teklifini Enlil'e götürür. Onunla buluştuğunda (Ninurta'nın savaş alanında kaldığı bir sırada) Adad da oradadır. Düşüncelerini açıklarken, iki tanrıya da "Temennilerime kulak verin!" diye yalvarmıştır. Adad ilk başta çok inatçıdır:

Kendini orada Ana Tanrıça'ya takdim eden
Adad, böylece dedi ki:
"Biz zafer bekliyoruz.
Düşman kuvvetleri yenildi.
Topraklarının korkudan titremesine dayanamadı."

Düşmanlığı sona erdirmek istiyorsa, der Adad, düşmanla aramızda Enlil tarafının kazanmak üzere olduğuna dair bir müzakere ayarlasın:

"Kalk ve git, düşmanla konuş.
Tartışmaya katılmasını sağla ki
saldırı geri çekilsin."

Daha yumuşak bir dil kullanan Enlil, bu öneriyi destekler:

Enlil ağzını açtı:
Tanrılar toplantısında şöyle dedi:
"Madem ki Anu, tanrıları savaştan vazgeçirmek,
barış getirmek için biraraya getirdi
ve uzlaşmak için Ana Tanrıça'yı bana gönderdi;
o zaman bırakalım da Ana Tanrıça elçimiz olsun."

Kız kardeşine dönerek barışçıl bir yaklaşımla şöyle der:

"Git ve kardeşimi teskin et!"
Ona Yaşam için bir fırsat sun;
Parmaklıklı kapısını aç ve onu dışarı çıkart!"

Söylenileni yapan Ninhursag, "kardeşini getirmeye gitti ve ona temennilerini sundu." Ona, kendisinin ve oğullarının can güvenliğinin güvence altında olduğunu söyledi: "Onlara yıldızlarla işaret verdi." Enki tereddüt ettiğinde, ona şefkatle "Gel, bırak da seni dışarı çıkartayım" der ve bunu yaparken Enki'nin elini tutar...

Ninhursag onu ve piramidin diğer savunucularını Hursag'a yani evine götürür. Ninurta ve savaşçıları, Enki tarafının sahneyi terk etmesini izlerler.

O muazzam ve ele geçirilemez yapı, artık boş kalmıştır. Ve de sessiz...

Büyük Piramit'in günümüzdeki ziyaretçisi, geçitlerin ve odaların çıplak ve boş, karmaşık iç mimarisinin görünüşe göre amaçsız, nişlerin ve gizli bölmelerin anlamsız olduğunu düşünür.

Piramit, kapısından içeri ilk kez bir insan adım attığından beri aynı durumdadır. Ancak Ninurta geldiğinde -hesaplarımıza göre M.Ö. 8670'lerde- böyle değildi. Sümer metinlerine göre Ninurta, savunucuları tarafından teslim edilen o "parlak yere" girmiş ve içeri girdikten sonra yaptıkları Büyük Piramit'i içten ve dıştan değiştirmekle kalmamış, ayrıca insanlığın başından geçecek olaylara da yön vermiştir.

Ninurta ilk kez "Dağa Benzeyen Ev"den içeri adımını attığında neler bulacağını merak etmiş olmalıdır. Enki/Ptah'ın tasarladığı, Ra/Marduk'un planlarını çizdiği, Geb'in inşa ettiği, Tot'un içini donattığı, Nergal'in savunduğu bu yapı uzay kılavuzluğuna dair ne gibi gizemler, aşılamaz bir savunma gerektirecek ne gibi sırlar barındırmaktaydı?

Piramidin düzgün ve görünüşte oldukça sağlam kuzey yüzünde, mil üzerinde dönerek açılan ve girişi gösteren bir taş vardı. Tıpkı Ninhursag'ı öven yazıtta tarif edildiği gibi, çaprazlamasına yerleştirilmiş devasa taş bloklarla korunmaktaydı. Alçalan bir geçit doğrudan hizmet odalarına bağlanmaktaydı; Ninurta burada içeri saklanıp da kendilerini savunanların yer altı suyu ararken kazdıkları bir kuyuyla karşılaşmış olabilirdi. Ancak o, yukarıdaki geçitlere ve odalara odaklanmıştı; oralar, büyülü "taşlar"'la süslenmişti; mineraller ve kristaller; bunların kimi dünyaya, kimi göklere aitti, kimileriyse önceden gördüğü hiçbir taşa benzemiyordu. Bu taşlardan, astronotlara yol gösteren, titreşimli ışınlar ve yapının savunması için gereken radyas-

yon yayılmaktaydı.

Baş Mineral Ustası'nın eşlik ettiği Ninurta, "taş" dizilerini ve araçları inceledi. Her birinin önünde durduğunda o taşın kaderini belirliyordu; parçalanıp yok edilecek, teşhir edilmek üzere götürülecek ya da başka bir yerdeki bir araca monte edilecekti. Bu "kaderleri" ve sırayla hangi taşların önünde durduğunu, *Lugal-e* destanının 10-13 numaralı tabletlerinden öğreniriz. Bu metni takip ederek ve doğru şekilde yorumlayarak, piramidin iç yapısının birçok özelliği, bunların amaçlarının ve işlevlerinin gizemi en sonunda anlaşılabilecektir.

Yükselen Geçit'ten yukarı çıkan Ninurta, geçidin görkemli Büyük Galeri'yle ve Yatay Geçit'le kesiştiği noktaya gelmişti. Önce Yatay Geçit'ten geçti ve tavanı dirseklerle desteklenen bir odaya ulaştı. Ninhursag'ın şiirinde "vulva" denilen bu odanın ekseni, piramidin doğu-batı merkez çizgisi üzerine düşmekteydi. Dışarı yaydığı (kimsenin saldırmaya cesaret edemeyeceği bir aslana benzeyen) şey, doğu duvarına oyulmuş bir nişteki taştan çıkmaktaydı (Şekil 49). Bu, ŞAM (Kader) Taşı'ydı. Ninurta'nın "karanlıkta gördüğü" kırmızı bir ışık yayan taş, piramidin atan

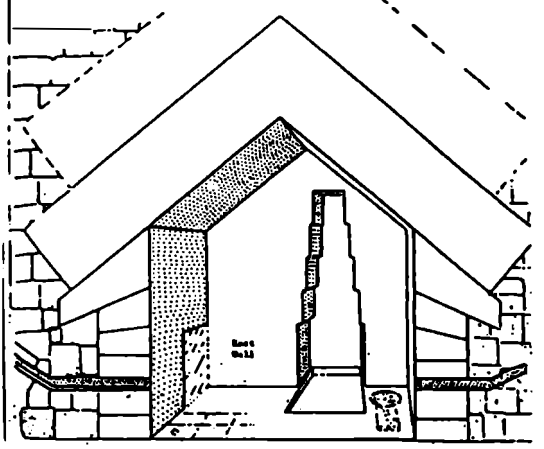

Şekil 49

kalbiydi. Ancak o taş, Ninurta için lanetliydi çünkü savaş sırasında yukarıdayken bu taşın "gücü" "onu takip ederek yakalamak ve öldürmek" amacıyla kullanılmıştı. Onun "yerinden sökülmesini... oradan götürülmesini... ve yok edilmesini" emretti.

Geçitlerin kesişme noktasına geri dönen Ninurta Büyük Galeri'de durup çevresine bakındı (Şekil 45). Piramidin tamamı dahice ve karmaşık bir yapıya sahipse de özellikle bu galeri nefes kesici ve alışılmadık bir görünüme sahipti. Alçak ve dar geçitlerle karşılaştırıldığında birbiriyle kesişen yedi kademede yükseliyordu (yaklaşık 9 metre); duvarlar, her kademede daha da daralıyordu. Tavan da meyilli kesitlerden oluşuyordu; bu kesitlerden her biri o koca duvarlarla aşağıdaki parçaya baskı yapmayacak şekilde belirli bir açıdan birleşmekteydi. Dar geçitlerde yalnızca "soluk yeşil bir ışık yayılırken," Galeri, rengarenk ışıklarla parıldamaktaydı; "tavanı gökkuşağı gibiydi; karanlık orada son buluyordu." Rengarenk parlaklıklar Galeri'nin her iki duvarına boylu boyunca eşit aralıklarla yerleştirilen yirmi yedi çift kristal taştan yayılmaktaydı (Şekil 50a). Bu parıldayan taşlar, Galeri boyunca, zeminin her iki yanından devam eden eğimli yüzeye kusursuzca açılmış oyuklara yerleştirilmişlerdi. Duvardaki ince nişlerin içine sağlam şekilde tutturulmuş olan kristallerin her biri, odadaki o gökkuşağı etkisini yaratan farklı renkte bir parlaklık yayıyordu. Ninurta şu an için önlerinden geçip gitmek zorundaydı çünkü öncelik en yukarıdaki Büyük Oda'da ve onun titreşimli taşındaydı.

Büyük Galeri'nin yukarısında Ninurta kendisini alçak bir geçitten benzersiz bir tasarıma sahip Ön Oda'ya çıkaracak olan büyük bir basamağa ulaştı (Şekil 46). Burada, yerdeki ve duvarlardaki oluklara dikkatlice oturtulmuş olan üç adet parmaklıklı kilit mekanizması -Sümer şiirindeki "sürgü, parmaklık ve kilit"- yukarıdaki Büyük Oda'ya girişi sımsıkı kapatmaktaydı: "Düşmana açılmaz; ancak Canlı Olanlara açılırdı." Ancak şimdi, bazı ipleri çektiklerinde parmaklıklar kalktı ve Ninurta kapıdan geçti.

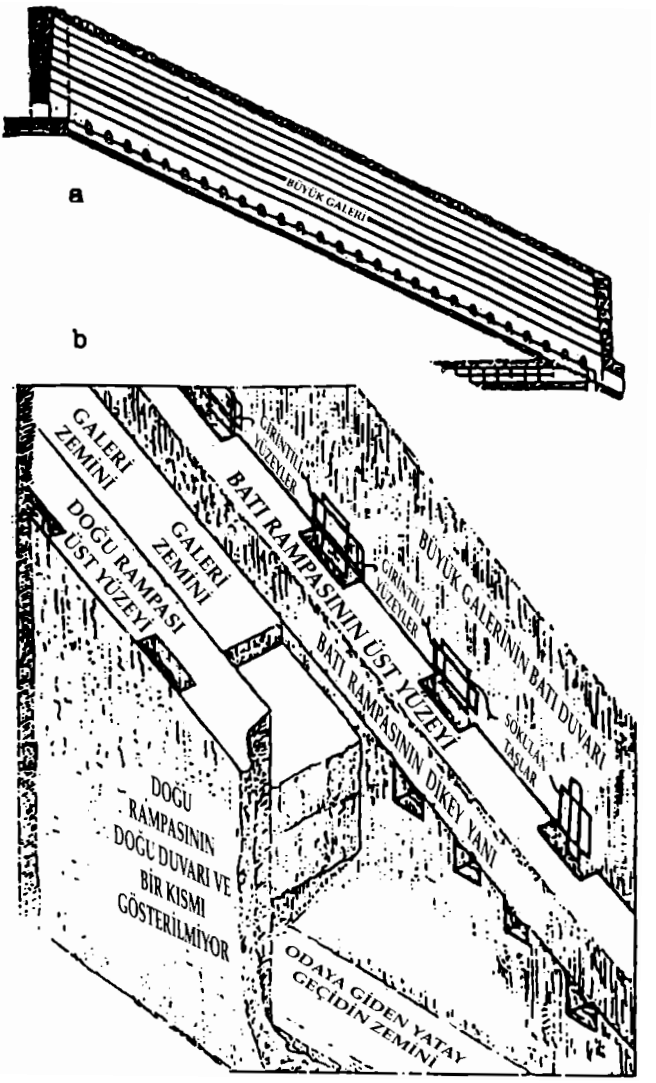
a
BÜYÜK GALERİ
b
GALERİ ZEMİNİ
ÇIRINTILI YÜZEYLER
BATI RAMPASININ ÜST YÜZEYİ
DOĞU RAMPASI ÜST YÜZEYİ
GALERİ ZEMİNİ
ÇIRINTILI YÜZEYLER
BÜYÜK GALERİNİN BATI DUVARI
BATI RAMPASININ DİKEY YANI
SÖKÜLEN TAŞLAR
DOĞU RAMPASININ DOĞU DUVARI VE BİR KISMI GÖSTERİLMİYOR
ODAYA GİDEN YATAY GEÇİDİN ZEMİNİ

Şekil 50

Şimdi, piramidin girilmesi yasak (kutsal) odasındaydı; işte burada, yol gösterici bir "Ağ" (radar?) "Gökyüzü ve Yeryüzünü izlemek" üzere "açılmıştı." Bu hassas mekanizma, piramidin kuzey-güney ekseni üzerine yerleştirilen oyma bir taş sandık içinde korunmaktaydı ve titreşimlere zile benzer bir tınlamayla karşılık veriyordu. Bu radar biriminin merkezi, GUG (Yön Tespit Eden) Taşı'ydı; yaydığı titreşimlerin gücü, odanın yukarısına inşa edilen beş adet derin bölme tarafından arttırılmakta ve piramidin kuzey ve güney yüzüne giden iki eğimli kanalla dışarı ve yukarı yayılmaktaydı. Ninurta bu taşın yok edilmesini emretti: "Sonra, kader belirleyen Ninurta tarafından Gug taşı o gün oyuktan çıkartıldı ve parça parça edildi."

Piramidin "Yön Tespit Etme" işlevini onarmaya hiç kimsenin kalkışmaması için Ninurta üç kilit mekanizmasının kaldırılmasına karar verdi. İlk olarak ilgilenilmesi gerekenler, SU (Dikey) ve KA.ŞUR.RA (Korkutucu, Kusursuz ve Açılabilir Olan) Taşlarıydı. Ardından, "kahraman, SAG.KAL Taşı'na yaklaştı" (Önde Duran En Sağlam Taş). "Bütün gücünü topladı" ve onu saplı olduğu oluğun içinde yerinden oynattı, tutan ipleri kesti ve "onu yere yatırdı."

Şimdi sıra, Büyük Galeri'nin eğimli yolundaki mineral taşlara ve kristallere gelmişti. Aşağı doğru yürüdükçe, Ninurta, kaderini tayin etmek için her bir taşın önünde durup düşündü. Metnin yazılı olduğu kil tabletlerdeki kırıklar olmasaydı yirmi yedi tanesinin birden adlarını öğrenebilirdik; ancak sadece yirmi iki taşın adı okunabilir durumdadır. Ninurta bazılarının ezilmesine ve toz haline getirilmesine karar verirken yeni Görev Komuta Merkezi'nde kullanılabilecek olanların Şamaş'a verilmesini emrediyordu. Geri kalanları ise Enlil hanedanının Enki'ye karşı kazandığı zaferin kanıtları olarak Ninurta'nın Nippur'daki tapınağında ve diğer yerlerde sergilenmeleri için Mezopotamya'ya taşınacaktı.

Ninurta tüm bunları, sadece kendi iyiliği için değil gelecek kuşaklar için de yaptığını ilan etmişti: "Senin korkun" -Büyük Piramit- "benim torunlarımın yakasını bıraksın; huzur ve barış

onlara mukadder olsun."

Sırada son olarak Piramit'in Zirve Taşı olan UL Taşı (Gökler Kadar Yüksek) vardı: "Ana Tanrıça'nın çocukları artık bunu görmesin," emrini verdi. Ve taş parçalanmaya gönderilirken "herkes ondan uzak dursun," diye bağırdı. Ninurta'ya "yasaklanan" bu "taşlar," artık yoktu.

Gereken bütün işlerin halledilmesinin ardından, Ninurta'nın silah arkadaşları ona, savaş alanını artık terk etmesi ve eve dönmesi için ısrar ettiler. Onu, AN DİM DİM.MA, "Anu gibi Yaratıldın," sözleriyle övdüler; "İplerle ölçüm yapılan parlak Ev; senin de tanıdığın topraklardaki Ev; ona girdiğin için seviniyoruz." Şimdi, karının ve oğlunun seni beklediği evine dön: "Sevdiğin şehirde, Nippur'daki evinde, kalbin huzur bulsun... dinlensin."

İkinci Piramit Savaşı bitmiştir; ancak içerdiği vahşet ve kahramanlıklar ve Ninurta'nın Gize piramidindeki nihai zaferi, destan ve şarkılarda -ve silindir bir mühür üzerindeki Ninurta'nın İlahi Kuş'unu bir zafer çelengi içinde iki büyük piramidin üzerinden göklere yükselirken tasvir eden dikkate değer bir çizimde (Şekil 51)- uzun bir süre daha yaşatılmıştır.

Ve Büyük Piramit, savunucularının uğradığı yenilginin sessiz bir tanığı olarak öylece bırakılmıştı... Zirve Taşsız, boş ve terk edilmiş...

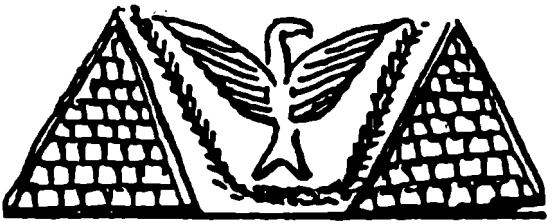

Şekil 51

- 9 -

DÜNYA'DA BARIŞ

Piramit Savaşları nasıl sona erdi?

Onlar da tıpkı tarihin sayfaları arasına gömülen diğer büyük savaşlar gibi son bulmuştur: savaşan tarafların biraraya geldiği bir barış müzakeresiyle; tıpkı, Napolyon Savaşlarının ardından Avrupa haritasını yeni baştan çizen Viyana Kongresi (1814-1815) ya da Versay Anlaşmasıyla I. Dünya Savaşını (1914-1918) sona erdiren Paris Barış Konferansı gibi.

Bundan on bin yıl kadar önce, Anunnakilerin de benzer şekilde toplandıklarına dair ilk işareti bize George A. Barton'un kırık bir kil silindir üzerinde bulduğu bir yazıt verir. Yazıt, çok daha eski Sümerce bir metnin Akkadca versiyonudur ve Barton'a göre bu toprak silindir, M.Ö. 2300 dolaylarında Akkad kralı Naramsin, Nippur'daki Enlil tapınağının platformunu onarttığı sırada konulmuştur. Barton, Mezopotamya yazıtını aynı zaman diliminde Mısır firavunları tarafından yazılan diğer metinlerle karşılaştırdığında Mısır metinlerinin "krala odaklandığını ve onun tanrılar arasına girdikten sonraki kaderiyle ilgilendiğini"; diğer taraftan, Mezopotamya metninin ise "genel olarak tanrılar topluluğuyla ilgili olduğunu" fark etmiştir; konusu kralın tutkuları ya da amaçları değil tanrıların başından geçen olaylardır.

Yazıtın -özellikle başlangıcının- uğradığı hasara rağmen, önde gelen tanrıların büyük ve şiddetli bir savaşın muhasebesini

yapmak üzere biraraya geldikleri açıkça anlaşılmaktadır. Tanrıların Hursag'da Ninhursag'ın Sina yarımadasındaki dağda yer alan ikametgahında toplandıklarını ve onun, arabulucu görevini üstlendiğini öğreniriz. Buna rağmen, metnin yazarı, onu gerçek anlamda tarafsız bir şahsiyet olarak değerlendirmemiştir: Ondan defalarca *Tsir* ("Yılan") lakabıyla söz etmiştir ki bu lakap küçültücü bir ima içermekle birlikte onu Mısır/Enki tanrıçası olarak damgalamaktadır.

Yazıtın açılış cümleleri daha önceden de belirttiğimiz gibi, savaşın son safhalarını ve kuşatma altındaki piramidi savunanların yardım "çığlığı" atmasına neden olan ve Ninhursag'ı müdahale etmeye iten koşulları kısaca anlatmaktadır.

Bu tarihsel kayıtların devamından öğrendiğimize göre, Ninhursag ilk olarak bu savaşı durdurmak ve Enlil'in karargahında bir barış müzakeresi başlatmak üzere yola çıkmıştır.

Ninhursag'ın bu cesur girişimine Enlil yandaşlarının ilk tepkisi onu "iblislere" yardım etmekle suçlamak olur. Ninhursag ise suçlamaları reddeder: "Benim evim saftır, temizdir," diye cevap verir. Ancak kimliği anlaşılamayan bir tanrı ona alaycı bir biçimde kafa tutar: "Hepsinden yüce ve parlak olan o Ev de" - Büyük Piramit- aynı şekilde "saf ve temiz" midir?

"Onun hakkında konuşamam," diye yanıtlar Ninhursag, "onun parlaklığını Gibil korumaktadır."

İlk suçlamalar ve açıklamalardaki keskinliğin yavaş yavaş etkisini yitirmesinin ardından sembolik bir bağışlama töreni düzenlenir. Tören, içlerinde Dicle ve Fırat nehirlerinin suyunu barındıran iki testiyle Ninhursag'ı Mezopotamya'da hoş karşılamak üzere bir tür sembolik vaftiz töreni olarak yapılmaktadır. Enlil ona "parlak asasıyla" dokunur ve böylece Ninhursag'ın "gücü artık alt edilemez olur."

Adad'ın kayıtsız şartsız teslimiyet yerine barış konferansı düzenlenmesine karşı çıktığını önceki bölümde belirtmiştik. Ancak Enlil, daha sonra Ninhursag'la anlaşarak şöyle demiştir: "Git ve kardeşimi teskin et!" Bir diğer yazıtta ise Ninhursag'ın ateşkesi ayarlayabilmek için savaş hattını nasıl aştığını okumuş-

tuk. Enki ve oğullarını dışarı çıkaran Ninhursag onları Hursag'daki evine götürmüştür. Enlil hanedanının tanrıları ise zaten orada onları beklemektedir.

"Büyük tanrı Anu... Hakem Anu" adına hareket etmekte olduğunu ilan eden Ninhursag kendine özgü sembolik bir seremoni düzenler. Her biri orada toplanmış bulunan tanrıyı temsil eden yedi tane ateş yakar: Enki ve iki oğlu, Enlil ve üç oğlu (Ninurta, Adad ve Sin). Her birini yakarken büyülü sözler söylemektedir: "Nippur'lu Enlil'e... Ninurta'ya... Adad'a... Abzu'dan gelen Enki'ye... Meslam'dan gelen Nergal'e ateşten birer adak." Karanlık bastırdığında ortalık ışıl ışıl olmuştur: "Sanki tanrıça güneş ışığını büyük bir ışıkla telafi etmişti."

Sonra, Ninhursag tanrıların bilgeliğine başvurarak, barışın üstünlüklerini öven bir konuşma yapar: "Bilge tanrının meyveleri muazzam olacaktır; büyük ilahi nehir onun bitkilerini besleyecektir... Suyun bolluğu [ülkeyi] tanrının bahçesi gibi yapacaktır." Bitki ve hayvanların, buğday ve diğer tahılların, asmalar ve meyvelerin bolluğunu ve "üçlü-filiz veren insan ırkı"nın ekim yaparak, yapılar inşa ederek ve tanrılara hizmet ederek sağlayacakları faydaları -tümü de barışın ardından gelecek olan şeyleri- böylece sayıp döker Ninhursag.

Barış kehanetlerinin sonuna geldiğinde ilk konuşan Enlil olur. "Dünya yüzünden tüm ıstıraplar silinsin," der Enki'ye; "Büyük Silah ortadan kaldırılsın." Enki'nin Sümer'deki eski evini geri almasına da izin verir: "E.DİN" çevresinde tapınağa meyve sağlayacak ve ekili alanlar barındıracak yeterli miktarda toprakla birlikte "senin Kutsal Ev'in olsun."

Bunu duyan Ninurta hemen itiraz eder. "Bunun olmasına izin verme!" diye bağırır "Enlil'in prensi."

Ninhursag yeniden söz alır. Ninurta'ya toprağın ekilebilmesi, sürülerin güdülebilmesi için "gece gündüz olanca gücüyle" nasıl çalıştığını ve nasıl "temeller inşa ettiğini, toprağı doldurduğunu ve setler çektiğini" hatırlatır. Ve sonra, savaşın getirdiği ıstırap "bütün bunları, her şeyi" silip atmıştır. "Yaşam veren tanrı, verim tanrısı," diyerek Ninurta'ya seslenir, "izin ver de ar-

pa suyu çoğalarak aksın! Bırak yünler bollaşsın!" Barış şartlarını kabul et!

Ninhursag'ın yakarışlarından etkilenen Ninurta artık yumuşamıştır: "Ey annem, parlak tanrıça! Devam et; kimseyi undan mahrum bırakmayacağım... Krallıktaki bahçe eski haline gelecek... Acıya son vermek için ben de içtenlikle dua edeceğim."

Artık barış görüşmelerinin başlaması için hiçbir engel kalmamıştır ve bu noktada biz de *Ana Tanrıçanın Şarkısını Söylüyorum* adlı metne, savaşan iki tanrının benzeri görülmedik münakaşalarının hikayesine geri dönüyoruz. Toplanan Anunnakilere ilk defa hitap eden Enki'dir:

Enki, Enlil'e övgü dolu sözcükler söyledi:
"Ey kardeşlerin önde geleni,
Göklerin Boğası, İnsanlığın kaderini elinde tutan tanrı:
Senin saldırıların yüzünden,
topraklarıma perişanlık hakimdir;
bütün evler keder doludur."

Böylece, gündemdeki ilk madde, düşmanlığa ara verilmesidir -Dünya'ya barış gelmesidir- ve Enlil bunu hemen kabul eder. Tek koşulu, toprak anlaşmazlıklarının bir son bulması ve Enlil hanedanı ile Sam varislerinin hakkı olan toprakların Enki tarafından boşaltılmasıdır. Enki bu bölgeleri sonsuza dek terk edeceğine söz verir:

"Tanrıların Yasak Bölgesi'nde,
hükümdarlık görevini sana bırakacağım;
Parlak Yeri senin ellerine emanet edeceğim!"

Yasak Bölgeyi (Uzay İstasyonu'yla Sina yarımadası) ve Parlak Yer'i (Görev Komuta Merkezi, gelecekteki Kudüs) böylece terk eden Enki artık güvendedir. Enlil ve çocuklarına bu topraklarda ebedi haklar vermesinin karşılığında Enki ve soyunun Gize kompleksi üzerindeki egemenlikleri sonsuza dek tanınacaktır.

Enlil bunu kabul eder ancak yine bir şartı vardır: Savaşı başlatan ve buna Büyük Piramit'i alet eden Enki'nin oğulları Gize'de ve Aşağı Mısır'ın herhangi bir yerinde hüküm sürmekten men edilecektir.

Bu şartı uzun uzadıya değerlendiren Enki, sonunda kabul eder. Bunun üzerine hemen orada kararını açıklar. Gize'nin ve Aşağı Mısır'ın tanrısı, diye açıklar, küçük oğullarından biri olacaktır. Bu tanrı Enki, Ninhursag'la birlikte olduğunda doğan tanrıçalardan biriyle evlidir: "Bir Yığın Gibi Yükseltilen Heybetli Ev için onun Tsir'le [Ninhursag] birleşmesinden doğan göz alıcı karısı olan prensi seçer. Büyük bir dağ keçisine benzeyen güçlü prensi seçer ve ona Yaşam Veren Yeri korumasını emreder." Ardından, genç tanrıya yüceltici bir unvan bahşeder: NİN.GİŞ.ZİDA ("Yaşam Sanatının Tanrısı").

Kimdir bu Ningişzida? Tarihçiler, bu tanrıya ilişkin bilgileri yetersiz ve kafa karıştırıcı bulurlar. Adı Mezopotamya metinlerinde Enki, Dumuzi ve Ninhursag'la birlikte anılmaktadır; Büyük Tanrılar Listesi'nde Afrika tanrıları arasında, Nergal ve Ereşkigal'in ardından sayılmaktadır. Sümerler onu, Enki'nin dolaşık yılanlar amblemiyle ve Mısır haçı *Ankh* işaretiyle tasvir etmektedir (Şekil 52 a-b). Yine de Ningişzida'ya olumlu bir gözle

a *b*

Şekil 52

bakılmaktadır; Ninurta onunla dost olmuş ve onu Sümer'e davet etmiştir. Bazı metinler onun annesinin Enlil'in torunu Ereşkigal olduğunu öne sürerler; bize göreyse o aslında Enki'nin oğludur, Enki ve Ereşkigal'in Aşağı Dünya'ya yaptığı fırtınalı yolculuk sonrasında doğmuştur. Durum böyle olunca da piramidin sırlarının koruyucusu olmak için her iki taraftan kabul görmüştür.

Ake W. Sjöberg ve E. Bergmann'ın [*The Collection of the Sumerian Temple Hymns* ("Sümer Tapınak İlahileri Koleksiyonu")] M.Ö. üçüncü binyılda Akkadlı Sargon'un kızı tarafından yazıldığına inandıkları bir ilahi Ningişzida'nın piramit-evini methedер ve onun Mısır'daki yerini doğrular:

Ebedi yer; ustalıkla kurulan o ışıklı dağ,
Onun karanlık gizli odası, korku uyandıran bir yerdir;
Yeri Gözlem Alanı'ndadır.
Korkutucudur; yöntemlerini kimsenin aklı almaz.
Kalkan Ülkesi'nde,
Senin yükseltin, bir ağ gibi sıkı sıkıya örülmüştür...
Gece olduğunda göklere bakarsın,
senin eski ölçümlerin eşsizdir.
İç kısımların, Utu'nun yükseldiği yeri iyi bilir,
ki oraların genişliği çok büyüktür.
Senin prensin, kutsal elini ona uzatan prenstir,
O ki gösterişli ve gür saçları
sırtından aşağı dökülür;
O, tanrı Ningişzida'dır.

İlahinin kapanış cümleleri bu benzersiz yapının yerini iki kez belirtmektedir: "Kalkan Ülkesi." Bu, Mısır'ın Mezopotamya'daki adının Akkadcadaki karşılığına denk gelen bir terimdir: Magan Ülkesi, yani "Kalkan Ülkesi." Ve Sjöberg tarafından kopyalanan ve tercüme edilen bir diğer ilahi (tablet UET 6/1) Ningişzida'dan "tanrılar arasındaki şahin" olarak söz eder. Bu, Mısır metinlerinde Mısır tanrıları için sıkça kullanılan bir ünvandır

ve Sümer metinlerinde yalnızca bir kez daha bu isme rastlanmıştır; o da piramitlerin fatihi Ninurta'ya seslenmek için kullanılır.

Peki Mısırlılar Enki/Ptah'ın bu oğluna hangi isimle seslenmişlerdir? Onların "Dünyayı ölçen tanrı"sı Tot'tur; (*Büyücülerin Hikayeleri*'nde anlatıldığı üzere) Gize piramitlerindeki sırları korumak için seçilen tanrıdır o. Manetho'ya göre, Mısır tahtında Horus'un yerini alan Tot'tur ve bu M.Ö. 8670 yılında -tam olarak İkinci Piramit Savaşı sona erdiğinde- gerçekleşmiştir.

Aralarındaki anlaşmazlıkları böylelikle çözümleyen büyük Anunnakiler dikkatlerini yeniden insanlığın işlerine çevirirler.

Barış müzakeresine dair o eski sözcükleri okudukça bu müzakerenin yalnızca düşmanlıkları sona erdirmek ve bağlayıcı sınırlar çizmekle ilgilenmediği, ayrıca, insanoğlunun topraklara nasıl yerleştirileceğinin planlarını da masaya yatırdığı açıkça anlaşılır. Enki'nin "düşmanın [Enlil] ayağının önünde, kendine tahsis edilen topraklara şehirler kurdu"; Enlil ise karşılığında, "düşmanın [Enki] ayağının önünde Sümer ülkesini kurdu."

Birbirlerine meydan okuyan bu iki kardeş arasında Enki'nin insanlıkla ve onun geleceğiyle -her zamanki gibi- daha yakından ilgilenen kardeş olduğunu düşünebiliriz. Anunnakiler arasındaki ihtilafla ilgilendikten sonra Enki artık insanoğlunun geleceğine yönelir. Tufan sonrasında, insanlığa sadece tarım ve hayvancılık verilmiştir; şimdiyse ileriye bakma ve planlar yapma fırsatı vardır önünde ve Enki bu fırsatı kaçırmaz. Yukarıdaki eski metin, kendiliğinden gelişen doğal bir eylemi anlatıyor da olabilir: Enki yere, "düşmanın [Enlil] ayağının önüne", kendi topraklarındaki insan yerleşimlerinin planını çizer; bunu onaylayan Enlil ona "düşmanın [Enki] ayağının önüne" yani yere, güney Mezopotamya'daki şehirlerin (Sümer Ülkesi) tufan öncesi durumlarına getirilmesi için oluşturduğu planı çizer.

Tufan öncesi eski Mezopotamya şehirleri yenilenecekse Enki'nin bunun için ileri sürdüğü bir koşulu vardır: O ve oğullarının Mezopotamya'ya serbestçe girmelerine izin verilecektir ve ilk Dünya İstasyonu'nu kurduğu Eridu bölgesi Enki'ye geri ve-

rilecektir. Koşulu kabul eden Enlil, şöyle der: "Benim ülkemde senin evin ebedi sayılacak; benim huzuruma geldiğin günden itibaren bu tepeleme dolu masa senin için daima lezzetli kokular yayacak." Enlil bu misafirperverlik karşısında Enki'den Mezopotamya'ya refah getirmesini beklediğini söyler: "Ülkeye bereket akıt, her yıl zenginliğini biraz daha arttır."

Ve tüm konular halledildiğinde Enki ve oğulları Afrika'daki topraklarına doğru yola çıkar.

Enki ve oğulları gittikten sonra Enlil ve oğulları eski ve yeni topraklarının geleceği hakkında düşünüp taşınırlar. Barton'un açıkladığı ilk kayıt Ninurta'nın (Enlil'den sonra gelen en büyük kardeş) konumunu sağlamlaştırmak için Enlil'in onu Eski Toprakların başına getirdiğini anlatır. Adad'ın kuzeybatıdaki toprakları Baalbek'teki İniş Yeri'ni de içine alacak şekilde, ince bir "parmak" kadar (Lübnan) genişletilmiştir. Kavga konusu olan topraklar ise -burayı Büyük Kenan olarak tarif edebiliriz; Güneyde Mısır sınırından kuzeyde Adad'ın sınırlarına dek uzanan, günümüz Suriye'sini de içine alan bölge- Nannar'a ve onun oğluna bırakılmıştır. Böylece "resmi bir karar verilmiş", mühürlenmiş ve ardından tüm Enlil hanedanının katıldığı bir yemekle kutlanmıştır.

Bu son gelişmelerin çok daha dramatik bir versiyonu *Ana Tanrıçanın Şarkısını Söylüyorum* adlı metinde karşımıza çıkar. Buradan, tam da o kritik anda, Ninurta -Enlil'in yarı öz kız kardeşinden olma oğlu yani yasal varis- ile Enlil'in resmi eşinden ilk doğan oğlu Nannar arasındaki rekabetin olanca şiddetiyle patlak verdiğini öğreniyoruz. Enlil, Nannar'ın nitelikleri hakkında son derece olumlu düşüncelere sahiptir: "İlk doğan... güzel bir çehresi, güçlü uzuvları var; zekası ise kimseyle kıyaslanmaz." Enlil "onu sever," çünkü tüm torunları içinde en önemli iki tanesini o vermiştir: Utu/Şamaş ve İnanna/İştar ikizleri. Enlil, Nannar'a SU.EN -"Çoğaltan Tanrı"- demektedir; bu sevilen unvandan Nannar'ın Akkad/Sami karşılığı olan Sin türemiştir. Ancak Enlil, Nannar'ı ne kadar severse sevsin, yasal varis Ni-

nurta'dır; o, "Enlil'in önde gelen savaşçısıdır" ve Enlil hanedanını zafere taşımıştır.

Enlil, Sin ve Ninurta arasında kararsız kalmışken, Sin karısı Ningal'in yardımına başvurur. Ningal hem Enlil'e hem de karısı ve Sin'in annesi olan Ninlil'e yalvarır:

Suen, kararın verileceği yere Ningal'i de çağırdı,
onu yaklaşması için davet etti.
Ningal, babasından olumlu bir karar vermesini istedi...
Enlil, söylediklerini tarttı...
Ningal, annesine yakardı...
Ninlil'e "Onun çocukluğunu hatırla" dedi...
Anne, çabucak ona sarıldı...
Ve Enlil'e dedi ki: "Kalbinin sesini dinle..."

Gelecek binlerce yıl boyunca tanrıların ve insanların kaderlerini etkileyecek bu önemli kararlarda eşlerin böylesine etkin bir rol üstlenecekleri tahmin edilebilir miydi? Ningal'in kocasının yardımına nasıl koştuğunu, Ninlil'in ise kararsız Enlil'i nasıl ikna etmeye çalıştığını okuyoruz. Fakat tam da bu aşamada sahneye önemli bir başka tanrıça girmiş ve söyledikleriyle beklenmedik bir karar verilmesine neden olmuştur.

Ninlil, Enlil'e aklının sesini değil de -ilk doğan çocuğu yasal varise tercih etmesi için- "kalbinin sesini dinlemesini" söylediğinde "Ninurta ağzını açar ve şöyle der..." İtiraz sözcükleri yazıtın hasar gören bölümüyle birlikte yok olmuştur; ancak öykünün devamında Ninhursag'ın Ninurta'ya destek verdiğini görürüz:

[Ninhursag] Ağladı ve kardeşine sızlandı;
Hamile bir kadın gibi yaygara koparıyordu,
[şöyle dedi:]
"Ekur'un içinde kardeşime seslendim,
o kardeş ki bir bebek taşımama neden oldu;
işte o kardeşime sesleniyorum!"

Ancak Ninhursag'ın yalvarışı yanlış seçilmiş sözcüklerle doludur. Enlil'in kız kardeşi olarak ona doğurduğu çocuk adına (Ninurta) yalvarmak istemiştir; ancak bu seslenişi sanki Enki'ye yapmış gibi anlaşılmıştır. Öfkelenen Enlil ona haykırır: "Seslendiğin bu kardeş kimdir? Kimdir çocuk yaptığın bu kardeş?" Ve Sin lehinde bir karar verir. O zamandan beri, ta bugüne dek, Uzay İstasyonu'nun bulunduğu topraklar Sin Ülkesi olarak bilinmektedir: Sina yarımadası.

Enlil son olarak, Sin'in oğlunu Görev Komuta Merkezi'nin başına getirir:

Ninlil'in torunu
Şamaş'ı çağırdı.
Onu elinden tuttu;
ve Şulim'e koydu.

Kudüs -*Ur-Shulim* "Şulim Şehri"- Şamaş'ın kumandası altına verilmiştir. ŞU.LİM adı, "Dört Bölgenin En Yüce Yeri" anlamına gelmektedir ve Sümerlerin "Dört Bölge" amblemi burası için kullanılmıştır (Şekil 53a); bu amblem, büyük olasılıkla Yahudi sembolü olan Davut Yıldızı'nın (Şekil 53b) öncüsüdür.

Tufan öncesi Nippur'un yerini Tufan sonrası Görev Komuta Merkezi olarak alan Kudüs aynı zamanda "Dünyanın Merkezi" -ilahi haritada Dünya ve Nibiru arasındaki trafiği mümkün kılan merkez nokta- unvanını da Nippur'un elinden almıştır.

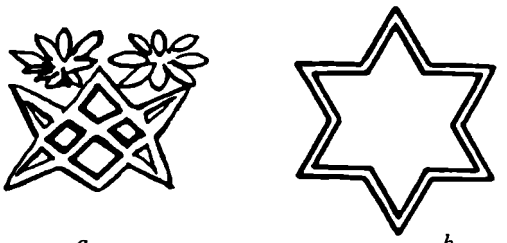

a *b*

Şekil 53

"Dünyanın Merkezi" için, tufan öncesinin ortak merkezli Nippur planına benzetilmeye çalışılarak seçilen yer -Moriya Tepesi- İniş Koridoru'nun ortasından geçen İniş Yolu üzerindeydi (Şekil 54); Baalbek'teki İniş Platformu'yla (BK) Uzay İstasyonu'ndan (Uİ) eşit uzaklıktaydı.

İniş Koridoru'ndaki iki işaret noktasının da Görev Komuta Merkezi'ne (KD) eşit uzaklıkta olmaları gerekiyordu; ancak bu noktada orijinal planlarda bir değişiklik yapmak gerekiyordu çünkü daha önceden suni olarak inşa edilen "Dağa Benzeyen Ev" -Büyük Piramit- Ninurta tarafından kristallerinden ve gerekli teçhizattan yoksun bırakılmıştı; artık bir işlevi kalmamıştı. Çözüm tam olarak kuzeybatı koridoru üzerine ancak Gize'nin biraz kuzeyine yeni bir Nirengi Noktası inşa etmekti. Mısırlılar

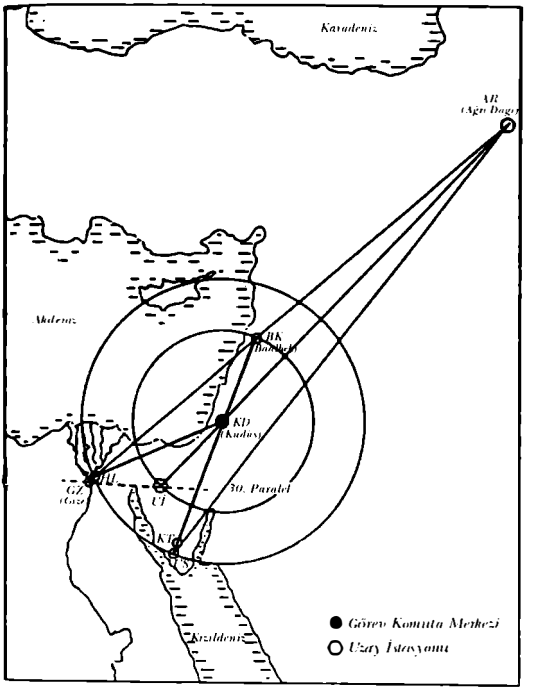

Şekil 54

buraya Annu Şehri dediler; hiyeroglif sembolü onu göklere yükselen, üzerinde ok gibi gökleri işaret eden bir ilave yapıyla bir tür kule olarak tasvir etmektedir (Şekil 55). Grekler, binlerce yıl sonra bu yere *Heliopolis* (Güneş tanrısı "Helios'un Şehri") -Baalbek'e taktıkları isimle aynı- adını verdiler. Her iki örnek de iki yeri de Şamaş'la, yani "Güneş Kadar Parlak Olan"la ilişkilendiren eski isimlerin tercümeleridir; aslında Baalbek, Kitabı Mukaddes'te Bet-Şemeş yani Şamaş'ın Evi olarak geçmektedir.

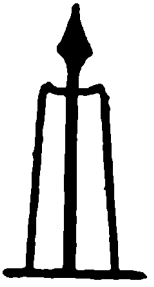

Şekil 55

İniş koridorunun kuzeybatı çizgisindeki işaret noktasının Gize'den (GZ), Heliopolis'e (HL) kaydırılması güneydoğu noktasının da kaydırılmasını gerektirmişti; böylece her iki nokta da Moriya Tepesine eşit uzaklıkta olabilecektir. St. Katherine Dağından daha alçak olmakla birlikte tam olarak Koridor çizgisi üzerinde duran bir dağ bulunur ve plana dahil edilir. Ona *Umm-Şumar* (Sümer'in Annesinin Dağı-haritamızda UM). Sümer coğrafi kayıtları Dilmun'daki bu iki bitişik dağı KA HURSAG ("Giriş Yerindeki Dağ") ve HURSAG ZALA.ZALAG ("Parlaklık Yayan Dağ") olarak tanıtmaktadır.

Dilmun ve Kenan'daki uzay tesislerinin inşaatı, çalışır hale getirilmesi ve yönetimi yeni sevkiyat rotaları ve koruyucu karakolları gerekli kılacaktı. Dilmun'a giden deniz rotası Kızıl Deniz'in doğu kıyısına inşa edilen yeni bir liman kentiyle ("Dilmun Ülkesi'nden ayırt edilebilmesi için "Dilmun Şehri" denilmektedir) gelişir; burası büyük olasılıkla bugün El-tur olan liman şehridir. Bize göre tüm bunlar dünyanın en eski yerleşim

biriminin, Eriha*'nın kurulmasına yol açmıştır. Burası tanrı Sin'e (İbranca *Yerih*o) ve onun tanrısal sembolü Ay'a adanmıştır.

Eriha'nın yaşı daima tarihçileri şaşırtan bir muamma olmuştur. İnsanın (Yakın Doğu'dan başlayan) ilerleyişini genel olarak şöyle gruplandırırlar: M.Ö. 11000 dolaylarında tarım ve hayvancılığın başlangıcına tanık olan Mezolitik ("Orta Taş") Çağ, 3.600 yıl sonra başlayan ve beraberinde köy yerleşimlerini ve çömlekçiliği getiren Neolitik ("Yeni Taş") Çağ ve ardından, 3.600 yıl sonra gelen Sümerlere ait ilk şehir uygarlığı. Ancak bir de Eriha vardır: M.Ö. 8500'lerde insanın henüz köy yaşantısını yönetmeyi bile öğrenmediği zamanlarda bilinmeyen birileri tarafından işgal edilen ve kurulan bir *şehir yerleşimi*...

Eriha'nın yarattığı soru işaretleri sadece yaşıyla sınırlı kalmaz; arkeologların orada buldukları şeylerle de ilgilidir: Taş temeller üzerine inşa edilmiş, tahta pervazlı kapıları olan evler, duvarlar özenle sıvanmış ve kırmızı, pembe ve diğer renklere boyanmıştı; kimi zaman da fresklerle kaplanmıştı. Düzgün ocak ve lavabolar, badana ile sıvanmış ve çoğunlukla çeşitli şekillerle süslenen zemine gömülmüştü. Yerin altına kimi zaman ölüler gömülüyordu ancak unutulmuyorlardı; ölünün yüzünü yeniden yaratmak için içi harçla doldurulmuş en az on adet kafatası bulunmuştu (Şekil 56). Ortaya koydukları özellikler pek çok tarihçiye göre dönemin sıradan Akdeniz yerleşimcilerine göre çok daha ileri ve gelişmişti. Tüm bunlar, şehri çevreleyen devasa bir duvarla korunmaktaydı (Yeşu**'dan binlerce yıl önce!). Bu duvar, yaklaşık dokuz metre genişliğinde ve iki metre derinliğindeki bir hendeğin ortasına *Earliest Civilisations of the Near East* (Yakın Doğu'nun İlk Uygarlıkları) adlı kitabında James Mellaart'ın söylediği gibi "kazma ve çapaların yardımı olmaksızın" kayaların oyulmasıyla dikilmişti. Ondan "bomba gibi bir ilerleme," olarak söz eder Mellaart, "...amaçlarını halen kestiremediğimiz olağanüstü bir ilerlemedir."

* Eriha: Batı Şeria'da bulunan kutsal kent, Jeriko (Ç. N.)

** Yeşu : Eski Ahit'in Yeşu bölümünde Tanrı'nın emriyle Eriha'yı (Jeriko) yıktığı anlatılan peygamber. (Ç. N.)

Şekil 56

Tarih öncesi Eriha'nın gizemi yuvarlak tahıl silolarına ait kanıtlarla daha da artmıştır. Bulunan parçalardan biri kısmen de olsa halen korunmaktadır. Kızıl Deniz yakınlarında deniz seviyesinin 250 metre altındaki bir çukurda, tahıl yetiştirmeye elverişli olmayan bir ortamda bol miktarda buğday ve arpa erzakı tutulduğuna ve sürekli depolandığına dair kanıt bulunmuştur. Bu kadar eskiden böylesi bir yerleşimi kim kurmuş olabilirdi? Kim böyle bir yerde yaşamaya gelmişti? Ve bu sıkı korunan ambar şehir, kimlere hizmet etmişti?

Bize göre bu bulmacanın cevabı "tanrıların" tarihçesinde yatmaktadır; insanın değil.

Cevap Eriha'daki bu inanılmaz şehir yerleşiminin (yaklaşık olarak M.Ö. 8500'den 7000'e kadar) Manetho'ya göre Tot'un hü-

kümdarlığını içine alan döneme denk gelmesinde yatmaktadır. Mezopotamya metinlerinde de gördüğümüz gibi Tot, Barış Konferansından sonra tahta çıkar. Mısır yazıtlarına göre onun tahta çıkışı "Annu'nun Karar Alıcıları huzurunda savaş gecesinin ardından," onun "Fırtına Rüzgarı"nı (Adad) ve "Kasırga"yı (Ninurta) yenmeye ve ardından "iki düşmanı barıştırmaya" yardım etmesinden sonra açıklanmıştır.

Mısırlıların Tot'un krallık dönemiyle ilişkilendirdikleri dönem, tanrılar arasında bir barış dönemidir; Anunnakilerin öncelikli olarak, yeni uzay tesislerinin inşaatına ve korunmasına yönelik ilk yerleşimleri kurdukları zamanlardır bunlar.

Mısır ve Dilmun'un Kızıl Deniz'den geçen deniz rotası, Mezopotamya'yla Görev Komuta Merkezi'ni ve Uzay İstasyonu'nu karadan birleştirecek bir güzergahla takviye edilmeliydi. Çok eski zamanlardan beri bu kara yolu Fırat Nehrinden ana yol üzerindeki bir istasyona Balikh Irmağı (bugünkü Belih) bölgesindeki Harran'a dek uzanmaktaydı. Burada yolcunun önüne iki seçenek çıkardı; güneye, Akdeniz kıyılarına dek -Romalılar tarafından Via Maris ("Denize Giden Yol") olarak adlandırılan yol- inmek ya da bir o kadar ünlü olan Kral Yolundan Ürdün'ün doğu tarafına doğru ilerlemek. İlk seçenek Mısır'a gitmek için daha kısa bir yoldu; ikincisi ise Sina yarımadasına olduğu kadar Eilat Körfezi, Kızıl Deniz, Arabistan ve Afrika'ya dek uzanmaktadır; birkaç uygun geçiş noktası kanalıyla aynı zamanda da Ürdün'ün batı tarafına çıkmaktadır. Bu yol Afrika altınını getirmek için kullanılan güzergahtır.

Bu geçiş noktalarından en önemlisi, izleyeni doğrudan Kudüs'teki Görev Komuta Merkezi'ne götüren Eriha'daki geçiştir. Vadedilen topraklara gitmek isteyen İsrailliler işte buradan Ürdün'e geçmişti. Bize göre, binlerce yıl önce, geçiş noktasını korumak ve konaklayan yolculara yolun geri kalanı için erzak sağlamak üzere Anunnakiler tam buraya bir şehir kurmuşlardır. İnsanlar Eriha'yı evleri yapana dek burası tanrıların karakolu olmuştur.

Acaba Anunnakiler, sadece Ürdün'ün batısında bir yerleşim

kurup da hayati öneme sahip olan doğu tarafını, yani Kral Yolu'nun geçtiği bölgeyi korumasız bırakırlar mıydı? Mantık karşı tarafta, Ürdün'ün doğusunda da bir yerleşimin var olması gerektiğini söyler. Arkeoloji çevreleri dışında pek bilinmese de böyle bir yer gerçekten de bulunmuştur; orada gün ışığına çıkarılan şeyler Eriha'dakilerden bile şaşırtıcıdır.

Şaşırtıcı kalıntılarıyla kafa kurcalayan bu yer Vatikan'a bağlı Pontifical Biblical İnstitute tarafından organize edilen özel bir arkeolojik sefer sırasında ilk kez 1929'da keşfedildi. Alexis Mallon'un başını çektiği arkeologlar buradaki ileri medeniyetin izleri karşısında hayretler içinde kaldılar. En eski yerleşim katmanında bile (yaklaşık olarak M.Ö. 7500'e ait) tuğla yollar döşeliydi ve yerleşim dönemi her ne kadar Taş Çağı'nın sonundan Bronz Çağı'nda dek uzansa da aynı uygarlık düzeyinin her katmanda kendini gösterdiğini keşfeden arkeologlar şaşkınlık içinde kalmışlardı.

Bu yere bulunduğu höyüğün adı verildi: Tel Ghassul; eski adı ise bilinmemektedir. Diğer birkaç bağımlı yerleşimle birlikte burası hayati öneme sahip geçiş noktasını ve ona ulaşan yolu -bugün Allenby Köprüsü olarak bilinen geçiş noktasına varmak için halen kullanılan bir yol- kontrol ediyordu (Şekil 57). Arkeologlar Tel Ghassul'un stratejik önemini kalıntıları kazmaya başladıklarında fark ettiler: "Höyüğün tepesinden bakan biri çok ilginç bir manzarayla karşılaşır: Batıda koyu bir çizgi gibi gözüken Ürdün; kuzeybatıda eski Eriha'nın bulunduğu tepecik ve ötesinde Kudüs'teki Beth-El ve Zeytin Dağını kapsayan Yehuda dağları. Beytüllahim El-Muntar Tepesinin ardına gizlenir ancak Tekoa tepeleri ve Hevron civarları görülmektedir." [A. Mallon, R. Koeppel ve R. Neuville, *Teleilat Ghassul, Compte Rendu des Fouilles de l'Institut Biblique Pontifical* (Piskoposluk Enstitüsünün Araştırma Sonuç Raporu)]. Kuzeye doğru görüş alanı otuz mil kadar açıktır; doğuya bakıldığında Moab Dağı ve Nebo Dağının başlangıcı görülebilir; güneyde ise "Ölü Deniz aynasının ötesinde tuz dağı Sodom vardır."

Tell Ghassul'da ortaya çıkarılan esas kalıntılar, M.Ö.

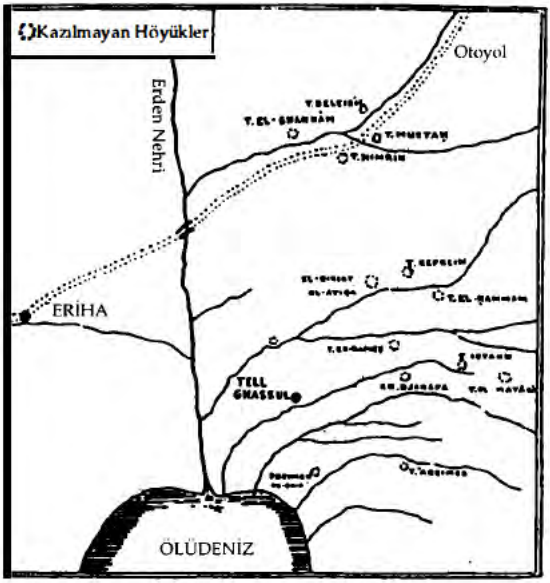

Şekil 57

4000'lerden öncesiyle, M.Ö. 2000 arasında (aniden terk edilene dek) ileri bir uygarlık tarafından işgal edildiği dönemi kapsamaktadır.

Bölgede rastlananlara göre oldukça yüksek bir standarda sahip olan çeşitli eşyalar ve sulama sistemleri, arkeologları bu yerleşimcilerin Mezopotamya'dan geldiklerine ikna etmiştir.

Büyük höyüğü oluşturan üç tepecikten ikisinin ev, diğerinin ise çalışma alanı olarak kullanıldığı görülmektedir. Sonuncusu, içlerine genellikle ikişerli dairesel "çukurların" açıldığı dörtgen bölümlere ayrılmıştır. Bunların yiyecek hazırlamak için birer ocak olmadığını düşündüren şey onların sadece çiftler halinde ve fazla sayıda yerleştirilmeleri değil (niçin bir bölmede altısına ya da sekizine birden ihtiyaç duyulsun ki?), içlerinden bazılarının silindirik olması ve de oldukça derine inmesidir. Bunlara esrarengiz "kül tabakaları" eklenir (Şekil 58); yanıcı bir maddenin artıkları, üzeri önce kumla, ardından da normal toprakla örtüle-

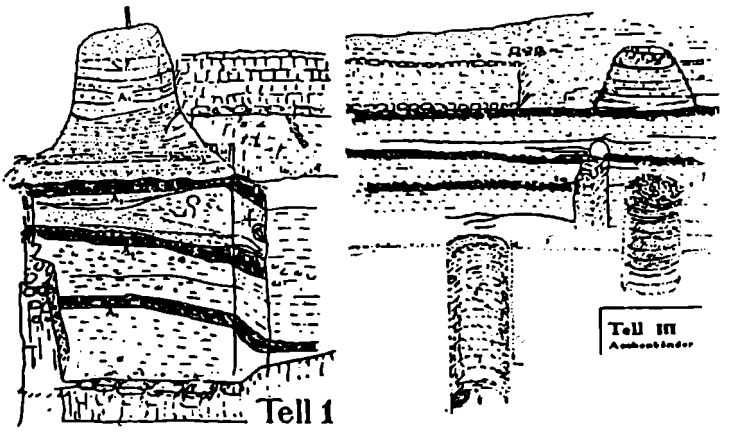

Şekil 58

rek bir diğer "kül tabakası" için zemin oluşturmaktadır.

Yüzeyde zemin çakıl taşlarıyla kaplıdır; bunlar bir güç tarafından un ufak edilen taşların aynı zamanda kararmış kalıntılarıdır. Bulunan eşyalar arasında fırınlanmış kilden yapılan küçük, yuvarlak bir cisim vardır; anlaşılamayan teknik bir amaç doğrultusunda büyük bir hassasiyetle şekillendirilmiş gözükmektedir (Şekil 59).

Yaşama alanlarındaki keşifler sadece gizemi daha da artırmaya yaramıştır. Burada dörtgen evlerin duvarları zemin sevi-

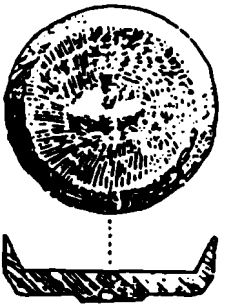

Şekil 59

yesinden gelen bir darbeyle çökmüştür; ancak bu darbe duvarların üst bölümlerinin düzgünce içeriye doğru yıkılmasına neden olmuştur.

Bu düzgünce çökme sayesinde duvarlara kat be kat boyanmış olan o hayret verici resimlerin bazılarını biraraya getirmek mümkün olmuştur. Bir örnekte arka plandaki bir cismin önüne çizilmiş kafesi andıran çizgiler duvar üzerinde üç boyutlu bir illüzyon yaratmıştır. Evlerden birinde her bir duvara farklı bir manzara çizilmiştir; bir diğerinde ise üzerine uzanıldığında karşı duvarı kaplayan resmi seyretmeye olanak tanıyan gömme bir divan vardır. Bu duvar resmi ışıklı cisimden çıkmış bir kişiye bakan (ya da onu karşılayan) bir dizi insanı -bunlardan ilk ikisi tahtta oturmaktadır- tasvir etmektedir.

Bu resimleri 1931-32 ve 1932-33 kazıları sırasında bulan arkeologlar, ışıklı cismin bir başka evin duvarında bulunan alışılmadık bir ışıklı "yıldız" çizimine benzediğini öne sürdüler. Bu, sekiz noktalı bir "yıldız" içinde daha küçük bir sekiz noktalı "yıldız"dı; çizim, yıldızlardan fışkıran sekiz adet ışınla tamamlanıyordu (Şekil 60). Çeşitli geometrik şekiller içeren bu kusursuz

Şekil 60

tasarım siyah, kırmızı, beyaz, gri renkler ve bunların birleşimleri kullanılarak sanatsal bir biçimde çizilmişti. Boyaların kimyasal analizi onların doğal maddeler değil sayıca on ikiyle on sekiz arasında değişen karmaşık mineral bileşimleri olduğunu göstermiştir.

Duvar resimlerini bulanlar Venüs'ü temsil eden sekiz noktalı yıldızın; İştar'ın tanrısal sembolü olduğuna işaret ederek sekiz-ışınlı bu "yıldızın dinsel bir anlamı" olduğunu öne sürdüler. Oysa ki gerçek, Tell Ghassul'da dinsel ayinlere dair hiçbir kanıta, hiçbir "kült objesine," tanrıça heykeline vs. rastlanmamış olmasıdır; buraya ait tuhaflıklardan bir diğeri de budur. Bize göre bu, burasının ibadet eden insanlara ait bir yerleşim değil de ibadet edilenlerin, yani eski zaman "tanrılarının" yerleşim yeri olduğunu göstermektedir. Yani Anunnakilerin...

Gerçekte bizler Washington D.C.'de benzer bir çizime rastladık. Bu çizim National Geographic Society'nin fuayesindeki yer mozaiğinde görülebilir; derneğin Dünya'nın dört köşesiyle ve ara noktalarıyla bağlantısını temsil eden bir pusuladır bu (doğu, kuzeydoğu; kuzey, kuzeybatı; batı, güneybatı; güney, güneydoğu). Bu çizimin tarih öncesi ressamlarının aklında olan şey de bize göre budur: onların ve o yerin Dünya'nın dört bölgesiyle ilişkisini belli etmek.

Duvarda çizimin çevresini saran resimler bu ışınlı "yıldızın" dinsel bir önemi olmadığı ihtimalini daha da kuvvetlendirir; aksi takdirde bu onun kutsallığına karşı saygısızlık sayılırdı. Bu duvar resimleri (Şekil 60) kalın duvarlı yapıları, balık yüzgeçlerini, kuşları, kanatları, bir gemiyi ve hatta (kimilerine göre) bir deniz ejderhasını (solda en yukarıda) tasvir etmektedir; bu resimlerde diğer renklere ilave olarak sarı ve kahverenginin çeşitli tonları göze çarpmaktadır.

İçlerinde en dikkat çekici olanları büyük "ikiz" gözlerin belirgin biçimde göze çarptığı iki şekildir. Diğer evlerin duvarlarında da bunlara rastlandığından ne ifade ettiklerine dair bir fikre sahibiz. Bu cisimlerin üst kısımları katmanlar halinde siyah ve beyaz renklerle boyanarak dairesel ya da oval şekiller ha-

linde çizilmiştir. Merkezi, beyaz daireler içinde kusursuz siyah disklerle tasvir edilen iki büyük "göz" kaplamaktadır. Alt kısımda iki (ya da dört?) kırmızı uzatılmış destek görülmektedir; cismin gövdesindeki bu mekanik ayakların arasından soğana benzeyen bir uzantı çıkmaktadır (Şekil 61).

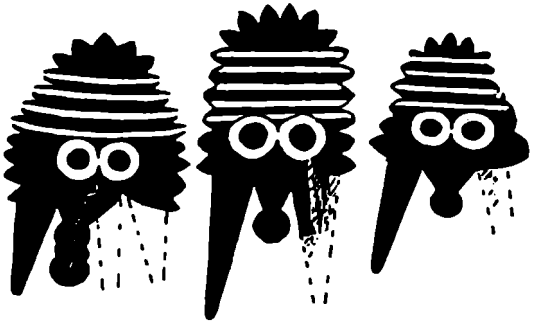

Şekil 61

Bu cisimler nedir? Yakın Doğu metinlerinde (ve de Eski Ahit'te) sözü edilen "Kasırga" olabilirler mi? Anunnakilerin "Uçan Diskleri" bunlar olabilir mi? Freskler, yuvarlak çukurlar, kül tabakaları, yere saçılmış, kararmış çakıllar ve yerleşimin konumu -orada gün ışığına çıkarılanların tümü ve büyük olasılıkla keşfedilememiş daha niceleri- Tell Ghassul'un Anunnakilerin bir kalesi olduğuna ve onların devriye uçakları için bir tür malzeme deposu işlevini üstlendiğine işaret etmektedir.

Tell Ghassul/Eriha geçiş noktası Kitabı Mukaddes'te geçen birkaç olayda önemli ve mucizevi roller üstlenmiştir. Bu gerçek Vatikan'ın bölgeye duyduğu ilgiyi artırmış olabilir. Burada, Hz. İlyas -Tell Ghassul'daki?- bir görevi yerine getirmek üzere (doğu yakasına doğru) nehri geçer; böylece "ateşten bir arabayla... bir Kasırga'yla" göğe yükselecektir. Yine burada, İsraillilerin Mısır'dan toplu göçünün sonunda (Tanrı tarafından Kenan'a girmesine izin verilmeyen) Musa, "Moab ovasından yukarıya" - Tell Ghassul bölgesine doğru- "Nebo Dağının Eriha'ya tepeden bakan zirvesine çıkar; Tanrı ona bütün toprakları gösterir:

Gad'dan Dan'a kadarki toprakları ve Naftali ülkesini, Efrayim ve Manaşşe ülkesini ve Akdeniz'e kadar Yehuda topraklarının tamamını ve Negeb'i ve Eriha'nın düz vadisini, hurma ağaçları şehrini gösterir." Bu, Tell Ghassul'un tepesinden çevreye bakan arkeologların karşılaştığı manzaranın tarifidir.

Yeşu'nun liderliğinde yapılan bu yolculuk Şeria Nehri sularının Kutsal Sandık ve içindekiler sayesinde mucizevi bir şekilde geri çekilmesine neden olmuştu. İşte o zaman, "Yeşu Eriha yakınlarındayken başını kaldırdı ve önünde kılıcını çekmiş bir adam gördü; ona yaklaşarak 'Sen bizden misin, karşı taraftan mı?' diye sordu. Adam 'Hiçbiri; Ben Tanrı'nın ordusunun komutanıyım.' Ve o zaman Yeşu yüzüstü yere kapanıp ona tapındı. 'Efendimin kuluna buyruğu nedir?' diye sordu. Tanrının ordusunun komutanı, 'Çarığını çıkar,' dedi, 'çünkü bastığın yer, kutsaldır.'"

Tanrının ordusunun komutanı daha sonra ona, Eriha'nın ele geçirilmesi için yaptığı planı açıklar. Şehrin duvarlarını güç kullanarak yıkmaya çalışmayın, der, onun yerine Ahit Sandığını duvarların çevresinden yedi kez geçirin. Ve yedinci gün kahinler borularını çaldılar ve halk onlara söylendiği gibi bağırmaya başladı. "Ve Eriha'nın duvarları yıkıldı."

Hz. Yakup da Harran'dan Kenan'a dönüş yolunda Ürdün'den geçtiği sırada bir "adamla" karşılaşır ve ikisi şafak sökene kadar güreşirler; en sonunda Yakup, rakibinin tanrı olduğunu fark eder "ve Yakup böylece oraya Peniel ('Tanrının Yüzü') adını verir; çünkü, 'Tanrının yüzünü gördüm ve canım sağ kaldı,' der."

Doğrusu Eski Ahit, eski zamanlarda Sina yarımadasına ve Kudüs'e çıkan önemli yollarda Anunnakilerin yerleşim birimleri kurduklarını açıkça belirtmektedir. Kudüs ve Sina arasındaki yolu koruyan Hevron şehrine "eskiden Kiryat-Arba ("Arba'nın Kalesi"); Arba, *Anaklıların* en güçlü adamının ("kral") adıydı" (Yeşu 14:15). *Anaklıların* soyundan gelenlerin İsrailliler Kenan'ı ele geçirdiklerinde halen bu bölgede oturduklarını da yine bu-

radan öğreniyoruz. Ayrıca Kitabı Mukaddes'in başka yerlerinde Anaklıların Ürdün'ün doğusunda yaşadığından da söz edilmektedir.

Peki bu Anaklılar kimdir? Kelime genellikle "devler" olarak tercüme edilir, tıpkı Kitabı Mukaddes'te geçen Nefilim sözcüğü gibi. Ancak biz Eski Ahit'te geçen *Nefilim*'in ("Aşağı İnenler") nasıl "Roket Gemilerinden Gelenler" anlamına geldiğini göstermiştik.

Anaklılar bizce *Anunnakiler*'den başkası değildir.

Bu güne dek kimse Manetho'nun Tot hanedanına dahil olan "yarı-tanrıların" hükümdarlık süresine biçtiği 3.650 yıla dikkat etmedi. Oysa bize göre bu rakam oldukça anlamlıdır çünkü Anunnakilerin gezegeni Nibiru'nun kendi ekseni etrafında 3.600 yıl süren dönüşüyle aradaki hata payı sadece 50 yıldır.

İnsanoğlunun Taş Çağı'ndan başlayarak Sümerlerin ileri medeniyetine dek katettiği gelişmenin 3.600 yıllık periyotlarla gerçekleşmesi -yaklaşık olarak M.Ö. 11000, 7400 ve 3800- bizce tesadüf değildir. Sanki "gizemli bir el" insanı "çöküşten tutup çıkarmış ve onu daha üst bir kültür, bilgi ve uygarlık seviyesine çıkarmıştır" diye yazmıştık *12. Gezegen*'de. Biz her bir dönemin Anunnakilerin Dünya ve Nibiru arasında gidip gelişlerinin tekrarlandığı zaman dilimiyle çakıştığına inanıyoruz.

İnsanoğlunun kaydettiği gelişme Mezopotamya merkezinden eski dünyanın tamamına yayılmıştır ve Mısırlıların "Yarı-Tanrıların Zamanı" (tanrı ve insanların birleşmesiyle oluşan nesil) -Manetho'ya göre M.Ö. 7100'le M.Ö. 3450 arası- kesinlikle Neolitik dönemle çakışmaktadır.

Anunnakilerin, o "hükmeden yedi tanrının," bu periyotlardan her birinde insanlığın geleceğini ve tanrıların onunla olan ilişkisini gözden geçirdiklerini tahmin edebiliriz. Böyle bir gözden geçirmenin Sümer medeniyetinin ani ve aksi takdirde açıklanamaz yükselişinden önce gerçekleştirildiğini kesin şekilde söyleyebiliriz çünkü Sümerler bize bu toplantıların kayıtlarını miras bıraktılar!

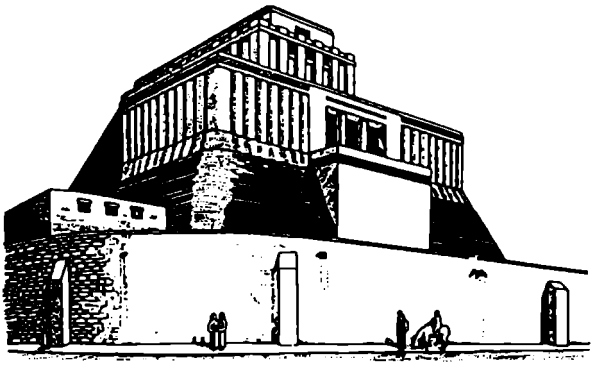

Şekil 62

Sümer ülkesi yeniden inşa edilirken toprakları üzerinde kurulmaya başlanan ilk şey Eski Şehirler olur. Ancak eskiden olduğu gibi bunlar yalnızca tanrılara ait şehirler değildirler; çünkü tarlalara, bostanlara ve hayvan sürülerine bakmak ve tanrılara hizmet etmeleri için bu modern yerleşimlere artık insanlar da kabul edilmektedir. Ve artık sadece aşçı ya da fırıncı, zanaatkar ya da terzi olarak değil, rahip, müzisyen, soytarı ya da tapınak fahişesi olarak da hizmet etmektedirler.

Kurulacak ilk şehir Eridu'ydu. Enki'nin Dünya'daki ilk yerleşimi olduğundan yeniden ve sonsuza dek ona verilmişti. Oradaki ilk tapınağı (Şekil 62) -dönemin mimari harikası- geçen zamanla birlikte yükseltilip genişletilerek E.EN.GUR.RA denilen ("Zaferle Dönen Tanrının Evi") olağanüstü bir tapınak eve dönüştürülmüştü. Yapı, Aşağı Dünya'dan getirilen altın, gümüş ve değerli metallerle bezenmişti ve "Göklerin Boğası" tarafından korunmaktaydı. Enlil ve Ninlil için ise Nippur yeniden inşa edildi; orada bu defa sadece Görev Komuta Merkezi olarak değil aynı zamanda da korku veren silahlarla donatılmış yeni bir *Ekur* ("Dağa Benzeyen Ev" (Şekil 63) yapmışlardı. Bu silahlar arasında "Karayı Tarayan Yükseltilmiş Göz" ve her şeye nüfuz edebilen "Yükseltilmiş Işın" da vardı. Bu kutsal yer aynı zamanda "pençesinden kimsenin kurtulamayacağı" Enlil'in "hızlı hareket eden Kuş"una da ev sahipliği yapıyordu.

A. Falkenstein tarafından düzenlenen ve tercüme edilen "Eridu'ya bir İlahi" (*Sümerler*, cilt VII), Enki'nin büyük tanrıların bir toplantısına katılmak için nasıl seyahat ettiğini anlatmaktadır. Bu toplantıya vesile olan olay Anu'nun her 3.600 yılda bir Dünya üzerindeki tanrılarla insanların geleceğini tartışmak üzere Dünya'ya yapacağı ziyaretlerden biriydi. "Tanrıların o alkollü içkiyi, insanoğlunun hazırladığı şarabı içtiği" ön kutlamaların ardından ciddi şekilde karar alınmasına sıra gelmişti. "Anu şeref konuğu olarak baş köşeye oturdu; yanında Enlil vardı; Ninhursag bir başka koltukta oturmaktaydı."

Anu toplantıyı başlattı "ve Anunnakiler bunun üzerine şöyle dediler":

Burada toplanan yüce tanrılar,
Meclis Oturumuna gelen Annuna-tanrıları!
Oğlum Tanrı Enki,
Kendisi için bir Ev yaptı;
Dünya'daki yüce bir dağ gibi, Eridu'yu inşa etti;
Evini çok güzel bir yere kurdu.
Bu yere, Eridu'ya, davetsiz kimse giremez...
Mabedine, Abzu'dan getirilen
İlahi Formülleri sakladı.

Bu, tartışmayı gündemin ana maddesine sürükledi: Enlil, Enki'nin "İlahi Formülleri" -uygarlık için gereken yüzün üzerinde sır- diğer tanrılardan gizlediğinden ve ilerlemeyi yalnızca Eridu'yla ve onun insanlarıyla sınırladığından şikayetçiydi. (Eridu'nun Sümer'in en eski tufan-öncesi şehri yani Sümer uygarlığının kaynağı olduğu arkeolojik bulgularla kanıtlanmış bir gerçektir.) İşte o zaman Enki'nin İlahi Formülleri diğer tanrılarla paylaşmasına karar verildi böylece onlar da kendi modern yerleşimlerini kurabileceklerdi; uygarlık, Sümer topraklarının tamamına bahşedilmiş olacaktı!

Görüşmelerin resmi bölümü sona erdiğinde Dünya'daki tanrılar göklerden gelen ziyaretçilerine bir sürpriz yaptılar: Nip-

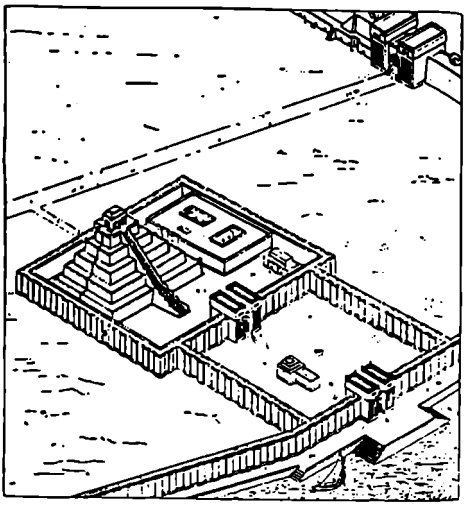

Şekil 63

pur'la Eridu'nun tam ortasına Anu şerefine kutsal bir yer inşa etmişlerdi; buraya, amacına uygun olarak E.ANNA -"Anu'nun Evi"- adı verilmişti.

Kendi gezegenlerine dönmek üzere Dünya'dan ayrılmadan hemen önce Anu ve Antu bu dünyevi tapınaklarına bir gecelik bir ziyarette bulundu. Bu ziyaret büyük bir resmiyet ve debdebeyle damgalanan bir olaydı. Tanrısal çift bu yeni şehre vardıklarında -sonraları Uruk denilecektir (Kitabı Mukaddes'teki Erek)- tapınağın avlusuna geçerlerken onlara tören alayı içindeki diğer tanrılar eşlik ediyordu. Bir tarafta görkemli bir şölen yemeği hazırlanırken tahtta oturan Anu diğer tanrılarla sohbet ediyordu; tanrıçaların eşlik ettiği Antu ise tapınağın "Altın Yataklı Ev" denilen bölümünde giysilerini değiştirmişti.

Rahipler ve diğer tapınak görevlileri "şarap ve kaliteli yağ" ikram ettiler ve "Anu, Antu ve diğer bütün tanrılar için bir boğa ve bir koç" kestiler. Ancak ziyafet gezegenlerin görülebileceği şekilde karanlık bastırana dek başlatılmadı: Ta ki "Jüpiter, Venüs, Merkür, Satürn, Mars ve Ay; onlar gözükür gözükmez..."

Bir el yıkama töreninin ardından yemeğin ilk bölümü sunuldu: "Boğa eti, koç eti, kümes hayvanları... beraberinde, en kaliteli arpa suyu ve ezilmiş üzüm suyu."

Geceye damgasını vuracak en önemli olaydan önce kısa bir ara verildi. Bir grup rahip *Kakkab Anu Etellu Şamame*" -"Anu'nun Gezegeni Göklere Yükselir"- ilahisini söylemeye başlamışken bir diğer rahip Anu'nun gezegeni Nibiru'nun gökyüzünde gözükeceği anı yakalamak için "tapınak kulesinin en üst katına" çıkmıştı. Beklenen dakikada ve gökyüzündeki o iyi bilinen noktada gezegen nihayet belirdi. Bunun üzerine rahipler hep bir ağızdan "Tanrı Anu'nun Parlamaya Başlayan İlahi Gezegeni" ve "Yaratıcı'nın Sureti Kendisini Gösterdi" adlı şarkıları söylemeye başladılar. İşaret olarak büyük bir şenlik ateşi yakıldı ve haber bir gözlem kulesinden diğerine yayılırken her yerde ardı ardına ateşler yakılıyordu. Ülke gece sona ermeden ışıl ışıl aydınlanmıştı bile.

Sabah olduğunda tapınağın ibadet yerinde şükran duaları sunuldu ve bir seremoni ve sembolizm silsilesini takiben, tanrılar geri dönmek üzere tapınağı bir bir terk etmeye başladılar. Rahipler, "Anu gidiyor" şarkısını söylediler; "Anu, Gökyüzünün ve Yeryüzünün yüce kralı, bizi kutsa," diye tekrarlıyorlardı. Anu, istenilen kutsamaları yaptıktan sonra tören alayı "Tanrılar Sokağı"na ve "Anu'nun Gemisinin Olduğu Yer"e gitti. "Dünya'da Yaşam Yarat" adlı mabette dua etmeye ve ilahi söylemeye devam edildi. Şimdi geride kalanların ayrılan çifti kutsamalarının zamanı gelmişti ve şu dizeler okundu:

Yüce Anu, Gökyüzü ve Yeryüzü seni kutsasın!
Enlil, Ea ve Ninmah seni kutsasın!
Tanrılar Sin ve Şamaş, seni kutsasın...
Nergal ve Ninurta seni kutsasın...
Gökyüzündeki İgigiler
ve Yeryüzündeki Anunnakiler seni kutsasın!
Abzu'nun tanrıları
ve kutsal toprakların tanrıları seni kutsasın!

Ve Anu ve Antu Uzay İstasyonu'na gitmek üzere oradan ayrıldılar. Uruk arşivinde bulunan bir tablete göre bu, ziyaretlerinin on yedinci günüydü. Bu önemli olay artık sona ermişti.

Verdikleri kararlar Eski Şehirlerin yanında yenilerinin kurulmasına yol açmıştır. Bunlardan ilki ve başta geleni Kiş'ti; Ninurta'nın, "Enlil'in Önde Gelen Oğlu"nun kontrolüne verilmişti. Ninurta onu Sümer'in ilk idari başkentine dönüştürdü. "Enlil'in ilk doğan oğlu" Nannar/Sin için ise yeni bir yerleşim olan -ve daha sonra Sümer ekonomisinin merkezine dönüşecek- Ur ("Şehir") kuruldu.

Alınan bazı kararlar ise insanlığın önündeki bu yeni ilerleme devri ve onun Anunnakilerle ilişkileri hakkındaydı. Sümer metinlerinden okuduğumuza göre büyük Sümer uygarlığını başlatan o önemli görüşmelerde "kadere hükmeden Anunnakiler", tanrıların "insanlar için çok azametli ve yüce olduğuna" karar vermiştir. Kullanılan terimin -Akkadcadaki *elu*- tam karşılığı şudur: "Yüce Olanlar." Babilce, Asurca, İbrancа ve Ugaritçedeki *El* kelimesi buradan gelmektedir; Grekler bu sözcüğe "ilah" anlamını da yüklemişlerdir.

Anunnakilere göre kendileriyle insanlardan oluşan halk arasında aracı görevi görmesi için insanoğluna "Krallık" verilmesi artık bir zorunluluk olmuştur. Tüm Sümer kayıtları bu önemli kararın Anu'nun ziyareti sırasında Büyük Tanrılar Meclisi'nde alındığını belirtmektedir. Akkadca bir metin (*Ilgın ve Hurma Ağacı Efsanesi*) "çok eskiden, uzun zaman önce" gerçekleşen bu toplantıyı nakleder:

Bütün toprakların tanrıları Anu, Enlil ve Enki,
Meclisi topladılar.
Enlil ve tanrılar düşünüp taşındılar;
Aralarında Şamaş da vardı;
Ninmah da oradaydı.

O zamanlar henüz "ülkede krallık yoktu; yönetim tanrıların elindeydi." Ancak Yüce Meclis bunu değiştirmek ve insanoğlu-

na krallık bahşetmek yönünde karar aldı. Tüm Sümer kaynakları ilk kraliyet şehrinin Kiş (Kûş) olduğu konusunda birleşir. Enlil tarafından krallığa atanan ilk insanlara LU.GAL, "Kudretli İnsan" denildi. Benzer bir hikaye insanoğlunun krallıklar kuruşunun tarihsel bir kaydı olarak Eski Ahit'te de (Yaratılış, 10. Bölüm) anlatılmaktadır:

Kûş, Nemrut'u yarattı;
O ülkedeki ilk Kudretli İnsan oldu...
Ve onun krallığı böyle başladı:
Babil, Erek ve Akkad,
Ve Şinar [Sümer] diyarının tamamı.

Bu Kitabı Mukaddes metni ilk üç başkentin adını Kûş, Babil ve Erek olarak listelerken, Sümer Kralları Listesi krallığın Kûş'tan Erek'e ardından da Ur şehrine geçtiğini iddia etmektedir; Babil'den ise hiç söz edilmez. Bu bariz tutarsızlığın bir açıklaması vardır: Bize göre nedeni Kitabı Mukaddes'te oldukça geniş bir yer tutan Babil Kulesi olayıdır. Bu olayın Marduk'un Sümer'in bir sonraki başkentine Nannar yerine hükmetmek istemesinden patlak verdiğine inanıyoruz. Zamanı ise Sümer ovasına (Kitabı Mukaddes'teki Şinar) yeniden yerleşildiği, modern yerleşimlerin inşa edilmeye başlandığı zamana denk gelir:

Ve onlar doğuya göçerlerken,
Şinar diyarında bir vadi buldular
ve oraya yerleştiler.
Birbirlerine şöyle dediler:
"Gelin tuğla yapıp pişirelim";
Taş yerine tuğla,
harç yerine zift kullandılar.

Daha sonra sözünü ettiğimiz olaya neden olan plan, adı belli olmayan bir "tahrikçi" tarafından önerilir: "Gelin, kendimize bir şehir kuralım ve göklere erişecek bir kule dikip nam salalım."

"Ve Yehova, insanların inşa ettiği şehri ve kuleyi görmek için aşağıya indi" ve isimsiz diğer tanrılara şöyle seslendi: "Bu yaptıkları, sadece bir başlangıç; bundan sonra düşündüklerini gerçekleştirecek ve hiçbir engel tanımayacaklar." Ve Yehova, meslektaşlarına şu çağrıyı yapar: "Gelin, aşağıya inip dillerini karıştıralım ki birbirlerini anlamasınlar." "Ve Tanrı, onları yeryüzüne dağıtarak kentin yapımını durdurdu."

İnsanoğlunun başlangıçta "aynı dili konuştuğu" bir dönem yaşandığı, Sümer tarihsel kayıtlarında da savunulan bir görüştür. Bu kayıtlar, insanoğlunun dünyaya dağılması sonucu dillerin karışmasının tanrıların kasti bir eylemi olduğunu da iddia etmektedirler. Eski Ahit gibi Berossus'un yazıları da "tanrıların, o zamana dek aynı lisanı konuşan insanlara dil çeşitliliği sunduğunu" belirtir. Kitabı Mukaddes hikayesinde olduğu gibi, Berossus'un tarihçesi de dil çeşitliliğini ve insanların dünyaya dağılmasını Babil Kulesi olayıyla bağlamaktadır: "Tüm insanlar aynı dili konuşurken içlerinden bazıları gökyüzüne ulaşabilmek için büyük ve gösterişli bir kule inşa etmeye karar verdiler. Ancak Tanrı, üzerlerine bir kasırga göndererek onlara hedeflerini şaşırttı ve her bir kabileye kendilerine özgü bir lisan verdi."

Hikayeler arasındaki tutarlılık hem Eski Ahit'i derleyenlerin, hem de Berossus'un bilgi almak üzere yararlandıkları çok daha eski, ortak bir kaynakları olduğunu akla getirir. Her ne kadar bugüne dek böyle bir kaynak bulunmadığı genel olarak kabul edilse de gerçekte, 1876 yılında yayınladığı ilk çalışmasında George Smith, Asurbanipal'in Ninova'daki kütüphanesinde "Kule hikayesinin farklı bir anlatımına" rastladığını rapor etmiştir. Smith hikayenin orijinal olarak iki tablete yazıldığına inanmaktadır. Kendi bulduğu tabletin üzerinde (K-3657) altı sütun dolusu çivi yazısı vardır, ancak o yalnızca dört sütunun parçalarını biraraya getirmeyi başarmıştır. Bu, hiç şüphesiz ki Sümerlerin Babil Kulesi hikayesinin Akkadca versiyonudur ve olaya insanoğlunun değil tanrıların neden olduğu metinden açıkça anlaşılmaktadır.

George Smith tarafından derlenen ve W. S. C. Boscawen ta-

rafından *Kitabı Mukaddes Arkeoloji Çalışmaları Cemiyeti'nin Kayıtları*'nda (V. cilt) yeniden tercüme edilerek sunulan öykü, kule inşa etmeyi öneren "tahrikçinin" kimliğiyle başlar; ne yazık ki satırların hasar görmesi nedeniyle adı okunamamaktadır. Bu tanrının "yüreğinden geçen düşünceler kötüydü; Tanrıların Babası'na karşı [Enlil] nefret doluydu." Şeytani amacına ulaşmak için "büyüğü ve küçüğü tepe üzerinde biraraya gelmeye" iterek "Babil halkını günaha teşvik etti."

Bu günahkar çalışma, "Kutsal Dağın Tanrısı"nın -Hayvancılık ve Tahıl Efsanesi'nde Enlil olduğu tespit edilen tanrının- kulağına gittiğinde, Enlil "Gökyüzüne ve Yeryüzüne seslendi... Kalbini Tanrıların Efendisi Anu'ya, babasına doğru yükseltti; kalbinin dilediği emri ondan almak için... Aynı zamanda da [kalbini mi? sesini mi?] Damkina'ya yükseltti." Onun Marduk'un annesi olduğunu biliyoruz; bu yüzden de tüm ipuçları "tahrikçi" olarak onu işaret etmektedir. Ancak Damkina onun tarafını tutar: "Ben oğlumla yücelirim..." der. Ardından gelen eksik cümle, onun "sayısının" -sayısal rütbe-statü sıralaması mı?- söz konusu olduğunu belirtmektedir.

III. sütunun okunabilir bölümleri, bunun ardından Enlil'in isyankar grubu planlarından vazgeçirmeye çalışmasıyla ilgilidir. Bir Kasırga'yla göklere çıkan "Nunamnir [Enlil] gökyüzünden dünyaya seslenir; [ancak] onun yolundan gitmezler; ona vahşice karşı gelirler." Enlil "bunu gördüğünde dünyaya iner." Fakat onun olay yerindeki varlığı bile hiçbir şey değiştirmez. Son sütunda "tanrılardan da fayda gelmeyince" şiddete başvurmak dışında bir seçeneği kalmaz:

Gece, onların kalesi olan kuleye,
artık son verir.
Öfkesiyle, bir de emir verir:
Onları toprakların dışına dağıtmak, onun fikridir.
Öyle bir emir verir ki akılları karışır.
...ve yaptıkları işi durdurur.

Bu eski Mezopotamya yazıtı, Babil Kulesi öyküsünü üzücü bir olayla noktalar: "Onlar şiddetle tanrıya karşı geldikleri için Babil için ölesiye ağladılar, çok ağladılar."

Hikayenin Kitabı Mukaddes versiyonu bu olayın geçtiği yere *Babel* (Babil'in İbrancası) demiştir. Bu isim önem taşımaktadır, çünkü orijinal Akkadca versiyonu -*Bab-Ili*- tanrıların Sümer'e girip çıktıkları yer olarak "Tanrıların Kapısı" anlamına gelmektedir.

Kitabı Mukaddes anlatımına göre suçun failleri işte tam orada "başı göklere değecek bir kule" inşa etmeye karar vermişlerdir. Bu sözler, Babil'in en önemli özelliklerinden biri olan (Şekil 64) ziguratın (yedi-basamaklı piramit) gerçek adıyla aynıdır: ESAG.İLA, yani "Başı Yüksek Olan."

Şüphe götürmeyecek şekilde aynı orijinal Sümer kaynağına dayanan Kitabı Mukaddes ve Mezopotamya metinleri böylece aynı olayı nakletmektedirler: Marduk'un, krallığın Kiş'ten Uruk ve Ur'a -Nannar/Sin'in güç merkezleri olmak için inşa edilmiş şehirler- geçmesini engelleme girişimi ve kendi şehri Babil'de hükümdarlığını koruma çabaları.

Bu girişimiyle Marduk, ne yazık ki trajedilerle dolu bir olaylar zinciri başlatmıştır.

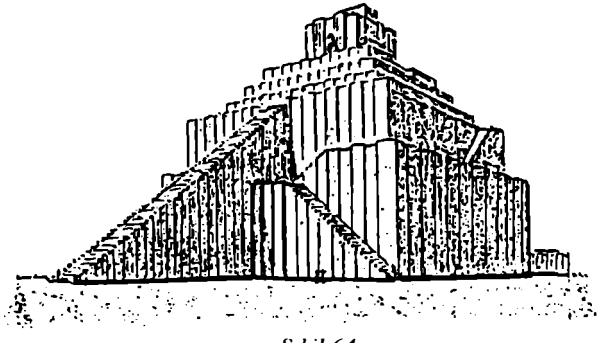

Şekil 64

Üst Deniz
Ugarit
Orantes Nehri
Lübnan
Matmat
Kadeş
Biblos
Baalbek
Şam
Kenan
Erika
Ölüdeniz
Moriya Dağı
Harrana
Balikh Nehri
Emar
Amurru
Tadmor
(Palmira)
Khabur Nehri
Mitanni
Mari
Fırat Nehri
Asur
Ninova
Kalah
Dicle Nehri
GUTIUM
Nuzi
Babil
Akkad
Eshnunna
Zagros Dağları
Sippar
Kiş
Babil
Borsippso
Larak
Agade?
Elam
Susa
Nippur
Adab
Şurrupak
Sümer
İsin
Lagaş
Umma
Bad-Tibira
Uruk
Larsa
Ur
Eridu
Alt Deniz
Sam Toprakları
Eski Şehirler
Yeni Şehirler
Uzayla İlgili Tesisler

- 10 -

PİRAMİTTEKİ MAHKUM

Babil Kulesi olayı, insanoğlunun Dünya üzerinde hatırlayabileceği en uzun barış dönemini beklenmedik bir şekilde sonlandırmıştır. Tetiklediği trajik olaylar zinciri bize göre Büyük Piramit ve onun gizemleriyle doğrudan ilgilidir. Bunlara ışık tutabilmek amacıyla, bu benzersiz yapının nasıl tasarlandığını, inşa edildiğini ve ardından kapıların nasıl kapatıldığını ve içeriye zorla girildiğini açıklayan kendi teorimizi sunuyoruz.

Gize'deki Büyük Piramit'in yapımına ve amacına ilişkin pek çok gizeme yapımı tamamlandıktan sonra iki tanesi daha eklenmiştir. Piramidin kraliyet mezarı olduğu savına dayanan bugüne dek geliştirilmiş bütün teoriler, eksik ve kusurlu çıkmıştır. Bize göre cevaplar, firavunların değil de tanrıların hikayelerinde yatmaktadır.

Klasik dönem Grek ve Roma tarihçilerinin Büyük Piramit'e değindikleri bazı yazıları, o zamanlarda piramidin girişine, alçalan geçide ve toprak altındaki çukura aşina olduklarını göstermektedir. Üst bölümlerdeki geçitlere, galerilere ve odalara dair hiçbir bilgi yoktur çünkü Yükselen Geçit üç büyük granit blokla sıkı sıkıya kapatılmış ve üçgen bir taşın ardına gizlenmişti; böylece Alçalan Geçitte yukarıdaki geçide bağlanan bir kesişim noktası olduğu buradan geçen kimsenin aklına gelmeyecekti (Şekil 65).

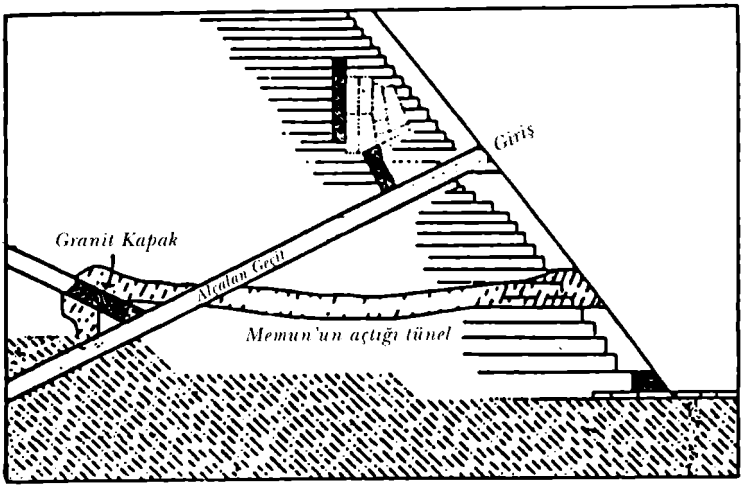

Şekil 65

Aradan geçen yüzyıllarla birlikte, asıl girişin nerede olduğu bile unutulmuştur. Halife Memun (M.S. 820) piramide girmeye karar verdiğinde adamları duvarda rastgele tüneller kazarak zorla bir giriş açmaya çalıştılar. Piramidin içinde bir yerlerde bir taşın yuvarlandığını duyduklarında tüneli ses yönünde kazıp Alçalan Geçide ulaştılar. Düşen taş parçası Yükselen Geçitteki kesişme noktasını gizleyen üçgen taştır; düşmesiyle birlikte ardındaki granit kapak ortaya çıkmıştır. Granit bloklarda gedikler açmayı bile başaramayan adamlar çevresindeki kireç taşı duvarı kesip delerek Yükselen Geçidi ve piramidin içini keşfederler. Arap tarihçilerin tanıklık ettiğine göre Halife Memun içeride boşluktan başka hiçbir şey bulamamıştır!

Alçalan Geçitteki döküntülerin -her nasılsa geçitten kayarak aşağıya granit kapağın olduğu yere düşen kireç taşı parçalarının- temizlenmesinin ardından adamlar sürünerek geçidin yukarıdaki ucuna çıkarlar. Bu karemsi tünelden çıktıklarında artık ayakta durabilmektedirler; ne de olsa Yükselen Geçidin Yatay Geçit ve Büyük Galeriyle kesiştiği kavşağa gelmişlerdir (Şekil 66). Yatay Geçidi takip ederek (tarihçilerin daha sonraları "Kra-

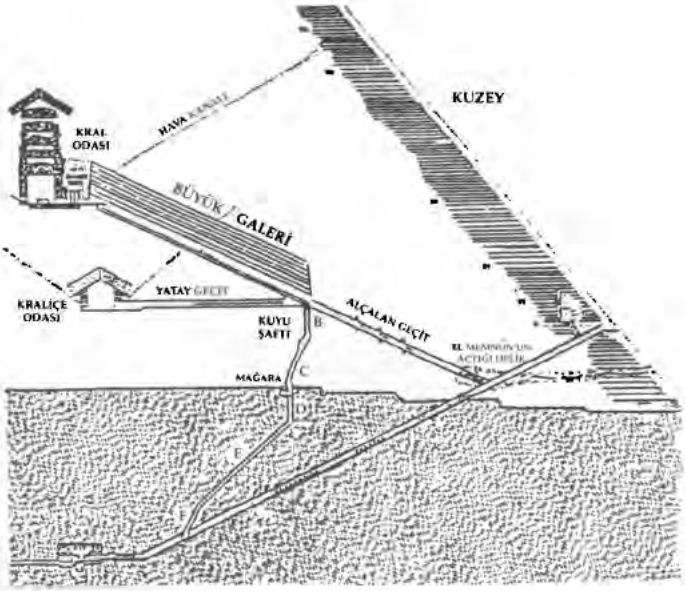

Şekil 66

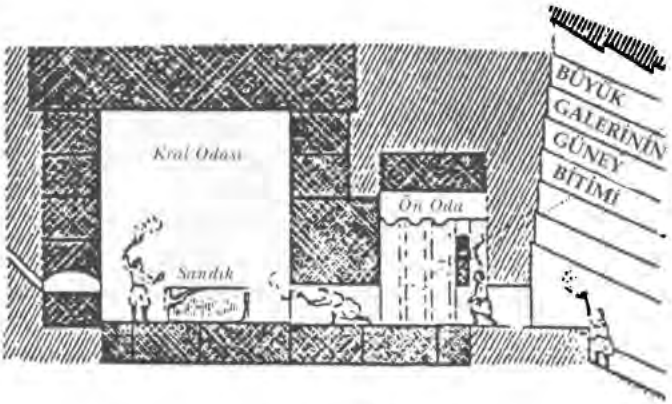

Şekil 67

liçe Odası" dedikleri) kemerli odaya ulaşırlar; burası bomboştur tıpkı duvardaki esrarengiz niş gibi (Şekil 49'a bakınız). Yeniden geçitlerin birleşme noktasına döndüklerinde bu defa büyük bir güçlükle Büyük Galeriye tırmanırlar (Şekil 45); düzgünce kesilmiş olukları artık boş olan oyukları ve köşeleri bu tırmanışa yardım etmiştir; bu görev Galerinin zeminine ve meyilli yüzeylerine serpilmiş beyaz bir toz tabakası yüzünden oldukça zorlaşmıştır. Galerinin yukarıdaki ucundan onu Ön Odanın zeminiyle aynı seviyeye getirmek için yükseltilen Büyük Basamağa ulaşırlar ve Ön Odaya girdiklerindeyse parmaklıklı engelin yerinde olmadığını görürler (Şekil 67). Buradan, yine sürünerek yukarıdaki kemerli odaya (daha sonra "Kral Odası" adını alacak oda) ilerlerler. Burası da taştan oyulmuş bir blok haricinde ("Sandık" denilmiştir,) tamamen boştur. Ve ne yazık ki sandık da boştur!

Üç geçidin kesiştiği kavşağa (Yükselen Geçit, Büyük Galeri ve Yatay Geçit) geri dönen Memun'un adamları, geçidin batı ucunda, rampanın altındaki taşın kırılmasıyla oluşmuş boşluğu fark ederler (Şekil 68). Burası kısa yatay bir geçidin ardından

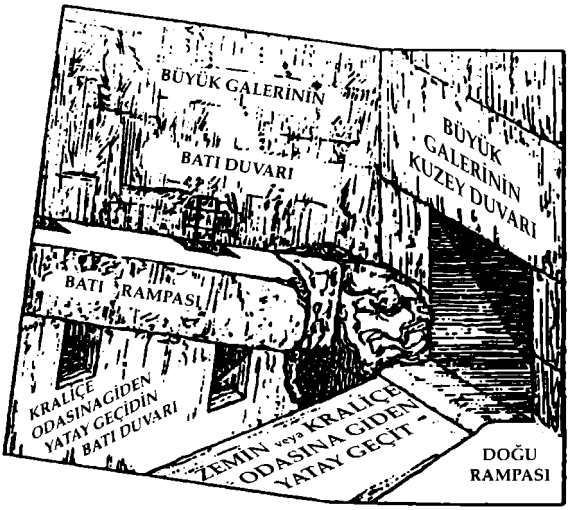

Şekil 68

Arapların kuyu olduğuna inandıkları dikey bir bacaya çıkmaktadır. Bu "kuyu bacadan" (ki sonraları hep bu isimle anılmıştır) aşağıya indiklerinde bunun aslında dolambaçlı bir şekilde birbirine bağlanan bir dizi hava boşluğunun (yaklaşık 60 metre uzunluğunda) üst bölümü olduğunu keşfederler. Bu boşluk iki metrelik bir bağlantıyla Alçalan Geçitte son bulmakta ve böylelikle piramidin yukarıdaki odaları ve geçitleriyle aşağıdakiler arasında bağlantı sağlamaktadır (Şekil 66). Buradaki kanıtlar aşağıdaki bu açıklığın ağzının sıkıca kapatıldığını ve Alçalan Geçitten inen birilerinden gizlenmeye çalışıldığını göstermektedir. Ta ki Memun'un adamları kuyu boşluğundan boylu boyunca inene ve aşağıdaki ucunu keşfederek onu kırıp açana dek...

Arapların bu keşifleri ve sonraki araştırmaları çözülmeyi bekleyen bir dizi bulmaca yaratmıştır. Alçalan Geçit niçin, ne zaman ve kimler tarafından kapatılmıştır? Kıvrılarak ilerleyen Kuyu-Hava Boşluğu niçin ne zaman ve kimler tarafından piramidin içinden ve onun kayalık zemininden geçirilmiştir?

İlk ve en uzun süre geçerliliğini koruyan teori iki bulmacayı tek bir cevaba sığdırır. Piramidin Khufu (Keops) tarafından kendi mezarı olsun diye yaptırıldığı savına dayanan bu teoriye göre kralın mumyalanmış bedeni "Kral Odası"ndaki "Sandığa" koyulduktan sonra, işçiler Büyük Galerinin tepesinden Alçalan Geçidin eğiminden faydalanarak, mezarın ağzını kapatmak üzere üç granit blok kaydırmışlardır. Bu işçilerin diri diri Büyük Galeriye hapsolmalarına neden olmuştur. Kurnazlıklarıyla rahipleri alt eden bu işçiler rampadaki son taşı yerinden çıkarmış Kuyu Boşluğunu aşağıya dek kazmış Alçalan Geçide ulaşmış ve piramidin giriş/çıkışına dek yukarı tırmanarak hayatlarını kurtarmışlardır.

Ancak bu teori titiz bir incelemeden geçirildiğinde, ne yazık ki başarısız olur.

Bu kuyu boşluğu yedi farklı parçadan oluşmaktadır (Şekil 66). Büyük Galeriden üstteki yatay bir parçayla başlayarak (A) dikey bir parçaya ulaşır (B). Bu parça, kıvrımlı bir C parçasıyla daha aşağıdaki dikey D parçasına bağlanmaktadır. Ardından

düz fakat dik eğimli oldukça uzunca bir E parçası gelir; bu farklı bir açıda meyil veren kısa bir F parçasına çıkar. F'nin sonunda düz gibi gözüken ancak hafif bir eğimi olan parça (G) Kuyu Boşluğunu, Alçalan Geçide bağlamaktadır. Yatay bağlantı parçaları dışında (A ve G) kuyu boşluğunu oluşturan tüm parçalar (B, C, D, E ve F) kuzey-güney düzleminden bakıldığında her ne kadar yön değiştirdiği gözükse de tam olarak bir doğu-batı düzleminde yer alır ki bu piramidin geçit ve odalarının düzlemine paraleldir. Arada kalan yaklaşık iki metrelik boşluk yukarıda A aşağıda ise B parçasıyla kapatılmıştır.

Kuyu boşluğunun yukarıdaki üç parçası yirmi metrelik bir bölümü piramidin kireç taşı duvarları içinden katederken aşağıdaki parçalar kayaların kırk metre boyunca kesilmesiyle açılmıştır. Geride kalan birkaç işçi (yukarıdaki teoriye göre) kayaları oyarak kendilerine tünel kazmış olamazlardı. Ayrıca eğer kazı yukarıdan başladıysa aşağıya doğru indikçe yukarıda birikmesi gereken kazı artıkları onca taş birikintisi nereye gitmiştir? Boşluğun çoğu bölümde yetmiş santimetre genişliğinde olduğu düşünüldüğünde yukarıdaki geçitlerde ve odalarda otuz metreküpten fazla taş yığını birikmesi gerekirdi.

Bu "pek de olası olmayan" olasılıklar ışığında kuyunun aşağıdan yukarıya doğru kazıldığını öne süren yeni teoriler geliştirilmiştir (taş birikintisi, böylelikle Alçalan Geçitten piramidin dışına çıkarılmıştır). Peki ama neden? Cevap: Yanlışlıkla. Firavun mezara yerleştirilirken bir deprem piramidi sarsarak granit kapakların zamanından önce gevşemesine neden olur. Sonuç olarak yalnızca bir avuç işçi değil kraliyet ailesi ve baş rahipler de diri diri piramide gömülmüştür. Piramidin planları halen mevcut olduğundan, kurtarma ekipleri yukarıya doğru bir tünel kazarak Büyük Galeriye ulaşırlar ve ileri gelenleri kurtarırlar.

Bu teori (tıpkı piramide girerek tünel kazan soyguncularla ilgili olan uzun zaman önce rafa kaldırılan diğer teori gibi), diğer pek çok yönü bir kenara bırakılırsa işçiliğin kusursuzluğu yüzünden sarsılmıştır. Duvarların kabaca ve çarpık bir biçimde ka-

zıldığı C parçası ve G dışında (her ikisinde de kare olması gereken kenarlar düzeltilmemiştir ve neredeyse yatay değildirler) diğer tüm bölümler düz ve kusursuzdur; işçilik özenle bitirilmiştir ve açılar boşluk boyunca birbirine eşittir. Kurtarma işçileri (ya da mezar soyguncuları) kusursuz işçiliğe ve düzgünlüğe ulaşmak için niçin bu denli çabalamışlardı? Böylesi düzgün yüzeyler kuyuya tırmanmayı zorlaştıracakken niçin kenar yüzeyleri düzeltmekle uğraşmışlardı acaba?

Kanıtlar hiçbir firavunun Büyük Piramit içinde gömülmediğini ya da adına mabet inşa edilmediğini gösterdiğinde bir diğer teori taraftar toplamaya başladı: Kuyu boşluğu bir deprem sonucu taşta oluşan çatlakları incelemek için kazılmıştı. Bu teorinin en ateşli savunucuları piramitte Kitabı Mukaddes'teki kehanetlerin bir ifadesini görerek dinsel bir coşkuyla harekete geçen John ve Morton Edgar kardeşlerdi [*The Great Pyramid Passages and Chambers* (Büyük Piramit Dehlizleri ve Odaları)]; piramidin bilinen her bölümünü ziyaret etmiş, temizlemiş, incelemiş, ölçümünü yapmış ve fotoğraflamışlardı. Çalışmalarından kuyuya giden yukarıdaki kısa yatay geçit (A) gibi dikey parçanın da (B) piramidin orijinal yapısının bir parçası olduğu sonucunu çıkardılar (Şekil 69). Aynı zamanda, aşağıdaki dikey bölümün (D) dip kayadaki bir oyuktan (Mağara denilen yer) geçirilirken taş bloklarla büyük bir ustalıkla yapıldığını keşfettiler (Şekil 70); bu işçilik ancak kayanın yüzü açıktayken yani Mağara piramit taşlarıyla kapatılmadan önce mümkündü. Diğer bir deyişle bu bölümün de piramidin orijinal inşaatının bir parçası -hem de çok eski bir parçası- olması gerekiyordu.

Piramit tabanı üzerinde yükselmeye başladığında -Edgar kardeşlerin teorisine göre- büyük bir deprem dip kayayı birçok yerinden çatlattı. Hasarın kapsamını öğrenerek piramidin çatlak bir temel üzerinde yükselip yükselemeyeceğini tespit etmek isteyen inşaatçılar E ve F bölümlerini muayene kuyusu olarak kestiler. Hasarın çok ciddi olmadığına karar verdiklerinden piramidin inşasına devam edildi. Ancak periyodik muayeneleri mümkün kılmak için Alçalan Geçitten kısa (iki metrelik) bir ge-

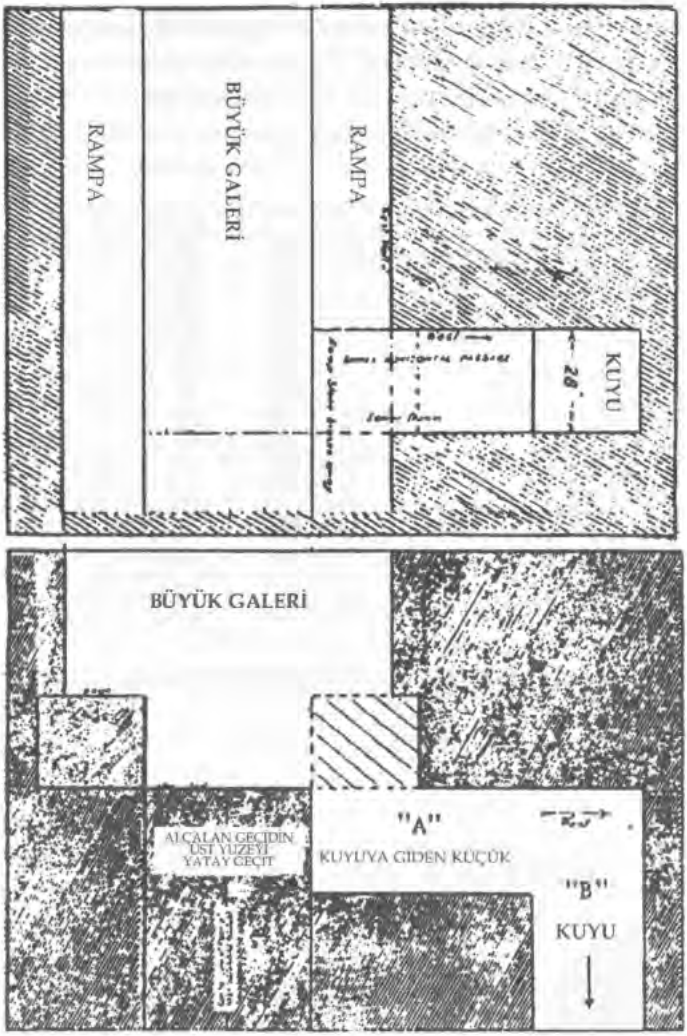
RAMPA
BÜYÜK GALERİ
RAMPA
KUYU
BÜYÜK GALERİ
ALÇALAN GEÇİDİN ÜST YÜZEYİ YATAY GEÇİT
"A"
KUYUYA GİDEN KÜÇÜK
"B"
KUYU

Şekil 69

çit (G) açılarak F bölümüyle birleştirildi; böylece muayene kuyularına aşağıdan da girilebilecekti.

Edgarların (Adam Rutherford'un *Pyramidology* adlı çalışmasında daha da detaylı bir şekilde açıklanan) teorisi her ne kadar benzer piramit uzmanları gibi bazı Mısırbilimciler tarafından benimsenmiş olsa da bulmacaları çözmekte yetersiz kalmaktadır. Eğer E ve F kuyuları acil durumlar için birer muayene ku-

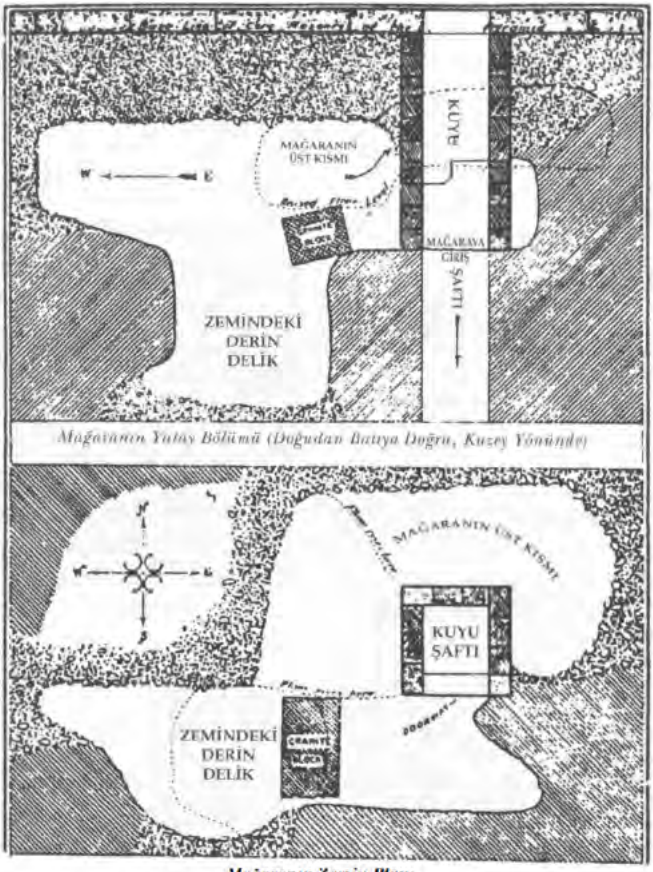

Şekil 70

yusu idiyse böylesine kusursuz ve zaman alıcı bir inşaat işçiliğine gerek var mıydı? Orijinal dikey bölümlerin B ve D'nin amacı neydi? Bozuk ve kıvrımlı C bölümü, ne zaman ve niçin taşların arasından kazıldı? Peki granit kapaklara ne demeliydi? İçeride cenaze ya da defin yoksa, onlara niçin ihtiyaç duyulmuştu? Bu sorulara piramit uzmanlarınca da Mısırbilimciler tarafından da tatmin edici cevaplar verilemedi.

Buna rağmen her iki araştırmacı grubunun gayretli ve büyük çaba gerektiren ölçümleri cevaba giden anahtarı barındırmaktadır: Kuyu boşluğun en gerekli bölümleri bize göre gerçekten de piramidi inşa edenlerce yapılmıştır; ancak bu ne sonradan akla gelen bir fikirdir ne de olağanüstü bir duruma karşı düşünülmüştür. Aksine önceden yapılan planlamanın meyvesidir: Bunlar piramidin inşasında mimari anlamda yardımcı unsurlar olarak düşünülen özelliklerdir.

Asırlar boyunca Büyük Piramit'in mükemmel orantıları ve olağanüstü geometrik oranlarına dair çok şey yazılıp çizildi. Ancak diğer piramitlerin yalnızca alçak iç geçitlere ve odalara sahip olmaları nedeniyle genel eğilim üst sistemin sonradan ilave edildiğine inanılmasıydı. Sonuç olarak piramidin üstü ve altı arasındaki belirli benzerliklere az ilgi gösterildi. Bu benzerlikler, ancak üst ve alt bölümlerin aynı zamanda ve bir defada planlanması ve inşa edilmesi durumunda bir anlam kazanmaktaydı. Bunun sonucu olarak örneğin Büyük Galeride zeminin Yukarı Çıkan Basamağı (U) oluşturmak üzere aniden yükseldiği nokta, "Kraliçe Odası"nın (Q) merkez ekseni ve en aşağıdaki kısa yatay geçitteki bir Girinti (R); tümü de tek bir çizgi üzerinde yer almaktadır ve o çizgi piramidin merkez çizgisidir. Benzer şekilde, yukarıdaki Yatay Geçitteki garip bir Aşağı İnen Basamak (S) Alçalan Geçidin bittiği noktayla (P) aynı hizadadır. Diyagramımızın da göstereceği gibi buna benzeyen daha pek çok şaşırtıcı hizalamalar mevcuttur.

Tüm bu hizalamalar tesadüf mü garip mimari hatalar mı yoksa dikkatli bir plan ve projenin sonuçları mıdır? Şimdi göstereceğimiz gibi bunlar ve bu zamana dek farkına varılamayan

diğer düzenler piramidin akıllıca fakat basit bir şekilde planlamasından kaynaklanmıştır. Ve aynı şekilde kuyunun orijinal bölümlerinin sadece piramidin yapılış aşamasının değil onun planlanmasının da entegre unsurları olduğunu kanıtlayacağız.

Önce D parçasıyla işe başlayacağız çünkü onun ilk parça olduğuna inanıyoruz. Bugün piramidin üzerine inşa edildiği kayalık tepenin basamaklarla yassılaştırıldığı genel olarak kabul görmektedir. Kayanın (dışarıdan da görülebilen) en aşağıdaki yüzeyi Temel Çizgiyi oluşturur; en yukarıdaki yüzey ise Mağara hizasındadır; oradan piramit duvarının en alt katmanı görülebilmektedir. D parçası bu seviyenin altında kaldığından, üzerine başka bir şey (yani A, B ve C parçaları) inşa edilmeden önce Mağara'dan ve dip kayadan itibaren çalışılarak kesilmesi ve şekillendirilmesi gerekirdi. Kayanın içine bir tünel açmak yalnızca onun açıktaki aşağıya bakan yüzünden yapılabileceğinden, aşağı eğimi tam olarak D'nin bitiminden başlayan E bölümü, ancak D bittikten sonra kesilebilirdi. F, E'yi takip etmeli ve en son G gelmeliydi.

Peki E parçası niçin -tamamen gözden kaçan bir gerçek- D'ye ve Temel Çizgisine tam 45°lik bir açıyla meylediyordu? Ve E, bir bağlantı boşluğu olarak tasarlandıysa Alçalan Geçide ulaşmak için basitçe düz devam etmesi gerekmez miydi? Onun yerine niçin belli bir açıyla kıvrılarak F parçasını oluşturdu? Ve niçin bu parça, yani F -fark edilmeyen bir diğer özellik- Yükselen Geçitle tam bir 90°lik açı yapmıştı?

Bu sorulara cevap verebilmek için kendimize şunu sormamız gerekir: Piramidin mimarları bu simetrileri, kusursuz hizalamaları ve olağanüstü geometrik oranları nasıl tasarladılar? Bulduğumuz çözüm en iyi şekilde bir çizimle anlatılabilir (Şekil 71); bu piramidin içinin bizim tarafımızdan çizilen planıdır ve -bize göre- tıpkı piramidi inşa edenlerin çizmiş olabileceği gibi bir plandır: O, etkileyici simetriyi, hizalamayı ve kusursuzluğu yakalayan basit ancak dahice bir mimari plan. Hem de sadece birkaç doğru ve üç daire yardımıyla!

Piramidin yapımı üzerinde yükseleceği taşlık tepenin düz-

lenmesiyle başlar. Yapıyı daha sağlam ve dengeli bir hale getirebilmek için piramidin çemberi çevresinde kaya Temel Çizgisine dek kesilir; tam merkezinde kayanın yüzeyi daha yüksektedir ve kademeli olarak yükselmektedir. Bize göre işte bu aşamada Mağara -kayadaki doğal bir oyuk ya da belki de yapay bir boşluk- yapıdaki hizalamaları başlatacak nokta olarak seçilmiştir.

Oradan ilk kuyu yani D, Mağara'ya dikey olarak -kısmen kayayı keserek, kısmen taş bloklar kullanarak- açılır (bakınız Şekil 70). Yüksekliği (bakınız Şekil 71) Taban Seviyesinden kayanın bittiği ve piramidin merkezinde duvarın başladığı seviyeye kadar olan mesafeyi tam olarak göstermektedir.

Uzunca bir süredir, π değerinin -bir çember ya da yuvarlak

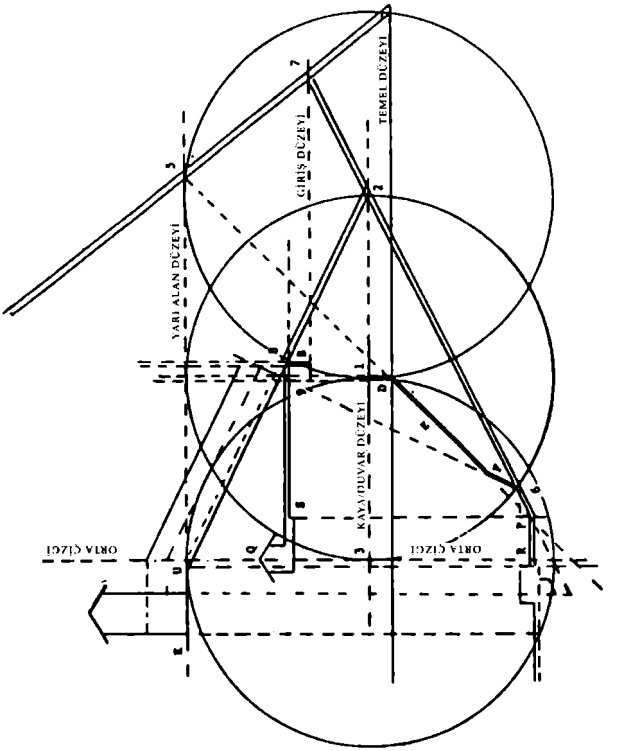

Şekil 71

ile onun doğrusal elemanları ve alan projeksiyonları arasındaki oranları belirleyen çarpan- piramidin çevresini, kenarlarını ve yüksekliğini tespit etmekte kullanıldığı bilinmektedir. Çizimin de açıkça gösterdiği gibi sadece piramidin zarfı değil içindeki her şey de üç eş çember yardımıyla belirlenmiştir.

D boşluğuna yerleştirilen bir teodolit ölçüm cihazı yukarıya doğru işlevini birazdan anlatacağımız ana bir dikey çizginin sinyalini vermiştir. Ancak cihaz ilk olarak her üç dairenin de merkezinin yerleştirildiği yatay kaya/duvar seviyesini işaretlemiştir. Bu merkezlerden ilki (Nokta 1) D'dedir; 1 merkezli çemberin çizgiyle kesiştiği iki nokta yani Nokta 2 ve 3, diğer iki çemberin merkezini oluşturur. Böylece üst üste binen 3 çember ortaya çıkar.

Bu çemberleri çizebilmek için elbette ki piramidin mimarlarının uygun yarıçapı tespit etmeleri gerekmiştir. Büyük Piramit araştırmacıları uzun zamandır eski Mısır ölçü birimlerini -geleneksel 24 parmaklık uzunluk ölçüsünü* de 28 parmaklık kraliyet ölçüsünü (20.63" ya da 525 milimetre) de- piramidin kusursuz orantılarına uyarlamakta başarısız olmuşlardır. Bundan yaklaşık üç yüzyıl kadar önce Sir İsaac Newton sadece piramidin değil, Nuh'un gemisinin ve Kudüs tapınağının inşasında da 25.2"lik (64 santimetre) esrarengiz bir "Kutsal Birim" kullanıldığı sonucuna varmıştır. Hem piramit uzmanları, hem de Mısırbilimciler, bugün bu sonucu geçerli kabul etmişlerdir. Bizim yaptığımız hesaplamalar, yerleştirdiğimiz bu üç çemberin yarıçapının, bu "Kutsal Birim"in 60 katı olduğunu göstermiştir; 60 sayısı tesadüfi olmayıp Sümerlerin altmışlı matematik sisteminin temel sayısıdır. Bu 60 Kutsal Birim ölçüsü sadece piramidin taban ebatlarında değil, aynı zamanda iç mimaride kullanılan uzunluk ve yükseklik ölçülerine de hakimdir.

Yarıçap seçildikten sonra üç çember çizilmişti ve artık piramit yavaş yavaş şekillenmeye başlar: İkinci çemberin Taban Çizgisiyle kesiştiği yerden (Nokta 4) piramidin kenarı, 52°lik -π

* Cubit: dirsekten orta parmağın ucuna kadar olan, eski çağlarda kullanılmış uzunluk ölçüsü; hesaplamada genellikle 45 cm. olarak alınır. (Ç. N.)

oranlarını piramit hesaplamalarına dahil edebilen tek açı ölçüsü olduğundan, kusursuz sayılır- bir açıyla yükselir.

D boşluğunun dibinden D'ye tam olarak 45°lik açı yaparak aşağı inen E boşluğu başlamaktadır. E'den yukarı yansıtılan teodolitişın 2. çemberle Nokta 5'te kesişerek piramidin kenarının eğimini tespit etmekle kalmamış; ayrıca piramidin tam yarı-alanını işaretlemiştir ki Kral Odası ve Ön Oda bu düzlem üzerindedir ve Büyük Galeri (5-U-K çizgisi) burada son bulmaktadır. Cihaz aşağı doğru tutulduğunda ise E'nin eğimi Alçalan Geçidin biteceği P noktasını belirlemektedir ve P'den yukarı çıkan dikey çizgi yukarıdaki Yatay Geçitteki Aşağı İnen Basamağın (S noktası) tam yerini göstermektedir.

Üçüncü çembere bakıldığında merkezinin (Nokta 3) piramidin dikey merkez çizgisinden geçtiğini görürüz. Onun yarı-alan çizgisiyle kesiştiği yere Büyük Galerinin sonunu ve Kral Odası zemininin başlangıcını gösteren Yukarı Çıkan Büyük Basamak (U) yerleştirilmiştir. Aynı zamanda tam olarak merkez çizgisinin üzerinde bulunan Kraliçe Odasının (Q) yerini belirlemektedir. Nokta 2'yi U noktasıyla birleştirerek Yükselen Geçidin ve Büyük Galerinin zemin çizgisi elde edilmektedir.

E boşluğunun ardından F boşluğu açılmıştır; öylesine doğru bir şekilde yerleştirilmiştir ki ışın F'den yukarı tutulduğunda yükselen zemin çizgisi 2-U'yla tam 90°lik bir açıyla kesişmektedir. Onun ilk çemberle kesiştiği yerden (Nokta 6) Nokta 2'ye ta piramidin kenarına kadar giden bir çizgi çekilir (Nokta 7). Böylece Alçalan Geçit onun Yükselen Geçitle kesişim noktası (Nokta 2) ve piramidin girişi belirlenmiş olur.

D, E ve F boşlukları ve üç çember piramidin en can alıcı özelliklerini böylelikle ortaya çıkarmıştır. Ancak Yükselen Geçidin bittiği ve Büyük Galerinin başladığı noktalar ve dolayısıyla Yatay Geçitle Kraliçe Odasının hizası halen tespit edilememiştir. Bize göre tam bu aşamada B geçidi devreye girmiştir. Bugüne dek hiç kimse bu geçidin uzunluğunun D'ninkine eşit olduğuna ve Giriş Seviyesiyle Yatay Geçit seviyesi arasındaki mesafeyi tam olarak belirlediğine dikkat çekmemiştir. B, Yükselen Çizgi-

nin 2. çemberle kesiştiği noktaya (Nokta 8) yerleştirilmiştir. B'nin dikey uzantısı Büyük Galerinin yükselen duvarının başlangıcını oluşturur; Nokta 8 ile (D'den yukarı çıkan hayali doğrunun 8'den geçen yatay çizgiyle kesiştiği) Nokta 9 arasındaki mesafe Şekil 68'de gösterilen o büyük kavşağın olduğu yerdir.

Geçitlere aşağı seviyedeki A parçası kanalıyla Nokta 8'den bağlanan B parçası piramidi inşa edenlere yapıyı içeriden tamamlama olanağı tanıyan parçadır. İş tamamlandığında artık bu parçalara mimari ya da işlevsel yönden gerek duyulmaz ve giriş, ağza tam oturan takoz benzeri bir rampa taşıyla kapatılır (Şekil 72).

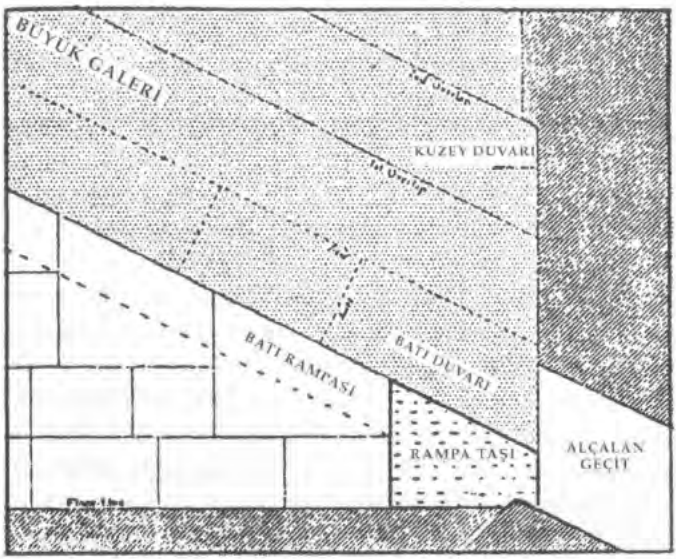

Şekil 72

Piramidin duvarları kayalık zemini üzerinde yükseldikçe, D, E ve F parçaları da görünmez olur. Öyleyse daha az özenle inşa edilen G parçasının görevi, belki de D-E-F bölümlerinden ışın veren teodolitleri çıkarmak ya da son dakika kontrollerini yap-

mak olabilir. Sonuçta Alçalan Geçidin bu G parçasıyla birleştiği yerdeki açıklık boşluğa sıkı sıkıya oturan taş blokla örtülür ve bu alçak bölümler de tıpkı diğerleri gibi gözden kaybolur.

Piramit, bitmiş haliyle öylece durmaktadır artık. Kuyu boşluğunun tüm parçaları, planlama ya da inşa aşamasında kesinlikle bir işlevi ya da amacı olmadığını kanıtladığımız biri hariç, gizlendikleri yerlerdedirler.

Bu istisnai parça düzgün olmayan ve diğerlerinden farklı C boşluğudur; duvar içinden düzensizce kıvrılarak geçen kireç taşının kabaca, fazlaca güç kullanılarak ve acemice yontulmasıyla geride pek çok taş bloğu kırık ve çıkıntılı bir halde bırakan bir bölümdür bu. Peki ama bu garip parça ne zaman, niçin ve nasıl yaratılmıştır?

Bizce piramidin yapımı tamamlandığında bu parça henüz ortada yoktu. Birazdan kanıtlayacağımız gibi sonradan Marduk piramide diri diri hapsolduğunda aceleyle yapılmıştı.

Marduk'un bu "Dağ Şeklindeki Mezar"a henüz sağken hapsedildiği şüphesizdir; bulunan ve uzmanlarca tercüme edilen metinler buna kesin şekilde tanıklık etmektedir. Diğer bazı Mezopotamya metinleri ise Marduk'un suçunun niteliğine ışık tutar. Bu metinlerin hepsi birlikte olayları en akla yatkın şekilde biraraya getirmemize olanak sağlamaktadırlar.

Babil ve Mezopotamya'dan kovulan Marduk Mısır'a dönmüştü. Hemen Heliopolis'e yerleşti ve tanrısal andaçlarını özel bir mabette toplayarak bu şehri Mısırlıların uzunca bir süre hac ziyaretleri düzenledikleri bir "tapınma merkezi" haline getirdi.

Ancak Mısır üzerindeki hakimiyetini yeniden kurma peşinde olan Marduk, Mısır'ı Mezopotamya'daki darbe girişimi için terk etmesinden bu yana çok şeyin değiştiğini görüyordu. Her ne kadar Tot üstünlük için bir mücadeleye girişmediyse, ayrıca Nergal ve Gibil güç merkezinden oldukça uzakta olsalar da aradan geçen zamanda kendisine yeni bir rakip türemişti: Dumuzi. Hakimiyet alanı Yukarı Mısır'la sınırlanan Enki'nin bu küçük oğlu Mısır tahtında hak iddia etmek üzere ortaya çıkıyordu.

Ve ihtirasının arkasında Dumuzi'nin karısı İnanna/İştar vardır ve O, Marduk'un güvensizliğinin ve nefretinin sebeplerinden biridir.

Dumuzi ve İnanna'nın öyküsü -Enki'nin oğlu ile Enlil'in kız torunu- çok eskilerde yaşanmış bir Romeo ve Juliet masalı gibidir. Tıpkı Shakespeare'in eserindeki gibi trajedi, ölüm ve intikamla noktalanmıştır.

İnanna/İştar'a Mısır'da ilk kez Edfu'daki Birinci Piramit Savaşıyla ilgili metinde rastlanır. Ondan (Kenanlı ismiyle) Aştoret olarak söz edilirken savaş alanında Horus'un ilerleyen güçlerinin tam arasında ortaya çıktığı anlatılmaktadır. Onun açıklanamaz bir şekilde Mısır'da belirivermesi nişanlısı Dumuzi'yi ziyarete gelmesi nedeniyle olabilir; çünkü savaşan güçler ne de olsa Dumuzi'nin bölgesinden de geçmektedirler. İnanna'nın Dumuzi'yi ("Çoban") uzaklardaki kırsal bölgesinde ziyaret ettiğini, bir Sümer metninden öğreniyoruz. Bize Dumuzi'nin nasıl onun gelişini beklediğini anlatmakta ve uzak bir ülkede gelecek kurmakla ilgili tereddüt eden nişanlısına söylediği yatıştırıcı sözleri tekrarlamaktadır:

Genç adam durup bekledi;
Dumuzi kapıyı açtı.
O, ay ışığı gibi ona doğru ilerledi...
Ona baktı ve mutlu oldu,
onu kollarının arasına aldı ve öptü.
Çoban genç nişanlısına sarıldı;
"Seni buralara esarete getirmedim," [dedi];
"Sofran daima muhteşem bir sofra olacak,
o sofra ki orada seninle birlikte oturacağım..."

Bu arada İnanna/İştar, Enlil'in torunu ile Enki'nin oğlu arasındaki bu Romeo ve Juliet benzeri evlilik için ailesinin, Nannar/Sin ve Ningal'in olduğu kadar ağabeyi Utu/Şamaş'ın da onayını almıştı. Dumuzi'nin ağabeylerinden bir kısmı ve büyük ihtimalle Enki'nin kendisi de rıza göstermişlerdi. İnanna'ya o

çok sevdiği lacivert taşından bir hediye bile verdiler. Sürpriz olması için en sevdiği meyve olan hurmaların altına lacivert taşından boncuklar saklamışlardı. Böylece yatak odasına giren İnanna "Gibil'in kendisi için Nergal'in evinde güzelleştirdiği lacivert taşlarıyla bezenmiş bir altın yatağı" bulmuştu.

Ve işte o sırada bir savaş patlak verdi kardeş kardeşle dövüştü. Savaş Enki'nin varisleri arasında olduğu sürece kimse Enlil'in torununun etrafta olmasında bir mahsur görmemişti. Ancak, Horus'un zaferinin ardından Set kendisine ait olmayan toprakları işgal ettiğinde durum tamamen değişti: İkinci Piramit Savaşı Enlil'in çocuklarını ve torunlarını Enki'nin varisleriyle karşı karşıya getirdi. Juliet'in Romeo'sundan ayrılması gerekiyordu.

Sevgililer savaşın ardından yeniden birleştiklerinde ve evlilikleri gerçekleştiğinde, gecelerini ve günlerini -sayısız Sümer aşk şarkısına konu olan- büyük bir aşk ve mutluluk içinde geçirdiler. Oysa ki İnanna sevişirken bile Dumuzi'ye kışkırtıcı sözcükler fısıldamaktaydı:

Dudakların gibi diğer yerlerin de tatlıdır;
bir prense yakışacak kadar tatlıdırlar!
Asi ülkeye boyun eğdir, bırak milletimiz çoğalsın;
Ben ülkeyi en iyi şekilde yönetirim!

Bir başka zaman ise ona hayalini anlatır:

Muazzam bir millet hayal ettim,
Dumuzi'yi ülkesinin Tanrısı olarak seçen...
Dumuzi'nin adını ben yücelttiğim için,
ona mevkisini ben sağlamış oldum.

Bunlarla beraber bu mutlu bir evlilik değildi çünkü bir varis -görünüşe göre tanrısal emelleri yerine getirebilmek için en önemli koşul- yaratamamıştı. Böylece erkek bir varise sahip olma peşindeki Dumuzi, uzun zaman önce kendi babasının kul-

lanmış olduğu bir taktiğe başvurdu: Kendi kız kardeşini baştan çıkarmaya ve onunla ilişkiye girmeye çalıştı. Geçmişte Ninhursag Enki'nin isteklerine boyun eğmişti ama Dumuzi'nin kız kardeşi Geştinanna onu reddetti. Ümitsizlik içindeki Dumuzi cinsel bir yasağı çiğnedi: Kız kardeşine tecavüz etti.

Bu trajik öykü tarihçilerin CT. 15.28-29 olarak kaydettikleri bir tablette bulunmaktadır. Metinde Dumuzi'nin sürülerinin bulunduğu bozkıra gitme planını açıklarken İnanna'ya nasıl veda ettiğini anlatmaktadır. Önceden planladığı gibi kız kardeşi "şarkı bilen kız kardeş, orada oturmaktadır" ve bir pikniğe davet edildiğini zanneder. Orada "yağ ve bal damlayan halis yiyeceklerden yerlerken, güzel kokulu tanrısal arpa suyunu içerlerken" ve "mutlu bir şekilde güzel zaman geçirirlerken... Dumuzi o işi yapmaya karar verir." Kız kardeşini kafasından geçen fikre hazırlamak için hayvanları çiftleştirir, "ancak kız kardeşi bir şey anlamaz." Dumuzi'nin hareketleri giderek daha da barizleşince, Geştinanna "itiraz içinde çığlıklar atar"; ancak "Dumuzi onun üzerine çıkar... tohumlarını ona verir... " "Dur!" diye bağırır, "bu büyük bir utanç!" Ancak o durmaz.

İstediğini gerçekleştiren "Çoban korkusuzca, utanmazca kız kardeşiyle konuşur." Söyledikleri, tabletteki kırıklar nedeniyle ne yazık ki bize ulaşamamıştır. Ancak bizce yazıtta belirtildiği gibi "korkusuzca, utanmazca" Geştinanna'ya bu hareketin nedenlerini açıklamaya girişmiştir. Bu işin önceden tasarlandığı metinden açıkça anlaşılmaktadır; ayrıca İnanna'nın da planın içinde olduğu belirtilmektedir: Ayrılmadan önce Dumuzi, "ona planından bahseder ve tavsiye ister" ve İnanna "kocasının planına karşılık ona tavsiyeler verir."

Anunnakilerin ahlak kurallarına göre tecavüz ciddi bir cinsel suçtur. Çok eski zamanlarda ilk astronotların Dünya'ya indikleri sırada askeri bir mahkeme, baş komutanları Enlil'i (sonradan evlendiği) bir hemşireye tecavüz etmekten sürgüne mahkum etmiştir. Dumuzi tüm bunları biliyor olmalıdır; bu yüzden ya kardeşinin kendisine rıza göstereceğini düşünmüştür ya da bu ha-

reketin arkasında yasağı çiğnemesine neden olacak bir takım zorlayıcı nedenler vardır. İnanna'nın bu işe razı olması akla İbrahim'in ve çocuğu olmayan karısı Sarah'ın Kitabı Mukaddes'teki hikayesini getirir. Sarah erkek bir varise sahip olabilmesi için İbrahim'e kendi hizmetçisini sunmuştur.

Korkunç bir davranışta bulunduğunun farkında olan Dumuzi kısa bir süre sonra, Sümer metni ŞA.GA.NE. İR. İM.Şİ'de anlatıldığı gibi -"Kalbi Korkuyla Doldu"- yaptığının karşılığını hayatıyla ödeyeceğine dair bir önsezinin etkisi altına girer. Kendi kendini gerçekleştiren bir rüya şeklinde oluşturulan metin Dumuzi'nin nasıl uyuyakaldığını ve rüyasında, sahip olduğu mevki ve mal mülkün "Asil bir Kuş" ve bir şahin tarafından nasıl birer birer kendisinden alındığını anlatır. Kabus, Dumuzi'nin koyun ağılının ortasında kendi ölüsünü yatarken görmesiyle son bulur.

Uyandığından kız kardeşi Geştinanna'dan rüyanın ne anlama geldiğini kendisine anlatmasını ister. "Ağabeyim," der, "açıkça anlıyorum ki bu rüya hayırlı bir rüya değildir." Dumuzi'ye rüyanın şunları da bildirdiğini söyler: "Haydutlar seni pusuya düşürüyor... ellerin kelepçelerle bağlanacak, kolların zincirlenecek." Geştinanna'nın sözlerini bitirmesinden kısa bir süre sonra iblisler tepenin ardından gözükür ve Dumuzi'yi yakalarlar.

Zincir ve kelepçeler içindeki Dumuzi Utu/Şamaş'a yalvarır: "Ey Utu, biraderimsin, ben kız kardeşinin kocasıyım... Ellerimi ceylanın ellerine çevir, ayaklarımı ceylanın ayaklarına çevir, bu iblislerden kaçmama izin ver!" Yakarışını işiten Utu Dumuzi'nin kaçmasına izin verir. Çeşitli maceralardan sonra Yaşlı Belili'nin -ikili oynayan şüpheli bir karakter- evinde kendisine saklanacak bir yer arar. Tekrar yakalanır ve tekrar kaçmayı başarır. Sonunda kendisini bir kez daha koyun ağılında saklanırken bulur. Şiddetli bir rüzgar esmektedir içki kapları devrilmiştir; iblisler ona yaklaşmıştır; her şey tam rüyasında gördüğü gibidir. Ve sonunda:

İçki kupaları yana devrildi;
Dumuzi öldü.
Koyun ağılı rüzgarda savruldu.

Bu metindeki olayların geçtiği arena bir nehir yakınlarındaki bozkırdır. Coğrafya olayların farklı bir anlatımını sunan "En Üzücü Ağıt" adlı bir yazıtta daha da genişletilmiştir. İnanna'nın matemini yansıtan metin Kur'dan gelen yedi resmi görevlinin nasıl ağıla girdiklerini ve Dumuzi'yi uykudan uyandırdıklarını anlatır. Dumuzi'nin basitçe "iblisler" tarafından yakalandığını söyleyen önceki versiyonun aksine bu metin onların daha yükseklerden gelen bir emirle hareket ettiklerini gösterir: "Efendim bizi senin için gönderdi," diye açıklar baş görevli, yeni uyanmış tanrıya. Ve Dumuzi'yi tanrısal niteliklerinden mahrum etmeye girişirler:

İlahi başlığını çıkart,
başın çıplak bir halde ayağa kalk;
Kraliyet cübbesini üzerinden çıkart,
çıplak bir halde ayağa kalk;
Elinde taşıdığın ilahi asayı bırak,
Ellerin boş bir halde ayağa kalk;
Ayağındaki kutsal sandaletleri çıkart,
çıplak ayaklı olarak ayağa kalk!

Yakalanan Dumuzi kaçmayı başarır ve "E.MUŞ (Yılanların Yuvası) adlı çöllük yerde büyük bir hendekteki" nehre ulaşır. Mısır'da bu tarife uyan, nehir ve çölün büyük bir hendekte buluştuğu yalnızca tek bir yer vardır: Nil'in birinci çağlayanı. Burası, bugün büyük Aswan barajının kurulu olduğu yerdir.

Sudaki girdaplar ne yazık ki Dumuzi'nin nehrin öte yakasına, annesi ve İnanna'nın ona yardım etmek üzere kendisini beklediği kıyıya ulaşmasına engel olur. Aksine "kayıkları batıran sular genç adamı, İnanna'nın kocasını, Kur'a doğru sürükler."

Bu ve benzer metinler, Dumuzi'yi yakalamaya gelenlerin as-

lında "ona bir ceza veren" daha yüksek rütbeli bir tanrının, Kur'un Efendisi'nin emriyle onu tutukladıklarını ortaya koymaktadır. Ancak bu ceza Tanrılar Meclisi'nin kararıyla verilmiş olamaz: Enlil hanedanındaki tanrılar Utu/Şamaş ve İnanna gibi onun kaçmasına yardım etmişlerdir. Öyleyse ceza tek taraflıdır; tutuklamayı gerçekleştiren görevlilerin efendisi tarafından verilmiştir. Bu, Dumuzi'nin ve Geştinanna'nın ağabeyi Marduk'tan başkası değildir.

Marduk'un kimliği tarihçilerin "İnanna ve Bilulu Efsaneleri" adını verdikleri bir metinde kendini gösterir. Burada şüpheli Yaşlı Belili'nin aslında bir erkek ve kılık değiştirmiş Tanrı Bilulu (EN.BİLULU) olduğu ortaya çıkar. Bu tanrı, Dumuzi'nin cezalandırılması işini yöneten tanrının ta kendisidir. İlahi sıfatlar hakkındaki bazı Akkadca metinler En.Bilulu'nun *il Marduk ša hattati* olduğunu, yani "İnanna'ya acı çektiren" ve "günah işleyen tanrı Marduk" olduğunu söylemektedir.

Dumuzi-İnanna birleşmesini başından beri onaylamayan Marduk şüphesiz ki Piramit Savaşlarının ardından buna daha çok karşı çıkmaya başlamıştır. Geştinanna'nın Dumuzi'nin -siyasi amaçlı- tecavüzüne uğraması Marduk'un, İnanna'nın Mısır'la ilgili planlarının önünü kesmesi için bir fırsattır. Tek yapması gereken Dumuzi'yi yakalamak ve cezalandırmaktır. Peki Marduk Dumuzi'yi öldürmeyi planlamış mıdır? Büyük bir ihtimalle hayır, çünkü yalnız başına sürgüne gönderilmek geleneksel bir cezadır. Dumuzi'nin karanlıkta kalan ölümü herhalde kazadır.

Ölümün kaza olup olmaması İnanna'nın pek de umurunda değildir. Bildiği kadarıyla sevgilisinin ölümüne neden olan, Marduk'tan başkası değildir. Ve yazıtların açık şekilde ortaya koyduğuna göre hemen intikam peşine düşmüştür:

Yüce İnanna'nın kalbinden geçen şey nedir?
Öldürmek!
Tanrı Bilulu'yu öldürmek!

Farklı müzelere dağılmış Mezopotamya koleksiyonlarındaki tablet parçaları üzerinde çalışmalar yapan tarihçiler, Samuel N. Kramer'in (*Sümer Mitolojisi*) "İnanna ve Ebih" olarak adlandırdığı bir metni biraraya getirmeyi başardılar. Ona göre bu metin "canavarın öldürülmesi efsanelerinden" yalnızca biriydi çünkü İnanna'nın "Dağ"ın içinde saklanan kötü bir tanrıyla mücadelesini anlatıyordu.

Yazıtın mevcut parçaları İnanna'nın bu tanrıya saklandığı yerde saldırmak üzere nasıl bir dizi silah kuşandığını naklet-mektedir. Diğer tanrı her ne kadar onu caydırmaya uğraştıysa da o, E.BİH ("Acı Veren Görev Yeri") adını verdiği dağa güvenle yaklaşmıştır. Kibirli bir şekilde şöyle seslenir:

Ey Dağ, öylesine yükseksin ki .
sen hepsinden daha da yükseksin...
Ucun göklere değiyor...
Yine de seni yok etmem gerekiyor,
seni yere devirmem gerekiyor...
Kalbine acı vereceğim.

Bu dağın Büyük Piramit, bu karşılaşmanın gerçekleştiği yerin ise Mısır'daki Gize olduğu sadece yazıtlardan değil aynı zamanda da Sümerlere ait silindirik bir mühür üzerindeki bir çizimden de açıkça anlaşılmaktadır (Şekil 73). O tanıdık cazibesiyle yarı çıplak poz vermiş olan İnanna üç piramidin üzerinde oturan bir tanrının karşısında görülmektedir. Piramitler tam olarak bugün Gize'de görülebilecekleri şekilleriyle tasvir edilmiştir; Mısırlı *ankh* haçı, Mısır başlığı takmış olan bir rahip ve birbirine dolanmış yılanlar sadece bir yeri göstermektedir: Mısır.

İnanna, artık o büyük yapının içine saklanmış olan Marduk'a meydan okumayı sürdürdükçe kızgınlığı da giderek artmıştır; çünkü Marduk onun tehditlerine kulak asmamaktadır. "İkinci defa, gururu yüzünden çileden çıkan İnanna [piramide] yaklaşır ve ilan eder: 'Büyükbabam Enlil Dağ'ın içine girmeme izin

vermiştir!'" Silahlarını düşmana göstererek kibirle bağırır: "Dağ'ın kalbinin içine nüfuz edeceğim... Dağ'ın içinde, zaferimi ilan edeceğim!" Cevap alamayınca saldırıyı başlatmıştır:

Şekil 73

E-Bih'in kenarlarına ve köşelerine,
ve onun yığınlar halinde yükselen taşlarına
saldırmaya başladı.
Ancak içeride... içeri girmiş olan o Büyük Yılan,
o da zehir saçmaya başladı.

Bu noktada Anu devreye girer. İçeride saklanmakta olan tanrının korkunç silahlara sahip olduğu konusunda İnanna'yı uyarır; bu silahlar "korkunç biçimde patlamaktadır; içeri girmene engel olacaktır," der. Bunun yerine Anu ona, gizlenen tanrıyı mahkemeye çıkarmasını ve işi adalete bırakmasını önerir.

Metinler birçok yerde bu tanrının kimliğini yeteri kadar belli etmiştir. Ninurta yazıtlarında olduğu gibi ona A.ZAG denmektedir ve lakabı Büyük Yılan'dır; Marduk'un adı Enlil'in ona taktığı küçültücü bir sıfattır. Gizlenme yerinin ise açıkça "du-

varları göklere değen E.KUR" olduğu belirtilmektedir; yani Büyük Piramit.

Marduk'un yargılanmasının ve cezaya çarptırılmasının kayıtları Pennsylvania Üniversitesi Müzesinin Babil Bölümünce yayınlanan parçalı bir metinde bulunmaktadır. Okunabilen satırlar tanrıların piramidin çevresini sardığı bir sahneyle başlar; sözcü olarak seçilen bir tanrı "etrafı duvarlarla çevrili" Marduk'a, "içinde kötülük olana" seslenir. Marduk'un "kalbindeki öfkeye rağmen gözlerine berrak yaşlar dolar" ve böylece dışarı çıkmaya ve yargılanmaya razı olur. Duruşma piramitlerin görüldüğü bir yerde nehir kıyısındaki bir tapınakta yapılır:

Nehir kıyısındaki o huşu dolu yere,
itham edilen tanrıyla birlikte girdiler.
Gerçek karşısında düşmanı kenarda beklettiler.
Böylece adalet yerine getirildi.

Dumuzi'nin esrarengiz ölümü yüzünden Marduk'u cezalandırmak ortaya bir problem çıkarır. Marduk'un onun ölümünden sorumlu olduğuna hiç şüphe yoktur ancak bu bir kaza mıdır yoksa önceden mi planlanmıştır? Marduk ölüm cezasını hak etmiştir, ancak ya suç kasti değilse?

Orada, gizlendiği yerden henüz çıkartılan Marduk'la birlikte piramitlerin karşısında dururlarken İnanna'nın aklına bir çözüm gelir ve tanrılara seslenmek üzere öne çıkar:

Bugün,
Daima doğruyu söyleyen Yüce Kadın,
Azag'ı suçlayan büyük prenses,
Dehşet verici bir hüküm verdi.

Marduk'a ölüm cezası vermek onu öldürmeden de mümkündür, der İnanna: O diri diri Büyük Piramide gömülsün! Tıpkı devasa bir zarfa konulmuş gibi, bırakalım orada kapalı kalsın:

Mühürlenen büyük bir zarfın içindeymişçesine,
Ona yiyecek verecek kimse olmayacak;
Yalnız başına acı çekecek,
İçilebilir su kaynağı kesilecek.

Yargıç tanrılar onun bu önerisini kabul ederler: "Sen, Yüce Kadın... Hüküm verdiğin bu kader: Bırakalım da gerçekleşsin!" Anu'nun da bu karara destek vereceğini düşünerek "tanrılar, hükmü Gökyüzüne ve Yeryüzüne ilettiler." Böylece Ekur, yani Büyük Piramit bir hapishaneye dönüşmüştür ve ondan sonra Yüce Kadın'ın unvanlarından biri de "Hapishanenin Yüce Efendisi" olur.

Bize göre işte o zaman Büyük Piramidin mühürlenmesi tamamlanmıştır. Marduk'u Kral Odasında yalnız bırakan infazcı tanrılar giderlerken geride Yükselen Geçidin granit kapaklarını bırakırlar; böylece yukarı odalara ve koridorlara geçişi geri dönülmez şekilde tamamen kapatırlar.

Kral Odasından piramidin kuzey ve güney yüzlerine ulaşan kanallar sayesinde Marduk'un nefes alacak havası vardır; ancak suyu ve yiyeceği yoktur. Diri diri gömülmüş, can çekişerek ölmeye mahkûm edilmiştir.

Marduk'un Büyük Piramidin içine diri diri gömülüşüne dair kayıtlar, eski Asur başkentleri Aşur ve Ninova kalıntıları arasında bulunan kil tabletlerde günümüze dek korunmuştur. Aşur yazıtına göre bu olay infazın ertelenmesiyle tanrının çektiği acıların canlandırıldığı Babil'deki törensel bir Yeni Yıl oyununa konu olmuştur. Ancak oyunun orijinal Babilce versiyonu ve de senaryoya konu olan tarihsel Sümer metni bugüne dek bulunamamıştır.

Aşur metinlerini Berlin Müzesindeki kil tabletlerden yazıya dönüştürerek okuyan Heinrich Zimmern, yorumlarını 1921 Eylül'ünde bir konferans sırasında açıkladığında dinsel çevrelerde büyük bir karışıklığa neden olur. Nedeni, bu metni, bir tanrının ölümü ve tekrar yaşama döndürülmesiyle ilgili Hristiyanlık ön-

cesi döneme ait bir tür *Açıklanamayan Olay*, yani erken bir İsa hikayesi olarak yorumlamasıdır. Stephen Langdon, metnin İngilizce çevirisini 1923 yılında yayınlanan Mezopotamya'nın Yeni Yıl Seremoni Yazıtları çalışmasına dahil ettiğinde ona *Bel-Marduk'un Ölümü ve Yeniden Dirilişi* adını verir ve Yeni Ahit'teki İsa'nın ölümü ve dirilişi hikayesiyle aradaki benzerliklerin altını çizer.

Ancak metne göre Marduk ya da Bel ("Tanrı") ölmemiştir; gerçekte tıpkı bir mezara kapatılır gibi Dağ'ın içine hapsedilmiştir; tek fark hapsedildiği sırada canlı olmasıdır.

Bu eski "senaryo" oyuncuların takdimiyle başlar. İlki, "Dağ'a hapsedilen Bel"dir. Ardından, hapsedilme haberini Marduk'un oğlu Nabu'ya ulaştıran haberci ortaya çıkar. Bu haber karşısında şok geçiren Nabu savaş arabasıyla acele içinde Dağ'a gider. Önce karşısına başka bir yapı çıkar ve senaryo şöyle der: "Bu, Dağ'ın eteğinde onu sorguya çektikleri evdir." Muhafızlar, sordukları sorulara cevap olarak bu telaş içindeki tanrının "Borsippa'dan gelen Nabu olduğunu" öğrenirler; "buraya hapsedilen babasının durumunu sormaya gelmiştir."

Ardından sahneye telaş içinde çevrede koşuşturan aktörler çıkar; "bunlar, sokaklarda dolaşan insanlardır; 'Nereye hapsedildi?' diye sorarak Bel'i aramaktadırlar." Yazıttan öğrendiğimize göre: "Bel'in Dağ'a gönderilmesinin ardından şehir büyük bir kargaşa içine düşmüştür" ve "onun yüzünden şehirde kavga edilmektedir." Derken bir tanrıça belirir; bu, Marduk'un kardeşi-karısı Sarpanit'tir. Karşısında bir haberci vardır; "önünde şöyle diyerek ağlamaktadır: 'Onu Dağ'ın tepesine götürdüler.'" Karısına, Marduk'un (büyük olasılıkla kanlanmış) giysilerini gösterir: "Bunlar, onun üzerinden çıkardıkları elbiseleri," der; bunlar yerine ona bir "Ceza Giysisi" giydirdikleri bilgisini verir. Bu esnada seyircilere kefen gösterilir: "Bu demektir ki o bir tabut içindedir." Marduk gömülmüştür!

Bunun üzerine Sarpanit, Marduk'un mezarını temsil eden bir yapıya gider. Orada yas tutanlarla karşılaşır. Senaryo şöyle açıklar:

Bunlar, tanrılar onu kapattıktan
ve onu yaşayanlardan ayırdıktan sonra,
ardından yas tutanlardır.
Onu, Esaret Evi'ne,
güneş ve ışıktan uzak,
bir hapishaneye koydular.

Ve oyun, uğursuz haberin verildiği noktaya gelmiştir artık: Marduk ölmüştür... .

Ama durun henüz tüm ümitler tükenmiş değildir! Sarpanit, Marduk'un hapsedilmesine ilişkin İnanna'ya ulaşabilecek iki tanrıya, babası Sin ve kardeşi Utu/Şamaş'a bir ricada bulunur: "Sin ve Şamaş'a 'Bel'e hayat verin!' diyerek yalvarır."

Şimdi sahneye bir tören alayı içinde rahipler, bir astrolog ve ulaklar çıkmıştır; dualar ve sihirli sözler söylemektedirler. İştar'a "merhametini göstermesi için" adaklar sunulur. Baş rahip, en yüksek tanrıya, Sin'e ve Şamaş'a yalvarır: "Bel'i yaşama döndürün!"

Artık oyun yeni bir yön kazanmıştır. Aniden, Marduk'u temsil eden ve "kanla boyanmış" bir kefen giyen aktör şöyle der: "Ben günahkar değilim! Ben cezalandırılmamalıyım!" En yüksek tanrının davayı yeniden incelediğini ve kendisini suçsuz bulduğunu ilan eder.

Öyleyse katil kimdir? İzleyicilerin dikkati bir kapı eşiğine yönlendirilir; "burası, Babil'deki Sarpanit'in kapısıdır." İzleyiciler ardından gerçek suçlu tanrının yakalandığını öğrenir. Kafasını kapı eşiğinde görürler: "İşte bu, kötülük yapanın başıdır; işte, cezalandırılması ve öldürülmesi gereken budur!"

Borsippa'ya dönen Nabu, "Borsippa'dan geri gelir; kötülük yapanın başında durur ve ona dikkatle bakar." Bu Kötülük Yapan'ın kim olduğunu öğrenemedik. Bize, sadece Nabu'nun onu daha önce Marduk'un yanında gördüğü söylenir. "Günahkar budur," der ve böylelikle tutuklunun akıbetini belirler.

Rahipler, Kötülük Yapan'ı yakalar ve katlederler: "Günahı işleyen" bir tabut içinde uzaklaştırılır. Dumuzi'nin katili, bunu

hayatıyla ödemiştir.

Peki, Marduk'un -Dumuzi'nin ölümüne dolaylı yoldan sebep olan- günahı telafi edilmiş mi sayılacaktır? Sarpanit, "Özür Dileme Kıyafeti" içinde sahnede yeniden belirir. Sembolik olarak dökülen kanı temizler. Temiz suyla ellerini yıkar: "Bu, Kötülük Yapan götürüldükten sonra elleri temizlemek için getirdikleri sudur." "Bel şehrinin tüm kutsal yerlerinde" meşaleler yakılır. Bir kez daha baş tanrıya yakarılır. Ninurta'nın Zu'yu alt ettiğinde ilan edilen hakimiyeti tescil edilir; bu, görünüşe göre, serbest bırakılan Marduk'un tanrılar arasında üstünlük mücadelesine girişme olasılığına karşı endişeleri yatıştırmak içindir. Yakarılar amacına ulaşır ve baş tanrı, ilahi haberci Nusku'yu onlara göndererek "güzel haberleri bütün tanrılara duyurur."

İyi niyet göstergesi olarak (Ninurta'nın karısı) Gula, Sarpanit'e Marduk için yeni giysiler ve sandaletler gönderir; Marduk'un sürücüsüz arabası da sahnede belirmiştir. Ancak Sarpanit şaşkınlık içindedir: *Ağzı açılamayan* bir mezara hapsedildiyse eğer, Marduk'un nasıl serbest kalacağını bir türlü anlayamaz: "Onu nasıl serbest bırakacaklar, o dışarı çıkamazken?"

İlahi haberci Nusku ona Marduk'un SA.BAD'dan yani "yukarıdaki yontulan açıklık"tan geçerek çıkabileceğini söyler:

Dalat biri ṣa iqabuni ilani
Tanrıların yaratacağı bir giriş-boşluk;

Ṣunu itasruṣu ina biti etarba
Göbeğini kaldıracaklar,
Evine yeniden girecekler.

Dalta ina panişu etedili
Onun önünden kapatılan kapı

Ṣunu hurrate ina libbi dalti uptalişu
İçeride, boşluğun göbeğine,
kıvrılarak giden bir geçiş açacaklar;

Qarabu ina libbi uppuşu
Yaklaşınca, ortasından onu delip geçecekler.

Marduk'un nasıl serbest kalacağının tarifi tarihçiler için hala bir anlam ifade etmemektedir ancak bu satırlar bizim için son derece anlamlıdır. Daha önce açıkladığımız gibi kuyu boşluğunun bozuk, kıvrılarak ilerleyen C parçası piramit tamamlandığında ve Marduk içine hapsedildiğinde henüz yapılmamıştı; aslında o, Marduk'u kurtarmak için "tanrıların yaratacağı girişboşluğu"nun ta kendisiydi.

Piramidin planını halen iyi bilen Anunnakiler, içeride can çekişen Marduk'u kurtarmanın en kısa ve çabuk yolunun mevcut B ve D boşluklarına bir bağlantı tüneli -nispeten yumuşak kireç taşı blokları içinden yalnızca on metrelik bir tünel- açmak olduğunu fark etmişlerdir; günler değil sadece saatler alacak bir iştir bu.

Alçalan Geçitten kuyu boşluğuna girişi kapatan taşı kaldıran kurtarıcılar eğimli E ve F parçalarını hızlıca tırmandılar. E'nin dikey D parçasıyla bağlandığı yerde, Mağara'nın girişini granit bir taş kapatmaktaydı; Şekil 70'de gösterdiğimiz gibi bu da kenara çekildi; *ve halen orada, Mağara'da durmaktadır.* Kurtarıcılar, artık D parçasından yukarı kısa bir mesafeyi tırmanabilecek ve böylece piramit duvarının ilk katmanıyla karşı karşıya kalabileceklerdi.

On metre yukarıda ancak yana doğru, dikey B parçasının tabanı ve Büyük Galeri'ye giriş yatmaktaydı. Ancak piramidin mühürlenen üst bölümlerini iyi bilen ve onları elleriyle koymuş gibi bulabilecekleri çizimlere sahip olan inşaatçıları dışında kıvrımlı bir bağlantı boşluğunun -C- nasıl açılacağını kim bilebilirdi?

Bizim önerimize göre aletleriyle D ve B arasındaki kireç taşı bloklarını kıranlar Marduk'un kurtarıcılarıydı; eski metnin sözcükleriyle: "İçeride, boşluğun göbeğine kıvrılarak giden bir geçiş açacaklar."

B'yle bağlantı noktasına geldiklerinde kısa, yatay bir geçide

yani A'ya ulaştılar. Bu noktaya ilk kez gelen herhangi biri aniden dururdu çünkü karşısında göreceği tek şey taştan bir duvardı. Biz, bir kez daha, karşılaştıkları bu duvarın ardında Büyük Galerinin, Kraliçe Odasının ve piramidin yukarısındaki tüm odaların ve geçitlerin bulunduğu uçsuz bucaksız bir alan bulunduğunu yalnızca piramidin planlarına sahip olan Anunnakilerin bilebileceğini öne sürüyoruz.

Bu odalara ve geçitlere girebilmek için takoz benzeri rampa taşının kaldırılması şarttı (Şekil 72). Ancak taş yerine iyice sıkıştırılmıştı ve yerinden oynatılamıyordu.

Taş oradan kaldırılmış olsaydı halen orada Büyük Galerinin içinde yatıyor olacaktı. Oysa ki orada bir delik vardır ve onu gören herkes neye benzediğini tarif ederken değişmez bir şekilde *patlatılarak açıldığını* söylemektedirler ve bu iş Galeriden değil boşluğun içinden yapılmıştı: "Delik, müthiş bir güçle kuyunun içinden patlatılarak açılmışa benziyordu" (Rutherford, *Pyramidology*).

Bu noktada yine Mezopotamya kayıtları bir çözüm sunar. Taş, gerçekten de yatay geçidin *içinden* patlatılmıştır çünkü kurtarıcıların geldiği yön orasıdır. Ve gerçekten de "müthiş bir güçle, patlatılarak açılmıştır"; eski metinden alınan sözcüklerle, "Yaklaşınca, ortasından onu delip geçecekler." Kireç taşı bloğunun parçaları Yükselen Geçitten aşağıya granit kapağın olduğu yere kadar indi; burası, Memun'un adamlarının onları bulduğu yerdi. Patlama aynı zamanda Büyük Galeriyi Arapların zeminde gördükleri o ince, beyaz tozla -bu çağlar öncesi patlamanın ve ardında bıraktığı boşluğun sessiz tanığı- kaplamıştı.

Büyük Galeriye girdikten sonra kurtarıcılar Marduk'u girdikleri yerden dışarı çıkardılar. Alçalan Geçitteki giriş Memun'un adamlarınca keşfedilene dek yeniden kapatıldı. Yükselen Geçidi ve granit kapağı gizleyen üçgen taşla birlikte granit kapak binlerce yıl boyunca aynı yerde kaldı. Ve piramidin içinde Kuyu Boşluğunun yukarıdaki ve aşağıdaki orijinal bölümleri gelecek günler için artık kıvrımlı, kabaca açılmış bir tünelle bağlanmıştı.

Peki piramidin kurtarılan tutsağına ne oldu?

Mezopotamya metinleri onun sürgüne gönderildiğini anlatır; Mısır'da ise Ra *Amen* lakabını almıştır, yani "Gizlenmiş Olan".

M.Ö. 2000 dolaylarında hakimiyetini ilan etmek üzere yeniden sahneye çıkar ve insanoğluna çok ağır bir bedele mal olur.

- 11 -

"BEN BİR KRALİÇEYİM!"

İnanna/İştar'ın hikayesi aslında bir "kendi kendini tanrıça yapma" hikayesidir. Eski Tanrılardan yani On İkinci Gezegen'den gelen ilk astronotlardan biri ya da en azından onlardan birinin ilk doğan kızı olmamasına rağmen; yine de en üst rütbeye yükselmeyi başarmış ve sonunda On İkiler Panteonundaki tanrılardan biri olmuştur. Bu noktaya gelebilmek için İnanna kurnazlığını ve güzelliğini acımasızlıkla birleştirmişti; o, hem savaş tanrıçası hem de aşıkları arasında tanrılar kadar insanlara da yer veren aşk tanrıçasıdır. Ve gerçek bir ölüm ve yeniden dirilme olayının tam merkezinde yer almıştır.

Dumuzi'nin ölümüne İnanna'nın Dünya'nın kraliçesi olma arzusu neden olmuştu. Ama Marduk'un hapsedilmesi ve sürgüne gönderilmesi onun hırsını tatmin etmeye yetmez. Önemli bir tanrıya kafa tuttuktan ve onu yenilgiye uğrattıktan sonra artık kendisine ait topraklara kavuşma zamanının geldiğini hissetmektedir. Ama neredeki topraklar?

İnanna'nın Aşağı Dünya'ya İnişi gibi metinlerden Dumuzi'nin cenaze töreninin Güney Afrika'daki Madenler Ülkesi'nde yapıldığı sonucu çıkartılmaktadır. Burası İnanna'nın kardeşi Ereşkigal ve kocası Nergal'in bölgesidir. Enlil ve Nannar, hatta Enki bile oraya gitmemesini önerseler de İnanna kararını vermiştir: "Yukarıdaki Yüce Bölgeden vazgeçerek Aşağıdaki Yüce Bölge'de karar kıldı" ve kız kardeşinin başkentine vardığında kapı-

daki muhafıza şöyle dedi: "Cenaze merasimine katılmak için geldiğimi ablam Ereşkigal'e söyleyin."

Bu noktaya kadar hikayeyi takip eden herhangi biri, kardeşler arasında -yenik düşen İnanna'ya karşı- şefkat dolu, sıcak bir karşılaşma yaşanacağını düşünür. Oysa ki tam aksine davetsiz gelen İnanna'nın çekincesiz bir şüpheyle karşılandığını öğreniriz. Ve şehrin yedi kapısından geçirilerek Ereşkigal'in sarayına alınırken tanrısal amblemlerini tacını ve süslerini bırakmak zorunda kalmıştır. En sonunda kardeşinin huzuruna çıkmayı başardığında ise onu çevresinde yargılama yetkisine sahip yedi Anunnakiyle birlikte tahtında otururken bulur. "Gözlerini, ölüm dolu gözlerini ona dikerler." Ona kızgın, "ruha işkence eden sözler" söylerler. Hoş karşılanmak yerine İnanna, cesedinin bir kazıktan sallandırılmasıyla cezalandırılır... Enki'nin araya girmesiyle kurtulur ve yeniden yaşama döner.

Metinler İnanna'ya karşı takınılan bu sert tutumun nedenini açıklamamakta ya da suçlayanların ona yönelttiği "işkence eden sözcükleri" aktarmamaktadır. Ancak metnin başlangıcından, İnanna'nın yolculuğa çıktığı sırada habercisine özel bir görev verdiğini öğreniyoruz: "Gökleri benim yakınmalarımla doldur, [tanrıların] meclisinde benim için sesini yükselt." Cenaze merasimi yalnızca bir bahanedir; onun asıl düşündüğü şey tanrıları, dramatize ettiği bu şikayetini ciddiye almaya zorlamaktır.

Şehrin birinci kapısına ulaştığı andan itibaren İnanna içeriye alınmadığı takdirde şiddete başvuracağı tehdidinde bulunmuştur. Onun şehre geldiği haberi Ereşkigal'e ulaştırıldığında "yüzü solgunlaşır... dudakları kararır" ve bu ziyaretin gerçek sebebini merak ettiğini dile getirir. Yüz yüze geldiklerinde "Ereşkigal, onu görür ve öfke patlaması yaşar; hiç oralı olmayan İştar ise ona doğru gider." İnanna'nın gerçek niyeti her nasılsa Ereşkigal'e tehlike sinyalleri göndermiştir!

Daha önceden Kitabı Mukaddes'teki çoğu evlilik ve tahta çıkma kurallarının Anunnakilerin davranışlarını kontrol eden kanunlara benzediğini bulmuştuk; yarı-öz kız kardeşle ilgili olanı bunlardan yalnızca bir tanesidir. İnanna'nın gerçek niyeti-

ne dair ipuçlarına bize göre, Musevilikteki kişisel davranış kurallarının öğretildiği Musa'nın beşinci kitabı olan Yasa Kitabı'nda rastlanır. Bölüm 25 (5-10. maddeler), bir oğul sahibi olmadan ölen evli bir erkeğin durumuyla ilgilidir. Bu adamın bir erkek kardeşi var ise dul kalan karısı yabancı bir erkekle evlenemez; dul kalan yengesiyle evlenmek ve ondan çocuk sahibi olmak -evli bile olsa- erkek kardeşin görevidir ve ilk doğan erkek çocuk ölen kardeşin soyadını taşıyacaktır, "öyle ki ölenin adı silinip gitmesin."

Bize göre bu, İnanna'nın bu tehlikeli yolculuğunun ardında yatan nedendir. Ereşkigal, Dumuzi'nin kardeşlerinden biriyle, Nergal'le evli olduğundan İnanna bu yasayı devreye sokmak istemiştir... Bildiğimiz kadarıyla gelenekler bu görevi en yaşlı kardeşe, yani Enki'nin oğulları söz konusu olduğunda Marduk'a vermektedir. Oysa Marduk, Dumuzi'nin dolaylı yoldan ölümünden sorumlu bulunmuş ve cezalandırılarak sürgüne gönderilmiştir. Bu durumda İnanna'nın sıradaki kardeşten, yani Nergal'den onu ikinci karısı olarak almasını talep etmek gibi bir hakkı var mıdır?

İnanna'nın maksadının Ereşkigal'de yaratmış olabileceği kişisel problemler ve tahtın varisinin kim olacağı baskısı kolayca tahmin edilebilir. İnanna ikinci eş olmakla yetinecek midir yoksa buna göz yumarak Afrika bölgesini ele geçirme planları mı yapacaktır? Ereşkigal'in işi şansa bırakmaya niyetinin olmadığı çok açıktır. Ve böylece iki kız kardeş arasında geçen sert konuşmaların ardından İnanna, "yargılayan yedi Anunnaki"den aceleyle oluşturulmuş mahkemenin huzuruna sürüklenir, kuralları çiğnediğine karar verilir ve can çekişerek ölmesi için bir kazığa asılır. Hayatta kalmasını, korkunç haberi alır almaz iki elçisini onu kurtarmaya gönderen kayınpederi Enki'ye borçludur. "Cesede nabız gibi atan ve ışın saçan şeyi doğrulttular", ona "yaşam suyunu" ve "yaşam yiyeceğini" verdiler ve "İnanna uyandı."

Yeniden hayata dönen İnanna, kalbi kırık ve yalnız bir şekilde Sümer ülkesine geri döndüğünde zamanının çoğunu yabanıl

bir ağaç yetiştirirken kederini dile getirerek Fırat nehri kıyılarında geçirir:

Benim en sonunda ne zaman,
üzerine oturacağım kutsal bir tahtım olacak?
Benim en sonunda ne zaman,
üzerine uzanacağım kutsal bir yatağım olacak?
İnanna, bunlara dair konuştu...
Saçları omuzlarından aşağıya dökülenin
kalbi yaralıdır;
Oh, saf İnanna, nasıl da ağlıyor!

İnanna'ya acıyan -ve ondan hoşlanan- bir kişi vardır: büyükbüyükbabası Anu. Sümer metinlerinden bildiğimiz kadarıyla Dünya'da doğan İnanna en azından bir kere "Gökyüzüne yükselmiştir" ve Anu da çeşitli münasebetlerle Dünya'yı ziyaret etmiştir. Anu'nun ne zaman ve nerede İnanna'yı *Anunitum*'u ("Anu'nun Sevgilisi") olarak bağrına bastığı tam olarak bilinmemektedir ancak metinler, Anu ile onun torununun torunu arasındaki aşkın platonik olmaktan öteye gittiğinin ipucunu vermesi, bunun basit bir Sümer dedikodusu olmadığını göstermiştir.

Anu'nun ona üst seviyede ilgi göstermesini garanti altına alan İnanna, kendi hakimiyet bölgesini, hükmedeceği bir "ülke" konusunu gündeme getirme fırsatını böylece yakalar. Peki ama bu ülke neresi olabilir?

Bu yaklaşım İnanna'nın her ne sebeple olursa olsun Afrika'da bir hakimiyet bölgesi beklememesi gerektiğini anlamasını sağlar. Kocası Dumuzi ölmüştür ve İnanna'nın Enki'nin varislerinin topraklarındaki kraliçelik iddiası da onunla birlikte ölmüştür. Çektiği acılar ve önemli bir tanrıya üstün gelmesi ona kendi hakimiyet bölgesine sahip olma hakkı veriyorsa bile bu başka bir yerde olmalıdır. Ancak Mezopotamya ve ona sınır olan ülkeler de kapatılmıştır. İnanna'ya neresi verilebilir? Uzun uzadıya düşünen tanrılar, nihayet bir çözüm bulurlar.

Dumuzi'nin ölümünden olduğu kadar Marduk'un hapsedilmesinden de söz eden metinler aynı zamanda Sümer şehirlerinin adlarından ve orada yaşayan halklardan da bahsetmektedirler. Bu, anlatılan olayların Sümer şehir medeniyetinin M.Ö. 3800'lerde başlamasının ardından meydana geldiğini göstermektedir. Diğer taraftan, öykülerin geri planındaki Mısır'da modern yerleşimlere rastlanmaz ve daha ziyade köy yaşantısı tarif edilir; bu da Mısır'da şehir medeniyetlerinin görülmeye başlandığı M.Ö. 3100'den öncesine işaret eder. Manetho'nun yazılarında Menes'in kurduğu şehir krallığından önceki 350 yıllık kaotik bir dönemden söz edilmektedir. M.Ö. 3450 ile 3100 arasındaki dönemin Marduk'un tetiklediği sıkıntı ve acı dolu olayların damga vurduğu bir zaman dilimi olduğu görülmektedir: Babil Kulesi olayı ve bir Mısır tanrısının kaçırılıp öldürüldüğü ve Mısır'ın Yüce Tanrısının hapsedilip sürgüne gönderildiği Dumuzi vakası.

Bize göre Anunnakilerin dikkatlerini, uygarlığın kısa bir süre sonra başladığı İndus Vadisi'nin Üçüncü Bölgesine yöneltmeye karar vermeleri de işte tam bu zamana denk gelmişti.

Binlerce yıl süren ve yavru medeniyetlerle bugüne dek süregelen Mezopotamya ve Mısır uygarlıklarının aksine Üçüncü Bölge'deki medeniyet sadece binyıl sürmüştür. Sonrasında düşüşe geçerek M.Ö. 1600'de tamamen yok olmuştur; şehirler yıkılmış, insanlar dört bir yana dağılmıştır. İnsanların yağmacılığı ve doğanın tahribatı yavaş yavaş bu medeniyetin kalıntılarını da yok etmiştir; zaman içinde ise tamamen unutulmuştur. Ancak 1920'de Sir Mortimer Wheeler'ın başını çektiği bir grup arkeologun kazılarıyla kuzeyde Hint Okyanusu kıyısından İndus Nehri ve kollarına doğru yedi yüz kilometrelik bir alana uzanan iki ana yerleşim merkezi ve aradaki birkaç bölge toprak altından çıkarılmıştır.

İki kazı bölgesinde de -güneyde Mohenjo Daro ve kuzeyde Harappa- yaklaşık yedi kilometrelik bir merkeze sahip zengin şehirler ortaya çıkarılmıştır. Şehirlerin çevresinden ve içinden yüksek duvarlar geçmektedir; bu duvarlar gibi evler ve halkın

ortak kullandığı binalar da kil ya da çamur tuğlalarla inşa edilmiştir. Başlangıçta bu tuğlalardan o kadar fazla sayıda vardı ki eski zamanlardan beri ev inşa edenlerin düzenli yağmalaması kadar yakın zamanda Lahore-Multan demiryolunda balast olarak kullanılmak üzere talan edilmelerine rağmen geride, şehirlerdeki yapıları ve tuğlaların bir şehir planı doğrultusunda döşendiği gerçeğini göstermeye yetecek kadarı kalmıştır.

Her iki kazı alanında da şehirlere bir akropolün -önemli yapıların ve tapınakların bulunduğu yüksek bir bölge- hakim olduğu görülmektedir. Yapılar aynı ölçülerde ve benzer şekilde, inşa edenlerin iş tapınak yapmaya geldiğinde çok katı kurallara bağlı kaldıklarının kanıtı olarak tam olarak kuzey-güney eksenine yönlendirilmiştir. Her iki şehirde de ikinci en büyük yapı geniş tahıl ambarlarıdır; nehir kenarına yerleştirilmiş oldukça geniş bir hacme ve etkileyici işlevselliğe sahip silolar. Bu, tahılların yalnızca önde gelen ekin olduğunu göstermekle kalmaz İndus uygarlığının başlıca ihraç ürünü olduğunu da gösterir.

Bu yerleşimler ve kalıntıları arasında bulunan birkaç eşya - ocaklar, vazolar, çanak çömlek, bronz aletler, bakır kolyeler, gümüş taslar ve süs eşyaları- aniden başka bir yerden gelip yerleşen ileri bir medeniyete tanıklık yapmaktadır. Nitekim Mohenjo Daro'daki en eski iki tuğla yapı (büyük bir tahıl ambarı ve bir kale kulesi) keresteyle takviye edilmiştir; bu, İndus iklimine hiç de uygun olmayan bir yapı tarzıdır. Nitekim bu metot kısa bir süre sonra terk edilmiş ve sonraki inşaatlarda kereste desteğinden kaçınılmıştır. Tarihçiler bundan ilk yerleşimcilerin kendi iklim koşullarına alışkın yabancılar olduğu sonucunu çıkarmıştır.

İndus medeniyetinin kaynağını araştıran bilim adamları, ondan neredeyse bin sene öncesinde var olan Sümer medeniyetinden bağımsız bir şekilde ortaya çıkmış olamayacağına karar vermişlerdir. Aradaki dikkat çekici farklılıklara rağmen (halen çözülememiş resim yazısı gibi) Mezopotamya'yla her alanda benzerlikler görülebilir. Yapı inşa etmek için kurutulmuş çamur ya da kil tuğla kullanılması, şehir sokaklarının planı, kanalizasyon sistemi, oyma baskı yapmak, toprağı sırlamak ve boncuk

yapmak için kimyasal metotlar kullanılması, metal kamaların ve çömleklerin boyut ve şekillerini göz önüne aldığımızda, tümünün de Ur ya da Kiş'te ya da diğer Mezopotamya şehirlerinde ortaya çıkartılanlarla arasında çarpıcı benzerlikler vardır. Çanak çömleğin, mühürlerin ya da diğer toprak nesnelerin üzerindeki çizimler ve semboller bile Mezopotamya'dakilerin görsel birer kopyası gibidir. Özellikle de Mezopotamya'nın haç işaretine -Nibiru'nun, Anunnakilerin gezegeninin sembolüne- İndus uygarlığında da yaygın şekilde rastlanmaktadır.

Peki, İndus Vadisi insanları hangi tanrılara tapınmaktaydı? Bulunan az sayıdaki resimli tasvirler bu tanrıları Mezopotamya'nın tanrısal boynuzlu başlığıyla göstermektedir. Daha sıkça rastlanan kil heykelcikler ise egemen ilahın bir tanrıça olduğuna işaret eder; bu ilahenin genellikle göğüsleri çıplaktır (Şekil 74a) ya da sadece sıra sıra kolyeler takmaktadır (Şekil 74b). Bunlar İnanna'nın Mezopotamya'da ve Yakın Doğu'nun hemen her yerinde bolca bulunan ve en iyi bilinen tasvirleridir. Bizim fikrimiz İnanna'ya bir yer arayan Anunnakilerin bu Üçüncü Bölge'yi onun hakimiyet alanı yapmaya karar verdikleri yönündedir.

Her ne kadar İndus medeniyetinin Mezopotamya kökenlerine ve Sümer'le İndus Vadisi arasında sürekli gelişen ilişkilere dair kanıtların yalnızca birkaç arkeolojik buluntuyla sınırlı olduğuna inanılsa da bizce bu bağlantılara tanıklık eden yazılı kaynaklar mevcuttur. İçlerinde tarihçilerin *Enmerkar ve Aratta Tanrısı* adını verdikleri temelinde Uruk (Kitabı Mukaddes'teki Erek) ve İnanna'nın güç kazanmasını anlatan uzun bir yazıt özellikle ilgi çekicidir.

Bu yazıt Aratta'nın Anzan'ın (güneydoğu İran'ın) ilerisinde ve sıradağların ötesindeki bir ülkenin başkenti olduğunu söyler. Burası tam olarak İndus Vadisi'nin olduğu yerdir ve J. Van Dijk (*Orientalia* 39, 1970) gibi tarihçiler Aratta'nın "İran platosunda ya da İndus nehri kenarında yer aldığına" kanaat getirmişlerdir. En çarpıcı gerçek ise metinde Aratta'nın tahıl ambarlarından bahsedilmesidir. Orası, "buğdayın kendiliğinden yetiştiği, bitki

tanelerinin kendi kendine büyüdüğü" -ekin yetiştirilen ve Aratta'nın ambarlarında depolanan- bir yerdir. Ve ihraç edilmek üzere "tahılı çuvallara boşaltır, onları eşeklerin taşıdığı sandıklara yükler ve onları taşıyan eşeklerin yanlarına asarlar."

Aratta'nın coğrafi konumu ve bunun tahıl ve taneli bitki ambarlarıyla iyi tanındığı gerçeği İndus medeniyetiyle arasında güçlü benzerlikler kurmaktadır. Gerçekten de *Harappa*'nın ya da Arappa'nın eski *Aratta*'nın günümüz yansıması olup olmadığı düşünülmelidir.

Bu eski hikaye bizi Uruk'taki krallığın başlangıcına, bir yarı-tanrının (Utu/Şamaş'ın insandan doğma oğlu) -daha sonra şehir olacak kutsal sayılan bir bölgede- hem baş rahip hem de kral olduğu zamanlara götürür. M.Ö. 2900'de yerine -Sümer Krallar Listesine göre- "Uruk'u kuran" oğlu Enmerkar geçer ve Uruk'u başka yerde oturan bir tanrının (Anu) itibari evinden hüküm sü-

Şekil 74

ren bir tanrıya adanmış önemli bir şehir merkezine dönüştürür. Bunu İnanna'yı, Uruk'u başlıca merkezi olarak seçmeye ikna ederek ve Eanna ("Anu'nun Evi") tapınağını büyüterek başarır.

Eski metinlerden öğrendiğimize göre ilk başta Enmerkar'ın genişletilen tapınağın inşaatında kullanılmak üzere Aratta'dan yalnızca "değerli taşlar, bronz, kurşun ve lacivert taşı parçaları" kadar, "ustalıkla şekillendirilen altın ve gümüş"le katkıda bulunmasını istemiştir; böylelikle İnanna için inşa edilen Kutsal Dağ tanrıçaya layık olabilecektir.

Ancak bu isteklerinin yerine getirilmesinin ardından Enmerkar'ın yüreği kibirle dolar. Aratta'nın başına kuraklık bela olmuştur ve Enmerkar şimdi sadece malzeme değil beraberinde itaat de beklemektedir: "Aratta Uruk'a boyun eğsin!" diye buyurur. Amacına ulaşmak için Enmerkar, S. N. Kramer'in (*Tarih Sümer'de Başlar**) "ilk sinir savaşı" olarak nitelendirdiği girişimi başlatarak Aratta'ya arka arkaya bir dizi elçi gönderir. Kralını ve onun gücünü öven elçi, Enmerkar'ın Aratta'ya perişanlık getireceği ve halkını dört bir yana dağıtacağı tehditlerini kelimesi kelimesine nakleder. Ancak Aratta'nın hükümdarı, bu sinir savaşına kendine özgü bir manevrayla karşılık verir. Elçiye, Babil Kulesi olayından sonraki dil karışıklığını hatırlatarak kendisine Sümerce iletilen mesajı anlayamadığını söyler.

Hayal kırıklığı içindeki Enmerkar, kil tablet üzerine -bu defa görünüşe göre Aratta dilinde- Yazı Tanrıçası Nidaba'nın yardımıyla yazılan bir başka mesaj gönderir. Her zamanki tehditlerine ilaveten o zamana dek Anu'nun tapınağında saklanmış "en eski tahılın" tohumlarını -Aratta'nın ekinleri yok eden uzun kuraklık nedeniyle büyük ihtiyaç duyduğu anlaşılan tohumları- teklif etmektedir. Bu kuraklık Aratta'nın "Uruk'un koruyucu gölgesine" girmesini isteyen İnanna'nın bir işareti olarak yorumlanmıştır.

"Aratta'nın efendisi haberciden fırınlanmış tableti alır ve kili inceler." Yazı, çivi yazısıdır: "Yazdırılan sözcükler, çiviyle ya-

* Kabalcı Yayınevi, Aralık 2002

pılmışa benziyordu." Teslim mi olacaktır yoksa direnmeye devam mı edecektir? Tam o anda "saldıran iri bir aslanı andıran büyük bir fırtına çıkar"; kuraklık bütün ülkeyi titreten ve dağları yerinden oynatan gök gürültüsü ve fırtınayla kesilir ve "beyaz duvarlı Aratta" yeniden bereketli bir tahıl ülkesine dönüşür.

Artık Uruk'a boyun eğmeye gerek kalmamıştır ve Aratta'nın efendisi haberciye şöyle der: "İnanna, bütün ülkelerin kraliçesi Aratta'daki Evi'ni yüzüstü bırakmadı, Aratta'yı Uruk'a teslim etmedi."

Aratta'da sevilmesine karşın İnanna'nın oradaki Evi'ni terk etmeyeceği beklentisi tam olarak karşılanmaz. Sümer'deki Anu Şehri'nde büyük bir tapınakta yaşama ihtimaliyle baştan çıkan İnanna iki şehir arasında mekik dokuyan bir tanrıça olur: O artık Aratta'nın "iş başındaki ilahı"dır fakat büyük Uruk kentinde oturmaktadır.

Bu mekik dokumayı "Gökyüzü Kayığı"nda oradan oraya uçarak gerçekleştirir. Bu uçuşları birçok yerde onun bir pilot olarak tasvir edilmesine neden olmuştur (Şekil 75). Öte yandan, diğer önemli tanrılar gibi zor uçuşlar için ona da bir pilot kılavuzu tahsis edilmiştir. Tıpkı tanrıların pilotlarından bahseden Vedalardaki gibi (mesela Pushan "gökyüzünün orta bölgesinde dolaşan altın gemisi içinde İndra'ya alacalı bulutlar arasında yol

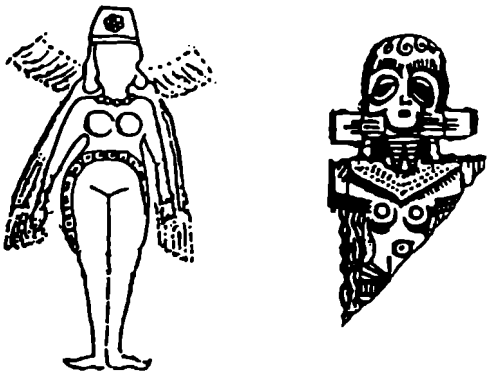

Şekil 75

gösterir") eski Sümer metinleri de tanrılara göklerde kılavuzluk eden AB.GAL'lardan söz eder. İnanna'nın pilot kılavuzu Nungal'dir ve özellikle onun Uruk'taki Anu Evi'ne gitmesiyle ilişkili olarak anılmaktadır:

Uruk'u Enmerkar'ın yönettiği zamanlarda,
İştar'ı göklerden E-Anna'ya getiren pilot
aslan yürekli Nungal'dı.

Sümer Krallar Listesi'ne göre Tufan sonrası krallık ilk olarak Kiş'te başlamıştır. Sonra, "Krallık *Eanna*'ya taşınır." Arkeologların da doğruladığı gibi Uruk esasen bir tapınak şehri olarak kurulmuştur; burası Anu'nun ilk mütevazı mabedinin ("Beyaz Tapınak") yükseltilmiş bir platform üzerine inşa edildiği kutsal bölgeyi de kapsamaktadır (Şekil 76). Şehrin kalıntıları ve duvarları bu bölgenin Uruk geliştiğinde ve tapınakları büyüdüğünde bile tam merkezde kaldığını göstermektedir (Şekil 77).

Arkeologlar, İnanna'ya adanmış ve M.Ö. üçüncü binyılın başlarına ait ihtişamlı bir tapınağın -muhtemelen Enmerkar'ın inşa ettiği tapınağın ta kendisi- kalıntılarıyla karşılaştılar. Bu, süslü yüksek sütunlarıyla benzersiz bir yapıydı (Şekil 78). Ondan övgüyle söz eden ilahilerde tanımlandığı gibi gerçekten de zengin ve etkileyici bir tapınak olmalıydı:

Lacivert taşıyla süslenmiş,
Ninagal'in elişçiliğiyle dekore edilmişti.

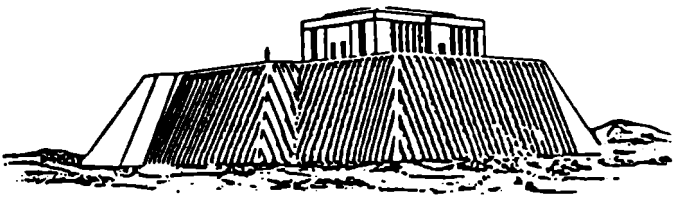

Şekil 76

Şekil 77

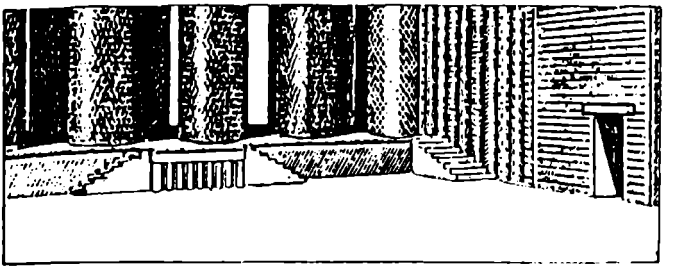

Şekil 78

Lacivert taşıyla süslenmiş,
Ninagal'in elişçiliğiyle dekore edilmişti.
O parlak yere...
İnanna'nın evine,
Anu'nun yıldızını koydular.

Tüm bunlara rağmen Uruk, tufan öncesi şehirlerin yerlerine inşa edilme ayrıcalığına sahip olan diğer Sümer kentleri kadar önem taşımıyordu ve halen bir "taşra" yerleşimi sayılırdı; "ilahi ME'lere" sahip olmanın getirdiği statü ve avantajdan yoksundu. Onlardan sıkça bahsedilmesine karşın bu ME'lerin tam olarak ne oldukları bilinmemektedir ve tarihçiler sözcüğü "ilahi emirler," "ilahi güçler," ve hatta "efsanevi erdemler" olarak çevirmişlerdir. Oysa ki ME, alınıp taşınabilen ya da üzerinde taşınabilen ve gizli bilgiler ya da veriler içeren fiziksel objeler olarak tarif edilmektedir. Belki de üzerine verilerin, programların ve iş komutlarının en ufak detayına kadar kaydedildiği günümüzün bilgisayar çiplerine benzeyen şeylerdi. Üzerlerine medeniyetin en önemli bilgileri kodlanmış olabilirdi.

Bu ME'ler Anunnakilerin en önemli bilim adamı olan Enki'de bulunmaktaydı. İnsan ırkına faydalı olması için onları aşamalı olarak adım adım devreye sokmuştu. İnanna, Uruk'un yerleşik tanrısı olduğunda görünüşe göre medeniyetin zirvesine ulaşma sırası henüz Uruk'a gelmemişti. Sabırsızlanan İnanna, durumu değiştirebilmek amacıyla cazibesini kullanmaya karar verdi.

S. N. Kramer'in (*Sümer Mitolojisi**) "İnanna ve Enki" olarak adlandırdığı ancak Sümerce orijinal (ve daha şiirsel) başlığının bilinmediği bir metin İnanna'nın "Gökyüzü Kayığı" içinde Enki'nin ME'lerini gizlediği Abzu'ya nasıl yolculuk ettiğini anlatmaktadır. İnanna'nın onu tek başına ziyaret edeceğini anlayan Enki -"genç kız, tek başına Abzu'ya yöneldi"- kahyasına muhteşem bir yemek hazırlamasını emreder; yemekte hurma şarabı da

* Kabalcı Yayınevi, Aralık 1999

olacaktır. İnanna ve Enki yemeğin tadını çıkardıktan ve Enki'nin kalbi içkinin etkisiyle yumuşadıktan sonra İnanna, ME'lerin konusunu açar. İçkinin cömertleştirdiği Enki ona "Efendilik... Tanrılık, Yüce ve Ebedi Taç, Krallık Tahtı" için gereken ME'leri sunar ve "parlak İnanna onları alır." İnanna, yaşlı ev sahibi karşısında tüm cazibesini kullanmaya devam ederken Enki ikinci ikramını "Yüce Hükümdarlık Asasını, Yüce Mabedi, Adil Hükümdarlığı"nı vererek yapar ve "parlak İnanna onları da alır."

Ziyafet ve içki keyfi sürerken Enki, kontrol eden yedi önemli ME daha verir; bunlar, İlahi Kraliçe'nin işlevini ve vasıflarını, tapınağını ve tapınma ayinlerini, rahiplerini, kahyalarını ve fahişelerini, savaşlarını ve silahlarını, adaleti ve mahkemelerini, müzik ve sanatı, taş işçiliğini, ahşap ve metal işçiliğini, dericiliği ve dokumacılığı, yazıcılığı ve matematiği ve benzer nitelikleri kapsamaktadır.

İleri bir medeniyette olması gereken bütün bu özelliklerin şifreli verilerini ele geçiren İnanna, oradan sessizce ayrılır ve Gökyüzü Kayığı içinde Uruk'a geri döner. Saatler sonra ayılan Enki, İnanna'nın ME'leriyle birlikte gittiğini fark eder. Kahyası biraz da utanarak ona ME'leri İnanna'ya bizzat kendisinin hediye ettiğini söyler. Bu duruma çok bozulan Enki, ona Enki'nin "Büyük Göksel Dairesi"ne binip İnanna'nın peşine düşmesini ve ME'leri geri getirmesini emreder. İlk durağında İnanna'ya yetişen kahya ona Enki'nin emirlerini açıklar; ancak "Enki niçin verdiği sözü değiştirdi?" diye soran İnanna emirlere uymayı reddeder. Durumu Enki'ye bildiren kahya ondan İnanna'nın Gökyüzü Kayığı'na el koyması, kayığı Eridu'ya getirmesi ve İnanna'yı ME'leri olmadan serbest bırakması yönünde yeni komutlar alır. Oysa ki İnanna, Eridu'da güvenilir pilotuna "Gökyüzü Kayığı'nı korumasını ve ME'leri İnanna'ya geri vermesini" tembihlemiştir. Ve böylece İnanna, Enki'nin kahyasıyla tartışmayı sürdürdüğü sırada pilotu paha biçilmez ME'lerle birlikte kayığıyla oradan uzaklaşır.

Halk toplulukları tarafından karşılıklı okunmak üzere bestelenen *İnanna'nın Coşkusu* Uruk halkının duygularını yansıtır:

ME'lerin Yüce Kadını, Kraliçe,
Parlaklığıyla göz kamaştırıcı;
Adil, ışığa bürünmüş,
O ki Gökyüzü ve Yeryüzünün Sevgilisi;
Anu'nun kutsal varlığı,
Ona büyük hayranlıkla tapınılıyor;
Ona yüce taç yakışıyor,
Ona baş rahip hizmet ediyor.
Elde ettiği yedi ME'yi
Elinde sıkı sıkı tutuyor.
Yüce ME'lerin Kraliçesi,
O ki onların koruyucusu..:

İnanna'nın On İkiler Panteonuna kabul edilmesi işte bu günlere rastlar; (Ninhursag'ın yerine) göksel karşılığı olarak Venüs gezegeni (MUL DİLBAT) ve Zodyak evi olarak da AB.SİN takım yıldızı (Başak burcu) ona atfedilmiştir; bu sonuncusunun sembolü Sümer zamanından beri pek bir değişikliğe uğramamıştır (Şekil 79). Memnuniyetinin bir göstergesi olarak İnanna herkesin -tanrılar kadar insanların da- duyabileceği şekilde ilan eder: "Ben bir Kraliçeyim!"

Şekil 79

Onun tanrılar arasındaki yeni konumu ve tanrısal vasıfları ilahilerle tasdik edilmiştir:

Gökyüzünden çıkıp gelen seni,
Gökyüzünden çıkıp gelen seni,
Hep birlikte selamlıyoruz...
Asalet, yücelik, güvenilirlik [onun vasıflarıdır]
o akşam olduğunda ışık saçarak gelirken,
Gökyüzünü aydınlatan kutsal bir meşaleye benzer;
Onun gökyüzünde Ay ve Güneş'i andırır...
Anu'nun iyi kalpli "yabanıl ineği";
O gökyüzünde korkusuzdur;
Yeryüzünde ise ebedidir; o, toprakların efendisidir.
Abzu'da Eridu'dan gelen ME'leri ele geçirdi;
Onları baş tanrı Enki ona hediye etti,
Ellerine Tanrılığı ve Krallığı teslim etti.
O, Anu'yla birlikte yüce tahttaki yerini alıyor,
Enlil'le birlikte ülkesinin kaderini belirliyor...

Tanrılar arasında ulaştığı önemli pozisyondan Sümerlerin ("Siyah Saçlı İnsanlar") ona tapınmasına geçen ilahiler şöyle devam etmektedir:

Siyah saçlı insanlar ülkenin her yerinden
biraraya geldi
Sümer'in ambarlarına bolluk getirilmişti...
Ona ... ile geldiler, bütün anlaşmazlıklarını
önüne koydular.
Kötü olanlar hakkında karar verir ve onları yok eder;
Adil olanların tarafını tutar,
onlar için iyi bir yazgı kararlaştırır...
İyi kadın, Anu'nun sevinci, o bir kahramandır;
O kesinlikle Gökyüzünden gelmiştir...
Kudretlidir, güvenilirdir, o çok yücedir;
Olağanüstü taze ve dinçtir.

Uruk halkının İnanna'ya minnettar olması için her türlü nedenleri vardır çünkü Uruk, onun tanrıçalığı altında Sümer medeniyetinin zengin bir merkezi haline gelmiştir. Bir taraftan bilgeliğini ve kahramanlığını öven Uruk halkı, diğer taraftan onun güzelliği ve çekiciliğinden söz etmeyi ihmal etmezler. Gerçekten de bu zamanlarda İnanna rahip-kralın -ancak sadece bir geceliğine- onun eşi olduğu cinsel ayinlerden oluşan "Kutsal Nikah" geleneğini yerleştirmiştir. İddin-Dagan adlı bir krala adanan bir yazıt, İnanna'nın tapınak yaşantısının bu yönünü -müzik, erkek fahişeler ve diğer eğlendirici şeyler- anlatmaktadır:

Erkek fahişeler onun saçlarını tarıyorlar...
Boynunu renkli kurdelelerle süslüyorlar...
Sağ yanını kadın giysileriyle güzelleştiriyorlar
Kutsal İnanna'nın önünde yürüyorlar...
Sol yanını erkek giysileriyle güzelleştiriyorlar
Kutsal İnanna'nın önünde yürüyorlar...
Atlama halatları ve rengarenk iplerle,
önünde birbirleriyle yarışıyorlar...
Elinde çemberler taşıyan genç erkekler,
önünde şarkı söylüyorlar...
Genç kızlar, *Şugia* rahibeleri
İnanna'nın önünde yürüyorlar...
Yüce kraliçem için bir yatak hazırlıyorlar,
Hasır otlarını tatlı kokulu sedir yağıyla arıtıyorlar;
İnanna için, Kral için yatağı hazırlıyorlar...
Kral onun masum kucağına gururla yaklaşıyor;
Onun masum bedenini kucaklıyor,
O masum beden, yatağa uzanıyor;
Kralla yatakta birlikte oluyor.
İddin-Dagan'a şöyle diyor: "Sen benim sevgilimsin."

İnanna'nın Enmerkar'la bu birleşmesi sonucunda, Uruk'un bir sonraki hükümdarı "ilahi Lugalbanda, Adil bir Gözetici" doğmuştur. Enmerkar'da olduğu gibi Lugalbanda için de birkaç

epik öykü bulunmuştur. İnanna onu Aratta'da yanında tutmak istemiştir ancak Lugalbanda bir yerde uzun süre kalamayacak kadar hareketli ve maceraperesttir. Bir epik hikaye (*Lugalbanda ve Hurum Dağı*) İlahi Siyah Kuş'u bulabilmek için "Dünya'daki korku veren yere" yaptığı tehlikeli yolculuğu anlatır. Lugalbanda "dağın tanrılarının, yani Anunnakilerin içinde karıncalar gibi tüneller kazdıkları" Yasaklanmış Dağ'a ulaşır. Gökyüzünün Kuşu'yla bir kez uçmak isteyen Lugalbanda muhafızına yalvarır; sözcükleri insanoğlunun göklerde uçma düşünü ölümsüzleştirmiştir:

Utu gibi, İnanna gibi, lütfen gitmeme izin ver,
İşkur'un Yedi Fırtınacısı gibi,
ardımdan alev çıkartarak yerden yükselmeme
ve yıldırım gibi buradan uzaklaşmama izin ver!
Bırak da gözlerimin görebildiği her yere gidebileyim,
İstediğim her yere adım atabileyim,
İzin ver, gönlümün çektiği yerlere ulaşabileyim...

Lugalbanda, Hurum Dağına ("ön tarafının Enlil'in büyük bir kapıyla kapattığı dağ") vardığında kapıdaki gardiyan ona meydan okur: "Eğer bir tanrıysan, dostça edeceğim bir sözcük içeri girmeni sağlar; bir ölümlüysen eğer, kaderin benim ellerimdedir."

Yüce tohumdan olma Lugalbanda,
ellerini uzattı [ve şöyle dedi]:
"İlahi Şara gibi,
Ben de İnanna'nın sevgili oğluyum."

Ancak kutsal yerin gardiyanı Lugalbanda'yı bir kehanetle geri çevirir: gerçekten de uzak ülkelere ulaşacak ve hem kendisinin hem de Uruk'un adını duyuracaktır ama bunu yürüyerek başaracaktır.

Tarihçilerin "Lugalbanda ve Enmerkar" adını verdikleri di-

ğer bir uzun hikaye, onun yarı tanrısal kökenini doğrular ancak babasının kimliğini açıklamaz; yine de biz, sonradan gelişen olaylardan ve değişen koşullardan onun babasının Enmerkar olduğunu tahmin ediyoruz. Bu durum uzun krallar listesinde İnanna'nın sembolik bir evlilik kılıfıyla yatağına davet ettiği ilk kralın Enmerkar olduğunu doğrular.

İnanna'nın bu "daveti" ünlü *Gılgamış Destanı'nda* anlatılmıştır. Uruk'un beşinci hükümdarı olan Gılgamış, ölümlülerin kaderinden, ölümden kaçmak istemektedir, çünkü tanrıça Ninsun'un ve baş rahip Kullab'ın oğlu olduğu için "onun üçte ikisi tanrıdır." Ölümsüzlük arayışı (*Gökyüzüne Merdiven*'de detaylı bir şekilde incelenmiştir), ilk yolculuğunda onu Sedir Dağları'ndaki "İniş Yeri"ne -Lübnan dağlarındaki (Lugalbanda'nın gittiği açıkça anlaşılan) eski iniş platformuna- götürür. Yasak bölgenin çevresini koruyan mekanik canavarla çarpışmaya başlayan Gılgamış ve yoldaşı Utu sayesinde yenilginin eşiğinden dönerler. Savaştan yorgun düşen Gılgamış temizlenmek ve dinlenmek için üzerindeki ıslak giysileri çıkarır. İşte tam bu noktada göklerden bu çarpışmayı izlemiş olan İnanna/İştar Gılgamış'a duyduğu şiddetli arzunun esiri olur:

Kirli saçlarını yıkadı, silahlarını parlattı;
Başını sallayarak saçının tutamlarını geriye attı.
Kirli giysilerini attı, yenilerini giydi,
Savaş giysisini giyip, beline işlemeli kemerini kuşandı.
Krallık tacını başına taktığında,
Gılgamış'ın güzelliği
görkemli İştar'ın gözlerini kamaştırdı.
"Gel, Gılgamış, benim ol!" [dedi]

İştar, çağrısını Gılgamış'ın teklifi kabul etmesi durumunda ona sunacağı (ebedi olmasa da) ihtişamlı bir yaşam vaadiyle destekler. Ancak Gılgamış "gençliğinin sevgilisi olan Tammuz'a [Dumuzi] yıldan yıla ağıtı yazgı kıldığı" halde kendisinin uzun bir liste dolusu sevgili edindiğini söyleyerek İştar'a sert bir ce-

vap verir. Yasta olması gerekirken yeni sevgililer bulup sonra da onları bir kenara attığını söyler: "Sahibinin ayağını sıkan bir ayakkabı gibi... rüzgara engel olamayan uydurma bir kapı gibi... Hangi aşığını sonsuza dek sevdin?" diye de sorar. "Şimdi beni seversen, bana da onlar gibi davranırsın." (Hakarete uğrayan İnanna/İştar, bunun üzerine Gökyüzü Boğası'nı Gılgamış'a saldırtmak üzere Anu'dan izin alır; Gılgamış ise Uruk kapılarında son dakikada saldırıdan kurtulmayı başarır.)

Uruk'un altın çağı sonsuza dek sürmeyecektir. Gılgamış'ın ardından yedi kral daha tahta çıkar. Daha sonra "Uruk silahlarla vurulur ve krallık Ur'a taşınır." Bu alandaki en titiz çalışmalardan biri olan *The Sumerian King List*'in (Sümer Krallar Listesi) yazarı Thorkild Jacobsen, Sümer'de krallığın Uruk'tan Ur'a nakledilmesinin M.Ö. 2850 dolaylarında gerçekleştiğine inanmaktadır; diğer tarihçiler ise daha erken bir tarih olan M.Ö. 2650'yi benimsemiştir. (Aradaki bu iki yüzyıllık tutarsızlık ileriki zamanlara da devam etmiş tarihçiler buna bir açıklama getirememiştir.)

Krallık merkezi Sümer'in başlıca şehirleri arasında ileri geri taşındıkça kralların hükümdarlık dönemleri de giderek kısalmıştır: Ur'dan Awan'a, ardından Kiş'e; Hamazi adındaki bir şehre, sonra yeniden Uruk ve Ur'a; Adab ve Mari'ye ardından tekrar Kiş'e; Aksak ve sonra Kiş'e ve son olarak bir kez daha Uruk'a taşınmıştır. Böylelikle, aradan geçen 220 yıl boyunca, Kiş'te ve Uruk'ta üç, Ur'da iki ve diğer beş şehirde birer hanedan var olmuştur. Görünüşe göre bu oldukça çalkantılı bir dönemdir; aynı zamanda da şehirler arasında özellikle su üzerindeki haklar ve sulama kanallarıyla ilgili sürtüşmelerin -bir yanda kuru hava koşulları diğer yanda ise artan nüfusla açıklanan olaylar- giderek tırmandığı zamanlardır. Her olayda kaybeden tarafın "silahlarla vurulduğu" ilan edilmektedir. İnsanoğlu artık kendi savaşlarını başlatmaktadır!

İhtilafları çözmek için silaha başvurmak giderek daha da doğal karşılanmaya başlamıştır. O günlerden kalan yazıtlar yor-

gun ve bıkkın halkın tanrıların lütuflarını alabilmek için adaklar ve tapınmayla birbirleriyle yarışa girdiklerine; savaşan şehir-devletlerin sıradan anlaşmazlıklarda bile koruyucu-tanrılarına başvurduklarına dikkat çeker. Kaydedilmiş bir olayda bir sulama kanalının diğer şehrin sınırlarına girip girmediğini tespit etmesi için Ninurta çağırılmıştır. Enlil ise savaşan taraflara ayrılmaları emrini vermek zorunda bırakılmıştır. Daimi çekişme ve istikrarsızlık kısa bir süre sonra tanrıları bıktırma noktasına getirir. Daha önceleri, Tufan henüz gerçekleşmemişken Enlil insan ırkından öylesine bıkmış ve nefret etmişti ki onu büyük bir su baskınıyla yeryüzünden silmeyi planlamıştı. Ardından Babil Kulesi olayında insanların yeryüzüne dağıtılmasını ve dillerin karıştırılmasını emretmişti. Şimdiyse insan ırkı onu bir kez daha bıktırmakta ve öfkelendirmekteydi.

Bundan sonrasında yaşanan olayların geri planında tanrıların eski başkent olan Kiş'i yeniden krallığın merkezi haline dönüştürme girişimleri yatmaktadır. Dördüncü kez krallığı Kiş'e emanet ederler ve isimleri Sin, İştar ve Şamaş'a bağlı olduklarını gösteren hükümdarlarla yeni bir hanedan başlatırlar. Ancak bu hükümdarlardan ikisinin isimleri onların Ninurta'nın ve eşinin takipçileri olduklarına işaret etmektedir. Bu, Ninurta'nın Evi ile Sin'in Evi arasında yeniden ateşlenen rekabetin göstergesidir ve tahta, sadece yedi sene hüküm süren önemsiz birinin -"taş kesici Nannia"- çıkmasıyla sonuçlanmıştır.

Böylesi değişken koşullar altındayken İnanna Uruk'taki hakimiyetini tekrar kurmayı başarır. Bu iş için seçilen insan yirmi beş yıl boyunca tanrıların lütuflarına layık görülen Lugal-zagesi adındaki adamdır; ancak daha sonra İnanna'nın hakimiyetini sonsuza dek sürdürmeyi garantilemek için Kiş'e saldırdığında yalnızca Enlil'in öfkesini çekmeyi başarır. Böylece insan medeniyetinin dümenine güçlü birini getirme fikri giderek daha da mantıklı gelmeye başlar. Bu görev için bu kargaşaya karışmamış, katı bir liderlik sergileyecek, dünyevi işlerde tanrılar ve insanlar arasındaki aracı görevini en iyi şekilde yerine getirebilecek bir kral gerekmektedir.

Bu insanı göklerde yaptığı bir yolculuk sırasında bulan ise İnanna olmuştur.

İnanna'nın onunla M.Ö. 2400 dolaylarında karşılaşması yeni bir çağın başlangıcı sayılır. O, iş hayatına Kiş kralının kraliyet kupasını taşıyarak başlayan bir adamdır. Orta Mezopotamya'daki eyaletin dizginlerini eline aldığında hakimiyetini kısa süre içinde Sümer'in tamamına komşu ülkelere ve hatta uzaklardaki topraklara dek genişletmeyi başarır. Bu ilk imparatorluğu kuran hükümdarın unvanı *Şarru-Kin*'dir ("Adil Lider"); modern tarih kitapları ona 1. Sargon ya da Büyük Sargon demektedir (Şekil 80). Kendine Babil'den çok da uzakta olmayan bir başkent inşa etmiş ve ona *Agade* ("Birleştirilmiş") adını vermiştir; biz onun "Akkad" -ilk Sami dili olan *Akkadca*'nın kökeni- olduğunu zaten biliyoruz.

Şekil 80

Sargon Efsanesi adındaki bir metin Sargon'un sıra dışı geçmişini kendi ağzından nakletmektedir:

Sargon, Akkad'ın kudretli kralıyım ben.
Annem baş rahibeydi; babamı ise hiç tanımadım ben...
Gizlilik içinde doğurdu beni
bana hamile kalan baş rahibe, yani annem.
Beni bir sazla dolu bir sepete koydu,
kapağı katranla mühürledi.
Beni nehrin içine attı; nehir beni yüzdürdü.
Nehir beni taşıdı ve toprağı sulayan Akki'ye götürdü.
Toprağı sulayan Akki,
su çekerken beni gördü ve çekip çıkardı;
Toprağı sulayan Akki, beni oğlu kabul etti ve büyüttü.
Toprağı sulayan Akki, beni bahçıvan yaptı.

Bu Musa benzeri (ama Musa'dan binyıl önce yazılmış) hikaye şu aşikar soruyu cevaplandırarak devam eder: Babası bilinmeyen basit bir bahçıvan nasıl kudretli bir kral olmuştur? Sargon bu soruyu şöyle yanıtlar:

Ben bahçıvanlık yaparken, İştar bana aşkını bahşetti,
Ve dört ve elli sene boyunca Krallık yaptım;
Kara başlı insanlara hükmettim, onları ben yönettim.

Bu veciz ifade bir diğer yazıtta da ele alınmıştır. İşçi Sargon ile güzel tanrıça İştar'ın karşılaşması tesadüfi olmakla birlikte pek de masumane değildir:

Günün birinde kraliçem,
Gökyüzünü ve yeryüzünü aşıp geldi;
İnanna.
Gökyüzünü ve yeryüzünü aşıp geldi;
Elam ve Şubur'u aşıp geldi,
...aşıp geldi,

Kutsal olan çok bitkindi ve uyuyakaldı.
Onu bahçemin köşesinden gördüm;
Onu öptüm, onunla birlikte oldum.

Çoktan uyanmış olduğunu tahmin ettiğimiz İnanna, Sargon'da tam kendisine hitap edebilecek, onu her açıdan tatmin edebilecek bir erkek görmüştür. *Sargon Kayıtları* olarak bilinen bir yazıt, "Agade kralı Şarru-Kin'in İştar döneminde yükseldiğini" söyler: "Ne rakibi ne de düşmanı vardı. Korku uyandıran parlaklığı bütün ülkelere yayıldı. Doğuda denizi aştı; batıdaki ülkenin tamamını fethetti."

Bu "İştar Dönemi" muamması tarihçileri şaşırtmıştır; ancak basitçe sadece sözcüklerin taşıdığı anlamı yansıtmaktadır: O zamanlar, her ne sebepten olursa olsun İnanna/İştar kendi seçtiği bir erkeği tahta çıkartmakta ve kendisine bir imparatorluk yaratmasına imkan tanımaktaydı: "Sargon, Uruk'u yendi ve duvarlarını yıktı... Savaştan Ur halkıyla birlikte galip çıktı... Lagaş'tan denize kadar uzanan toprakların tamamına boyun eğdirdi..." Bir de eski Sümer sınırları dışındaki fetihler vardı: "Mari ve Elam, Sargon'a itaat ediyor."

Sargon'un azameti ve İnanna'nın kutsallığı yeni başkentin Akkad'ın inşasına ve içindeki İnanna'ya adanan UL.MAŞ ("Parıldayan, Zengin") tapınağına yansıtılmıştır. "O günlerde," diye anlatır bir Sümer tarihçisi, "Akkad yerleşimleri altınla doluydu; parlayan evleri gümüş doluydu. Depolarına bakır, kurşun ve lacivert taşı getirilirdi; tahıl ambarları patlamak üzereydi. Yaşlı erkeklerine bilgelik, yaşlı kadınlarına ise hatiplik bahşedilmişti; genç erkeklerine Silahların Gücü, küçük çocuklarına neşeli kalpler bahşedilmişti... Şehrin her yeri müzikle doluydu."

Bu güzel ve mutlu şehirde "Akkad'da İnanna kraliyet evi olarak kendine bir tapınak dikti; Ulmaş'ta kendine bir taht kurdu." Bu, Sümer'in başlıca şehirlerindeki bir dizi mabet arasındaki en önemli tapınaktır. "Uruk'taki E-Anna benimdir," diyen İnanna, Nippur'daki, Ur, Girsu, Adab, Kiş, Der, Akşak ve Umma'daki mabetlerini sıralar ve son olarak Akkad'daki Ulmaş'tan

söz eder. "Benimle yarışabilecek bir tanrı var mıdır?" diye sorar.

Her ne kadar İnanna tarafından desteklenmiş olsa da Sargon'un bundan böyle Sümer ve Akkad olarak bilinecek bir krallığın başına geçmesi Anu ve Enlil'in onayı ve rızası olmadan gerçekleşemezdi. Orijinal olarak Enlil'in Nippur'daki tapınağına dikilen bir Sargon heykeli üzerinde bulunan ve iki dilde (Sümerce ve Akkadca) yazılmış bir metin Sargon'un yalnızca İştar'ın "Her Şeye Hakim Olan Yöneticisi" değil aynı zamanda "Anu'nun kutsal rahibi" ve "Enlil'in yüce naibi" olduğunu da belirtmektedir. Sargon'un yazdığına göre "ona Üstünlük ve Krallık bahşeden" Enlil'dir.

Sargon'un fetihlerine dair tuttuğu kayıtlar İnanna'nın aktif bir şekilde savaş meydanlarında yerini aldığını tarif ederken zaferlerin kapsamına ve ülkelerin büyüklüklerine ilişkin ayrıntılı kararları Enlil'e yüklemiştir: "Enlil, kimsenin Sargon'a, ülkenin kralına karşı çıkmasına izin vermez; Enlil Yukarı Deniz'den Aşağı Deniz'e kadar olan toprakları ona vermiştir." Sargon'un yazıtlarına düşülen dipnotlar değişmez şekilde Anu, Enlil, İnanna ve Utu/Şamaş'ı ona "tanıklık" etmeye çağırmaktadır.

Yukarı Deniz'den (Akdeniz) Aşağı Deniz'e (Basra Körfezi) uzanan bu geniş imparatorluk dikkatlice incelendiğinde, Sargon'un fetihlerinin başlangıçta sadece Sin'in ve çocuklarının (İnanna ve Utu) hakimiyet bölgesiyle sınırlı olduğu ve hatta doruk noktasına ulaştıklarında bile daima Enlil'in bölgeleri içinde kalmaya özen gösterildiği açıkça görülür. Sargon, Ninurta'nın şehri Lagaş'a ulaşmış ve Lagaş'ı değil onun *güneyinde* kalan toprakları işgal etmiştir; Ninurta'nın hakimiyetindeki Sümer topraklarının kuzeydoğusuna doğru genişlemeye de çalışmamıştır. Eski Sümer topraklarının ötesine geçerek Elam ülkesinin -en eski çağlardan bu yana İnanna'nın etkisi altında olan bir bölge- güneydoğusuna girmiştir. Ancak Sargon batıdan orta Fırat topraklarına ve Akdeniz kıyılarına yani Adad'ın topraklarına girerken "tanrıya dua ederek onun önünde yere kapanmıştır... [ve] ona yukarı bölgeyi, Mari, Yarmuli ve Ebla'dan sedir ormanları ve gümüş dağına kadarki toprakları vermiştir."

Sargon'un yazıtlarından ona ne Dilmun'un (dünyanın Tanrılara ait Dördüncü Bölgesi) ne Magan'ın (Mısır) ne de İkinci Bölgedeki Meluhha'nın (Etiyopya) yani Enki'nin varislerine ait toprakların verilmediği net bir şekilde anlaşılmaktadır; bu ülkelerle sadece dostane ticari ilişkiler yürütmüştür. Sümer'de Ninurta'nın kontrolündeki bölgeden ve Marduk'un sahip çıktığı şehirden uzak durmuştur. Ancak daha sonra "yaşı ilerlemiş" Sargon bir hata yapar:

Babil'in temelinden toprak aldı götürdü
ve Akkad'ın yanında bir başka Babil kurdu.

Bu eylemin önemini kavrayabilmek için "Babil"in *-Bab-Ili-* anlamını hatırlamamız gerekir: "Tanrıların Kapısı" Cüretkar Marduk tarafından Babil'e verilen bu unvanı ve görevi onun kutsal toprakları sembolize etmektedir. Şimdiyse İnanna tarafından cesaretlendirilen ve onun ihtiraslarıyla harekete geçen Sargon bu kutsal toprakları kuracağı yeni Bab-Ili'ye temel olması için alır; onun unvanını ve görevini korkusuzca Akkad'a aktarmayı hedeflemektedir.

Sonradan da anlaşılacağı gibi bu durum Marduk'un kendini gösterebilmesi için iyi bir fırsat olmuştur:

Sargon'un kutsal olana karşı yaptığı saygısızlık
yüce tanrı Marduk'u öfkelendirdi
ve onun halkını açlıkla cezalandırdı.
Doğudan batıya dek onları Sargon'a düşman etti;
ve ona bir daha asla huzur bulamama cezası verdi.

Birbiri ardına çıkan isyanları ümitsizlik içinde bastırmaya çalışan Sargon, gerçekten de "huzur bulamadı." Güvenilmeyen ve gözden düşmüş bir lider olarak elli dört yıllık bir hükümdarlık döneminin ardından hayata gözlerini yumdu.

12 -

FELAKETİN BAŞLANGICI

İştar Dönemi'nin son yılına dair bilgiler, pek çok yazıt sayesinde bizlere ulaşmıştır. Bir araya getirildiklerinde dramatik ve inanılması zor olaylarla dolu bir öyküyü gözler önüne sererler: Dünya'daki bütün güçlerin bir tanrıça tarafından ele geçirilmesi; Enlil'in Nippur'daki Kutsalların Kutsalı'nın kirletilmesi; Dördüncü Bölgenin bir insan ordusu tarafından ele geçirilmesi; Mısır'ın işgali; Asya topraklarında Afrikalı tanrıların belirmesi; daha önceden hayal bile edilemeyen eylem ve olaylar; tanrılar arasında karışıklık; bunların tümü, ölümlü hükümdarların üzerlerine düşen rolleri oynadıkları ve insan kanının acımasızca döküldüğü bir sahnenin oluşmasına katkıda bulunmuştur.

Eski düşmanın yeniden karşısına çıkmasıyla İnanna'nın koltuğundan vazgeçmesi bedeli her ne olursa olsun artık söz konusu bile olamazdı. Sargon'un tahtına oğullarından ilkini ardından diğerini oturtarak, savaşlarda doğudaki dağlık bölgelerin vasal krallarından faydalanarak parçalanan imparatorluğu için adeta öfkeli bir dişi aslan gibi dövüşmekteydi. "Ülkenin üzerine ateş yağdırıyor... şiddetli bir fırtına gibi saldırıyordu."

Sargon'un kızı "İsyankar ülkeleri yok etmekle tanınırsın," diyerek hüzünlü bir şiiri seslendirmiştir: "halklarını katletmekle tanınırsın"... "'bu topraklar senindir' demeyen şehrin karşısında olursun, nehirlerinden kan akmasına neden olursun."

İki yıldan uzun bir süre boyunca İnanna her yeri yakıp yık-

mış, büyük bir kargaşaya neden olmuştu ta ki tanrılar bu katliamı durdurmanın tek yolu olarak Marduk'u yeniden sürgüne yollamaya karar verene dek. Sargon'un Babil'in -sembolik anlamı efsanevi olaylara dayanan bir eylem olarak- kutsal topraklarını çalmak istemesi üzerine şehre dönen Marduk şehri güçlendirmiş ve özellikle de oldukça akıllıca bir hareketle yer altı su sistemini geliştirmişti; böylece şehir saldırılardan etkilenmeyecekti. Marduk'tan güç kullanarak kurtulmak istemeyen ya da bunu beceremeyen Anunnakiler, kardeşi Nergal'den medet umarak, onu Babil'deki "ilahi koltuktan korkutarak indirmesini" isterler.

Bu olanları, tarihçilerin *Erra Destanı* dedikleri bir yazıt sayesinde biliyoruz; metinde Nergal, ER.RA olarak çağırılmaktadır. Bu, aşağılayıcı sayılabilecek bir lakaptır çünkü "Ra'nın Uşağı" anlamına gelir. Bu metine *Nergal'in Günahlarının Öyküsü* adını vermek daha açıklayıcı olacaktır; ne de olsa feci şekilde sonlanan bir dizi olaydan Nergal sorumlu tutulmaktadır. Aynı zamanda felaketin başlangıcını öğrenebilmemiz ve anlayabilmemiz için eşsiz bir kaynak sayılır.

Görevi kabul eden Nergal/Erra Marduk'la yüz yüze görüşebilmek için Mezopotamya'ya yolculuk eder. Mezopotamya'ya vardığında ilk olarak "bütün tanrıların kralı olan Anu'nun şehrinde" ancak aynı zamanda da İnanna/İştar'la birlikte zaman geçirebileceği yer olan Uruk'ta durur. Babil'de "Gökyüzü ve Yeryüzü tapınağı Esagil'e ulaşır, içeri girer ve Marduk'un huzuruna çıkar." Bu çok önemli karşılaşma eski sanatçılar tarafından kaydedilmiştir (Şekil 81); her iki tanrıyı da silahlarını kavramış bir halde resmeder, ancak bir platform üzerinde duran miğferli Marduk, ağabeyine bir tür hoş geldin sembolü uzatmaktadır.

Övgü ve eleştiriyi birleştiren Erra ona Babil'de yaptığı muhteşem işlerin özellikle de suyla ilgili yaptıklarının Marduk adının "göklerde bir yıldız gibi parlamasına" neden olduğunu fakat diğer şehirleri susuz bıraktığını söyler. Üstelik, Babil'de taç giyerken, "onun kutsal bölgelerini ışıklandırması" diğer tanrıla-

Şekil 81

rı kızdırmıştır; ne de olsa "Anu evini karanlıkla örtmektedir." Marduk'un başta Anu olmak üzere diğer Anunnakilerin isteklerine daha fazla karşı gelmemesi gerektiğine karar vermiştir.

Oysa ki Marduk, Tufan'ın Dünya'da neden olduğu değişimi örnek göstererek dizginleri artık ele almak istediğini söyler:

Tufan sonrasında,
Gökyüzü ve Yeryüzünün verdiği hükümler
doğru yoldan sapmıştır.
Tanrıların bu uçsuz bucaksız Dünya'daki şehirleri,
eskisi gibi değildi.
Eski yerlerine konulmadılar...
Onlara tekrar baktığımda,
içindeki kötülükten tiksinti duyuyorum;
[Orijinal] yerlerine geri dönemeden,
İnsanoğlu'nun Dünya'daki varlığı azaldı...
Tufan'ın alıp götürdüğü
eski direncimi yeniden kazanmalıyım;
Onun adını yeniden anmalıyım.

Tufan sonrasında sürüp giden o kargaşa içinde Marduk'u en çok rahatsız eden şey, Erra'nın bazı tanrısal eşyaların hesabını verememesi olur; bunlar arasında "emir verme aracı, Tanrıların

Kehaneti; krallığın işareti olan Tanrılığa ışık katarak yücelten Kutsal Asa" vardır. Peki ya "her şeyi parçalara ayırabilen Işın Yayan Taş nerededir?" diye sorar Marduk. Eğer ayrılmaya zorlanırsa "bu tahttan aşağıya adımımı attığım gün kuyudaki sular artık işe yaramaz olur... sular yükselmez... parlak gün karanlığa döner... karışıklık çıkar... kuraklık rüzgarları uğuldayarak eser... hastalık her yere yayılır;"der Marduk.

Söz değiş tokuşu sona erdiğinde Erra, Marduk'a "Gökyüzü ve Yeryüzü eşyalarını" iade etmeyi önerir; ancak Marduk, bizzat Aşağı Dünya'ya giderek onları teslim alacaktır. Ayrıca Babil'deki "işleri" için daha fazla endişelenmesine de gerek yoktur: Erra, Marduk'un Tapınağına "yalnızca kapısına Anu'nun ve Enlil'in boğalarını inşa etmek için" -tapınak kazılarında bulunan Kanatlı Boğa heykelleri- girecektir ama su altyapısını bozacak hiçbir şey yapmayacaktır; bunun için söz verir:

> Marduk, Erra'nın verdiği sözü duydu;
> Bu, onun hoşuna gitti.
> Böylece tahtından indi,
> ve Madenler Ülkesi'ne, Anunnakilerin evine
> doğru uzaklaştı.

İkna olan Marduk Babil'den ayrılmayı kabul etmiştir, ancak onun bunu yapmasından kısa bir süre sonra Nergal verdiği sözü bozar. Merakını yenmeyi başaramayarak, Marduk'un yasakladığı yeraltındaki gizemli odaya *Gigunu*'ya girmeyi göze alır ve orada Erra'nın "Parlaklığı" (enerji kaynağı) elinden alınır. Bunun üzerine tıpkı Marduk'un uyardığı gibi "parlak gün karanlığa döner," "sular düzensiz akmaya başlar" ve kısa bir süre sonra "topraklar çoraklaşmaya, insanlar ise ölüme terk edilir."

Mezopotamya'nın tamamı bu durumdan etkilenmiştir; Ea/Enki, Sin ve Şamaş kendi şehirlerinde alarma geçerler; "[Erra'ya karşı] öfke dolmuşlardır." Halk Anu ve İştar'a adaklar sunsa da bu hiçbir işe yaramaz: "Su kaynakları kurumuştur." Erra'nın babası Ea, ona şöyle der: "Prens Marduk artık tahttan

indiğine göre, niye böyle yaptın?" Erra'nın önceden hazırlanmış bir heykelinin Esagil'e dikilmesini yasaklar. Ona "Git buradan!" diye emreder. "Tanrıların asla gitmediği bir yere git!"

Erra sadece bir dakikalığına "sesini kaybeder," ardından utanmazca sözler söyler. Öfkeden gözü dönmüştür ve Marduk'un evini yerle bir eder, kapılarını ateşe verir. Gitmek üzereyken yandaşlarının onunla gelmeyeceğini ilan ederek ardında cesurca bir "işaret bırakır": "Savaşçılarıma gelince; onlar benimle geri dönmeyecek." Ve böylelikle Erra, Kutha'ya döndüğünde onunla birlikte gelen adamları orada kalırlar ve Nergal'in Sam (Şem) ülkesindeki uzun ömürlü hükümdarlığını kurarlar. Onlara Babil'den pek de uzakta olmayan bir koloni belki de daimi bir garnizon tahsis edilmiştir; orada, Kitabı Mukaddes zamanlarındaki Samarya'da "Nergal'e tapınan Kutalılar" vardır ve orada bulunan sıra dışı bronz bir heykelin kanıtladığı şekilde (Şekil 82) Elam'da resmen Nergal'e tapınılmaktadır. Bu heykel, bir tapınak bahçesinde dinsel bir seremoni düzenleyen ve Afrikalı oldukları şüphe götürmeyen tapınanları tasvir etmektedir.

Marduk'un Babil'den ayrılması İştar'la Nergal arasındaki anlaşmazlığa son noktayı koyar; Marduk ve Nergal'in aralarının açık olması ve Nergal'in Asya'da ısrarlı bir şekilde varlık göster-

Şekil 82

mesi İştar ve Nergal arasında istemeden de olsa bir ittifak doğmasına neden olmuştur. Kimsenin tahmin edemeyeceği ve belki de gerçekte kimsenin arzu etmediği trajik olaylar zinciri Anunnakileri ve insanları kaçınılmaz felakete bir adım daha yaklaştıran olaylar kaderin ellerinde şekillenmeye başlamıştır...

İnanna itibarını geri kazanmasıyla birlikte Akkad'daki hükümdarlığını yeniler ve tahta Sargon'un torunlarından birini, Naram-Sin'i ("Tanrı Sin'in Sevdiği") çıkartır. En sonunda Sargon'un gerçek varisini bulmuştur ve onu güçlü ve azametli olması için cesaretlendirir. Barış ve refah içinde geçen kısa bir dönemin ardından Naram-Sin'i bu eski imparatorluğun topraklarını genişletmeye teşvik eder. Bir süre sonra İnanna diğer tanrıların bölgelerine göz dikmeye başlar; ancak onlar onunla dövüşmekte isteksiz ya da yetersizdirler: İnanna'ya adanan bir ilahi "Yüce Anunnakiler tanrıları kanat çırpan yarasalar gibi senden kaçtılar," demektedir; "senin korku veren yüzünün karşısında duramadılar... öfke dolu kalbini teskin edemediler." Sonradan ele geçirilmiş bölgelerdeki kaya oymaları İnanna'nın ne denli acımasız bir fatihe dönüştüğünü tasvir etmektedir (Şekil 83).

Şekil 83

Fetih seferberlikleri başladığında İnanna'ya henüz "Enlil'in sevdiği" ve "Anu'nun emirlerini yerine getiren" sıfatlarıyla hitap edilmektedir. Ancak daha sonra eylem planı, isyankarların kontrol altında alınmasından hakimiyeti ele geçirme hesaplarına doğru bir değişim gösterir.

Biri tanrıçayla diğeri ise onun Dünya'daki vekili Naram-Sin'le ilgili olan iki yazıt o dönemlerde geçen olayları naklet-mektedir. Her ikisi de İnanna'nın ilk hudut-dışı hedefinin Sedir Dağlarındaki İniş Yeri olduğuna işaret eder. Uçan bir tanrıça olarak İnanna bu yere oldukça aşinadır; ne de olsa dağın "büyük kapılarını yakarak yok etmiştir" ve kısa bir kuşatmanın ardından onu koruyan birliklerin teslim olmasını sağlamıştır: "Onlar kendi istekleriyle dağıldılar."

Naram-Sin yazıtlarına göre, İnanna bunun ardından güneydeki Akdeniz kıyılarına yönelmiş, şehirlere ardı ardına boyun eğdirmiştir. Kudüs'ün -Görev Komuta Merkezi- fethedilmesinden özel olarak söz edilmemekle birlikte İnanna orada da bulunmuş olmalıdır çünkü onun Eriha'yı ele geçirmeye gittiğinden bahsedilmektedir. Stratejik öneme sahip olan Ürdün Nehrinin iki yakasında uzanan ve Anunnakilerin kalesi durumundaki Tell Ghassul'un karşısında yer alan Eriha -Sin'e adanmış şehir- da baş kaldırmıştır: "Bu şehir 'O, senin babana aittir' demeyiştir; kutsal bir söz vermiştir ama sonra sözünden dönmüştür." Eski Ahit "yabancı tanrıların peşinde doğru yoldan sapmaya" karşı uyarılarla doludur; Sümer metni de aynı günaha değinmektedir: Eriha'nın sadece İnanna'nın babası Sin'e tapınma sözü veren halkı, sadakatini bir başka tanrıya, bir yabancıya yöneltmiştir. Bu "hurma ağaçlarıyla dolu şehrin" silahlı İnanna'ya teslim olması silindir bir mühür üzerinde canlandırılmıştır (Şekil 84).

Güney Kenan'ın fethedilmesiyle İnanna artık Dördüncü Bölge'nin eşiğinde Uzay İstasyonu bölgesinde durmaktaydı. Sargon, yasaklanmış çizgiyi aşmaya cesaret edememişti. Ancak İnanna'nın teşvik ettiği Naram-Sin etti...

Şekil 84

Mezopotamya'ya ait bir kraliyet tarihçesinin tanıklık ettiğine göre Naram-Sin sadece yarımadaya girmekle kalmaz aynı zamanda da Magan ülkesini (Mısır) işgal etmeye gider:

Sargon'un soyundan gelen Naram-Sin, Apişal kenti üzerine yürür ve duvarında bir delik açarak onu işgal eder. Apişal kralı Riş-Adad'ı ve onun vezirini bizzat yakalar.

Ardından Magan ülkesine yürür ve bizzat Magan kralı Mannu-Dannu'yu ele geçirir.

Babil'in bu kraliyet tarihçesinin doğruluğu bu konudan bağımsız diğer detaylarda da kanıtlanmıştır; bu yüzden de özellikle bu bölümünden şüphelenmek için geçerli bir sebep yoktur; kulağa ne kadar inanılmaz gelse de bu bölüm, ölümlü bir kralın ve bir ölümlüler ordusunun Sina yarımadasından, tanrılara ait Dördüncü Bölge'den geçişlerini nakletmektedir. Çok eski zamanlardan beri, Asya ve Afrika arasındaki ticaret yolu -sonraları Mısırlılar tarafından istasyonlarla ve Romalıların önemli *Via Maris*'iyle zenginleştirilen bir yol- yarımadanın Akdeniz kıyısından geçmektedir. Bu yolu kullanan en eski yolcular, bu şekilde Uzay İstasyonu'nun yer aldığı ortadaki düzlüklerden uzakta tutulmuşlardır. Ancak ordunun başındaki Naram-Sin'in sahil

şeridi yolunu kullanıp kullanmadığı tartışılır. Arkeologların Mezopotamya ve Elam'da bulduğu su mermerinden yapılmış Mısır işi vazolar, sahiplerini (Akkadca) "Naram-Sin, Dört Bölgenin Kralı; Magan ülkesinin Parlayan Tacının vazosu" olarak tanımlamaktadırlar. Naram-Sin'in kendisinden "Dört Bölgenin Kralı" olarak söz etmesi sadece Mısır'ı ele geçirdiğini doğrulamaz aynı zamanda da Sina yarımadasını da etki alanına dahil ettiğini akla getirir. Görünüşe göre İnanna sadece "oradan geçmekten" daha fazlasını yapmaktadır.

(Yine Mısır kayıtlarından Naram-Sin döneminde yabancı bir istilanın gerçekleştiği de öğrenilmiştir. Bunlar, bir kargaşa ve kaos dönemini tanımlarlar. Mısır bilimcilerin *İpuwer'in Uyarıları* olarak bildikleri bir papirüsün anlatımıyla, "Yabancılar Mısır'a geldi... kutsal evlatlar, gözyaşları içinde." Bu dönem, ibadet ve krallık merkezinin kuzeydeki Memfis-Heliopolis'ten güneydeki Teb'e kaydırılmasına tanıklık etmiştir. Tarihçiler altıncı Firavun hanedanının çöküşünü izleyen bu kargaşa yüzyılına "Birinci Geçiş Dönemi" adını verdiler.)

Açık şekilde dokunulmazlığı olan İnanna, nasıl olup da Sina yarımadasına girmiş ve Mısır tanrılarının direnişiyle karşılaşmadan Mısır'ı işgal etmişti?

Cevap, Naram-Sin yazıtında olan ve tarihçilerin kafasını karıştıran bir parçasında yatmaktadır; bu Mezopotamya hükümdarının Afrika tanrısı Nergal'e gösterdiği büyük saygı... Bu, pek bir şey ifade etmese de *Naram-Sin'in Kuta Efsanesi* adıyla tanınan (ya da kimi yerde *Kuta Kralı Metni* denilen) uzun bir metin Naram-Sin'in Kuta'ya yani Nergal'in Afrika'daki dinsel merkezine gittiğini öne sürmektedir. Orada, üzerine bu olağan dışı ziyaretinin öyküsünü anlattığı fildişi bir tablet takılmış olan taş bir anıt dikmiştir. Ve metin, onun bütün bunları Nergal'e saygılarını sunmak için yaptığını söyler.

Naram-Sin'in Nergal'in kudretini ve etkisini Afrika dışında da tanıması, Naram-Sin ile Elam'daki eyalet yöneticileri arasındaki anlaşmalarda, Nergal'in adının şahit tanrılar arasında anıldığı gerçeğiyle doğrulanmıştır. Ayrıca, Naram-Sin'in Lüb-

nan'daki Sedir Dağları üzerine yürüdüğünü konu eden bir yazıtta, kral, bu başarıyı mümkün kıldığı için (İşkur / Adad yerine) Nergal'e paye vermektedir:

> İnsanoğlunun hükümdarlık yapmaya başladığı
> dönemden bu yana,
> her ne kadar kralların hiçbiri Arman ve Ebla'yı
> yok etmediyse de
> Artık tanrı *Nergal* kudretli Naram-Sin'e bir fırsat tanıdı.
> Ona Arman ve Ebla'yı verdi, ona ayrıca, Amanos'u
> ve Sedir Dağları'nı ve Yukarı Deniz'i sundu.

Nergal'in şaşırtıcı biçimde güçlü ve etkili bir Asya tanrısı olarak ortaya çıkıvermesinin ve İnanna'nın vekili Naram-Sin'in küstahça Mısır'a yürümesinin -hepsi de Piramit Savaşlarının ardından kurulan Dört Bölge statükosunu ihlal etmekteydi- tek bir açıklaması vardır: Marduk tüm dikkatini Babil'e yönelttiği sırada, Nergal Mısır'da önemli bir rol üstlenmişti. Ardından Marduk'u daha fazla savaşmadan Mezopotamya'dan ayrılmaya ikna ettiğinde, bu dostane ayrılık kardeşler arasında şiddetli bir düşmanlığa dönüşecekti.

Ve bu durum, Nergal ve İnanna arasında bir ittifak kurulmasına neden olmuştur; ancak bu ikisi birbirlerini desteklerken, kısa bir süre sonra diğer tanrıları karşılarında bulurlar. İnanna'nın maceralarının yıkıcı sonuçlarını görüşmek üzere, Nippur'da bir tanrılar meclisi toplanmıştır; Enki bile onun çok ileri gittiğini kabul etmiştir. Ve Enlil, onun tutuklanması ve yargılanmasına hükmeder.

Bütün bu olanları, tarihçiler tarafından *Akkad'ın Laneti* olarak adlandırılan bir tarih kaydından öğreniyoruz. İnanna'nın gerçekten de kontrolden çıktığına karar verildiğinden, "Ekur'un (Enlil'in Nippur'daki kutsal bölgesi) hükmü" ona karşı kullanılır. Fakat İnanna'nın, yakalanmak ya da yargılanmak için hapiste tutulmak gibi bir niyeti yoktur; tapınağını terk eder ve Akkad'dan kaçar:

"Ekur'un hükmü" Akkad'ın üzerindedir
tıpkı ölüm sessizliği gibi;
Akkad korkudan titremektedir,
Ulmaş tapınağı dehşet içindedir;
Orada yaşamakta olan, artık şehri terk etti.
Yüce kadın, odasını terk etti;
Kutsal İnanna Akkad'daki mabedini terk etti.

Bu zaman zarfında, ileri gelen tanrılardan oluşan bir heyet Akkad'a ulaşır, orada sadece boş bir tapınakla karşılaşırlar; tek yapabildikleri, tapınağın tanrısal vasıflarını geri almaktır:

Beş günde değil, on günde de değil,
Tanrılık tacını, Krallık başlığını,
ve tahtı, Ninurta tapınağına götürdü;
Utu, şehrin "Belagatini" alıp götürdü;
Enki, "Bilgeliği" geri çekti.
Göklere ulaşan o Heybetini,
Anu Gökyüzünün ortasına geri götürdü.

"Akkad krallığı tükenmişti, geleceği de son derece mutsuzdu." Derken, "Naram-Sin bir düş görür," tanrıçası İnanna'dan gelen bir mesajdır bu. "Onu kendisine sakladı, sözcüklere dökmedi, kimseye bundan bahsetmedi... Naram-Sin yedi yıl boyunca bekledi."

Akkad'da yedi sene boyunca görünmeyen İnanna, acaba gidip Nergal'i aradı mı? Metin, buna bir cevap vermez, ancak bizce İnanna'nın Enlil'in gazabından korunabileceği tek limandır o. Takip eden olaylar, her zamankinden daha cüretkar ve hırslı olan İnanna'nın en azından bir diğer önemli tanrının desteğini almış olması gerektiğini düşündürmektedir ve bu tanrı, sadece Nergal olabilirdi. İnanna'nın, Nergal'in Aşağı Afrika'daki hakimiyet bölgesinde saklanmış olabileceği, bu yüzden en akla yakın tahmindir.

Bu ikisi durumu tartışarak, geçmişteki olayları gözden geçirerek, geleceği konuşarak tanrısal nüfuz bölgelerini yeniden paylaştıracak bir ittifak mı kurmuşlardır? Yeni bir Düzen kurulması, gerçekten de makul gözükmektedir; ne de olsa İnanna, Eski Düzen'i Dünya'nın başına yıkmaktadır. Eski başlığı *Tüm ME'lerin Kraliçesi* olan bir yazıt, İnanna'nın aslında Anu ve Enlil'in otoritesine bilerek ve isteyerek kafa tuttuğunu, onların kurallarını yürürlükten kaldırdığını ve kendisini "Baş Tanrı", "Kraliçeler Kraliçesi" ilan ettiğini kabul eder. Kendisinin "onu doğuran anneden... hatta Anu'dan bile daha kudretli olduğunu" açıklar ve bu açıklamaları, eylemlerle destekler: Uruk'taki E-Anna'yı ("Anu'nun Evi") ele geçirir, amacı Anu'nun otoritesini temsil eden bu sembolü parçalamaktır:

İlahi krallığı bir dişi ele geçirdi...
Kutsal Anu'nun kurallarını hepten değiştirdi,
bunu yaparken Anu'dan hiç çekinmedi.
Anu'nun elinden E-Anna'yı aldı;
O Ev ki dayanılmaz bir çekiciliği ve
ebedi bir büyüsü var;
O Ev'den etrafa yıkım getirdi;
İnanna, onun halkına saldırdı, onları tutsak yaptı.

Anu'ya karşı giriştiği bu isyana, Enlil'in tahtına ve itibar sembollerine karşı saldırılar eşlik etti. İnanna, bu görev için Naram-Sin'i seçmişti; onun Nippur'daki Ekur'a saldırması ve ardından gelen Akkad'ın düşüşü olayları, *Akkad'ın Laneti* metninde detaylı bir şekilde anlatılmaktadır. Buradan, Naram-Sin'in bekleyerek geçirdiği yedi senenin ardından, yeni kehanetler aldığını ve böylece "eylemlerin yönünü değiştirdiğini" çıkartabiliriz. Naram-Sin yeni emirleri aldıktan sonra:

Enlil'in buyruklarına meydan okudu,
Enlil'e hizmet edenleri ezdi,
Birliklerini harekete geçirdi ve

En güçlü olmaya alışkın bir kahraman gibi,
Ekur'un gücünü bastırdı.

Savunmasız olduğu anlaşılan şehri istila ederek "tıpkı bir haydut gibi onu yağmaladı." Ardından kutsal bölgedeki Ekur'a yöneldi, "Ev'e büyük merdivenler dayadı." Duvarları parçalayarak içeri dalıp Kutsallar Kutsalı'na girdi: "İnsanlar artık onun iç odasını, ışık nedir bilmeyen o odayı gördüler; Akkadlılar, tanrının kutsal kaplarını gördüler"; Naram-Sin "onları ateşe attı." Enlil'in Evi'nin yanındaki iskeleye büyük kayıklar yanaştırmıştı ve böylece şehrin bütün servetini alıp götürdü." Kutsallığa karşı yapılan bu büyük saygısızlık sonunda bitmişti.

Tam olarak nerede olduğu bilinmeyen, ancak Nippur'dan uzakta olduğu anlaşılan Enlil, "gözlerini kaldırdı" ve Nippur'un yıkılışına ve Ekur'un kirletilişine tanık oldu. "Sevgili Ekur'u saldırıya maruz kaldığından" Guti'deki -Mezopotamya'nın kuzeydoğusundaki dağlık bölge- kavimlere Akkad'a saldırmaları ve onu yerle bir etmeleri emrini verdi. Onlar da Akkad'a ve şehirlerine "sayıca kalabalık, tıpkı çekirgeler gibi" saldırdılar; "...silahlarından hiçbir şey kaçamadı." "Çatıda uyuyan, çatıda öldü; evinin içinde uyuyan, gömülemedi... kafaları ezildi, ağızları ezildi... hainlerin kanı, inançlıların kanının üzerinden aktı."

Önce bir kez, ardından bir kez daha, tanrılar araya girerek Enlil'le konuşmak zorunda kalmıştır: "Akkad üzerine şeytani bir lanet getir" dediler, ancak diğer şehirlerin ve tarım alanlarının kurtarılması gerektiğini de eklediler. Enlil sonunda bu teklifi kabul ettiğinde Akkad'ı, "Ekur'a saldırmaya cüret eden şehri" lanetlemek üzere sekiz tanrı ona katılır. "Ve işte bak," demiştir eski zaman tarihçisi, "her şey böylece oldu bitti... Akkad artık yıkıldı!" Tanrılar, Akkad'ın Dünya yüzünden silinmesine karar vermişlerdi ve yıkıldıktan sonra yeniden inşa edilen ve yerleşilen diğer şehirlerin aksine, Akkad sonsuza dek ıssız kaldı.

İnanna'ya gelince, "onun kalbi," en sonunda ailesi tarafından "teskin edilmiştir." Yazıt, tam olarak neler olduğunu belirt-

mez. Ancak bizlere, babası Nannar'ın onu Sümer'e geri götürmek için gittiğini ve "annesi Ningal'in onun için dualar ettiğini, onu tapınağın kapısında karşıladığını" anlatır. "Gerektiği kadar, hatta gerektiğinden de fazla yenilik, Ey Yüce Kraliçe!" diye yakarır tanrılar ve insanlar ona: "Ve başta gelen Kraliçe, duaları kabul eder."

İştar Dönemi, artık sona ermiştir.

* * *

Tüm yazılı kanıtlar, Naram-Sin Nippur'a saldırdığında, Enlil ve Ninurta'nın Mezopotamya'dan uzakta olduklarını öne sürmektedir. Oysa ki dağlardan inerek Akkad'ı yıkan kavimler, "Enlil'in kavimleridir" ve çok büyük ihtimalle engin Mezopotamya düzlüklerine Ninurta'nın önderliğinde girmişlerdir.

Sümer Krallar Listesi, işgalcilerin geldiği Mezopotamya'nın kuzeydoğusundaki dağlarda yer alan ülkeyi Guti olarak adlandırmaktadır. Naram-Sin Efsanesi'nde onlara Umman-Manda (büyük olasılıkla "Uzaktaki/Güçlü Kardeş Kavimler") denmektedir. "Şehirleri, tanrıların inşa ettiği dağlık bölgede" kurulmuş olan "Enlil'in topraklarındaki kamplardan" gelmişlerdir. Yazıttaki dizeler, onların uzak ülkelere yaptığı seyahatlerinde Enmerkar'a eşlik eden, "ev sahiplerini katlettikleri için" Utu/Şamaş tarafından sürgünde yaşamaya mahkum edilen askerlerin soyundan geldiklerini ileri sürer. Şimdi ise yedi kabile şefi kardeş tarafından yönetilen sayıca kalabalık bu kabileler, Mezopotamya'yı istila etmeleri ve "Nippur'da katliam yapan insanların karşısına çıkmaları" için Enlil tarafından kumanda edilmektedirler.

Bir süre için Naram-Sin'in zayıf varisleri, kabileler ardı ardına şehirleri işgal ederken, merkezi idareyi korumaya çalışmışlardır. Bu karışık durum, Sümer Krallar Listesi'nde şöyle dile getirilmiştir: "Kim kraldı? Kim kral değildi? İrgigi kral mıydı? Nanum kral mıydı? İmi kral mıydı? Elulu kral mıydı?" En sonunda Gutiler, tüm Sümer ve Akkad topraklarının kontrolünü

ele geçirmiştir; "Krallık, Guti'nin kabilelerine geçmişti."

Tam doksan bir yıl ve kırk gün boyunca Mezopotamya'ya Gutiler hakim oldu. Onların adına inşa edilen yeni bir başkentten söz edilmemekle birlikte, işgalcilerin yağmasından kurtulmayı başarabilen tek Sümer şehri olan Lagaş'ın merkez görevi yaptığı görülmektedir. Ninurta, Lagaş'taki tahtından, ülkedeki tarımın ve özellikle de Erra/Marduk olayının ardından çöken sulama sisteminin uzun süre gerektiren yeniden yapılandırılması işini üstlenmiştir. Bu, Sümer tarihçesinde Ninurta Dönemi olarak adlandırılması gereken yeni bir bölümdür.

Bu dönemin odak noktası, başta Ninurta ve onun İlahi Siyah Kuşu için "kutsal bir bölge" (*Girsu*) olarak kurulan Lagaş şehridir. Ancak insanların ve tanrıların ihtiraslarının yol açtığı kargaşa arttıkça, Ninurta Lagaş'ı önemli bir Sümer şehrine dönüştürmeye karar verir; burası, kendisi ve karısı Bau/Gula'nın (Şekil 85) başlıca ikametgahı olacaktır; hukuk ve düzene dair fikirlerini, ahlak ve adalete dair ideallerini burada uygulamaya koyacaktır. Bu işlerde ona yardımcı olmaları için, Lagaş'taki insanlardan kendisine naipler seçer ve onları şehir-devletin idaresi ve savunmasında görevlendirir.

Şekil 85

Lagaş'ın (günümüzde Tello denilen yer) tarihi, hükümdarlık dönemi -kesintisiz bir beş yüzyıl- Sargon'dan üç yüzyıl önce başlamış olan bir hanedanın bilgilerini bize aktarır. Giderek vahşileşen bir deniz ortasında silahlı bir istikrar adası sayılabilecek Lagaş, aynı zamanda Sümer kültürünün büyük bir merkeziydi. Sümerlerin dinsel bayramları Nippur'dan çıkmış olsa da Lagaş tarımsal bir takvime bağlı festivaller geleneğini başlatmıştır: İlk Meyve Festivali gibi... Yazmanları ve alimleri Sümer dilini mükemmelleştirmiş ve Ninurta'nın "Adil Vali" ünvanını verdiği yöneticileri ise adaleti ve ahlakı düzenleyen kanunlara bağlı kalmışlardır.

Lagaş'ta hüküm süren uzun hanedanın ilk yöneticileri arasında en saygın isimlerden biri Ur-Nanşe'dir (yaklaşık olarak M.Ö. 2600). Lagaş'ın kalıntıları arasında, ona ait elliden fazla yazıta rastlanmıştır; bunlar, tapınağın içini döşemek üzere Girsu'ya getirilen, içlerinde Dilmun'dan gelen özel kerestelerin de olduğu yapı malzemelerinin belgeleridir. Ayrıca oldukça kapsamlı sulama çalışmalarından, kanallar açılmasından ve setler çekilmesinden söz ederler. Tabletlerden birinde, Ur-Nanşe bir inşaat ekibinin başında tasvir edilmektedir; fiziksel işler üstlenmekten kaçınmadığı görülür (Şekil 86). Onun yolundan giden

Şekil 86

kırk vekil arkalarında tarım, inşaat, sosyal kanunlar ve ahlaki reformlara dair başarılan işlerin -herhangi bir hükümeti gururlandıracak maddi ve manevi eserler- yazılı kayıtlarını bırakmışlardır.

Lagaş şehrinin Sargon'un ve Naram-Sin'in hükümdarlıklarının o çalkantılı dönemlerini hasarsız atlatabilmesi, sadece Ninurta'nın "dinsel merkezi" olmasından değil, halkının askeri yeteneklerinden de kaynaklanır. Enlil'in "Önde Gelen Savaşçısı" olan Ninurta, Lagaş'ı yönetmek için başa geçirdiği kişilerin aynı zamanda iyi birer asker olmalarına özen göstermiştir. Bunlardan yazıtları ve taş anıtları bulunan (Eannatum adındaki) bir tanesi usta bir taktikçi ve muzaffer bir generaldir. Taş anıtlar onu bir savaş arabası -ortaya çıkışı alışıldık biçimde sonraki dönemlere dayandırılan askeri bir araç- kullanırken gösterirler; aynı zamanda, sıkı bir düzen içinde duran miğferli birlikleri de resmedilmiştir (Şekil 87).

Bu konuda yorum yapan Maurice Lambert [*La Période Pre-Sargonique* (Sargon Öncesi Dönem)], şöyle yazmıştır: "kalkan ta-

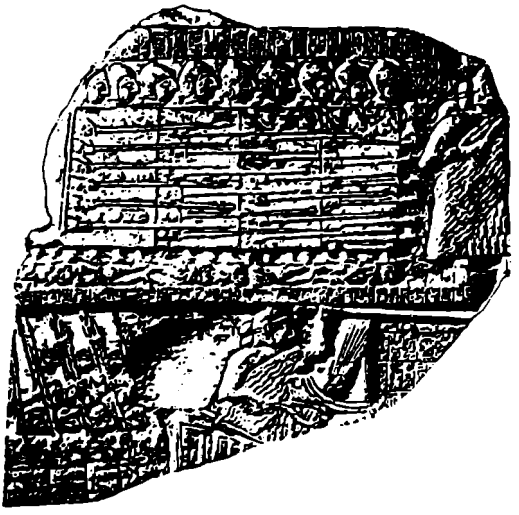

Şekil 87

şıyıcıları tarafından korunan bu mızraklı piyade, Lagaş'a en sağlam savunma gücünü ve en çevik ve de değişken saldırı kapasitesini vermiştir." Eannatum'un sonuçta kazandığı zaferler İnanna/İştar'ı bile etkiler, hatta öyle etkiler ki ona aşık olmaktan kendini alamaz. "Eannatum'u sevdiği için Lagaş valiliği dışında ona bir de Kiş krallığını verir." Böylece Eannatum, Sümer'in LU.GAL'ı ("Yüce İnsan") olur ve ülkeyi askeri denetim altında tutarak kanun ve düzenin her köşesine hakim olmasını sağlar.

Akkad'lı Sargon'dan önceki kaotik dönemin, Lagaş'tan güçlü askeri bir liderin değil de etkin bir sosyal reformcunun çıkmasına neden olması pek gülünçtür. Adı Urukagina olan bu lider, tüm çabalarını ahlaki bir uyanışa ve suç-ceza kavramı yerine iyilik ve adalete dayalı yeni kanunlar çıkartmaya adamıştır. Onun yönetimi altındaki Lagaş, ülkedeki kanun ve düzenin korunmasında çok güçsüz kalmıştı. Onun zayıflığı, ülke çapındaki hakimiyetini yeniden kurma peşindeki İnanna'nın, Umma'lı hırslı Lugal-zagesi'yi Uruk'a getirmesine fırsat verdi ancak Lugal-zagesi'nin başarısızlıkları, İnanna'nın yeni seçimi olan Sargon'un parmağıyla (daha önce açıkladığımız gibi) kendi çöküşünü hazırlamıştı.

Akkad'ın üstünlüğüyle geçen dönem boyunca, Lagaş'taki yönetim kesintisiz olarak devam etmiştir; büyük Sargon bile şehrin çevresinden dolaşmış ve ona dokunmamıştır. Yıkımdan ve Naram-Sin'in kaos dönemlerindeki işgallerden kurtulabilmesi, esasen onun tüm saldırılara karşı koyabilmesi için defalarca takviye edilen, aşılması güç bir askeri kale olmasından ileri gelir. Naram-Sin'in baş kaldırdığı dönemde Lagaş valisi olan Ur-Bau'nun yazıtlarından, onun Girsu'nun duvarlarını takviye etmesi ve İmdugud hava aracını çeviren duvarları kuvvetlendirmesi için Ninurta'dan emir aldığını öğreniyoruz. Ur-Bau "toprağı taşa benzeyecek şekilde sıkıştırdı... kili, metal gibi olması için fırınladı" ve İmdugud'un platformunda, "eski toprağı yeni bir temelle değiştirdi" yani uzaklardan getirilen büyük kereste kirişler ve taşlarla temeli sağlamlaştırdı.

Gutiler Mezopotamya'yı terk ettiklerinde -M.Ö. 2160 dolay-

larında- Lagaş en parlak çağına adım atmakta ve Sümer ülkesinin en aydın ve iyi tanınan hükümdarlarını yetiştirmekteydi. Bunlar arasında, geride bıraktığı uzun yazıtlar ve heykelleri sayesinde en iyi bilineni M.Ö. yirmi ikinci yüzyılda hüküm süren Gudea'dır. Onunki, bir barış ve refah dönemidir; tarihi kayıtları, ordular ve savaşlardan değil ticaret ve yeniden yapılanmadan söz eder. Eserlerini, genişletilmiş Girsu'da Ninurta için inşa ettirdiği muhteşem bir tapınakla taçlandırmıştır. Gudea'nın yazıtlarına göre, "*Girsu* Efendisi" onun düşüne girmiştir; İlahi Siyah Kuş'un yanında durmaktadır. Tanrı, ona yeni bir E.NİNNU'nun ("Elli Evi"-Ninurta'nın sayısal rütbesi) Gudea tarafından inşa edilmesini istediğini söyler. Gudea'ya iki tanrısal komut verilmiştir: İlk komutu veren, bir elinde "göklerin sevilen yıldızlarının tabletini" diğer elinde ise "kutsal bir asa tutan" ve bununla Gudea'ya tapınağın bakacağı yönü belirleyecek olan "sevilen gezegen"i işaret eden bir tanrıçadır. Diğer komut, Gudea'nın tanımadığı ve sonunda Ningişzida olduğu anlaşılan bir tanrıdır. Gudea'ya değerli bir taştan yapılmış bir tablet verir; "üzerinde bir tapınağın planı vardır." Heykellerinden biri, Gudea'yı tahtında otururken, tablet dizlerinin üzerinde ve yanında ilahi asa olduğu halde tasvir etmiştir (Şekil 88).

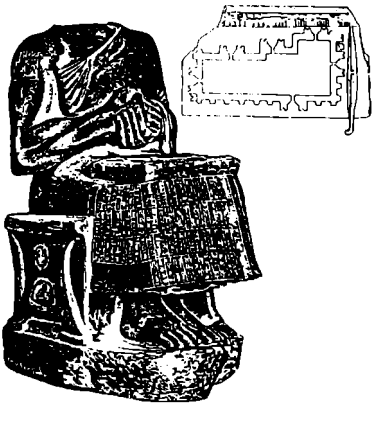

Şekil 88

Gudea, bu tapınak planını çözebilmek için kahinlerin ve "sırları araştıranların" yardımına ihtiyacı olduğunu itiraf eder. Modern araştırmacıların bulduğuna göre bu, bir ziguratı yedi basamaklı piramit şeklinde inşa edebilmek için ustaca çizilmiş, yedi parçalı mimari bir plandır. Yapı, Ninurta'nın hava aracını indirebilmesi için sağlam bir şekilde desteklenmiş bir de platforma sahiptir.

Ningişzida'nın, E-Ninnu'nun planlanması aşamasına bizzat katılması sadece mimari destek vermekten öte bir anlam taşımaktadır; Girsu'da bu tanrıya adanmış özel bir mabet bulunduğu gerçeği de bunu kanıtlamaktadır. Sümer yazıtlarında, şifa ve sihirli güçlerle ilişkilendirilen Ningişzida'nın -Enki'nin oğullarından biri- tapınağın temellerinin nasıl atılacağını bildiği söylenmektedir; O, "planları elinde tutan yüce tanrıdır." Daha önce de ileri sürdüğümüz gibi Ningişzida, Gize piramitlerinin gizli planlarının koruyucusu olan Mısır'ın sihirli güçler tanrısı Tot'tan başkası değildir.

Ninurta'nın Büyük Piramit'in içindeki "taşlardan" bir kısmını Piramit Savaşları sona erdiğinde beraberinde götürdüğünü hatırlayacaksınız. Artık İnanna'nın ardından da Marduk'un tanrılara ve insanlara hükmetme girişimlerinin engellenmesiyle Ninurta, "Elli Rütbesi"ni yeniden hatırlatmak istemişti; bunu yapmak için Lagaş'ta kendisi için "Elli Evi" olarak bilinecek gösterişli bir yapı, basamaklı bir piramit inşa edecektir. Bize göre, işte bu yüzden Ninurta kendisi için göklere yükselecek bir piramit inşa etmesi için Ningişzida/Tot'u Mezopotamya'ya davet etmiştir. Bu defa Mısır'dakiler gibi devasa taş bloklar değil Mezopotamya'nın mütevazı kil tuğlaları kullanılacaktır.

Ningişzida'nın Sümer ülkesinde kalması ve burada Ninurta'yla işbirliği yapması yalnızca ziyaretçi tanrıya adanan mabetlerde değil bazıları Tello'daki altmış senelik arkeolojik çalışma sonucu keşfedilen sayısız sanatsal çizimde de ölümsüzleştirilmiştir. İçlerinden biri (Şekil 89a) Ninurta'nın İlahi Kuş amblemiyle Ningişzida'nın yılanlarını birleştirir; bir diğeri (Şekil 89b) ise Ninurta'yı bir Mısır sfenksi olarak tasvir eder.

Şekil 89

Gudea'nın yönetim dönemi ve Ninurta-Ningişzida'nın işbirliği Mısır'daki Birinci Geçiş Dönemi denilen zamana denk gelmektedir. Bu dönemde, IX ve X. hanedanların (M.Ö 2160-2040) kralları Osiris ve Horus'a tapınmayı terk etmiş ve başkenti Memfis'ten Greklerin sonraları Herakleopolis adını verecekleri şehre taşımıştır. Bu yüzden Tot'un Mısır'dan ayrılması daha sonra ise Sümer'de ortadan kaybolması, oradaki ayaklanmaların bir sonucu olabilir. Ningişzida, [E. D. van Buren'ın *The God Ningizzida* (Tanrı Ningişzida)'sından alıntı yaparsak] "Gudea'nın zamanında", yalnızca "hayalet bir tanrı" olmak ve sonraki (Babil ve Asur) zamanlarda sadece bir anı olarak kalmak üzere "karanlıklar içinden çağrılmış meçhul bir tanrıdır."

Sümer'de Guti işgali ve takip eden kalkınma dönemi boyunca süren Ninurta Devri sadece bir perde arasıdır. Özünde bir dağ yerleşimcisi olan Ninurta kısa bir süre sonra İlahi Siyah Kuş'u içinde kuzey doğudaki ve daha ötesindeki sarp topraklarını ziyaret ederek göklerde yeniden dolaşmaya başlar. Dağlık kabilelerin savaş sanatında giderek daha ustalaşmalarına yardım ederken, onlara süvari olmayı öğreterek hareket kabiliyeti

yaratır. Böylelikle yüzlerce hatta binlerce kilometre öteye gidebileceklerdir artık.

Mezopotamya'ya Naram-Sin'in işlediği dinsel saygısızlıkları ve İnanna'nın neden olduğu kargaşayı durdurmak üzere Enlil'in çağrısı üzerine gelmiştir. Barış ve refah yeniden sağlanınca Ninurta Sümer'de bir kez daha gözden kaybolur ve İnanna Uruk'taki hükümdarlığı yeniden ele geçirmek için bu boşluktan yararlanır.

Bu girişim, ancak birkaç yıl sürecektir çünkü Anu ve Enlil onun bu hareketine göz yummazlar. Ancak hikaye (Aşur-13955 olarak kaydedilen kısmen kırık bir tablet üzerindeki esrarengiz yazıtta yer almaktadır) tam anlamıyla büyüleyicidir; tıpkı *Excalibur* (bir kayaya gömülen ve yalnızca krallık için seçilen kişi tarafından yerinden çıkartılabilecek olan Kral Arthur'un sihirli kılıcı) efsanesi gibi devam etmektedir ve Sargon'un Marduk'u gücendirdiği hadise gibi, önceki olaylara da ışık tutmaktadır.

"Krallık Gökyüzünden aşağı indirildiğinde" ve Kiş'te başladığında Anu ve Enlil'in orada bir "Gökyüzü Çadırı" inşa ettiklerini öğreniyoruz. "Onun temel toprağına, gelecek günler için," bir ŞU.HA.DA.KU yerleştirirler; bu, metal alaşımdan yapılmış ve tam olarak "Üstün Kudretli Parlak Silah" anlamına gelen bir cisimdir. Bu ilahi nesne, krallık Kiş'e nakledildiğinde Erek'ten alınarak buraya getirilmiştir; krallık yer değiştirdiğinde, ancak Yüce Tanrılar bu değişikliğe onay verdikten sonra taşınabilmiştir.

Bu geleneğe uygun olarak, Sargon bu nesneyi Akkad'a nakleder. Ancak Marduk buna itiraz eder, çünkü Akkad yepyeni bir şehirdir ve "Gökyüzü ve Yeryüzünün yüce tanrıları" tarafından kraliyet başkenti olmak üzere seçilen şehirlerden biri değildir. Akkad'ı seçen tanrılar -İnanna ve onun destekçileri- Marduk'a göre "isyankardırlar", "saf ve temiz olmayan kıyafetler giyen tanrılardır."

Sargon, işte bu kusuru telafi edebilmek amacıyla Babil'e, "kutsal toprakların" bulunduğu yere gitmiştir. Aklında, toprağın bir bölümünü "Akkad'ın önündeki yere", İlahi Silahı göme-

ceği noktaya taşıma fikri vardır; böylelikle onun Akkad'da bulunmasını meşrulaştıracaktır. Metinde belirtildiğine göre, bunun cezası olarak Marduk, Sargon'a karşı isyan başlatmış ve onu, ölümüne yol açan "bir daha huzur bulamama" cezasına çarptırmıştır (kimileri bu sözcüğün "uykusuzluk" anlamına geldiğini düşünmektedir.)

Bu bulmacamsı yazıtta, Naram-Sin döneminin ardından gelen Guti istilası sırasında "sular için bent çekilmesi dışında" ilahi nesneye dokunulmadığını okuruz; çünkü "onlar ilahi nesneyle ilgili kuralları nasıl uygulayacaklarını bilemediler." Marduk'un nesneyi "açılmadan" ve "herhangi bir tanrıya sunulmadan," "yıkım getiren tanrılar bunu telafi edene dek" kendisine ayrılan özel yerde tutma mücadelesi yine bu döneme denk gelir. Ancak İnanna Uruk'taki krallığını yeniden kurma fırsatı yakaladığında, seçtiği kral Utu-Hegal "*Şuhadaku*'yu yattığı yerden çıkarmış ve onu ellerine almıştır"; oysa ki "telafi henüz gerçekleştirilmemiştir." Utu-Hegal, izinsiz bir şekilde "silahı kuşatmakta olduğu şehre doğrultmuştur." Bunu yaptığı anda yere yığılır ve can verir. "Nehir onun suya gömülen bedenini sürükler."

Ninurta'nın Sümer ülkesinde gözükmemesi ve İnanna'nın Uruk krallığını ele geçirme çabaları Enlil'e Sümer yönetiminin artık belirsizlik durumundan kurtarılması gerektiğini düşündürtür; mevcut boşluğu doldurabilecek en uygun aday ise Nannar/Sin'dir.

Çalkantılı zamanlar boyunca Nannar daha saldırgan rakipler tarafından gölgede bırakılmıştır; onlar arasında kendi kızı İnanna da vardır. Şimdi ise Enlil'in (Dünya'da) ilk doğan oğlu olarak, kendisine yakışır bir konuma nihayet kavuşmuştur. Takip eden dönem -biz ona Nannar Devri diyelim- Sümer tarihçesindeki en parlak dönemlerden biridir; aynı zamanda da Sümer'in son zafer nidasıdır.

Nannar'ın iş planına göre verdiği ilk emir, kendi şehrini yani Ur'u büyük bir metropol ve uçsuz bucaksız bir imparatorluğun

başkenti yapmaktır. Tarihçilerin Üçüncü Ur Hanedanı olarak bildikleri yeni bir hükümdarlık soyu seçen Nannar, bu başkenti ve de tüm Sümer medeniyetini maddi ve kültürel ilerlemenin benzeri görülmemiş zirvelerine taşımıştır. Çevresi duvarlarla çevrili şehre hakim olan kocaman bir zigurata (Şekil 90) yerleşen -o zigurat ki ufalanmış kalıntıları aradan geçen dört bin yıla rağmen halen korku verici şekilde Mezopotamya düzlüklerinde yükselmektedir- Nannar ve karısı Ningal, devlet işlerinde etkin görevler alırlar. Rahipler ve görevliler hiyerarşisinin (başında kral bulunmaktadır, Şekil 91) eşlik ettiği çift Sümer'in tahıl ambarı olması için şehrin tarımına yön verirler; Ur'u Yakın Doğu'nun yün

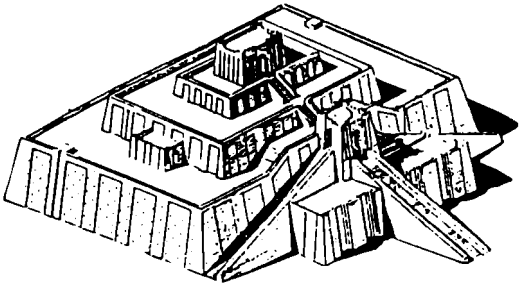

Şekil 90

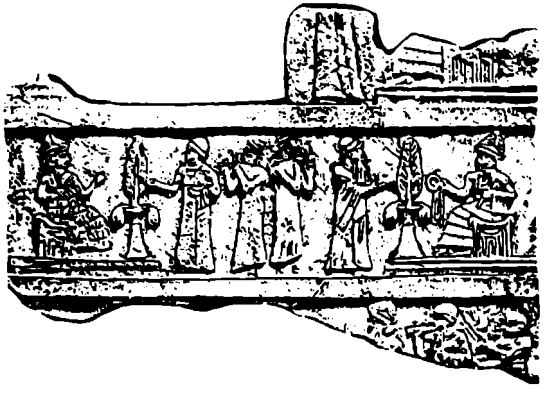

Şekil 91

ve giysi merkezi yapmak için koyun yetiştirilmesinde etkili olurlar ve Ur tacirleri binlerce yıl boyunca unutulmaz kılacak şekilde kara ve deniz üzerinden dış ticareti geliştirirler. Hem hızla gelişen ve uzak noktalara dek uzanan ticaret bağlantılarına hizmet etmesi hem de şehrin savunmasını güçlendirmesi amacıyla şehri çevreleyen duvarlar su trafiğine elverişli bir kanalla çevrelenmiştir. Kanal üzerinde işleyen iki liman -Batı Limanı ve Kuzey Limanı- vardır; bir de iki kanalı da birbirine bağlayan ve böylelikle kutsal bölgeyi, sarayın ve idari makamların olduğu yeri, şehrin ikamete ve ticarete ayrılmış bölümünden ayıran bir iç-kanal mevcuttur (Şekil 92). Bu öyle bir şehirdir ki beyaz evleri -ba-

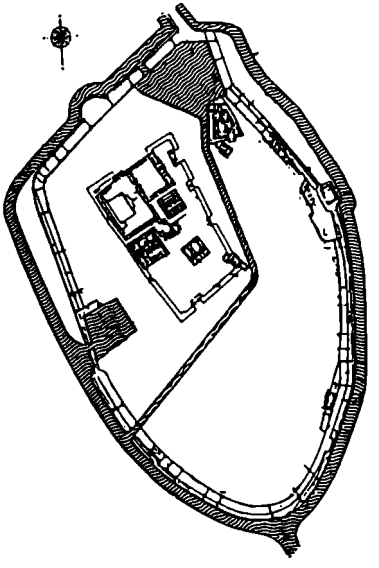

Şekil 92

zıları çok katlı (Şekil 93)- uzak bir mesafeden bakıldığında inci gibi parlamaktadır; çoğu kesişim noktasında birer mabet bulunan sokakları düz ve geniştir; bu, pürüzsüzce işleyen bir yönetim altındaki çalışkan insanların iyiliksever tanrılarına dua etmeyi asla ihmal etmeyen dindar insanların şehridir.

Üçüncü Ur Hanedanı'nın ilk hükümdarı *Ur-Nammu* ("Ur'un Mutluluğu") basit bir ölümlü değildir: Annesi tanrıça Ninsun olan bir yarı-tanrıdır o. Ardında bıraktığı kapsamlı kayıtlarında, "Anu ve Enlil'in krallığı Ur'daki Nannar'a vermelerinin" ve Ur-Nammu'nun insanların "Adil Çoban"ı seçilmesinin hemen ardından tanrıların Ur-Nammu'ya ahlaki bir yenilenme hareketi başlatması için talimatı verdikleri anlatılır. Lagaş'lı Urukagina yönetimi altında başlatılan ahlaki değişimden sonraki üç yüzyıllık dönem, Akkad'ın yükselişine ve düşüşüne, Anu'nun otoritesine baş kaldırılmasına ve Enlil'in Ekur'unun kutsallığının kirletilmesine tanık olmuştur. Adaletsizlik, zulüm ve ahlaksızlık yaygınlaşmıştır. Ur-Nammu'nun yönetimi altındaki Ur'da Enlil, insanoğlunu bir kez daha "kötülüklerden" "adalet" yoluna yöneltebilmek için bir girişim başlatır. Yeni bir adalet ve sosyal davranış kanunu ilan eden Ur-Nammu, "ülkede eşitliği sağlar, iftirayı yasaklar, şiddet ve kavgaya son verir."

Bu "Yeni Başlangıç"tan çok şey bekleyen Enlil -ilk kez- Nippur'un muhafızlığını Nannar'a emanet eder ve (Naram-Sin tara-

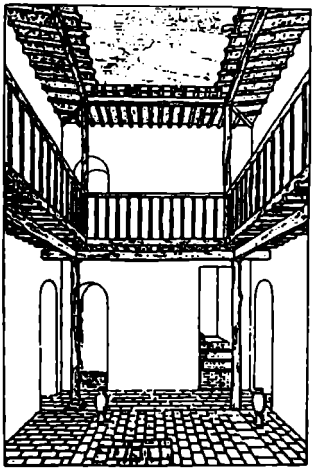

Şekil 93

fından tahrip edilen) Ekur'un restorasyonu için Ur-Nammu'ya gereken talimatları verir. Ur-Nammu, onu aletleri ve sepetiyle birlikte, bir inşaatçı olarak tasvir eden bir taş anıt dikerek bu olayı ölümsüzleştirir (Şekil 94). İş tamamlandığında, Enlil ve Ninlil yenilenen evlerine yerleşmek üzere Nippur'a döndüler. Bir Sümer yazıtında "Enlil ve Ninlil orada mutludur," denilmektedir.

Doğru-Yola-Dönüş programı, sadece insanlara sosyal adaleti getirmeyi değil, ayrıca tanrılara doğru şekilde ibadet etmeyi de kapsamaktaydı. Bu doğrultuda Ur-Nammu Ur'da başardığı önemli işlere ilave olarak, Uruk'ta Anu ve İnanna'ya, Ur'da (annesi) Ninsun'a, Larsa'da Utu'ya, Adab'da Ninhursag'a adanmış olan yapıları da restore ettirmiş ve genişletmişti; ayrıca, Enki'nin şehri Eridu'da bazı tadilat işlerini de üstlenmişti. Listede yer almadığı dikkat çeken yerler Ninurta'nın Lagaş'ı ve Marduk'un Babil'idir.

Ur-Nammu'nun sosyal reformları ve Ur'un ticaret ve endüstri alanlarında kaydettiği başarılar tarihçilerin Üçüncü Hanedan zamanlarını sadece refah değil aynı zamanda da barış dönemi olarak değerlendirmelerine yol açmıştır. Bu yüzden de Ur şehri kalıntıları arasında bulunan ve vatandaşlarının yaptığı işleri tarif eden iki kitabe -biri Barış Kitabesi, diğeri ise şaşırtıcı şekilde bir Savaş Kitabesidir (Şekil 95)- tarihçilerin kafasını karıştırmıştır. Ur halkının eğitimli ve savaşa hazır askerler olarak tasvir edilmeleri bu tabloda yerine pek oturtulamayan bir parçadır.

Ancak silahlar, askeri giysiler ve savaş arabalarına dair arkeolojik kanıtlar kadar, sayısız yazıtın ortaya koyduğu gerçekler de bu barışsever toplum portresini yalanlar niteliktedir.

Gerçekte, Ur-Nammu'nun ilk icraatlarından biri Lagaş'a boyun eğdirmek ve valisini katletmek, ardından da diğer yedi şehri işgal etmek olmuştur.

Askeri önlemler yalnızca Nannar ve Ur'un hakimiyetlerinin ilk aşamasıyla sınırlı değildir. Yazıtlardan öğrendiğimize göre Ur ve Sümer'in "Ur-Nammu'dan mutlu olduğu ve refah günleri yaşadığı" dönemlerinden ve Ur-Nammu Nippur'daki Ekur'u

yeniden inşa ettikten sonra, Enlil onu İlahi Silahı elinde tutmaya layık görmüştür; onunla birlikte, Ur-Nammu'nun "uzak ülkelerdeki" "kötü şehirlere" boyun eğdirmesi gerekecektir:

Düşman topraklarında,
isyankarları öldürüp üst üste yığan
İlahi Silahı,
O, Tanrı Enlil,
Ur-Nammu'ya, Çobana verdi;
Yabancı ülkeleri bir boğa gibi yerle bir edecek,
Onları bir aslan gibi avlayacak;
Kötü şehirleri yok edecek,
Böylece o yerleri,
Kutsal varlığa baş kaldıranlardan arındıracak.

Şekil 94

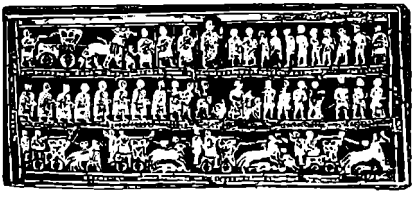

Şekil 95

Bu sözcükler Kitabı Mukaddes'teki ölümlü krallar aracılığıyla "günahkar şehirlere" ve onların "günahkar halkına" yöneltilecek tanrısal gazap kehanetlerini anımsatmaktadır; refah kılığı altında yeniden başlatılmaya hazır bir tanrılar arası savaşın -kitleleri kendilerine bağlamak için giriştikleri bitmek bilmeyen mücadele- gizlendiğini ortaya koymaktadır.

Acı gerçek, "Nannar'ın Kudreti" unvanını alacak kadar güçlü bir savaşçıya dönüşen Ur-Nammu'nun, savaş alanında kendi trajik ölümüyle buluşmasıdır. "Düşman toprakları ayaklanmıştır, düşman toprakları saldırganca davranmıştır"; o adı belirsiz uzaklardaki ülkede yapılan savaşlardan birinde Ur-Nammu'nun savaş arabası çamura saplanmış, Ur-Nammu arabadan düşmüş ve "araba," onu "savaş alanında parçalanmış bir testi gibi bırakarak" "fırtına gibi yoluna devam etmiştir." Trajedi, cesedini Sümer'e götüren kayığın "bilinmeyen bir yerde batmasıyla" daha da şiddetlenir; "dalgalar onu dibe batırdı, içinde o da [Ur-Nammu] vardı."

Haberler Ur'a ulaştığında şehre büyük bir matem hakim olmuştu; insanlar halkına adil, tanrılarına ise dürüst davranan böyle bir Adil Çoban'ın nasıl olup da bu denli utanç verici bir sonla karşılaştığını anlayamadılar. "Tanrı Nannar'ın niçin onun elini tutmadığını, Göklerin Kraliçesi İnanna'nın niçin o kutsal kolunu omzuna dolamadığını, yürekli Utu'nun niçin ona yardımcı olmadığını" anlayamazlar bir türlü... Ur-Nammu'nun acı kaderi yazılırken, bu tanrılar niçin "kenara çekilmişlerdir?" Bu, kesinlikle büyük tanrıların ihanetidir:

Kahramanın kaderi nasıl da değiştirildi!
Anu, kutsal sözünden döndü...
Enlil, onun kaderi hakkındaki hükmü
hilekarca değiştirdi...

Ur-Nammu'nun ölüm şekli (M.Ö. 2096) Kitabı Mukaddes'te "kendisini sattığı" ve "Tanrı'nın gözünde kötü olanı yaptığı" söylenen bir krala benzetilebilecek olan varisinin davranışlarını

açıklayabilir. Adı Şulgi olan bu kral tanrısal kehanetlerle doğmuştur; bu çocuğun Enlil'in Nippur'daki tapınağında Ur-Nammu ve Enlil'in baş rahibesi arasındaki birleşme sonucunda doğmasını bizzat Nannar ayarlamıştır, böylelikle "küçük bir Enlil... krallık ve tahta yaraşır bir çocuk doğabilecektir."

Yeni kral, uçsuz bucaksız imparatorluğunu barışçıl yollarla ve dinsel uzlaşmayla bir arada tutmayı seçerek uzun sürecek hükümdarlık dönemine başlar. Tahta çıkar çıkmaz Ninurta için Nippur'da bir tapınak inşa etmeye girişir; bu durum, Ur ve Nippur'u "Kardeş Şehir" ilan etmesini sağlar. Ardından bir gemi yapıp ona Ninlil'in adını verir ve "Yaşama Uçuş Ülkesi"ne gider. Şiirleri, kendisini ikinci bir Gılgamış gibi gördüğünü kendisinden önce yaşamış olan bu kralın ayak izlerini "Yaşam Ülkesi"ne yani Sina yarımadasına dek takip ettiğini ortaya koymaktadır.

"Rampalı Yer"e (ya da "Yükseltilmiş Yer") inen Şulgi, burada Nannar'a bir sunak yapar. Ülke içinde yolculuğuna devam ederek Hursag'a -Ninhursag'ın Sina'nın güneyindeki Yüksek Dağı- ulaşır ve bir sunak da buraya yapar. Yarımada içinde dolaşırken BAD.GAL.DİNGİR (Akkadcada *Dur-Mah-İlu*) adında bir yere gelir; burası "Tanrıların Yüce Kalesi"dir. Şimdi o gerçekten de Gılgamış'a benzemiştir çünkü Kızıl Deniz tarafından gelen Gılgamış da Negev ile Sina toprakları arasındaki bu geçitte dua etmek ve tanrılara adak sunmak için mola vermiştir. Şulgi burada "Yargılayan Tanrı"ya bir sunak inşa eder.

Sümer'e geri dönüş yolculuğuna başladığı sırada Şulgi hükümdarlık koltuğundaki sekizinci yılındadır. Bereketli Hilal'den geçen güzergahı, "Parlak Kehanetler Yeri"ne ve "Karla Kaplı Yer"e sunaklar yaptığı Kenan ve Lübnan'da başlamıştır; amacı uzak eyaletlerle imparatorluk bağlarını kuvvetlendirmek olan, bu yüzden de kasten ağırdan alınarak sürdürülen bir yolculuktur bu. Şulgi'nin imparatorluğu siyasi ve askeri yönden bir arada tutan ve aynı zamanda da ticaret ve refahı artıran bir ulaşım ağı kurması yine bu yolculuğun bir sonucudur. Yerel kabile reisleriyle şahsen tanışan Şulgi, kurduğu bağları kızları için evlilikler ayarlayarak daha da güçlendirdi.

Şulgi, dört yabancı dil öğrenmesiyle övünerek Sümer'e döner; imparatorluk çapındaki nüfuzu doruk noktasına çıkmıştır. Minnettarlığının göstergesi olarak Nannar/Sin için Nippur'daki kutsal bölgede bir tapınak inşa eder. Karşılığında ise "Anu'nun Baş Rahibi, Nannar'ın Rahibi" ünvanlarıyla ödüllendirilir. Şulgi silindir mühürleri üzerine iki seremoniyi de kaydetmiştir (Şekil 96 ve 97).

Şekil 96

Şekil 97

Ancak Şulgi, zaman ilerledikçe, Ur'un zenginliklerini eyaletlerin sert koşullarına giderek daha çok tercih etmeye başlar ve buraların yönetimini Soylu Elçilere bırakır. Zamanının büyük bir bölümünü kendisinin bir yarı-tanrı olduğunu hayal edip övgü dolu ilahiler yazarak geçirmektedir. Onun bu saplantısı gelmiş geçmiş en ayartıcı kadının dikkatini sonunda çeker: İnanna... Yeni bir fırsatın kokusunu alarak Şulgi'yi "İnanna için seçilmiş kişi" yaparak Uruk'a davet eder ve Anu'ya adanmış tapınakta onunla ilişkiye girer. Şulgi'nin kendi ifadesinden alıntı yapıyoruz:

Bir kardeş gibi yakın olan cesur Utu'yla,
Anu'nun kurduğu tapınakta,
güçlü bir içki içtim.
Ozanlarım benim için yedi aşk şarkısı söyledi.
Gökyüzü ve yeryüzünün rahimi, kraliçe İnanna,
hemen yanı başımda, tapınağında ziyafetteydi.

Ülke içinde ve dışında huzursuzluk giderek artarken Şulgi güney doğudaki Elam eyaletinden askeri destek ister. Elam valisinin kızıyla evlenip çeyiz olarak ona Larsa şehrini verir; karşılığındaysa vali, Şulgi'ye yabancı bir lejyon olarak hizmet etmeleri için Sümer'e Elam birliklerini sokar. Ancak Elam birlikleri ülkeye barış yerine daha çok savaş getirirler; Şulgi döneminin yıllık kayıtları kuzey eyaletlerinde defalarca yinelenen yıkımdan söz etmektedir. Şulgi, batı eyaletlerini barışçıl yollarla kontrol altında tutmaya çalışır ve otuz yedi yıllık hükümdarlık dönemindeki ilk anlaşmayı -anlamı açıkça Kenan/Filistin kökenine işaret eden- Puzur-İş-Dagan adındaki yerel bir kralla yapar. Bu anlaşma Şulgi'nin "Dört Bölgenin Kralı" unvanını geri kazanmasını sağlamıştır. Ne yazık ki batıdaki barış pek de uzun sürmez. Şulgi kırk birinci yılında (M.Ö. 2055) Nannar/Sin'den bazı kehanetler alır ve bunun üzerine Kenan eyaletleri üzerine büyük bir sefer başlatılır. Şulgi iki yıl içinde "Kahraman, Ur Kralı, Dört Bölgenin Hakimi" unvanına yeniden sahip çıkacaktır.

Kanıtlar, bu sefer sırasında Elam birliklerinin eyaletleri kontrol altına almak üzere kullanıldıklarını ve bu yabancı birliklerin Sina kapılarına dek ilerlediklerini gösterir. Komutanları kendisine "Hükmeden Tanrı'nın en sevdiği, İnanna'nın sevgilisi, Dur-İlu fatihi" demektedir. Ancak birlikler geri çekilir çekilmez karışıklık yeniden baş gösterir. Şulgi M.Ö. 2049 yılında Mezopotamya'yı korumak için "Batı Duvarı"nın inşa edilmesi emrini verir.

Tahtında sarsıntılı bir yıl daha geçiren Şulgi her ne kadar hükümdarlığının sonuna dek "Nannar'ın sevgili kulu" unvanını kullanmaya devam ettiyse de "ilahi emirleri yerine getirmemiş-

tir, dürüstlüğünü kirletmiştir." Böylece, ona bir "günahkar ölümünü" layık görürler. Yıl, M.Ö. 2048'dir.

Şulgi'nin Ur tahtındaki varisi oğlu Amar-Sin'dir. Her ne kadar krallığının ilk iki senesi savaşlarıyla hafızalara kazınmış olsa da takip eden üç yıl barışla geçmiştir. Ancak altıncı yılında çıkan bir isyan Aşur'un kuzey bölgesinin işgal edilmesini gerektirir ve yedinci yılda -M.Ö. 2041- batıdaki dört mevzinin ve "onların topraklarının" sindirilmesi için büyük bir askeri harekata gerek görülür.

Bu harekat anlaşılan çok başarılı olamamıştır çünkü ardından Nannar'ın krala geleneksel unvan takdimi yapılmaz. Aksine, Amar-Sin'in dikkatini Eridu'ya -Enki'nin şehri!- yönelttiğini, orada bir kraliyet evi inşa ettiğini ve rahiplik görevini üstlendiğini öğreniyoruz. Dinsel görevlerdeki bu keskin dönüşün ardında Eridu'nun tersanelerini kontrol etme arzusu olabilir çünkü bunu izleyen (dokuzuncu) sene Amar-Sin deniz yoluyla önceden Şulgi'nin gittiği o "Rampalı Yer"e gider. Ancak "Yaşama Uçuş Ülkesi"ne vardığında buradan öteye gidemez; akrep (ya da yılan) sokması sonucu ölür.

Tahta, kardeşi Şu-Sin çıkar. Hükümdarlığının dokuz yılı (M.Ö. 2038-2030) -her ne kadar kayıtlar arasında kuzey bölgelerine düzenlenen iki akına rastlansa da- daha çok savunma önlemleriyle dikkat çekmektedir. Bu önlemlere Batı Duvarı'nın Amuri saldırılarına karşı takviye edilmesi ve iki geminin inşası da dahildir: "Büyük Gemi" ve "Abzu Gemisi." Öyle gözüküyor ki Şu-Sin, deniz yoluyla kaçmayı planlamıştır...

Ur'un bir sonraki (ve de son) kralı olan İbbi-Sin tahta çıktığında, batıdan gelen yağmacılar Mezopotamya toprakları içinde Elam'ın paralı askerleriyle çarpışmaktadır. Kısa bir süre sonra Sümer'in kalbi artık işgal altındadır; Ur ve Nippur halkları ise sağlam duvarlar arasında kapana kısılmışlardır ve böylece Nannar'ın nüfuzu küçük bir yerleşim bölgesi içine sıkışmıştır.

Daha önce de olduğu gibi, sahneye çıkmayı bekleyen bir tanrı vardır: Marduk. Üstünlük sağlama zamanının en sonunda gelip çattığına inanarak sürgün edildiği toprakları terk eder ve ta-

kipçilerini Babil'e geri gönderir.

Ve ardından Korku Veren Silahlar serbest bırakılır ve Tufan'dan bu yana insan ırkının başına gelen hiçbir şeye benzemeyen bir felaket sonunda darbesini indirir.

- 13 -

İBRAHİM: KADER YILLARI

Şinar kralı Amrafel,
Ellasar kralı Aryok,
Elam kralı Kedorla'omer
ve Goyim kralı Tidal zamanında;
Bunlar, Sodom kralı Bera'ya,
Gomora kralı Birşa'ya,
Adma kralı Şinay'a,
Sevoyim kralı Şemever'e
ve Bala kralına, yani Soar'a karşı savaş açtılar.

Yaratılış Kitabı'nın 14. Bölümü'nde Doğu'daki dört krallığın Kenan'ın beş kralına karşı ittifak oluşturduğu çağlar öncesine ait bir savaşı anlatan Kitabı Mukaddes hikayesi işte böyle başlar. Bu, bilim adamları arasında tüm zamanların en yoğun tartışmalarından birini yaratan bir hikayedir çünkü ilk İbran atalardan olan İbrahim'in öyküsünü İbranilerle ilgisi olmayan belirli bir olayla birleştirir ve böylece bir ulusun doğuşuyla ilgili Kitabı Mukaddes kayıtlarını tarafsızca doğrulama imkanı yaratır.

Belki çoğumuz, bu kralların kimliklerini öğrenebilmenin ve İbrahim'in yaşadığı gerçek zamanı tam olarak bilebilmenin ne kadar müthiş olacağını aklımızdan geçirmişizdir. Peki ama

Elam'ı tanıyorsak ve Şinar ülkesinin Sümer olduğunu biliyorsak, adları geçen bu krallar kimdir ve Doğu'da sayılan diğer ülkeler hangileridir? Bağımsız kaynaklarca kanıtlanmadığı sürece Kitabı Mukaddes'teki tarihçenin doğruluğunu sorgulayan Kitabı Mukaddes araştırmacıları şu soruyu sorarlar: Kedorla'omer, Amrafel, Aryok ve Tidal adlarına niçin Mezopotamya yazıtlarında rastlanmamaktadır? Ve hiç var olmamışlarsa, böyle bir savaş hiç gerçekleşmemişse, İbrahim hikayesinin geri kalanına ne ölçüde güvenilebilir?

Onlarca yıl boyunca Eski Ahit'i eleştiren araştırmacıların baskın çıktığı gözlendi; derken, on dokuzuncu yüzyılın sonlarına yaklaşılırken Kedorla'omer, Aryok ve Tidal'in isimlerini içeren Babil tabletlerinin bulunmasıyla bilim ve din dünyası büyük bir sarsıntı geçirdi. Tabletlerdeki hikaye Kitabı Mukaddes'dekinden pek de farklı değildi.

Bu buluş 1897 yılında Londra'daki Victoria Enstitüsünde, Theophilus Pinches'in düzenlediği bir seminerde ilan edildi. British Museum'daki Spartoli Koleksiyonuna ait olan tabletleri inceleyen Pinches bunların geniş çapta bir savaşa tanıklık ettiklerini görmüştü. Bu savaşta, Kudur-laghamar adındaki Elam kralı, Eri-aku ve Tud-gula adındaki krallarla -İbrancaya kolaylıkla Kedorla'omer, Aryok ve Tidal olarak çevrilebilecek isimler- bir ittifak kurmuştu. Yayınlanan seminer çalışmasını, çivi yazının büyük bir titizlikle hazırladığı kopyası ve bunun tercümesiyle birleştiren Pinches, Kitabı Mukaddes hikayesinin gerçekten de bağımsız bir Mezopotamya kaynağı tarafından desteklendiğini artık kanıtlayabilecek durumdaydı.

Dönemin Asur bilimcileri haklı bir heyecanla Pinches'ın çivi yazısı isimleri okuma biçimini onayladılar. Tabletler gerçekten de "Elam ülkesi kralı Kudur-Laghamar"dan söz etmekteydi; Kitabı Mukaddes'teki "Elam kralı Kedorla'omer"e şaşırtıcı şekilde benzemekteydi; tüm tarihçiler, bunun kusursuz bir Elam soylu adı olduğunda birleştiler. İsmin önüne getirilen *Kudur* ("Hizmetkar") unvanı, diğer bazı Elam krallarının adlarında da kullanılmıştı ve *Laghamar*, belirli bir tanrıyı Elam dilinde tanım-

layan bir sıfattı. Babilce çivi yazısıyla yazılmış metinde *Eri-e-a-ku* olarak okunan ikinci ismin, "Tanrı Aku'nun hizmetkarı" anlamına gelen orijinal bir Sümer ismine, ERİ.AKU'ya karşılık geldiği kabul edildi. *Aku*, Nannar /Sin'in adlarından biriydi. Larsa'daki Elam krallarının "Sin'in Hizmetkarı" adını taşıdıkları diğer birkaç yazıttan da bilinmektedir ve bu yüzden de kral Aryok'un kraliyet şehri olan Larsa'nın Kitabı Mukaddes'te geçen Ellasar'ın olduğunu kabul etmek hiç de zor değildi. Tarihçiler aynı zamanda, Babil metnindeki Tud-ghula'nın Kitabı Mukaddes'teki "Goyim kralı Tidal" olduğu konusunda da hemfikirdiler ve Yaratılış Kitabı'nın Goyim ile "ulusal-aşiretleri" kastettiğini kabul etmişlerdi. Çivi yazısı tabletlerde Kedorla'omer'in müttefikleri arasında bu aşiretlerin de adı sayılmaktaydı.

O halde aranılan -sadece Kitabı Mukaddes'in doğruluğuna ve İbrahim'in varlığına değil, aynı zamanda karıştığı uluslararası bir olaya dair- kanıt işte tam buradaydı!

Bu heyecan ne yazık ki fazla uzun sürmeyecekti. "Maalesef" -A. H. Sayce'in bu buluştan on bir yıl sonra Kitabı Mukaddes Arkeoloji Çalışmaları Cemiyeti'ne hitaben yaptığı konuşmasından alıntılanan bir ifade- Pinches'ınkini doğrulaması beklenen güncel bir buluş aksine onu bir kenara itmiş ve hatta güvenilirliğini sarsmıştı.

Bu ikinci buluş İstanbul'daki Osmanlı İmparatorluğu Müzesindeki tabletler arasında aynı Kudur-laghamar'dan söz edilen bir Hammurabi mektubu bulduğunu açıklayan Vincent Scheil tarafından ilan edilmişti. Mektup, Larsa kralına hitaben yazıldığından Peder Scheil bu üç kralın çağdaş olduklarına ve bu yüzden de Kitabı Mukaddes'teki Doğu'nun dört kralından üçüne uyduklarına karar vermişti. Hammurabi ise "Şinar kralı Amrafel"den başkası değildi!

Bir süre için bulmacadaki tüm parçaların yerli yerine oturduğu düşünüldü; Amrafel'in Hammurabi olduğunu açıklayan ders kitapları ve Kitabı Mukaddes yorumlarıyla bugün bile karşılaşmak mümkündür. İbrahim'in bu hükümdarın çağdaşı olduğu sonucu, olası gözükmekteydi çünkü o zamanlar Hammu-

rabi'nin M.Ö. 2067 ile 2025 arasında hüküm sürdüğüne inanılmaktaydı ve bu İbrahim'i, krallar savaşını ve takip eden Sodom ve Gomora yıkımını M.Ö. üçüncü bin yılın sonlarına yerleştirmekteydi.

Ancak, sonraki araştırmalar tarihçileri Hammurabi'nin aslında daha geç bir dönemde (*Cambridge İlkçağ Tarihi*'ne göre M.Ö. 1792'den 1750'ye dek) krallık yaptığına ikna ettiğinde, Scheil'ın görünüşte kanıtladığı eş zamanlılık teorisi çöktü ve bulunan yazıtların -Pinches'ınkiler bile- dayanağından şüphe duyulmaya başlandı. Bu noktada gözden kaçan şey, Pinches'ın metindeki üç kral hakkındaki öykünün, bu üç kralın kiminle özdeşleştirildiğine bakılmaksızın -çivi yazısı metinlerdeki Kedorla'omer, Aryok ve Tidal Hammurabi'nin çağdaşları olmasalar bile- yine de "dikkat çekici tarihsel bir tesadüf olduğuna ve ilgiyi hak ettiğine" dair dile getirdiği itirazlarıydı. 1917'de, Alfred Jeremias [*Die sogenanten Kedorlaomer-Texte* (Söz Konusu Kedorla'omer Yazıtları)] bu konuya duyulan ilgiyi yeniden canlandırmaya çalıştıysa da akademik çevreler Spartoli tabletlerine iyi niyetli bir ihmalkarlıkla yaklaşmayı tercih etti.

Bu yazıtlar British Museum'un zemin katında, yarım yüzyıl boyunca tozlanmaya terk edildi; ta ki M. C. Astour konuyu [*Political and Cosmic Symbolism in Genesis 14* (Yaratılış 14'teki Politik ve Kozmik Sembolizm)] Brandeis Üniversitesinde yeniden ele alana dek... Söz konusu metinlerin Kitabı Mukaddes ve Babil yazarlarının daha eski ve ortak bir Mezopotamya kaynağına dayandığını kabul eden Astour Doğu'nun dört kralını şöyle tanımladı: 1) M.Ö. sekizinci yüzyıldaki Babil kralı; 2) M.Ö. on üçüncü yüzyıldaki Asur kralı; 3) M.Ö. on altıncı yüzyıldaki Hitit kralı ve 4) M.Ö. on ikinci yüzyıldaki Elam kralı. Hiçbiri birbiriyle ya da İbrahim'le aynı döneme rastlamadığı için Astour, zekice, bu metnin tarihsel değil dinsel felsefe çalışması olduğunu iddia etti; yazarı, ahlaki bir ana fikri (kötü kralların kaderi) vurgulamak için dört farklı tarihi olaydan faydalanmıştı. Kısa süre içinde diğer akademik yayınlar Astour'un iddiasının doğru olamayacağını ortaya koydu ve bununla birlikte *Kedorla'omer Yazıtları*'na

duyulan ilgi bir kez daha söndü.

Kitabı Mukaddes hikayesinin ve Babil metinlerinin çok daha eski ve ortak bir kaynağa dayandıklarına dair akademik fikir birliği, bizi Pinches'ın itirazını ve temel argümanını yeniden gündeme getirmeye itmektedir: Kitabı Mukaddes'te geçen önemli bir savaşın arka planını doğrulayan ve Kitabı Mukaddes'teki üç kralın adını veren çivi yazısı metinler, nasıl görmezden gelinebilir? Bu kanıt -birazdan göstereceğimiz gibi, felaket yıllarını anlayabilmemiz için çok önemli olan bir kanıt- sadece Amrafel, Hammurabi olmadığı için öylece rafa kaldırılabilir mi?

Cevap şudur: Scheil'ın bulduğu Hammurabi mektubu gerçekte Pinches'ın buluşunu geri plana atmaz çünkü Scheil onu yanlış yorumlamıştır. Onun tercümesine göre Hammurabi, Larsa kralı Sin-İdinna'ya "Kedorla'omer'in gününde gösterdiği kahramanlıklar için" bir ödül sözü vermişti; öyleyse bu, ikisinin bir savaşta Kedorla'omer'e karşı birleştiklerine ve böylelikle de bu Elam kralıyla aynı dönemde yaşadıklarına işaret ediyordu. İşte Scheil'ın buluşunun güvenilirliği tam da bu noktada sarsıldı; çünkü hem Kitabı Mukaddes'in bu üç kralın müttefik oldukları ifadesine hem de bazı tarihsel gerçeklere ters düşmektedir: Hammurabi Larsa'ya sadece bir müttefik olarak değil, "bir savaşta Larsa'yı yenmesiyle" ve kutsal bölgesine "tanrıların ona verdiği kudretli silahla" saldırmasıyla övünerek kimi zaman da bir düşman olarak yaklaşmıştı.

Hammurabi mektubunun orijinal metni yakından incelendiğinde, Hammurabi-Amrafel kimliğini kanıtlama arzusu içindeki Peder Scheil'ın, mektubun anlamını tersten yorumladığı ortaya çıkar: Hammurabi, belirli tanrıçaları ödül olarak Larsa'daki kutsal bölgeye (Emutbal) iade etmeyi teklif etmiyordu; aksine, onların Larsa'dan Babil'e iade edilmelerini talep ediyordu:

Hammurabi,
Kudur-Laghamar günlerinden beri,
Emutbal'de, kapalı kapılar ardında
yas kıyafetleri içinde tutulan

tanrıçalar hakkında
Sin-İdinna'yla konuştu:
Onları senden geri istediklerinde,
adamlarıma ver onları;
Adamlar tanrıçaların elinden tutacak;
Onları evlerine geri götürecek.

Tanrıçaların kaçırılması olayının çok daha önceden gerçekleştiği böylece anlaşılır; "Kedorla'omer günlerinden beri" Emutbal'de tutsak olarak tutuluyorlardı ve Hammurabi, artık onların Babil'e, Kedorla'omer'in onları esir aldığı yere iade edilmelerini talep ediyordu. Bu ise ancak, Kedorla'omer'ın Hammurabi zamanından çok önce yaşadığı anlamına gelir.

Peder Scheil'ın İstanbul'daki Osmanlı Müzesinde bulduğu Hammurabi mektubuna getirdiğimiz yorumu destekleyen bir diğer gerçek, Hammurabi'nin tanrıçaların Babil'e geri verilmesini istedi, Sin-İdinna'ya gönderdiği sert üsluplu başka bir mektupta yinelemiş olmasıdır. Bu defa, mektubu yüksek rütbeli askerlerle göndermiştir. Bu ikinci mektup, British Museum'da (No. 23, 131) bulunmaktadır ve L. W. King'in *Letters and Inscriptions of Hammurabi* (Hammurabi'nin Mektupları ve Kitabeleri) adlı çalışmasında yayınlanmıştır:

Sin-İdinna'ya Hammurabi şöyle seslenir:
Şimdi, Ulaşım Komutanı Zikir-İlişu'yu,
ve Ön-cephe Komutanı Hammurabi-bani'yi
Emutbal'deki tanrıçaları getirsinler diye gönderiyorum.

Tanrıçaların Larsa'dan Babil'e iade edilecekleri, mektubun devamındaki talimatlarda açıkça belirtilmiştir:

Tanrıçaların, tapınağa benzetilmiş bir kayık içinde,
dinsel merasimlerle,
Babil'e yolculuk etmelerini sağla.
Onlara tapınak kadınları eşlik etmeli.

Tanrıçalara yiyecek olarak kayığı,
saf kaymak ve tahılla doldurmalısın;
tapınak kadınlarını beslemek için,
kayığa, Babil yolculuğu boyunca yetecek kadar,
koyun ve erzak da koymalısın;
Ve kayığı yedekte çekecek adamlar,
ve tanrıçaları güvenli bir şekilde
Babil'e ulaştıracak askerler seçmelisin.
Sakın onları geciktirme;
Babil'e çok çabuk ulaşmalarını sağla.

Bu mektuplar -Larsa'nın müttefiki değil, düşmanı olan- Hammurabi'nin kendi zamanından çok önce Elamlı Larsa kralı Kudur-Laghamar zamanında yaşanan olayların bedelinin ödenmesi peşinde olduğunu gözler önüne serer. Hammurabi mektuplarının metinleri Kedorla'omer'in ve Larsa'daki ("Ellasar") Elam hükümdarlığının ve tabii ki Kitabı Mukaddes hikayesindeki önemli parçaların gerçekliğini böylelikle kanıtlar.

Peki, bu önemli parçaların ait olduğu dönem hangisidir?

Tarihi kayıtların saptamasına göre, hükümdarlığının yirmi sekizinci yılında (M.Ö. 2086) kızını Elamlı bir kabile reisine veren ve ona çeyiz olarak Larsa şehrini armağan eden kişi kral Şulgi'dir. Elamlılar ise bunun karşılığında, Elamlı birliklerin oluşturduğu "yabancı bir orduyu" Şulgi'nin emrine verirler. Bu birlikler Şulgi tarafından Kenan'ın da içinde olduğu batı eyaletlerine boyun eğdirmek amacıyla kullanılır. Kitabı Mukaddes ve Mezopotamya kayıtlarını içine alan tarihsel zaman aralığı bize göre Şulgi'nin hükümdarlığının son yılına ve Ur'un hemen ardından tahta çıkan Amar-Sin yönetimi altında halen imparatorluk başkenti olduğu dönemlerle tam olarak örtüşmektedir.

Biz, İbrahim'in izini sürmemiz gereken tarihsel dönemin işte tam bu zaman aralığında olduğuna inanıyoruz çünkü -birazdan göstereceğimiz gibi- İbrahim'in hikayesi Ur'un düşüş öyküsüyle birlikte örülmüştür. Onun günleri Sümer'in de son günleridir.

Amrafel-Hammurabi açıklamasının itibar kaybetmesiyle birlikte İbrahim'in yaşadığı çağın tespit edilmesi işi kuralsız ve herkese açık bir yarışa döner; bu ilk peygamberi İsrail'in çok sonraki kralının varisi yapacak kadar ileri tarihler öne sürenler bile çıkmıştır... Ancak onun döneminin ve o sırada geçen olayların tam tarihini bulmak için tahminler yürütmeye hiç gerek yoktur; gereken bilgi Kitabı Mukaddes'in ta kendisinden gelir; tek yapmamız gereken onun doğruluğunu kabul etmektir.

Kronolojik hesaplama şaşırtıcı derece basittir. Başlangıç noktamız, Süleyman'ın Kudüs kralı olduğuna inanılan yıl olan M.Ö. 963'tür. Krallar Kitabı, Süleyman'ın Kudüs'teki Yehova Tapınağının yapımına, krallığının dördüncü yılında başladığını ve tapınağın on birinci yılın sonlarına doğru tamamladığını açık şekilde belirtmektedir. Ayrıca, I. Krallar 6:1'de, "İsrail halkı Mısır'dan çıktıktan dört yüz seksen yıl sonra Süleyman, krallığının dördüncü yılında... Yehova Tapınağının yapımına başladı" denilmektedir. Bu ifade, İsraillilerin Mısır'dan Çıkışından başlayıp Azarya'nın "Süleyman'ın Kudüs'te yaptırdığı tapınakta kahinlik yaptığı" (1.Tarihler 5:36) döneme kadar, aradan her biri geleneksel olarak kırk yıl süren on iki kahin neslinin geçmiş olmasıyla (küçük bir farkla da olsa) desteklenmektedir.

Her iki kaynak da aradan 480 yıl geçtiği konusunda fikir birliği içindedir, yalnızca şu farkla; biri, tapınağın inşaatına başlanılan tarihten (M.Ö. 960), diğeri ise onun tamamlandığı ve kahinlik hizmetlerinin başladığı tarihten (M.Ö. 953) itibaren saymaya başlar. Bu da İsraillilerin Mısır'dan çıkışını ya M.Ö. 1440 yılına, ya da M.Ö.1443 yılına yerleştirir ki bize göre bu son tarih, diğer olaylarla daha net bir eş zamanlılık sunmaktadır.

Bu yüzyılın başında biraraya getirilen bilgiler ışığında Mısır bilimciler ve Kitabı Mukaddes araştırmacıları, Mısır'dan Çıkışın gerçekten de M.Ö. on beşinci yüzyıl ortalarında gerçekleştiği kararına vardılar. Ancak akademik görüş, daha sonra on üçüncü yüzyılda karar kıldı çünkü bu tarih, Kitabı Mukaddes'te Kenan ülkesinin İsraillîler tarafından işgal edildiği bilgisi doğrultusunda çeşitli Kenan yerleşimlerinin arkeolojik tarihleriyle da-

ha iyi uyuşmaktaydı.

Fakat bu yeni tarih henüz çoğunluk tarafından kabul görmüş değildi. Fethedilen şehirler arasında en ünlüsü Eriha'ydı ve burada kazılar yapan saygın isimlerden biri (K. M. Kenyon), en olası yıkım tarihinin yaklaşık olarak M.Ö. 1560 -Kitabı Mukaddes'teki olaylardan çok sonra- olabileceği sonucunu çıkarmıştı. Diğer taraftan, Eriha'nın baş arkeoloğu olan J. Garstang [*The Story of Jericho* (Eriha'nın Öyküsü)], işgalin M.Ö.1400 ile 1385 arasındaki bir tarihe denk geldiğine inanmaktaydı. İsraillilerin Mısır'dan çıktıktan sonra çorak arazilerde arayış içinde dolaştıkları kırk yıllık süreye ilave olarak o ve diğer arkeologlar Mısır'dan Çıkış için M.Ö. 1440 ile 1425 arasındaki bir tarihi destekleyen kanıtlar buldular. Bu zaman aralığı bizim M.Ö. 1433 önerimizle uyuşmaktadır.

Bir yüzyıldan uzun bir süre, tarihçiler günümüze dek gelen Mısır kayıtlarında, Mısır'dan Çıkış ve onun tarihine ilişkin bir ipucu aradılar. Görünürdeki tek başvuru kaynağı Manetho'nun yazılarıydı. *Against Apion* (Apion'a Karşı) eserinde Josefyus'un tekrarladığı gibi, Manetho "Tanrı'nın hoşnutsuzluğu Mısır'ın üzerine çöktükten sonra" Tutmosis adındaki bir firavunun Çoban İnsanları'yla, "doğudan gelen insanların Mısır'ı boşaltması ve rahatsız edilmeden nereye isterlerse oraya gitmeleri" için bir anlaşma yaptığını belirtmişti. Bu insanlar böylece oradan ayrıldılar ve çölü aşarak "bugün Yehuda denilen ülkede bir şehir kurdular... ve ona Kudüs adını verdiler."

Acaba Josefyus, Manetho'nun yazılarını Kitabı Mukaddes hikayesine uydurmak üzere değiştirmiş miydi yoksa İsraillilerin yabancı topraklardaki misafirliğine, karşılaştıkları acımasızlığa ve kaçınılmaz şekilde Mısır'dan göç etmelerine ilişkin olaylar gerçekten de en ünlü firavunlardan biri olan Tutmes zamanında mı gerçekleşmişti?

Manetho, on sekizinci hanedanın firavunlarına ayırdığı bir bölümde "kır insanlarını Mısır'dan kovan bir kral"dan söz eder. Mısırbilimciler, Hiksos halkının (Asya kökenli "Çoban Krallar") M.Ö. 1567'de on sekizinci hanedanın kurucusu Firavun Ahmo-

sis (Grekçe Amosis) tarafından kovulmasını, bugün tarihsel bir gerçek olarak kabul etmektedirler. Mısır'da Yeni Krallık dönemini başlatan bu yeni hanedan pekala da Kitabı Mukaddes'te "Yusuf hakkında bilgisi olmadığı" söylenen yeni firavunlar hanedanı olabilirdi (Mısır'dan Çıkış 1:8).

İkinci yüzyılda Antakya Piskoposu olan Theophilus da yazılarında Manetho'dan söz etmekte ve İbranilerin kral Tutmosis tarafından köleleştirildiğini; "firavun adına Pitom, Ramses ve bir adı da Heliopolis olan On adında güçlü şehirler yaptıklarını" ve sonunda "adı Amasis olan" bir firavun zamanında Mısır'dan ayrıldıklarını belirtmektedir.

Eski kaynaklardan anlaşıldığına göre İsraillilerin çilesi Tutmes adındaki firavun zamanında başlamış ve Amasis adındaki varisi döneminde Mısır'dan ayrılmalarıyla doruk noktasına ulaşmıştır. Peki, bugüne dek kabul gören tarihi gerçekler nelerdir?

Ahmosis'in Hiksos halkını kovmasının ardından Mısır tahtına çıkan varisleri -antik çağ tarihçilerinin belirttiğine göre içlerinden bazılarının adı Tutmes'tir- deniz yolunu kullanarak Büyük Kenan'a askeri seferler düzenlemeye başladılar. Profesyonel bir asker olan I. Tutmes (M.Ö. 1525-1512), Mısır'da seferberlik ilan etmiş ve Asya içine, Fırat kadar uzak noktalara dek askeri harekatlar düzenlemişti. Bize göre İsraillilerin sadakatsizliğinden çekinen de yine oydu; "bir savaş çıkarsa, düşmanlarımıza katılırlar" diyordu ve bu yüzden, yeni doğan İsrailli erkek bebeklerin öldürülmesi emrini verdi (Mısır'dan Çıkış 1:9-16). Hesaplarımıza göre Musa, I. Tutmes'in ölümünden bir yıl önce, M.Ö. 1513'te doğmuştu.

J. W. Jack [*The Date of the Exodus* (Mısır'dan Çıkış'ın Tarihi)] ve diğerleri bu yüzyılın başlarında bebek Musa'yı nehirden çıkaran ve onu kraliyet sarayında yetiştiren "Firavun'un kızı"nın Hatşepsut olup olmadığını araştırdılar. Hatşepsut, I. Tutmes'in resmi eşinden doğan en büyük kızıydı ve zamanın "Kralın Kızı" -Kitabı Mukaddes'teki tanımlamayla aynı- unvanını alan tek prensesiydi. Biz, "Firavun'un kızı"nın gerçekten de o olduğun-

da inanıyoruz. Musa'ya evlat edindiği çocuğu gibi davranmayı sürdürmesi, tahta çıkan üvey ağabeyi II. Tutmes'le evlendikten sonra bir erkek evlat doğuramamış olmasıyla açıklanabilir.

II. Tutmes kısa bir hükümdarlık döneminin ardından ölür. Halefi III. Tutmes -saray kadınlarından birinin oğlu- bazı akademisyenlerin İlk Çağın Napolyon'u olarak niteledikleri Mısır'ın gelmiş geçmiş en büyük savaşçı-kralı olmuştur. Başlıca imar işleri için haraç ve esir toplamak üzere uzak ülkelere düzenlediği on yedi seferin çoğu, Kenan ve Lübnan içlerine ve hatta Fırat Nehrine dek uzanan topraklara yapılmıştır. T. E. Peet [*Egypt and the Old Testament* (Mısır ve Eski Ahit)] ve diğerlerinin bu yüzyılda öne sürdükleri gibi biz de İsraillileri köleleştirenin bu firavun, yani III. Tutmes olduğuna inanıyoruz; çünkü seferlerinde kuzeydeki Naharin'e, Kitabı Mukaddes'te Aram-Naharayim denilen ve İbran peygamberlerin soyunun devam ettiği Fırat'ın yukarısındaki bölgeye dek uzanmıştı. Bu, Firavun'un "bir savaş çıkarsa, [İsrailliler] düşmanlarımıza katılırlar," (Mısır'dan Çıkış 1:10) korkusunu güzelce açıklamaktadır. Bize göre Musa'nın İbran kökeninden haberdar olmasının ve açıkça İsraillilerin tarafını tutmaya başlamasının ardından Musa'ya ölüm cezası veren ve onun Sina çöllerine kaçmasına neden olan III.Tutmes'ti.

III. Tutmes M.Ö. 1450 yılında öldü ve ardından tahta -Manetho'dan alıntı yapan Theophilus'un Amasis olarak sözünü ettiği firavun- II. Amenofis çıktı. Musa'nın tahtın yeni varisinden, "insanlarımın gitmesine izin verin" talebinde bulunmak üzere Mısır'a dönmeye cesaret etmesi gerçekten de "Mısır kralı öldükten uzun bir zaman sonra" (Mısır'dan Çıkış 2:23) gerçekleşmiştir. Bu yeni varis, bizce II. Amenofis'tir ve krallığı M.Ö. 1450'den 1425'e dek sürmüştür. Buradan çıkardığımız sonuç, Mısır'dan Çıkışın M.Ö. 1433'te Musa tam olarak seksen yaşında iken meydana geldiğidir (Mısır'dan Çıkış 7:7).

Geriye dönük yaptığımız hesaplamaya devam ederek İsrailliler in Mısır'a vardıkları tarihin tespit edilmesine geçebiliriz. İbran tarihi, Tanrı'nın İbrahim'e söylediği sözle (Yaratılış 15:13-14) uyumlu olarak Mısır'da 400 senelik bir yerleşimden söz etmek-

tedir; Yeni Ahit de bunu destekler (Elçilerin İşleri 7:6). Oysa ki Mısır'dan Çıkış Kitabı "Mısır'da yaşayan İsrail soyunun geçici yerleşimi dört yüz otuz yıl sürdü" (12:40-41) demektedir. "Geçici yerleşim" ile "Mısır'da yaşayan" ifadelerini birlikte kullanmanın amacı (Mısır'da yaşayan) Yusuf kavmini, Yusuf'un kardeşlerinin (geçici olarak) Mısır'a yeni gelen ailelerinden ayırt etmek olabilirdi. Eğer öyleyse, aradaki otuz yıllık fark, Yusuf'un otuz yaşındayken "Mısır Meliki" olduğu gerçeğiyle açıklanabilir. Bu da İsrail kavminin (Yusuf'un değil) Mısır'da tam 400 yıl konakladığını gösterir ve olayı tarih cetvelinde M.Ö. 1833 yılına yerleştirir (1433+400).

Bir sonraki ipucu Kitabı Mukaddes'teki Yaratılış Kitabı 47:8-9'dan gelir: "Yusuf, babası Yakup'u getirip Firavun'un huzuruna çıkardı... Ve Firavun Yakup'a 'Kaç yaşındasın?' diye sordu ve Yakup Firavun'a şöyle cevap verdi: 'Yaşadığım günler, yüz otuz yıl etti.'" Öyleyse Yakup M.Ö. 1963'te doğmuştu.

Yakup doğduğunda İshak altmış yaşındaydı (Yaratılış 25:26). İshak ise babası İbrahim 100 yaşındayken doğmuştu (Yaratılış 21:5). Yani torunu Yakup doğduğunda, İbrahim (175 yaşına dek yaşadı) 160 yaşındaydı. Bu, İbrahim'in doğumunu M.Ö. 2123 yılına yerleştirir.

İbrahim'in yüzyılı -doğumundan oğlu ve varisi İshak'ın doğumuna dek geçen yüzyıl- böylelikle Üçüncü Ur Hanedanı'nın yükselişi ve düşüşüne tanıklık eden yüzyıldır. Kitabı Mukaddes'teki kronoloji ve içerdiği tarihi olaylar İbrahim'i -sadece bir tanık değil, aynı zamanda da bir katılımcı olarak- dönemin en önemli olaylarının tam merkezine koyar. İbrahim'in hikayesiyle birlikte Kitabı Mukaddes'in Yakın Doğu ve genel olarak insanlık tarihine duyduğu ilgiyi kaybettiği yönündeki eleştirileri savunanların aksine belirli bir ulusun "kavimsel tarihine" odaklanarak Kitabı Mukaddes (Tufan ve Babil Kulesi hikayelerinde olduğu gibi) aslında insanlığı ve kurduğu uygarlığı ilgilendiren olayları nakletmeye devam eder: Öncekilerden farklı bir savaşı ve benzeri görülmedik bir felaketi, İbran peygamberin önemli bir rol oynadığı olayları anlatır. Bu aslında, Sümer ölüme gider-

ken, mirasına nasıl sahip çıkıldığının öyküsüdür.

İbrahim hakkındaki sayısız çalışmaya rağmen, hakkında bildiklerimizin sadece Kitabı Mukaddes'le sınırlı olduğu bir gerçektir. Atalarını Sam'ın soyuna bağlayan bir aileden gelen İbrahim -o zamanki söylenişle *Avram*- Terah'ın oğlu olup Nahor ve Haran'ın da kardeşiydi. Haran erken bir yaşta öldüğünde, aile "Kildanilerin Ur kentinde" yaşamaktaydı. Avram, orada Saray'la (sonradan Sara denildi) evlendi.

Daha sonra "Terah; oğlu Avram'ı, Haran'ın oğlu olan torunu Lut'u ve Avram'ın karısı olan gelini Saray'ı yanına aldı; Kenan ülkesine gitmek üzere Kildanilerin Ur Kenti'nden ayrıldılar. Harran'a gidip oraya yerleştiler."

Arkeologlar, *Harran*'ın ("Kervan") yerini keşfettiler. Mezopotamya'nın kuzeybatısında, Toros Dağlarının eteklerindeki bu yer ilkçağdan bu yana önemli bir kavşak noktası olagelmişti. Mari yolu nasıl Mezopotamya'dan Akdeniz kıyılarındaki topraklara ulaşan güney geçidini kontrol ediyorsa Harran da Batı Asya'daki ülkelere giden kuzey rotasını denetim altında tutmaktaydı. Arkeologlar, Üçüncü Ur Hanedanlığı zamanında Nannar'ın (Adad'ın Küçük Asya'daki topraklarına komşu olan) hakimiyet alanını belirleyen Harran'ın şehir planı ve Nannar/Sin'e tapınmasıyla Ur'un tıpatıp bir kopyası olduğunu gördüler. Ailenin Ur'dan ayrılış nedenlerine dair Kitabı Mukaddes'te herhangi bir açıklama yer almamaktadır; ayrıca belirli bir zaman da belirtilmez. Ancak Ur'u terk etmelerini genel olarak Mezopotamya'daki ve özellikle de Ur'daki olaylarla ilişkilendirdiğimizde cevapları tahmin etmek de kolay olur.

İbrahim'in daha sonra Harran'dan Kenan'a geçtiğinde yetmiş beş yaşında olduğunu biliyoruz. Kitabı Mukaddes'teki anlatım şekli onun Harran'da uzun süre konakladığı izlenimini verir ve oraya vardığında İbrahim'i yeni evli genç bir erkek olarak tasvir eder. İbrahim çıkardığımız sonuca göre M.Ö. 2123'te doğduysa; Nannar ilk kez Nippur'un koruyucusu olmaya layık görüldüğünde ve Ur'da tahta Ur-Nammu çıktığında, onun on yaşında olması gerekir. Ve Ur-Nammu açıklanamaz şekilde Anu

ve Enlil'in gözünden düştüğünde ve uzaklardaki bir savaş alanında katledildiğinde Musa yirmi yedi yaşında, genç bir adamdır. Bu olayın Mezopotamya halkı üzerinde yarattığı şoka, onların Nannar'ın sınırsız gücüne ve Enlil'in güvenilirliğine olan inançlarını nasıl derinden sarstığına, daha önce değinmiştik.

Ur-Nammu'nun düşüş yılı M.Ö. 2096'dır. Bu, -Ur-Nammu olayının etkisiyle ya da onun bir sonucu olarak- Terah ve ailesinin uzaklardaki bir hedef için Ur'u terk ettikleri ve Harran'da yani *Ur'dan uzaktaki Ur'da* konakladıkları yıl olamaz mı?

Aile, Ur'un düşüşe geçtiği ve Şulgi'nin tanrılara saygısızlık ettiği yıllar boyunca Harran'da kalır. Derken, Tanrı aniden harekete geçer:

> Yehova Avram'a şöyle dedi:
> "Ülkeni, doğduğun yeri,
> ve baba evini bırak,
> sana göstereceğim ülkeye git..."
> Ve Avram, Yehova'nın buyurduğu gibi yola çıktı,
> Lut da onunla birlikte gitti.
> Avram, Harran'dan ayrıldığında
> yetmiş beş yaşındaydı.

Bir kez daha bu önemli olay için herhangi bir neden gösterilmez. Ancak kronolojik ipucu çok daha bilgi vericidir. İbrahim yetmiş beş yaşındayken yıl M.Ö. 2048'dir. Yani Şulgi'nin düştüğü yıl!

Ailesi doğrudan Sam soyundan geldiğinden (Yaratılış 11) İbrahim'in geçmişi, kültürel mirası ve diliyle, (tarihçilere göre) Sami-olmayan Sümerlerden ve geç dönem Hint-Avrupalılardan ayrı tutulan Sami ırkından olduğu kabul edilir. Fakat orijinal Kitabı Mukaddes bakış açısına göre Mezopotamya halkı Sam soyundan gelmektedir; "Sami" oldukları kadar "Sümerli"dirler. İbrahim ve ailesinin Sümer'e göç eden ve daha sonra evlerine dönen Amoritlilerden (Sami ırkının batı kolu) olduklarına dair -bazı tarihçilerin benimsemeye başladıkları bir görüş- Kitabı Mu-

kaddes'te herhangi bir bilgiye rastlanmaz. Tam tersi: Her şey, en eski başlangıcından bu yana Sümer'e kök salmış olan, ülkesinden ve doğum yerinden büyük bir aceleyle ayılmak zorunda kalan ve yabancı bir ülkeye göç etmesi söylenen bir aile portresini desteklemektedir.

Kitabı Mukaddes'teki iki olayla iki önemli Sümer olayının - ve aslında daha fazlasının- tarihleri arasındaki uyum, aralarında doğrudan bir ilişki olduğunun göstergesidir. İbrahim, göçmen yabancıların oğlu olarak değil, Sümerlerin devlet işleriyle yakından ilgilenen bir ailenin çocuğudur!

"İbrahim kimdi?" sorusuna cevap arayan tarihçiler, onun İbran (*İbri*) niteliği ile Asur ve Babillilerin M.Ö. on sekizinci ve on yedinci yüzyıllarda Sami ırkının yağmacı batı koluna verdikleri isim olan *Hapiru* (Yakın Doğu'da *Habiru)* arasında benzerlik yakalamışlardır. M.Ö. on beşinci yüzyıl sonlarında Kudüs'teki bir Mısır garnizonunun komutanı Hapiru'ya yaklaşmak için kralından takviye birliği istemiştir. Tarihçiler bunları, İbrahim'in Sami ırkının batı kolundan olduğu görüşüne kanıt olarak almışlardır.

Yine de pek çok tarihçi, kelimenin basitçe "yağmacı" ya da "istilacı" anlamına gelen tanımlayıcı bir isim olup olmadığının merakı içinde, terimin gerçekten de bir etnik grubu ifade ettiği konusunda şüphe içindedirler. *İbri* (açıkça "geçmek" fiilinden türemiştir) ve *Hapiru*'nun aynı anlamı taşıyan sözcükler olduğu iddiası, aşılması gereken önemli filolojik ve etimolojik problemler yaratır. Aynı zamanda da büyük kronolojik tutarsızlıklar vardır. Tümü de İbrahim'in kimliğine dair önerilen bu çözüme karşı ciddi itirazlara neden olmaktadır; özellikle de Hapiru teriminin "eşkıya" yan anlamı Kitabı Mukaddes'teki verilerle kıyaslandığında... Nitekim, Kitabı Mukaddes su kuyularıyla ilgili olayları nakleder bu da İbrahim'in Kenan'a yolculuk ederken yerel halkla bir çatışmaya girmemekte dikkatli davrandığını göstermektedir. İbrahim, Krallar Savaşı'na dahil olduğunda ganimeti paylaşmayı reddetmiştir. Bu, yağmacı bir barbarın değil aksine yüksek standartlara sahip bir insanın davranış şeklidir. İbrahim ve Saray Mısır'a vardıklarında firavunun huzuruna çı-

kartılırlar; Kenan'da ise İbrahim yerel hükümdarlarla anlaşmalar yapar. Bu, başkalarının yerleşimlerini yağmalayan bir göçebenin tasviri değildir; uzlaşma ve diplomaside yetenekli, yüksek itibarlı bir kişinin tasviridir.

Döneminin önde gelen Asur bilimcilerinden ve Leipzig Üniversitesinde din tarihi profesörü olan Alfred Jeremias bu düşüncelerle yola çıkarak 1930'da ustaca çalışması *Das Alte Testament im Lichte des Alten Orients* (Eski Doğu'nun Işığında Eski Ahit) yayınlandığında "İbrahim'in entelektüel alt yapısıyla bir Sümerli" olduğunu ilan etmiştir. Bu sonucu 1932 yılındaki Der Kosmos von Sumer başlıklı çalışmasında daha da genişletmiştir: "İbrahim, Sami ırkından gelen bir Babilli değil, bir Sümerliydi." Ona göre İbrahim, ahlak devrimi ile Sümer toplumunu daha üst dinsel seviyelere taşıma amacı güden inançlı insanların başıydı.

Bunlar, ırkçı teorileri ile Nazizmin yükselişine tanık olan bir Almanya'dan çıkan cüretkar fikirlerdi. Hitler'in iktidarı ele geçirmesinden kısa bir süre sonra Jeremias'ın dinsel inançlara karşı gelen iddiası, Nikolaus Schneider tarafından War Abraham Sumerer? (İbrahim Sümerli miydi?) başlıklı cevabıyla şiddetle eleştirildi. Çıkardığı sonuca göre, İbrahim ne Sümerliydi ne de saf bir soydan geliyordu: "Akkad kralı Sargon'un İbrahim'in memleketi olan Ur'da hüküm sürdüğü dönemden itibaren orada asla saf, katışıksız bir Sümer nüfusu ve homojen bir Sümer kültürü var olmadı."

Takip eden karışıklıklar ve İkinci Dünya Savaşı konu hakkındaki tartışmaları kesip attı. Ne yazık ki Jeremias'ın gündeme getirdiği bu düşünce yeniden ele alınmadı. Oysa ki tüm Kitabı Mukaddes ve Mezopotamya kanıtları bize, İbrahim'in gerçekte Sümerli olduğunu söylemektedir.

Eski Ahit, İbrahim'in Tanrı'yla yaptığı bir ahit sonucunda, soylu bir Sümerliden Sami ırkından gelen bir hükümdara dönüşmesinin ne zaman ve nasıl olduğu hakkında bilgi verir (Yaratılış 17: 1-16). Sünnet töreni sırasında, Sümerce AB.RAM ("Babanın Sevdiği"), Akkadca/Sami dilinde "Kalabalıkların Babası" anlamına gelen İbrahim'e çevrilmiş, karısı SARAY'ın ("Pren-

ses") adı ise Sami dilindeki Sara'yla değiştirilmiştir.

İbrahim'in bir "Sami" olması, o doksan dokuz yaşındayken gerçekleşmiştir.

Çağlar boyunca kafaları kurcalayan İbrahim'in kimliği muammasını ve onun Kenan'daki misyonunu çözmeye çalışırken cevapları aramamız gereken yer, Sümer uygarlığının tarihi, gelenekleri ve dilidir.

Kenan misyonu, bir ulusun doğuşu ve Mısır sınırından Mezopotamya sınırına dek bütün toprakların krallığı için, Tanrı'nın rastgele bir insanı, Ur sokaklarından herhangi birini seçebileceğini varsaymak safça değil midir? İbrahim'in evlendiği genç kadın Prenses lakabını taşımaktadır; O, İbrahim'in üvey kız kardeşi olduğundan ("O gerçekte benim kız kardeşimdir, babamın kızıdır ama annemin kızı değildir"); ya İbrahim'in babasının ya da Sara'nın annesinin soylu olduğu kabul edilebilir. İbrahim'in kardeşi Haran'ın kızı da soylu bir isim taşıdığından (Milka- "Kraliçe gibi") kral soyunun İbrahim'in babası kanalıyla geldiği sonucu çıkartılabilir. Bu nedenle de İbrahim'in ailesinden söz ederken aslında çeşitli Sümer heykellerinde tasvir edildikleri gibi (Şekil 98) soylu tavırları ve şık giysileriyle üst kademede bir Sümer ailesinden söz etmekteyizdir.

Bu sadece Sam soyundan geldiğini ileri süren bir aile değil, aynı zamanda da soyunu ilk doğan erkekleriyle kuşaklar boyu

Şekil 98

izleyebilecek aile kayıtlarına sahip bir ailedir: Arpakşat ve Şelah ve Eber; Pelek, Reu ve Seruk; Nahor ve Terah ve *Avram* (İbrahim); ailenin kayıtlı tarihini en az üç yüz yıl geriye götürmektedir!

Peki bu isimlerin ne gibi bir önemi vardır? Eğer Şelah ("Kılıç"), Yaratılış'ın 11. bölümünde belirtildiği gibi İbrahim'den 258 yıl önce doğduysa, M.Ö. 2381 yılında doğmuş demektir. Bu, gerçekte toprakların birleştirilmesini ve yeni bir devrin başlangıcını sembolize eden yeni başkent Akkad'da ("Birleştirilmiş") Sargon'u tahta çıkartan çekişmelerin yaşandığı dönemdir. Bundan altmış dört yıl sonra aile, ilk doğan çocuğa Pelek ("Bölünme") adını verir, çünkü onun zamanında topraklar bölünmüştür. Bu Sargon'un Babil'deki kutsal toprağı alma girişiminden ve neticesinde gelen ölümünden sonra Sümer ve Akkad'ın birbirinden ayrıldığı zamanlardır.

Yine de bugüne dek en büyük ilgiyi Eber'in anlamı ve bu ismin M.Ö. 2351 yılında ailenin ilk doğan çocuğuna verilme nedeni çeker. İbrahim ve ailesinin kimliklerini dayandırdıkları Kitabı Mukaddes'teki İbri ("İbran") terimi bu kelimeden türemiştir. "Geçiş" anlamına gelen kök sözcükten doğduğu çok açıktır ve tarihçilerin sözcüğün anlamına getirdikleri en iyi açıklama bizim daha önce değindiğimiz (ve elediğimiz) Habiru/Hapiru bağlantısını öne sürmektir. Sözcüğün hatalı tercümesi lakap-ismin anlamının Batı Asya'da aranmasından kaynaklanmıştır. Oysa ki bizim görüşümüze göre cevap, ancak Sümer kökenlerinde ve İbrahim ve atalarının konuştuğu Sümerce dilinde bulunabilir. Ailenin Sümer köklerine bir göz attığımızda bu isim basitliğiyle bizi şaşırtacak bir cevap sunacaktır.

İbrahim ve ailesinin özdeşleştikleri İbri ("İbran") terimi açıkça Pelek'in babasının adı olan Eber'den ve "geçiş" kökünden türemiştir. Bu sıfat-ismin anlamını Hapiru kavramında aramak yerine cevabın İbrahim ve atalarının Sümerce dilinde ve onların Sümer köklerinde yattığına inanıyoruz. Ve böylelikle şaşırtıcı basitlikte yeni bir cevap ortaya çıkmaktadır:

Kitabı Mukaddes'te "-i" eki bir kişiye uyarlandığında o kişiye "-nın yerlisi" anlamını kazandırmaktadır; örneğin Gileadi, "Gilead'ın yerlisi" anlamına gelir. Benzer şekilde İbri, "Geçiş" anlamına gelen bir yerin halkı anlamını vermektedir ve bu da kesinlikle Nippur'un Sümerce adıdır: NİBRU yani Geçiş Yeri, Tufan öncesi harita sistemindeki yatay ve dikey doğrularının kesiştikleri yer, Dünya'nın orijinal merkezi, eski Görev Komuta Merkezi.

Sözcükler Sümerce'den Akkadca/İbranca'ya geçirilirken "n" harfinin düşürülmesine sıkça rastlanılır. Kitabı Mukaddes İbrahim'in İbri olduğunu söylerken aslında basitçe onun bir Niib-ri yani Nippur kökenli bir erkek olduğunu söylemektedir!

İbrahim'in ailesinin Ur'dan Harran'a göç etmesi tarihçilere Ur'un aynı zamanda İbrahim'in doğum yeri olduğunu düşündürtmüştür; oysa ki böyle bir bilgiye Kitabı Mukaddes'in hiçbir yerinde rastlanmaz. Aksine İbrahim'e Kenan'a gitmesi ve evini hepten terk etmesi için verilen emir üç farklı yer sayar: Babasının evi (o zaman Harran'daydı); ülkesi (Ur şehir-devleti) ve doğum yeri (Kitabı Mukaddes neresi olduğunu tanımlamaz). İbri'nin Nippur yerlisi anlamına geldiği önerimiz İbrahim'in gerçek doğum yeri problemini çözmektedir.

Eber isminin gösterdiğine göre ailenin Nippur'la ilişkisi onun zamanında -M.Ö. yirmi dördüncü yüzyıl ortaları- başlamıştır. Nippur hiçbir zaman bir kraliyet başkenti olmamıştır; aksine tarihçilere göre Sümer'in "dinsel merkezi" olan kutsal şehirdir. Ayrıca astronomi ilminin baş kahinlere emanet edildiği ve böylelikle de takvimin -yörüngelerindeki Güneş, Dünya ve Ay arasındaki ilişki- doğduğu yerdir.

Bilim adamları günümüz takvimlerinin orijinal Nippur takviminden doğduğunu anladılar. Tüm kanıtlar Nippur takviminin M.Ö. 4000 dolaylarında, Boğa burcu döneminde başladığına işaret etmektedir. İbranlar ile Nippur arasındaki göbek bağının bir işaretini daha işte burada buluruz: Yahudi takvimi yılları halen esrarengiz bir başlangıçtan, M.Ö. 3760'tan itibaren saymaya devam etmektedir (öyle ki 1983, Yahudi yılı olarak

5743 yapar). Bunun "dünyanın başlangıcından itibaren" başlatılan bir sayım olduğu kabul edilir; ancak gerçek Yahudi bilgelerin ifadeleri bunun, "[yılların] sayımının başladığı" zamandan bu yana geçen yılların sayısı olduğudur. Bizce bu "Nippur'da takvimin ortaya çıktığı zamandan bu yana" demektir.

İbrahim'in aile soyağacında kraliyet soyundan gelen bir rahip ailesiyle karşılaşırız; bu ailenin başında tanrının sözünü duymak ve onu krala ve insanlara iletmek üzere tapınağın iç odasına girebilecek tek kişi olan Nippurlu bir baş kahin vardır.

Bu açıdan bakıldığında İbrahim'in babası Terah'ın adı oldukça dikkat çekicidir. Sadece Sami dili ve kültüründe ipuçları arayan Kitabı Mukaddes araştırmacıları Harran ve Nahor'da olduğu gibi orta ve kuzey Mezopotamya'da da böyle isimler taşıyan şehirler olduğunu düşünerek bunu da basit bir yer adı (yerleri kişileştiren isimler) olarak değerlendirmişlerdir. Akkad (ilk Sami dili) terminolojisini inceleyen Asurbilimciler Tirhu'nun sadece "büyü amaçlı kullanılan eşya ya da kap" anlamına geldiğini bulmuştur. Oysa Sümer diline baktığımızda Tirhu'nun çivi yazısı işaretinin doğrudan Sümercede DUG.NAMTAR -tam karşılığı, bir "Kader Sözcüsü"- denilen bir nesnenin sembolünden türediğini görürüz: Yani bir tür Kehanet Habercisi!

Terah buna göre, tanrının söyleyeceklerini duymak ve bunları (yorumlu ya da yorumsuz olarak) krala ve halka iletmek için "Fısıltılar Taşı"na yaklaşmak üzere seçilmiş bir Kehanet Rahibi'dir. Bu daha sonraları Kutsallar Kutsalı'na girebilecek, Dvir'e ("Sözcü") yaklaşabilecek ve "onunla Ahit Sandığı üzerindeki örtünün gerisinden iki Keruv arasından konuştuğunda [Tanrı'nın] sesini duyabilecek" tek kişi olan İsrailli Baş Kahin'in görevi olacaktır. İsraillilerin Mısır'dan çıkışı sırasında Tanrı Sina Dağında İbrahim'in soyuyla yaptığı anlaşmanın "siz benim için bir kahinler krallığı olacaksınız" demek olduğunu duyurmuştur. Bu İbrahim'in kendi soyunun statüsünü yansıtan bir ifadedir: Kraliyet Kahinliği...

Ulaştığımız bu sonuçlar her ne kadar uzak gözükse de ger-

çekte kralların kendi kızlarını ve oğullarını, çoğu zaman da kendilerini baş-kahinlik görevine atadıkları ve kraliyet ve kahin soylarının birbirleriyle karışmalarıyla sonuçlanan Sümer geleneğine tam olarak uymaktadırlar. Nippur'da (Pennsylvania Üniversitesinin arkeolojik keşif heyetince) bulunan adak niteliğindeki yazıtlar Ur krallarının "Nippur'un Dindar Çobanı" unvanını büyük bir gururla taşıdıklarını ve burada kahinlik görevlerini yerine getirdiklerini doğrulamaktadır ve Nippur valisi (PA.TE.Sİ Nİ.İB.RU) aynı zamanda UR.ENLİL'in Önde Gelen'idir ("Enlil'in Önde Gelen Hizmetkarı"),

Bu soylu-kahinler sınıfının taşıdığı isimlerden bazıları AB ("Baba" ya da "Ata") hecesiyle başlayarak İbrahim'in Sümerce'deki adını (AB.RAM) andırmaktadır; örneğin Şulgi'nin hükümdarlığı sırasında Nippur valisinin adı AB.BA.MU'dur.

Nippur'la "Nippurlular" olarak adlandırılacak kadar yakın ilişkiler içinde olan bir ailenin bununla beraber Ur'da da yüksek rütbelere sahip olması, belirttiğimiz zaman diliminde Sümer'e hakim olan koşullarla tamamen uyum içindedir; çünkü tam da o zamanlar yani III. Ur Hanedanı döneminde, dinsel işlerde ve bütün Sümer tarihinde ilk kez Nannar'a ve Ur kralına Nippur koruyuculuğu bahşedilmiş ve böylece dinsel ve laik işlevler birleştirilmiştir. Bu pekala da Ur-Nammu'nun Ur'da tahta çıktığı ve Terah'ın belki de Nippur'daki tapınakla Ur'daki kraliyet sarayı arasında ilişkiyi sağlamak amacıyla Nippur'dan Ur'a taşındığı zaman olabilir. Ailenin Ur'da kalışı Ur-Nammu'nun hükümdarlığı boyunca sürmüştür; daha önce gösterdiğimiz gibi ailenin Harran'a gitmek üzere Ur'u terk etmesi, onun öldüğü yıl gerçekleşmiştir.

Ailenin Harran'da ne yaptığına hiçbir yerde rastlanmaz ancak, kraliyet kökenleri ve kahinlik mevkileri göz önünde bulundurulduğunda ailenin Harran'daki kahinlik ve yönetim hiyerarşisine katıldığı düşünülebilir. İbrahim'in daha sonraları çeşitli krallarla kolayca ilişki kurabilmesi onun *Harran*'ın dış ilişkilerine dahil olduğunu akla getirir. Onun Kenan'da askeri

deneyimleriyle tanınan Hititli yerleşimcilerle kurduğu özel dostluk, İbrahim'in Krallar Savaşında başarıyla kullandığı askeri becerileri nerede kazandığı sorusuna da ışık tutabilir.

Eski hikayeler İbrahim'i aynı zamanda bir astronomi -o dönemlerde yıldızlara bakarak uzun yolculuklara çıkabilmek için gerekli olan bir ilim- uzmanı olarak tasvir ederler. Josefyus'a göre Berossus "Kildaniler arasından yükselen, astronomide de öne çıkan, adil ve yüce bir insan"dan söz ettiğinde aslında isim vermeden İbrahim'i kastetmektedir (Babilli tarihçi Berossus gerçekten de İbrahim'den söz ettiyse İbran Peygamberinin Babil tarihine dahil edilmesi astronomi bilgisine değinilmesinden çok daha büyük önem taşımaktadır).

Şulgi hükümdarlığında geçen o utanç verici yıllar boyunca Terah'ın ailesi Harran'da kalır. Derken Şulgi'nin ölümü üzerine Kenan'a ilerlemesini söyleyen ilahi buyruk gelir. Terah zaten oldukça yaşlıdır ve oğlu Nahor'un onunla birlikte Harran'da kalması gerekmektedir. Bu misyon için -yetmiş beşinde olgun bir erkek olan- İbrahim seçilir. Yıl M.Ö. 2048'dir; felaketle geçen yirmi dört yılın -Şulgi'nin iki varisinin savaşla dolu hükümdarlık dönemlerini içine alan on sekiz yıl ve Ur'un son bağımsız kralı İbbi-Sin'le geçen altı yıl- başlangıcını oluşturur.

Şulgi'nin ölümünün hem İbrahim'i harekete geçiren, hem de Yakın Doğu tanrıları arasında yeni bir gruplaşma başlatan bir işaret olması şüphesiz ki basit bir tesadüf değildir. İbrahim'in (sonradan öğrendiğimize göre) beraberindeki seçkin bir askeri birlikle Harran'dan -Hitit topraklarına geçiş noktası- ayrılışı tam da sürgüne gönderilen ve amaçsızca dolaşan Marduk'un "Hatti ülkesinde" belirmesine denk gelmektedir. Dahası, dikkate değer bir tesadüf ise Marduk'un büyük Felaketle doruk noktasına çıkan o yirmi dört felaket yılı boyunca orada kalmış olmasıdır.

Marduk'un hamlelerine dair elimizdeki kanıt Asurbanipal kütüphanesinde bulunan ve yaşlanmış bir Marduk'un amaçsızca yaptığı seyahatleri ve Babil'e kaçınılmaz dönüşünü anlattığı bir tablettir (Şekil 99):

Ey yüce tanrılar, sırlarımı öğrenin.
Tanrısal kuşağımı yeniden bağlarken,
anılarım canlandı:
Ben ilahi Marduk'um, büyük bir tanrıyım.
Günahlarım karşılığında,
gittiğim o dağlara atıldım.
Pek çok ülkede amaçsız bir gezgin oldum:
Güneşin doğduğu yerden, battığı yere dek gittim.
Hatti ülkesinin dağlarına çıktım.
Hatti ülkesinde, tahtım ve Tanrılığım hakkında
bir kehanet istedim;
Tam ortasında [sordum]: "Ne zaman olacak?"
24 yıl ve sonrasında ben buraya yerleştim.

Marduk'un -Adad'la beklenmedik bir ittifak anlamına gelen- Küçük Asya'da tekrardan görülmesi İbrahim'in aceleyle Kenan'a gitmesinin diğer nedenidir. Metnin geri kalanından öğrendiğimize göre Marduk, yeni sürgün yerinden Babil'deki yandaşlarına ve Mari'deki ticari aracılarına (Harran üzerinden) elçiler ve malzeme göndermiş böylece her iki geçiş noktasını da sahiplenmiştir. Bu geçişlerden biri Nannar/Sin diğeri ise İnanna/İştar tarafından kontrol edilmektedir.

Şulgi'nin ölümüyle sanki bir işaret verilmişçesine eski dünyanın tamamı bir anda uyanarak harekete geçmiştir. Nannar Tapınağı itibarını yitirmiş, Marduk Tapınağı ise son saatlerinin yaklaşmasına tanık olmuştu. Marduk halen Mezopotamya'ya giremese de ilk doğan çocuğu Nabu, babası için taraftarlar toplamaktaydı. Çalışmalarında kullandığı üs kendi "dinsel merkezi" Borsippa'ydı ama çalışmaları aslında tüm toprakları, hatta Büyük Kenan'ı bile içine alıyordu.

İşte geri plandaki bu hızlı gelişmeler karşısında İbrahim'e Kenan'a gitme emri verilmişti. Eski Ahit her ne kadar İbrahim'in misyonuyla ilgili sessiz kalsa da onun varış yeri konusunda çok açıktır: Aceleyle Kenan'a hareket eden İbrahim, karısı, yeğeni Lut ve beraberindekiler hızlıca güneye devam et-

Şekil 99

tiler. Grup, Tanrı'nın İbrahim'le konuştuğu Şekem'de bir mola verdi. İbrahim "oradan dağlık bölgeye gitti ve Beytel'in doğusunda kamp kurdu; burada Yehova'ya bir sunak yaptı ve Yehova'nın adını andı." "Tanrı'nın Evi" anlamına gelen Beytel - İbrahim'in gelmeye devam ettiği yer- Kudüs ve Süleyman'ın Yehova Tapınağı'nı inşa ederken Kutsal Kaya'nın üzerine Ahit Sandığı'nı yerleştirdiği Moriya Tepesi ("Yönlendirme Tepesi") civarındadır.

Oradan "İbrahim daha ileriye, Negev'e doğru gitti." Sina yarımadasının ve Kenan'ın birleştiği yer olan bu kurak bölge kesinlikle İbrahim'in varış noktasıydı. Bazı ilahi bildiriler Mısır Nehrini (bugünkü adıyla Wadi El-Ariş), İbrahim'in bölgesinin güney sınırı ve Kadeş-Barnea vahasını onun en güney ucu olarak göstermiştir. İbrahim, adı çoraklığının göstergesi olan ve "Kuraklık" anlamına gelen Negev'de ne yapacaktı? Peygamberin Harran'dan böyle uzun bir yolculuğa telaşla çıkmasını gerektirecek ve onu kilometrelerce uzayıp giden verimsiz topraklara yerleşmeye itecek şey ne olabilirdi?

Moriya Tepesi'nin önemi -İbrahim'in öncelikli odak noktası- o günlerde kardeş tepeleri Pisga ("Gözcüler Tepesi") ve Siyon'la ("İşaret Tepesi") birlikte Anunnakilerin Görev Komuta Merkezi olarak görev yapmasıydı. Negev'in yegane önemi ise Sina'daki Uzay İstasyonu'na geçiş noktası olmasıydı.

Hikayenin devamı bize İbrahim'in bölgede askeri müttefikleri olduğu ve maiyetindekiler arasında birkaç yüz savaşçıdan oluşan bir seçkinler birliği bulunduğu bilgisini verir. Kitabı Mukaddes'te onlar için kullanılan terim olan *Naar* birbirlerinden bağımsız olarak "muhafız" ya da basitçe "genç erkek" olarak tercüme edilmiştir; ancak çalışmalar Hurri dilinde bu sözcüğün süvariler ya da binici erkekler anlamına geldiğini göstermiştir. Gerçekte askeri harekatlarla ilgili Mezopotamya yazıtlarında son zamanlarda yapılan birtakım çalışmalar, savaş arabalı ve atlı askerler arasında hızlı biniciler olarak hizmet veren LU.NAR'ı ("Nar-insanları") da saymaktadır. Benzer bir terime Kitabı Mukaddes'te (1. Samuel 30:17) de rastlarız: Kral David'in bir Amalek kampına saldırmasının ardından kaçmayı başarabilenler, develere binen "dört yüz İş-Naar"dır; tam olarak "Nar-İnsanları" ya da LU.NAR. İbrahim'in savaşçı erkeklerini *Naar* olarak tanımlayan Eski Ahit, böylelikle beraberinde büyük olasılıkla at yerine deveye binen bir süvari birliği olduğu konusunda bizi bilgilendirmektedir. Hızlı binicilerden oluşan böyle bir kuvvet fikri Harran'ın sınırına komşu olduğu Hititlerden alınmış olabilir ancak elbette ki çöllük Negev ve Sina böl-

geleri için atlardan çok develer uygundur.

İbrahim'in çobanlık yapan bir göçebe yerine yaratıcı bir askeri kumandan olarak ortaya çıkan imajı bu İbran reisinin geleneksel portresiyle uyumlu olmayabilir ancak İbrahim'le ilgili en eski hatıralarla paralellik göstermektedir. Nitekim İbrahim'le ilgili daha eski kaynaklardan alıntı yapan Josefyus (M.S. birinci yüzyıl) onun hakkında şöyle yazmıştır: "İbrahim yabancısı olduğu Şam'a, Babil'in yukarısındaki bir ülkeden ordusuyla birlikte gelerek hüküm sürdü" ve "uzun bir süre sonra Tanrı onu adamlarıyla birlikte bu ülkeden çıkardı ve o zamanlar Kenan şimdi ise Yehuda denilen ülkeye gitti."

İbrahim'in misyonu askeri nitelikliydi: Annunakilerin uzay faaliyetlerini korumak; Görev Komuta Merkezi ve Uzay İstasyonu!

Negev'de kısa bir süre kaldıktan sonra İbrahim Sina yarımadasını aşar ve Mısır'a ulaşır. Sıradan göçebeler olmadıkları açık şekilde anlaşılan İbrahim ve Sara vakit kaybetmeden kraliyet sarayına götürülürler. Hesaplarımıza göre yıl, o zamanlar Aşağı (kuzey) Mısır'da hüküm süren -ve Amen'in ("Gizlenen Tanrı" Ra/Marduk) destekçisi olmayan- firavunların güneyde Teb'li prenslerin meydan okumasıyla karşılaştıkları M.Ö. 2047'dir. Teb'de baş tanrı Amen'dir. Kuşatma altındaki Firavun ile İbri, yani Nippurlu general arasında ne gibi devlet işleri -ittifaklar, ortak müdafaa, tanrısal buyruklar- konuşulduğu hakkında ancak tahmin yürütebiliriz. Kitabı Mukaddes, İbrahim'in bu konuda olduğu kadar konaklama süresi hakkında da sessiz kalmaktadır (Jübileler Kitabı geçici yerleşimin beş yıl sürdüğünü belirtmektedir). İbrahim'in Negev'e dönme zamanı geldiğinde ona firavunun adamlarından oluşan büyük bir heyet eşlik etmektedir.

"Avram, karısı ve sahip olduğu her şeyle birlikte Mısır'dan ayrılıp Negev'e doğru gitti, Lut da onunla birlikteydi." İbrahim yiyecek ve giyecek sağlayacak "zengin sürülere" koyun ve sığırlara olduğu kadar biniciler için altın ve deveye sahiptir. "Tanrı'ya yakarmak üzere" yeniden Beytel'e gider; O'ndan yeni

talimatlar beklemektedir. Ardından Lut'la yolları ayrılır; yeğeni "Tanrı, Sodom ve Gomora'yı yok etmeden önce Tanrı'nın bahçesi gibi sulanan" Şeria Ovası'nda kendi sürüleriyle kalmayı seçmiştir. İbrahim tepelerin olduğu ülkeye doğru yola devam eder, bütün yönleri görebileceği Hevron'daki en yüksek tepeye oturur ve Tanrı ona seslenir: "Git, ülkeyi boylu boyunca dolaş çünkü buraları sana vereceğim."

Bundan kısa bir süre sonra "Şinar kralı Amrafel zamanında" doğu ittifakının askeri harekatı başlamıştır.

"Bu [Kenanlı] krallar on iki yıl Kedorla'omer'in egemenliği altında yaşamış, on üçüncü yıl ona baş kaldırmışlardı. On dördüncü yıl, Kedorla'omer ve onu destekleyen diğer krallar geldi" (Yaratılış 14:4-5).

Tarihçiler uzun bir zaman boyunca Kitabı Mukaddes'te tarif edilen olaylar için arkeolojik kayıtları araştırdılar; ama İbrahim'in ayak izlerini yanlış bir devirde aradıklarından çabaları sonuçsuz kaldı. Ancak biz savunduğumuz kronolojik sıralamada haklı isek "Amrafel" bulmacasına basit bir çözüm bulmak mümkün olacaktır. Bu, yeni olmakla birlikte, geçen yüzyılda öne sürülen (ve görmezlikten gelinen) akademik görüşlere dayalı bir çözümdür.

1875 yılında, Amrafel adının geleneksel okunuşunu en eski Kitabı Mukaddes tercümelerindeki yazılışıyla karşılaştıran F. Lenormant [*La Langue Primitive de la Chaldée* (Kalde'nin İlkel Dili)] doğru okunuşun "Amar-pal" olması gerektiğini öne sürdü. İsim, Septuagint'te (Eski Ahit'in M.Ö. üçüncü yüzyılda orijinal İbrancadan Eski Yunancaya çevirisi) fonetik olarak bu şekilde yazılmıştı. İki yıl sonra *Zeitschrift für Agyptische Sprache und Altertumskunde*'de (Mısır Dili ve Arkeolojisi Dergisi) yazan D. H. Haigh, "Amarpal" okunuşunu kullandı ve "[kralın adının] ikinci ögesinin Ay-tanrısının [Sin] adı olduğunu" belirterek şöyle dedi: "Uzun zamandır Amar-pal kimliğinin Ur kralларından biri olduğuna inanıyorum."

1916'da Franz M. Böhl [*Die Könige von Genesis 14* (Yaratılış

14'deki Krallar)] ismin Septuagint'te olduğu gibi yeniden "Amar-pal" olarak okunmasını önerdi (ama başarılı olamadı) ve anlamını "Oğlu Tarafından Görülen" -Yakın Doğu'daki diğer soylu isimlere, örneğin Mısırlı Tut-mes (Tot-mes; "Tot Tarafından Görülen") benzeyen bir isim- olarak açıkladı. (Bir nedenden dolayı Böhl ve diğerleri, en az bunun kadar önemli bir diğer gerçeği, yani Septuagint'in Kedorla'omer'in adını *Kodologomar* - Spartoli tabletlerindeki Kudur-lagamar'la neredeyse aynı- olarak hecelediğini söylemeyi atladılar.)

Oğul anlamına gelen *Pal*, gerçekten de Mezopotamyalı soylu isimlerde sıkça kullanılan bir ekti; söz konusu tanrının en sevilen İlahi Oğul olduğu anlamına gelirdi. Ur şehrinde önde gelen en sevilen İlahi Oğul Nannar/Sin kabul edildiğinden bizce *Amar-Sin* ve *Amar-pal* Ur'da aynı isimdi.

Yaratılış 14'teki "Amrafel"in Üçüncü Ur Hanedanı'nın üçüncü kralı Amar-Sin olduğunu teşhis etmemiz Kitabı Mukaddes ve Sümer kronolojileri arasında kusursuz bir uyum yakalar. Kitabı Mukaddes'teki Krallar Savaşı, bu olayı İbrahim'in Mısır'dan Negev'e dönmesinden kısa bir süre sonraya ancak Kenan'a varışının onuncu yıldönümü öncesine, yani M.Ö. 2042 ve 2039 arasına koyar. Amar-Sin/Amar-Pal hükümdarlığı ise M.Ö. 2047'den 2039'a dek sürmüştür; dolayısıyla savaş da hükümdarlık döneminin son zamanlarına denk gelmiştir.

Amar-Sin'in krallığının sene hesaplaması batı eyaletleri üzerine önemli bir sefer düzenlediği yıl olarak tahttaki yedinci yılına, M.Ö. 2041 işaret eder. Kitabı Mukaddes bilgileri (Yaratılış 14:4-5) bunun Kedorla'omer yönetimi altındaki Elamlıların Kenan krallarına boyun eğdirmelerinin on dördüncü yılına denk geldiğini göstermektedir ve gerçekten de 2041 yılı Nannar'ın kehanetlerini duyan Şulgi'nin M.Ö. 2055'te Kenan'a karşı Elam birliklerinin yönettiği seferden on dört yıl sonrasıdır.

Kitabı Mukaddes ve Sümer olaylarını ve tarihlerini eşleştirmemiz aşağıdaki sıralamayı göz önüne sererken Kitabı Mukaddes'te bildirilen bütün zaman faktörlerini de desteklemektedir:

M.Ö. 2123	• İbrahim, Terah'ın oğlu olarak Nippur'da dünyaya geldi.
M.Ö. 2113	• Nippur'un koruyuculuğunu üstlenen Ur-Nammu, Ur şehrinde tahta çıktı. Terah ve ailesi Ur'a taşındı.
M.Ö. 2095	• Ur-Nammu'nun ölümü üzerine, Şulgi tahta çıktı. Terah ve ailesi Harran'a gitmek üzere Ur'dan ayrıldı.
M.Ö. 2055	• Şulgi, Nannar'dan kehanetler duyarak Elam birliklerini Kenan üzerine gönderdi.
M.Ö. 2048	• Anu ve Enlil, Şulgi'nin ölmesine hükmetti. Yetmiş beş yaşındaki İbrahim'e Kenan'a gitmek üzere Harran'dan ayrılması emredildi.
M.Ö. 2047	• Amar-Sin ("Amrafel"), Ur'da tahta çıktı. İbrahim, Mısır'a gitmek üzere Negev'den yola çıktı.
M.Ö. 2042	• Kenanlı krallar "diğer tanrılara" bağlandı. İbrahim beraberindeki seçkin birliklerle Mısır'dan döndü.
M.Ö. 2041	• Amar-Sin Krallar Savaşını başlattı.

Kenan şehirlerinin bağlılığını kazanan bu "diğer tanrılar" kimlerdi? Onlar yakındaki sürgün bölgesinde entrikalar çeviren Marduk ve doğu Kenan'da üstünlük sağlamak ve halkın bağlılığını kazanmak için dolaşan oğlu Nabu'ydu. Kitabı Mukaddes'teki yer isimlerinin gösterdiğine göre Moab ülkesi tamamıyla Nabu'nun hakimiyet alanı içine girmişti: Ülke aynı zamanda Nabu Toprakları olarak da bilinmekteydi ve oradaki pek çok bölgeye onun adı verilmişti; ülkedeki en yüksek zirve -Nebo

Dağı- onun adını aradan geçen binlerce yıla rağmen halen korumaktadır.

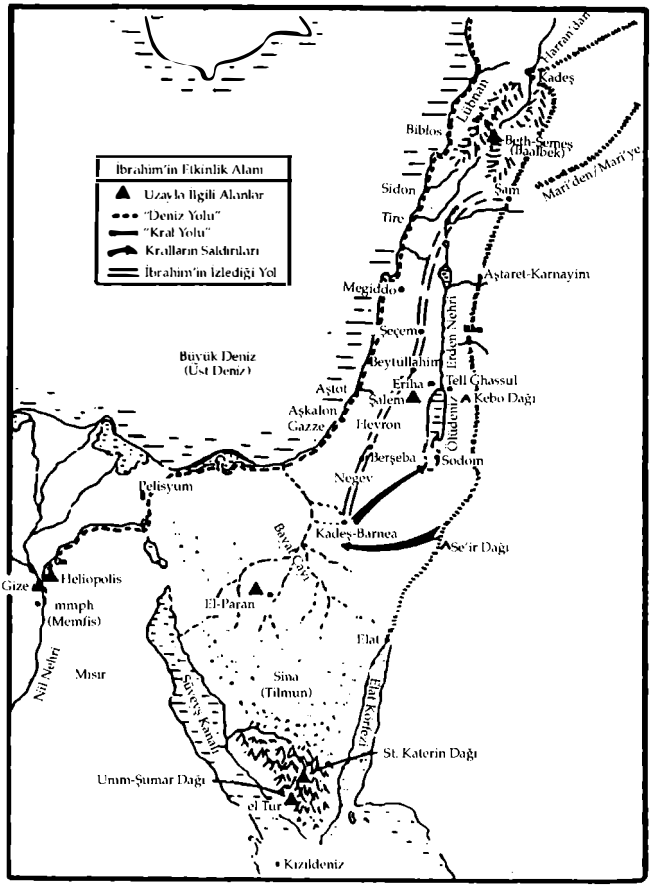

Eski Ahit'in doğudan gelen istilayı içine yerleştirdiği tarihsel çerçeve budur. Ancak tanrılar hakkındaki Mezopotamya öykülerini tek tanrıcı bir kalıba sokan Kitabı Mukaddes bakış açısına göre bile bu garip bir savaştı: Görünürdeki amacın -is-

yanın bastırılması- savaşın ikincil hedefi olduğu ortaya çıkmıştır; gerçek hedefe ise -çöllük ortasında bir vaha ve kavşak noktası- asla ulaşılamamıştır.

Mezopotamya'dan Kenan'a geçerken güneydeki rotayı izleyen işgalciler Eski Ürdün'den güneye doğru Ürdün Nehri üzerindeki önemli karakol noktalarına art arda saldırılar düzenleyerek Kral Yolu boyunca ilerlemişlerdir: Kuzeyde Aşterot-Karnayim; ortada Ham ve güneyde Şave-Kiryatayim.

Kitabı Mukaddes'teki anlatıma göre işgalcilerin gerçek hedefi, El-Paran adında bir yerdir ancak oraya asla ulaşamamışlardır. Eski Ürdün'den aşağı inen ve Ölü Deniz'in çevresinden dolaşan istilacı grup Se'ir Dağını geçerek "çöl kenarındaki El-Paran'a doğru" ilerlemişlerdir. Ancak "geri dönerek Eyn-Mişpat'a, yani Kadeş olan yere gitmeye" mecbur bırakılırlar. El-Paran'a ("Tanrı'nın Yüce Yeri" mi?) asla varamazlar; her nasılsa, Kadeş ya da Kadeş-Barnea olarak da bilinen Eyn-Mişpat'ta geri püskürtülmüşlerdir.

İşte o zaman yeniden Kenan'a yöneldiklerinde, "Sodom kralı, Gomora kralı, Adma kralı Sevoyim kralı ve Soar olan Bala kralı yola çıktı ve onlarla Siddim Vadisi'nde savaşa girdiler." (Haritaya bakınız.)

Kenanlı bu krallarla girilen çarpışma görüldüğü gibi savaşın son safhasında gerçekleşmiştir ve onun birincil amacı değildir. Neredeyse bir asır önce *Kadeş-Barnea* adlı detaylı çalışmasında H. C. Trumbull işgalcilerin esas hedefinin El-Paran olduğunu doğrulamış ve burayı doğru bir şekilde Sina'nın ortasındaki ovada iyi korunan Nakhl vahası olarak teşhis etmiştir. Fakat ne o ne de diğerleri böylesi büyük bir ittifakın yüzlerce kilometre uzaktaki bir hedef üzerine niçin ordu gönderdiğini ve uçsuz bucaksız ıssız bir düzlük ortasındaki terk edilmiş vahaya ulaşmak için tanrılar ve insanlarla savaşmayı niçin göze aldıklarını açıklayamamışlardır.

Peki ama niçin oraya gitmişlerdir? Kadeş-Barnea'da onların yolunu kesen ve işgalcileri geri dönmeye zorlayan kimdir?

Bu sorular cevapsız bırakılmıştır ve olası hiçbir cevap bizim-

ki kadar anlamlı olamaz: Bu hedefin yegane önemi oradaki Uzay İstasyonu'ndan ileri gelmektedir ve Kadeş-Barnea'daki ilerlemeyi durduran da İbrahim'dir. En eski zamanlardan bu yana insanların özel izin olmadan Uzay İstasyonu bölgesinde gelebilecekleri en yakın nokta Kadeş-Barnea olmuştur. Şulgi buraya dua etmeye gelmiş ve Yargılayan Tanrı'ya adak adamıştır ve ondan neredeyse bin yıl kadar önce Sümer kralı Gılgamış bu özel izni alabilmek üzere burada durmuştu. Burası Sümerlerin BAD.GAL.DİNGİR dediği ve Akkadlı Sargon'un yazıtlarında onu Dilmun'daki (Sina yarımadası) yerler arasında saydığı Dur-Mah-İlani adlı yerdi.

Burası bizce Kitabı Mukaddes'teki Kadeş-Barnea'ydı ve İbrahim özel birlikleriyle burada durarak işgalcilerin Uzay İstasyonu'na giden yolunu kesmişti.

Eski Ahit'teki ipuçları savaşın Marduk'un geri dönüşünü ve Nabu'nun Uzay İstasyonu'na girme çabalarını engellemek üzere yapıldığını açıkça ortaya koyan *Kedorla'omer Yazıtları*'nda detaylı bir hikayeye dönüşmüştür. Bu metinler sadece Kitabı Mukaddes'te sözü edilen bu kralların isimlerini birebir saymakla kalmaz ayrıca onların "on üçüncü yılda" tanrılarını değiştirdiklerine dair Kitabı Mukaddes'teki detayı da aynen tekrarlar!

Kitabı Mukaddes'te çerçevesi çizilen bilgilerin detaylarını öğrenebilmek üzere yeniden Kedorla'omer Yazıtları'na döndüğümüzde bunların, Marduk'un Babil'i "dört bölgenin göklere uzanan merkezi" yapma arzusunu destekleyen Babilli bir tarihçi tarafından yazıldıklarını hatırlamamız gerekir. Bunun önüne geçmek isteyen Marduk karşıtı tanrılar Kedorla'omer'e Babil'i ele geçirme ve kutsal yerlerini kirletme emri vermişlerdir:

Tanrılar ...
Elam ülkesi kralı Kudur-Laghamar'a
şöyle buyurdular: "Oraya git!"
o şehre yaptıkları kötüydü;
Babil'de, Marduk'un değerli şehrinde,

hakimiyeti ele geçirdi;
Babil'de, tanrılar kralı Marduk'un şehrinde,
krallığı yıktı;
Tapınağını köpeklerin güttüğü sürülere sığınak yaptı;
Kuzgunlar uçuştu, hayvanlar çığlık sesleri çıkardı,
pislikleri tapınağı kirletti.

Babil'in yağmalanması sadece bir başlangıçtı. Burada "kötü eylemler" gerçekleştirilmesinin ardından Nabu'nun yargılanması için Utu/Şamaş girişimde bulundu; (suçlama sırasında söylediğine göre) o, belirli bir tanrıya duyulan bağlılığı babası adına yıkmaya çalışmıştı. Bu tanrı Nannar/Sin'di. *Kedorla'omer Yazıtı*'nda ortaya konduğuna göre bu olay, (tıpkı Yaratılış 14'te belirtildiği gibi) *on üçüncü yılda* gerçekleşmişti :

Babasının oğlu, tanrıların huzuruna geldi;
O gün Parlak Olan, Şamaş,
Tanrılar tanrısı Marduk'un karşısında şöyle dedi:
"[Kral] kalbindeki inanca ihanet etti-
on üçüncü yılda,
babamı terk etti;
kral, inancını korumaktan vazgeçti;
bütün bunlara Nabu sebep oldu."

Biraraya gelen tanrılar Nabu'nun hızla yayılan isyanlardaki rolüne dikkat çektiler, sadık krallardan bir koalisyon oluşturdular ve başına Elamlı Kudur-Laghamar'ı askeri komutan yaptılar. İlk emirleri "[Nabu'nun] kalesi Borsippa'yı silahlarla yağmalayın" oldu. Emirleri yerine getiren "Kudur-Laghamar, Marduk'a karşı kötü düşüncelerle Borsippa mabedini ateşe verdi ve oğullarını bir kılıçla katletti." Ardından asi krallara karşı askeri harekatın emri verildi. Babil tableti saldırılacak hedefleri ve saldıranların isimlerini sıralamaktadır: Eriaku (Aryok), Şebu'ya (Beer-Şeba) saldıracaktır ve Tud-Ghula (Tidal) "Gazze'nin oğullarını bir kılıçla kesecektir."

Doğu'nun Kralları tarafından biraraya getirilen ordu İştar'ın kehaneti doğrultusunda hareket ederek Eski Ürdün'e ulaştı. İlk saldırılacak hedef o zamanki Rabattum olan "yüksek ülkedeki" kaleydi. İzlenecek yol Kitabı Mukaddes'te tarif edilenle aynıydı: Kuzeydeki dağlık bölgeden ortadaki Rabat-Ammon bölgesine oradan Ölü Deniz çevresinden dolaşarak güneye. Ardından *Dur-Mah-İlani* ele geçirilecek ve Kenan şehirleri (aralarında Negev'deki Gazze ve Beer-Şeba da olmak üzere) cezalandırılacaktı. Ancak Babil yazıtına göre, Dur-Mah-İlani'de "tanrıların kutsadığı kahinin oğlu" istilacıların yoluna çıktı ve "yağmayı engelledi."

Babil yazıtı tapınak kahini Terah'ın oğlu İbrahim'den söz ediyor ve onun istilacıların geri püskürtülmesindeki rolünü anlatıyor olabilir miydi? Bu olasılık Mezopotamya ve Kitabı Mukaddes metinlerinin aynı yerde geçen ve aynı şekilde sonuçlanan bir olayı naklettikleri gerçeğiyle ağırlık kazanmaktadır.

Ancak karşılaştığımız oldukça şaşırtıcı bir ipucu onu basit bir olasılık olmaktan öteye götürür.

Bu Amar-Sin'in hükümdarlık döneminin tarihsel kayıtlarında gözden kaçan bir gerçektir: Krallığının yedinci yılına -seferin başlatıldığı o önemli yıla, yani M.Ö. 2041'e- aynı zamanda MU NE İB.RU.UM BA.HUL (Şekil 100) denilmektedir; yani "İB.RU.UM'un Çobanlık yaptığı ülkenin saldırıya uğradığı yıl."

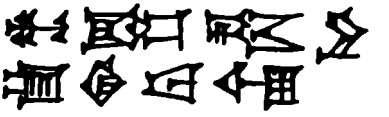

Şekil 100

Tam olarak o önemli yıla dair verilen bu bilgi, İbrahim ve onun çobanlık yaptığı ülkeden başkasıyla ilgili olabilir mi?

Büyük olasılıkla bu istilanın bir tasviri elimizde mevcuttur. Bu bir Sümer silindir mührün üzerine oyularak canlandırılmış bir sahnedir (Şekil 101). Sahnenin, eski bir Kiş kralı olan

Şekil 101

Etana'nın Kanatlı Kapı'ya yaptığı bir yolculuğunu ve orada bir "Kartal" tarafından Dünya gözden kaybolduncaya dek gökyüzünde yükseltilişini canlandırdığına inanılmıştır. Ancak mühür taçlı kahramanı at sırtında -Ętana'nın zamanı için çok erken- ve Kanatlı Kapı ile iki ayrı grubun ortasında dururken göstermektedir. Liderlerinin de at sırtında olduğu gözüken silahlı dört Kudretli İnsan'dan biri Sina yarımadasındaki bayındır bir bölgeye doğru ilerlemektedir (üzerinden buğday çıkan Sin'in ay sembolü ile belirtilmiştir). Diğer grup aksi yöne bakan beş kraldan oluşmaktadır. Bu tasvir görüldüğü gibi Etana'nın Uzay İstasyonu'na yaptığı yolculuğun değil aksine, Kralların Savaşı'nın ve "Kahin'in Oğlu"nun ondaki rolünün eski bir illüstrasyonunda olması gereken tüm öğelere sahiptir. Tam ortada bir hayvana binmiş olarak tasvir edilen kahraman bu nedenle Etanna değil İbrahim olabilir.

Uzay İstasyonu'nu koruma görevini yerine getiren İbrahim, Hevron yakınlarındaki yerleşimine döner. Başarısıyla cesaretlenen Kenan kralları doğu yönünden geri çekilen ordunun yolunu kesmek için ilerler. Fakat istilacılar onları yener ve "Sodom ve Gomora'daki bütün malı ve yiyeceği ele geçirir," beraberinde büyük ikramiye olarak bir rehine alırlar: "Avram'ın yeğeni Lut'u da götürürler çünkü o da Sodom'da yaşamaktadır."

Haberi alan İbrahim en iyi adamlarını toplar ve geri çekilmekte olan istilacıların peşine düşer. Şam yakınlarında onlara yetişerek Lut'u ve yağmalanan bütün malı geri almayı başarır.

Dönüşünde Şalem Vadisinde (Kudüs) bir kahraman gibi karşılanır:

Şalem Kralı Melkisedek,
ekmek ve şarap getirdi,
O, Yüce Tanrı'nın kahiniydi.
Ve onu kutsayarak, şöyle dedi:
"Yeri göğü yaratan Yüce Tanrı,
Avram'ı kutsasın;
Düşmanlarını onun eline teslim eden,
Yüce Tanrı'ya övgüler olsun."

Bir süre sonra teşekkür etmek üzere Kenan kralları da gelip ödül olarak ona ele geçirilen bütün ganimeti sunarlar. Ancak İbrahim yerel müttefiklerinin bundan pay alabileceğini söyleyerek kendisi ya da savaşçıları için "bir ayakkabı bağı" bile almayı reddeder. İbrahim'i harekete geçiren şey ne Kenanlı krallarla kurduğu dostluk ne de Doğu İttifakına duyduğu düşmanlıktır; O, Nannar Tapınağı ve Marduk Tapınağı arasındaki savaşta tarafsız kalmıştır. "Ellerimi yeri göğü yaratan Yüce Tanrı Yehova için kaldırdım" demiştir.

Bu başarısız istila girişimi çağlar öncesinin dünyasındaki önemli olayların hızını kesmez. Bir yıl sonra M.Ö. 2040'ta Teb prenslerinin lideri olan II. Mentuhotep, kuzeydeki firavunları yener ve Teb'in (ve tanrısının) hakimiyetini batıda Sina yarımadasına dek genişletir. Sonraki yıl Amar-Sin Sina yarımadasına deniz yoluyla ulaşmaya çalışır ancak tek bulabildiği zehirli bir ısırıkla gelen kendi ölümüdür.

Uzay İstasyonu'na yöneltilen saldırılar engellenmiş fakat tehlike halen geçmemiştir ve Marduk'un üstünlük kazanmak için giriştiği çabalar daha da yoğunlaşmıştır. On beş yıl sonra Ninurta ve Nergal, Kıyamet Günü Silahlarını gizlendikleri yerden çıkardıklarında Sodom ve Gomora alevler içinde kalacaktır.

- 14 -

NÜKLEER FELAKET

Kıyamet günü İbrahim'in Hevron yakınlarında kamp kurmasının yirmi dördüncü yılında, o tam doksan dokuz yaşındayken geldi.

"İbrahim günün sıcak saatlerinde Mamre meşeliğindeki çadırının önünde otururken Tanrı ona göründü. Gözlerini yukarı kaldırdı, baktı ve gördü. Karşısında üç adam belirmişti; onları görür görmez karşılamaya koştu ve yere kapandı."

Yaratılış 18'deki Kitabı Mukaddes anlatıcısı İbrahim'in "gözlerini yukarı kaldırarak"' onu -ve de okuyucuyu- bir hükümdarın çadırının gölgesinde dinlendiği tipik bir Orta Doğu sahnesinden hızla tanrısal varlıklarla ani bir karşılaşma sahnesinin içine iter. İbrahim her ne kadar çevreyi seyrediyor olsa da bu üç kişinin yaklaştığını görmez; onlar birden "karşısında belirmiştir." Ve her ne kadar "insan" gibi gözükseler de onların gerçek kimliğini hemen anlamış ve onlara "efendilerim" diye hitap ederek ve onlara yemek hazırlayıncaya dek "lütfen kulunuzun yanından ayrılmayın" diyerek önlerinde eğilmiştir.

Bu ilahi ziyaretçiler yemeği ve dinlenmeyi bitirdiklerinde akşam karanlığı çökmüştür bile. Sara'yı soran liderleri İbrahim'e şöyle demiştir: "Gelecek yıl bu zamanlar kesinlikle yanına döneceğim; o zamana karın Sara'nın bir oğlu olacak."

İbrahim ve Sara'ya ileri yaşlarında meşru bir varis sözü vermek İbrahim'e görünmelerinin tek nedeni değildir.

Adamlar oradan ayrılırken,
Sodom'a doğru baktılar.
İbrahim onları yolcu etmek için yanlarında yürüyordu,
ve Tanrı dedi ki:
"Yapacağım şeyi İbrahim'den mi gizleyeceğim?"

İbrahim'in geçmişteki hizmetlerini ve ümit vadeden geleceğini gözden geçiren Tanrı bu ilahi yolculuğun gerçek nedenini ona açıklar: Sodom ve Gomora aleyhindeki suçlamaların doğruluğunu kanıtlamak. "Sodom ve Gomora büyük suçlama altında ve suçlamalar çok ağır" der Tanrı, "bu yüzden inip bakacağım. Duyduğum suçlamalar doğru mu değil mi göreceğim. Doğruysa onları yok edeceğim; değilse de bunu bilmek istiyorum."

Sodom ve Gomora'nın bu olayı izleyen yıkımı Kitabı Mukaddes'te en sıkça tasvir edilen ve hakkında vaazlar verilen olay olmuştur. Kilise öğretisine sıkı sıkıya bağlı olanlar ve kökten dinciler Yüce Tanrı'nın günahkar şehirleri yeryüzünden silmek için gerçek anlamıyla göklerden alev ve kükürt yağdırdığından asla şüphe etmemişlerdir. Akademik ve eğitimli çevreler ise inatçı bir şekilde Kitabı Mukaddes hikayesine "doğal" bir açıklama aramışlardır: Bir deprem, volkanik bir patlama, Tanrı'nın bir eylemi suça karşılık verdiği bir ceza olarak yorumlanabilecek bir başka doğal fenomen gibi...

Ancak Kitabı Mukaddes'teki anlatım söz konusu olduğunda -ve bugüne dek tüm yorumların tek kaynağı olagelmiştir- bu olayın doğal bir afet olmadığı çok açıktır. *Önceden tasarlanan* bir olay olarak anlatılmaktadır: Tanrı önceden olacakları ve bunun nedenlerini İbrahim'e açıklar. Doğanın geri alınamaz güçlerinin neden olduğu bir olay değildir bu, *önlenebilir* bir olaydır: Bu afet yalnızca Sodom ve Gomora hakkındaki "suçlamaların" doğrulanması durumunda üzerlerine salınacaktır. Ve üçüncü olarak (kısa süre sonra keşfedeceğimiz gibi) gerçekleşmesi istek üzerine öne ya da geriye alınabilecek, *ertelenebilir* bir olaydır.

Gelecek afetin önlenebileceğinin farkına varan İbrahim tar-

tışarak vazgeçirme taktiğine başvurur: "Belki de kentte elli doğru insan vardır" der. "Orayı gerçekten yok edecek misin? İçindeki elli doğru kişinin hatırı için kenti bağışlamayacak mısın?" Ardından çabucak ekler: "Haklıyı, haksızı aynı kefeye koyarak haksızın yanında haklıyı da öldürmek senden uzak olsun. Senden uzak olsun bu. Bütün Dünyanın Yargıcı adil olmalı!"

Tanrı'sına vaaz veren bir ölümlü! Ve ricası şehirde elli doğru kişinin olması durumunda yıkımı -önceden tasarlanan ve engellenebilir yıkımı- durdurmaktır. Ancak Tanrı'nın böyle elli insan bulunduğu takdirde şehrin bağışlanmasını kabul etmesinin ardından, elli rakamını özellikle seçmiş görünen İbrahim, Tanrı'nın beş kişi eksik olması durumunda ne yapacağını yüksek sesle merak eder. Tanrı kırk beş kişi bulunması durumunda da yıkımın durdurulmasını kabul edince İbrahim sayıyı kırka ardından otuza ardından yirmiye ve sonunda ona indirene dek pazarlık etmeyi sürdürür. "Ve Tanrı şöyle der: 'On kişinin hatırı için kenti yok etmeyeceğim' ve İbrahim'le konuşmayı bitirerek oradan ayrılır ve İbrahim çadırına geri döner."

Akşam vakti Tanrı'nın iki refakatçisi -Kitabı Mukaddes anlatımı onlardan *Mal'akhim* ("melekler" olarak tercüme edilir, ancak "elçiler" anlamına gelir) olarak söz etmeye başlar- Sodom'a gelir; görevleri şehre yöneltilen suçlamaları doğrulamak ve sonuçları Tanrı'ya iletmektir. Lut -şehrin kapısında oturmaktadır- İbrahim'in daha önce yaptığı gibi gelenlerin ilahi yapısını hemen fark eder; giysilerinin ya da taşıdıkları silahların belki de oraya (uçarak?) vardıklarındaki tavırların onların kimliğini ele verdiği açıktır.

Misafirperverlik gösterme sırası şimdi Lut'tadır ve iki melek, geceyi onun evinde geçirme davetini kabul ederler; ne yazık ki bu huzurlu bir gece olmayacaktır ne de olsa geliş haberleri tüm şehri birbirine katmıştır.

"Onlar daha yatmadan kentin insanları, Sodomlular -her mahalleden gelen genç yaşlı bütün nüfus- evin çevresini sardı; Lut'a seslenerek 'Bu gece sana gelen adamlar nerede?' diye sordular, 'Getir onları ki tanıyalım.'" Lut bunu yapmayınca kala-

balık kapıyı kırarak içeri girmeye çalışır; ancak iki *Melek* "kapıya dayanan adamları, büyük küçük hepsini kör ederler; öyle ki adamlar kapıyı bulamaz olur."

Şehir halkı içindeki tek doğru insanın Lut olduğunu anlayan elçilerin daha fazla araştırma yapmaya ihtiyaçları kalmamıştır; şehrin akıbeti artık kesinleşmiştir. "İçerideki iki adam Lut'a 'Senin burada başka kimin var?' diye sorar; 'Oğullarını, kızlarını, damatlarını, kentte sana ait kim varsa hepsini dışarı çıkar. Çünkü burayı yok edeceğiz." Duyduklarını damatlarına iletmek üzere dışarı koşan Lut'a damatları inanmaz ve ona güler-ler. Ve böylece şafak sökerken elçiler Lut'a artık geç kalmadan şehirden kaçmasını hatırlatırlar ve yanına yalnızca karısını ve onlarla birlikte yaşayan evlenmemiş iki kızını alırlar.

Ancak Lut oyalanır;
-ama Tanrı ona acımıştır-
bu yüzden adamlar onun,
ve karısının ve iki kızının elinden tutarak
onları kentin dışına çıkarırlar.

Bu dört kişiyi anlatıldığı gibi gerçekten de yukarı kaldıran ve onları şehrin dışında yere indiren elçiler Lut'u dağlara kaçmaya zorlar: "Kaç, canını kurtar, sakın arkana bakma" diye talimat verdiler; "dağlara kaç yoksa ölür gidersin." Ancak zamanında dağa ulaşamayacağından ve "kötülüğün ona yetişip öl-düreceğinden" korkan Lut bir öneride bulunur: Acaba kentin yıkılması kendisi Sodom'dan en uzak kent olan Soar'a varana dek bekletilemez midir? Bunu kabul eden elçilerden biri, ona acele etmesini söyler: "Çabuk ol, hemen kaç! Çünkü sen oraya varmadan bir şey yapamam."

Felaket, görüldüğü gibi sadece öngörülebilir ve "engel-lenebilecek" bir olay olmakla kalmaz aynı zamanda er-telenebilirdir de. Hiçbir doğal afet bu özellikleri içeriyor ola-maz.

Lut, Soar'a vardığında güneş doğmuştu;
Tanrı, Sodom ve Gomora üzerine, gökten
Yehova'dan gelen kükürt ve ateşi yağdırdı.
Ve Tanrı, bütün şehirleri ve ovayı,
o şehirlerdeki insanların hepsini,
ve toprakta büyüyen bütün bitkileri yok etti.

Şehirler, insanlar, bitkiler -her şey tanrının silahı tarafından yok edilmişti. Isı ve alevler önlerindeki her şeyi kavurmuştu; radyasyon ise uzaktaki insanları bile etkilemişti: Sodom'dan kaçtıkları sırada geriye dönüp bakmamaları konusundaki uyarılara kulak asmayan Lut'un karısı "buharlaşıverdi."* Lut'un korktuğu "kötülük" karısına yetişmişti...

"Tanrı'yı öfkelendiren" şehirler birbiri ardına yok edilmek-

* İbranca *Netsiv melah* teriminin harfi harfine ve geleneksel tercümesi "tuz yığını"dır ve Orta Çağda bir insanı kristalize tuza dönüştürme işlemini açıklayan risaleler yazılmıştır. Ancak eğer İbrahim ve Lut'un ana dili Sümerce ise -ki biz öyle olduğuna inanıyoruz- ve olay ilk olarak Sami dilinde değil de Sümerce kaydedildiyse Lut'un karısının akıbetine tamamen farklı ve akla yakın bir yorum getirmek mümkündür.

Amerikan Doğu Cemiyetine (American Oriental Society) 1918 yılında sunulan bir tez çalışmasında ve *Beiträge zur Assyriologie*'de yayınlanan devam niteliğindeki makalede Paul Haupt Sümer'deki eski tuz kaynaklarının Basra Körfezi yakınlarındaki bataklıklar olması nedeniyle Sümercedeki NİMUR terminin hem *tuz* hem de *buhar* anlamına geldiğini göstermiştir. Ölü Deniz'e İbrancada *Tuz Denizi* dendiğinden Kitabı Mukaddes'in İbran anlatıcısının Sümerce kelimeyi yanlış tercüme etmiş olması ve Lut'un karısı gerçekte "buhara" dönüşmüşken onun yerine "tuz yığını" yazması olasıdır. Bu bağlamda Kenanlıların (İbrahim'in hikayeleriyle aralarında birçok benzerlik bulunan) Aqhat hikayesi gibi bazı Ugarit metinlerinde bir insanın tanrı eliyle öldürülmesinin "ruhunun tıpkı burun deliklerinden çıkan duman gibi buhar olup uçması" şeklinde tasvir edilmesi dikkate değerdir.

Gerçekten de, bize göre nükleer felaketin Sümerler tarafından tutulmuş kaydı olan Erra Destanı'nda insanların tanrı tarafından öldürülmesi, şöyle tarif edilmiştir:

İnsanları yok edeceğim,
ruhlarını buhara dönüştüreceğim.

"Buhara dönüştürülenler" arasında olması Lut'un karısının talihsizliğiydi...

teydi ve her defasında Lut'un oradan kaçmasına izin veriliyordu:

Tanrı ovadaki kentleri yok ederken,
İbrahim'i anımsamış ve Lut'u,
bu felaketin dışına çıkarmıştı.

Ve Lut talimatlara uyarak "dağa yerleşti... ve iki kızıyla birlikte bir mağarada yaşamaya başladı."

Şeria ovasındaki bütün yaşamın ateşle yok edilişine ve annelerini buharlaştıran ölümün görünmez eline tanık olan Lut ve kızları ne düşünmüşlerdir acaba? Kitabı Mukaddes'teki hikayeden öğrendiğimiz kadarıyla insan soyunun Dünya üzerinde sona erişine tanık olduklarını ve üçünün hayatta kalan son insanlar olduklarını sandılar; bu yüzden insan soyunu devam ettirebilmelerinin tek yolu öz babalarından çocuk sahibi olmalarıydı...

"Ve büyük kız küçüğüne 'Babamız yaşlı' dedi. 'Geleneklerine uygun biçimde burada bizimle birlikte olabilecek bir erkek yok. Gel, babamıza şarap içirelim, onunla yatalım böylece babamızdan gelecek yaşam tohumunu koruyalım.'" Ve öyle de yaparak her ikisi de öz babalarından hamile kaldı ve çocuk doğurdu.

İbrahim katliamdan önceki geceyi Sodom'da şehirleri kurtarmaya yetecek kadar doğru insan bulunup bulunmadığını ve Lut ile ailesinin akıbetini merak ederek endişe ve uykusuzluk içinde geçirmiş olmalıdır. "İbrahim sabah erkenden kalkıp önceki gün Yehova'nın huzurunda durmuş olduğu yere gitti; Sodom ve Gomora'ya ve bütün ovaya baktı. Yerden tüten bir ocak gibi duman yükseliyordu."

O, bir "Hiroşima" ve "Nagazaki" olayına -verimli ve kalabalık bir ovanın atom silahıyla yok edilmesi- tanık oluyordu. *Yıl M.Ö. 2024'tü.*

Sodom ve Gomora kalıntıları bugün nerededir? Antik çağın Grek ve Romalı coğrafyacılarının belirttiğine göre beş şehrin içinde bulunduğu ve bir zamanlar verimli topraklara sahip olan

vadi felaketin ardından sular altında kalmıştı. Modern akademisyenlere göre ise Kitabı Mukaddes'te tarif edilen bu "yıkım" Ölü Deniz'in güney kıyısında suların güneydeki alçak bölgeyi kaplayacak şekilde akmasına neden olan bir yarık açmıştı. Bir zamanlar güney sahili olan yerin geride kalan bölümü yerlilerin şeklini benzeterek *el-Lissan* ("Dil") adını taktıkları bir yeryüzü şekli olmuştu. Bir zamanlar içindeki beş şehir ile kalabalık bir yerleşim bölgesi olan vadi ise yerli halkın halen "Lut'un Denizi" dediği Ölü Deniz'in güneydeki yeni uzantısına dönüşmüştü (Şekil 102). Kuzeyde suların güneye doğru akması kıyı şeridinin geriye çekilmesine neden olmuştu.

Antik çağ raporları 1920'lerde Vatikan'a bağlı Pontifical Biblical İnstitute'un sponsorluğundaki bilimsel bir misyon tarafın-

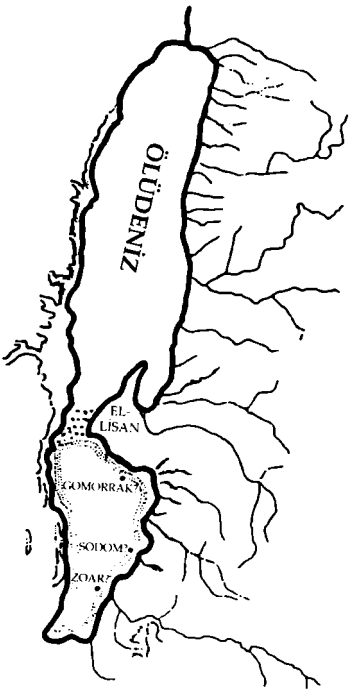

Şekil 102

dan [A. Mallon, *Voyage d'Exploration au sud-est de la Mer Morte* (Ölüdenizin Güneydoğusuna Keşif Seyahati)] bölgenin ayrıntılı araştırmasıyla başlayarak modern zamanların çok sayıda araştırmacısı tarafından doğrulanmıştır. W. F. Albright ve P. Harland gibi önde gelen arkeologlar bölgeyi çevreleyen dağlardaki yerleşimlerin M.Ö. yirmi birinci yüzyılda aniden terk edildiğini ve takip eden birkaç yüzyıl boyunca burada yeni yerleşimlere rastlanmadığını keşfettiler. Ve bugüne dek Ölü Deniz'in çevresindeki kaynak sularının "ona maruz kalan hayvan ya da insanlarda birkaç sene içinde kısırlık ve benzer rahatsızlıklar yaratmaya yetecek oranda" radyoaktiviteyle kirlenmiş olduğu görülmüştür. [I. M. Blake, *The Palestine Exploration Quarterly* (Yeşu'nun Laneti ve Elişa'nın Mucizesi)].

Ovadaki şehirlerin üzerinde yükselen ölüm bulutu sadece Lut'u ve kızlarını değil İbrahim'i de korkutmuştur ve yaklaşık doksan kilometre ötedeki Hevron dağlarında bile kendisini güvende hissetmemiştir. Kitabı Mukaddes bize onun kampını toplayıp Gerar'a yerleşmek üzere batıya, daha uzaklara gittiğini söyler.

Ondan sonra da İbrahim bir daha asla Sina yarımadasına gitmeyi göze almamıştır. Aradan seneler geçtikten sonra bile İbrahim'in oğlu İshak, Kenan'daki bir kıtlık yüzünden Mısır'a gitmek istediğinde "Yehova ona göründü ve şöyle dedi: 'Mısır'a gitme; sana göstereceğim topraklara yerleş'" Sina yarımadasından geçmek görünüşe göre halen güvenli değildi.

Peki ama niçin?

Ovadaki şehirlerin yıkılması bize göre sadece bir ön gösteriydi: eş zamanlı olarak Sina yarımadasındaki Uzay İstasyonu ardında yıllar boyunca etkisi sürecek ölümcül bir radyasyon bırakarak nükleer silahlarla yok edilmişti.

Gerçek nükleer hedef Sina yarımadasındaydı ve gerçek kurban en sonunda Sümer'in ta kendisi olmuştu.

Ur'un sonu hızla gelmiş olsa da hüzünlü akıbeti Krallar Savaşından bu yana karanlık bir şekilde, sinsice yaklaşmaya başlamıştı; uzaktaki bir davulcunun -bir infaz davulcusunun-

sesi gibi her geçen sene biraz daha yaklaştıkça davulun sesi de yükselmişti. Kaçınılmaz Felaket Yılı -M.Ö. 2024- Ur'un son kralı İbbi-Sin krallığının altıncı yılıdır; ancak felaketin nedenlerini, yapısına dair açıklamaları ve kapsamına ilişkin detayları bulabilmek için o kaderi belirleyen yıllara ait kayıtları savaş zamanından başlayarak incelememiz gerekecektir.

İbrahim yüzünden görevlerinde başarısız olan ve onun tarafından -bir kez Kadeş-Barnea'da ve sonra tekrardan Şam'da- iki kez küçük düşürülen istilacı krallar vakit geçirmeden tahtlarından indirilmişlerdi. Ur'da tahta Amar-Sin yerine büyük ittifakın dağıldığı ve Ur'un eski müttefiklerinin çöken imparatorluktan parçalar kopardığı bir manzarayla karşılaşacak olan kardeşi Şu-Sin çıkmıştı.

Nannar ve İnanna her ne kadar Krallar Savaşıyla itibar kaybedenler arasında yer alsalar da Şu-Sin'in ilk başta güvendiği tanrılardı. Şu-Sin'in erken dönem yazıtlarında belirtildiği üzere krallık için "onun ismini söyleyen" tanrı Nannar'dı. O aynı zamanda "İnanna'nın Sevdiği Kul"du ve Nannar'a onu bizzat kendisi takdim etmişti (Şekil 103).

Şekil 103

Şu-Sin övünerek, "şaşırtıcı niteliklerle donatılmış olan Kutsal İnanna, Sin'in İlk Kızı'nın" kendisine "itaatsiz düşman ülkesine karşı savaşa girmesi için" silahlar bahşettiğini söylemişti. Ancak

bunlar Sümer imparatorluğunu birarada tutmaya yetmedi ve Şu-Sin bir süre sonra yardım istemek üzere daha güçlü tanrılara başvurmak zorunda kaldı.

Kraliyet için olduğu kadar ticari ve sosyal amaçlarla da yazılan ve içinde bir kralın hükümdarlık dönemindeki her yılın o yılın önemli olayıyla temsil edildiği senelik yazıtlardan oluşan tarihsel kayıtlara bakarak Şu-Sin'in krallığının ikinci yılında, açık denizde Aşağı Dünya'ya dek gidebilecek özel bir kayık yaparak Enki'nin sevgisini kazanmaya çalıştığını söyleyebiliriz. Üçüncü yılını yine Enki'yi destekleyen, onun istediği türde uğraşlarla geçirmişti. Marduk'un ve Nabu'nun destekçilerini etkisiz hale getirmenin dolaylı bir yolu olması dışında bu uğraşları hakkında fazla bir şey bilinmemektedir. Ancak çabaları kaçınılmaz şekilde sonuçsuz kalmıştır çünkü dördüncü ve beşinci yıllar Mezopotamya'nın batı cephesine devasa bir duvar inşa edilmesine tanıklık eder. Duvarın amacı Marduk'un destekçileri olan "Batılılar"dan gelebilecek akınları durdurmaktır.

Batıdan gelen baskılar arttıkça Şu-Sin af dilemek ve kurtuluş için Nippur'un büyük tanrılarına döner. Amerikan Keşif Heyeti'nin Nippur'daki arkeolojik kazılarıyla da doğrulanan tarihsel kayıtlar Şu-Sin'in Nippur'un kutsal bölgesinde Ur-Nammu zamanından beri benzeri görülmedik büyüklükte bir inşaat çalışmasına girişiğini ortaya koymaktadır. Çalışmaları, Enlil ve Ninlil adına dikilen"daha önce hiçbir kralın inşa etmediği" taş bir anıtla doruk noktasına ulaşmıştır. Şu-Sin "Enlil'in kalbinden geçen kral" olduğunu ümitsizce kabul ettirme, onaylatma çabası içindedir. Ne yazık ki Enlil orada değildir; Şu-Sin'in yakarılarını yalnızca Enlil'in Nippur'da kalan karısı Ninlil işitmiştir. Ona merhametle cevap vererek "Şu-Sin'in mutluluğunu devam ettirmek, krallık tacının süresini uzatmak için" ona bir silah verir. Bu "parlaklığıyla çarpan... korku veren ışığı göklere ulaşan" bir silahtır.

"B Koleksiyonu" olarak kayda geçirilen bir Şu-Sin yazıtı Nippur'la eski bağları yeniden kurma çabasında Şu-Sin'in, Ur-Nammu'nun ölümünün ardından Ur'u terk eden Nippur'lu

ailelerle (Terah'ınki gibi) uzlaşmaya çalıştığını öne sürer. Metinde onun Harran'ın da bulunduğu bölgeyi "silahları karşısında korkudan titrettikten" sonra bir barış jestinde bulunduğunu belirtilmektedir: Şu-Sin kendi kızını (büyük ihtimalle bölgenin reisine ya da onun oğluna) gelin olarak buraya göndermiştir. Kızı daha sonra bölge halkından oluşan maiyetiyle birlikte Sümer'e döner ve "Nippur sınırında Enlil ve Ninlil için bir şehir kurar." "Bir kral kaderlerin yazıldığı günden beri" ilk kez "Enlil ve Ninlil için bir şehir inşa etmiştir" diye yazmıştır, açıkça övülmeyi bekleyen Şu-Sin. Vatanına geri dönen Nippurluların muhtemel yardımıyla Şu-Sin aynı zamanda Nippur'daki tapınak hizmetlerini yeniden eski haline kavuşturmuş kendine ise Baş Rahip rolü ve unvanını armağan etmiştir.

Yine de bütün bunlar hiç fayda sağlamaz. Daha fazla güvenlik elde etmeyi beklerken karşısına daha büyük tehlikeler çıkar. Uzak eyaletlerin sadakatine dair endişeleri yerini Sümer'in kendi toprakları için duyduğu derin kaygıya bırakır. Şu-Sin'in yazıtları "Kudretli Ur Kralı'na" göre krallık için esas yükün "ülkeye -Sümer ülkesi- çobanlık yapmak" olduğunu söyler.

Enlil'i Sümer'e geri dönmeye ikna etmek için yapılacak son bir şey vardır: Onun koruması altına girmek. Ninlil'in tavsiyesi üzerine Şu-Sin ilahi çift için "en geniş nehirlere uygun, büyük bir yolculuk kayığı yapar... Onu değerli taşlarla kusursuz bir şekilde dekore eder." En iyi tahtadan yapılma küreklerle, çekme sırıklarıyla ve ustaca yapılmış bir dümenle donatır ve onu düğün yatağı da dahil olmak üzere her türlü konforla döşer. Ardından "kayığı Ninlil'in Mutluluk Evi'ne bakan geniş havzaya koyar."

Bu nostaljik çağrışımlar Enlil'in kalbine bir ok saplar, ne de olsa Ninlil'e genç bir hemşireyken, onu nehirde yıkanırken gördüğünde aşık olmuştur ve sonunda Nippur'a geri döner:

Enlil [bütün bunları] duyduğunda,
Ufukları aceleyle katetti,
Güneyden kuzeye yolculuk etti;

dünyanın üzerindeki gökyüzünü hızla katetti,
sevgili kraliçesi Ninlil'le birleşebilmek için...

Bu duygusal yolculuk aslında sadece kısa bir perde arasıdır. Tabletin sonundaki bazı can alıcı satırlar eksiktir, bu yüzden sonrasında neler olduğuna ilişkin detaylardan mahrum kalıyoruz fakat son satırlar "Enlil'in yüce savaşçısı Ninurta'nın" görünüşe göre kayıktaki bir heykel üzerinde "kötü bir yazının" bulunmasından sonra davetsiz misafiri sarhoş ettiğinden söz etmektedir. Bu belki de Enlil ve Ninlil'e yapılmak istenen bir büyüdür.

Enlil'in bu hileli oyuna ne gibi bir tepki gösterdiğine dair herhangi bir kayıt yoktur; ancak diğer tüm kanıtlar onun Nippur'u bir kez daha terk ettiğine işaret etmektedir. Bu defa yanına Ninlil'i de almıştır.

Çok geçmeden -bizim takvimimize göre M.Ö. Şubat 2031- ayı karartan bir tam ay tutulması Yakın Doğu'yu korkuya boğar. Nippur'un kehanet rahipleri Şu-Sin'in tedirginliğini gidermeyi başaramazlar: Yazılı mesajlarında dediklerine göre bu "dört bölgeyi yöneten krala" bir işarettir: "Duvarı yıkılacaktır, Ur harap olacaktır."

Yaşlı tanrılar tarafından geri çevrilen Şu-Sin -ya cüretkarlıktan ya da tanrısal destek alabilmek son bir çaba zerresi olarak- nihai bir girişimde bulunur. Nippur'un en kutsal bölgesine Şara adındaki genç bir tanrıya bir mabet inşa eder. O İnanna'nın oğludur ve bu unvanı önceki yıllarda taşımış olan Lugalbanda gibi bu yeni Şara ("Prens") da bir kralın oğludur; tapınağa adanmış bir yazıtta Şu-Sin genç tanrının babası olduğunu öne sürmektedir: "Göklerin kahramanı, İnanna'nın sevgili oğlu tanrısal Şara: Babası, güçlü kral, Ur kralı, dört bölgenin kralı Şu-Sin ona Şagipada'da bir tapınak yaptı, en sevdiği mabedi yaptı; kral uzun yaşasın." Bu Şu-Sin hükümdarlığının dokuzuncu yılıydı. Aynı zamanda da sonuncusuydu...

Ur tahtının yeni hükümdarı İbbi-Sin toprakların ve ekonominin küçülmesinin önüne geçemedi. Tek yapabildiği Sümer'in

kalbinde, Ur ve Nippur çevresindeki duvarın inşasını hızlandırmaktı; ülkenin geri kalanı korumasızdı. Beşinci yılından sonrasına ait (daha uzun yıllar hükümdarlık yapmış olmasına rağmen) hiçbir tarih içermeyen kişisel kayıtları dönemin şartları hakkında çok az bilgi vermektedir; geleneksel yazışmaların ve ticari belgelerin kesintiye uğradığı bir zaman aralığı bizler için daha aydınlatıcı olmuştur. Ur'a bağlı diğer şehir merkezlerinin her yıl göndermesi gereken bağlılık mesajlarının arkası bir şehir, ardından bir diğeri derken tamamen kesilir. İlk kesilenler batı eyaletlerinden düzenli olarak gelen bağlılık mesajlarıdır; ardından üçüncü yılda doğu eyaletlerinin başkentleri yazışmayı durdurur. Bu üçüncü yılda Ur'un dış ticareti de [C. J. Gadd'in *History and Monuments of Ur* (Ur'un Tarihi ve Eserleri) adlı çalışmasından alınan sözleriyle] "aniden ve belirgin şekilde durur." Üçüncü Ur Hanedanlığı boyunca ürün ve büyükbaş hayvan sevkiyatının ve toplanan vergilerin kaydedildiği bir vergi istasyonu görevi yapan (Nippur yakınlarındaki) Drehem'de -binlerce bozulmamış kil tabletin bulunduğu bir yer- büyük titizlikle tutulan hesaplar da üçüncü yılda aniden kesilmiştir.

Büyük tanrıların terk ettiği Nippur'u görmezden gelen İbbi-Sin güvenini yeniden Nannar ve İnanna'ya yöneltir ve ikinci yılında kendisini Uruk'taki İnanna tapınağının baş rahibi ilan eder. Sık sık tanrıların kendisine yol göstermesini ve güven vermesini istemektedir; ancak tek duyduğu yıkım ve kıyamete dair kehanetlerdir. Krallığının dördüncü yılında ona şöyle söylenir: "Batıdan bir Oğul gelecek... bu İbbi-Sin için bir işaret olacak: Ur yargılanacak."

İbbi-Sin saltanatının beşinci yılında İnanna'nın Ur'daki mabedine baş rahip olarak gücünü arttırmayı amaçlar fakat bunun da hiçbir faydası olmaz; o yıl diğer Sümer şehirleri bağlılık mesajlarını göndermeyi bırakmıştır. O yıl şehirler Nannar'ın Ur'daki tapınağı için geleneksel kurbanlık hayvanları göndermeyi de keserler. Ur'un merkezi otoritesi, tanrıları ve o muazzam zigurat-tapınağı artık ciddiye alınmamaktadır.

Altıncı yıl başladığında "yıkım öngören" kehanetler daha belirgin ve kaçınılmaz bir hal alır. "Altıncı yıl geldiğinde Ur halkı kapana kısılacak" demektedir kehanetlerden biri. Diğer bir kehanete göre ise "göğsü kutsanmış olan gibi kendisine En Yüce diyen tanrı ikinci kez batıdan göründüğünde" önceden haber verilen bu felaket gelecektir. Tam o sene sınırdan gelen haberlerin ortaya koyduğuna göre "düşman Batılılar" Mezopotamya ovasına girer; direnişle karşılaşmadan "içerdeki ülkeye ilerler, bütün büyük kaleleri birbiri ardına ele geçirirler."

İbbi-Sin'in tek tutunduğu dal duvarla çevrelenen Ur ve Nippur bölgesidir; ancak o kaçınılmaz altıncı yıl sona ermeden önce Nippur'da Ur kralını yücelten yazıtların arkası kesiliverir. Ur'un ve tanrılarının düşmanı "kendisine En Yüce diyen tanrı" Sümer'in kalbine ulaşmıştır.

Kehanetlerin öngördüğü gibi Marduk ikinci kez Babil'e dönmüştür.

Kaderi belirleyen yirmi dört yıl -İbrahim'in Harran'dan ayrılmasından, Şulgi'nin tahttan indirilmesinden ve Marduk'un Hititler arasındaki sürgün hayatının başlamasından itibaren geçen yirmi dört yıl- Felaket Yılı'yla M.Ö. 2024'te sonlanır. Bu ana dek İbrahim'in, Ur'un ve onun son üç kralının kaderlerine dair ayrı fakat birbirleriyle bağlantılı Kitabı Mukaddes hikayelerini izledikten sonra artık Marduk'un ayak izlerini takip edeceğiz.

Üzerinde Marduk'un otobiyografisinin yazılı olduğu (ve bu noktaya dek kısmen alıntılar yaptığımız) tablet onun Hatti ülkesinde yirmi dört yıl zorunlu misafirlikten sonra Babil'e dönüşünü nakletmeye devam eder:

Hatti-ülkesinde,
tahtım ve Tanrılığım hakkında
bir kehanete danıştım,
Tam ortasında [sordum]: "Ne zaman olacak?"
24 yıl ve sonrasında ben yerleştim.

Derken o meşhur yirmi dördüncü yılda müjdeli bir kehanet işitir:

[Sürgün] günlerim sona erdi;
Kendi şehrime yöneldim;
Tapınağım Esagila bir dağ gibi yükselecek,
Ebedi evim yeniden kurulacak.
Ayaklarımı Babil'e çevirdim
...topraklarından geçerek şehrime gittim
onun [geleceğini? Refahını?] sağlamak için,
Benim ahit evimde...
Dağa benzeyen Esagil'de...
Anu tarafından yaratıldı...
Esagil'in içinde...
Yükselen o platform...
Şehrimde...
Mutluluk...

Hasar gören tablet bundan sonra, Marduk'un Babil'e giderken geçtiği şehirleri sıralar. Okunabilir birkaç şehir adı Küçük Asya-Mezopotamya arasındaki güzergahın onu ilk olarak güneydeki Hama şehrine ardından Mari yoluyla doğuya götürdüğünü göstermektedir (haritaya bakınız, sayfa 433). Gerçekten de Mezopotamya'ya -kehanetlerin öngördüğü gibi- batıdan beraberindeki Amoritlilerle ("Batılılar") gelmiştir.

Marduk amacının ülkeye barış ve refah getirmek olduğunu söyleyerek devam eder "uğursuzluğu ve kötü talihi kovmak... anne sevgisine benzer bir sevgiyi İnsanoğluna vermek" istediğini söyler ancak bunlar hiçbir işe yaramaz: Düşman bir tanrı onun şehrine, yani Babil'e "öfkesini yöneltmiştir." Bu düşman tanrının adı yazıttaki yeni bir sütunun başlangıcında belirtilmiştir: "Tanrısal NİN." Burada sözü edilen tanrı sadece Ninurta olabilir.

Sonradan gelen mısralar kötü biçimde hasar gördüğünden ve metnin geri kalanı anlaşılamaz bir durumda olduğundan

düşmanın neler yaptığına dair tabletten çok az bir bilgi edinmekteyiz. Ancak eksik parçalardan bazılarını *Kedorla'omer Yazıtları*'nın üçüncü tabletinde bulabiliriz; gizemli yönlerine rağmen rakip tanrıların insanlardan oluşan birliklerinin başında birbirlerinin üzerine yürüdükleri, tam anlamıyla bir kargaşa ortamının resmini başarıyla çizmektedir: Marduk'un Amoritli destekçileri Nippur'a doğru Fırat vadisine saldırmış, Ninurta ise onlara karşı savaşması için Elam birliklerini organize etmiştir.

Bu zor dönemlerin kayıtlarını tekrar ve tekrar okudukça, düşmanı gaddarlıkla acımasızlıkla suçlamanın yeni bir icat olmadığını da anlarız. Bu Babil metni -Marduk'a ibadet eden bir insan tarafından yazıldığını unutmamamız gerekir- içlerinde Şamaş ve İştar'ınkilerin de bulunduğu tapınaklara yapılan saygısızlığı sadece ve sadece Elam birliklerine atfetmektedir. Babil'in resmi tarihçisi daha da ileri gider: Ninurta'nın, Marduk'un destekçilerini Enlil'in Nippur'daki Kutsalların Kutsalı tapınağını kirletmekle suçladığını iddia eder; böylelikle Enlil'i Marduk ve oğlu Nabu'nun karşısında yer almaya kışkırtır.

Babil metninin anlattığına göre bu durum karşı tarafın orduları Nippur'da karşı karşıya geldiklerinde gerçekleşmiştir. İşte o zaman kutsal şehir yağmalanmış ve mabedi Ekur kirletilmiştir. Ninurta bu şeytani işlerden Marduk'a tapınan insanları sorumlu tutar; ancak gerçek bu değildir: bunu yapan müttefiki Erra'dır!

Nergal/Erra'nın nasıl Babil tarihçesinde aniden beliriverdiği -Erra Destanı'na geri dönmediğimiz takdirde- bizim için bir muamma olarak kalacaktır; ancak bu tanrıdan *Kedorla'omer Yazıtları*'nda söz edildiği ve Ekur'u kirletilmekle suçlandığı şüphe götürmez bir gerçektir:

Taş yürekli Erra,
kutsal bölgeye girdi.
Kutsal bölgede saklandı,
Ekur'u gözetledi.

Ağzını açtı, genç adamlarına seslendi:
"Ekur'un ganimetlerini kapıp götürün,
değerli eşyalarını alın,
temelini yıkın,
mabedin duvarlarını indirin!"

Enlil "olanca asaletiyle tahtına oturduğunda" ve tapınağın yıkıldığını, mabedinin kirletildiğini, "kutsalların kutsalı içindeki örtünün parçalandığını" duyduğunda aceleyle Nippur'a gider. "Önünde, ışığa bürünmüş tanrılar yolculuk etmektedir" kendisi ise göklerden inerken "tıpkı bir yıldırım gibi ışıltı saçmaktadır" (Şekil 104); kutsal bölge üzerinde alçaldığı sırada "o saygıdeğer yeri titretmiştir." Bunun ardından Enlil oğluna, "Prens Ninurta'ya" seslenerek oradan kutsal yere saygısızlık edeni bulmasını ister. Ancak Ninurta o tanrının müttefiki Erra olduğunu söyler, yani gerçeği söylemek yerine parmağını Marduk'a ve destekçilerine doğrultur...

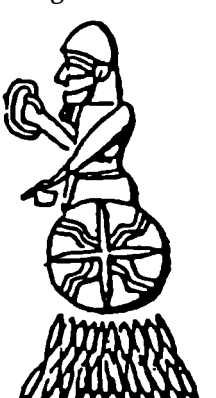

Şekil 104

Sahneyi tasvir eden Babil metni Ninurta'nın babasının huzurundayken gereken saygıyı göstermediğini ileri sürmektedir: "Yaşamından korkmadan başındaki tacını çıkarmamıştır." Enlil'e karşı "kötü konuşmuştur... adil değildir; yıkım planları

yapmıştır." Ve bu yönde kışkırtıldığından "Enlil, Babil için kötülükler düşünür."

Marduk ve Babil'e karşı girişilecek "şeytani eylemlerden" başka bir de Nabu'ya ve Borsippa'daki Ezida tapınağına bir saldırı planlanır. Oysa ki Nabu batıya, Akdeniz yakınlarında ona sadık olan şehirlere doğru kaçmayı başarmıştır:

Ezida'dan...
bütün şehirlerine yol göstermek için
Nabu, adımını attı;
Yolunu büyük denize doğru çizdi.

Bu noktadan sonra Sodom ve Gomora'nın yok edilişi hakkındaki Kitabı Mukaddes hikayesiyle doğrudan paralellik gösteren satırlar gelir:

Ama Marduk'un oğlu
kıyıların olduğu ülkedeyken,
Şeytani-rüzgarın-oğlu [Erra]
ova topraklarını sıcaklığıyla kavurdu.

Bunlar Kitabı Mukaddes'te gökten nasıl "şehirleri ve tüm ovayı yıkan" "kükürt ve alev" yağdığının tasviriye ortak bir kaynağa dayanması gereken dizelerdir.

Kitabı Mukaddes'teki ifadelerin (örneğin, Yasa Kitabı 29:22-27) ortaya koyduğuna göre Şeria Ovası'ndaki şehirlerin "kötülükleri"; "onların Tanrı'yla yaptıkları anlaşmaya bağlı kalmamaları" ve "başka ilahlara yönelmeleri ve onlara tapmaları"dır. Şimdi Babil metninden öğrendiğimize göre ise şehirlere yöneltilen "suçlama" çekişen tanrılar arasındaki son çarpışmada onların Marduk ve Nabu'nun tarafını tutmuş olmalarıdır. Her ne kadar Kitabı Mukaddes hikayeyi bu noktada bırakmışsa da Babil metni ona önemli bir detay ekler: Kenan şehirlerine yapılan saldırı sadece Marduk'un destek merkezlerini değil aynı zamanda da oraya sığınan Nabu'yu yok etme amacı gütmek-

tedir. Fakat bu ikinci amaca ulaşılamaz çünkü Nabu buradan zamanında çıkmayı becermiş ve tanrıları olmadığı halde halkın onu kabullendiği Akdeniz'deki bir adaya kaçmıştır:

O [Nabu] büyük denize girdi,
kendisinin olmayan bir tahta oturdu
[çünkü] meşru ikametgahı Ezida, istila edilmişti.

İbrahim zamanında Yakın Doğu'yu yok eden büyük felaketin Kitabı Mukaddes ve Babil metinleriyle oluşturulan resmi (daha önce sözünü ettiğimiz) *Erra Destanı*'nda daha da detaylandırılmıştır. İlk olarak Ninova'daki Asurbanipal kütüphanesinde bulunan parçalarla biraraya getirilen bu Asur metni, daha fazla parçaların diğer arkeolojik kazı noktalarında toprak altından çıkartılmasıyla şekil almaya ve anlam kazanmaya başlamıştır. Bugüne dek metnin beş tablet üzerine yazıldığı kesinlik kazanmıştır; kırıklara, eksik ya da yarım bırakılmış satırlara ve hatta bazı parçaların nereye ait oldukları konusunda bilim adamları arasındaki anlaşmazlıklara rağmen iki geniş kapsamlı çeviri çalışması derlenmiştir: P. F. Gössmann'ın *Das Era-Epos*'u ve L. Cagni'nin *L 'Epopea di Erra*'sı.

Erra Destanı kalabalık şehirlere karşı Herkesi Öldürecek Olan Silah'ın kullanılmasına ve orada saklandığına inanılan bir tanrının [Nabu] yok edilmesi girişimine yol açan ihtilafın yalnızca doğasını ve nedenlerini açıklamakla kalmaz ayrıca, böylesi aşırı bir önlemin hafife alınmadığını da açıkça ortaya koyar.

Diğer bazı yazıtlardan büyük tanrıların bu akut kriz döneminde daimi bir Savaş Konseyi'nde oturduklarını ve Anu ile kesintisiz bir irtibat içinde olduklarını biliyoruz: "Anu sözlerini Dünya'ya iletiyordu, Dünya Anu'ya cevap veriyordu." *Erra Destanı*, korkunç silahlar devreye sokulmadan önce Nergal/Erra ve Marduk arasında bir karşılaşmanın daha gerçekleştiği bilgisini verir. Nergal kardeşini Babil'i terk etmeye ikna etmek ve Hakimiyet iddiasından vazgeçirmek için tehditlere başvurmuştur.

Ancak ikna çabaları bu kez başarısız olur; Tanrılar Meclisi'ne dönen Nergal, Marduk'u yerinden çıkartmak için güç kullanılması önerisini dile getirir. Metinlerden öğrendiğimize göre tartışmalar kızışır ve sertleşir; "bir tam gün ve bir tam gece boyunca, durmaksızın" devam eder. Ve en sert tartışmalar Enki ile oğlu Nergal arasında, Enki ilk doğan oğluna arka çıktığında yaşanır: "Şimdi Prens Marduk yeniden yükseldiğine göre, şimdi insanlar ona bir kez daha saygı gösterdiklerine göre, Erra niçin muhalefeti sürdürüyor?" diye sorar. Sonunda sabrını kaybeden Enki, Nergal'e huzurunu terk etmesini söyler.

Öfkeyle oradan ayrılan Nergal kendi hükümdarlık bölgesine dönmüştür. "Kendi aklına danışarak" korkunç silahları ortaya çıkarmaya karar verir: "Ülkeleri yok edeceğim, onları toz yığınına çevireceğim; şehirleri birbirine katacağım, onları kimsesiz bırakacağım; dağları dümdüz edecek, hayvanlarını ortadan kaybedeceğim; denizleri altüst edeceğim öyle ki sularını azaltacağım; insanları yok edecek, ruhlarını buharlaştıracağım; hiçbiri sağ kalmayacak... "

CT-xvi-44/46 olarak bilinen bir yazıttan öğrendiğimize göre Nergal'in yıkıcı planları hakkında Marduk'u uyaran tanrı, Afrika'daki toprakları Nergal'inkine bitişik olan Gibil'dir. Gece vaktidir ve büyük tanrılar dinlenmek üzere dağılmışlardır. İşte o zaman Gibil "Anu'nun yarattığı yedi korkunç silah hakkında" "Marduk'a o sözleri söyler"; Marduk'a, "...O yedi silahın kötülükleri sana karşı kullanılacaktır" bilgisini verir.

Alarma geçen Marduk silahların nerede tutulduğu hakkında Gibil'i sorgular. "Ey Gibil," der, "o yedi; nerede doğdu, nerede yaratıldı?" Cevap olarak Gibil onların yer altına saklandığını açıklar:

O yedi, dağın içinde duruyorlar,
toprağın içindeki bir boşlukta yatıyorlar.
O yerden büyük bir parlaklık saçarak çıkacaklar,
Yeryüzünden Gökyüzüne dek her yer
korkuyla kaplanacak.

Peki ama bu yer tam olarak neredeydir? Marduk tekrar ve tekrar sorar ve Gibil'in tek söyleyebildiği "en bilge tanrının bile bunu bilmediği"dir.

Marduk dehşet uyandıran bu bilgilerle şimdi babası Enki'ye koşmaktadır. "Babası Enki'nin evine girer." Enki geceyi geçirmek üzere çekildiği odasındaki kerevette yatmaktadır. "Babam," der Marduk, "Gibil bana şunu söyler: Yedinin [silah] geldiğini öğrenmiştir." Kötü haberleri onunla paylaşarak her şeyi bilen babasını sıkıştırır: "Yerlerini ara, acele et!"

Kısa bir süre sonra tanrılar meclise geri dönmüşlerdir çünkü Enki bile Herkesi Öldürecek Olan Silah'ın nereye saklandığını bilmemektedir. Diğer tanrıların bu haber karşısında onun kadar şoke olmadıklarını görmek onu şaşırtır. Enki mecliste kesin bir dille bu fikrin karşısında yer alır ve Nergal'i durdurmak için önlem alınması gerektiği konusunda ısrar eder; ne de olsa silahların kullanılması "ülkeleri kimsesiz bırakacak, insanları yok edecektir." Enki konuşurken Nannar ve Utu kararsız kalırlar; ancak Enlil ve Ninurta sonuca götürecek bir eyleme destek verirler. Ve böylece Tanrılar Meclisi'nde işler karışınca karar Anu'ya bırakılır.

Ninurta en sonunda Anu'nun kararını iletmek üzere Aşağı Dünya'ya ulaştığında Nergal'in "yedi korkunç silahı" "zehirleriyle" -nükleer başlıklar- birlikte, işlemeye hazır hale getirilmesi için emir verdiğini görür. *Erra Destanı* her ne kadar Ninurta'dan *İşum* ("Cehennem Sıcağı") lakabıyla söz etse de Ninurta'nın Nergal/Erra'ya silahların yalnızca onaylanmış hedefler üzerinde kullanılması gerektiğini açıkça anlattığını tüm detaylarıyla nakletmektedir. Ninurta ona silahlar kullanılmadan önce, seçilmiş bölgelerdeki Anunnaki tanrılarının ve uzay platformunu bekleyen İgigi tanrılarının ve de uzay gemisinin önceden uyarılması gerektiğini ve son olarak ama en önemlisi, insan ırkının kurtarılmasının şart olduğunu çünkü "tanrıların efendisi Anu'nun buralara merhamet gösterdiğini" söyler.

Nergal ilk başta herhangi birinin önceden uyarılmasına yanaşmaz ve eski metin iki tanrı arasındaki söz düellosuna

uzunca bir yer ayırmıştır. Derken Nergal Anunnakiler ve uzay tesislerindeki İgigileri uyarmayı kabul eder; ancak ne Marduk ve oğlu Nabu'ya ne de Marduk'un insan yandaşlarına haber verilecektir. İşte o zaman, Nergal'i bu katliamda ayrım gözetmemekten vazgeçirmeye çalışan Ninurta, Kitabı Mukaddes'te Sodom'u kurtarmaya çalışan İbrahim'e atfedilen sözcüklere benzer kelimeler kullanır:

Yürekli Erra,
Doğru olanla olmayanı birlikte mi yok edeceksin?
Sana karşı günah işleyenlerle,
sana karşı hiç günah işlemeyenleri birlikte mi yok edeceksin?

Dalkavukluk, tehdit ve mantık yürütmelere başvuran iki tanrı, yıkımın kapsamı hakkında tartışmaya devam ederler. Nefret Ninurta'dan çok Nergal'i yiyip bitirmektedir: "Oğlu yok etmeliyim ve onu babasının gömmesini sağlamalıyım ve sonra babayı öldürmeliyim, kimsenin onu gömmesine izin vermemeliyim!" diye bağırır. Diplomasiden faydalanan, ayrım gözetmeden herkesi yok etmenin adaletsizliğine -ve de hedef seçmenin stratejik faydalarına- işaret eden Ninurta'nın söyledikleri en sonunda Nergal'i etkiler. "İşum'un [Ninurta] söylediklerini duydu; sözcükler onu iyi kalite yağ gibi cezbetti." Denizlere dokunmamayı, Mezopotamya'yı saldırı alanı dışında bırakmayı kabul ederek planı revize eder: Yıkım seçici olacaktır; taktik hedef Nabu'nun saklanabileceği şehirleri yok etmek olacaktır; stratejik hedef ise Marduk'u peşinde koştuğu o en büyük ödülden -Uzay İstasyonu, "Yüce Olanların yükseldiği yer"- mahrum bırakmak olacaktır:

Şehirden şehire bir elçi göndereceğim,
Oğul, babasının tohumu, asla kaçamayacak;
Annesi bir daha gülmeyecek...
Tanrıların yerine bir daha asla giremeyecek:
Yüce Olanların göğe yükseldiği o yeri,
ben yok edeceğim.

Nergal, Uzay İstasyonu'nun yok edilmesini de içeren bu son planı açıklamayı bitirdiğinde Ninurta'nın dili tutulur. Ancak diğer metinlerde belirtildiğine göre Enlil onayına sunulduğunda planı kabul etmiştir ve görünüşe göre Anu da onaylamıştır. Nergal, Ninurta'ya daha fazla zaman kaybetmeden bir an önce harekete geçmelerini söyler:

Ardından, kahraman Erra [Nergal]
onun sözlerini hatırlayarak
İşum'un [Ninurta] önüne düştü;
İşum da verilen söze göre işe koyuldu;
kalbi sıkışarak.

İlk hedefleri Uzay İstasyonu'ydu; kumanda merkezi, iniş arazilerinin yandaki büyük düzlüğe yayıldığı "En Yüce Dağ"ın içinde gizlenmişti:

İşum, En Yüce Dağ'a yöneldi;
Korku Veren Yedi [silah]
arkasından geldi.
Kahraman, En Yüce Dağ'a ulaştı;
Elini kaldırdı;
dağ parçalanmıştı;
Ardından, En Yüce Dağ'ın yanındaki ovayı
yok etti;
ormanlarında tek bir ağaç gövdesi bile kalmadı.

Böylece tek bir nükleer patlamayla Uzay İstasyonu yeryüzünden silindi, kumanda merkezinin bulunduğu dağ parçalandı, iniş pistlerine ev sahipliği yapan ova yok edildi... Yazılı kayıtların gösterdiğine göre bu Ninurta'nın (İşum) yıkıcı bir "marifetiydi."

Şimdi, intikam yeminini açığa vurma sırası Nergal'e (Erra) gelmişti. Sina yarımadasından Kral Yolu'nun takip ederek Kenan şehirlerine ulaşan Erra buraları yok eder. *Erra Des-*

tanı'nda kullanılan sözcükler Kitabı Mukaddes'teki Sodom ve Gomora'da kullanılanlarla neredeyse aynıdır:

Ve ardından, İşum'u taklit ederek,
Erra kral yolundan geçti.
Şehirleri yok etti,
onları altüst ederek harabeye çevirdi.
Dağlarda açlığa neden oldu,
hayvanlarını telef etti.

Ardından gelen dizeler pekala güneydeki sahil çizgisindeki kırılma sonucu Ölü Deniz'in yeni güney uzantısının oluşumunu ve denizdeki tüm yaşam türlerinin tükenişini tarif ediyor olabilir:

Denizde bir yarık açtı,
onun bütünlüğünü bozdu.
Öyle ki içindeki tüm yaşamları,
Hatta timsahları bile kuruttu.
Hayvanları kuruttuğu gibi,
Tahılların kuruyup toza dönüşmesine neden oldu.

Erra Destanı, görüldüğü gibi, nükleer olayın üç boyutunu birden içermektedir: Sina yarımadasındaki Uzay İstasyonu'nun yeryüzünden silinmesi, Şeria ovasındaki şehirlerin (Kitabı Mukaddes'te "yıkılması") "altüst edilmesi" ve Ölü Deniz'de güney uzantısına neden olan kırık. Daha önce görülmedik çapta bir felaketin bir metinden fazlasına konu edilmiş ve daha çok yere kaydedilmiş olması beklenir, gerçekten de diğer metinlerde nükleer felaketin tarifine ve ona dair hatıralara rastladık.

Bu yazıtlardan (K.5001 olarak bilinen ve *Çivi Yazısı Metinler, Oxford Baskısı*, VI. ciltte basılan) biri, orijinal Sümer dilinde yazıldığından ve daha da önemlisi Sümerce'ye satır satır Akkadca tercümesinin eşlik ettiği iki dilli bir metin olduğundan özellikle değer taşımaktadır. Bu yüzden de konu hakkında

yazılmış şüphesiz en eski metinlerden biridir ve anlatım biçimi ve kullanılan sözcükler, onun ya da benzer Sümerce orijinallerinin Kitabı Mukaddes'teki anlatıma kaynak oluşturduğu izlenimini vermektedir. Yazıtın parçasından kimliği anlaşılamayan bir tanrıya seslenen metin şöyle demektedir:

Düşmanı yakıp kavuran
O Cehennem Sıcağı'nı taşıyan Tanrı,
İtaatsiz ülkeyi yok eden;
Şeytani Söz'ü takip edenlerin içindeki yaşamı kurutan;
Düşman üzerine *taş ve alev* yağdıran.

Uzay İstasyonu'nu koruyan Anunnakilerin önceden uyarılarak "gökyüzündeki kubbeye yükseldiğinde" Nergal ve Ninurta'nın gerçekleştirdiği eylem, bir kralın "önceki kral döneminde" meydana gelen önemli olayları anımsadığı bir Babil metninde yeniden canlandırılmıştır. İşte kralın sözcükleri:

O zaman,
Eski bir kralın hükümdarlığı döneminde,
koşullar değişti.
İyilik gitti, acı çekmek doğal hale geldi.
Tanrıların efendisi öfkelendi,
intikam planladı.
Emir verdi:
O yerin tanrıları orayı terk etti...
İki tanesi, herkesi kötülük yapmaya kışkırtıyordu,
muhafızları kenara çekildi;
koruyucuları gökyüzü kubbesine yükseldi.

Bu iki tanrının lakaplarıyla Ninurta ve Nergal olduğunu teşhis eden *Kedorla'omer Yazıtları* olayı şu şekilde anlatır:

Bütün asaletiyle tahtta oturan Enlil,
öfkenin esiri oldu.

Yıkım getirenler yeniden kötülük peşindeydi;
O, ki ateşle yakıp kavuran [İşum/Ninurta]
ve o ki Kötülük Rüzgarı'nın oğlu [Erra/Nergal]
ikisi birlikte kötülük yaptılar.
İkisi, tanrıların kaçmasına neden oldu,
onları ateşle kavrulmaktan kaçırdı.

Onu koruyan tanrıların kaçmasına neden olan hedef, Fırlatma Yeri'ydi:

Fırlatılmak üzere Anu'ya doğrultulmuş olan şeyi
yok ettiler;
yeryüzünden silinip gitti,
bulunduğu yer harap oldu.

İşte böylece Tanrıların Savaşlarında ortadaki o büyük ödül olan Uzay İstasyonu yok edilmişti: Kumanda cihazlarının bulunduğu dağ havaya uçmuş; uzaya fırlatma platformu yeryüzünden silinmiş ve uzay aracının sert toprağını pist olarak kullandığı ova geride tek bir ağaç kökü kalmamak üzere yok edilmişti.

Bu muazzam yer bir daha asla görülemeyecekti... ancak bu korkunç günün Dünya üzerinde bıraktığı yara izi *halen* -bugün bile- *görülebilir*! Bu öylesine büyük bir yara izidir ki -uyduların dünyanın fotoğraflarını çekmeye başlamasıyla geçtiğimiz yıllarda ortaya çıkarılan- özellikleri göklerden bile görülmektedir (Şekil 105). Öyle bir yara izidir ki bugüne dek hiçbir bilim adamı ona bir açıklama getirememiştir.

Sina yarımadasına özgü bu esrarengiz yeryüzü şeklinin kuzeyinde Sina'nın tam ortasındaki düzlük bölge bulunur -erken bir jeolojik devirden kalan göl kalıntısı; düz ve kalın toprağı uzay aracının inişi için uygun bir zemindir- ki bu Edwards Hava Kuvvetleri Üssü'nün bulunduğu California'daki Mohave Çölünü Amerikan uzay gemileri için ideal hale getiren aynı nedendir.

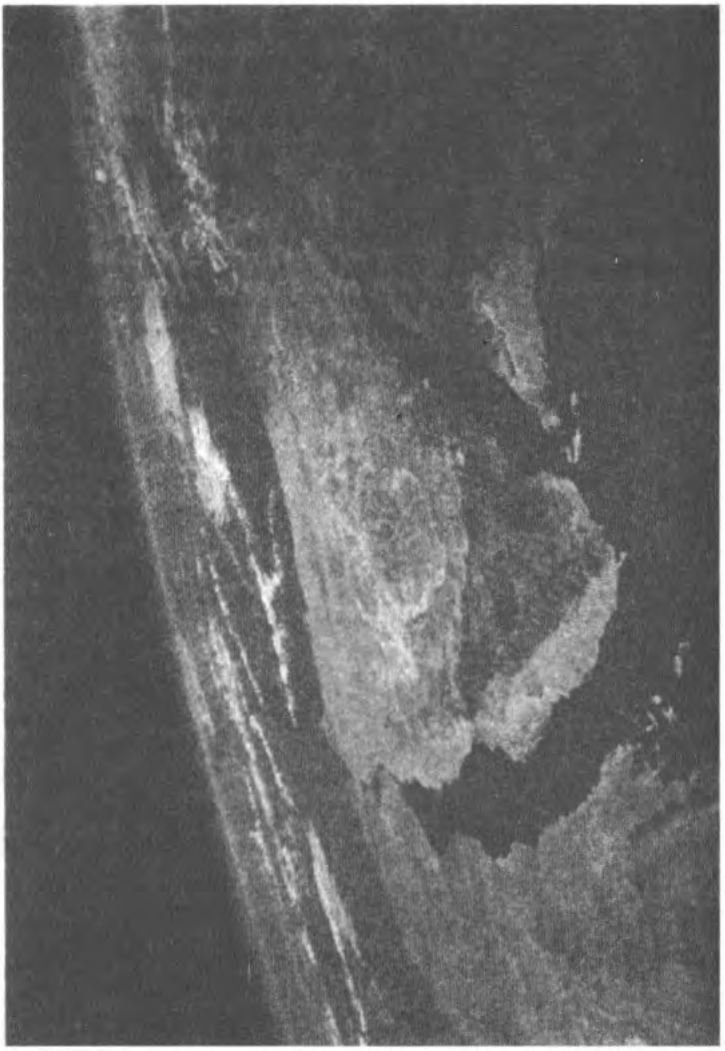

Şekil 105

Sina yarımadasındaki -sert, düz toprağının eski çağlarda uzay aracına olduğu kadar yakın tarihte tank savaşlarına ev sahipliği yaptığı- bu engin düzlüğün ortasında duran biri, uzakta ovayı çevreleyen ve ona oval şeklini veren dağları görebilir. Kireç taşı dağları, ufukta beyazlıklarıyla olduklarından daha büyük görünmektedir; ancak bu geniş düzlüğün Sina'daki büyük yara iziyle kesiştiği yerde, düzlüğün rengi -siyah- çevreyi saran beyazlıkla kontrast oluşturacak şekilde öne çıkmaktadır (Şekil 106).

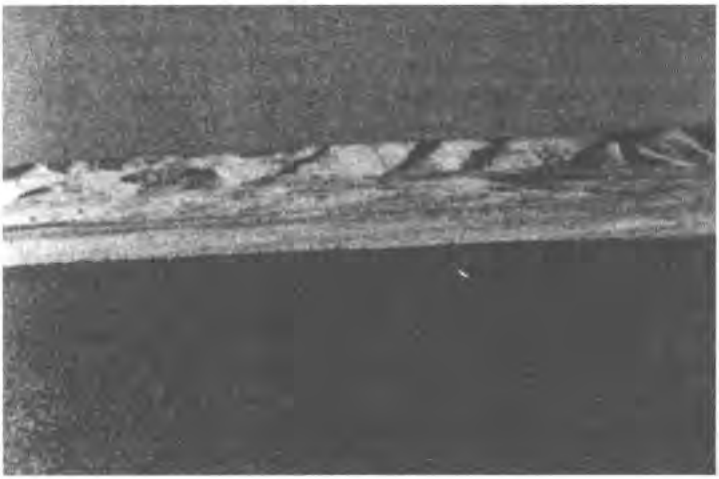

Şekil 106

Siyahlık Sina yarımadasındaki doğal renklerden biri değildir. Kireç taşı beyazlığının kumtaşı kızıllığıyla birleşerek gözümüzü kamaştırmak üzere parlak sarıdan açık griye ve koyu kahveye dönüştüğü bu yerde doğal olarak bazalt taşından gelen siyah renge rastlanmaz.

Yine de burada esrarengiz devasa yara izinin kuzey-kuzeydoğusundaki düzlükte toprağın rengi siyahtır. Buna -fotoğrafımızın da açıkça gösterdiği gibi- milyonlarca siyahlaşmış taş zerresinin ve parçacığının sanki dev bir el onları tüm alana yay-

mışçasına üst üste birikmesi neden olmuştur (Şekil 107).

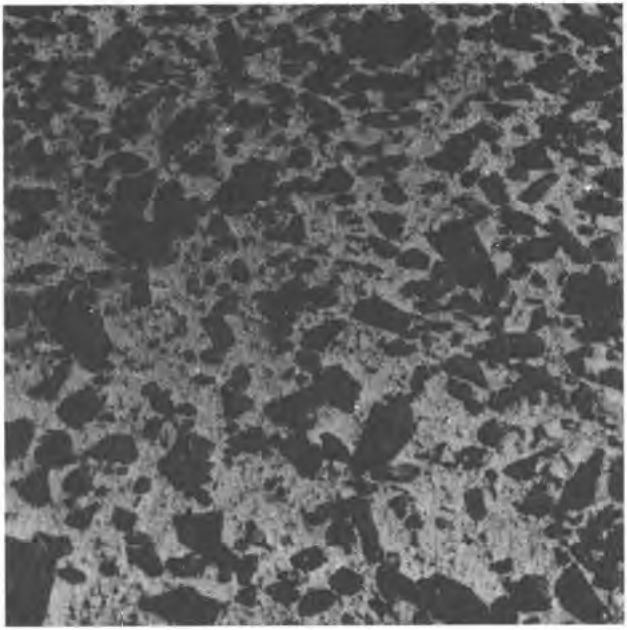

Şekil 107

NASA uyduları tarafından uzaydan gözlenmesinden ve fotoğrafının çekilmesinden bu yana Sina yarımadasının yüzündeki bu muazzam yara izine herhangi bir açıklama getirilememiştir. Ortadaki düzlüğe saçılan kararmış taş parçalarına da bir açıklama getirilememiştir. Bütün bunlardan -biri, çağlar öncesine ait yazıtlardaki satırları okuyana ve İbrahim zamanında Nergal ve Ninurta'nın burada bulunan Uzay İstasyonu'nu nükleer silahlarla dünya yüzünden sildiğine dair vardığımız sonucu kabul edene dek- bir anlam çıkartmak mümkün değildir. O nükleer silahlar ki "Fırlatılmak üzere Anu'ya doğrultulmuş olan şeyin yok edilmesine, yeryüzünden silinip gitmesine, bulunduğu yerin harap olmasına" neden olmuştur.

Ve artık ne Uzay İstasyonu, ne de Kötü Şehirler vardır.

Çok uzaklarda Sümer ülkesinde, nükleer patlamalar ve yaydıkları göz alıcı ışıklar ne görülmüş ne de duyulmuştu. Ancak Nergal ve Ninurta'nın yaptığı işler kaydedilmemiş de değildir çünkü sonradan bunların Sümer topraklarının, insanlarının ve varlığının üzerinde çok derin etkiler yarattığı görülmüştü.

Ne de olsa Ninurta'nın Nergal'i insan ırkına zarar vermekten vazgeçirme çabalarına rağmen sonuçta olay korkunç acılara neden oldu. İki tanrı her ne kadar bunun olmasını istememiş olsalar da nükleer patlama kasırga şeklinde başlayan çok kuvvetli, radyoaktif bir rüzgara yol açtı:

Bir fırtına, Kötülük Rüzgarı,
göklerde dolaştı.

Ve ardından, radyoaktif kasırga yayılmaya ve Akdeniz'den esen baskın rüzgarlarla birlikte batı yönünde ilerlemeye başladı; kısa bir süre sonra Sümer'in sonunu öngören kehanetler doğru çıktı ve Sümer'in kendisi nükleer felaketin en büyük kurbanı oldu.

İbbi-Sin krallığının altıncı yılında Sümer'in sonunu getiren felaket çeşitli *Ağıt Yazıtları*'nda -görkemli Ur'un ve büyük Sümer uygarlığının diğer merkezlerinin ölümüne ağlayan uzun şiirler- tasvir edilmiştir. Kudüs'ün Babillilerce yıkılmasının yasını tutan Kitabı Mukaddes'in Ağıtlar Kitabı'nı akla getiren Sümer ağıtları, onları ilk kez tercüme eden tarihçilere Mezopotamya felaketinin de bir istilanın -bu seferkinde Elam ve Amorit birlikleri çarpışmıştır- sonucu olduğunu düşündürmüştür.

Ağıt tabletlerinin ilki bulunduğunda tarihçiler yalnızca Ur'un zarar gördüğüne inandılar ve yazıtın tercümesini de buna göre isimlendirdiler. Daha çok yazıt ortaya çıkartıldıkça Ur'un ne bu felaketten etkilenen tek şehir ne de onun odak noktası olduğu anlaşıldı. Nippur'un, Uruk'un, Eridu'nun kaderlerine ağlayan benzer ağıt yazıtları bulunmakla kalmadı aynı zamanda

metinlerden bazılarında felaketten etkilenen şehirlerin listesi bulunmaktaydı: Görünüşe göre bu şehirler, güneybatıda başlıyor ve kuzeydoğuya doğru uzanıyorlar ve güney Mezopotamya'yı kapsıyorlardı. Bu şehirlerin başına genel, ani ve eş zamanlı -kademeli bir istilada olduğu gibi bir şehirden diğerine yavaşça ilerleyen değil hepsini aynı anda etkileyen- bir felaket geldiği kolayca anlaşılmaktaydı. Bu nedenle Th. Jacobsen (*İbbi-Sin Krallığı*) gibi akademisyenler onun, "gerçekten de oldukça kafa karıştırıcı" dediği bu "korkunç felaketin" "barbar istilasıyla" bir ilgisi olmadığına karar verdiler.

"O yıllarda neler olup bittiğini olanca açıklığıyla görüp göremeyeceğimizi," diye yazmıştır Jacobsen, "sadece zaman söyleyecektir; hikayenin tamamı bizce halen kavrayışımızın çok ötesindedir."

Oysa Mezopotamya'daki felaketin Sina yarımadasındaki nükleer patlamayla ilişkilendirilmesi durumunda hem bulmaca çözülecek hem de hikayenin tamamı anlaşılacaktır.

Uzunluklarıyla dikkat çeken ve çoğunlukla çok iyi korunmuş olan yazıtlar genellikle çeşitli tanrıların Sümer'in kutsal bölgelerini bırakmaları, tapınakları "rüzgara terk etmeleri" yüzünden yakılan ağıtlarla başlar. Ardından felaketin neden olduğu perişanlık benzer dizelerle çok canlı bir biçimde tarif edilir:

Şehirleri insansız bırakan,
evleri insansız bırakan;
ahırları harap eden,
ağılları boş bırakan,
öyle ki, Sümer'in öküzleri artık ahırlarda durmuyor,
öyle ki, koyunları artık ağıllarında gezinmiyor;
öyle ki, nehirlerden akan su acı tadıyor,
öyle ki, ekili tarlalarda yabani otlar bitiyor,
öyle ki, steplerinde sararıp solmuş bitkiler yetişiyor.

Şehirlerde ve küçük köylerinde "anne çocuğuyla ilgilen-

miyor, baba 'Ey benim sevgili karım' demiyor... küçük çocuklar kuvvetli büyümüyor, süt anneler ninni söylemiyor... krallık ülkeden alındı."

İkinci Dünya Savaşı sona ermeden ve Hiroşima ile Nagazaki göklerden yağdırılan atom bombalarıyla yok edilmeden önce Kitabı Mukaddes'teki Sodom ve Gomora hikayesini okuyan biri daha iyi bir açıklama olmadığı için geleneksel "sülfür ve kükürt" açıklamasına sadık kalabilirdi. Henüz nükleer silah dehşetiyle karşı karşıya kalmayan bilim adamları için Sümer ağıtları (onların adlandırdığına göre) "Ur'un Yıkılışı" ya da "Sümer'in Yıkılışı"nı kanıtlamaktaydı. Ancak metinlerin anlattığı şey gerçekte bu değildi: Onlar, *kimsesiz bırakılmayı* tasvir ediyorlardı yıkımı değil. Şehirler oradaydı ancak insanlar yoktu; ahırlar oradaydı ancak içlerinde hayvanlar yoktu; ağıllar kalmıştı fakat içleri boştu; nehirler halen akıyordu ama suları acılaşmıştı; tarlalar oldukları yerde duruyordu ancak üzerlerinde sadece ot yetişiyordu ve steplerde bitkiler yetişmesine yetişiyordu ama sadece sararıp solmak için...

İstila, savaş, ölümler... Tüm bu kötülükler o zamanlar insan ırkının yakından tanıdığı şeylerdi ancak ağıt metinlerinin açıkça belirttiğine göre bu benzersiz ve daha önce yaşanmamış türden bir olaydı:

> Ülkenin üzerine[Sümer] bir felaket düştü,
> daha önce insanoğlunun bilmediği bir felaket:
> Daha önce benzeri görülmedik,
> dayanılmayacak bir felaket.

Ölüm, düşmanın elinden gelmemişti. Bu, "sokaklarda gezinen, yollarda serbestçe dolaşan, bir insanın yanı başında beliren yine de kimsenin göremediği, bir eve girdiğinde ne olduğunun anlaşılamadığı" görünmez bir ölümdü. "Ülkeye bir hayalet gibi saldıran bu kötülüğü" durduracak hiçbir savunma yoktu: "...En yüksek duvarı, en kalın duvarı sel suları gibi aşar; hiçbir kapı onu dışarıda tutamaz, hiçbir sürgü içeri girmesine engel ola-

maz; kapıdan yılan gibi süzülür, menteşelerden rüzgar gibi içeri girer." Kapıların arkasına saklananlar içeride dama koşanlar damda ölmüştü; sokaklara kaçışanlar ise felakete burada yakalanmıştı: "Öksürük ve balgam göğsü zayıflattı, ağız köpük ve tükürükle doluyordu... Üzerlerine sessizlik ve şaşkınlık çökmüştü, sağlıksız bir uyuşukluk... kötü bir lanet, bir baş ağrısı... ruhları vücutlarını terk ediyordu." Onları bekleyen ölüm, tüyler ürpertici bir ölümdü:

Dehşet içindeki insanlar, zorlukla nefes alabiliyorlar;
Kötülük Rüzgarı onları pençesine aldı,
onlara fazladan bir gün bile bağışlamıyor...
Ağızları kanla dolu,
kafaları kana bulanmış...
Kötülük Rüzgarı, yüzlerini solgunlaştırmış.

Bu görünmez ölümün kaynağı Sümer göklerinde beliren ve "ülkeyi bir pelerin gibi kaplayan, üzerine çarşaf gibi yayılan" bir buluttu. Kahverengimsi bulut gündüz vakti "ufuktaki güneşi karartarak gözden kaybetti." Gece olduğunda ise köşelerinden ışık sızdırarak ("Korku verici parlaklığıyla, geniş yeryüzünü doldurdu"), Ay'ın önünü kapattı: "yükselen ayı kararttı." Batıdan doğuya doğru hareket eden ölümcül bulut - "dehşetle kaplanmış, gittiği her yere korku saçıyor"- uğultulu bir rüzgarla Sümer ülkesine sürüklenmişti; bu "çok yukarılarda hızlanan muazzam bir rüzgar, bütün ülkeyi etkileyen şeytani bir rüzgardı."

Bununla birlikte bu doğal bir fenomen değildi. "Anu'nun kumanda ettiği korkunç bir fırtınaydı". "...Enlil'in kalbinden çıkmıştı." Yedi korkunç silah, "tek bir hamlede çoğalıverdi... tanrıların acı zehri gibi; batıda çoğaldı." "Şehirden şehre kasvet taşıyan, göklerden karanlık ve sıkıntı getiren yoğun bulutlar sürükleyen" Kötülük Rüzgarı ise bir "şimşek parlaması" sonucu oluşmuştu: Şimşek, "dağların ortasından toprakların üzerine doğru alçaldı, Merhametsiz Ova'dan gelmişti."

İnsanların şaşkınlık içinde olmasına rağmen, tanrılar bu Kötülük Rüzgarı'nın nedenini biliyorlardı:

Günahkar bir patlama uğursuz fırtınanın
haberini verdi,
Uğursuz fırtınanın öncüsü,
o günahkar patlamaydı;
Kudretli evlatlar, kahraman oğullar,
öldürücü hastalığın habercisiydiler.

İki kahraman oğul -Ninurta ve Nergal- "tek bir hamlede çoğaltarak" Anu'nun yarattığı yedi korkunç silahı meydana çıkardılar; silah patlama yerindeki "her şeyi kökünden söküyor, her şeyi yok ediyordu." Atomik patlamanın çağlar öncesine ait bu tasvirleri modern bir görgü tanığının tanımlaması kadar canlı ve doğrudur: "Korkunç silahlar" gökten ateşlendiğinde her yere uçsuz bucaksız, sonsuz gözüken bir parlaklık yayılmıştı; bir metinde "dünyanın dört köşesine, her şeyi alev gibi kavuran korkunç ışınlar saçtılar" denilmişti; Nippur'a yakılan bir ağıt "fırtınanın bir şimşek parlaması sırasında oluştuğunu" anımsatmaktaydı. Ardından gökyüzüne atomik bir mantar -"kasvet yaratan yoğun bir bulut"- yükseldi; onu "şiddetli, ani bir rüzgar... gökleri öfkeyle delip geçen bir bora" takip etti. Batıdan doğuya doğru esen hakim rüzgarlar Mezopotamya'ya yayılmaya başladı: "Gökyüzünden kasvet getiren yoğun bulutlar kasveti bir şehirden diğerine taşıyordu."

Bir değil birkaç metin birden ölüm bulutunu taşıyan Kötülük Rüzgarı'na muazzam patlamaların neden olduğunu doğrulamaktadır; patlamaların meydana geldiği gün, unutulması zor bir gündür:

O gün,
Gökyüzü kırıldığında,
ve Yeryüzü büyük bir darbe yediğinde,
yerin yüzü, bir girdapla silinip atıldı;

Gökler karardığında,
sanki gölgeyle kaplanmışçasına...

Ağıt metinleri korkunç patlamanın yerinin "batıda", "denizin sinesinin" yakınında -Akdeniz sahillerinin Sina yarımadasında yaptığı kıvrımın coğrafi bir tasviri- "dağların ortasında" sonradan "Merhametsiz Yer" adını alacak olan bir düzlükte olduğunu belirtmişlerdir. Burası daha önceleri tanrıların Anu'ya doğru yükseldikleri Fırlatma Pisti olarak hizmet veren yerdir. Ayrıca bu yerlerin tespit edilmesinde bir dağ önemli bir rol oynamıştır. *Erra Destanı*'nda "Yüce Olanların yükseldiği yer"in yakınlarındaki dağa "En Yüce Dağ" denilmektedir; ağıtlardan birinde ise ondan "Kasvetli Tüneller Dağı" olarak söz edilmektedir. Bu son tanımlama Piramit Metinlerinde firavunların ölümden sonraki yaşam arayışı içinde gittikleri eğimli yer altı geçitleriyle tasvir edilen tünelli dağı akla getirmektedir. *Gökyüzüne Merdiven*'de onun Gılgamış'ın Sina yarımadasındaki Roket Gemileri Yeri'ne yaptığı yolculuk sırasında ulaştığı dağ olduğunu göstermiştik.

Bir ağıt yazıtında belirtildiğine göre o dağdan başlayarak patlamanın yarattığı ölümcül bulut; hakim rüzgarlar tarafından Zagros dağlarındaki "Anzan sınırına kadar" doğuya doğru taşınmış güneydeki Eridu'dan kuzeydeki Babil'e dek tüm Sümer'i etkisi altına almıştır. Görünmeyen ölüm yavaşça Sümer üzerinde ilerlemiş, geçişi yirmi dört saat sürmüştür; ağıtlarda ölümsüzleştirilen bir tam gün ve bir tam gece; tıpkı şu Nippur ağıtında olduğu gibi: "O gün, o bir gün; o gece, o bir gece... fırtına şimşek parlaması yarattı, Nippur halkı yere kapandı."

Uruk Ağıtı hem tanrılar hem de insanlar arasındaki kargaşayı canlı bir şekilde tarif etmektedir. Anu ve Enlil'in, Enki ve Ninki'nin nükleer silahlara başvurma konusundaki "ortak kararlarını" reddettiklerini belirten yazıt, hiçbir tanrının bu korkunç sonucu öngöremediğini söyler: "Büyük tanrılar" patlamanın "muazzam ışınlarının gökyüzüne ulaşmasına ve yerkürenin

çekirdeğinin titremesine" tanık olduklarında "onun büyüklüğü karşısında solgunlaştılar."

Kötülük Rüzgarı "dağlara bir ağ gibi yayılmaya" başladığında Sümer tanrıları sevgili şehirlerinden kaçmaya başlarlar. *Ur'un Yıkımı Üzerine Ağıt* adını taşıyan bir metin "rüzgar karşısında" şehirlerini ve Sümer'in büyük tapınaklarını terk eden tüm büyük tanrıları ve bazılarının önemli oğullarını ve kızlarını listelemektedir. *Sümer'in ve Ur'un Yıkımı Üzerine Ağıt* adlı bir diğer yazıt ise bu aceleyle terk etme hikayesine dramatik detaylar ekler. "Ninhursag, İsin'den kaçarken ıstıraplı gözyaşları dökmüş; Nanşe ise "en sevdiği ikametgahı felakete teslim edilirken" "Ey benim zavallı harap olmuş şehrim" diye haykırmıştır. İnanna, aceleyle Uruk'tan ayrılmış, geride mücevherlerini ve özel eşyalarını bıraktığından yakınarak "su altında kalabilen gemisiyle" Afrika'ya yelken açmıştır... Geride bıraktığı Uruk ağıtında İnanna/İştar, şehrinin ve tapınağının "bir anda, göz açıp kapayıncaya dek dağların ortasında beliren" ve durdurulması mümkün olmayan Kötülük Rüzgarı tarafından ıssız bırakılmasına ağlamaktadır.

Kötülük Rüzgarı yaklaşırken insanlar kadar tanrılar arasında yayılan korku ve karmaşanın nefes kesen bir tanımı yıllar sonra Restorasyon zamanı geldiğinde yazılan *Uruk Ağıtı* metninde sunulmaktadır. "Korku, Uruk'un sadık vatandaşlarını etkisi altına aldığında" Uruk'un yönetimi ve refahından sorumlu olan yerleşik tanrıları alarm durumuna geçmiştir. Gecenin ortasında halka "Kalkın!" diye bağırmış, onlara kaçmalarını söylemiş, "steplere saklanın!" diye talimat vermişlerdir. Ancak o zaman bu tanrıların kendileri de "alışılmadık yollardan... kaçmışlardır." Yazıt karamsar bir dille şöyle demektedir:

Böylece, bütün tanrıları Uruk'u boşalttı;
Ondan uzak durdular;
Dağlara saklandılar,
Uzak ovalara kaçtılar.

Uruk'ta halk tam bir kaos içindeydi; lidersiz ve çaresizdiler. "Uruk'ta yağma paniği başladı... sağduyu kaybolmuştu." Mabetlere zorla giriliyor ve insanlar bir taraftan sorular yöneltirken diğer taraftan da içindekileri kırıp parçalıyorlardı: "Niçin tanrının iyiliksever gözü başka yöne baktı? Bu kadar üzüntü ve ağıta kim sebep oldu?" Ne yazık ki soruları cevapsız kalıyordu ve Kötülük Rüzgarı geçip gittiğinde "insanlar yığınlar halinde üst üste yatıyorlardı... derin bir sessizlik Uruk'un üzerini bir pelerin gibi örtmüştü."

Eridu Ağıtı'ndan öğrendiğimize göre Ninki şehrinden uzaklaşarak Afrika'da güvenli bir limana sığınmıştı: "Ninki, onun yüce karısı, bir kuş gibi uçarak şehrini terk etti." Ancak Enki, Eridu'dan sadece Kötülük Rüzgarının yolundan çekilmeye yetecek kadar uzak fakat akıbetini öğrenebileceği kadar da ona yakın kalmıştı: "Efendisi, şehrinin dışında kaldı... Baba Enki, şehrin dışında bekledi... zarar gören şehrin kaderi için acı dolu gözyaşları akıttı." Sadık kullarından birçoğu onun peşinden gitmiş, dağların yamaçlarında kamp kurmuşlardı. Bir gün ve bir gece boyunca fırtınanın "elini" Eridu üzerine koyuşunu izlediler.

"Kötülük taşıyan fırtına şehri terk ettikten ve kırsal bölgeye sürüklendikten sonra" Enki Eridu'yu inceledi; karşısında "sessizliğin kapladığı... halkının yığınlar halinde istiflendiği" bir şehir vardı. Kurtulanlar ona hitaben bir ağıt yaktılar: "Ey Enki" diye feryat ediyorlardı, "şehrin lanetlendi, yabancı bir ülkeye döndü!" Ardından ona nereye gideceklerini, ne yapacaklarını sorup durdular. Ancak her ne kadar Kötülük Rüzgarı geçip gittiyse de şehir halen güvenli değildi ve Enki "yabancı bir şehirmiş gibi kendi şehrine girmedi." "Eridu'daki tapınağını terk eden" Enki, "Eridu'dan çıkanları" çöle, "uygunsuz topraklara" yönlendirdi; orada bilimsel güçlerini kullanarak "çürük ağacı" yenebilir bir bitkiye dönüştürdü.

Kötülük Rüzgarı'nın geniş etki alanının kuzey ucundaki Babil'den, babası Enki'ye acil bir mesaj gönderen endişe içindeki Marduk, ölüm bulutu şehrine yaklaşırken "Ne yapacağım?"

diye soruyordu. Enki'nin verdiği ve Marduk'un daha sonra yandaşlarına da aktardığı tavsiyesi, yapabilenlerin şehri hemen terk etmesiydi. Ancak sadece kuzeye gitmeleri gerekiyordu. İki elçi tarafından Lut'a verilen tavsiyeye paralel olarak Babil'den kaçan insanlara "asla geri dönmemeleri ya da arkalarına bakmamaları" tavsiye edilmişti. Ayrıca yanlarına hiçbir yiyecek ya da içecek almamaları gerektiği de söylenmişti çünkü "onlara ruh dokunmuş olabilirdi." Eğer kaçmak mümkün değilse Enki yer altına saklanmayı önermişti: Kötülük Rüzgarı gidene kadar "yerin altındaki odaya, karanlığa saklanın."

Fırtınanın ağır yol alması bazı tanrıları yanlış yönlendirerek karşılığında yüksek bedel ödeyecekleri şekilde gecikmelerine neden oldu. Lagaş'ta "anne Bau, kutsal tapınağı için, şehri için kederle ağladı." Ninurta gittiği halde karısı onu ayrılmaya zorlayamadı. Geride kalarak "Ey benim şehrim, ey benim şehrim" diye ağlamayı sürdürdü; gecikme az kalsın canına mal olacaktı:

O gün, yüce kadın;
fırtına ona yetişti;
Bau, sanki ölümlüymüş gibi;
fırtına onu yakaladı...

Ur şehrinde (içlerinden birini Ningal'in yazdığı) ağıtlardan öğrendiğimize göre Nannar ve Ningal, Ur'un sonunun geri alınamaz bir yazgı olduğuna inanmayı reddetmişlerdi. Nannar babası Enlil'e uzun ve duygusal bir yakarışta bulunarak felaketi önleyecek önlemler aramıştı. Ancak Enlil kaderin değiştirilemeyeceğini söyleyerek "oğlu Sin'e cevap verdi."

Ur'a krallık sunulmuştu;
ona sonsuz bir saltanat sunulmamıştı.
Sümer'in kurulduğu eski zamanlardan
bugüne dek, insanlar çoğalmaya başladığında;
Kim sonsuza dek süren bir krallık görmüştür ki?

Babasına ricada bulunurken Ningal uzun şiirinde "fırtınanın hızlandığını, ulumasının her şeye boyun eğdirdiğini" anımsıyordu. Kötülük Rüzgarı Ur'a ulaştığında henüz gündüz vaktiydi; "o günü düşününce halen titriyorum" diye yazmıştı Ningal, "o günün iğrenç kokusundan kaçmadık." Gece geldiğinde "Ur'da acı bir ağıt yükseliyordu"; buna rağmen tanrı ve tanrıçalar burada kalmıştı; "o gecenin iğrençliğinden kaçmadık" diye ifade etmişti tanrıça. Derken bu acı ve keder kaynağı Ur'un büyük ziguratına ulaşmış ve Ningal, Nannar'ın "kötü fırtına tarafından ele geçirildiğini" fark etmişti.

Ningal ve Nannar ziguratın içindeki "karınca evinde" (yer altı odası) kabus dolu bir gece geçirmişlerdi. Ningal bu geceyi asla unutmayacağına yemin etmişti. Ertesi gün "fırtına şehirden uzaklaştığında" "Ningal, şehrinden çıkabilmek için... aceleci bir şekilde giyindi" ve yaralı Nannar'la birlikte o çok sevdikleri şehri terk ettiler.

Giderlerken ölüm ve ıssızlıkla karşılaştılar: "İnsanlar, kırık çömlek parçaları gibi şehrin sokaklarını doldurmuştu; dolaşmayı adet edindikleri kutsal kapılarında cesetler yatıyordu; bayramların kutlandığı caddelerinde öylece saçılmış yatıyorlardı; dolaşmayı adet edindikleri bütün sokakları cesetlerle doluydu; ülkenin festivallerinin yapıldığı yerlerde insanlar yığınlar halinde üst üste yatıyordu." Ölenler gömülemiyordu, "ölü bedenler güneşe bırakılmış yağ gibi kendi kendilerine eriyip gidiyorlardı."

Bunun ardından Nergal, bir zamanların görkemli şehri, Sümer'in en önemli şehri, bir imparatorluğun başkenti olan Ur için yazdığı o müthiş ağıtı seslendirdi:

Ey Sin'in Ur'daki tapınağı,
ne acı verici senin terk edilmen...
Ey ülkesi yok olan Ningal,
kalbini su gibi tut!
Şehir artık yabancı bir şehir oldu,
şimdi burada nasıl yaşanabilir?

Tapınak, gözyaşı tapınağı oldu,
bu, kalbimi su gibi yapıyor...
Ur ve tapınakları
rüzgara teslim edildi.

Güney Mezopotamya'nın tamamı tükenmiş bir şekilde yere serilmişti, toprakları ve suları Kötülük Rüzgarı tarafından zehirlenmişti: "Dicle ve Fırat kıyılarında, sadece hasta bitkiler çıkıyor... Bataklıklarında pis kokular içinde çürüyen hastalıklı kamışlar bitiyor... Bağ ve bahçelerinde yeni bir şey yetişmiyor, çabucak telef oluyorlar... Tarlaları çapalanmıyor, toprağa tohum ekilmiyor, çayırlardan hiç şarkı sesi gelmiyor." Köylerdeki hayvanlar da felaketten etkilenmişti: "Steplerde irili ufaklı bütün sığırlar seyrekleşti, tüm canlıların sonu geldi." Ehlileştirilen hayvanlar da yok edilmişti: "Ağıllar rüzgara teslim edildi... Artık yayığın gıcırtısı ağılda duyulmuyor... Ahırlar yağ ve peynir vermiyor... Ninurta, Sümer'in bütün sütünü boşalttı."

"Fırtına ülkeyi yerle bir etti, her şeyi sildi süpürdü; ülkenin üzerinde korkunç bir rüzgar gibi kükredi, kimse ondan kaçamadı; şehirleri kimsesiz bıraktı, evleri kimsesiz bıraktı... Artık kimse anayolların üzerinde yürümüyor, kimse yolunu bulmaya çalışmıyor."

Sümer'in yok edilişi böylece tamamlanmıştı.

SONSÖZ

Kötülük Rüzgarı'nın Sümer'i yok etmesinden yedi yıl sonra yaşam ülkede yeniden canlanmaya başladı. Ancak bu defa diğerlerini yöneten bir imparatorluk yerine Sümer'in kendisi güneyde Elam birlikleri, kuzeyde ise Guti askerlerinin kurduğu düzenle idare edilen işgal altında bir ülkeydi.

Daha önce başkentlik yapmayan bir şehir olan İsin, geçici yönetim merkezi olarak seçilmiş ve Mari'nin eski bir valisi ise ülkenin başına getirilmişti. O zamanlardan kalma dökümanlar arasında ülke yönetiminin "Sümer evladı olmayan" birine bırakıldığına dair bir şikayete rastlanmıştı. Sami adının -İşbi-Erra- da doğruladığı gibi o Nergal'in yandaşıydı ve bu göreve atanması Nergal ve Ninurta arasındaki anlaşmanın bir parçası olmalıydı.

Bazı tarihçiler Ur'un yok olmasından sonraki yıllara Mezopotamya tarihinin Karanlık Çağı demektedirler. Senelik tarihsel kayıtlar arasından toplanan bilgi kırıntıları dışında o zor zamanlara dair çok az şey bilinmektedir. Güvenliği arttıran orada burada birkaç onarım işi yaptıran -laik otoritesini güçlendirme peşindeki- İşbi-Erra, Ur'u koruyan yabancı garnizonu kaldırmış ve bu şehri de hükümdarlığı kapsamına alarak Ur krallarının varisi olduğunu iddia etmişti, ancak yeniden yerleşilen şehirlerden yalnızca birkaçı onun hakimiyetini tanıdı. Larsa'da ise güçlü bir kabile reisi dönem dönem tehdit oluşturmaya devam etti.

Bir ya da iki yıl sonra İşbi-Erra Nippur'un koruyuculuğunu üstlenerek ve orada Enlil ve Ninurta'nın kutsal sembollerini

kullanarak merkezi dinsel otorite olmaya ve böylelikle gücünü artırmaya çalıştı, fakat buna onay veren sadece Ninurta oldu. Nippur'un diğer büyük tanrıları ise soğuk ve mesafeliydiler. Başka tanrılardan da destek görebilme peşindeki İşbi-Erra Nannar, Ningal ve İnanna'ya tapınmayı yeniden canlandıracak rahip ve rahibeler seçmişti. Ancak insanların kalbi başka tanrılara ait gözüküyordu: Çok sayıda Şurpu ("Arınma") yazıtının ortaya koyduğuna göre onlar yaralıları iyileştiren, suları temizleyen ve toprağı yeniden yenilebilir bitkiler yetiştirmeye -Enki'nin engin ilmi bilgilerini (halkın gözünde "sihirli güçleri") kullanarak- elverişli hale getiren Enki ve Marduk'tu.

Sonraki yarım yüzyıl boyunca İsin'de İşbi-Erra'nın iki varisine kucak açan ülke yavaş yavaş normal yaşam koşullarına kavuştu; tarım ve sanayi canlandı, iç ve dış ticaret yeniden başladı. Ancak Nippur tapınağının İsin tahtının üçüncü varisi İşme-Dagan tarafından tekrar inşa edilebilmesi için kutsallığının kirletilmesinden sonra yetmiş yıl -daha sonraları kutsallığı bozulan Kudüs tapınağı için de geçerli olan aralık- geçmesi gerekti. Nippur'a adanan on iki kıtalık uzun bir şiirinde İşme-Dagan, şehrin ve onun büyük tapınağının yeniden inşa edilmesi böylece onun bu yakarışlarına tanrısal çiftin nasıl karşılık verdiğini anlatıyor. Böylelikle "Nippur'un tuğla işçiliği yenilenecek," "ilahi tabletler Nippur'a geri dönebilecekti."

Büyük tapınak M.Ö. 1953'te yeniden Enlil ve Ninlil'e adandığında ülkeye zafer şenliği hakim oldu, ancak o zaman Sümer ve Akkad'ın yerleşime uygun oldukları resmen ilan edildi.

Normal yaşama geri dönüş sadece tanrılar arasındaki eski rekabeti yeniden canlandırmaya yaradı. İşme-Dagan'ın varisi İştar'a bağlılığını gösteren bir isim taşıyordu. Ninurta buna çabucak son verdi ve İsin'in bir sonraki hükümdarını -Sümer adı taşıyan son kral- kendi destekçilerinden biri yaptı. Ancak Ninurta'nın taht üzerinde hak iddia etmesi kabul göremezdi: Sonuçta Sümer'in yıkılmasına, dolaylı yoldan da olsa kendisi sebep olmuştu. Tahtın sonraki varisinin adının da ortaya koyduğu gibi Sin otoritesini yeniden vurgulamaya çalıştıysa da

onun ve Ur'un üstünlük günleri artık sona ermişti.

Ve böylelikle Anu ve Enlil en sonunda Marduk'un Babil'de hakimiyet iddiasını mutlak otoriteleriyle kabul ettiler. Hammurabi tarihi öneme sahip bu kararı kanunlarının önsözünde şu sözcüklerle ölümsüzleştirmişti:

Kutsal Anu,
Gökyüzünden Dünya'ya gelen tanrıların efendisi,
Ve Enlil, ülkelerin kaderini tayin eden,
Gökyüzü ve Yeryüzünün efendisi,
Enki'nin ilk doğan çocuğu Marduk'un
tüm insan ırkının Enlil'i olmasına karar·verdiler.
Onu, her şeyi izleyen ve gören tanrılar arasında
en büyük yaptılar,
Babil'e onu yüceltecek bir isim verdiler,
onu dünyadaki en üstün şehir kıldılar;
Ve tam ortasına, Marduk için
sonsuz bir krallık kurdular.

Babil, ardından Asur, büyük imparatorluklar olarak yükseldiler. Artık Sümer yoktu, ancak uzak bir ülkede ondan miras kalan krallık asası İbrahim ve oğlu İshak'ın ellerinden sonradan *İsrail* adını alacak olan Yakup'a geçti.

DÜNYA TARİHÇESİ ZAMAN ÇİZELGESİ

Yıl Önce	I. Tufan Öncesi Olaylar
450.000	Güneş sistemimizin uzaktaki bir üyesi olan Nibiru'da atmosfer tabakası aşındıkça, gezegendeki yaşam yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalır. Anu tarafından görevden alınan Alalu bir uzay gemisiyle kaçarak Dünya'ya sığınır. Dünya'nın Nibiru'nun atmosferini kurtarmaya yarayacak kadar altına sahip olduğunu keşfeder.
445.000	Anu'nun oğlu Enki'nin başını çektiği *Anunnakiler* Dünya'ya iner, Basra Körfezinin sularından altın elde etmek üzere Eridu'yu -1. Dünya İstasyonu- kurarlar.
430.000	Dünya'da iklim yumuşar. Dünya'ya daha çok Anunnaki gelir, içlerinde Enki'nin üvey kız kardeşi Ninhursag -Baş Sağlık Sorumlusu- da vardır.

416.000 Altın üretimi yavaşladığında Anu, yasal varisi Enlil'le birlikte Dünya'ya iner. Hayati öneme sahip altının güney Afrika'da madenler kazarak çıkarılmasına karar verilir. Kura sonucu Dünya Misyonu'nun yönetimini Enlil kazanır; gözden düşen Enki ise Afrika'ya gönderilir. Dünya'dan ayrıldığı sırada Anu'ya, Alalu'nun torunu meydan okur.

400.000 Güney Mezopotamya'da, içlerinde bir Uzay İstasyonu (Sippar), Görev Komuta Merkezi (Nippur), bir metalürji merkezi (Badtibira) ve bir tıbbi merkez (Şuruppak) bulunan yedi işlevsel yerleşim kurulur. Maden cevheri Afrika'dan gemilerle getirilir. Arıtılan metal *İgigilerin* yönettiği uydulara gönderilir. Ardından Nibiru'dan periyodik olarak gelen uzay araçlarına aktarılır.

380.000 İgigilerin desteğini alan Alalu'nun torunu, Dünya üzerindeki hakimiyeti ele geçirme girişiminde bulunur. Eski Tanrılar Savaşı'nı Enlil tarafı kazanır.

300.000 Altın madenlerinde angarya işlerde çalıştırılan Anunnakiler isyan çıkartırlar. Enki ve Ninhursag genetik manipülasyon ile Maymun-Kadın'dan *İlkel İşçi*leri yaratırlar. Anunnakilerin angarya işlerini onlar devralırlar. Enlil madenlere baskın

düzenler, İlkel İşçileri Mezopotamya'daki *Edin*'e getirir. Üreme becerisi ile donatılan *Homo Sapiens* çoğalmaya başlar.

200.000 Yeni buzul çağıyla birlikte Dünya'daki yaşam koşulları kötüleşir.

100.000 İklim yeniden ısınır. Anunnakiler (Kitabı Mukaddes'teki *Nefilim*) Enlil'in giderek artan üzüntüsüne rağmen insan kızlarıyla evlenirler.

75.000 "Dünya'nın lanetlenmesi" -yeni bir Buzul Çağı- başlar. Gerileyen insan türleri Dünya'ya yayılır. Cro-Magnon insanı hayatta kalır.

49.000 Enki ve Ninhursag Anunnakilerin soyundan gelen insanları Şuruppak'ı yönetmelerine izin vererek yüceltir. Öfkelenen Enlil insan ırkının yok oluşunu planlar.

13.000 Nibiru'nun Dünya'nın yakınından geçmesinin korkunç bir denizaltı dalgası yaratacağını fark eden Enlil, yaklaşan felaketi insan ırkından gizlemeleri için Anunnakilere yemin ettirir.

M.Ö. **II. Tufan Sonrası Olaylar**

11.000 Enki yemini bozarak Ziusudra/Nuh'a suya

dalabilen bir gemi yapması talimatını verir. Tufan yeryüzünü yutar;Anunnakiler yörüngedeki uzay araçlarından bu toplu kıyıma tanıklık ederler.

Enlil, insan ırkından geriye kalanlara tohumlar ve gereken aletleri bahşeder; böylelikle yüksek bölgelerde tarım başlar. Enki hayvanları ehlileştirir.

10.500 Nuh'un soyundan gelenlere üç bölge tahsis edilir. Enlil'in ilk doğan oğlu olan Ninurta Mezopotamya'yı yerleşime uygun hale getirmek için dağlara su bendi yapar, nehirlere kanallar açar. Enki, Nil vadisi üzerinde yeniden hak iddia eder. Sina yarımadası, Tufan sonrası bir Uzay İstasyonu inşa edilebilmesi için Anunnakiler tarafından tutulur. Moriya Tepesi (gelecekteki Kudüs) üzerine bir kontrol merkezi kurulur.

9780 Enki'nin ilk doğan oğlu olan Ra/Marduk, Mısır üzerindeki hakimiyeti Osiris ve Set arasında paylaştırır.

9330 Set, Osiris'i ele geçirir ve parçalara ayırır; Nil Vadisi üzerinde mutlak hakimiyetini ilan eder.

8970 Horus Birinci Piramit Savaşı'nı başlatarak, babası Osiris'in intikamını alır. Set Asya'ya

kaçar, Sina yarımadasını ve Kenan'ı ele geçirir.

8670 Enki'nin varislerinin sonunda tüm uzay tesislerinin yönetimini ele geçirmelerine karşı çıkan Enlil tarafı, İkinci Piramit Savaşı'nı başlatır. Savaştan galip çıkan Ninurta, Büyük Piramit'teki bütün cihazları alır.

Enki ve Enlil'in üvey kız kardeşi Ninhursag, bir barış konferansı düzenler. Dünya'nın bölünmesi kararı, tekrar teyit edilir. Mısır hakimiyeti, Ra/Marduk'tan Tot hanedanına geçer. Heliopolis, yedek İşaret Noktası olarak inşa edilir.

8500 Anunnakiler, uzay tesislerine geçiş yerine kontrol noktaları kurarlar. Eriha, bunlardan biridir.

7400 Barış dönemi devam ederken Anunnakiler insanoğluna yeni ilerlemeler sunar; Neolitik çağ başlar. Mısır'da yarı-tanrılar yönetime geçer.

3800 Anunnakiler Eridu ve Nippur'la başlayarak Eski Şehirler'i yeniden kurarken, Sümer'de şehir uygarlığının ilk adımı da atılmış olur.

Anu, bir kutlama töreni için Dünya'yı ziyaret eder. Şerefine yeni bir şehir, Uruk

(Erek) inşa edilir; şehrin tapınağını, sevgili torunu İnanna/İştar'ın evi yapar.

M.Ö.	**III. Dünya'daki Krallıklar**
3760	İnsan ırkına krallık bahşedilir. Ninurta'nın hakimiyeti altındaki Kiş, ilk başkenttir. Takvim, Nippur'da başlar. Uygarlık Sümer'de (Birinci Bölge) çiçek açar.
3450	Sümer'de üstünlük Nannar/Sin'e geçer. Marduk, Babil'i "Tanrıların Kapısı" ilan eder. "Babil Kulesi" olayı. Anunnakiler insanoğlunun dillerini karıştırır. Darbe girişimi başarısız olan Marduk/Ra, Mısır'a döner, Tot'u azleder, İnanna'yla nişanlanan genç kardeşi Dumuzi'yi ele geçirir. Dumuzi, kaza sonucu ölür; Marduk diri diri Büyük Piramit'e kapatılır. Acil çıkış boşluğu sayesinde kurtulur, ancak sürgüne gönderilir.
3100	350 yıllık kaos, Memfis'te ilk Mısır Firavunu'nun tahta çıkmasıyla sona erer. Medeniyet, İkinci Bölge'ye gelir.
2900	Sümer'de krallık Uruk'a geçer. İnanna'ya Üçüncü Bölge verilir; İndus Vadisi'nde uygarlık başlar.
2650	Sümer'in krallık başkenti değişir. Krallık

geriler. Enlil, itaatsiz insanoğlu kalabalığına karşı sabrını yitirir.

2371 İnanna, Şarru-Kin'e (Sargon) aşık olur. Sargon, yeni başkenti Agade'yi (Akkad) kurar. Akkad imparatorluğunun temelleri böylece atılır.

2316 Dört Bölge'yi birden yönetmeyi amaçlayan Sargon, Babil'deki kutsal toprağı alır. Marduk-İnanna çekişmesi yeniden alevlenir. Çatışma, Marduk'un kardeşi Nergal'in güney Afrika'dan Babil'e gitmesi ve Marduk'u Mezopotamya'dan ayrılmaya ikna etmesiyle sona erer.

2291 Naram-Sin Akkad tahtına yükselir. Savaşçı İnanna tarafından yönlendirilerek Sina yarımadasına girer, Mısır'ı işgal eder.

2255 İnanna, Mezopotamya'da hakimiyeti zorla ele geçirir; Naram-Sin Nippur'un kutsallığını kirletir. Büyük Anunnakiler Akkad'ı yok eder. İnanna kaçar. Sümer ve Akkad, Enlil ve Ninurta'ya bağlı yabancı birliklerce işgal edilir.

2220 Sümer uygarlığı Lagaş'ın aydın kralları sayesinde yeni zirvelere yükselir. Tot, Ninurta için yeni bir zigurat-tapınak yapması için kral Gudea'ya yardım eder.

2193 İbrahim'in babası Terah, Nippur'da kahinlik geleneğini sürdüren, soylu bir aileye doğar.

2180 Mısır bölünür, Ra/Marduk'un taraftarları güneyi tutar, aşağı Mısır'ın tahtını ele geçirmesine firavunlar karşı çıkar.

2130 Enlil ve Ninurta giderek daha sık Sümer'den uzaklaşırken Mezopotamya'da merkezi otorite de gerilerr. İnanna'nın Uruk'ta krallığı yeniden elde etme girişimi uzun sürmez.

M.Ö. IV. Kader Yüzyılı

2123 İbrahim Nippur'da doğar.

2113 Enlil, Sam Topraklarını Nannar'a emanet eder; Ur, imparatorluğun yeni başkenti olur. Tahta Ur-Nammu çıkar ona aynı zamanda Nippur'un Koruyucusu adı verilir. Nippur'lu bir kahin -İbrahim'in babası Terah- kraliyet sarayı ile ilişki kurabilmek amacıyla Ur'a gelir.

2096 Ur-Nammu savaşta ölür. Halk onun zamansız ölümünü Anu ve Enlil'in ihaneti olarak kabul eder. Terah, ailesiyle birlikte Harran'a gitmek üzere buradan ayrılır.

2095 Ur'da tahta Şulgi çıkar, imparatorluk

bağlarını güçlendirir. İmparatorluk büyüdükçe Şulgi giderek İnanna'nın büyüsüne kapılır ve onun sevgilisi olur. Onun Yabancı Lejyonu olmaları karşılığında Larsa'yı Elamlılara verir.

2080 Ra/Marduk'a bağlı olan Teb prensleri I. Mentuhotep altında kuzeye baskı yaparlar. Marduk'un oğlu Nabu, Batı Asya'da babasına yandaş kazanır.

2055 Nannar'ın emirleri üzerine Şulgi, Elam birliklerini Kenan şehirlerindeki kargaşayı bastırmaya gönderir. Elamlılar Sina yarımadasının ve Uzay İstasyonu'nun girişine ulaşırlar.

2048 Şulgi ölür. Marduk, Hitit ülkesine yerleşir. İbrahim özel atlı birliklerle güney Kenan'a gider.

2047 Amar-Sin (Kitabı Mukaddes'teki Amrafel) Ur'un kralı olur. İbrahim Mısır'a gider, orada beş yıl kalır; ardından beraberinde daha çok birlikle geri döner.

2041 İnanna tarafından desteklenen Amar-Sin, Doğu'nun krallarıyla bir koalisyon oluşturur, Kenan ve Sina'ya askeri harekat düzenler. Lideri Elamlı Kedorla'omer'dir. İbrahim Uzay İstasyonu'nun girişinde önlerini keser.

2038 İmparatorluk parçalanırken Şu-Sin, Ur tahtında Amar-Sin'in yerini alır.

2029 İbbi-Sin Şu-Sin'in yerine geçer. Batı eyaletleri giderek Marduk'a bağlanır.

2024 Destekçilerinin başını çeken Marduk Sümer üzerine yürür, Babil'de tahta çıkar. Savaş Mezopotamya ortalarına kadar yayılır. Nippur'daki Kutsallar Kutsalı'na saygısızlık yapılır. Enlil, Marduk ve Nabu'nun cezalandırılmasını ister, Enki karşı çıkar, ancak oğlu Nergal, Enlil'in tarafını tutar.

Nabu, Kenanlı takipçilerini Uzay İstasyonu'nu ele geçirmeye yönlendirirken, Büyük Anunnakiler nükleer silah kullanılmasını onaylar. Nergal ve Ninurta Uzay İstasyonu'nu ve doğru yoldan sapan Kenan şehirlerini yok ederler.

2023 Rüzgarlar radyoaktif bulutu Sümer'e taşır. İnsanlar korkunç şekilde can verirler, hayvanlar telef olur, su zehirlenir, toprak çoraklaşır. Sümer uygarlığı bitkin şekilde yere serilir. Mirası 100 yaşında yasal bir varis sahibi olan İbrahim'in soyuna geçer. Bu mirasçı soyunu devam ettirecek oğlu İshak'tır.

KAYNAKÇA

Metinde belirtilen bazı referanslara ilaveten, aşağıdakiler *Tanrılar ve İnsanların Savaşları* kitabına başlıca kaynaklar olarak katkıda bulunmuşlardır:

I. Dergiler ve akademik yayınların çeşitli sayılarındaki incelemeler, makaleler ve raporlar:

Abhandlungen der Deutschen (Preussichen) *Akademie der Wissenschaften zu Berlin* (Berlin)
Abhandlungen der Deutschen Orient-Gesellschaft (Berlin)
Abhandlungen der Heidelberger Akademie der Wissenschaften, Philo.-hist. klasse (Heidelberg)
Abhandlungen für die Kunde des Morgenlandes (Leipzig)
Acta Orientalia (Oslo)
Acta Societatis Scientarium Fennica (Helsinki)
Aegyptologische Forschungen (Hamburg-New York)
Der Alte Orient (Leipzig)
Alter Orient und Altes Testament (Kevalaer/Neukirchen-Vluyn)
Altorientalische Bibliothek (Leipzig)
Altorientalische Forschungen (Leipzig)
Altorientalische Texte und Untersuchungen (Leiden)
Altorientalische Texte zum Alten Testament (Berlin and Leipzig)
American Journal of Archaeology (Concord, Mass.)
American Journal of Semitic Languages and Literature (Chicago)
American Oriental Series (New Haven)
American Philosophical Society, Memoirs and Transactions (Philadelphia)
Analecta Biblica (Rome)
Analecta Orientalia (Rome)
Anatolica (Istanbul)
Anatolian Studies (London)
Annual of the American Schools of Oriental Research (New Haven)
Annual of the Palestine Exploration Fund (London)
The Antiquaries Journal (London)

Antiquités Orientales (Paris)
Antiquity (Gloucester)
Archiv für Keilschriftforschung (Berlin,
Archiv für Orientforschung (Berlin)
Archiv Orientalni (Prague)
The Assyrian Dictionary (Chicago)
Assyriologische Bibliothek (Leipzig)
Assyriological Studies (Chicago)
Ausgaben der Deutschen Orient Gesellschaft in Assur (Berlin)

Babyloniaca (Paris)
Babylonian Expedition of the University of Pennsylvania: Cuneiform Texts (Philadelphia)
Babylonian Inscriptions in the Collection of J. B. Nies (New Haven)
Babylonian Records in the Library of J. Pierpont Morgan (New Haven)
Beiträge zur Assyriologie und semitischen Sprachwissenschaft (Leipzig)
Berliner Beiträge zur Vor- und Frühgeschichte (Berlin)
Berliner Beiträge zur Keilschriftforschung (Berlin)
Biblica et Orientalia (Rome)
The Biblical Archaeologist (New Haven)
Biblical Archaeology Review (Washington)
Bibliotheca Mesopotamica (Malibu)
Bibliotheca Orientalis (Leiden)
Bibliothèque de l'École des Hautes Études (Paris)
Boghazköy-Studien (Leipzig)
Die Boghazköy Texte im Umschrift (Leipzig)
British Schools of Archaeology in Egypt: Egyptian Research Account Publications (London)
Bulletin of the American Schools of Oriental Research (Jerusalem and Baghdad; Baltimore and New Haven)
Bulletin of the Israel Exploration Society (Jerusalem)

Calcutta Sanskrit College Research Series: Studies (Calcutta)
The Cambridge Ancient History (Cambridge)
Chicago University Oriental Institute, Publications (Chicago)
Columbia University Oriental Studies (New York)
Cuneiform Texts from Babylonian Tablets in the British Museum (London)
Cuneiform Texts from Nimrud (London)

Découvertes en Chaldée (Paris)
Deutsche Orient-Gesellschaft, Mitteilungen; Sensdschriften (Berlin)
Deutsches Morgenlandische Gesellschaft, Abhandlungen (Leipzig)

Egypt Exploration Fund, Memoirs (London)
Eretz Israel: Archaeological, Historical and Geographical Studies (Jerusalem)
Ex Oriente Lux (Leipzig)
Expedition: The Bulletin of the University Museum (Philadelphia)

Forschungen und Fortschritte (Berlin)
France: Délégation en Perse, Mémoires (Paris)
France: Mission Archéologique de Perse, Mémoires (Paris)

Handbuch der Archäologie (München)
Handbuch der Orientalistik (Leiden/Köln)
Harvard Semitic Series (Cambridge, Mass.)
Hebrew Union College Annual (Cincinnati)
Heidelberger Studien zum Alten Orient (Wiesbaden)
Hittite Texts in Cuneiform Character from Tablets in the British Museum (London)

Invenaires des tablettes de Tello (Paris) *Iran* (London)
Iranica Antiqua (Leiden)
Iraq (London)
Institut Français d'Archéologie Orientale: Bibliothèque d'Étude, Mémoires (Cairo)
Israel Exploration Journal (Jerusalem)
Israel Oriental Studies (Jerusalem)

Jena University: Texte und Materialen, Frau Prof Hilprecht Sammlung (Leipzig)
Jewish Palestine Exploration Society, Bulletin (Jerusalem)
Journal of the American Oriental Society (New York and New Haven)
Journal of the Ancient Near Eastern Society of Columbia University (New York)
Journal Asiatique (Paris)
Journal of Biblical Literature and Exegesis (Middletown, Conn.)
Journal of Biblical Literature (Philadelphia)
Journal of Cuneiform Studies (New Haven)
Journal of Egyptian Archaeology (London)
Journal of Jewish Studies (Oxford)
Journal of Near Eastern Studies (Chicago)
Journal of the Palestine Oriental Society (Jerusalem)
Journal of the Royal Asiatic Society (London)
Journal of Sacred Literature and Biblical Record (London)
Journal of Semitic Studies (Manchester)
Journal of the Society of Oriental Research (Chicago)

Journal of the Transactions of the Victoria Institute (London)

Kadmos (Berlin)
Keilinschriftliche Bibliothek (Berlin)
Keilschrifttexte aus Assur historischen Inhalts (Leipzig)
Keilschrifttexte aus Assur religiösen Inhalts (Leipzig)
Keilschrifttexte aus Assur verschiedenen Inhalts (Leipzig)
Keilschrifturkunden aus Boghazköy (Berlin)
Keilschrifttexte aus Boghazköy (Leipzig)
Königliche Museen zu Berlin: Mitteilungen aus den Orientalischen Sammlungen (Berlin)
Königliche Akademie der Wissenschaften zu Berlin: Abhandlungen (Berlin)

Leipziger Semitischen Studien (Leipzig)

Mémoires de la Délégation archéologique en Iran (Paris)
Mesopotamia (Copenhagen)
Mitteilungen der Altorientalischen Gesellschaft (Berlin)
Mitteilungen des Instituts für Orientforschung (Berlin)
Mitteilungen der vorderasiatisch-aegyptischen Gesellschaft (Berlin)
The Museum Journal (Philadelphia)
Museum Monograms, the University Museum (Philadelphia)

Old Testament and Semitic Studies (Chicago)
Oriens (Leiden)
Oriens Antiquus (Rome)
Oriental Institute Publications (Chicago)
Orientalia (Rome)
Orientalische Literaturzeitung (Berlin and Leipzig)
Oxford Editions of Cuneiform Texts (Oxford)

Palestine Exploration Quarterly (London)
Proceedings of the American Philosophical Society (Philadelphia)
Proceedings of the Society of Biblical Archaeology (London)
Publications of the University of Pennsylvania, Series in Philosophy (Philadelphia)

Qadmoniot (Jerusalem)
The Quarterly of the Department of Antiquities in Palestine (Jerusalem)

Reallexikon der Assyriologie und Vorderasiatischen Archäologie (Berlin and Leipzig)
Reallexikon der Vorgeschichte (Berlin)

Recuil de travaux relatifs à la philosophie et à l'archéologie (Paris)
Rencontres Assyriologique Internationales (various venues)
Revue Archéologique (Paris)
Revue d'Assyriologie et d'archéologie orientale (Paris)
Revue biblique (Paris)
Revue hittite et asiatique (Paris)
Revue de l'Histoire des Religions: Annales du Musée Gui (Paris)

Sächsische Akademie der Wissenschaften: Berichte über Verhandlungen (Leipzig)
Sächsonische Gesellschaft der Wissenschaft, philo. hist. Klasse (Leipzig)
Studia Orientalia (Helsinki)
Studia Pohl (Rome)
Studia Semitici (Rome)
Sludies in Ancient Oriental Civilizations (Chicago)
Sumer (Baghdad)
Syria (Paris)

Tel Aviv (Tel-Aviv)
Texte und Materialen der Frau Prof. Hilprecht Collection (Leipzig and Berlin)
Textes cuneiformes (Paris)
Texts from Cuneiform Sources (Locust Valley , N.Y.)
Transactions of the Society of Biblical Archaeology (London)

Universitas Catolica Lovaniensis: Dissertations (Paris)
University Museum Bulletin (Philadelphia)
University Museum, Publications of the Babylonian Section (Philadelphia)
Untersuchungen zur Assyriologie und Vorderasiatischen Archäologie (Berlin)
Ur Excavations (London)
Ur Excavations Texts (London)
Ugarit Forschungen (Münster)
Ugaritica (Paris)

Vetus Testamentum (Leiden)
Vorderasiatisch-Aegyptischen Gesellschaft, Mitteilungen (Leipzig)
Vorderasiatische Bibliothek (Leipzig)
Vorläufiger Bericht über die Ausgrabungen in Uruk Warka (Berlin)

Die Welt des Orients (Wuppertal/Göttingen)
Wissenschaftliche Veröffentlichungen der Deutschen Orient-Gesellschaft (Berlin and Leipzig)
Yale Near Eastern Researches (New Haven)
Yale Oriental Series, Babylonian Texts (New Haven)

Yerushalayim (Jerusalem)

Zeitschrift für die altestamentliche Wissenschaft (Giessen/Berlin)
Zeitschrift für Assyriologie (Berlin/Leipzig)
Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft (Leipzig/Wiesbaden)
Zeitschrift für Keilschriftforschung (Leipzig)

II. Bağımsız eserler ve çalışmalar:

Alster, B. *Dumuzi's Dream*. 1972.
Amiet, P. *Elam*. 1966.
——. *La Glyptique Mesopotamienne Archaique*. 1961.
Andrae, W. Das Gotteshaus und die Urformen des Bauens im Alten Orient. 1930.

Barondes, R. *The Garden of the Gods*. 1957 .
Barton, G. *The Royal Inscriptions of Sumer and Akkad*. 1929.
Baudissin, W. W. von. *Adonis and Eshmun*. 1911.
Bauer, J. *Altsumerische Wirtschafttexte aus Lagasch*. 1972.
Behrens, H. *Enlil and Ninlil*. 1978.
Berossus. *Fragments of Chaldean History*. 1828.
Borchardt, L. *Die Entstehung der Pyramids*. 1928.
——. *Einiges zur dritten Bauperiode der grossen Pyramide*. 1932.
Borger, R. *Babylonisch-assyrische Lesestücke*. 1963.
Bossert, H. T. *Das Hethitische Pantheon*. 1933.
Breasted, J. H. *Ancient Records of Egypt*. 1906.
Brinkman, J. A. *A Political History of Post-Kassite Babylon*. 1968.
Bruchet, J. *Nouvelles Recherches sur la Grande Pyramide*. 1965.
Bunton, P. *A Search in Secret Egypt*. 1936.
Buccellati, G. *The Amorites of the Ur III Period*. 1966.
Budge, E. A. W. *The Gods of the Egyptians*. 1904.
——. *A History of Egypt*. 1909.
——. *Osiris and the Egyptian Resurrection*. 1911.
Budge, E. A. W. and King, L. W. *Annals of the Kings of Assyria*. 1902 .

Cameron, G.G. *A History of Early Iran*. 1936.
Castellino, G. *Two Shulgi Hymns*. 1972.
Chiera, E. *Sumerian Epics and Myths*. 1934.
——. *Sumerian Lexical Texts from the Temple School Of Nippur*. 1929.
——. *Sumerian Temple Accounts from Telloh, Jokha and Drehem*. 1922
——. *Sumerian Texts of Varied Contents*. 1934.
Clay, A. T. *Miscellaneous Inscriptions in the Yale Babylonian Collection*. 1915

de Clerq, H. F. X. *Collection de Clerq*. 1885-1903.
Cohen, S. *Enmerkar and the Lord of Aratta*. 1973.
Contenau, G. *Manuel d'archéologie orientale*. 1927-47
——. Umma sous la Dynastie d'Ur. 1931.
Cooper, J. S. *The Return of Ninurta to Nippur*. 1978.
Craig, J. *Assyrian and Babylonian Religious Texts*. 1885-87.
Cros, G. *Nouvelles Fouilles de Tello*. 1910.

Davidson, D. and Aldersmith, H. *The Great Pyramid: Its Divine Message*. 1924, 1940.
Deimel, A. *Schultexte aus Fara*. 1923.
——. *Sumerisches Lexikon*. 1925-50.
——. *Veteris Testamenti: Chronologia Monumentis Babyloniaca-Asyrii*. 1912.
——. *Wirtschaftstexte aus Fara*. 1924.
Delaporte. L. *Catalogue des Cylindres Orientaux*. 1920-23.
Dijk, J. van. *Le Motif cosmique dans le pensée Sumeriénne*. 1965.
——. *La sagesse suméro-accadienne*. 1953
Dussaud, R. *Les Découvertes des Ràs Shamra (Ugarit) e l'Ancien Testament*. 1937.
——. *Notes de Mythologie Syrienne*. 1905.

Ebeling, E. *Die Akkadische Gebetsserie "Handerhebung."* 1953.
——. *Der Akkadische Mythus vom Pestgotte Era*. 1925.
——. *Keilschrifttexte aus Assur religiösen Inhalts*. 1919, 1923.
——. *Literarische Keilschrifttexte aus Assur*. 1931.
——. *Der Mythus "HerrallerMenschen" vom Pestgotte Ira*. 1926.
——. *Tod und Leben nach den Vorstellungen der Babylonier*. 1931.
Edwards, I. E. S. *The Pyramids of Egypt*. 1947, 1961.
Edzard, D. O. *Sumerische Rechtsurkunden des III Jahrtausend*. 1968.
Erman, A. *The Literature of the Ancient Egyptians*. 1927.
Fairservis, W. A., Jr. *The Roots of Ancient India*. 1971.
Fakhry, A. *The Pyramids*. 1961.
Falkenstein, A. *Archaische Texte aus Uruk*. 1936.
——. *Fluch über Akkade*. 1965.
——. *Die Inschriften Gudeas von Lagash*. 1966.
——. *Literarische Keilschrifttexte aus Uruk*. 1931.
——. *Die neu-sumerischen Gerichtsurkunden*. 1956-57.
——. *Sumerische religiöse Texte*. 1950.
Falkenstein, A. and von Soden, W. *Sumerische und Akkadische Hymnen und Gebete*. 1953.
Falkenstein, A. and van Dijk, J. *Sumerische Gotterlieder*. 1959-60.
Farber-Flügge, G. *Der Mythos "Inanna und Enki."* 1973.
Ferrara, A. J. *Nanna Suen's Journey to Nippur*. 1973.

Festschrift für Herman Heimpel. 1972.
Forrer, E. *Die Boghazköy-Texte in Umschrift*. 1922-26.
Fossey, G. *La Magie Syrienne*. 1902.
Frankfort, H. *Cylinder Seals*. 1939.
——. *Gods and Myths on Sargonic Seals*. 1934.
——. *Kingship and the Gods*. 1948.
Frankfort, H., et al. *Before Philosophy*. 1946.
Friedrich, J. *Staatsverträge des Hatti Reiches*. 1926-30.

Gadd, C. J. *A Sumerian Reading Book*. 1924.
Gadd, C. J. and Kramer, S. N. *Literary and Religious Texts*. 1963.
Gadd, C. J. and Legrain, L. *Royal Inscriptions from Ur*. 1928:
Gaster, *Th. Myth, Legend and Custom in the Old Testament*. 1969.
Gelb, I. J. *Hittite Hieroglyphic Monuments*. 1939.
Geller, S. *Die Sumerische-Assyrische Serie Lugal-e Me lam bi NIR.GAL*. 1917.
Genouillac, H. *de Fouilles de Tello*. 1934-36.
——. *Premiéres recherches archéologique à Kish*. 1924-25.
——. *Tablettes de Dréhem*. 1911.
——. *Tablettes sumériennes archaique*. 1909.
——. *Textes economiques d'Oumma de l'Epoque d'Our*. 1922
——. *Textes religieux sumériens du Louvre*. 1930.
——. *La trouvaille de Dréhem*. 1911.
Genoville, H. *de Textes de l'epoque d'Ur*. 1912.
Götze, A. *Hattushilish*. 1925.
——. Hethiter, *Churriter und Assyrer*. 1936.
Graves, R. *The Greek Myths*. 1955.
Grayson, A. K. *Assyrian and Babylonian Chronicles*. 1975.
——. *Babylonian Historical-Literary Texts*. 1975.
Green, M.W. *The Uruk Lament*. 1984.
Gressmann, H. and Ungnad, A. *Altorientalische Texte und Bilder zum Alten Testament*. 1909.
Gurney, O. R. *The Hittites*. 1952.
Gurney, O. R. and Finkelstein, J. J. *The Sultantepe Tablets*. 1957-64.
Güterbock, H. G. *The Deeds of Suppilulima*. 1956.
——. *Die historische tradition bei Babylonier und Hethitern*. 1934.
——. *Hittite Mythology*. 1961.
——. *Siegel aus Boghazköy*. 1940-42.
——. *The Song of Ullikumi*. 1952.

Hallo, W. W. *Women of Sumer*. 1976.
Hallo, W. W. and Dijk, J. J. van. *The Exaltation of Inanna*. 1968.
Harper, E. J. *Die Babylonische Legenden*. 1894.

Haupt, P. *Akkadische und sumerische Keilschrifttexte.* 1881-82.
Hilprecht, H. V. *Old Babylonian Inscriptions.* 1893-96.
Hilprecht Anniversary Volume. 1909.
Hinz, W. *The Lost World of Elam.* 1972.
Hooke, S. H. *Middle Eastern Mythology.* 1963.
Hrozny, B. *Hethitische Keischrifttexte aus Boghazköy.* 1919.
Hussey , M. I. *Sumerian Tablets in the Harvard Semitic Museum.* 1912-15.

Jacobsen, Th. *The Sumerian King List.* 1939.
——. *Towards the Image of Tammuz.* 1970.
——. *The Treasures of Darkness.* 1976.
Jastrow, M. *Die Religion Babyloniers und Assyriers.* 1905.
Jean, C. F. *La religion sumérienne.* 1931.
——. *Shumer et Akkad.* 1923.
Jensen, P. *Assyrisch-Babylonische Mythen und Epen.* 1900.
——. *Der I(U)ra-Mythus.* 1900.
——. *Die Kosmologie der Babylonier.* 1890.
——. *Texte zur Assyrisch-Babylonischen Religion.* 1915.
Jeremias, A. *The Old Testament in the Light of the Ancient Near East.* 1911.
Jirku. A. *Die altste Geschichte Israels.* 1917.
——. *Altorientalischer Kommentar zum Alten Testament.* 1923.
Jones, T. B. and Snyder. J. W. *Sumerian Economic Texts from the Third Ur Dynasty.* 1923.
Josephus. Flavius. *Against Apion.*
——. *Antiquities of the Jews.*

Kärki, I. *Die Sumerische Königsinschriften der Frühbabylonischen Zeit.* 1968.
Keiser, C. E. *Babylonian Inscriptions in the Collection of J. B. Nies.* 1917.
——. *Patesis of the Ur-Dynasty.* 1919.
——. *Selected Temple Documents of the Ur Dynasty.* 1927.
Keller, W. *The Bible as History in Pictures.* 1963.
Kenyon, K. *Digging Up Jerusalem.* 1974.
King, L. W. *The Annals of the Kings of Assyria.* 1902.
——. *Babylonian Boundary Stones.* 1912.
——. *Babylonian Magic and Sorcery.* 1896.
——. *Babylonian Religion and Mythology.* 1899.
——. *Chronicles Concerning Early Babylonian Kings.* 1907.
——. *Hittite Texts in the Cuneiform Characters.* 1920-21.
Kingsland, W. *The Great Pyramid in Fact and Theory.* 1932-35.
Knudtzon, J. A. *Assyrische Gebete an den Sonnengott.* 1893.
König, F.W. *Handbuch der chaldischen Inschriften.* 1955.
Köppel, R. *Die neuen Ausgrabungen am Tell Ghassul im Jordantal.* 1932.

Kramer, S. N. *Enki and Ninhursag*. 1945.
——. *Lamentation Over the Destruction of Ur*. 1940.
——. *From the Poetry of Sumer*. 1979.
——. *Poets and Psalmists*. 1976.
——. *Sumerian Literature*. 1942.
——. *Sumerian Texts in the Museum of the Ancient Orient, Istanbul*. 1943-49.
——. *Sumerische Literarische Texte aus Nippur*. 1961.
Kramer Anniversary Volume. 1976.

Labat, R. *Manuel d'Epigraphie Akkadienne*. 1963.
Lambert, W. G. Babylonian Wisdom Literature. 1960.
Lambert, W. G. and Millard, A.R. *Atra-Hasis, the Babylonian Story of the Flood*. 1969 .
Langdon, S. *Babylonian Liturgies*. 1913.
——. *Babylonian Wisdom*. 1923.
——. *"Enuma Elish"-The Babylonian Epic of Creation*. 1923.
——. *Excavations at Kish*. 1924.
——. *Historical and Religious Texts*. 1914.
——. *Semitic Mythology*. 1964.
——. *Sumerian and Babylonian Psalms*. 1909.
——. *The Sumerian Epic of Paradise*. 1915.
——. *Sumerian and Semitic Religious and Historical Texts*. 1923.
——. *Sumerian Liturgical Texts*. 1917.
——. *Sumerian Liturgies and Psalms*. 1919.
——. *Sumerians and Semites in Babylon*. 1908.
——. *Tablets from the Archives of Drehem*. 1911.
——. *Tammuz and Jshtar*. 1914.
Langdon, S. and Gardiner, A. H. *The Treaty of Alliance*. 1920.
Legrain, L. *Historical Fragments*. 1922.
——.Royal Inscriptions and Fragments from Nippur and Babylon. 1926.
——. *Les Temps des Rois d'Ur*. 1912.
——. *Ur Excavations*. 1936.
Lepsius, K.R. *Denkmäler aus Aegypten*. 1849-58.
Luckenbill, D. D. *Ancient Records of Assyria and Babylonia*. 1926-27.
——. *Hittite Treaties and Letters*. 1921.
Lutz, H. F. Selected Sumerian and Babylonian Texts. 1919.
——. *Sumerian Temple Records of the Late Ur Dynasty*. 1912.

Mazar, B. *The World History of the Jewish People*. 1970.
Mencken, A. *Designing and Building the Great Pyramid*. 1963.
Mercer, S. A. B. *The Tell el Amarna Tablets*. 1939.
Mortgat, A. *Die Entstehung der sumerischen Hochkultur*. 1945.

——. *Vorderasiatische Rollsiegel.* 1940.
Müller, M. *Asien und Europa nach Altaegyptischer Denkmälern.* 1893.
——. *Der Bündnisvertrag Ramses II und der Chetiterkönigs.* 1902.
Müller-Karpe, H. *Handbuch der Vorgeschichte.* 1966-68.

Nies, J. B. *Ur Dynasty Tablets.* 1920.
Nies, J. B. and Keiser, C. E. *Historical, Religious and Economic Texts and Antiquities.* 1920.

Oppenheim, A. L. *The Interpretation of Dreams in the Ancient Near East.* 1956.
——. *Mesopotamian Mythology.* 1950.
Oppert, J. *La Chronologie de la Genése.* 1895.
Otten, H. *Mythen vom Gotte Kumarbi.* 1950.
——.*Die Überlieferung des Telepinu-Mythus.* 1942.

Parrot, A. *The Arts of Assyria.* 1961.
——. *Sumer-the Dawn of Art.* 1961.
——. *Tello.* 1948.
——. *Ziggurats et Tour de Babel.* 1949.
Paul Haupt *Anniversary Volume.* 1926.
Perring, J. E. *The Pyramids of Gizeh From Actual Survey and Measurement.* 1839.
Petrie, W. M. F. *The Pyramids and Temples of Gizeh.* 1883-85.
——. *Researches on the Great Pyramid.* 1874.
——. *The Royal Tombs of the First Dynasty.* 1900.
Poebel, A. Historical Texts. 1914.
——. *Miscellaneous Studies.* 1947 .
——. *Sumerische Studien.* 1921.
Pohl, A. *Rechts- und Verwaltungsurkunden der III Dynastie von Ur.* 1937 .
Price, I. M. *The Great Cylinder Inscriptions of Gudea.* 1927.
Pritchard, J. B. *The Ancient Near East in Pictures Relating to the Old Testament.* 1969.
——. *Ancient Near Eastern Texts Relating to the Old Testament.* 1969.

Quibell, J. E. *Hierkanopolis.* 1900.

Radau, H. *Early Babylonian History.* 1900.
——. *NIN IB, The Determiner of Fates. 1910.*
——. *Sumerian Hymns and Prayers to the God Dumuzi.* 1913.
——. *Sumerian Hymns and Prayers to the God Ninib.* 1911.
Rawlinson, H. *The Cuneiform Inscriptions of Western Asia.* 1861-1909.
Rawlinson, H. G. *India.* 1952.
Reiner, E. Shurpu. *A Collection of Sumerian and Akkadian*

Reiner, E. Shurpu. *A Collection of Sumerian and Akkadian Incantations*. 1958.
Reisner, G. *Sumerisch Babylonische Hymnen*. 1896.
——. *Tempel urkunden aus Telloh*. 1901.
Renger, J. *Götternamen in der Altbabylonischen Zeit*. 1967.
Ringgren, K. V. H. *Religions of the Ancient Near East*. 1973.
Robens, J. J. M. *The Earliest Semitic Religions*. 1972.
Robens, A. and Donaldson, J. *The Ante Nicene Fathers*. 1918.
Roux, G. *Ancient Iraq*. 1964.
Rutherford, A. *The Great Pyramid Series*. 1950.

Saggs, H. W. F. *The Encounter with the Divine in Mesopotamia and Israel*. 1976.
——. *The Greatness That Was Babylon*. 1962.
Salonen, A. *Die Landfarhrzeuge des Alten Mesopotamien*. 1951.
——. *Nautica Babyloniaca*. 1942.
——. *Die Waffen der Alten Mesopotamier*. 1965.
——. *Die Wasserfahrzeuge in Babylon*. 1939.
Sayce, A. H. *The Ancient Empires of the East*. 1884.
——. *The Religion of the Ancient Babylonians*. 1888.
Schmandt-Besserat, D. *The Legacy of Sumer*. 1976.
Schnabel, P. *Berossos und die Babylonisch-Hellenistische Literatur*. 1923.
Schneider, N. *Die Drehem- und Djoha Texte*. 1932.
——. *Die Götternamen von Ur III*. 1939.
——. *Götterschiffe im Ur III-Reich*. 1946.
——. *Die Siegellegenden der Geschäfts-urkunden der Stadt Ur*. 1950.
——. *Die Zeitbestimmungen der Wirtschaftsurkunden von Ur III*. 1936.
Schrader, E. *The Cuneiform Inscriptions and the Old Testament*. 1885.
——. *Die Keilinschriften und das Alte Testament*. 1902.
Schroeder, O. *Keilschrifttexte aus Assur Verschiedenen Inhalts*. 1920.
Scott, I. A. *A Comparative Study of Hesiod and Pindar*. 1898.
Sethe, K. H. *Amun und die Acht Urgotten von Hermopolis*. 1930.
——. *Die Hatschepsul Problem*. 1932.
——. *Urgeschichue und älteste Religion der Aegypter*. 1930.
Sjöberg, A. W. *Der Mondgott Nanna-Suen in der Sumerischen Oberlieferung*. 1960.
——. *Nungal in the Ekur*. 1973.
——. *Three Hymns to the God Ningishzida*. 1975.
Smith, S. *A History of Babylon and Assyria*. 1910-28.
Smyth, C. P. *Our Inheritance in the Great Pyramid*. 1877.
Soden, W. von. *Sumerische und Akkadische Hymnen und Gebete*. 1953.
Sollberger, E. *Corpus des inscriptions "royales" présargoniques de Lagash*. 1956.
Speiser, E. A. *Genesis*. 1964.
——. *Mesopotamian Origins*. 1930.

Studies Presented to A. L. Oppenheim. 1964.
Tadmor, H. and Weinfeld, M. *History. Historiography and Interpretation.* 1983.
Tallqvist, K.L. *Akkadische Götterepitheta.* 1938.
——. *Assyrische Beschwörungen. Series Maqlu.* 1895.
Thompson, R. C. *The Devils and Evil Spirits of Babylonia.* 1903.
——. *The Reports of the Magicians and Astrologers of Nineveh and Babylon.* 1900.
Thureau-Dangin, F. *Les cylindres de Gudéa.* 1925.
——. *Les inscriptions de Shumer et Akkad.* 1905.
——. *Recueil des tablettes chaldéennes.* 1903.
——. *Rituels accadiens.* 1921.
——. *Die sumerischen und akkadischen Königsinschriften.* 1907.
——. *Tablettes d'Uruk.* 1922.

Ungnad, A. *Die Religion der Babylonier und Assyrer.* 1921.

Vian, F. *La guerre des Géants.* 1952.

Walcot, P. *Hesiod and the Near East.* 1966.
Wani, W. H. *Hittite Gods in Hittite Art.* 1899.
Weber, O. *Die Literatur der Babylonier und Assyrer.* 1907.
Weiher, E. von. *Der Babylonische Gott Nergal.* 1971.
Wheeler, M. *Early India and Pakistan.* 1959.
——. *The Indus Civilization.* 1968.
Wilcke, C. *Das Lugalbanda Epos.* 1969.
——. *Sumerische literarische Texte.* 1973.
Wilson, J. V. K. and Vanstiphout, H. *The Rebel Lands.* 1979.
Wilson, R. R. *Genealogy and History in the Biblical World.* 1977.
Winckler, H. *Altorientalische Forschungen.* 1897-1906.
——. *Altorientalische Geschichts Auffassung.* 1906.
——. *Sammlung von Keilschrifttexten.* 1893-95.
Wiseman, D. J. *Chronicles of Chaldean Kings.* 1956.
Witzel, M. *Keilinschriftliche Studien.* 1918-25.
——. *Tammuz-Liturgien und Verwandtes.* 1935.
Woolley, C. L. Abraham: *Recent Discoveries and Hebrew Origins.* 1936.
——. *Excavations at Ur.* 1923.
——. *Ur of the Chaldees.* 1930.
——. *The Ziggurat and Its Surroundings.* 1939.

Zimmern, H. *Sumerische Kultlieder aus altbabylonischer Zeit.* 1912-13.
——. *Zum Babylonischen Neujahrfest.* 1918.

DİZİN

Anu 24, 26, 27, 28, 56, 100, 106, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 118, 120, 121, 122, 126, 128, 129, 133, 134, 136, 137, 150, 156, 157, 158, 170, 174, 184, 185, 201, 205, 208, 209, 210, 216, 219, 241, 242, 243, 244, 247, 273, 275, 285, 289, 290, 291, 292, 294, 296, 297, 301, 306, 309, 310, 311, 314, 318, 319, 329, 333, 334, 336, 338, 339, 354, 370, 392, 396, 397, 398, 400, 403, 406, 410, 411, 412, 420, 421, 422, 425, 428

Anunnakiler105, 106, 107, 109, 111, 115, 116, 117, 118, 124, 126, 131, 135, 136, 137, 138, 139, 141, 144, 151, 152, 153, 154, 156, 157, 158, 160, 161, 169, 170, 172, 173, 175, 180, 182, 191, 193, 194, 195, 196, 217, 220, 223, 231, 236, 237, 238, 239, 241, 243, 244, 268, 279, 280, 282, 286, 288, 294, 299, 309, 310, 311, 313, 314, 366, 399, 402, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 430

Badtibira 119, 422

Dumuzi 109, 221, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 274, 277, 278, 282, 284, 285, 286, 300, 426, 436, 442

Eriha 229, 230, 231, 232, 237, 238, 314, 350, 425

Edin 423

Enki bkz. Ea 117, 118, 136, 137, 138, 144, 151, 154, 157, 161, 162, 163, 164, 190, 195, 196, 198, 200, 206, 210, 211, 218, 219, 220, 223, 224, 282, 294, 295, 297, 317, 397, 398, 412, 414, 415, 419, 422, 423, 424, 425, 430, 440

Ea bkz. Enki 25, 99, 100, 104, 105, 111, 112, 113, 116, 121, 122, 124, 127, 128, 132, 150, 243, 311

Erek bkz. Uruk 242, 245, 288, 329, 426

Eridu 119, 223, 240, 241, 242, 295, 297, 334, 340, 407, 412,

414, 421, 425
Gudea 326, 327, 328, 427, 437, 442
Hitit 16, 17, 20, 21, 22, 37, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 112, 116, 121, 122, 123, 125, 126, 130, 345, 363, 366, 391, 429
Horus 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 51, 53, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 67, 188, 189, 194, 197, 207, 208, 209, 223, 266, 267, 328, 424
İbrahim 109, 269, 342, 343, 344, 345, 348, 349, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 373, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 383, 385, 386, 391, 396, 399, 406, 420, 428, 429, 430
İgigiler 117, 120, 126, 127, 128, 153, 243, 399, 422
İlkel İşçi 137, 138, 139, 141, 152, 157, 422, 423
İnanna bkz. İştar 109, 163, 196, 209, 224, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 277, 282, 283, 284, 285, 288, 290, 291, 292, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 313, 314, 316, 317, 318, 319, 320, 325, 327, 329, 330, 334, 336, 338, 339, 364, 386, 389, 390, 413, 419, 426, 427, 428, 429
İndüs Vadisi
İsis 57, 58, 59, 60, 61, 63, 64, 188, 189
İştar bkz. İnanna 16, 24, 25, 33, 44, 99, 100, 133, 154, 163, 196, 203, 204, 209, 225, 236, 266, 277, 282, 283, 292, 300, 301, 302, 304, 305, 306, 308, 309, 311, 312, 313, 321, 325, 364, 375, 393, 413, 419, 426
Kudüs 11, 29, 30, 31, 32, 35, 198, 200, 220, 226, 231, 232, 238, 262, 314, 349, 350, 356, 365, 377, 407, 419, 424
Lagaş 25, 102, 305, 306, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 333, 334, 415, 427
Marduk 26, 27, 29, 34, 36, 105, 106, 133, 143, 165, 166, 190, 194, 202, 209, 211, 245, 247, 248, 265, 266, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 282, 284, 286, 307, 309, 310, 311, 312, 317, 322, 327, 329, 330, 334, 340, 363, 364, 367, 370, 373, 374, 377, 387, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 414, 415, 420, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 430
Moriya Tepesi 198, 200, 227, 228, 365, 366

Musa 172, 173, 237, 284, 304, 351, 352, 355
Nannar bkz. Sin 163, 224, 244, 245, 248, 266, 282, 321, 330, 331, 333, 334, 336, 337, 338, 339, 340, 344, 354, 355, 362, 364, 369, 370, 374, 377, 386, 390, 398, 415, 416, 419, 426, 428, 429
Nefilim 239, 423
Nergal 24, 28, 99, 100, 153, 204, 206, 207, 209, 211, 219, 221, 243, 265, 267, 282, 284, 309, 311, 312, 313, 316, 317, 318, 377, 393, 396, 397, 398, 399, 400, 403, 406, 407, 411, 416, 418, 427, 430, 444
Nibiru 103, 105, 108, 111, 112, 113, 114, 115, 117, 118, 120, 123, 126, 127, 128, 133, 136, 143, 153, 158, 170, 226239, 243, 288, 421, 422, 423
Ninhursag 180, 183, 188, 195, 196, 198, 208, 209, 210, 211, 212, 218, 219, 220, 221, 226, 241, 268, 296, 334, 337, 413, 421, 422, 423, 425, 440
Ninurta 27, 99, 100, 124, 126, 129, 130, 132, 133, 134, 135, 136, 157, 160, 161, 163, 171, 172, 190, 196, 200, 201, 202, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 211, 212, 213, 215, 216, 219, 220, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 231, 243, 244, 273, 278, 302, 306, 307, 318, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 334, 337, 377, 389, 392, 393, 394, 398, 399, 400, 403, 406, 407, 411, 415, 417, 418, 419, 424, 425, 426, 427, 428, 430, 437
Nippur 25, 109, 117, 118, 119, 121, 126, 127, 130, 150, 158, 173, 179, 180, 305, 306, 308, 317, 319, 320, 321, 323, 334, 337, 338, 340, 354, 360, 361, 362, 367, 370, 387, 388, 389, 390, 391, 393, 394, 407, 411, 412, 418, 419, 422, 425, 426, 427, 42, 8, 430, 437, 438, 440, 441
Nuh bkz. Ziusudra 23, 151, 154, 155, 160, 199
Nükleer felaket 378-417
Osiris 47, 49, 51, 53, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 65, 87, 165, 189, 424, 436
Piramitler 101, 174, 175, 176, 178, 179, 180, 181, 182, 191, 192, 195, 197, 223, 259, 272, 274, 327
Ra/Marduk 17, 20, 22, 23, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 51, 53, 56, 57, 59, 61, 63, 64, 65, 97, 163, 165, 190, 191, 193, 194, 197, 211, 281, 424, 425, 428
Sargon bkz. Şarru-Kin 23, 102, 144, 303, 304, 305, 306,

307, 325, 329
Set 40, 47, 50, 53, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 97, 98, 424
Silahlar 13, 24, 25, 27, 28, 29, 30, 33, 43, 44, 46, 4765, 73, 75, 77, 79, 80, 83, 85, 86, 88, 89, 90, 92, 95, 100, 101, 102, 106, 129, 130, 134, 135, 136, 138, 139, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 216, 219, 240, 272, 273, 295, 300, 301, 305, 309, 314, 320, 323, 329, 330, 334, 335, 341, 346, 374, 376, 377, 380, 382, 383, 385, 386, 387, 388, 396, 397, 398, 400, 406, 409, 410, 411, 412, 430
Sin bkz. Nannar 36, 224, 225, 226, 243, 277, 311, 419
Sina Yarımadası 29, 37, 47, 80, 81, 168, 169, 170, 172, 173, 178, 182, 183, 188, 189, 192, 193, 194, 195, 197, 198, 200, 218, 220, 226, 231, 238, 315, 316, 337, 366, 367, 373, 376, 377, 385, 400, 401, 403, 405, 406, 408, 412, 425
Sippar 118, 126, 150, 153, 158, 180, 422
Şarru-Kin bkz. Sargon 303, 305, 427
Şuruppak 151, 422, 423
Tot 43, 45, 46, 50, 53, 58, 59, 61, 63, 64, 80, 190, 191, 192, 193, 197, 206, 211, 223, 230, 231, 239, 265, 327, 328, 369, 425, 426, 427
Tufan 103, 104, 116, 118, 145, 149, 150, 151, 153, 154, 155, 157, 158, 163, 167, 168, 169, 170, 172, 173, 179, 180, 181, 183, 188, 194, 198, 201, 203, 226, 227, 241, 292, 294, 302, 310, 341, 353, 360, 421, 423, 424
Ur 25, 55, 102, 163, 165, 244, 245, 248, 288, 301, 305, 323, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 348, 353, 354, 355, 357, 358, 360, 362, 363, 368, 369, 370, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 407, 413, 415, 416, 417, 418, 420, 428, 430, 436, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444
Uruk bkz. Erek 102, 242, 244, 248, 288, 289, 290, 291, 292, 294, 295, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 305, 309, 319, 325, 329, 330, 334, 338, 390, 407, 412, 413, 414, 425, 426, 428, 435, 437, 438, 443
Uzay İstasyonu 168, 174, 175, 178, 180, 188, 190, 194, 195, 200, 226, 227, 231, 244, 314, 315, 366, 367, 373, 376, 385, 400, 401, 403, 406, 407, 429
Ziusudra bkz. Nuh 153, 154

TANRILARIN VE İNSANLARIN SAVAŞLARI

İnsanoğlu savaşmayı tanrılardan mı öğrendi? Nagazaki ve Hiroşima'ya atılan atom bombaları, binlerce yıl önce yaşanan İlk Nükleer Felaketin yalnızca bir tekrarı mıydı?

"Dünya Tarihçesi" dizisinin bu üçüncü kitabında Zecharia Sitchin, Nibiru/Marduk adıyla bilinen On İkinci Gezegenden yeryüzüne inen varlıkların önce kendi aralarında, sonra insanları da yanlarına alarak giriştikleri savaşların izini Sümer, Mısır ve Hint uygarlıklarının yazıtlarında ve efsanelerinde sürüyor.

ISBN 975-6377-13-5